

II. RÁKÓCZI FERENCZ

LEVÉLTÁRA.

HAD- ÉS BELÜGY.

II.

ARCHIVUM RÁKÓCZIANUM.

II. RÁKÓCZI FERENCZ
LEVÉLTÁRA,

BEL- ÉS KÜLFÖLDI IRATTÁRAKBÓL BŐVÍTVE.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: HAD- ÉS BELÜGY.

SZERKESZTI

THALY KÁLMÁN.

II.

BUDAPESTEN,

NYOMATOTT A MAGY. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1873.

15840

II. RÁKÓCZI FERENCZ

FEJEDELEM

LEVELESKÖNYVEI,

LEVÉLTÁRÁNAK EGYKORÚ LAJSTROMAIVAL.

1703—1712.

KÖZLI

JHALY KÁLMÁN.

MÁSODIK KÖTET.

(1707—1709.)

224

BUDAPESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND AKADÉMIAI KÖNYVTÁRSNÁL.

1873.

05845

TARTALOM.

	Lap.
VI. Prothocolon Expeditionum Secretiorum. Második rész, 1707.	3.
VII. Prothocolon Privatarum Expeditionum Anni 1708., usque finem	148.
VIII. Török- és Lengyelországi Levelezések és Számadások Prothocollumi, 1708—1709.	372.
IX. Prothocolon Secretiorum Expeditionum Anni 1709. . .	430.
X. Uradalmi Leveleskönyv, 1707—1710.	602.

II. RÁKÓCZI FERENCZ

FEJEDELEM

HAD- ÉS BELÜGYI LEVELESKÖNYVEI.

VI.

PROTHOCOLON EXPEDITIONUM SECRETIORUM

Anni 1705, 1706, 1707, usque Mensem Decembrem.

Nro 42.

MÁSODIK RÉSZ. *)

— 1707. —

1.

Anno, 1707. die 3. Januarij, in Arce Munkács.

Méltóságos Főgenerális Bercsényi Miklós úrnak írni, hogy az Tisza-Duna közin lévő lovas hadakat készen tartsa, úgy, hogy valamihent ordert vesznek, mehessenek Halas vagy Csongrád felé; nevezet szerint Csongrádra Deák Ferencz és az Jászság s Csáki ezerei, kiknek subsistentiája Makórúl, Vásárhelyrúl, etc. — Halasra pedig Bertóti István, Barkóczy s Rétei János ezerei, kiknek azon helybül lehet subsistentiája. Ha az ellenségnek valamely része arra fordúlna, conjunctiójok legyen, holott nem : úgy is Rácországra maga az úr opiniója szerint menjenek le. **)

2.

Munkács, 10. Januarij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Ideérkezésemtől fogvást tegnap harmadik levelét vettem Kegyelmednek, de mivel az elébbeniekben semmi ollyast az hadi operatiókrúl nem láttam : az utolsó levelemtől fogvást is vártam vala, hogy valami bizonyost érthetnék az ellenségrúl ;

*) Ugyane nagyterjedelmű leveleskönyv 1705 és 1706-ik évekről való két-harmad részét l. a megelőző kötet 448—661. lapjain.

**) E levél a titkos protocollumba Károlyi Sándor tábornok kezével iratott be.

de Károlyiról semmi bizonyost nem hallván, az közhir hol Debreczenben való visszatérését, hol Varad felé való menetelít rebesgeti; de hiszem, tudni is mi haszna, ha nem akarják marni! Károlyi is hol a tisztekkal, hol az haddal ad számot, maga megvallván az órája elkongatásának elmúlását. Debreczenben teljes ereje együtt lévén, 15 német őrzötte az kapukot, egy-egy csuportocska völt az mezei strázsa, hatvan lépésnyire az kapuktól, fennálló hada nyist, két compania gyalogon kívül Rabotín háza előtt; az többi nyújtózott, tetvésett, és oly securitással, a mint én most Munkácsvárában, aludt; de nem akart az hajdú rámenni, az katona is jobban szerette környülnyargalni az várost, — et sic transit gloria mundi. Hála Istennek, hogy jobbak az Dunántúl valók; tagadhatalan, hogy szép actus vala Bertóti Zsigmondé; bár többnek is adna az Isten bátrabb szívet, kevesebb okosságot!

Én azon valék, hogy ma innen meginduljak, de az só és az munkások dolgát Darvai késő jövedele miatt nem végezhettem; de már ma mindeneket elvégezvén, hónap okvetetlenül Isót vendége leszek. Utamat, ha lehetséges leszen, Patak s Telkibánya felé folytatom: de mivel az rettentő göröngyű út miatt pro 15. Rozsnyón nehezen lehetek, igen kedvesen vészem, ha addigis a senator urakkal considerván Kegyelmed az Consilium Oeconomicum, verespénz és circulatiójának dolgait fogja törtetni.

Az Kegyelmed minapi includált levelét meg nem adhattam: mert annak a jó hírét se hallhatom, az kinek szól; ide a russiai palatinusén kívül senki sem jött, az ki egynehány naptól fogvást itt lakik nállam; bárcsak némely dolgokra az ura válaszsát várhattam volna meg itt: mivel dolgaink folytatására ott alkalmasabbat nálla nem látok, egy testvér lévén az király anyjával.

Az Hevenyesi dolgát én nem sajnálom, sőt igen curiosus vagyok benne: mi lesz követségének végi? Ezzel kívánom, láthassam Kegyelmedet friss jó egészségben.

3.

Munkács, 10. Januarij, 1707. Gróf Beresényi úrnak.

Az mai stafétám expeditiói után, most délután négy óra-

kor veszem Károlyi úr stafétáját, az melyből mind az ellenségnek megszakadását és Szólnok felé való menetelit megláthatja Kegyelmed; mellyet midőn Kegyelmednek sietséggel ezen curérom által kívántam tudtára adni: igen szükségesnek látom, hogy az három város elszállításáról dispositiókat tegyen Kegyelmed; mellyek hogy hamarább véghezvehessenek, nem tudván bizonyoson : ha ott légyen-é Bertóti István? Szent-Péterinek irattattam, gondolván, hogy ütet levelem hamarább otthon találja; nem kétlem azért, Kegyelmed mindenfelől az hadakat fogja gyülekeztetni, a kik csak reá érkezhetnek az felső dolgok hátramaradása nélkül, mivel csak úgy látom, hogy ha Szólnok felé jű, inkább Buda, mintsem Péter-Váradja felé fogja venni utját, és így Károlyi is nyomában jűvén, alkalmasint rá érkezhetünk. Hogy tehát én is mentül hamarább ott lehessek : Patakra kerülő szándékomot férettettem, és egyenesen arra, az merre jüttem, megyek. Maradván, etc.

4.

Munkács, 10. Januarij, 1707. Károlyinak.

Ezen órában vévén az Kegyelmed levelét: ezennel küldöm adjutantomot Bercsényi úrhoz; de hogy azalatt is az hadak összevgyülekezetiben fogvatkozás ne légyen: directe is küldtem ordereket Szent-Péteri, Gundelfinder és Szent-Miklósiéknak, úgy Bertóti Istvánnak is az városok elszállításáról; melyhez képest igen jónak látom az Kegyelmed Poroszló felé való szándékát, az hova is szükséges, hogy Kegyelmed maga is előre küldje az feljebbemlített kapitányoknak az parancsolatokat, hogy az ellenség mótusához képest tudhassák magokat conjungálni; és mivel innen holnap magam is megindúlok, egyenesen Nagy-Mihály, Kassa felé: tudom, Kegyelmed mind az rám való vigyázást, mind az correspondentiát nem fogja elmulatni.

5.

Torna, 16. Januarij, 1707. Károlyi úrnak.

Nona és undecima irott Kegyelmed levelét Rozsnyórúl való visszatérések alkalmatosságával tegnap estve vettem, és mivel az utólbikából az hadaknak Belínyes felől való visszaté-

rését értem : hogyha Kegyelmed vehette eddig Horvát által küldött válaszat, úgy reméllem, ezen levelem az Tisza mellett fogja Kegyelmedet találni; csakugyan tovább is szükségesnek látván általjövételit, ha szintén teljes erővel nem jűne is Kegyelmed által, mind az innen való hadaknak gyűlekezetre nézve, mind az keményebb operatiók folytatására : reméllem, hogy Kegyelmed azért semminek elmulatója nem lészen, valamelyeket lát hazánk szolgálatjára szükségesnek lenni ; mivel az ellenség valamely felé útját vévén, azon operatio is alkalmasabban fog véghezmenni, az mellyet az fagyra halasztott.

6.

Rozsnyó, 16. Januarij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Csak közel itt Rozsnyóhoz előtalálván adjutantomat : mind Kegyelmed Murányhoz való érkezését leveléből érttettem, mind az németnek Szólnokhoz való szállását; de éppen mostanában vévén ezen inclusát : nem lehet nagy csudálkozás nélkül értenem oly hertelen általtakarodását. Kívánható dolog volna, megvallom, hogyha az Kegyelmed orderei szerint öszvegyűlekezhetnének az hadak ; de az mint hertelen indulását látom : nehezen hiszem valóban, hogy reá érhessenek ; melyre nézve ugyanazon okból haszontalannak láttam Mikháziéknak az ordereit kiadnom ; de mindenekfelett lévén mentülhamarabb következő Kegyelmeddel való szembenlételem, hogy mindenekrűl állandó dispositiókat tehessünk : midőn ezen levelem által leginkább ide való jövetelemről akartam Kegyelmedet tudósítanom, kívánom, mentülhamarébb láthassam friss jó egészsésgben.

7.

Instructio pro Spectabili ac Generoso Adamo Vay, Senatore ac Aulae Nostrae Mareschallo.

Erdélyben való bemenetelünket mind az két haza javára szükségesnek lenni látván : minekelőtte magunk személyünk szerint utunkat arra vennénk, maga előresietvén, Pekri Lőrincz, Mikes és Teleki Mihály, Barcsai Mihály és Ábrahám uraknak convocatoria-leveleinket megküldvén, öszvegyűléseket vagy Hadadba megvárja, vagy más alkalmasabb helyre transferrálja ; a hol is az feljebbmegírt uraknak proponálja, hogy

ámbar azon lettünk volna mindeddig is, hogy fejedelmi hivatalunk és kötelességünknek megfelelően, azon országunk Statusi és Rendei kívánságának bemenetelünkkel eleget tettünk volna: mindazonáltal kijövetelunktől fogvást az hadakozásnak rendi és folytatása aztat meg nem engedvén, ámbár láttatott volna is az ellenség erejével bészándékozni, sok intercipiált levelek és hírek mindazonáltal igyekezetit oly kétségessé tették, hogy alig teheténk bizonyos rendelést ellene folytató operatióinkban; hanem némely ezereinket azon ország őltalmára beküldvén, az többit oly véggel osztottuk nyugodalomra, hogy megfordulásában lehessenek ártalmára; a mint is már foga fejírét kimutatván, minekutánna Magyarországról tett dispositiónkat elvégeztük volna: hogy magunkat annyival is inkább azon országung rendbe vételére, fejedelmi hivatalunknak megfelelően, applicálhassuk, és fejedelmi székünkben bétülvén, magunkat hozzája hittel is kapcsolhassuk: bemenetelünket resolváltuk, és Kigyelmedet a végre küdtük, hogy az feljebbnevezett urakkal mind az ország gyűllésének helyéről s idejéről végezessen, mind udvarunk és hadaink utazásáról és intertentiójáról dispositiókat tehessen; melyre legszükségesebb elsőben is, hogy Kigyelmed magát informáltassa, az mostanában bément ellenségnek erejéről és eloszlásáról, szükséges reflexióval lévén, hogy oly helyre praefigáltassék az gyűllés, az hol minden lármá és nyughatatlanság nélkül végeznehessen.

Tagadhatatlan, hogy mind az ország bévett szokását, és törvényt tekintvén, mind az helyeknek alkalmatosságára reflexióval lévén: ennek legalkalmasabb helye Fejírvar volna; de erre szükséges legelsőben is az szebeni ploquadát úgy helybenállítani, hogy minden történhető nyughatatlanság eltávoztattassék; a mint is, hogyha még az ellenségnek oly erejét tapasztolná: az feljebbemlített gyűllésnek Beszterczére való translatióját jónak látjuk lenni; melyhez képest erről való végezéseket expressusok által mentülhamarabb tudunkra adja, reflexiót tévén az már resolváltatott magyarországi Confoederált Statusok pro prima Maji convocálandó gyűllésére, és úgy állandót végezvén, és az szokott marsruttát megcsinálván, ugyan expressusok által hopmesterünknek is megküldje Kigyelmed Tokaj felé.

Szükséges ehhez az udvar és hadaink szükségére kívántatóelés és egyéb naturaléknak úgy szekereknek is és vontató marhának számát az ország főcommissariussával közleni, és ugyan a szerint az Tiszán túl való districtualis commissarius-sal is végezni.

Mindezek elvégezése után publicáltassanak az országgyűlésére Kigyelmeddel küldettetett convocatoriáink, és mivel azon ország csínját tudó udvari szolgálkat küldjük: azokat Kegyelmed úgy subrepartálja, hogy teendő dispositiókat sürgethessék. Szükséges ehhez mindezeknek felette, hogy Kigyelmed magát informáltassa az ilyen pompák alkalmatosságával observáltatott szokásokról és ceremóniákról, mellyek mind bémene-telek, mind az ország gyűllése alkalmatosságával szoktanak történni, mellyeket Kegyelmed írásban is tétettessen; igen alkalmatosan is esnék, ha valamely curiosus emberektől régi fragmentákat szerezhetne az fejedelmek udvara tartásáról és fiscalis jószágokról.

De mindezek nem oly véggel adattatnak Kigyelmed eleiben, hogy ezekkel az Kigyelmed dexteritassát, hűségét és méltóságunkra való vigyázását meghatározni vagy csak ezekhez restringálni kívánnánk: hanem csak egyedül bemenetelinek végét és okát elméjére adjuk, bízván mindeneket az Kigyelmedben tapasztalt és személyében megnyugodt hűségére.

8.

*Palatino Kyoviae Potoczki. *)*

Excellentissime Domine, Frater et Vicine observandissime!

Continuati affectus sui et memoriae Tresseram accipiens, statum negotiorum et per literas, et per latorem abunde intellexi. Infelici regni ejus statui condolare prout non intermisi, nec intermittam; eo enim nexae libertates nostrae conjunctae videntur, ut et nunc praeteritae mutuae felicitatis merito deflere valeamus memoriam, eo solum feliciore sorte nostra, quod magis unitis animis, quam ibi, miseriarum nostrarum quaeramus ponere coronidem.

Favet adversaturque et nobis volubilis fortuna tanta va-

*) E czím Rákóczi s. k. írása.

rietate, ut ab inchoato propemodum bello, et pacis et belli dubia sors esse videatur; gestata siquidem pacis oliva tam amarus videtur habere fructus, ut prout eam acceptare dubium foret, ita et bellum continuare durum est, ast ut ad Excellentiae Vestrae transgressum faciam literas ferventem ejus in patriam zelum praeterire haud possum, ardentibus exoptans votis, ut aequalem intentionibus sorciatur effectum, id unice ex parte mea volens, quod eum ita prout amici obligaminis esse ducerem secundare, necdum valeam, quamvis enim actu in confiniis aliquot mea existant regimina, praeteritae aestivalis exercitationis in commodis, in eum deducta sunt statum, ut quiete et copiosiore militum*) conscriptione, vestitu praeterea et equis, ni provideantur, operationibus inepta sunt; ea vero, quae inimicis opposita sunt, sine ingenti communis boni discrimine revocari haud possunt, in dies novas operationes ostendantibus inimicis; quamvis enim et praeteritis infaustis casibus in bono negotia mea consistant termino, cunctis profecto exercitibus meis non tantum opus habeo: sed eos duodecim hominum millibus noviter actu conducendis augeri curo, unde facile est concludere, me extraneis operationibus eo usque haud sufficere posse, quousque a rege Sveciae assecurationem non habebam de mutuo adjuvamine; durum enim foret sine hujus spe patriam meam novis bellorum discriminibus et barbaram Moscovorum Cozacorumque invasionem subicere; quodsi vero regi Sveciae tractatum inire placuerit: ad ejus conclusionem homines meos quam celerrime expedire haud intermittam.

Novas interim propositiones mihi factas per dominum Dostat in proximo Senatus Consilio discutiendas proponere haud intermittam, nil id incumbens, ut sincerus meus erga Excellentiam candor, eidem in cunctis possibilibus occasionibus pateat, nec nisi morte terminetur. Vovens in omnibus pro patriae bono inchoatis intentionibus Excellentiae Vestrae felicem successum, cum continuo divinae benedictionis incremento.

*) E szótúl kezdve egész a következő bekezdésig alábúzva. jeleül, hogy a levél e része chiffre-ekkel iratott.

Inscriptio possessionis Szvidnik et certae vineae in promontorio Tökis-Máll, territorioque Tallyensi situatae, in fl. rh. 6000, Generoso Adalberto Kerczl facta.

Nos Franciscus II. Dei gratia sacri Romani Imperij et Electus Transsylvaniae Princeps RÁKÓCZI, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, pro Libertate Confoederatorum Regni Hungariae Statuum, necnon Munkacsiensis et Makovicziensis Dux, Perpetuus Comes de Saaros, Dominus Haereditarius in Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Onod etc. Danus pro memoria significantes, quibus expedit universis. Hogy mi megtekintvén Nemes Vitézlő Kerczl Albert testőrző karabélyos ezerünkbeli főstrázsa-mester hívünknek mind magunk személyéhez megbizonyított igaz és valóságos hűségeskedését, mind a nemes magyar haza szolgálatjának elősegélésében való serény magaviselését, jó reménységben lévén egyszersmind, hogy ennekutánna, az időknek és helyeknek külömbségihez képest, állhatatos és változhatatlan hűségét mind hozzánk magunk személyében, s mind a nemes magyar hazához mindenekben fogja gyakorlani: arra nézve, nemes Sáros vármegyében, makoviczai dominiumunkban lévő Alsó-Szvidnik nevű örekes falunkat, minden hozzátartozó és eleitől fogva hozzája igazságossan birattatott appertinentiákkal együtt, — s nemkülönben nemes Zemplény vármegyében Tállya mező-városunk Tökés-Mál nevű promontoriumán lévő szőlőnket hatezer rhénes forintokban inscribáltuk, adtuk és kegyelmesen conferáltuk említett hívünknek, két ágon lévő maradékinak, successorinak és legatariusinak, úgy, hogy sem magunk, sem successorink vagy azok fiai is különben a megirt falut és szőlőt ne apprehendálhassák, hanem a praespecificált hatezer rhénes forintoknak említett fő-strázsa-mester hívünknek, úgy praescriptusi számára való letételével; a minthogy inscribáljuk, adjuk, és modo praedicto conferáljuk is megnevezett hívünknek és praecriptusinak, harum nostrarum vigore et auctoritate literarum inscriptionalium mediante. Datum Rosnaviae, die vigesima octava Januarij, Anno Millesimo septingentesimo septimo.

10.

(*Károlyi Sándor megbízó-levele.*)

Illustrissimi, Reverendissimi, etc.

Ezen credentionalis - levelünket praesentáló Senator úr Generalis Károlyi Sándor hívünket, ő kegyelmére bízott hazánk javára czélozó bizonyos dolgoknak Kegyelmetek előtt nevünkkel való repraesentálására expedáltuk Kegyelmetek közé; intimáljuk azért Kegyelmeteknek, hogy általa proponálandó dolgokat megértvén, és szavainak hitelt adván: hazafiúságához és ezen nemzetséges igaz ügynek előmozdítására felgerjedett buzgóságához képest azokat effectuálni igyekezzék. In reliquo eosdem ad vota feliciter valere desideramus. Datum Rosnaviae, ex Senatus-Consilio. Die 1. Februarij, 1707.

(In simili reliquis Deputatis, observatis cujusvis Deputati et Comitatum nominibus.)

11.

Baroni ab Hellenpack.

Spectabilis ac Magnifice Baro, Fidelis Nobis dilecte!

Salutem et gratiae nostrae propensionem.

Pro tollenda et sensim eradicanda nominanter decem polturarum aerea moneta: illam fecimus in officina cusoria Cassoviensi dispositionem, quatenus a cusione praenuncupatae monetae decem polturariorum omnino supersedeatur; quod idem Dominationi Vestrae quoque intimamus, ut ejusmodi monetae decem polturarum cusio Kremniczensis effective esset, nec aliter, nisi per expressum mandatum intimatorium, adurgens necessitas id reassummi facere cogeret, reassumatur.

Comes Generalis Daniel Eszterházi, intuitu muneris Senatoralis Annuum Salarium integrum florenos Rhenenses mille quingentos, Ladislaus autem Beniczky pariter Senator florenos Rhenenses mille praetendentes, et sibi exolvi postulantes: diriguntur ad Dominationem Vestram; quorum primo mille talleros, alteri mille florenos, quatenus erga eorum sufficientem quietantiam, Dominatio Vestra exolvi faciat, per praesentes assignamus et committimus.

Et siquidem certam Commissionem Senatoriam, coetera inter negotia, Rationum quoque Exactionem, ab iisdem obno-

xiis peracturam, in Liberam Civitatem Montanam Neosoliensem, sub praesidio Illustrissimi Comitis Stephani Csaky, ordinassemus: pro eo, dum et quando Dominatio quoque Vestra cum praefixione termini, eatenus certificabitur, ut eo comparere, sibi que incumbentes dare teneatur, per praesentes eidem intimamus. De coetero servet Deus eandem diu salvam et incolumem. Rosnaviae, ex Senatus-Consilio, die 3. Februarij, 1707. Ejusdem benevolus, etc.

12.

Instructio pro Spectabili Francisco Galambos, ul Inclytus Comitatus Szabolcs, Szathmár et Bihar in negotio infrascripto commissio, Senatorii Consessu Deputato.

Legelsőben is szükséges, hogy a mely nemes vármegyéknek deputáltatott: azon nemes vármegyéknek maga oda való menetölit levele által előre értésére adassa, és bizonyos napon és helyen egyben való gyűléseket, a holott az királyi városok követei is jelen legyenek, intimálja, a holott azon vármegyéknek szóló Credentiáinkat megadván, az ide alább való dolgot proponálja.

Primo. Declarálja okát: mi okból kellett az rézpénz inductiójának tenni; hogy tudniillik a pénz országunkból kivetetvén, annak annyi szűki lett volna, hogy annak circulatioja az szegénységnek végső pusztulása nélkül meg nem lehetett; hogy az hadi rend annál is inkább megzaboláztathassék, és praedáló zaklatásával hazánkat ne pusztítsa: annak folyását annál is inkább szükségesnek láttuk lenni, hogy az országban elbővülvén, kevesebb terhhel folytathassuk ezen hadakozást. De az hadaknak sokaságára nézve, az haza egyéb szüksége is annak verettetésére adván nagyobb-nagyobb ösztönt, már annyira látjuk elbővültnek lenni, hogy annak böcstelensége által minemű példa nélkül való drágaság eredett hazánkban. fájdalmasan tapasztaljuk. Melyhez képpest

Secundo. Szíves fáradozásink után találván a Senatussal egyetemben oly modolitásokat, mellyek által ezen elterjedt rosznak eláradását meggátolhassuk, s jóllehet mindazokat adatott authoritásunk szerint effectusban is vehettük volna: hogy mindazonáltal szíves munkálódásink és fáradságunk kinek-

kinek eleiben terjedjenek, valánk oly igyekezetben, hogy azokat az egész Confoedorált Statusok eleiben terjesztenénk; de az mostani téli idő, és némely nemes vármegyéknek (az hol azon gyűlés legalkalmasabban véghezmehetett volna) elpusztulása kénytelenítetett bennünket, azon szándékunkat halasztatni. De ezzel

Tertio. Az közrosszat el nem távoztathatván, és az hadakozásnak folyásától eredett szükségét el nem kerülhetvén: kénytelenítettünk az országra bizonyos quantumot repartíálni, hogy tudniillik az által jobb folyása és circulatiója lehetne az rézpénznek, — minden tehetségünkkel azon lévén, hogy az generálisok és hadak fizetését, úgy egyéb szükségeket is alábbszállítván, nevezetes könnyebbséggel következhetett volna ügyünk folytatása. De

Quarto. Midőn tapasztalnánk, hogy az feljebbemlített hadak az megmaradott fizetéseknek részével szükségeket bé nem érhetik: netalántán a naturalék drágulásának alkalmatosságával az praedálásokra kényszerítesenek kifakadni, felettébb is szükségesnek láttuk lenni az fizetések mellett ruházatjokról is rendelést tenni. Melyre nézve

Quinto. Tapasztolván azt is, hogy az arany- és ezüstpénznek szűki miatt azon szükségét bé nem érhetjük: legjobbnak lenni láttuk az nemes vármegyéknek oly modalitást eleikben adni, az mely által mind az feljebbnevezett hadak, s mind az ország lakosi, ruházatjokra való szükségeket naturaléjok commutatioja által bőven kaphassanak, és azáltal az idegen országokban való kereskedés is nagyobb folyást vehessen; úgy tudniillik

Sexto. Az nemes vármegyék bizonyosszámú naturaléket az adjungált repartio szerint magok gremiumában repartíálván, és azokat arra rendelendő commissariusink kezéhez adminisztrálván, az ország kereskedésit szükséges portékák cserélése által megindíthassák, részszerint az hazában lévő mestereimbek által, az mellyek nem educálandók, felmíveltetvén: az sokszor említett hadak számára és ruházatjára fordíthassák.

Septimo. Mindezeknek facilitását bővebben declarálván, az nemes vármegyének azon naturalék kevés számát eleiben

adja, és ha az nemes vármegye olyféle naturalékkal látná magát terheltetve lenni, az mellyeknek megszerzése maga gremiumában nehezen esnék: kívánja, hogy követjeit küldje a végre Kassára, hogy ottan generális-commissáriusunk jelenlétében magok között egyenlő értelemmel a naturaléknak minéműségét úgy oszszák fel, az mint legkönnyebbnek fog látszani.

Hogy pediglen azon vármegyékre repartíált naturaléknak quantumát tudhassa: in puncto sexto attingált Repartitio praesentibus adjungáltatik. Datum Rosnaviae, ex Senatus-Consilio. Die 3. Februarij, 1707.

(In simili reliquis.)

13.

Sréter János úrnak.

Generose Fidelis, nobis dilecte!

Salutem et gratiae nostrae propensionem. Az jó rendnek szükséges megtartása úgy kívánván, és magával hozván, hogy azoktúl, az kik az számadásoknak obnoxíálatnak, számot vétethessünk, constálhasson mind jövedelme, mind haza szükségére való erogatiója is az országnak: több dolgok között a végett is senatoria-commissiót, Generális-Commissarius Gróf Csáky István praesessége alatt rendeltünk Beszterczebányára; intimáljuk azért Hívségednek, hogy a midűn azon commissiónak beállítását érteni fogja, vagyis az aránt tudósíttatik: akkoron, minden halogatás nélkül megjelenjen, és maga perceptióját illető számadásit rendessen beadja, — az commissiónak folytatásához magát alkalmaztatván. Coeterum servet Deus eandem diu felicem et incolumem. Rosnaviae, ex Senatus-Consilio, 3. Februarij, 1707.

(In simili Georgio Horváth de Pálócz Cassirio Bellico. — In simili Francisco Lónyay.)

14.

Bezegh Gáborné asszonynak.

Aldja meg Isten Kegyelmedet.

Az jó rendnek szükséges megtartása úgy kívánván, etc. (mint fölebb) rendeltünk Beszterczebányára. Minthogy pedig az

néhai Kegyelmed férje : Nemzetes Vitézlő Bezegh Gábor hadi fizetümester lévén, az aránt való számot mindenekről nem adott: intimáljuk azért Kegyelmednek, hogy a midőn azon commissiónak beállítását érteni fogja, vagyis az aránt tudósítatik, akkora mind azt, a ki keze alatt vannak az számadások, mind néhai férje vicegerensét és iródiákját, commissiónak praesesse által citáltassa, s illendőképpen megjelenjen, és a számadását rendesen beadassa, a többibe az commissiónak folytatásához magát alkalmaztatván Éltesse Isten Kegyelmedet.

15.

Oeconomico Consilio, cum inclusa.

Spectabiles, Magnifici, etc.

Salutem, etc. Sok érdemes szolgálatjáért, Nemzetes Vitézlő Rétey Ferencz kapitány és egri vice-commandans hívünknek, mellyeket az üdőknek és heleknek alkalmatosságával haza dolgaiban praestált, conferálván kegyelmesen négy házhelyből álló bokri (Bokor) fiscalis populosa sessiókat és puszta kisbáni just, mónosbéli pusztának nyolczadrészét, puszta malomhelylyel, mellyeket Bagosi német tiszt kétszáznyolczvan Rh.frtokban bírt, — az mint az accludált bizonyságtevű levélből kitetszik — Kegyelmeteknek praesentibus intimáljuk, hogy megnevezett Rétey Ferencz hívünknek azon praedecarált portiókat, maga embere által, ad possidendum et usuandum assignáltatni és abban őtet helheztetni el ne mulassa Kegyelmetek. De reliquo, etc. Rosnaviae, ex Senatu. 4. Februarij, 1707.

Külczím: Minutae Rosnavienses, partim Consilio-Oeconomico, Spectabili item et Magnifico Baroni Hellenpach, et aliis rationem dandarum oneribus subjectis personis sonantes.

16.

Libertatio Ladislai Csorba et filiorum ac posteritatum ejusdem.

Nos Franciscus II., etc. Dei gratia, etc. Valakik édes nemzetünk köz-szabadsága mellett, menten első indulásunknak kezdetitül fogva, hazánkhoz való szereteteket és készségeket önként, jó indulatjokból valósággal megbizonyítván,

életek és vérek föláldoztatására elszánt igyekezettel fegyvert fogtanak, s az által közügyünk elősegállítását dicsőregetően munkálódták és munkálódják, méltóknak ítélvén érdemes megjutalmaztatásra: illendőnek ismerjük maradékokra kiterjedő jutalommal megajándékozni. Ahhoz képeest kegyelmes tekintetben vévén nemes Szatmár vármegyében Avas-Újfalu nevű faluban lakos Vitézlő Csorba Lászlónak ezen nemzetséges fegyverkezésben hűségesen mutatott szolgálatját, az öszveszövetkezett magyar haza statusi által adattatott vezérlő-fejedelmi authoritásunk szerint, azon paraszti és jobbágyságbeli állapotból, mely szerint ennekelőtte való időkben az fiscus birodalmában lévő jobbágyság alatt tartatott, fiaival és maradékival együtt felszabadítottuk és libertáltuk, sőt az honnan annak idejében illeni fog, armalis impetratiójára s az által az haza nemesi rendei közzé való bévételésére szabadságot engedtünk, úgy mindazonáltal, hogy azon nemesi szabadsága ellenünk, vagy maradékink ellen ne suffragálhasson. Az minthogy felszabadítjuk és modo praevis libertáljuk is mind magát s mind praescriptusit, salvo jure alieno harum nostrarum vigore et auctoritate literarum manumissionalium libertationalium mediante. Datum in arce nostra Munkács, die 4. Februarij, Anno 1707.*)

17.

Consilio Oeconomico.

Spectabiles et Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi item et Nobiles, Amici et fideles nobis dilecti!

Salutem et gratiae nostrae principalis propensionem.

Az mindenféle venalék folyásárul, s azoknak limitált árul mit intimáltunk légyen ezelőtti napokban Kegyelmeteknek, és Kegyelmetek is minemű dispositiókat tölt az aránt, tudva vagyon Kegyelmeteknél. Gondoskodván és tanácskozván tovább is, hogy az venaléknak limitált ára légyen s megtartassék: oly dispositiókat tegyen Kegyelmetek, exhortálván és intvén az vármegyéket, s azoknak tiszteit, hogy mindenütt ottan, valahol azelőtt in gremio comitatus az heti-vásárok tartattanak, mindenütt instauráltassanak és tartassanak. Hogy

*) E levél Aszalay Ferencz udvari titkár keze írása.

pedig azoktól az szegénység, s egyéb vendítorok el ne idegenedjenek. hanem inkább mennél számosabban árujokkal gyülekezzenek: egy-két vásárban elé sem köll hozni, annyivalinkább stricte megtartani az limitált pretiumot, hanem azután harmadikba, negyedikbe, az midőn az vásárok invalescálnak, azon limitált pretiumot jelenteni, publicálni, és megtartására inducálni szükséges. Holott pedig megértvén az limitatiót, valaki az behozott áruját azon limitált áron eladni nem akarván, visszavinni kívánná, az semmi úttal ne engedtessek, hanem inkább azon venditor, limitált áron való eladására adigáltassék. Azonban az hazánkknak közszükségnek örve alatt, sem Kegyelmeteknek, sem harminczadosoknak, sem egyéb commissariusoknak az vásárokba ne légyen szabad az coemptio, hanem mindazok privatus vevőknek, hogy limitált áron juthassanak kívánt szükségekhez, assistálni tartozzanak. Mert a mi az köz haza szükségét illeti, azoknak megszerzésére és administralására az vármegyék requiráltatnak. Holott pedig az limitationnak nyilvánvaló megvetésével valaki nagyobb áron árulni mérészelne: abban eddig practicált confiscatiót nem köll követni, hanem az olyan azonnal áruja limitált pretiumja harmadik részének elvesztésével bűnhedjék, azaz, ha valakinek egy tallerra limitált eladó portékája volna, s az vevőnek azon az áron adni nem akarná: szabadíttatik az vevő, hogy az olyan portékáért egy rhénes forintnál többet ne adjon az venditornak, húsz tallérát peniglen köz haza szükségére, arra rendelendő cassába, assignálja.

Minthogy pedig ezen limitatiók dolgában meg van hagyva és parancsolva az vármegyék tiszteinek: szorgalmatosan vigyáznának az rézpénz böcsére s valorára, nem szükség azért, hogy Kegyelmetek által rendelt s kiküldött fiscusok tovább abban procedáljanak, hanem inkább ezennel revocáltassanak. Melyhez Kegyelmetek magát accomodálja.

Rosnaviae, ex Senatus-Consilio, die 5. Februarii 1707.

18.

Olasz Ferencz urum részére való Intimatio, ad Oeconomicum. Spectabiles et Magnifici, Admodum Reverendi. Generosi item et Nobiles, Amici et Fideles nobis dilecti!

Salutem et gratiae nostrae principalis propensionem. Minthogy mi tekintvén igaz hazafiságát Nemzetes és Vitézlő Olasz Ferencz hívünknek, az Oeconomicum Consiliumunk tanácsának declaráltuk : azokaért intimáljuk praesentibus Kegyelmeteknek, hogy megnevezett Olasz Ferencz hívünket maga commembrumának s consiliariusnak ismérni, az sessióba, votatióba admittálni, installálni, minden praerogativákban, emolumentumokban, s fizetésbe, a die emanationis praesentium ad instar aliorum részessé tenni el ne mulassa. Caeterum, servet Deus eosdem diu salvos et incolumes. Rosnaviae, ex Senatu, 5. Februarii, 1707.

19.

Sáros-Patak, 8. Februarij, A. 1707. Gróf Pekri Lőrincz úrnak.

Kegyelmed levelét mostani utazásunk alkalmatsóságával tegnap estve felé vettük kedvessen. Ámbár ugyan Nemzetes Vitézlő Orbán (Elek ?). . .*) hívünknek Munkácsról minapában küldött parancsolatunk szerint hamarább kellett volna hozzánk jönni: mindazáltal ennyi időre lett eljövetelet velünk késedelmes béérkezésének tulajdonítjuk; kitől mind szóval izenetit, mind levelében feltett dolgokról való írásit bőven értettük Kegyelmednek.

Erdélyben való bemenetelünk felől való szorgalmatoskodását Kegyelmednek a mi illeti: noha ugyan már szintén útban lévén, személyünk szerint kívánunk az nemes haza lakosi bemenetelünk iránt már ennyihány ízben lett szíves kívánságának eleget tennünk, és a sokféle zűrzavarokkal összeegyeledett állapotját Isten szent segedelméből mindnyájokat megörvendeztető rendben és karban állítanunk : de minekelőtte béérkeznénk is, az mint már ennekelőtte is megírtuk Kegyelmednek, Tekintetes Nemzetes Vay Ádám udvari marschal és senator úri hívünket rendeltük előrebecsátanunk, az haza rendének összeegyülekezések végett emanált convocatoria leveleinkkel, úgy, hogy Kegyelmeddel és több úri s főrendű híveinkkel mind az gyűlésnek helyérül és idejérül, s mind bé-

*) A pontozott hely ki van szakadva, úgy alább is.

menetelünk alkalmatosságával való fogadtatásunk modalitásáról consultálódván, Kegyelmetek megegyező akaratból tégyen olyatén rendeléseket, az melyek szükségesképpen meg fognak kívántatni. Mellyekről, Isten ő kegyelmét kevés napok alatt bévivén, bőven fog ő kegyelme által informatus lenni Kegyelmed, s nem kétljük, tapasztalt dexteritással szerint oly serénységét fogja mutatni mindezekben Kegyelmed, hogy az iránta való reménységünknek semmi megcsökkenését nem fogjuk experiálni.

Csudáljuk azonban, hogy az munitiók kívánásában most is annyira atuskodik Kegyelmed: holott azoknak ily hosszas úton való bévitelét nemcsak az fagy akadályoztatja, de teljes lehetetlenségnek tetszik előttünk, legkiváltképpen azért is, hogy télnék idején obsidióknak tétele, s várak és erősségeknek vívása a hadi praxisnak ellene vagyon; elégségesnek látjuk azért, ha csak szintén azt viszi is végben, míg az idő ki operatiókhöz kezdetünk, hogy az ellenség a szerte-szélyel való kiczékázást ne mérészelje követni, mely által annyival is inkább meg fog szorítatni, mentül nagyobb vigyázással és serénységgel repelláltatik excursióiban. De mindezekről, Isten bennünket bévivén, minémű szükséges dispositióink lesznek, Kegyelmednek értéssére fognak adattatni.

Tekintetes és Nagyságos Károlyi Sándor Generál-Mezsei-Marchal és senator úr intentuma szerint igen jó lett volna, ha az fagyon hamarjában két felől az rácságra csapván Kegyelmetek, azokat eldúlhatta volna Kegyelmetek; de már más hadi dispositiók interveniálván, az ideki való ellenség motusára nézve, s magunk is penig szintén (az mint feljebb íránk) útban lévén, nem látjuk tanácsosnak, hogy Kegyelmed mostan az hazából távozzon; sőt inkább szükséges, hogy a szebeni bloquadát megerősétvén, oly rendeléseket tégyen, hogy bemenetelünkben teljes securitásunk lehessen, kit nem kétljük, el is fog Kegyelmed minden serénységgel követni,—annyivalinkább szorgalmatoskodván az jó vigyázásban, hogy az mint Kegyelmed leveléből látjuk, már is kezdett az ellenség excursiókat tentálni, mellyet legkiváltképpen szükség, hogy Kegyelmed minden tehetséggel repelláltasson.

Az hozzánk küldött követséget is mai napon megértvén, kedvessen vettük az nemes haza ily szíves hívséggel való viseltetését, melyre szóval bőven választ tévén, arra relegáljuk magunkat; bémenvén pedig az hazában, oly rendben kívánunk minden dolgokat állatni, melyből mindenekre az régen kívánva várt és ohajtott nemzetünk bóldogulása terjedjen, és állandóképpen maradékinknak is megörökösödjön. Coeterum, etc.

20.

Teleki Mihály úrnak.

Tekintetes és Nagyságos Kemény János özvegyének adjon Kegyelmed nyolczszáz kőst az aknákról.

21.

Körösi Györgynek.

Rozsnyón lévő párduczbüreinket, az mellyek már elkészültenek, küldje utánnunk.

22.

Die 11. Februarij. Darvay Ferencznek.

Innen Munkácsról az huszti dominiumban küldendő huszonegy szekeres gyermeklovak szénájárúl és abrakjárúl elegendő dispositiót tégyen; és mivel az ittvaló dominiumot asztalunkra nézve szükséges segíteni, Kegyelmed ide is providáljon naturálék és abrak iránt elegendőképpen.

23.

Die 13. Februarij, 1707. Munkács, Krucsay Márton praefectusnak.

Nemzetes Vitézlő Kolosvári Dávid hívünknek kegyelmesen resolválván a mádi hegyen egy darab szöllőt, mely ennek-előtte Czinczendorf által biratott, nemkülönben a tólsvai hegyen Tóth Mihály Bogloska nevű szőlejét is, mellyek most a fiscus keze alatt vadnak: lévén mind a két darab szőlő említett Kolosvári Dávid hívünk szőleinek szomszédságában, ha azon szőlőkhöz más praetendensek nincsenek, számára assig-

nálja, úgy mindazonáltal, hogy ámbár ennekelőtte szabad szőlők lőttenek legyen is, tartozzék belőlök dézmát adni. *)

24.

Manumissio Georgij Gál et successorum ejusdem. Munkács, die 14. Febr. Anno 1707.

Nos Franciscus II. etc. Damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis et singulis, hogy nemes Bereg vármegyében munkácsi dominiumunkhoz tartozandó Vári mezővárosunkban lakos, mostan testőrző palotás ezertünkbéli compániás-kapitány: Vitézlő Gál György nevű örökös jobbágyunknak, még eleintén, az mikor istenes eltökélt szándékunk szerint hazánknak régen kívánt szabadságának helyreállítására való munkát kezünkre vettük volna, mellettünk lőtt hűségeskedését s szíves fáradozását kegyelmesen tekintethen vévén, s egyébiránt is fejedelmi kegyelmességünket véle valóságosan meg akarván tapasztaltatni: erre nézve az jobbágyi kötelesség és paraszti szolgálatnak súlyos terhe és rendi alól felszabadítottuk és manumittáltuk, nem tartván tovább is sem hozzá, sem mostan elő, vagy ezután születendő maradékihoz semminemű földesúri jussunkot és proprietásunkot, sem magunk, sem penig maradékink részéről; sőt ennekeflette adtunk és engedtünk arra is szabadságot, hogy annak idejében, az honnan illik, maga, úgy maradéki armalist impetrálhassonak és az nemes országi nemesi renden lévő hazafiai számok közé incorporáltathassanak, úgy mindazonáltal, hogy nemesi praerogativája ellentünk, vagy successorink ellen ne suffragáljon; a minthogy felszabadítjuk, libertáljuk, manumittáljuk is in perpetuum, harum nostrarum vigore et auctoritate litterarum manumissionalium mediante. In Arce Munkács, die 14. Februarij, Anno 1707.

*) A levél után ezen jegyzet áll:

„N. B. 19. Februarij quietantia emanáltatott Kegyelmes Urunk neve alatt 1000 aranyokrúl, mellyel de perceptis Kálnási János uram quietáltatott.“

Inclyto Comitatus Bihariensi, 15. Febr. Anno 1707.

Repeső szíves óhajtással eleink által is sok időtül fogva várt, s az egész világ előtt nagy emlékezetben forgó nemzet-séges szabadságunk, melly az törvényekkel semmit nem gondoló Austriai Ház által, elsőben a királyi felségre nemzetünk elei és méltóságos rendei közül sokaknak elesábíttatások után lett maga beszínlésével, s annakutánna, annak a királyi diplomák és haza törvényi ellen körmös kézzel való megtartásával, és végre sok úri édes véreinknek istentelen felmészároltatások által nemzetünk közmegnyomoríttatását könnyes szemekkel alattomban sóhajtó főrendink megrémíttetések után, erőszakos maga megörökösítésével fundamentumostúl felforgattatott és elnyomattatott vala: immár a szent Isten rólunk való megemlékezéséből és elménknek megindításából és naponként magát nagyobb-nagyobb mértékben mutató segedelméből újokban lábra kapván, és mintegy porából is meglevenedést vévén, édes hazánkban állandó megmaradását mutogatja; melynek megerősítésére szükséges lévén közönségesen értelmünket és akaratunkat és minden tehetségünket egybenkapcsoló tractákra és concursusokra lépünk: nemes erdélyországi Statusok és Rendek egyenlő akaratjokból azon hazában való fejedelmi méltóságunkban és székeinkben következő inauguráltatásunk solemnitását, s annak alkalmatosságával az haza megmarandóképen fundáltatandó javát illető conferentiák és köz-végezésekben kívánva kívánt ideit pro 28. futuri mensis Martij Maros-Vásárhely városában rendeltük. Holott az erdélyi Statusok és Rendek között minthogy az eleitül fogva observáltatott rendtartás szerint az Partiumban lévő nemes vármegyék s Kegyelmetek comparitioja megkívántatik: a végre adjuk értésére egyszersmind intimáljuk is Kegyelmeteknek, hogy azon alkalmatossággal való consultatiókat és végezéseket tudván, maga boldogulásáról annyivalinkább szorgalmatoskodhasson, és annak részesévé is lehessen: két érdemes főbb tagjai és követei által az megírt napon és helyen compareáljon; az kik elegendő instructiókkal megjelenvén, velünk és az oda-gyülekezendő több úri, nemesi és városi rendekkel a közjót együtt munkálódhassák. (*Civitati Debreczeniensi, eodem stylo.*)

26.

*Munkács, 21. Februarij 1707. Az udvari kapitánynak.
(Vay Ádám.)*

Midőn az Kegyelmed első levelére választ kívántam volna adni, az Kegyelmed második levelét is vettem, melyből mind az urak öszvegyülekezetit, mind az gyűlés helyéről való opiniójokat értem. Megvallom, hogy az mennyiben az erdélyi constitutiókat ezen utóbbi actus után imaginálhatom, úgy gondolom: Fejírvaírtt is meglehet az gyűlés, kivált hogyha mind az ellenségre, mind az élés alkalmatosságára nézve oly módot observálnánk, hogy három helyütt volna az készület; lenne Kolozsvárott vagy másutt az gyűlésnek terminussa, és csak rövid-nappal azelőtt transferáltatnék Fejírvaírra, és ottan az inauguratio meglévén, más oly harmadik helyre, a hol mind subsistentiára, mind securitásra nézve alkalmas volna; így — gondolnám — mindenek alkalmasan véghezvethetnének az elődés praetextusa alatt.

Az convocatoriákat tegnapelőtt Orbán Elek elvitte, de félek, hogy Somlyó felé vette útját. Az hopmesternek indulásáról fogok parancsolni, de Teleki úr Kegyelmetek közibe való érkezésével — tudom — még bővebb informatióját fogom venni Kegyelmeteknek.

Az Dunántúl írják, hogy Bezerédiek az németet quártyokban felvervén, másfélezeret vágtanak volna közölök; melynek jóllehet ugyan még confirmatióját várom, de ez is nem megvető helyről jött. Ezzel, etc.

27.

Munkács, 22. Februarij 1707. Bertóti Ferencz úrnak.

Az salétrom, fegyver és egyéb hadi készületek felől írt levelét Kegyelmednek vettem, és éppen alkalmasan érkezék Bonak levele is Danczkáról, melyben írja, hogy újonnan Danczkára transferáltattanak az cambiumok, úgy, hogy még az elmlút esztendőből is két hónap fog nála lenni; melyből ugyan az Hellenpach és Dobozi assignatióit kell defalcálni, melyről Kray bővebben fogja informálni Kegyelmedet. Az mi azért az következő hónapokat illeti, azokról assignatiót

adhat Kegyelmed, úgy kormányozván az dolgot, hogy mindenkor egy hólnapi summa az cassában maradhasson Danczkan. Port, salétromot mentül többet vétessen Kegyelmed: de az fegyvert drágállom. Ha Kray sietve jű, reméllem, még itt fog érni.

28.

Litterae Illustrissimo ac Reverendissimo Archiepiscopo Kijoviensi, super investitura et consecratione Petronij Kaminszki sonantes.

Illustrissime ac Reverendissime !

Amice nobis honorande !

Revocatis in memoriam superiorum temporum revolutionibus, idque sub dominatu domus Austriacae, quo modo Episcopatus ecclesiarum graeci ritus cum sacro-sancta romano-catholica matre ecclesia unitarum, in hoc Ducatu nostro Munkacsiensi existentium, cum evidenti non solum juris nostri patronatus derogamine, sed et dioecesis istius Kijoviensis auctoritatis, unde hujusce Episcopatus investituram longas per temporum series pendebat, praejudicio per Archiepiscopatum Strigoniensem avulsus, dioecesi que eidem subjectus extitisset ; cum jam victricibus per Dei omnipotentis dexteram armis, cum totius Patriae hujus praerogativis in libertatem assertis et vindicatis, hunc quoque Episcopatum juxta primae-vam institutionem et usum dioecesi Kijoviensi postlimino reincorporandum merito consuevimus, non ambigimus. Nos Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationi Vestrae gratum eatenus officium praecituri, dum imminatam per dictum Archiepiscopum Strigoniensem ejusdem dioecesis auctoritatis facultatem in hocce Ducatu nostro iterum redintegratam, stabilemque reddimus ; quod ut magis testatum existat, memorati Episcopatus munus et honorem Admodum Reverendo Petronio Kaminszki, ut qui et dotibus animi, morumque integritate, et curandarum animarum diligenti cura et sollicitudine, non modo praecelluit, sed et de Nobis, Regnoque isto Hungariae optime meritis haberetur, ex plenitudine juris nostri patronatus contulimus. Proinde Illustrissimam et Reverendissimam Dominationem Vestram congruum esse duximus superinde requisitum habere, — quod siquidem recepto modo sanctisque canonibus

idem Episcopatus investituram et consecrationem sui, nonnisi titulatae Dominationis Vestrae, tamquam dioecesei sui benevolentia consequi poterit, velit nonsolum id eidem impertiri procurare, sed et Sanctissimum Pontificem Romanum eatenus interpellare, ut quod collati per nos Episcopatus, sui confirmationem eidem dignetur Sua Sanctitas summa pastoralis sua cura et patrocinio subvenire. Quem dum impense recomendamus, manemus

Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationis Vestrae.
Munkács, 26. Febr. Anno 1707.

29.

Anno 1707. 27. Febr. Munkács, Ajtai úrnak.

Ment commissio: adjon Nemzetes Vitézlő Krucsai János öberster úrnak 200 rhénes forintokat.

30.

Item, sub eodem dato, Haraszi Imre úrnak.

Commissio emanáltatott, hogy a mely gyapjút Szinyavszkyné asszonyom embereitől confiscált: azt adja vissza, hogy az országból szabadossan kivigyék.

31.

Item. Szatnuír városának.

Minemű processus forgott előtték Pap Miklós nevő ember dolgaiban: annak kiadattatása felől már ennekelőtte parancsoltuk vala; mely (parancsolat) mivel eltévelyedett, — hogy az instans dolga véget érhessen, újobban parancsoltuk: azon processust adják kezéhez.

32.

Principi Lubomirsky.

Celsissime Princeps!

Frater, Vicine, nobis observande!

Lamentabiliter sane repraesentatum est mihi, quomodo nobilem dominam Evam Kolaczkozki, Egregii Johannis Szokoly conthoralem, in libero domus suae et nefors pertinentiarum quoque usu ab antiquo observato, in oppido Lublyó

situatae, proles ejusdem legali, absque processu juris idque absoluta vi et communis justitiae dedictamine, ubique vetitis et interdictis modis, inturbare coeperint. Cum vero iidem omnes et singuli jurisdictioni Celsitudinis Vestrae subsint, congruum fore duximus Eandem, cui quorumlibet jura sancta rectaque manere cordi esse haud dubitamus, desuper fraterne requirere, quatenus praedictam Evan Kolaczko, in quantum juri et justitiae conveniens judicaverit, Celsitudo Vestra contra turbatores, ac cujusvis ordinis illegitimos impetitores universos et singulares protegere, inque longas per temporum series continua et domus suae et quicquid ad eandem pertineat, usu reali, conservari facere et manutenere velit. In reliquo Celsitudinem Vestram divinis excubijs commendantes, manemus

Celsitudinis Vestrae frater et vicinus paratus.

In arce Munkács, die 28. Februarij, Anno 1707.

33.

Stephano Boronkai. Munkács, 28. Februarij, A. 1707.

Generose, etc. Salutem et principalis gratiae nostrae propensionem. Nem kétljük, Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Keczer Sándor tanács és districtualis commissarius hívünk által requiráltván, granatéros-regimentünk marsutáját is vette légyen, mely, a mint tudunkra vagy, Nagy-Mihályig csináltatott meg; s immár azon lineára nem lévén szükség utokat continuálni, hogy az szegénységen ottan körül terheltetést ne okozzanak: Kegyelmed egyenesen az lyánvári révén csinálja meg az marsutát, lévén correspondent Nemzetes Vitézlő Eötvös Miklós districtualis commissariusunkkal, hogy ő kegyelme is Tiszántúl tudhassa magát mihez tartani. Mely utazásban is hogy annyivalinkább az excessusok elmozdítottassanak: Kegyelmed adjungáljon melléjek commissariust. Coeterum eundem benevalere desideramus. Datum Munkács, 28. Febr. A. 1707.

34.

Nicolao Eötvös. Munkács, die 28. Febr. 1707.

Generose, etc. Salutem et principalis gratiae nostrae propensionem. Granatéros-regimentünknek a lányvári révén kellett-

vén általköltözni, hogy Hosszúfalu táján bagázsiankkal meg-
egyezhessen : Kegyelmed marsutájokat csinalja meg és adjun-
galjon commissariust melléjek ; kiknek indulásokrúl és Tiszán
innen való sietőn rendelt marsokrúl Zemplén vármegyei sub-
stitutus vice-ispány hívünk fogja értesíteni Kegyelmedet ; de,
hogy annyivalinkább jobban tudhassa magát mihez tartani :
küldje eleikben Kegyelmed innenváló földre is maga expres-
susát. Coeterum eundem valere desideramus.

35.

*Collatio Episcopatus Munkacsensis, Admodum Reverendo
Petronio Kaminszki facta.*

Nos Franciscus II. Dei Gratia etc. Damus pro memoria,
significantes, quibus expedit, universis, quod nos, attentis et
consideratis eximia in rebus divinis doctrina, fideque et mo-
rum probitate, et consequenter in pascendis ad aeternam salu-
tem animabus diligenti cura, studioque et industria, necnon
illibatis erga nos, inclytamque gentem Hungaram fidelitatis,
meritis Admodum Reverendi Petronii Kaminszki Praepositi in
Kolotka, quibus se coram nobis satis probatum reddiderit, ac
parem in posterum quoque fidelitatis constantiam pollicitu-
rus et impensurus est : officium et honorem Episcopatus eccle-
siarum graeci ritus sacro-sanctae romanae catholicae fidei
unitarum, in Ducatu nostro constitutum ; quod videlicet supe-
rioribus revolutionibus, idque sub dominatu domus Austriacae
per Archiepiscopatum Strigoniensem cum manifesto juris nostri
patronatus praepjudicio a libera dispositione nostra avulsum,
jam divinis auspiciis redintegrata plenarii juris nostri autori-
tate, collationi nostrae subjectum, eum, eo quo ante dotatum
fuerit existitque, beneficio, in emolumentum animarum dona-
verimus et contulimus, attribuentes eidem eam quoque ecclesi-
astici hujus muneris facultatem, ut de investitura quoque sui
et consecratione juxta receptum modum sanctosque Canones
unde convenit, sufficienter providere valeat. Imo damus, do-
namus et conferimus, facultatemque super praenissis attribui-
mus, harum nostrarum vigore et autoritate litterarum colla-
tionalium mediante. Datum in Arce Nostra Munkács, die 28.
Mensis Februarij, Anno 1707.

Munkács. 1. Martij 1707. Szirmainak.

Sibrik lejövetele alkalmatosságával értvén az Kegyelmed utazása iránt való fúradozását: midőn ez iránt való Kegyelmed készségét köszönetlenül nem akartam hadni, ada ösztönt az bővebb írásra az Dőri kornyadozása miatt elhagyatott vásárlásimnak lehozatása; melyről jóllehet ugyan, reméllem, vehette már Kegyelmed dispositiómat, hogy tudnillik az Kegyelmed diákja számára való passusnak kiadatása Eszterházi Antal úrnak megparancsoltatott, — mindazonáltal újonnan is kérem Kegyelmedet, accelerálja az mennyiben lehet az hintómnak és az feleségemtől küldetett sészámnak leküldését, az nénémről hagyatott lovakkal együtt: mivel értvén, hogy az feleségem az velencei követ lovait ki nem fizethette, azoknak megvételéről szándékomat letettem. Az mi illeti az már kifizetett és ott maradt zálogoknak részét: minekelőtte az többit kifizessem, securitásom kedvéért (mivel oly véletlenül késedelmességekkel megcsaltanak) leküldését kívánom; melyet ha tovább is halasztani fognak, reméllem, talállok magamnak módot károm megfizetésében. Mivel pedig talám az feljebbemlített hintónak leszállítása még az fagyon is meglehet: kérem, az mennyiben lehet accelerálja Kegyelmed, vászonnal béboríttatván.

2. Martij, 1707. Munkács, Keczer Sándor úrnak.

Mivel granadíros-regimentünk, úgy colonellus Fierville bagasiájának szükségesképpen, míg Isten Erdélyből visszahoz bennünket, előbbeni quártélyokban kell maradni: alhozképest subsistentiájáról tegyen dispositiót.

Anno 1707. die 3. Martij, Munkács. Vay Ádám úrnak.

Beszterczéről 28. datált Kegyelmed levelét s tudósítását kedvessen vévén, mind abból s Pekri Lőrincz Generális úri hívünk leveléből (Erdélybe) bemenetelünk iránt tölt Kegyelmetek dispositióit értjük. Kívánván annakokáért sokszori igyekezetünk szerint azon nemes hazát is mind személyünk jelenlételivel megörvendeztetnünk, s mind sokféle confusióban lévő állapot-

jából régtől fogva sóhajtva várt boldogulására. az fejedelemségnek magunkra vállalásával, és az országhoz való hitbéli kötelességünknek tökéletességére Isten segedelméből végbevitetendő inauguráltatásunkkal, s azt követő jó rendnek tételivel mintegy új megelevenedésre juttatni: azon leszünk igyekezetünkkel, könnyűszerrel lévén egyébiránt is, hogy 11. currentis innen megindulván és bagasiánkkal magunkat conjungálván, az tett rendelések szerint utunkat követhessük, és a terminusra béérkezhessünk. Coeterum, etc.

39.

Eadem die. Bertóti Ferencz úrnak.

Lőcséről 24. praeterlapsi mensis Febr. datált Kegyelmed levelét kedvesen vettük. Mind a Komlósi regimentje számára készült mundérnak az székely ezer számára való fordíttatását szükségesnek látjuk, mind az kívántató bőreknek megszerzésében mutatandó industriáját helybenhagyjuk. A szelekben letett posztók számát és színeinek specificatióját Kegyelmedtől elvárjuk. Granatéros-regimentünk számára készítettendő mundérung hogy annyivalhamarább, elébbeni rendelésünk szerint Lőcsére leszállíttatván, Kegyelmed serénykedése által véghezmelessen: a végre granadéros-regimentünkbéli tisztünket küldöttük Tekintetes Nagyságos Hellembach János administratorunkhoz; melynek leszállíttatásában, úgy véljük, időhalasztás nem is léssen. Ahhozképest Kegyelmed ily szorgalmatosságát mutassa, hogy azon mundérung pro 1. Majj egészen elkészíttessék, és ide Munkácsra adminisztráltassék is. Kray Jakab hívünk hozzánk érkezvén, a danczkai vexelnék megindulásáról bizonyosan informál bennünket; Kegyelmed azért abban kétséges nem lévén, kezdje el azon vexelt. Az nemes vármegyékhez exmittált senator urak hogy instructiójokon kívül az dolgot folytattak volna, nem értettük, várván ő kegyelmek relatióját; úgy reflectáljuk pedig magunkot, hogy az limitatio felől abban semmi emlékezet nem volt; melyben ha mi orvoslásra való állapotok. — az mint nem kétljük, — kívántanak: a nemes vármegyék és városok követjei Gróf Csúki István Generális-Commissarius és senator úr praesessége alatt compareálván, ottan igazításban vétettetnek.

Szendrő vára demolitiojához, oly értelemben lévén ennek-előtte, hogy oly felessszámú nép nem kívántassék: azért nem tettünk, való, nagyobb mértékben való rendelést; de már így értvén a dolgot, az ingenérrel Kegyelmed egyetértvén, nem árt, ha projectuma szerint az munkásokat szaporítani fogja. Coeterum, etc.

40.

Item, caeterum. Pekri Lőrincz úrnak.

Kegyelmed levelét szintén ez órában vévén, kedvessen értjük abbúl mind bemenetelünkhez képpst az Beszterczére öszvegyült nemes statusok rendelését, és invitatióknak mi-voltát is; sokszori ígérletünkre azért magunkra reflectálván, mivel egész szíves igyekezetünk egyedül abban határoztatik, hogy bennünket hűséges óhajtással és kívánsággal váró híveinket személybeli jelenlétünkkel, és az régtől sokféle sanyargatásokkal küzködő haza zúr-zavaros állapotjának a jó rendben való hozás által kívánatos szabadsággal díszeskedő csendességnak megújulássával nemcsak megörvendeztessük, hanem Isten szent segedelme által mintegy ugyan új életre támaszszuk, és vezéreljük is. Ahhozképest Kegyelmetek által tett rendeléseknek annuálván, noha ez hazában való szükséges dolgok kormányzása továbbvaló mulatozásunkat kívánná magában: de mindazáltal azokat jó rendben hagyván, azon leszünk teljes igyekezetünkkel, hogy 11. currentis oldalunk mellé elrendelt hadainkkal innen megindúlhassunk, követvén az Kegyelmetek által elrendelt marsutát. Az kioszlott hadaknak ezerekre való küldettetések iránt kiadván, az kiknek illet. parancsolatinkat, nem véljük, hogy abban valami fogyatkozás következne. Pro 1. Majj az magyarországi statusoknak az ónodi mezőre praefigált generalis conventusnak terminussa hogy pro 1. Junij extendáltassék: még arról mostanában semmi újabb rendelést nem tehetünk, — az idő mivolta és Erdélyben való dolgaink állapota mutatván arra módot és alkalmatosságot; azon leszünk mindazáltal, hogy ezen kevés idő alatt is, a mennyire Isten bennünket segíteni fog, az erdélyi haza dolgainak jó rendben állítása, s egyéb publicumok és privatumok is az időnek rövidsége miatt megcsökkenést ne szenvedje-

nek, — bízván méltóságunkhoz képest továbbvaló folytatását bemenetelőnket illető circumstantiáknak Kegyelmetek hűséges szeretetére. Coeterum, etc.

41.

Item. 3. Martij, 1707. Alexandro Keczer.

Nemzetes Vitézlő idősbik Kubínyi Ádám kassai porkolábunk instálván előttünk, hogy a mely mészárszéket parancsoltunk az ottvaló hadak subsistentiájára nézve erigáltatni: mivel azon kívül más mészárszék, az mint informáltatunk, nem lévén, mindennapi szükségére kívántató hús iránt nagy fogyatkozás vagyon, abból fizetése imputatiójával adattatnék hús számára. Ahhozképest Kegyelmed tegyen iránta oly dispositiót, hogy abban fogyatkozása ne légyen.

42.

Item. Darvay Ferencznek.

Tekintetes Nemzetes Vitézlő Dolhay György huszti főkapitányunknak, az mely Plesko nevű havas adjudicáltatott vala a felsőbb esztendőken, nemes Máramaros vármegye bírái által, ahhoz való nyilvánosság igazságát magunk is mind az régen hozott deliberatumból, mind egyéb documentumból is általlátván, Kegyelmednek praesentibus parancsoljuk: az minémű formalításokkal azon Plesko havas ő kegyelmének adjudicáltatott, az szerint minden kérdés-támasztás nélkül assignáltassa ő kegyelmének, — azt hozván a közigazságnak rendi is magával, hogy kinek-kinek a magáé megadattassék. Coeterum, etc.

43.

Item, eotum. Ilosvai Búlint úrnak.

Értettük, hogy Kegyelmed ezerebeli katonák Erdélyből ezerekből kioszolván, házoknál volnának; arra nézve Kegyelmednek serio parancsoljuk: mindazokat felkerestetvén, ezére minden késedelem nélkül compelláltassa. Coeterum, etc.

44.

Item, eotum. Fötves Miklósnak.

Mivel erdélyi fejedelemségünk inauguráltatására azon

ország gyűlésére 11. currentis fogunk indulni, előre pedig bizonyossázmű lovainkat is, azok mellé rendelt szolgálunkkal együtt, indítani akarjuk; hogy magunknak, úgy oldalunk mellett lévő rendeknek és hadainknak, nemkülönben Veres-mart tájékán velünk megegyező bagasiánknak az általmenetelben subsistentia végett folytatkozása ne légyen: Kegyelmed az accludált marsuta szerint tégyen szénárúl, abrakrúl s egyéb mindenféle naturalékrúl egész dispositiót a specificált helyekre.

45.

Item, cotum. Gróf s Generális Barkóczy Ferencz úrnak.

Emlékezetiben lehet Kegyelmednek: az elmúlt napokban Rozsnyón léte alkalmatosságával is hozódott vala elő, hogy mivel Kegyelmed az confoederált magyarországi Statusoktól még az szécsényi gyűlésben deputáltatott vala Tiszteletes s Nagyságos Pettes András püspök és senator úrral együtt erdélyi fejedelemségünkre való inauguráltatásunk solemnitására összeegyülekező Statusok és Rendeknek azon magyarországi Statusok nevével leendő köszöntetések, és egyéb Kegyelmednél tudva lévő dolgok követése végett. Melyre nézve szükséges lévén a Kegyelmed bejövetele, minthogy azon inauguráltatásunk solemnitássára az erdélyi Statusok pro 28. currentis terminálták Maros-Vásárhelyre az ország gyűlésének az napját, hová hogy alkalmatossan béérkezhessünk, már az elrendelt marsokon 11. praesentis okvetetlen innen meg fogunk indulni: Kegyelmed is úgy intézze dolgait és utazását, hogy útban magát velünk conjungálván, azon gyűlés napján jelen lehessen. Coeterum, etc.

46.

Item. Pettes András úrnak.

Mutatis mutandis, eodem stylo mint Generális Barkóczy Ferencz úrnak, tudtára adatnak az dolgok.

47.

Item, cotum. Kajdi Istránnak.

Néhai Komlósi Ferencz özvegye comprobálván előttünk, hogy az mely három jobbágy, nevezet szerint Nagy-Mihályi

Mihály, Varga Gergely és Szép János, Kegyelmed alatt lévő hadnagyink által depelláltatván, az ezerben attraháltatnának, ezen ügy kezdetitül fogva sem egyszer, sem másszor fegyverviselők nem vóltanak; arra nézve Kegyelmednek serio parancsoljuk: hagyja meg azon hadnagynak, hogy többé az említett özvegy megnevezett jobbágyit semmiképpen ne háborgassák, mivel megholt férjének hűséges szolgálatját tekintvén, senkinek meg nem engedjük, hogy illetén jobbágyinak distrac-tiójával megkeseríttessék. Coeterum, etc.

48.

Francisco Bertóti. 5. Martij, Anno 1707. Munkács.

Nemes Szokolovics Demeter házastársa instálván előttünk Kegyelmed által árestáltatott veje, Roga Mihály végett: kívántuk Kegyelmednek értésére adni, ha comperialtatik, hogy az confoederatióra megesküdt légyen, azon javait, melyeket Kegyelmed confiscáltatta, remittáltassa, és magát is mások által se engedje impetáltatni; holott penig az hitet le nem tette volna, s abban comperialtatnék malitiája, vagy tovább is deponálni nem akarná: Kegyelmed ellene személye iránt procedáljon, de ha az jószág vagy akármely ingó jó feleségét vagy felesége anyját concernálja, annak restituáltassa Coeterum, etc.

49.

Item. 5. Martij. Ajtai Mihálynak.

Nemzetes Vitézlő Kazinczy András atyai restantiáit, úgymint in toto 1800 magyar forintokat, rézpénzül refundáljon.

50.

5. Martij. Ajtai Mihálynak.

Nemzetes Vitézlő Váradi György hadnagy hívünknek házastársa Kannagyártó Borbála számára adjon 100, azaz száz rh. forintokat.

51.

8. Martij. Keczer Sándornak.

Adjon az kassai ursulita-apáczáknak négy hordó bort, keze alatt lévő borainkból.

52.

8. *Martij. Keczer Sándornak.*

Nemzetes Vitézlő Hagara Mátyás rationum exactorunk alázatosan repraesentálta előttünk, hogy jóllehet Méltóságos Gróf Aspermond Ferdinand sógor urunk szerelmes házastársa kedves nénénk-asszony részéről való fizetésebeli restantiáinak megadattatása végett parancsoltunk vala Izdenczi Márton akkori praefectusnak : mindazáltal eddig is elhaladott. Ahhoz képest Kegyelmednek parancsoljuk, compertis comperendis, megírt nénénk-asszony ő kegyelme részéről való jószágbeli jövedelméből azokat complanáltassa. *)

53.

8. *Martij. Kolosvári Andrásnak, commissionaliter.*

Adjon :

1. Regensné asszonynak beregszászi borokból nro 10.
 2. Kaminszkinak beregszászi borokból nro 3.
 3. Erdélyben szállítandó hegyallyai bor, új, vasa nro 10.
- Item régi ó-bort, vasa nro 10.
- Item esztendőss asszú-szöllő-bort, vascula nro 8.

54.

9. *Martij. Öttvös Miklósnek.*

Mivel bizonyos consideratiókra nézve Ungvárra kelletik e jövő pénteken indulnunk : onnan okvetetlen következő hétfőn leszen bagasiánkhoz Borhid vagy Veresmart felé nyomulásunk. Kegyelmednek azért ezen statióknak rendit accludtunk, egyszersmind parancsoljuk is : azon újabb statiókra elegendőképpen provideáljon. Ezenkívül penig három compania palotás-hajdúinkat Erdélyben szállítandó mundérral hólnap fogjuk az elébbeni marsruta szerint indítani előre : azon statiókra is tegyen Kegyelmed dispositiót ; egyszersmind a mundért forspont által kelletvén beszállíttatnunk : az erdélyi határig tegyen az iránt is dispositiót, hogy az hol alkalmatossabb lészen, ottan felváltassanak a szekerek. Azonban Huszt várában lévő ezerig való szalonnát szállíttassa Kegyelmed munkácsi várunkban.

*) E levél Aszalay kezeírása.

55.

Kolosvári András munkácsi fizető mesternek.

Megparancsoltatott, hogy az palotás- regyimentbeli tisztek nyári equilis portióit az már ineált computus szerint pénzül refundálja.

56.

9. Martij, Munkács. Ajtai Mihály úrnak.

Adjon Nemzetes Vitézlő Szent-Iványi János, palotás testőrző-regimentünk óbestere kezéhez ötezer rhénes forintokat, mely között aprópénz is légyen.

57.

Item. Kálnási Jánosnak.

A mely háromezer forintokat adott e napokban Nemzetes Vitézlő Zatureczky úr fejérpénzül holmi kívántató naturálek vásárlására, azt in simili moneta refundálja.

58.

Item. Cserei Jánosnak.

Minthogy Isten jóvóltából Erdély felé indulófelben vagyunk : szükségesképpen megkívánjuk, hogy Máramaros vármegyében az feljebb elmúlt napokban inquartirizált székely hadaink velünk egyetemben bejőjenek ; arra nézve Hűségének ezen parancsolatunk által serio committáljuk, az mely marsoakat Nemzetes Vitézlő Horvát Gábor nemes Máramaros vármegyei viceispán hívünk fog parancsolatunk szerint csinálni : azokon az hadakkal együtt Erdőd-Szádára úgy siessen, hogy pro 17-ma praesentis reggeli órákon bennünket itten érjen. Az kik azon székely hadaink közzül ló nélkül volnának is, azokat is indíttassa el Hűséged, — kiknek meglovasíttatásokról teszünk dispositiót Erdélyben.*)

59.

Item. Darvay Ferencznek.

Vévén Kegyelmed ezen parancsolatunkat : adjon Tekintetes Nagyságos Prínyi Zsigmond hívünknek, keze alatt lévő szóbeli proventusból 500 rh. forintokat.

*) E levéltől kezdve a 96-dik szám alattiig a prothocollon Aszalay keze írása.

60.

Item. Gabrieli Horvát.

Máramarosban a feljebb elmúlt napokban inquantirizált székely hadaknak Erdőd-Száda felé csináljon marsutát, hogy pro 17-ma praesentis hozzánk jöhessenek.

61.

9. Martij. Orosz Pál Generális úrnak.

Noha mostani alkalmatossággal erdélyi fejedelmi szé-
künkben való beülésünk solennitássára akartuk volna Kegyelmed bejövetelét: mindazáltal az hadi conjuncturák, legközelebb pedig Méltóságos Gróf Bercsényi Miklós Főgenerális kedves atyánkfia által az feljebb elmúlt napokban instituált hadak reductiójának ő kegyelmétől kiadott modalitás szerint való effectuatiója, úgy bentlétiünk alatt megkívántató szükséges hadi operatiók, mellyeket az alkalmatosságokhoz képpest Főgenerális úr ő kegyelme rendeléséből Kegyelmed meg fogja érteni, megkívánván Kegyelmed ezen hazában való maradását: a végre adjuk tudtára s egyszersmind parancsoljuk is Kegyelmednek, mindezen dolgok végbevételében alkalmaztassa magát megnevezett Főgenerális úr ő kegyelme dispositiójához, a mint a végre nem is kívánjuk Erdélyben való bejövetelét Kegyelmednek.

62.

Item, sub eodem dato. Károlyi Sándor úrnak.

Revocálta magát a Méltóságos Fejedelmi Főgenerális Bercsényi Miklós úr levelére, mely levélnek extractusa így következik:

Az propositiókat, mellyeket Hadadi hozott, értettem. Sem idejét, sem módját most nem látván Arad formalis obsidiójának, hanemha Kegyelmed desistált a sánczok demolitiójátúl, kit egy huzomban jobb lett volna elkövetni, mintsem az ráczok visszaszállását lesni, — Belényes és Papmező vidékén nyugtassa hadi rend szerint az hadakat, provisiót tétetvén irántok; útjában pedig, ha lehet, az több sánczot égettesse és hányattassa el. Az delineatio szerint, igenis, kicsiny most a víz: de az idő folytán megárad; készülés nélkül az obsidióhoz nem

jó fogni. Az hajdúság Erdélybül való kijövedele most nem lehet; teszen a Méltóságos Fejedelem fejedelmi székében való tilése után mind azokrúl, s mind Aradrúl dispositiót. Az Jász-ságra hogy gyalogságot vetett, úgy Debreczenbül, Egerbül munitiót vitetni akar: Méltóságos Fejedelem híre nélkül nem lehet. Nem kell az mostani occurrentiákra nézve az tatárságot felvenni, de Csajágit és Deák Ferenczet az elébbeni statiókra küldje. A sánczok elrontására is jobb a kapás és fejszés parasztság, mint az Csajági hajdúi. Úgy disponáljon penig Kegyelmed az megtelepedett hajdúk iránt, hogy pro 1. Maji az ónodi gyűlésen jelen lehessen, — az occurrentiákrúl tudósétván Erdélybe menő útjában a Méltóságos Fejedelmet, Szatmár felé. Az kecskemétiéir Bertóti Istvánnak megparancsoltam: többet rajtok ne kívánjon. Az török földérúl szállítandó por és provisio iránt az tömösvári török várátik, azzal concludáltatik, és más dispositiók is tétetnek. *)

63.

9. *Martij. Kálnási Jánosnak.*

Az ide lehozott posztómetszőket jó rendben kívánván hozatnunk, minémű dispositiókat tettünk irántok, noha Kegyelmeddel cancellariánkrúl communicáltatni fog: mindazáltal szükségesnek látván oly inspectort eleikben praeficiálni, a ki ügyes-bajos dolgaikra vigyázzon, s azokat in locis debitis ilendőképpen folytassa, ezen hivatalt per praesentes Kegyelmednek concredáljuk, s egyszersmind committáljuk is: magára felvállalván azoknak gondjok viselését, oly szorgalmatossággal vigyázzon rájuk, hogy itten mindenképpen subsistálhassanak, és munkájokat követhessék, perlustrálván ottan-ottan mind műszereket s mind egyéb posztócsináláshoz való eszközöket, és azok közzül a mellyek jobbításra való, azokat állítsa jó rendben; requirálván azon szükséges dolgok végett praefectu-

*) Jegyzetek a lap szélén: La-Touche nevű kereskedőnek passust 40 hordó borokkal Lengyelországban.

NB. Starozta Stryski.

Item. Magnifico ac Generoso Haliczkei passust a Méltóságos Fejedelem dolgaiban Lengyelországban.

Bertóti Ferencz úrnak levelet.

sunkat, avagy ő kegyelme távulylétében ottvaló udvar-bíránkot. Vigyázzon azonban Kegyelmed arra is, hogy ha kitűl injuriájok leend, az annak rendi szerint megorvosoltassék, nem engedvén meg egyébiránt senkinek is, hogy méltatlan vagy megkároséttassanak, vagy megbántattassanak: hogy az ily jó rendtétel és felőlek való dispositiónk mindenekelőtt nyilván lévén, nemcsak ezek conserváltassanak, hanem másoknak ide való származásokkal ezen coloniánknak ampliatiójára alkalmatosság szolgáltassék. *)

64.

Francisco Darvai.

Franciscus II. etc. Az idő naponként kinyiláshoz fogván, az ittvaló munkát parancsolatunkból arra rendelt tiszteink ezenel fogják megindítani; minthogy pedig mész dolgából ezen dominiumunkban nem kevés fogyatkozás vagyon: Kegyelmed az huszti dominiumból mentűl felesebb meszet lehet, ide administráltasson, lévén correspondenter Nemzetes Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunkkal, ki is, ha alkalmasabbnak látandja, az útnak netalántán hamar következő felbomlására nézve, fogja requirálni Kegyelmedet bizonyos számú szekerek végett; melyhez magát tartani szükséges, hogy azokon itten mészköveket hordatván, az szükségesképen megkívántató meszet annál szaporábban égettethesse. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 10. Martij Anno 1707. **)

65.

Ladislao Bay.

Committáltatik Nemzetes és Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunknak: adjon Nemzetes Vitézlő Szent-Iványi János palotás testőrző hadaink őbestere által deputálandó hívünk kezéhez, erga quietantiam, azon hadak szükségére tizenötszáz = 1500 csomó tötést, és háromezer flintákban való kovát, melyeket Nemzetes Vitézlő Sréter Janos artilleriae inspectorunk

*) Jegyzet: „Ruskovszki Antal lengyel úrnak levél irattatott.“

**) E levél kétszer is előfordul szórúl szóra egyformán, egyszer mart. 10., másodszer mart. 11-iki kelet alatt.

más hasonló töltés és kovák által fog refundálni. Munkács, die 10. Martij, Anno 1707.

66.

Gasparo Klobusiczki.

Committáltatik Nemzetes Vitézlő Klobusiczki Gáspár ezen dominiumunkbéli udvarbíráknak : a minémű szolgálk itt vadnak, és azután is itt maradnak, avagy jöni fognak, azok által requiráltatván, praebendájokat és fizetéseket conventió-jok szerint adja ki, a mint szükségeket látni fogja ; kivált fizetéseket conventiójára kinek-kinek indorsálja. Datum Munkács, 10. Martij, Anno 1707.

67.

Johanni Kálnási.

Committáltatik praesentibus Nemzetes és Vitézlő Kálnási János sztropkai harminczadosunknak : adjon ezen commissiónk megadó Schargent nevű tisztnek az flinták árában, az mellyeket hozott, 300 = háromszáz rhénes forintokat, ezüstpénzül. Secus non facturus. Munkács, die 10. Martij, Anno 1707.

68.

Item. Szent-Iványi Sándor varannai harminczadosnak.

Megtekintvén mellettünk tött Kegyelmed hűséges szolgálátját : kegyelmessen resolváltunk hatszáz magyar forintokat Kegyelmednek adadni ; mely summa pénzt keze alatt lévő harminczadbéli jövedelemből magának kivévén, tempore reddendarum rationum reproducálván az levelet, azon megírt sumában acceptáltatik.

69.

Johanni Sréter.

Az ittvaló portörő-malmunkhoz kívántatván hat pár érczből öntött török és azokhoz való táblák : Kegyelmed azokat mentülhamarabb elkészíttetvén, küldje Nemzetes Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunk kezéhez. Az campaniára és egyéb szükségekre kívántató por iránt tettünk oly dispositiót, hogy idegen országból megszereztetik. Csudáljuk azonban,

hogy az artilleriabéli lovak között írja Kegyelmed tavalysi esztendőben hatvanig való elveszését; de a mint praesupponáljuk, annak elveszésének circumstantiáiról: hol, miként, micsoda alkalmatossággal, és mi által vesztenek el? hihető, azért nem tudósít, hogy maga sem investigálta legyen. Úgy esett értésünkre Lá-Moth által, hogy a midőn Generalis Forgách Simon urat az regularis hadakkal Morvában ordereztük vala: valamely Müller nevű kapitány az artilleriabéli lovak között egynehányat kezéhez vévén, most is nálla találatnak; mely dolog felől írtunk Méltóságos Főgenerális Bercsényi Miklós úrnak, hogy azoknak előlkerestetése felől parancsolván, resignáltassa az artilleriának. Kassa körül kívántató munka iránt már elégséges dispositiókat tévén, reméljük, nem fognak a munkások heverni. La-Moth által kívánt deszkák ha másunnan ki nem telnének, tokaji hídmesterünknek minapában adtunk oly parancsolatot, hogy a Tisza mellékén lévő szálakból hasgattasson ollyatén deszkákat; csak Kegyelmed ebben legyen serénykedő, vizsgálja meg: miként készülnek, miként nem? A kállai salétrom-officinára jónak látnánk, ha bizonyos rabok állíttatnának, kiről is adja opinióját Kegyelmed, mivel az előbbeni salétromos gazdák munkájokat félbehagyván, az feltört salétromos szérüket lehetne rabok culturájára bocsátani. Az 120 mázsa réznek Lőcse város számára való refusiója végett irattunk az Oeconomicum Consiliumnak. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

70.

Andreae Kolosvári.

Committáltatik praesentibus Nemzetes Vitézlő Kolosvári András ittvaló fizető-mesterünknek: azon francia kapitányunknak, a ki itten malmot fog építtetni, holnaponként oralis és equilis portióit a szerint adja meg, mint egy kapitánynak. Datum Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

71.

Alexandro Keczer.

Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectusunk levelé-

ből értjük, hogy a szöleink műveltetésére semmi aprópénze nem volna; mivel penig másoknak példát nem akarunk adni az munkások bérének fejérpénzen való fizetésében : csak ezen okból is, hogy az rézpénznek kelleti el ne vesszen, poltura-pénzzel akarunk fizettetni. Kegyelmed azért, mihelyt levelünket veszi, küldjön ő kegyelme kezéhez háromezer forintig való poltura-pénzt. Datum Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

72.

Illustrissimo Comiti Nicolao Bercséni.

La-Moth által informáltattunk, hogy tavalyi campania alkalmatosságával, midőn Méltóságos Gróf Forgách Simon urat Morvában ordereztek volna : akkor Müller nevű kapitány vévén keze alá az ő kegyelme corpusához adott artilleriából bizonyos lovakat, mindekkoráig is nem restituálta ; szükséges azért tüle repetáltatni és az artilleriához visszaadattatni, melylyekről adjon is parancsolatot Kegyelmed, hogy azon lovak késedelem nélkül előállíttassanak. Coeterum praesentibus Dominationem Vestram diu salvam et incolumem prospere valere desideramus. Munkács, 11. Martij 1707.

73.

Francisco Darvai.

Tekintetes Nemzetes Gerhárd György senator úr tavalyi főkomornyikságára obvenialó hatszáz kősoja nem lévén kiadatva, arra nézve parancsoljuk Kegyelmednek : az midőn említett senator úr embere által ezen parancsolatunkkal requiráltatik, azon hatszáz kőst az aknáról adassa meg Kegyelmed. Coeterum eundem secus non facturum benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

74.

Gabriel Horváth.

Az nemes vármegye levelét vévén, nagy csudálkozással értettük, hogy Kegyelmed által lött hétszázig való gyalogszeres munkások iránt való assecuráltatásunk az nemes vármegye levele tenorával meg nem egyez, melyben emlékezet csak szintén kétszáz emberről vagyon. Kegyelmednek azért praesenti-

bus a djuk értésére, ha nem az író tévesztette volna el az nemes vármegye eziránt hozzánk való hűséges intentumát: mivel itt legalább hatezer ember is kívántatik a munkára, adott assicuratióját effectuálja is, — másként sajnálnánk illetően megjatszódtatásunkat; az mint, nem kétljük, intentumokat hűséges industriája által prosperálja Kegyelmed. Coeterum eundem valere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

75.

Alexandro Keczer.

Legalább négyszázezerig való zszindelszeg kívántatván az ittvaló reparatiókra, hogy abban semmi fogyatkozásunk ne légyen: Kegyelmed mentülhamarább megszereztetvén, szállíttassa Nemzetes Vitézlő Bay László ittvaló vice-kapitányunk kezéhez; és mivel feles egyéb vasszügek, és egyéb eszközök is fognak kívántatni: megparancsoltuk ő kegyelmének, hogy azok végett Kegyelmedet requirálja; a mint is, valamikor veszi Kegyelmed tudósítását, azon szükséges vasszegeket tempestive elvégeztetvén, szállíttassa ide Munkácsra. A kassai munkát pedig úgy moderáltassa Kegyelmed, hogy az mely metczenzéfiek már ennekelőtte iderendeltettek, csak azon ottvaló munkával ne distraháltassanak, sőt mivel az idő naponként jobbulván, hétbe kelve is itten megkívántatnak: Kegyelmed Tekintetes Bertóti Ferencz General és senator hívünkkel egyetértvén, azon légyen, hogy mentülhamarább ideküldetessenek. Előbbeni dispositiónkra pedig reflectálva magunkat, újobban committáljuk Kegyelmednek: minthogy plus-minus háromezerig való munkásemler fog dolgozni itten, kiknek, nevezet szerint hétszáz munkásembereknek, oly szám szerint fogunk gabonával fizetni: Kegyelmed annyiravaló búzáról provideáljon, administráltassa is, hogy mivel ezen dominiumunkbeli majorságból és dézmákból az elmúlt esztendőben bejött búza és gabona mostani ittlétünk alkalmatosságával annyira elfogyott, hogy már utóljára pénzen kényszerítették tiszteink számunkra búzát venni: azon munkások által procuráltatandó szorgos munka meg ne csökkenjen az kenyérnek szűke miatt. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

76.

Michuéli Farkas.

Kegyelmed levelét vévén, értjük a reábízott munkában elkövetett fáradozását, mely. az mint supponáljuk, még egészen véghez nem mehetett; kihez képest nem szükséges lévén egyébiránt is Kegyelmednek utánnunk való jövedele: azon munkát continuálván, minekutánna elvégzi, adja pecsétje és subscriptiója alatt melléje deputált társaival együtt Nemzetes Vitézlő Okolicsányi Pál fiscalis directorunk kezéhez, minthogy ezen dolog ügyis ő kegyelmére bizattatott. Munkács, 11. Martij, 1707.

77.

Commissariatui bellico.

Az újonnan felállítatott postáknak jobb móddal való subsistentiájára, nem kétljük, tudva vagyon immár Kegyelmeteknél, micsoda modalitással rendeltük kiadni lovokra szénájokat és abrakjokat; melyet jóllehet a következő angariának elein kellenek ugyan elkezdni: de mivel sokaknak rész szerint a megfordult hadak és helyéből kibontakozott földnépe által emésztetett meg szénájok és abrakjok, rész szerint pedig az helységeknek terméketlenségekhez képpent némelyek keveset gyűjthetvén, már annyira jutottanak, hogy a postalis lovakat semmiképpen nem tarthatják; arra nézve, hogy ezen megcsökkenést nem szenvedhető posták állapotjában az hazának kára ne következék: Kegyelmetek az már ennekelőtte transmittált posták és lineákon rendelt postamestereknek és veredariusoknak pro currenti Martio et affuturo Aprili adattassa meg mind szénájokat, mind abrakjokat. Coeterum eosdem valere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

78.

Martino Krucsai.

Lapér nevű jágermesterünket küldvén bizonyos kutyákkal Szerencsre: annakokáért Kegyelmed tétessen intertentiójok iránt dispositiót, hogy az említett jágermesternek is praebendája conventiója szerint cselédjeire és lovaira adattassék ki; ha pedig az ebeknek kívántató árpa- vagy zabliszt iránt

fogyatkozás interveniálna is, Kegyelmed pénzen vétessen számokra elegendő lisztet. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

79.

Ladislao Bay.

Az minémű rabokat kíván kiadattatni Nemzetes Vitézlő Ramocsaházy György Tiszántúl való fiscalitásnak praefectussa Kegyelmedtől: parancsolatunk szerint azokat kísértesse ő kegyelméhez. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

80.

Francisco Bertóti.

Az idő naponként kinyílván, az ittvaló munka hétbe kelve meg fog indulni; melybe, nem kétljük, előbbeni dispositionkra reflectálván Kegyelmed magát, jól tudja: mely szükségesképen megkívántassanak az iderendelt metczenzéfek, kik is hogy a kassai munkától ne distraháltassanak, sőt mentülhamarébb ideküldtettessenek: Kegyelmed egyetértvén Nemzetes Vitézlő Keczer Sándor tanács és districtualis commissarius hívünkkel, intantumunknak tegyen eleget. Nemzetes Vitézlő Sréter János artilleriabeli inspector hívünk leveléből értjük, hogy La-Moth projectuma szerint a puskapor megszerzésben nagy fogyatkozás legyen; minthogy azért az idegen országban való cambiumot dobra nem üthetjük, nem lévén tanácsos, hogy minden ember tudja: honnan, minémű portékák és materiálek micsoda alkalmatossággal szállíttassanak? bízunk Kegyelmedre azon pornak megszerzését, hogy pro 1. Majj legalább ezer mázsa puskaport hozattasson bé az országba, úgy salétromot is mentül felesebb számmal, kiből jó alkalmatosság occurral a danczkai vexel által, mely pro 18. affuturi mensis Aprilis minden bizonynyal megindul, körül már ennekelőtte is írtunk Kegyelmednek, hogy megindulására mind vigyázzon, mind continuálja is. Minapi alkalmatossággal megírtuk vala Kegyelmednek, hogy ide harmincz kömveseket rendelvén a munkára, mindgyárt a tavasz elein őket ideindíttassa; akkori levelünkre magunkat revocálván, Kegyelmednek újobban adjuk tudtára: azokat hovahamarébb küldje

ide. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij. Anno 1707.

81.

Krucasai Márton úrnak.

Kegyelmed két rendbéli levelét vettük. Elvéltük, hogy már ennekelőtte tett dispositiónk szerint Nemzetes Vitézlő Keczer Sándor districtualis commissarius hívünk is a polturapénz iránt tett volna dispositiót: de, hogy annak elkésése miatt rövidségünk ne légyen, im újabban parahesoltunk ő kegyelmének: küldjön Kegyelmed kezéhez háromezer forintig való polturát. A pater trinitariusok számára oly fundatiót tettünk vala, hogy esztendeig kinek-kinek száz tallér adattassék, — mellyet Kegyelmed akár pénzül, akár in natura adassa meg Hell kapitányné jószágiból; — hogy mást, érdemetlent, részeltessünk, — azt nem cselekedhetjük. A mi Osanádi István dolgát illeti: ha nem desistál a tilalmas erdő vágattatásátul, vagy egyéb praejudiciumunkra lévő cselekedetektül, admo-neáltatván elsőben annak rendi szerint. A Makoviczán lévő borokról nem reflectálván magunkat, hogy vettük volna Kegyelmed tetszését: mindazáltal kövesse azok iránt is azt Kegyelmed, a miben hasznunkat látja; a mellyek korcsmára valók. azokat odaadassa, mellyek pedig másként is pénzzé fordíthatnak, azok iránt mutassa dexteritássát. Coeterum eundem benevalere desideramus. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

82.

Item. Kálnási János úrnak.

Adjon Vojnaroczki nevű lengyelnek három hordó borokat. Munkács, 11. Martij, Anno 1707.

83.

Gróf Teleki Mihály úrnak, 12. Martij, 1707.

Toroczkról provideáljon vas dolgából pénzért, Ajtai Mihály inspectorsága alatt való pénzverő-ház szükségére.

84.

Klobusiczki Gáspárnak, 12. Martij, 1707.

Kaminszki Petronius oroszok unitus püspökjének a mun-

kácsi püspökség ingó javait, akár a klastromban, akár másutt légyenek, adassa kezéhez, és az jövedelmek exactiójában is elősegíttesse.

85.

Krucsay úrnak.

Az tokaji nemes és parasztrenden lévő lakosok alázatos instantiájok által repraesentáltak előttünk: miként az nemeség magok között circa personalia néminémű statutumokat tévén, és azokat a nemes vármegye pecsétje alatt kivévén, circiter harmincz esztendőök forgása alatt azon rendtartásokat követték; akarván azért mind földesúri jurisdictionknak invigilálnunk, s mind az mennyiben helyes és törvényes szokások és rendtartások találtatnának azon nemesség között, az lamentatiókra való ok és alkalmatosság szolgáltatását eltávoztatnunk: Kegyelmed investigálja, micsoda praxissok lehetne olyan, az mely földesúri jurisdictionknak quouomodo praejudicálhatna? és arról bennünket genuine informáljon.

Ungvár, die 13. Martij, 1707.

86.

Kálnási Jánosnak, Ungvár, 13. Martij, 1707.

Ronvier nevű francia kapitánynak adjon fejeérpénzül száz tallért, ezután pedig fizessen nekie holnaponként száz-száz forintot, hasonló fejeérpénzül.

87.

Item. Kálnási Jánosnak. Anno et die eodem.

Mivel De Mane nevű francia kapitány Lengyelországban számunkra fogadván bizonyosszámmú hadakat, oly modalitással akarjuk azokat az hazában behozatni: minthogy egyszersmind nem lehet általköltöztetni, olykor hol tizedenként, hol kevesebb számmal is fognak Lengyelországból munkácsi dominiumunkon általjöni; Kegyelmed azokat, a mint jönni fognak, egyszer is, másszor is, megmustrálván, neveket, s fegyverrel, lóval való készületeket felirván: kiki micsodás hadi készülettel lészen, seriesben tegye, hogy annakutánna lehessen

Kegyelmed írásit az említett kapitány consignatióival confron-
tálni. A kik pedig ezek között egyszer is másszor is jőni fog-
nak: adjon mindannyiszor nekiek passust, mely mellett Visznák
granadíros-colonellusunkhoz mehessenek, hogy ottan azon
regimentben incorporáltathassanak.

88.

Item. Kálnási Jánosnak. Anno, die eodem.

Adjon Zidosiczki lengyel úrnak finum hegyallyai nyólcz
hordó borokat és egy átalag asszú-szőlő-bort; ismét Szkot-
nyiczkinak hasonló hegyallyai borokat tíz hordóval; Klembo-
novszka nevű lengyel asszonynak pedig három hordó hegyal-
lyai bort és egy átalag asszú-szőlő-bort.

89.

Item. Kálnási Jánosnak. Anno, die eodem.

Adjon tiszteletes pater Josephus, Szent-Ferencz szerzetén
lévő minorita-barátnak azon szerzet szükségére alamizsnául
tíz aranyat.

90.

Caspari Klobusiczki, 13. Martij, 1707.

Mivel Munkács körül csak hamarjában beállítandó mun-
kának elősegéllésére districtualis commissariusink által fog
annyiravaló búza administráltatni, hogy abból a munkások-
nak, reménljük, elegendő kenyerek leszen: Hűségednek azért
serio parancsoltatik, azon commissariusink által administrá-
landó búzából oly szaporasúggal süttesse az kenyeret az köze-
lebb való helységeinkben, hogy annak fogyatkozása miatt
rövidségek ne legyen a munkásoknak; melyről tempestive
tegyen is dispositiót, kiosztván köből-szám szerint helysé-
gekre azon búzát, és idejében administráltatván azokból sült
kenyeret.

91.

Johanni Georgio Roth, die 13. Martij, 1707.

Sub dato 28-va evoluti mensis Februarij scriptas atque
ad Nos directas ejusdem litteras recte percepimus, simulque:
quonam in valetudinario statu sit positus? intelleximus; refle-

xione itaque Nostra Principali, quam laudabile studium amoremque in patriae hujus commodo terminatum recognoscentes, non vidimus congruum esse, ut datus per Nos ob praeclara merita sua character ex eo capite mutari deberet, quod idem diversis vexatus morbi speciebus, officio suo, eo quo fieri deberet, modo minus fungi valeret; immo persvasum Nobis habentes desideratam ejusdem sanitatem per divinam gratiam redintegraturam iri, in eodem officio et characterе exposit quoque pari dexteritatis studio in emolumentum patriae defungi eundem benigne volumus, cui ut cum tempore magis idoneus existit, curandae sanitati tempus quoque indulgemus, optamusque in reliquo eundem bona valetudine restitui.

92.

Martino Krucsai, die 13. Martij, 1707.

Nemzetes Vitézlő Róth Mihály hívünk leveléből értjük, hogy a míg jószágából beérkezett volna: addig Mezősi a pinczét felnyittatván, borainkon lévő pecséteket felszakgatta, és azokat minden resignatio nélkül vette volna kezéhez; mely dolog intentumunk ellen esvén, valóban sajnáljuk magunk is, hogy praecipitáltatván, említett hívünk jelen nem létében vitetett véghez; sőt e mellett adjuk Kegyelmednek tudtára, tétessen ezen praecipitantia miatt ő kegyelme becsületinek contentumot.

93.

Tekintetes Nemzetes Bertóti Ferencz úrnak, 13. Martij, 1707.

Méltóságos Gróff Bercsenyi Miklós Főgenerális úr ő kegyelme bizonyos szükségekre adván számunkra 881 rh. frtot: Kegyelmed mentülhamarébb exolválja azon kölesönadott fejrőpénzt ő kegyelmének.

94.

Róth Mihálynak, 13. Martij, 1707.

Kegyelmed levelét vettük, melyből méltó panaszolkodását értjük. Nem kevésé sajnáljuk, hogy Kegyelmed jelen nem létében praecipitáltatott borainknak kézhez való vétele, körül is irtunk Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectusunknak,

hogy Kegyelmed becsületinek contentumot tétessen, elhitetvén magunkkal, hogy ezen dolgot nemannyira injuriának, mint a megeshetett sietésnek fogja tulajdonítani. Eddigvaló szolgálatját Kegyelmednek kedvessen vévén, arról feledékenyek nem leszünk.

95.

Szulontai János udvari-commissariusnak, 13. Martij. 1707.

Mivel az Jászságról adott lovak közzül még hétnek az ára inexolute maradott: Kegyelmed, midőn requiráltatni fog, azoknak az árát, u. m. 140 tallérokat, fizesse meg.

96.

Keczer Sándornak, 13. Martij, Anno 1707.

Kegyelmed levelét vettük. Az mi Szent-Iványi János óbeszterünk által vett borokat illeti, mivel az regimentnek mundéroztatására engedtlük vala azoknak vásárlásait: Kegyelmed légyen azon, hogy csupán csak mundérungra való posztót szerztessen rajtok.

Munkács fortificatioja körül kívántató munkások intertentiójára az búzabeli succursust úgy administráltassa Kegyelmed, hogy az idevaló prófontház is ki ne üresüljön, hanem az is, az mennyire lehet, szaporíttassék; és mivel a munkások körül való vigyázást és az kenyérnek megfogyatkozás nélkül való procuratióját Nemzetes Vitézlő Kálnási János hívünkre bíztuk: Kegyelmed tüle, midőn az szükséghez képest requiráltatik, a szerint igyekezze prosperálni az kívántató munka elővitelét. Valóban, nem várt kimenetellel tapasztaltuk, hogy a limitatió beállíttatása miatt a piaczok minden venálék dolgából megszűntenek; melyet, úgy látjuk, nem is lehet másként hirtelen megorvosolni, hanemha a limitatió suspendáltatik. Kegyelmed azért kedves dolgot cselekeszik, ha annak dissimulatiójával, avagy csak addigis, még a piaczok meg fognak bővölni, s a limitatió introducáltathatik, oly modalitást talál, mely által kiadatott rendelésünknek prostitutiója nélkül az dissimulatio szerint alkalmatosság szolgáltatik a piaczok bővülésére. La-Mothtal, Sréterrel és Bácsmegyeivel minémű correspondentiát kellessék Kegyelmednek tartani, Méltóságos Gróff Beresényi

Miklós Főgenerális urat Isten csak hamarjában azon földre vivén, ő kegyelmétül meg fogja érteni; tudjuk, ő kegyelme oly rendben fogja hozni ez iránt is Kegyelmeteket, mind a pénzbeli assignatiók, mind az artilleriához való vas dolga iránt, hogy egy vagy más félnek disconvenientiájára ok nem szolgáltatik.

97.

*Bay Lászlónak, 13. Martij, 1707. *)*

Mivel az Munkácson erigültatandó malmot egészen az ottvaló franczia tiszt fogja conceptussa szerint fundálni és erigáltatni: Kegyelmed, a midőn Nemzetes Vitézlő Dobozi István debreczeni főbíró hívüinktől requiráltatni fog, azon maschinistát, a ki Szendrő várában erigáltatta a száraz-malmot, adja ki, és bocsássa Debreczenben, az ottvaló malmok erectiójára.

98.

Szent-Miklósi Jánosnak, 13. Martij, 1707.

Lévén bizonyos járságbeli lakos híveinknek törvényes praetensiójok némely szomszéd vármegyékben lakos nemessi rendek ellen, minthogy extra Districtum nemességek nem extendáltathatván, az olyanoknak kiknek nemesi praerogativájokról semminémű privilegiumok vagy armalissok nincsen, ob incapacitatem actoratus nemessi rendekkel nem perelhetnek, consequenter, hogy ezen okból igazságokban ne suppressáltattasanak, magok nevek alatt nem procedálhatván: Kegyelmedet per praesentes plenipotentiazzuk, hogy a minémű perlekedéseket ez mostani hadakozó idő megengedhet, és maga is az haza szolgálatja miatt érkezhetik, azokban in foris competentibus, ordinaria juris via azoknak törvényes és helyes eligazíttatását prosequálja. Az mely malefactorokról penig ezen levelünk megadó jász híveinktől informatus leszen: annak dolgát vegye refusióban Kegyelmed, és a mit a törvény hozand, azt cselekedje velle.

99.

Bay Lászlónak, 14. Martij, Anno 1707.

Munkácsi udvarbíráink Klobusiczki Gáspár, Tömösvárról hozzánk küldetett török követet valóban illetlen és méltóság-

*) Ez és a következő levél ismét Aszalay írása.

gunk sírelmével küldvén utánnunk czigányszekeren : Kegyelmed, ha ezen parancsolatunkat vészi, mindgyárt tétessen árestomban. Ronvier nevű ottlétű franczia tisztnek a munkácsi rabok közzül egyet, a kit specificálni fog Kegyelmed előtt, megengedvén szolgálúl kiadatni, Kegyelmed tartsa magát ezen parancsolatunkhoz, s adja ki számára. Mivel azonban az munkácsi malomnak erectióját, csigának jó rendben való hozását, úgy a kút tisztításának végbenvitetését is azon ottlétű franczia tisztre bíztuk, Kegyelmed magátúl megtudván : mennyi ácsok és molnárok kívántassanak azon munkának végbevételére? ha a doniniumunkban annyiravalók találtnak, azokat fordíttassa ezen munkákra; hogyha pedig ezek vagy kevesek volnának, avagy náloknál értelmesebbek kívántatnának, Kegyelmed hovahamarább adja tudtunkra, hogy azokrúl tempestive provideáltathassunk: mivel úgy akarjuk azon munkát végbenvitetni, a mint azon franczia tiszt maga conceptussa szerint legjobbnak fogja ítélni.

100.

Galambs Ferencz úrnak, 14. Martij, Anno 1707.

Nemes Bihar vármegye panaszkodván előttünk az hajdúvárosiak szófogatatlansága, és némely, hol kevés számmal, hol pedig zászlónként is feles számmal fel s alá járó hadak excessusi s egyéb rendetlen inconvenientiák végett: szükségesnek látjuk ezen vármegyét, conservatiójával és authoritásának manutentiójával, mely nélkül az haza szolgálatja azon darab földön nem prosperáltathatik, megvígasztalnunk. Ahhoz képest Kegyelmednek adjuk értésére, egyszersmind intimáljuk is: generális authoritása szerint mind az hajdúvárosiakat compellálja az nemes vármegyéhez való engedelmességre, — érdekes büntetések irrogálván azoknak, kik tovább is a nemes vármegye authoritássát megvetvén, az ellen rugódoznak, vagy az nemes vármegye tisztai által az haza ez vagy amaz szolgálatjához képest véghezvitetendő munkában remorát tenni mérészelnének, — mind pedig az szegénységet fel s alá gázló hadakat mindenütt persequáltassa, az megtörténhető inconvenientiákat megorvosoltassa, és egyszóval, valamiben az nemes vármegye által meg fog találtatni, elegendőképen assis-

táljon Kegyelmed. Mely dologban, hogy Kegyelmed annál jobban előmehessen, írtunk Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Generális-Mezei-Marschal úrnak: küldjen Kegyelmed keze alá annyiravaló hadakat, az kik által Kegyelmed az szükséges dolgokat véghezvitetheti.

101.

Károlyi Sándor úrnak, 14. Martij, Anno 1707.

Kegyelmednek az hadi operatiókban kelletvén az Tiszántúl való földtől gyakorlatossággal távol lenni, és az mint az haza szolgálatja prosperáltatása kívánni szokta, azokban foglalatoskodni: szükségesnek láttuk Tekintetes Nemzetes Galambos Ferencz Generális és Senator úri hívünket az Tiszántúl való districtusban oly véggel beküldeni, hogy azon darab földön kívántató haza szolgálatját Kegyelmed távollétében is az occurrentiákhoz képpest hasznossan moderálhassa, alkalmaztatván magát mindenekben oly modalitással, hogy az megtörténhető inconvenientiák azon darab földön eltávoztattassanak; mellyekben hogy annyivalisinkább ő kegyelme előmehessen, minthogy közelebb mind az hajdúvárosiak annyira megnyakasodtanak, hogy nemes Bihar vármegyének semminemű jurisdictióját cognoscálni nem akarják, s mind penig a fel s alá járó s szegénységet gázló katonaság által sok excessusok, szegénység praedáltatása és egyéb inconvenientiák kezdetek indulni: szükséges, hogy Kegyelmed ő kegyelme keze alá annyiravaló hadakat küldjön, a mennyit elégségesnek ítélhet mind az hajdúvárosiak engedelmességre való compelláltatására, mind az kóborló katonaság persecutálására. Kit is Kegyelmed értésére azért kívánok adni, hogy azon darab föld conservatiójára generális authoritása szerint mindezekben prospiciáljon. Informáltattunk azonban, hogy az hazaoszlott hajdúvárosi hadak sokféle marhahajtásokat s s egyéb excessusokat kezdetek elkövetni; jobbnak látnánk ezeknek elhárítottatására, hogyha Kegyelmed subsistentiájokra nézve oda, az hova több hadakat is rendelt Kegyelmed, transferáltatná ezeket is, hogy úgy az excessusokra alkalmatosságok ne lenne.

Inclyto Comitatus Abaujvariensi, 14. Martij, Anno 1707.

Az nemes vármegye előttünk proponált kívánságit megértetvén, való dolog, az ellenség motusával szennyvedett elpusztítását nemcsak récosnoscáljuk, hanem egyszersmind keserüljük is, s kívánnánk ahhoz képest oly reflexióval lenni az nemes vármegyéhez, hogy feles kárvallási és pusztulása által által való megkeserítettések, megpihentetéssel compensáltathatnók; de maga jól tudja az nemes vármegye, Isten által kezünkbe vött köz-szabadságunknak régtől fogva sóhajtott céljához közelgető nemzetséges ügyünk, kinek boldogulásátül függ az nemes vármegyének is állandó öröme és boldogsága, mely felette megkívánja az szíveknek egybenégetődések után az egyenlő mértékben való consensust, úgy, hogy vérünket s javunkat szomjúhozó ellenségünk kegyetlensége igáját más-ként nyakunkból ki nem vethetjük, hanem egybenkapcsoló közönséges karokkal. Melyhez képest consequenter állallathatja s megítélheti a nemes vármegye: mely lehetetlen dolog légyen a portalis gyalogságnak kevesebb számra való reduciója, mint az palatinalis porták, melyeknek egyenes zsinórmértékjéhez kellett szabnunk a gyalogság repartitioját. Az naturálék és egyéb ollyatén speciesű impositiók, vagy köz-censusok moderatioját az szécsényi gyűlésben relaxált porták szerint relaxáltatván, rendi kívánja; melyly ámbár az nemes vármegyének elfogyott állapotjára nézve terhesnek láttassék is, de mivel már kiadott rendelésünk szerint azon portalis gyalogság fizetéséről és mundirungjáról az ország közcassájából provideáltattunk: nagy mértékben való consolatiojára látjuk a szegénységnek azoknak fizetésétül való megmenekekedését, s nem is kívánunk egyebet az nemes vármegyétül, hanem, hogy Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós Főgenerális úr által transmittált extractus és modella szerint (melyben az 156³/₄ porták száma csak szintén a secretariusok vigyázatlansága miatt, ő kegyelme intentuma ellen esett) az palatinalis porták száma szerint statuáltassa a szegénység által személyekben az portalis hajdúkat; melyben igyekezetünk prosperáltatását az nemes vármegye, nem kétljük, minden úton s módon fogja

secundálni *), annyivalinkább nagyobb serénységgel, hogy más megromlott nemes vármegyék exemplificatiójára is nem kíván tovább utat nyitni. Akarván pedig specialis reflexiónkat más részről megmutatni: az pénzbeli mostani impositiónak felét relaxáljuk az nemes vármegyének. Göncz várossá-nak hajdúvárossá való tételében nem látjuk rövidségét az nemes vármegyének: minthogy elébbeni jurisdictiója rajta fenn lészen, és a közterhek viselésétül is nem immunitáltathatik. Az mi a zsoldosok dolgát illeti: azt eleitül fogva terjesztettük a nemes vármegye eleiben, hogy azokat in gremio sui, juxta facultates az nemességre, akár ezerekben legyenek, akár házoknál lakjanak, proportionaliter repartíálván, azt scriptotenus előttünk repraesentálta volna: kiknek micsoda facultássátül, s mennyi mértékben kelljék contribuálni? hogy abbúl állalláthattuk volna: mennyiben szükség azon zsoldosok relaxatiójával az nemes vármegyét consolálni; de ezideig is azt nem obtineálván, (mellyet egyébnek nem tulajdoníthatunk, hanem, hogy az nemes vármegye tisztei magokat e felett is eximálván, sua parte kívánják elmulatni inkább, mintsem az haza szolgálatjában való nem concurrálásokat előttünk nyilvánvalóvá tenni) kiki általértheti: mely nehéz s illetlen legyen vaktában resolutionkat praecipitálni? melyet egyébiránt nem is lehet végsőképpen resolválni és determinálnunk, hanemha az nemes vármegye repraesentálja előttünk: az hadakban lévő nemesi rendekre, extreme elszegényedettekre, és könnyörületeségre méltókra mennyi obveniál, justo calculo, az kívánt zsoldosok számábúl, mennyi ismét az nemes vármegye tisztséget viselő, és több jószágokban lévő úri és nemessi tagjaira? Melyet minekutánna az nemes vármegyétül venni fogunk, készek leszünk kinek-kinek consolatiót nyújtani.

103.

Incltyo Comitatus Maramarosiensi, 14. Martij, Anno 1707.

Recenti non ambigimus, existit eorundem in memoria, qualiter nam virtute delegationis nostrae Anno proxime evoluto 1706. die 25. mensis Aprilis in oppido Sziget coram

*) Innen a levél végeig Aszalay kezeírása

fideli nostro speciali, Spectabili et Generoso Michaelē Barcsai delegato, attunc causae praeside, respectu damnificationis Perillustri ac Magnifici Georgij Dzvidosinszki per praedonem Pintye et complices ejus illatae, investigandae processus institutus fuerit; quam siquidem causam et differentiam ad iteratam praememorati actoris requisitionem, finalisque juris et justitiae administrationis expostulationem, ne eidem coeterisque vicinis nostris mutuū cum inclyta gente nostra amorem colendibus super neglecta nefors eo, quo fieri debuisset, modo justitiae administratione, vel timor querulandi supersit materia et denuo revidendam, et decidendam censuerimus. Proinde, ut idem processus tanto accuratius exactiusque terminari possit, intervenientesque tolli queant difficultates: eisdem per praesentes commisimus et mandamus, quatenus duos e medio sui probatae et indubiae fidei sedis judicariae primarios assessores exmittendo, juxta inclusa puncta interrogatoria, ab incolis comitatensibus, cujuscunque status, gradus, aut sexus fuerint, quibus amor veritatis negocij magis in cognito esset, praevia juramenti expositione, fidem veritatis attestationem colligi facere, ac post fidem eorundem relationem, sub sigillis comitatus authenticis, nobis transmittere noverit.

104.

Puncta interrogatoria, inclusa literis Inclyto Comitatus Máramarosiensi, sub dato 14. Martij sonantibus.

1-mo. Fateatur testis secundum praestitum juramentum suum, qui fuerint specificē praesentes in interceptione ac persecutione praedonis Pintye ac complicium ejus, qui Perillustribus ac Magnificis Dominis Bartholomeo Michaeli, Georgio Dzvidosinszki et Antonio Verescsinczki bona, pecuniam videlicet, clenodia, aliaque id genus mobilia diripuerunt, et e partibus Polonicis in comitatum Máramarosiensem depraedata transportarunt?

2-o. Scitne testis, eadem occasione quot oneratos rebus depraedatis equos ab istis praedonibus interceperunt Inclyti Comitatus Máramarosiensis incolae?

3-o. Specificet, in quantum recordari potest, qui participaverint ex Máramarosiensibus de intercepta praeda?

4-o. Fateatur id quoque : qualia clenodia, pecuniam vel quaslibet res mobiles, equos et alia bona mobilia viderit vel audiverit esse apud hunc vel illum Comitatus Máramarosien-sis incolam, idemque quomodo nominetur? specificet.

5-o. Qui sint demortui ex numero illorum, qui praedones persecuti erant, quosque habent successores, et num apud eos sciat aliquam partem honorum in Polonia depraedatorum?

6-o. Quos scit testis in hoc veritatis testimonio perhi-bendo optimos testes esse? fateatur genuine.

105.

Bay Lászlónak, 14. Martij, Anno 1707.

Az munkácsi rabok között lévén egy Todúcz nevű rácz rab, ki a szegénység által kerítettett kézhez : minthogy Bihar vármegyében sok istentelenséget követett el, szükséges, raboskodásában hosszas ideig megtartani; arra nézve Kegyelmednek serio parancsoljuk : hacsak magunk vagy Meltóságos Főgenerális úr parancsolatját iránta nem veszi, senki requisitiójára ki ne adja.

106.

Krucasai Márton úrnak.

Noha az elmúlt napokban Kegyelmed levelére tett válaszukban megírtuk vala Kegyelmednek, hogy a berzéki tilalmas erdőnek Nemzetes Vitézlő Csanádi István hívünk által elkezdett vágattatását inhíbeáltatta volna Kegyelmed : de már bővebben lévén informatusok Nemzetes Vitézlő Malonyai Ferencz praefectus hívünk által, hogy megnevezett Csanádi István az említett helységben, oly funduson, mely directe bennünket illet, azon malmot praejudiciumunkra el is kezdette volna építeni : Kegyelmednek azért újonnan parancsoljuk, mennélhamarább admoneáltassa említett Csanádi Istvánt : azon malomnak magunk örökös földén való építésétől absolute supersedeáljon; melynek, ha engedelmeskedni nem akarna, törvénynyel is procedáljon ellene Kegyelmed.

107.

Kéri János úrnak.

Mivel az előbbeni törvénytelen időkben az Kállay-fami-

liának bizonyos leveleit vötte el az szepesi kamara, minthogy azon cameralis acták közzül némelyek Munkácsra transferáltattak : azok között perlustrálja, minémű levelei találatnak azon familiának az archivumban? és arról extractualiter küldje Kegyelmed informatióját.

108.

Ottlik György úrnak.

A bagasiánktól jött cancellistáink relatiójokból értettük, hogy Kegyelmed 11. currentis a bagasiát a Tiszán általköltöztette volna, mostan vett levelébül pedig értjük, hogy már bátorig penetrált is; mivel annakokáért magunk is holnap reggel indulván, azon leszünk, hogy 18. Borhídra érhessünk : Kegyelmed a bagasiával együtt Károly felé tartván, úgy jöj-jön, hogy Borhídon bennünket elérhessen; ha pedig azalatt odaérkezne is, ottan utánunk várakozzon, etc.

109.

Petro Debreczeni vice-capitano, in Ecsed. 17. Martij, 1707.

Ezen parancsolatunk megadó franczia insinér óbes-vak-majszterünket oly véggel küldöttük bé Ecsedbe, hogy az ottan kívántató fortificatiót mentül jobban maga conceptusa szerint fundálván építtesse. Kegyelmednek annakokáért parancsoljuk: ámbár szinte Kegyelmednek nem tessék is, mindazáltal az mint azon insinér fundálni fogja, a szerint praeparálja a munkát minden úton Kegyelmed, nem tévén sem gáncsot, sem semminémű akadályt vagy a palizáták erectiójában, vagy más akármi fortificatiót illető épületekben.

110.

Adamo Vay. Anno et die codem.

Sub dato 13. írott levelét Kegyelmednek csak szintén mostan vettük; úgy látjuk, késedelmességének az az oka, hogy Beregszász felé dirigáltatván, naményi lineán érkezett kezünkhöz, mely, hihető, azon okból esett, hogy Kegyelmed az előbbeni mód szerint rendelt marsot observálván, Munkács felé invialta : mi pedig azalatt néminemű dolgaink végett

Ungvárra fordulván, Csapnál költöztünk által a Tiszán. Mint-hogy Nemzetes Vitézlő Eötvös Miklós districtualis commissariusunknak csak szintén Udvarhelyig küldöttük vala meg a marsutát: úgy tudjuk, a mint már magunk is megértettük, azok iránt más dispositió nem lett, hanem, hogy diversiónkhoz képpst errefelé is kellett ő kegyelmének provideálni. Holnap magunk is Szatmárra igyekezünk menni, hova említett districtualis commissariusunkat el is küldöttük. Kegyelmed annakokaért mindenekről úgy tegyen dispositiót, a mint legjobbnak látja.

111.

*Jacobo Kray. Anno, die et loco ijsdem. *)*

Lengyelországban az özvegy királyné asszonytól vévén meg az jaroszlai jóságot: annak gubernatorául az Méltóságos belzai palatinusné által leendő apprehensiónak nevezeti alatt Misuna Mihály lengyel főembert rendeltük, és már olyformán instructióját kezéhez is adtuk, hogy mivel melléje sub titulo commissarij Kegyelmedet resolváltuk applicáltatni, Kegyelmeddel azon jóság kézhezvételében és administratiójában is egyetértvén, mindenekben atévő légyen, a mik hasznunkra s javunkra szükségeseknek láttatnak. Kegyelmed annakokaért, hogy az említett jóság kézhezvétele annál hamarébb effectuáltassék, dolgait úgy intézze, hogy bőjt közepén minden bizonynyal Szkólyán lehessen, és az Méltóságos palatinusné requirálván, atévő légyen, az mint abban disponálni fog; úgy alkalmaztassa pedig dolgait Kegyelmed, hogy mivel most hamarjában nem kívánjuk mindeneknek tudtára adni azon jóságnak számunkra lett acquisitióját: csak szintén az említett palatinusné neve forogjon benne.

112.

Túnyog, 18. Martij, 1707. Károlyi úrnak.

Megvallom, már harmadik levelére magam választ nem adtam Kegyelmednek; de reméllem, már eddig vehette aztat, az melyben Bercsényi uram által választ adattam az Kegyelmed Hadaditúl küldött levelére, melybül ugyanis megláthatja

*) E levél Aszalay írása.

Kegyelmed, hogy mostanában az Arad ellen való operatiónak sem módját, sem idejét nem látom; oly könnyen való megvétele, az mint Kegyelmed magával elhitette, nehezen imaginálhatom, és feltem: úgy járna Kegyelmed, mint Gyulával. Mivel azért ugyanazon levélből Kegyelmed meglátja, mikorra kívántam halasztani azon operatiót: arról most többet nem írok,— de bezzeg kívánva várnám az Kegyelmed incidentiáját, hogy az eddig tett sok fáradságinkat megrövidíthetnénk; de legnehezebb az, hogy az Kegyelmed leveléből meg nem érthetem, micsoda materia iránt lehetett azon incidentia?

Az ország gyűllése Erdélyben pro 28. rendeltetett Maros-Vásárhelyre, de úgy gondolom, Fejérvárra fogom transferáltatni az inauguratiót; mindenekről azért elvárom directe az Kegyelmed tudósítását.

113.

Czikó, 23. Martij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Éppen az posták ellen (az kiknek tulajdonítottam vala az Kegyelmed levelének késését) panaszkodó levelemet akarám kezdeni: az midőn vettem az Kegyelmed 18. datált levelét, melynek felnyitása alkalmatosságával csaknem elijedék az egyszersmind kidült poronytoktól, de, hála Istennek, nem oly ártalmasok valának, a mint ijesztett vala az sokasága, penig, hogy most is manuteneálják magokat Dunántúl lévő hadaink; de, megvallom, Kegyelmeddel együtt nagy felelemben vagyok, hogy praevaleálni fog az Kegyelmed orderének az Bottyán tanácsa Antal úr előtt, melyből semmi jót nem várok, kivált ha kiki hozzászokik maga fantasiája szerint disponálni az hadak között, az mellyet, úgy látom, csaknem szokásul vett Antal úr, és tagadhatlan, hogy nagy nyereségünknel kárabb lesz az nagy confusiókra nézve az hadaknak rendbe nem vétele, mellyeket csaknem remediálhatatlannak fogja tenni az Babócsai hertelen hírekre való nézve történt orderezése, — de hiszem, budu dobre!

Az újvári dolog maradjon penes determinationem factam: mert se helyét, se módját nem látom Rivier praetensiójának.

Az Eperjesen tett és nem értetett propositióknak más fructusát nem remélhattuk; de csudállom, inter tot capita tan-

tum in uno erat sensus; úgyis, látom, hogy elvadultak az vármegyék, — talám nehezebb is lesz ezen dolgot helyrehozni, mintsem első jóértelmű propositiókkal véghezvinni lett volna.

Viznák hadának excessusirúl valóba csudálkozom, még inkább azon, hogy Bertóti, a kinek positive mind Viznák, mind Fervil hátramaradott hadai assignáltattak, és az udvari kapitány elmenetelítül fogvást actualis commandója alatt vőltanak, nem tud élni authoritássával; a mint is annál kedvesebben veszem, mentül keményebb példát fog Kegyelmed ezen rút cselekedéért tétetni.

Szirmainak igenis, megvan az válaszsza, — de leginkább csudállom, nevetem is, hogy az percentő kamarkába az Szent-Irás is együttlakik az több, sokféle materiajú incidentiákkal.

Ezen az districtusban, úgy látom, az posták nevezeti mind megvannak: de hol az öreg asszony, hol gyalog parasztember, hol talám falábú kódús is hordja az leveleket; már nem tudom, Galambos Ferencz jobban fogja-e capiálni az Kegyelmed tábori postái felállításának módját, mintsem az vármegyékben tett propositiók dolgát? adja Isten, tegyen jobb rendelést, az mely, úgy látom, rendetlenségből áll. Ezen districtusban szörnyen ráspol is Eötvös Miklós, a ki rendetlensége miatt már is maródivá tette bagasiámat és udvari hadamat; most fogok ellene inquisitiókat peragáltatni, és mivel a provisiója csak abbúl állott, hogy kiki ott vegyen, a hol talál: a hol az hadak kéntelenítették excedálni, — magával fiztettem meg.

Az Dunántúl való hadak quártélyának megfizetésében más módot nem látok, hanem: vagy nulla per nulla, vagy kongó per kongó.

Az tömösvári törökök dolgát Szent-Iványi papirosra tévén, az Kegyelmed neve alatt expedáltattam; csak már az Muroson általhajtott marháak dolgát Bertóti által kerestesse ki Kegyelmed, és az Gyöngyösön arestált portékákat szabadíttassa fel és küldettesse vissza, úgy az rozsnyai párduczbürös törököt is.

Jól emlékezem, hogy még elmenetelem előtt Munkácsrúl mondtottam vala Kegyelmednek, hogy Maros-Vásárhelytt le-szen az gyűllés: de mivel se nem Csát, se nem Zsadány, hihető, elfelejtette Kegyelmed; én ugyan máris valóban elkéstem: mert sár nélkül veték vala az computust az úttal, de turris cecidit, és

csak 2. Aprilis fogok bémehetni. Az szebeni német azóta is próbálgatta magát az kijövetelben; de mihent észreveszi az hadaknak utánna való létit, mind gyárást — hajda domo.

Mi vége lett Vajnovics dolgának, ezen inclusából sub hoc male megértheti Kegyelmed; melyről opinióját elvárom, s maradok, etc.

114.

Anno 1707. die 23. Martij.

Alexandro Baroni a Visenak, unius regiminis granaderiorum corporis nostri custodum equestris ordinis colonello, per praesentes ordines committitur: quod, siquid ex ante haec transmissis ordinibus confuse intellexerit, omnes et singulos equites directioni suae concreditos, quibus videlicet tum de equis, tum vestitu et debitis armis jam sufficienter provissum esset lateri nostro adjungendos fore, committantes, ne eatenus amplior supersit remora, eos omnes et singulos praerecensitis requisitis instructos, unacum obest-lajdinantio suo, Ungvarinum versus ea modalitate ac itineris acceleratione ordinari noverit, ut pro 10. currentis isthic Munkácsini coram Nobis sese defectu absque omni sistant atque praesentent, secus non facturi.

115.

Dézs, 27. Martij, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Ha szintén nagy igygyel-bajjal is, de felvett útat követvén, tegnap szerencsésen érkezék ide Dézsre, eleim kedves lakóhelyében; de ha szintén örvendeztethette volna is szememet ezen helységnek szép kies situatioja: mód nélkül is felháborítá elnémet ezen országban eddig mind nevedett zürzavar, és az hatalmasok kegyetlen uralkodása, sacczoltatása; úgy is látom, hogy csak azért fogtanak némellyek fegyvert, hogy magok azt el nem követhetnék az német idejében, az mit az német, és nem azért, hogy köz légyen az szabadság; mellyeknek, noha mindenben találhatni remediumot, de csak elláttnak, kifogyok az időből. Itt, úgy látom, ezen jövődő táborozás sok jó szerencsét ígérne, ha annak rendi szerint fognak folyhatni az dolgok, és látom naponként is, hogy ezen hazában artoleriáról is kell gondolkodni, hogy legalább egynéhány aprólékos

helyeket kifüstölgethesse az ember. Kegyelmedet azért kérem, siettesse Rhenen és vagy egy bombaöntő mesterembernek bėjövetelit: mivel úgy látom, itten könnyen oly laboratoriomokat erigálhatni, az mellyekből másuva is lehet succurrálni; úgyis látom, hogy azon embert soha jobb kedvvel nem szolgáltatatom, mint itt, a hol ment lészen az francziáktól, csak oly expressus emberét adja Kegyelmed melléje, a ki útját facilitálhassa: mert különben vagy valahol elmarad, vagy késő jő.

Mivel még ottanlétem alkalmatosságával legalkalmasabbnak és hasznosabbnak láttuk az német hadaknak, legkivált az Bonefusz regimentjének itt Erdélyben való szolgáltatását: igen szükségesnek látjuk, hogy Kegyelmed aztat mentülhamarább jó rendben vévén, utánnunk ide béküldje; kérem is Kegyelmedet, informáljon legalább: bėjöveteleket melly időre remélhetné? Az kassai munka és Szendrő demolitiójának folytatásiról sűrőn vészem Lemér leveleit; úgyis veszem észre, hogy még némellyek instantiájokkal Szendrőt marasztani kívánják, — melyből az országnak semmi hasznát nem látván, szükségesnek látom, hogy Kegyelmed sürgesse ezen két erősség építését és demolitióját.

Bertóti Ferencz leveléből látom, hogy Rhótt regimentje már quártélyából ki is ment, mely praecipitációjokról nem tudom, hogy fog számot adhatni Antal úr; noha, reméllem ugyan, hogy Kegyelmed maga felmenetelivel mindeneket jobb rendbe fog hozni: nem lehet mindazonáltal nem félnem az következő confusióktól.

116.

Bánd, 4. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Hogyha az tegnapi napot az conditióknak pallérozásával nem tőttük volna: éppen inauguratiómnak napján adta volna bé az Kegyelmed levelét Lázár Ferencz; de mivel ígyis kedvesebben nem vehettem, mint vettem az Kegyelmed idvezlését és kívánságát: egyebet nem kívánok, hanem, hogy mindenkor igaz atyafiságomnak megmutatásával Kegyelmedet is részesültethessem mindazon jóban, az mellyet nekem kíván.

Íme, meludalom az conditiókat, az mellyekre hónap, Isten jóvoltából az vásárhelyi mezőn erigált theatrumon fogok meg-

esküdni; jól is tudom, hogy ezek közzül sokat meg fog Kegyelmed nevetni, mellyeket, megvallom, én is csak azért hadtam fent, hogy az ország és közötttem származható diffidendiát eltávoztathassam: mert bizonyára, némelylek olyak, hogy ha kértek volna, sem cselekedtem volna, nem hogy arra nem esküdjem, hogy nem cselekeszem.

Az mi az Kegyelmed jószáginak dolgát illeti: azok közzül mellyek legyenek *fiscus* keze alatt, *proxime* megküldöm Kegyelmednek: de azokról *prae*vie is, a mennyiben máris informáltattam magamat, így informálhatom Kegyelmedet, hogy az Kegyelmed elei *proscribáltatván* Erdélyből: azon jószágot az fejedelmek, *netalántán cum perpetuitate* is, sok familiáknak *conferálták*, az kiktől Aporra, hol torkon verve, hol bizonyos *contractusokkal* ad *dies vitae* *transferáltattak*, és már az ő halála után *vi contractus* *redeáltanak* is az elébbeni *possessorokra*; legelső dolgom azért az lesz, hogy az mostani gyűlésben, hacsak lehetséges, azon *proscriptiót articulussal* tolláltassam, ut *reddatur capax iurium*, és így fogják az Kegyelmed emebrei *prosequálhatni* ezen dolgot az következő ország gyűlésben: mivel ebben csak az tanács és az *ordinarius* bírák fognak felállítatni, és az *regnicola gravamenji* *adjustáltatni*, az mennyiben lehet, az *regalisom tenora* szerint; azon gyűlést pedig *halasztani* nem fogom: mert, tudom, az egész országnak kívánsága lészen, hogy *mentülhamarább celebráltassék*. Az mi pedig az új *collationalist* illeti: abban, azon lészek, hogy kedve szerint cselekedhessem Kegyelmednek; az mint is azoknak számát és mostani *statusát*, mihent kezemhez jutnak megküldöm Kegyelmednek, — választhat Kegyelmed magának, melyik fog tetszeni?

Nem hiszem, szükséges légyen bővebb írásom némely emberek barátsága felől, az kik, tudom, másként *hízelkedtek* s *hízelkednek* Kegyelmednek: de bár tőttenék bé ígíreteket, és ha nem *szolgálának* is, elég volna, — ha némely helytelen okoskodásokkal ne *idegenítenék* mások elméjét. Én ugyan már az udvari kapitány iránt való *difficultásokat cedálván*, mivel ütöt is az tanácsban bé fogom venni: azon lészek, hogy általa is *secundálhassam* az Kegyelmed kívánságát.

Az mi az magyarországi gyűlésnek dolgát illeti: noha

itt késni nem kívánok, de az fűnek nemléte miatt in 16. Maji transferálni akarom, — melyről is actu irattatok az várme-
gyékre.

Hellempach casussárúl és csaknem martírozásárúl, úgyis, gondolom, informatus már Kegyelmed eddig, és tett dispositiót mindazoknak orvoslásárúl, az mennyiben lehet.

Itt az ellenség nagy csendességgel viseli magát Szebenbe, és az mint ma harmadnapja szökött németek beszélnek: az lovasságnak oly parancsolatja vagyon, hogy apródonként az török földjén kimenjen, mivel csak 12 companiára reducáltatott. Csak Renen bėjűjön és még ittlétemben tétethessek dispositiókat az öntő-házakról: reméllem, egynéhány helyekből kifüstöltetem német uramat.

Viza levelét ma vettem, nagy csodálkozással; Nagy-Szombatból ír, az hová, gondolom, passus nélkül jött. Hogyha azért Kegyelmed gondolja jónak lenni, hallgassa meg propositióit mintegy engedelmem nélkül, és ha benne semmi soliditást nem lát, avagy hazánk javára czélozó állapotot: vagy arestáltassa, vagy küldje vissza.

Ilosvay Bálint maga ezerét resignálván, mivel jó formában nem jut eszemben: ezen utolsó reductio szerint, micsoda districtusokban osztott azon ezer? — kihez képest elvárom az Kegyelmed opinióját: kinek gondolja, hogy conferáljam.

117.

Maros-Vásárhely, 13. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Sok volna, az idevaló dolgoknak folyását pennára akar-
nám tenni; mellyeknek, noha egyrészerül kívántam volna Kegyelmedet informálni: az Kegyelmed két rendbéli levele, mellyeket tegnap vettem, félbenhagyatá vélem szándekomot. Az mi azért La-Moth dolgát illeti: úgy látom, mindaztat Kegyelmed helyesen igazította el, és valóban is szükséges, hogy az inquisitiók peragáltassanak excessusi iránt; én ugyan magam is gyakran megíratattam néki, hogy minden artoleria szükségében Srétertől várjon: mert, úgy látom, hogy nyughatatlan természeti okozza mindenhez való kapkodásit. Jól által-
láttam magam is, hogy az egész artoleriabeli készültek pro

prima Maji el nem készülhetnek : de bárcsak azon nyócz ágyú készülhessen el, elég leszen az Károlyitúl proponált operatióra.

Az mi az vármegyékre limitált anticipatiót illeti, adja Isten, effectusa lehessen ; de félek azon, hogy sokan közzülők annyira megkonkolyosodván, az első zűrzarvarra fognak bennünket kénteleníteni.

Brennert én eddigis expediałtam volna, hogyha parancsolatom szerint az bagácsiánimal bėjött volna ; de már újonnan is írtam neki bėjöveteliről ; azalatt is nem árt hatalmaskodásit, ha még olyak volnának, meghatároztatni ; való ugyan, hogy még Rozsnyón létemben megparancsoltam vala neki, hogy az löcsei plebánus némely illetlen levitúsit corrigálja : de azokért nem ítillem, hogy ennyit érdemlett volna.

Az Bruininx és Stipnei leveleit íme, in paribus Kegyelmednek includálom, és nem kevés könnyebbségemre esett, hogy mindazokat ily készen találtam Okolucsányi Pál levelében. Isten kivivén, megmutatom azon leveleket is, az mellyeket írtam vala az angliai királynénak és az anglusoknak akkoron, az midőn az franczia udvartúl is tudtomra adatott vőlt, hogy tettenek vala onnan projectumot az universalis békességről ; csak incaminálja Kegyelmed addigis az dolgokat, lesz gondom az gyűlésben Pál gazdárúl, az kinek dolgát hitem ellen volna bėjúnt szemmel néznem ; alig is, ha ezen széltől nem indíttatott vőlt azon nádszál módjára habzó elme, az melyről clavissal ír Kegyelmed, — mellyet talám még kinyilatkoztat az Isten ; én ugyan még az nekem írt supplicatiót mindeddig sem vettem. Én ugyan reméllem, hogy Isten Kegyelmedet felvivén, mind ezek, úgy az kényes tiszteknek praetensiói is, per bonum modum agendi le fognak csendesíttetni, annálisinkább, mivel Krucsainak tízezer kúsóruł adtam assignatiót : lévén Máramarosbúl assecuratióm, hogy már talám eddigis harmincezeret szállítottanak le Tokajba, csak már Kegyelmed tégyen dispositiót az vecturárúl. Bertótinak is megparancsoltam, hogy még azon fundust is, az mellyet más szükségre rendeltam vala, fordítsa az tiszteknek való posztóra.

Lubumérczkinak bizony csak szarvat emelünk az utánna való járással, és úgy látom, hogy az következő gyűllésben,

ha jól succedálnak dolgaink, más móddal is csak le kell ültetni elbízott, büszke csabzsiságát.

Nem csudálom, hogy az Dunántúl megúnták Bottyánt, az kit kereskedéséért méltó ugyan jól megrivogatni, ha fogna rajta. Andrászi Istvánt bizonyos okokra nézve itt akarván applicálni, már oda nem küldhetem; kit applicálhatunk? én bizony nem tudom, de csak elhiszem, teszen Kegyelmed olyan dispositiókat, hogy minden jó lesz.

Az német tisztek közzül én csak az szegény Liszburgot szánom, az ki máris azért búcsúzik, hogy az németek kimenvén regimentjébül, elveszti nyelvét; kérem, légyen Kegyelmed azon, hogy valamiképpen accommodálja dolgát: mert ha elébb jutott volna eszemben, övé lett volna inkább Norvált regimentje, — csendes, becsületes tisztnek esmérvén lenni.

Itt ma az religiók dolgában valóba nehéz quaestiók interveniálnak: mert közönségesen agnoscáltattam, hogy az unio színe s nevezeti alatt nyilván igyekezett egyik az másikának oppressiójára; de talám azokon is cum consolatione általsegít Isten. — Én innen az jövő kedden megindúlok, és Fejérvártt töltvén az első innepet, Kolozsvár felé egyenesen térek vissza.

Bertótinak megírtam, hogy Hajszter iránt az Kegyelmed parancsolatjához tartsa magát.

118.

Maros-Vásárhely, 13. Aprilis, 1707. Bertótinak (Ferencz).

Béjövetelemtül fogvást egynéhány rendbéli levelét vettem Kegyelmednek, mellyekre Kegyelmed is eddig vehette válaszat; melyre nézve csak arra felelek rövideden, az mellyet Kegyelmed currérja által küldött. Érttettem Bercsenyi uram levelébül, melly elmúlhatatlan szükségre nézve assignálta máris az még meg nem fizetett posztókat, és ugyanazon okbül Kegyelmednek is parancsolta az tiszteknek való posztóknak megfizetését; kire nézve ugyanezen szükségre bízvást applicálhatja Kegyelmed az Kray által parancsolt nyolczezer tallért is; hiszem, már kezdődvén az pénznek Danczkúra való szállítása: nehezen vélem, hogy ne találkozzanak kereskedők, a kik azon tukmát anticipálják.

Pajppen kereskedőnek ez jövő póstán megküldöm az listát;

az elküldött mustraposztókból hozattasson Kegyelmed számomra ezen includált színekből egy-egy egész köntösnek és hosszú mentének valót.

119.

Maros-Vásárhely, 15. Aprilis, 1707. Károlyi Sándornak.

Három rendbéli levelét Kegyelmednek csak igen hamar egymásután vettem: de az két elsőben semmi ollyas állapotot nem látván, az melly az utolsóban bé nem foglaltatik, az egy Bánházi dolgán kívül, az kinek accommodatióját Draguly ezerében hasznosabbnak lenni láttam; az ki is actu itt találkozáván, látom, hogy szüksége légyen oly vice-kapitányra, az kivel ezerének dolgát folytatni tudhassa: térek azért az Kegyelmed utolsó levelére, az mellyet ezelőtt egynéhány órával Verebélyi által vettem, és ugyanabbúl újobban is értem, mind, hogy Kegyelmed Sennyey Ferenczet az hadak között hadta, mind peniglen, hogy az tolvajságnak eredeti nagyobb consequentiákat hozhat magával; melyre nézve bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy Szent-Pálinak, a ki ugyan már Abrukbányárúl eljött, de ezennel lészen parancsolatja az visszamenetelre; vagy ha peniglen ő nem mehetne: minthogy az palotás ezeremet itten hagyom, azon lészek, hogy Ölyüs ezerét küldhessem helyette.

Nagy kedvesen veszem, hogy Kegyelmed maga házához a végre is sietett, hogy házához való térésemre okot adjon; mellyet el sem mulatnék, ha általabb útnak nem tetszenék lenni Debreczen; meg is lett volna okvetetlenül az ünnepekre való kimenetelem, hogyha nem láttam volna szükségesnek lenni az gyűllés terminussának dilatióját, mellyet jóllehet ugyan Bercsényi úr is javallott: de leginkább az mostoha időkre nézve hátramaradása az fűnek determináltatta velem.

Az mi az rozsnyai determinatiókat illeti: mindazoknak nemcsak az Kegyelmed districtusában, de másokban is gyarló effectusát tapasztoltuk az vármegyék részéről; az mi pedig az Partiumok dolgát illeti: mivel azokra már az szécsényi gyűllés-kor reflexiót tévén, őket az erdélyi confoederációban hadta: ezen országhoz (való) conditióim szerint reincorporáltam ezen országhoz; melly által mindazonáltal az magyarországi confoe-

deratiónak semmi kára nem következik: mivel űk ezután is csak fogják ruházni és interteneálni azon ezereket, mellyek másként is rájuk estek volna, annálisinkább, mivel már itt az naturaléknak praestatióját felvállalta az ország; az hadak reductiójában sem lehet confusio, — mivel úgy tudom, ezekbűl az Bikk László és Bóné ezerének egyrészenél több nem áll; az első ezen hadak közzé incorporáltatik, az második penig marad még tovább is az Kegyelmed dispositiója alatt. Besenyei és Ilosvay ezerei penig máris parancsoltam, hogy kimenjenek, hogy mentűlhamarább reducálhassa Kegyelmed.

Az kecskemétiak véletlen casussán magam is valóba szűnakodom; Isten ő szent Felsége kivívén: mind veszedelmeknek okát kikeresem, mind alleviálom őket.

120.

Kolozsvár, 24. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Éppen végezetin vala az gyűllés, és legderekasabb dolgai az országnak akkor folyának. az mikor az Kegyelmed 10. Aprilis írott levelét vettem; értettem is volt már akkor Kecskemétnek véletlen casussát, az melyrűl igen szükségesnek látom, hogy Kegyelmed inquiráltatván, büntettesse az vétkeket.

Micsoda dispositiókat és assignatiókat adtam Bertótinak az posztóknak mentűlhamarább való megszerzésére: reméllem, eddig az utolsó levelembűl megérthette Kegyelmed; melyek ha véghezmehetnek, fognak consoláltattatni, — kiend sem jár úgy, mint Hellempach az bányászokkal.

Ezen szent napokon nem híjában olvastaték az passióban: convenerunt principes sacerdotum et seniores populi in unum; az melly, úgy látom, az mostani magyarázat szerint az revőczy gyűllést jelentette, és annak ugyanis rosz consequentiái lehetnek, mellyeknek violentis mediis nem is occurralhat az ember, hanemha erumpálni találnának; az mellettem lévő senior mondja ugyan, hogy ezen dolog már Rozsnyón decidáltatott közöttök, csudálván, hogy Radvánszky nekem meg nem mondotta: mivel csak az disciplina ecclesiastica reformatiója vőlt oka gyűlléseknek, melyre, tudom magam is, hogy régen intendáltak, mert az szécsényi accorda által sok templom jutván kezekhez, szakácsbűl mibűl tettek papokat, a kik az

ollyan abusivus keresztelést is inducáltak vala, a minemürül Munkácsrúl irattam esperestjeknek.

Ezeket nem úgy írom, mintha megnyúgott elmével vólnék, hogy alatta más nem fekszik; mert ha az praemissákot jól considerálok, és az otlévő senatornak s praesesnek terminszeteket összevetem, ahhoz az égi jeleket megvizsgálom: *ex principiis astrologicis videtur, quod conjunctio Saturni in domo Asini, influentias morosas stolidas causare solet, quamvis enim Asinus Sodiaceum non ingreditur, huic tam prope est, quod pro modernis coeli constitutionibus facile in eum adsciri potest, tantam enim vim quandoque adipiscitur, quod non immerito moderni eum pro decimotercio signo constituere volunt, unde bene consideratis aspectibus signisque taliter dispositis, iudicium formandum est; dico igitur pertinaces secuturos clamores, quos obstinati animi Saturno disponente reddent obstinatiores in affectationibus dignitatum, etc.* Ita doctor Neopolitanus, §. 6.

Isten kegyelmébül az articulusokat csötörtökön concludálván, ugyanazon nap megindúltam, és tegnapelőtt találám elől Bagosit az Kegyelmed hosszú levelével; melynek válaszszára térvén: legelsődször is laconice et cum perpetuo sinceritatis affectu köszönöm az Kegyelmed megújított köszöntését, és praevie is adom tudtára, hogy praescisis omnibus difficultatibus et praetensae notae disquisitionibus articulus conditus est, az melly által az Kegyelmed familiája simpliciter erdélyi familiának agnoscáltatott, — melyrül az követek, az kik véllem együtt az gyűllésre mennek, büvebben fogják informálni Kegyelmedet.

Az Dunántúl való vármegyéknek, úgy tudom, expedáltatott az convocatoria; nem is volt egyéb oka, az postákban való fogyatkozásnál.

Hellempachrúl vala az Kegyelmed elébbeni levelébül is elegendendő informatióm, és ha az hadaktúl való döföltetést megérdemli, viszek innen is szolgálatjára egy dupla-kópiás székeley ezeret: est enim res usitata in ipsorum patria. Örömmel értem mindazonáltal az Kegyelmed mellett lévő senator uraknak szíves fáradozásokat; vagyok is nagy bizodalomba, hogy Kegyelmetek úgy fogja munkáját kormányozni, hogy csak ámen fog hozzája kívántatni az gyűllésben. — Az hadak ruházatjában nem

hiszem, lehessen fogyatkozás, ha Lónyai igazán kiadja az abáknak számát, az mellyeket Ungvárrúl való elmenetelemtől fogvaát utomban vettem, melynek száma sokra extendáltatik. Az mi az ellenség motusit és igyekezetit illeti: magam is látok inpracticibilitást benne, hogy impediálhassa gyűllésünket, kivált hogyha az Kegyelmed dispositiói is effectusban mehetnek, és az hadak jobb statusban vadnak, mintsem Eszterházi Antal írja.

Az mi pedig az Kegyelmed propositióit illeti az vacans regimentek iránt: Bagosit magam is érdemes személynek látván, applicatióját szükségesnek ítélem, és mindazokra rövideden felelek, jobbnak találván az Róth reginentjét neki conferálni, teljes lehetetlenséget látván benne, hogy Györki Pál, az kinek soha az infanteriában praxisa nem volt, máskint is fogadása tartja, hogy várba magát soha nem rekeszteti, az infanteria közzé aplicáltassék, hanem consolatiója lehet az Nagy János regimentjének collatiójában: mivel Andrási Istvánt már itt csak e mostani gyűllésben is táblafiává tévén, az melly az tanácsságnak első gradusa, már az idevaló dolgok folytatására Pekri mellett hagytam.

Az egri ezer conferáltathatik Prinyi Miklósnak, az kit is parancsoltam, hogy dirib-darabonnan álló ezereivel kimenjen; és így Andrási Pálnak Sennyey ezere maradhatna, avagy, ha eztet Bagosi (úgyis házához közel lévén) jobban szeretné, amaz neki maradhatna.

Az negyedik punctumban stálhat az Kegyelmed opiniója, hogy az négy ezerbül hármat csináljunk, Lóczi reformatiójával, és így sequeretur contentum omnium.

Az mi Ilosvai Bálint ezerét illeti: az reducálni kár volna, most is jól felszedve, in completo statu lévén; nem is oly nagy extensiójú, az mint Kegyelmed gondolja: mert abban erdélyi egy sincs. Melyre nézve én arrúl úgy gondolkodtam, hogy mivel Vay László az idevalókkal meg nem alkhatván, az idevaló ezerét azalatt resignálta: az említett ezeret neki conferálom, melly is velem együtt kijű ad perlustrationem, secundum principia reductionis fienda.

Az mi az Palocsai ezerét illeti: annak, megvallom, más ezeret jobban szeretnék: mert már az Partiumok ide applicáltván, az máramarosi, küvári, közép-szólnoki, krasznai és bihari

zsoldosok talán tehetnének egy ezeret András István számára. Én itt is reductiót az idevaló hadak között inducáltatom, az melyet leginkább fog ingrediálni Bikk László ezere, az ki magát az minapi actusban elég rosszszúl viselte; magát pedig kiviszem, hogy inkább az Kegyelmed mellett lévő corpusban in casu vacantiae hasznosabban applicáltassék, — jó is lesz Szent-Péteri helyében, ha szolgálni nem akarna.

Az mi András Pál az Tisza-Duna között való commendóját illeti: az ugyan meglehet, de mivel az Károlyi districtusa az Partiumok elszakadásával már csak Szakmárra, Szabolcsra fog extendáltatni: talán jó lesz amaszt ehhez applicálni, úgyis csak az Tisza hasítja őket.

Hogy Kegyelmed a Vizát hálójában rekesztette, bene factum est; idem sentiendum de reliquis, a kik küldve, nem küldve: mégis követ-képiben passus nélkül akarnának lejűni. Én innen az ünnepek után meg fogok indulni, Debreczen felé vészem útam, pro. 13. Ónodnál leszek, s útamban is várom az Kegyelmed tudósítását, és maradok, etc.

121.

Szent-Mária, 28. Aprilis, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Decima nona Aprilis írott Kegyelmed leveléből nem kevés szomorúsággal értem az pénznek nemléte miatt az szegény Dunántúl való hadaknak nyomorúságit; mely is annal nehezebben eshetik előttem, hogy annyira kiűresítettem az mostani utazásommal legkivált, mind az Körösi, mind az magam casusját, hogy szegényeknek nem succurrálhatok; de hiszem, lehetetlen, hogy Hellenpach nem succurrálhatna, — ha akarna.

Bonafusz és Norvál regimentjének megindítása Csege felé igen jól történt: mert magam is útam Lúcz felé vévén, hamarabb ríjok akadhatok, és béigazítom őket, mivel bójövetelekg palotás ezeremet hadtam Pekri mellett.

Pater Viza püspöksége maneat in statu quo: mert az nékem írott leveléből is látom, hogy tökéletlen csabziséga az dolga; nem is lehet az confoederatióban hitit hertelen acceptálni.

Az intercipiált levél felettébb is nagy okot ad az pater Cseles megfirtatására és példa statuálásra, mert az confoederatiónak nagy ártalmára látom ezeket lenni; hogyha azért jobban

végére megyen Kegyelmed, az complexeknek árestáltatásokat látom szükségesnek lenni.

Az mi az inauguratióm napjának solennitását illeti: legyen úgy, az mint legjobbnak ítéli Kegyelmed lenni; az én dolgom az lesz, hogy Isten ő szent Felsége kegyelméből mindannak eleget tehessek, az miért Istent akarják kérni.

Rhenennek dolgát itt más nem suppléálhatja *) de legkivált Barsonvil, az ki az öntő-officinához semmit, vagy inkább igen keveset tud; abban ugyan assecurálhatja Kegyelmed Rhenent, hogy La-Mothtúl dependentiája nem lesz, mely szerint, ha szolgálni nem akar, az ő kegyelme confoederatus sorsára (így) szükségünk nem lévén, nem látom: miért kellessék kiadattatni fizetését?

Az mi az ellenség indulatjának híret illeti: az hadakozásnak rendi szerint szólván, teljes lehetetlenségnek látván lenni, hogy még az oly hertelen operálhasson, — noha ugyan már Szebenben is kezdik biztatni az három regiment succursussal az népet, az mely hír igen egyez Bagosi relatiójával. Én Isten jóvóltából holnapután Somlyón leszek, és útamat mentül leg hamarabb lehet, continuálom, éhel haldokló és bágyadt marháimmal.

122.

Debreczen, 5. Majj, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Hogy Önodhoz hamarabb érkezhessen: útamat egy statióval megrövidítvén, tegnap szerencsésen ideérkeztem, és ezeknek az futáshoz szokott, s most is az rácz híretől rettegő elméjeket valamennyire megvigasztaltam ugyan: de úgy látom, hónapi megindulással újulni fog félelmek, mivel már három ízben hozták az rácz gyülekezetinek híret Aradhoz, melyben Sennyey Belínyesnél való léte is nem igen biztathatja őket, minthogy aztat az pusztán megmellőzheti; vadnak ugyan mindenütt vigyázó hadak, de azok közül is csak az váradi ploquadában lévő Bóné hada állhatna ellent az ellenségnek, ha az ő szokása szerint el nem oszlanék. Iszonyúság, mely szaporodását hallom az hegyi tolvajságnak az Rézben, a ki se

*) A két megelőző kikezdést és a jelent, eddig, a fejedelmi sajátkezüleg írta be a leveleskönyvbe.

labancz, se kurucz : mert mindakét felekezetet öli ; de Erdélyből való kimenetelem előtt Szent-Páli gyalog-ezerét kergetésekre felküldöttem ; még az erdőnek megzördülése előtt tettem dispositiót kihajházásokról, Károlyival együtt, kit is hónap bocsátok haza, hogy pro 10. az gyűllésre megindulhasson ; a mint extractusiból látom, az reductiót igen alkalmatosan vitte végben, de úgy látom, leginkább csak akkoron fog mehetni effectusban, az midőn mezőben lesznek az hadak. Én az feltett operatiónak accelerálására nézve Békéshez parancsoltam az fűvellő tábort, és Sennyey Ferencz, oda való menetelivel, az Körös között lévő tolvajos helyeknek szekereivel és marháival fogja comportáltatni az sarkadi magazinumot.

Eddig íram levelemet, vettem az Kegyelmed stafétáját, melyben mind újított köszöntésit látván, mind az fentforgó dolgoknak circumstantialis informatióit értvén : midőn erre való válaszádomat sok dolgaimra nézve halasztani kintelenítetttem, amarra való háláadó szívemnek indulatját elmúlatnom nem lehet, minden titulusú dignitásomnál nagyobb kívánván, hogy bennem lévő Kegyelmed bizodalmanak minden adandó alkalmatosságokkal illendőképpen megfelelhessenek, és Kegyelmedhez régen kapcsoltatott s tökéletes állhatatosságú barátságomnak eleget tehessek.

Eszterházi Antalnak az gyűllésben való jövetelit csak azért is szükségesnek látom, hogy az ellenség erejéről praecipuált opiniója nagyobb confusiókra okot ne adjon, a mellyet az novincákon épített praeventiója okozhat : holott az köpcsényi residentiának építtetése és az széna magazinumok-comportatiója csaknem inkább ellenkező opiniókra adna okot ; jónak látom aztat is, hogy absentiajában Csáki Mihály úr folytassa az commandót, alig várván, hogy Kegyelmeddel szemben lévén, minden dolgokról, de legkivált az török- és lengyelországaikról conferálhassak : mivel mind Pápai Gáspár, mind az czár embere (a kitől minden jót várhatunk) most valának nállam Erdélyben. Kívánom, hozza Isten szerencsésen Kegyelmedet, kívánt jó egészségben.

123.

Böszörmény, 6. Maji. Gróf Bercsényi úrnak.

Ideérkezésem után csak félórával vettem az Kegyel-

med 2. Maji expediált stafetáját, melybül jöllehet az ellenségnek Köpcsényhez való gyülekezetinek confirmatióját értem: mindazonáltal megvallom, teljes lehetetlenségnek látom oly hertelen indulatját és operatiónak Újváron való kezdethetését; de mindazáltal mindazon dispositióknak véghezvitelét, az mellyekben látom, fáradoz Kegyelmed, akár pro nunc, akár pro futuro szükségesnek látom; tagadhatatlan, hogy ennek legnagyobb bekkenője az jó commendans, melyre jobbat Babócsainál és Ordódinál nem találok, ha öszveférhetnének; szükséges is volna oda kettő, oly authoritású, az kitől egynek esetivel minden controversia és vonogatás nélkül függenének az több kapitányok, kik közzül Túróczit ki ne felejtse Kegyelmed. Az compententia elhárítására lehetne alternálni az commandót úgy, hogy egy nap egy, más nap más commandérozna, az mely sokszor megtörténik; a mikor pedig szoros volna az kapeza: egyik az hástyákon, másik az parácsoston commandérozna; mind az kettő emberséges ember lévén, talám így elférnének egymás mellett,— de az Babócsai feleségét kinn kellene felejtetni.

Nyitrára, megvallom, nekem Urbán Czeller nem tetszik, de necessitas non habet legem; Kegyelmed ugyan nálamnál jobban esmervén, ezt is Kegyelmedre hagyom, ha jónak itilli.

Hogy pedig Bertóti haszontalan kérdésekkel az időt ne vontassa: neki is küldök stafetát, és praevie is megparancsoltam, hogy küldjön az mit küldhet.

Ötszáz lovasnak Újvárban való rekesztése mind haszontalan, mind az széna nemléte miatt csaknem lehetetlen; és így e mellett az szorulásra is, az mely ez által következhetnék, reflexióval lévén, azt tartom, csak százzal is beérik; de mihaszna mind ennek is, ha idején nem gondolkodunk az succursusáról, az mely nélkül soha vár magát meg nem oltalmazhatja, de kivált, ha a nélkül is csak 27 nap az terminus, az mellyen én leginkább búsulok: mert élése elfogásához kevés bizodalunk lehet, mert közel lévén Komárom, a honnan csak addigis mindent beviszen, a meddig hazug portásimnak relatióit vizsgáljuk és hadainkat ültetjük; hogyha pedig az Nyitra csavarodó szigetiben veszi magát, haszontalan az étszakai próba, az siktúl írtódzó külső hajdúink pedig fognak-é

merni próbálni? sub judice lis est. Mindezeknek tehát vagy az teljes erőnkkel való ütközés az orvossága, vagy ha azt considerálok, hogy 17,000 emberrel Újvárt körül nem szállhatja: ha csoportos táborra távul lépzen, az belsők szapora kiütésével és az külső lovassággal megegyezett jelű és idejű próbákkal kell amazt distrahálva ágyúit rontatnunk és munkáját kése delmeztetnünk, melyre hatezer is legyen bent az hajdú; és úgy remélhetném, hogy úgy járna Staremberg Újvárral, mint ennek elötte járt vala Nándor-Fejérvárral, a hol megtapasztolá: mit teszen olly erősséget víjni, az melyben több az gyalogság az külsőnél? Szaporíthatja Kegyelmed gyalogját az hatvani corpushúl is, és csak Bonafusz ezere érkezne: revocálnám én is sietséggel, Erdélyben hagyva palotásimot, az kiket az feltett operatióknak czélja hagyata ottan vélem.

Szükséges ehhez az lovas hadaknak is gyülekezeti, a kikkel kemény próbákat tehessünk, a mint az elébb is írtam, az belsőkkel megegyezve.

Riviert assicurálhatja Kegyelmed, hogy csak küldje le feleségét, beszállíttatom falujában, melyet munkácsi jószág-gombúl akarok inscribálni neki; nevét is nem egyéb halasztja vélem az falunak, hanem csak egyedül, hogy informatiót vehessek tiszteimtül: hogy mellyikét adhatom legkevesebb alkalmatlansággommal? mivel ki nem válthatám Dobó-Ruszkát, ez penig, magam is látom, hogy hertelen kívántatik. Én hónap-után Isten kegyelméből Szerencsen leszek, a hová szívesen várom az Kegyelmed tudósításit, maradván, etc.

124.

Szerencs. Gróf Bercsényi úrnak.

Vasárnapon ideérkeztén, vettem az Kegyelmed Dörinek jöveteliről való tudósítását, és érette Egerben adjutantomat küldvén, ma vele együtt érkezett; de megvallom, gondolatomban megcsalattattam, remélvén, hogy az hintót és az sézát az lovakkal együtt magával hozza: de az mint már tülle értem, egyiket még Bécsben, másikat penig Léván hadta, és röviden mondván, látom, hogy csalárdság vagyon dolgában, melyet büvebben tapasztalván, szerencse, ha vele nem tétetek satisfactiót némely fogyatkozásiról. Ű sem jobb Cselesnél, a

kinek dolga felettébb jól történt; kérem mindazonáltal Kegyelmedet, az Léván maradott hintónak lehozatásáról tétessen illendő dispositiót, melynek effectuatiójára, ímé, magát adjutantomat küldöm. Magam innen 14. Onodhoz indulok, a hol Kegyelmedet is, reméllem, azon időre fogom láthatni, — kívánván, hozzá Isten szerencsésen.

125.

Onod, 25. Junij, 1707. Károlyi Sándornak.

Ez napokba egynehány rendbeli levelét vettem Kegyelmednek, melyre, úgy jut eszembe, választ adtam, azonkívül, az mellyet az németek bagácsiája Bodroghközben való küldése felől ír Kegyelmed; de mivel eziránt teendő panaszszát az vármegyének már is reám várom, rövidségét magam is általlátom, nem lehet nem változtatnom az Kegyelmed eziránt tett dispositióját. Mert ugyanis nyárban őket quártélyban helyheztetni illetlen lévén, oly magazinalis hely körül kell interteneáltatni, a honnan kitelhessek intertentiójok; könnyebb is lészen még Bodroghközből is számokra odahordani az búzát, mintsem rajtok laktatni az sok csöcseléket, — melyre nézve illendőnek látom, hogy Kegyelmed megparancsolja az Tiszán túl való megmaradásokat. Hogy pedig az Kegyelmed utolsó levelét is válasz nélkül ne hagyjam: elsödször is nagy kedvesen vettem az Kegyelmed széprendű táborának calculatiójáról küldött tabel-láját, melly is, hála Istennek, se nem tatáros, se nem szegény-legényes, — melyről hasonló Bercsényi uram judiciuma is.

Mihelyest az Kegyelmed levelét vettem: azonnal stafétáit elküldöttem Bácsmegyeinek, és azon munitiónak translatió-ját fogom sürgetni, de hátramaradását csak magának La-Mothnak tulajdoníthatom, mert úgy vettem eszemben: szerette volna hosszabbítani az bártfai quártélyozását. Csak Isten időt adjon, ezekben annyi hátramaradás nem lészen; de megvallom, nem szeretem Vilsonnak Aradba való érkezését, mert igen jó hadi ember, mind az magyart esméri, az melly is jól kitetszett egy nékem rabságában beadott projectumából. De Istennél az kegyelem, embernél az próba!

Már Kegyelmed Nyúzó előreküldvén, Ölyüst, úgy tetszik, nem félthetem; noha jóllehet a nélkül is csak az Kegyelmed

közelgetésének hírével is elég distractiója lehetett az ellenségnek: annyiival nagyobb lészen oly notabilis portának odamenetelivel.

Kakas maga katonáival ha az reductio szerint esik Nyúzó mellé, jó lesz, de különben megbomlanék Besenyei ezere, mely is itt általmenetele alkalmatosságával nem volt oly complete, az mint kívántatott volna; és máskint is, nem hiszem, hogy igen állandó legyen Nyúzóval való alkujok: mert úgy jut eszemben, hogy amaz már Ocskai vicéje volt, az midőn emez hadnagygyá lett. Besenyeinek is szeretnék oly vice-kapitánt, a ki tudna valamit hadakozásnak rendihez, s ne volna oly mód nélkül új. Az Kegyelmed fűstrázsaniesterének promotióját helyesnek ítélem; de nem férhet hertelen eszemben: hogy illjek helyében Deme, a kinek ha szintén esze, vitézsége vagy on is, de bizony, érttebb elmét és gazdálkodóbb szorgalmatosságot kíván azon hivatal; úgyis hiszem, alkalmasabb lészen ezen tisztre Debreczeni.

126.

Ónod, 29. Junij, 1707. Károlynak.

Noha egynéhány napja, hogy az Kegyelmed utolsó levelét vettem: mindazonáltal Antal úrtól várván valamely bizonyost, mindeddig halasztottam az választ, noha kevés haszonnal, mert alkalmas ideje, hogy egyéb hírünk nincs az ellenség Szerednél való léténél és az Vág hídjának tülle való felégettetésénél, melyből egyebet nem conjiciálhatni: hanem, hogy lineának veszi az Vágot, mivel az eleintén elfutott szegénység is alkalmasint hazatakarodott körülette, és így subsistentián nem sokat búsul, kivált ha az aratást megvárja. Rabutin Dunántúl maradott corpuza az lineákban vette magát; az mint közönségesen írják, nem több 3000-nél*), melyből egyebet nem conjecturálhatok, hanem, hogy defensive fogja magát viselni; melyre nézve, mivel sokféle circumstantiák mutatják, hogy az tuján mik is offensive formális erővel nem fogunk operálhatni: Erdélyben való meneteletemet resolváltam, mely felé is Isten jóvóltából ez jövő héten megindulok, úgy

*) A levél elejétől eddig a fejedelem saját kezeírása.

kormányozván útamat, hogy Kegyelmednek is időt adhassak az obsidio folytatására, és annak vége felé érhessek Erdélyben. Felettebb is akarom, hogy Kegyelmed az mellette lévő német hadakat contentálván, elméjeket jóra fordította; tagadhatatlan dolog is, hogy fogja Kegyelmed hasznokat venni, intertentiójok és fizetésekben contentumot adván nékiek.

Csajáginak válaszsza tegnap érkezett, ki is maga tudósítása szerint talám még ezen levelemnél is hamarabb leszen ottan; de, az mint látom Pekri leveléből, Ecsedihez keveset bízzék Kegyelmed, de hiszem, ez is elég lesz, ha jó lesz. Az mint az előbbeni levelemben is írák, legrosszabb, hogy Vilson benne az commendans, az ki valóban irtózni fog az capitulatiótól, és csak elhiszem, kemény próbákkal is tentálni fogja: ha olyan-é az magyar, az mint Eperjes alatt volt? az incsiuér-séghez is alkalmasint értvén: csak szeretném, ha La-Móth jó securitásban venné sánczait.

Az mi az artoleriához való requisitumokat illeti: mihent az leveleket vettem, azonnal tettem dispositiókat felőle, expressus altoreriabeli tisztet küldvén, az ki az szekereket megindítsa.

Itt az munka, reméllem, két nap alatt véghezmegyen; de valóban az Kegyelmed elmenetelítől fogvást van úntatásom Szakmár vármegyétől, az ki sír s rí az portalis hajdú sokasága miatt, noha, úgy tudom, Bercsényi uram is megmondotta Kegyelmednek azok felállításának modalitását; én Kegyelmedre fogom őket relegálni. Csudálatos dolog, hogy Máramaros vármegye még most is álmában látja az Palocsai hadát és executióját: mert még most is panaszkodik, hogy rajta vagyon két compania.

127.

Munkács, 9. Julij, 1707. Gróf Bercsényi uramnak.

Sok inclusákkal teljes és megtöltött levelét Kegyelmednek vettem, mellyekből csak azt látom, hogy még sincs vége az lám-mondámnak; mert ugyancsak megmondotta ezt Kegyelmed, ha nem szintén így is, s nem most is. Mert bizonyára nem tudom, micsoda astrologo-politicus, hacsak nem astrologice mondhatta volna meg ezen motusát az ellenségnek, mely-

nek okát senki egyéb magánál nem tudhatta: mert mindazok csak onjuncturák, a mellyeket Antal úr ír, és nem hihető, hogy lovassával elszakadhasson az gyalogjátúl, mellyet azonnal éhelhalóvá tenne, melyben példája lehet Hajszter; hát mit csinál többet, felelnék, ha tudnám, ha van-e Szeredbe, vagy mind elment Leopóldhoz? de csak így is mondom, az mennyiben az idegeny országi dolgokkal combinálom erejét, hogy Trincseny lesz az jele, mellyet megprofontírozván, az hegyen túl való földet rontja el, és úgy megyen Austriának; ezen okból írja az substrahált szöveget, és reméli, hogy azon motusával kiki effectusban vészi az ígétét; de így, bezzeg, Jónás próféta lehetnék Brunócz felől! — de mindazonáltal, adja Isten, én is ellemondhassak eziránt való lám-mondámnak. Az AA-ra nem lehet jobb tanács, mint az BB.; ha általjű az német az Vágon, csak SS. ne legyen belőle. Az CC-t recommendálom Kegyelmednek: conserválja levelét Kegyelmed, talám hasznát veheti még valaha, ha előlkerül az ki írta, melybe csaknem bizonyos vagyok. Az mi Ordódi dolgát illeti, úgy látom, rebus sic stantibus nincs haszna ottlételének; és mivel már Isten kegyelméből Újvár obsidiójátúl nem tarthatunk, jobb lesz ütet ezrehez küldeni: mert tízszer több hasznát vehetem Erdélyben, mintsem már most ottan. Az FF-nek adja Isten confirmatióját: de az utolsó punctumban tett consideratiójában bár idején ellentmondjon Kegyelmed az lám-mondámnak, mert azon békességről beszéllenek ottan, melyről az asszony tett propositiót az moszkva czár nevével, melynek válaszsát még komám nem tudta, az pedig nem egyéb coconál.

Károlynak ezen includált levele az enyimbe vala, és mivel, csak elhiszem, Kegyelmednek is azt írta, az mit nekem: azért nem includálom az enyimet.*)

128.

Nemzetes és Vitézlő Kray Jakab instructiója, ki is küldetett Danczkúra. Homonna, 16. Augusti.

Az Danczkán lévő franczia követtel ineálandó computus, úgy más alább specificálandó dolgaink is, az említett városban

*) E levélben a fejedelemnek több sajátkező javítása fordul elő.

való menetelit megkívánván: útját Krakkó felé mentől egyenesebben lehet, kövesse, és általmenetele alkalmatosságával Ross Vilhelm krakkai póstamesternek kívánságunkat eleiben adja: mely módon lehetne csak magunk levelei kedvéért is oly bizonyos és magános postát erigálni, az mely által mindenfelé mind bátrabban, mind nagyobb sietséggel folyhatnának correspondentiáink? Mely is ítéletünk szerint legalkalmasabban lehetne csak ezen szolgálatra fogadandó lengyelek avagy oláok által, kik is esmerőssi által az országútján bizonyos helyekre rendeltetvén, fel s alá folytatnák levelinket; és ez szerint, hogyha az említett póstamester ezen dolgot magára vállalni akarná, azonnal contraháljon véle mind azon postáknak fogadásáról, mind helyben való állításokról, oly conditióval, hogy bizonyosszámú napok alatt (a mint tudniillik legnagyobb sietséggel lehet) tartozzanak innen Danczkára, onnan meg vissza szolgáltatni az leveleket, melyre nézve a leveleknek az datumja is kinn lészen írva az copertára, hogy tudhassa: hány nap alatt jöttenek. Végezzen ez mellett az említett postáknak büntetéséről is: mennyi defalcáltassék nekik egy-egy nap az késedelemért? az mely summa directe az póstamester fizetéséből defalcáltatván, lehet neki regressusa azon postára, a melyen történt az fogyatkozás. Melynek rendesebben való folytatására nézve igen jól esnék, ha minden változásnak alkalmatosságával felirattatnék: ki mikor érkezett az levéllel? különben, ha ez nem lenne, sokféle késedelmeket és leveleinknek csalárd folytatásit tapasztolhatnánk, — melyekre nézve haszontalan volna teendő költségünk.

Lészen ezen posták fizetésén kívül 400 frt fizetése az póstamesternek, kivált ha ezeknek felállításában mentül serínyebben foglalatoskodik.

Hogyha az póstamester erre lépni nem akarna: keressen más oly kereskedőt, az melynek industriája által ezen szándékunkat végbenvitethesse, és adja mentülhamarább tudunkra: hány postáról, mennyi fizetésre alkudt meg? felállításoknak idejéről is contrahálván. Ekképpen Krakkóban dolgait elvégezvén, vegye útját Lublyín felé, és ottan az czártól követeink által passust extrahálván, Danczkára, és így ottan kötelességének feleségünk előtt eleget tévén, oda jövetelit az franczia

követnek megjelentse, és következőképen az elmúlt computusnak idejétől subsummálván az mostanit, reflexióval légyen az sokszor említett követ 25. Junij írott levelére, praetendálván primo, hogy az computus conclusiójától fogvást, úgymint Augustus, September, October, November Anni 1706. Constantinápolyban fizettetett meg; secundo, tartozik azon követ introitussában azon ezernyolczszáz kilenczvenkilencz (1899) tallért is bevenni, mellyet minékünk az posnania palatina asszonytól kellett volna felvennünk, de fel nem vettük. Tertio, praetendáltatik az is, hogy feleségünk adósságának kifizetésére és egyéb udvara szükségére fizettetett volna 14,000 tallért, melly erogatiókból praetendál 17,266 excrescentiát, mellyet magának az martiusi summából akar defalcálni: de az elmúlt December, Januarius, Februariusról semmi emlékezetet nem téssen, concludálván, hogy az Aprilisre következő cambium még el nem érkezett volna, melynek is kifizetésével csak pro fine futuri Septembris bíztat. Melyre nézve mindezeknek szorgalmatosan végire menvén, kéz alatt jól végére menjen, ha nem fekszik-e valami családtság az kalmárok részéről ezen idővontatás alatt? tudván bizonyosan, hogy az cambiumok Parisban idővontatás nélkül kifizettetnek; melyben ha valamit tapasztalna, azonnal tudtára adja Kökényesdinek, úgymint ezután az franczia udvar mellett leendő residensünknek, disponálván tovább is Claudi Matis özvegyét, hogy az következő summáknak megfizetését erga sex percentum interesre magára vállalja, úgy, hogy ott is punctualiter letétetessék az pénz azon kalmárnak, az kinek Claudi Matis fogja kívánni; melyre hogy gondja légyen feljebb megemlített residensünknek, instructiójában lészen, úgy tudniillik, hogy ezen subsidiumból defalcáltassanak az követjeink számára rendeltetett pénzek, tudniillik:

Prenner Rómában	1800
Pápainak Constantinápolyban	6400
Kökényesdinek Párisban	6000
Rátki Györgynek ugyanott	2400 ;

Járul ehhez feleségünk udvara intertentiójára és minden szükségére rendeltetett esztendőnkint . . . 16,666 tallér.

Követi eztet a postáknak rendelendő fizetése, úgy magának az elébbeni instructio szerint rendeltetett diurnumja.

Az mely summa ezenkívül fentmarad: az annectált tabella szerint udvari hadaink ruházatjára, úgy udvarunkra rendeltetik; melyre nézve az kiadott instructio szerint az kalmárokkal contraháljon mentül jutalmasabban, úgy tudnillik, hogy azokat pro prima Novenbris correspondensinek beszűltsük, és az téli quártély alkalmatosságával el is készülhessenek.

Hogyha peniglen útjában az követnek Danczkáról való elmenetelit meghallaná: minden úton azon légyen, hogy velle szemben lehessen, és ezen az pénz iránt tett dispositionkat velle communicálja.

Lublimba léte alkalmatosságával magát az belzi palatinusné asszonytól insinualja, és az sokszor kívánt computust úgy az iraszlói (így) jószág iránt való conclusiót is adurgeálja, sürgesse, mely mindazonáltal ha némely időhalasztások miatt véghez nem mehetne, azért útját ne késedelmeztesse. *)

Additamen instructionis Jacobi Kray.

Jablonecki recommendatiójára bizonyos Schwancz nevű ifiat resolváltunk az mathesisnek tanulására, oly modalitás alatt, hogy két esztendőök forgása alatt abban magát egészszen perficiálván, útját is hozzánk vehesse; azon tudományban való maga gyakorlására és elvégezésére rendeltünk számára ötszáz tallérokat, mellyeket Danczkán adjon Braun kezéhez, az ki Jablonszkinak kezéhez fogja küldeni.

Hogy penig informatus légyen az Constanczinápolyban felvett pénzről: 9-dik Martij 1707. ment Constanczinápolyban vixel 246,056, kétszáz negyvenhatezer ötvenhat franczia liver, s erre azért reflexiót tégyen az feljebb írt praetensiókban.

129.

Dic 24. Augusti, Terebesről. Károlyi Sándor úrnak.

Már Krajinai expeditióját elvégeztem vala: az midőn magától megértettem, hogy oly parancsolatja légyen, hogy egyenessen

*) Ezen utasítás Pongrácz György kezeirása, az „Additamen“ Aszalayé. Megjegyzendő, hogy a költségeknél Ráttky neve után még ez is oda volt jegyezve: „Groffinek az svécziái király mellett 2000“, — de keresztülhuzatott.

Hatvan tájékára menvén, ott keresse Kegyelmedet; és ugyan mostan vévén Eszterházi Antal úr levelét is, ugyanabból látom Slesia ellen való operatiók megindítására való kívánságát, melyre nézve szükségesnek ítéltém ezen következő dispositiókat tennem.

Kétségkívül való dolog az silesitáknak feltámadása, kiknek fegyverben való léteket az nagy adózások és oppressiók miatt ez napokban Saxoniából Sleszián által jött doctorom is confirmálja; melyre nézve szükségesnek látván lenni azon tűznek gerjesztését: engedelmet adtunk Eszterházi Antal úrnak, hogy az mellette lévő három karabélyos ezerrel Zadeszki hajdúit és az több árvai földnépit Babócsaival Kisuczákra szállítsa, és onnan patensit folytatván, azoknak nemcsak fogonatját várja, de ellenségeskedés nélkül Babócsait erős portaképpen beküldvén, ámbár csak az szélekre is, lássa meg, mit enged az alkalmatosság?

Az több dispositiók mind helyben maradnak ugyan: de szükséges, hogy Kegyelmed az maga corpusát az rendelt helyen hagyván, maga menjen az vágmellyéki operatióknak folytatására, és vegye kezéhez azon hadaknak kormányát, mindeneket az tett dispositiók szerint folytatván, úgy tudniillik, hogy ha ez idő alatt Erdély felé meg nem indult volna az ellenség, Szemere László tudósítása szerint: mert in illo casu félben kellne hagyni ezen slesiai operatiót; de szükséges, hogy ugyan oly voltaképpen constáljon az Rabutín motusa, hogy némely imillyen s amollyan hallomás-hírekért félben ne maradjon. Melyről bővebben ezen inclusa által tudósítottam Eszterházi Antal urat is.

Az mi az hadaknak elszéledését illeti: Gundelfinger és más, maga útjában lévő ezereket maga is compelláltathatja Kegyelmed, ezen az darab földön lévőkről pedig irattam az várnegyék vice-ispányinak. — mellyeknek ha fogonattja nem volna, karabélyosimat is fogom küldeni öszvehajtásokra.

130.

Eszterházi Antal úrnak.

Az Kegyelmed két rendbeli levelét inclusákkal együtt megolvastván, bőven informáltattam: miben legyenek az ott-

lévő s mind az két részről folyó operatiók ; de tagadhatatlan, hogy az ellenség motusit jól megfontolván, nem látom : mi okból kellessék tartani az újvári obsidiótúl ? Melyre nézve minden tett dispositióinkat helybenhagyván, az Kegyelmed kívánságát is az slesiai operatiók iránt oly móddal kívántuk placidálni, hogy ha az Dunántúl lévő ellenség corpusának eddig semmi motusa nem subsequált Erdély felé : Károlyi úr az maga corpusát Vácztól tájékan hagyván, személyében menjen Kegyelmed helyett az vágmellyéki operatióknak folytatására, és így Kegyelmed is akkoron szokott modalitásokkal és informatiókkal ő kegyelmének resignálván az commendót, maga mellé vévén Babócsait, azon proponált három karabélyos ezerrel szálljon Kisuczákhöz, és Zadeczki elszélljedett ezerét gyűjtettesse össze, az ármai tótsággal és egyéb fegyveres földnépével. Való ugyan, s tudom magam is, mely hasznos, szükséges is volna e mellé bárcsak egy mezei gyalog-ezer is: de az újvári praesidiumot distrahálni tanácsosnak lenni absolute nem látván, ha másunnan szakasztanánk, egyszeri tett dispositióinkban történhetne fogyatkozás, másként is, ezen slesiai operatio nem oly dolog lévén, az mely a nélkül is véghez nem mehetne; mert ugyanis, ez nem annyira fegyverünknek erején, mint magok belső hajlandóságán építettett operatio lévén, nagyobb szüksége leszen Kegyelmednek az corpora nagyságának hírére, mintsem valóságára, az mely kitelik az sok tótból, gubából, és étszakai tüzekből, hegyeket s völgyeket ellepő táborhelyből etc., és úgyanebből nevekedvén amazoknak reménségek: úgyis, ellenségek nem lévén, vagy egyetértenek velünk, vagy megrezzenvén hírünköt, s az Morvában s Austriában practikált égetésektől tartván, újokban nyakokban veszik az német igáját; mely circumstantiák alkalmatosságával, ha az első következik: lesz Kegyelmednek hada elegetendő, — ha az másik, idején visszavárom Kegyelmedet.

Így lévén tehát, mivel ezekben az idő s az alkalmatosság csak egyedül szokta az ordereket adni: legelsődször is Kisuczákra érkezvén, az passusok tisztításához és édesgető patensek folytatásához kell Kegyelmednek fogni, mellyekben az conföderatióink által következett religióknak egyességét, terhektől és contributióktól való felszabadulásokat, és egyszóval

szabadságoknak helyreállíttatását avagy nyerését kell nekik bőven explanálni, de még ezenkívül nem árt olyan terminusokat is ejteni, mintha némelyeknek kérésére küldenénk ezen segítségünket.

Könnyű lészen ezek mellett az jablonkai sáncznak formalis obsidióját is hiresíteni, az melyet pöstöknek avagy fasínaknak csináltatásával (melyből az tótnak mulatsága is következik) passusoknak nyitogattatásával felettebb való hertelenkedés nélkül is véghezvihet Kegyelmed.

Ezek között kimjeit folytatván Kegyelmed, hogyha oppositiókra való készülteket nem advertálja: előjáróban Babócsait is béküldheti Kegyelmed valamely commendérozott válogatott haddal, az kit, ha az földnépe bévárua, valóban jó jel volna, s illyenkor felettebb is kellene az jó hadi disciplinát megtartani, és ha szintén eleintén valamely ellenségeskedést mutatnának is, oly patienter viselni magát hadainknak, hogy oly jelekből nagy correspondentiákat imaginálhatna magának mind az ellenség s mind az nép; mellyeket s úgy mindeneket az idő s az alkalmatosság fog Kegyelmednek megmutatni, és azokból származható informatióiból adandó ordineink legjobban fogják elintézni próbálandó szerencsénknek folyamatját.

Mindezeket pedig szükséges, hogy úgy értse Kegyelmed, ha tudniillik ez idő alatt is valamely valóságos motusa az Dunán túl való ellenségnek nem következett volna; mert in illo casu szükséges, hogy az elébbeni ordineimhez tartsa Kegyelmetek magát Károlyi úrral, ki is repraesentálván előttünk az Kegyelmetek verebélyi conferentiájának folyamatját, (mivel olly opinióban vagyok, hogy ezen slesiai operációknak előmenetele lészen), mindazokra directe ő kegyelmének resolváltam, tudván úgyis, hogy mindeneket communicálni fog Kegyelmeddel.

Az mi az hadaknak szükségét, hol méltó s hol méltatlan sírások s morgások gyakorlását illeti: azokat bizonyára senki nálamnál jobban se nem érzi, se nem érezheti, — nincs is hirtelen az hazánkhoz való szeretetünk s kötelességünknek emlékezetinél hathatósabb remediumja, és az pénzben történt alkalmatlanságoknak megorvoslása, az melyet, noha tagadhatatlan, nem oly hertelen, az mint kívántatnék, de reméljük,

hathatóssan fognak effectuálni sok rendbeli kiadott parancsolatinknak véghezviteli.*)

131.

Die 26. Augusti, Terebes. Eszterházi Antal úrnak.

20. Augusti írott levelét Kegyelmednek vévén, az midőn mind abbúl, s mind az includált levelekből értem az ellenségnek kegyetlen actusit az Dunán túl való földön: való, hogy keseredés nélkül nem lehetek úgyan, de Révai Gáspár levelével confrontálván az Bottyánét, még oly extremitásokra czélzó profécziákat nem hozhatok ki belőle. Pápát felégette? Gönczczel s Miskólczczal, Szikszóval s többekkel is úgy cselekedte vala tavaly, most építik. Eloszlottak az odavaló seregek? ezek is akkor, de most újonnan szolgálnak. A népét levágta? igen jól cselekedte, miért nem futott előtte, mint mások, és ezzel magát hamishitűvé tévén confoederatióinkhoz, tőlünk is megérdemlette volna annak büntetését. Az malmot felégette? sok százakat, mondhatnám talám, hogy mi is elrontánk tavaly, de felépítették eddig, — én is pro tollenda extremitate hasonlót javallok Kegyelmednek.

Tart Kegyelmed attúl, hogy labanczczá lészen az oda való katonaság? lehet, kivált, ha az német mindenét felprédiáltatván, az eszét is elvitte; mert különben nem tudom, hogy ha mindenét elvesztette, hiti megszégésével mit kíván conserválni, és az midőn az ellenség nemzetünk öldözésére való szándékát nyilván kinyilatkoztatja, mit reménlhet tőlle jövődöben? De ámbár az állhatatlanság arra is reávigye őket: nem reménlem, több kárt tegyenek, mint Nagy-Szombatnál tévének vala.

*) E levél után üres lap következik, majd pedig e jegyzetek jönnek:

„Ha valamely török, abúja árát praetendálja, ide kell recurrálni.

NB. 7. Julij Constanczinápolyból írott levelekben íratattik, hogy fizettetett Regeb basának 22,358 rh. fl.

Joannes Rossanak 2,830 fl.

mely pénzből 440 piaster egy franczia tolmács számára az követtől kivételtetett.

Juszup basának megfizettetett.

Marad még ottan számunkra 6,802 liver.“

Ezeket megfontolván azért : az midőn az Kegyelmed levelének utolsó cikkelyével (az melyben Kegyelmed az hadak eloszlásáról méltán panaszkodik) öszvevetem, látom, hogy nem egyéb vitte Kegyelmedet az succursus-kérésre, hanem hogy magát vélem menthesse az kérők előtt, és láttassék, hogy Kegyelmed maga kötelességének eleget tett, de parancsolatom ellen nem segítheti őket. Kihezképpest, hogy eziránt az orderben fogyatkozás ne legyen : Kegyelmed csak annyi hadat tartson maga mellett, az kivel (ha Újvárt megszállani találná) Starembeggel megverekedhessék, azalatt is pedig a slesiai operatiót az tegnapi parancsolatom szerint követhesse ; az többit, az ki superfluum lészen, általküldheti Kegyelmed az Dunán.

Jóllehet Kegyelmed semmit sem ír : mindazonáltal adjutantjának szóbeli propositiójából értem, hogy Kegyelmed várja parancsolatomat az karvai sáncz felől is: mitévő legyen? melynek elhagyását, tagadhatatlan dolog, hogy az sok rémítő hírek okozták vala ; de mivel annak felépítése új distractiót okozna hadainknak, szükséges nem lészen, hacsak nálla nélkül folytathatja Kegyelmed az Dunán túl való correspondentiaikat, mely, ha nem lehetne különben : igenis, építtettesse fel Kegyelmed.

132.

Gróf Bercsényi Miklós úrnak.

Hogy az Kegyelmed levelére eddigis választ nem adtam, oka volt az posták felállításának bizonytalansága, de már az 23. Augusti írott Kegyelmed leveléből látván, hogy arra még haszontalan várakozom : expressusom által Székelyáig küldöm ezen levelemet, Szinyovszkiné asszonyom kezéhez dirigálván, ki is, reménlem, elküldi Kegyelmednek, — szükségesnek látván lenni, hogy az idevaló dolgokról bőv informatiója lehessen Kegyelmednek.

Jóllehet azért, minap is vettem Eszterházi Antal úrnak levelét, sok inclusáival együtt, mindazonáltal tegnap újonnan érkezvén curérja, siquidem priora tolluntur per posteriora, alkalmatlan volna sok historiát beszélni, hanem csak az meny nyiben az connexiója az ellenség motusinak kívánja ; az mint is jól observálta Kegyelmed az Károlyi utolsó postscriptájá-

bül, hogy hadakkal nient által Starembeg az Fejérhegyen: mert ugyanis Vág-Szerdahelytől Nagy-Szombathoz szállott volt táborostúl, és ugyanonnan az város tüze alatt hagyván bagácsiaját, kétezer ember ortalma alatt úgy mene az többivel Ocskai ellen, ki is idején retirálván magát: re infecta, Jókút hertelen lövettetvén és megvén. gyűtt vissza Leopoldhoz. az hol az mostani levele szerint Antalnak kétezer embert Leopoldnál hagyván. és bagácsiaját magához hozatván. szállott Brunóczhoz, — az curér mindazonáltal szóval úgy referálja. hogy aztat is Leopoldtúl Pöstyén tájékúra szállította volna.

Rabbutin. corpusával és Pálfiyal, rajtament volt Bottyánon: de ez is. az meddig az előjárójával ellenkezett és harczolt. — gyalogját és bagácsiaját elköltöztette előtte, és sine confusione elnyomulván. az ellenség egyenessen Pápának ment. s azt felprédálván s égetvén, Szent-Mártonhoz tért vissza. és az mint az mondta-mondta hír volt, ezelőtt Csallóközbén szállított mezei munitióját is magához vitte.

Mindezekből semmi jele ki nem tetszik Újvár megszállására való igyekezetinek: mert az desertorok is közönségessen confirmálják, hogy ahhoz se írja, se szelenczéje nincsen, és az nagyhírű artilleria is, az ki Pozsonbúl ezelőtt érkezett vala. csak egynéhány tizenkét s tizennyolcz fontos álgybúl, négy mozsárbúl, és mezei-taraczkokból áll.

Mindezeket confirmálni láttatnak az minap Pozson táján intercipiált levelek, mellyekben nyilván írják Nehmnek, hogy mind Starembeg s mind Rabutin dispositiói megváltoztanak az svécziai hadnak Slesiában való szállásával, ki is az feltámadott parasztsággal conjungálván magát: úgy írják, hogy az jablonkai sánczot is megvette volna, és hol ellenségnek s hol barátjának declarálván magát az bécsi udvarnál, arra kelletik vigyázni mind Starembegnek s mind Rabutinnak. Írják aztat is, hogy az csehországi statusoknak parancsolták volna Bécsbúl, hogy félesztendőre való élésbéli impositiójokat Prágában szállítsák: de oly válaszsza lett, hogy készebbek aztat az hozzájuk közelgető svécziai hadak számára tartani.

Kihezképpest mindezeknek jobb secundálására nézve mi-csoda ordereket adtam Antal úrnak. ímé includáлом Kegyel-mednek; valeat. quantum valere potest. Tudom, aztat is nem

kevés csudálkozással fogja érteni Kegyelmed, hogy Túróczi labanczczá lett, — de az hada hűségemben megmaradott.

Mindezekből tehát nyilván fogja általlátni Kegyelmed, hogy ha szintén Varsavára kényteleníttetnék Kegyelmed menni: itt oly hertelen rosznak félelmétül nem premáltatunk, az melylyért onnan következhető nagyobb jónknak reménségétül kellene desistálnunk, annálisinkább, már nyilván lévén Kegyelmed előtt az czár szembenlétére való kívánsága. Megvallom, nem kevésbé örülök rajta, hogy mindeddig tett dispositióiból kitetszik az Kegyelmed személye iránt való nagy reflexiója, és így nem tudom, hogy menthesse Kegyelmed magát az varsavai utazásától, melynek alkalmatosságával, sőt ha lehetne, még Kegyelmed odaérkezése előtt is, jó volna az czárnak disszualdálni, hogy Silesiában ne aggredialja az svecust: mert ez sokkal különbözőnek látszik azon resolutiójához, az melyet tudtunkra ada vala, hogy az császár ellen teendő operatióit nem fogja impediálni.

Mivel pedig se az helynek távulyléte, se az Kegyelmed jó dispositiói azokban változást se nem szenyved, se nem kíván: Draskovics dolgát is kormányozza, az mint legjobbnak ítéli Kegyelmed, pro principio tartván, hogy velle capitulálni semmiképpen nem kívánok, se oly titkossan szemben lenni (avagy csak az országban is hébocsátani), az mint kívánja.

133.

Die 29. Augusti, Terebes. Eszterházi Antal úrnak.

Noha ugyan ezelőtt egynehány nappal Szekeres leveléből is érttettem az németnek Buda felé való nyomakodását: mindazonáltal oly bizonyost benne nem érthettem, mint mostanában az Kegyelmed curérja által. Az Kegyelmed lejövetele orderünk szerint jól történt, és reménlem, eddig Károlyi úr is conjungálta magát Kegyelmeddel, kinek is, hogy hada késedelmeskedett, némely oszlása volt oka; de mindazokat eddig reménlem, remedeálván, azon ezer szám, az melylyel Kegyelmedet bízatta, ki fog telni. Úgy látom mindazonáltal, hogy ha Rabbutinnek gyalogja vagyon, az mint Szekeres írja: az formalis harc a nélkül nem fog annak rendi szerint végbenmehetni, — hanem azon legyen Kegyelmetek, hogy valamely jó éjczakai csapást tehes-

sen rajtok, melynek ha hasznát nem látná Kegyelmetek, kivált ha Szeged felé menne egyenesen az német: Kegyelmed csak újonnan vigye fel az hadat, az melylyel alájött vala, és ottan folytassa Starembeg ellen való operatióit.

Én már az hadaknak összevgyűjtéséről elegendő ordereket adtam ki. s reménlem, leszen is fogonattja; de igen jól esett volna, ha lejövetele előtt az Starembeggel lévő négy regimenteckén valamely formális próbát tett volna Kegyelmed. ámbár az egész hadával is; de már ezeken túllévén, talám másszor is reásegíti Isten Kegyelmedet.

134.

Károlyi úrnak.

Jóllehet még az dispositiók szerint Kegyelmed Veres-Egyházához való érkezését nem értettem: mindazonáltal Eszterházi Antal úr curérjának relatiójából reménlem, hogy már eddig conjungálta Kegyelmetek magát; de valóban bánom, hogy az hadaknak oszlási és dispositióinknak késedelmeztetési már is olly akadályt vetnek az dolgokban, az mely miatt dispositióink nehezen fognak véghezmehtni; mert ugyanis, noha általlátható dolog, hogy gyalogsága lévén Rabbutínnak, nem fog repülhetni: de ha Kegyelmetek is jó formában össze nem gyűl, gyalog nélkül az szemben való harczállást nem látom tanácsosnak lenni; kihezképpest, az miut Antal úrnak is megírtam, azon legyen Kegyelmetek, hogy valamely éjczakai csapásokat tévén rajta, Antal úr az magával lehozott ezerekkel sokáig ne késsék, hanem, kivált ha az ellenség Szeged felé venné útját, újonnan felmenjen az Starembeg ellen való operatióknak folytatására. De mindezekben mindazonáltal legyen Kegyelmetek, az mit az interveniáló conjuncturákból és az hadakozás mindennapi szokott változásiból ítél hazánk szolgálatjára leghasznosabbnak lenni.

Pekri Lőrincz Generálisommal pedig Kegyelmed az correspondentiát jól megtartsa, kinek is megparancsoltam, hogy az gyalog és lovas hadakkal, hogyha az ellenség Erdély felé nyomúlna, az Partiumban jöjjön Kegyelmed eleiben, és ottan oly dispositióval legyen, hogy Kegyelmeddel egyetértvén, ne kellessek az hirtelen kívántató communicatiókra nézve az curéroknak idestova kerengeni.

Pekri Lőrincz úrnak.

Jóllehet, már alkalmas ideje, hogy hirdetik vala az németnek Erdélyben való szándékát, és sokat lármáskodának induló híreivel: de csak ma értettem Eszterházi Antal úr curérja által Rabbutinának Budához való érkezését, micsoda erővel? ímé, az szemmellítés szerint Szekeres includált levele megmutatja. Melyre nézve orderem szerint Eszterházi Antal úr maga corpusával már conjungálta magát oiy véggel Károlyi úrral, hogy vele megverekedjenek: de opinióuk felett gyalogja lévén az ellenségnek, és emez gyalogját Staremborg ellen és Újvárbán, úgy az bányák oltalmára kintelenítettén hagyni, nehezen hiszem, hogy teljék valami az szembenvaló formális harcban, hacsak az Isten valami kemény próbák által nem mutatja maga szent üldását, és kivált ha Szeged felé venné útját. Eszterházi Antal nem távozhatik corpusával, kintelenítettén az újvári obsidióra vigyázni, az mellyet régen hirdet az ellenség, de mégeddig se írja, se szelenczéje. Ezek azért így lévén, csak könnyen elgondolható dolog, hogy az Partiumig nagy oppositio nélkül penetrálhat az ellenség: de ott valóban meg kellene vetni az ágyát. Kihezképpest még most merre forduljon? bizonytalan lévén, állandó dispositiókat nem tehetni; de mindazonáltal tegyen oly dispositiókat Kegyelmed, hogy mindenfelé elérkezheessenek. Idején fogják magokat Kegyelmeddel conjungálni Bonefous és Ellyős ezerei, mellyek közül mivel az elsőnek, gyakorta szökésére nézve, nem hihetni, ha valamely operatióra kél az dolog, de nem elébb, hogy észre ne vegyék intentiókat, companiánként kell őket megszakgatni. Kegyelmed mindazonáltal Szeben szorongatását hirtelen félben ne hagyja, és az mennyiben lehet, az lármát távoztassa, de azt se mulassa el, hogy az szorosokon obviálhasson idején neki, az mellyet Károlyi úr tudósításához (kinek is megparancsoltam, hogy directe tudósítsa Kegyelmedet) fog Kegyelmed alkalmaztatni, és communicatis consilijs, közelítvén egymáshoz, fogja Kegyelmetek folytatni az operatiókat.

Magam miben légyek occupatus Kegyelmetek jól tudja: melyre nézve várván naponként onnan is az tractárul való tudósításokat, innen könnyen el nem távozhatok: mivel ezen

negociationkból oly erős segítséget várhatunk, az mely által hazánk rövid idő alatt következhető boldogulását is várhatjuk, és nem is volna tanácsos odabolyogva eztet vontatni; úgysis, reménlem, hogy az Kegyelmetek hasznos operatiói által nem lesz távulylétem miatt is fogyatkózás. Kegyelmed mindazonáltal bizonyos lehet benne, hogy valamit én eszemmel feltalálok, de Erdély conservatiójáért cselekednem kész leszek. Tudom, hogy fog taláztatni elég engemet rágalmazó nyelv; de légyen Isten mindazoknak ítélője bár, nem bánom, nekem kell előtte mind az két hazaért számot adnom, és ezen ügynek folytatását úgy kormányoznom, hogy egyiknek az másik miatt ne következék jövődöben veszedelme. Ezek pedig most másként nem lehetnek; vagyon mindazonáltal teljes bizodalom az Kegyelmed hűségében és dexteritásában, hogy mindeneket javunkra fog kormányozni Kegyelmed, mellyekért mi is háládatlanok nem leszünk, — maradván, etc.

136.

Vay Ádám úrnak.

Noha, tudom, Pekri úrtól megtudja Kegyelmed: mindazonáltal directe is akartam tudtára adni Kegyelmednek az németnek Budához való érkezését 5 lovas és 4 gyalog regimentekkel; kihezképpest, tudom, láрма lesz: de reménlem, hogyha dispositióim véghezmehetnek, mert máris conjungálta magát Károlyi úr Eszterházi Antallal Hatvan tájékán, olly orderrel ugyan, hogy megverekedjék véle: de mivel az ellenségnek reménség felett gyalogja vagyon, nehezen hiszem, hogy legyen valami belőle, — hanem az széleken kell jó dispositiókat tenni, de nem is oly praecipitanter, hogy mindgyárást Szebent elhagyván, ide is amoda is fussonak: hanem oly közhelyeken tartani az hadakat, hogy minden passusra reáérkeshessék az gyalog. Károlyi úr fogja mindenekrül tudósítani Kegyelmedet, és ha az ellenség Szeged s Arad felé mégyen: ne hirtelenkedjék Kegyelmed kijövetelével, hogy tanácsával succurrálhasson Pekri úrnak Kegyelmed; ha pedig Debreczen felé menne: jöjjön Kegyelmed az udvari had közzé, az hol is bővebb parancsolatomat fogja Kegyelmed in illo casu venni. Tudom, sok lesz felőlem az fecsegés: de én már beléeredvén

az negociatióban, — hirtelen nem tágíthatom az széleket; moderálja Kegyelmed az dolgokat, az mint legjobban lehet. Én maradok, etc. *)

137.

(*Német hadak consignatiója.***)

29. Augusti jött által az német az Dunán, Budánál, Rabutin commendója alatt, ezen regimentekkel:

Lovas.	Gyalog.
Rabutín.	Lefelholtz.
Kusani.	Virmond.
Darmstadt.	d'Arnan.
Montecuculi.	Pálffy, 1. bataillon.
Gronsfeld.	

Maradott Starembergnek:

Lovas.	Gyalog.
Hohenzoller.	Salm.
Latour.	Najburg.
Hannover.	Tollet.
Althaim.	Czikking.
Volsec.	De Vent.
Schönborn.	Hazlinger.
	Nehm.

Az Dunántúl maradott:

Lovas.	Gyalog.
Parait.	Raisin.
Prainer.	Tirhaim.

(És Pálffy, a bán, horvát-rác hadteste.)

138.

Gróf Eszterházi Antalnak, 3. Septembris 1707.

Reméllem, vehette Kegyelmed eddig az Károlyi uram curérja által tegnapi küldött levelemet: mindazonáltal ezen Kegyelmed

*) Aszalay írása.

**) E consignatio a fejedelem sajátkezű írása.

embere által küldött tudósítását is válasz nélkül nem akarván hadni, — az ellenségnek motusához képest nem látom szükségesnek lenni, hogy Kegyelmed az magával lehozott hadakat tovább fárasztssa, hanem az conferentia szerint, mivel Károlyi úr leveléből is látom, hogy Csáki Mihályt vissza fogja bocsátani: Kegyelmed csak forduljon az vágmellyéki operatióknak folytatására, de mindaddig az Dunán által ne menjen, se hadat által ne küldjön, valameddig specialis ordine tüllem nem léssen: mivel szükségesnek látom lenni, hogy idegen negociatiókban eredvén, azokból eredendő conjuncturákhoz képest folyhassanak operatióink.

Nem lett volna szükséges Kegyelmednek az Bercsényi uram orderét nékem általküldeni: mivel azt ő kegyelme parancsolatomból írta, és tenora igenis, constált előttem, s nem is volt oly változhatatlan, hogy engemet kötelezett volna, hogyha az mostani indulásához az ellenségnek, állandóságát jobbnak nem látnám.

Az mi az Dunántúl való operatiókhoz teendő dispositiókat illeti: általküldésének alkalmatosságával teszek mindenekről bővebb dispositiókat; de addigis szükséges, hogy Kegyelmed pro omni posse, inkább directe Staremberg armadája ellen agáljon, mintsem distrahálni keresse aprólékos operatiókkal, melyekről bővebb tudósítását elvárom Kegyelmednek. *)

139.

Die 11. Septembris, Terebes. Károlyi Sándor úrnak.

Vasárnapi napon találván érkezni az Kegyelmed levele, s elegendő időt adván az Kegyelmed hosszas levelének mind elolvasására, s mind válaszádsra, melyektől se szememet, se elmémet, úgy az pennát is nem kímélvén: punctatim való válaszádsomat vegye s olvassa Kegyelmed isteni félelemmel.

Az Kegyelmed utolsó levelétől fogvást, melyben Kegyelmed az hosszas, és az szerencse meggátlása miatt haszontalan leselkedéséről informála, semmi bizonyos tudósításom nem lévén az ellenség motusáról: csaknem hitelt kezdék vala adni az magában támadott hírnek, hogy az svécziái király hertelen

*) E levél Pongrácz írása.

való declaratiójára nézve, Kecskeméttől revocáltatott volna, melyre, tagadhatatlan, hogy nagyobb ösztönt adának azon király udvarától jött leveleim, az mellyekben illy informatiót adának, hogy tudniillik Vratiszlav eljövetelével ministerek rendeltetvén az alkúnak tractálására: annyira vivék vala az dolgot, hogy annak szerencsés végét volt oka, hogy bizonyosnak higgye az bécsi udvar, mert már csak azon curérnak visszajövetelére várakoztanak, az ki az silesiták religiója dolgaiban való alkúra külön plenipotentiát hozott volna az császár ministerinek: de azalatt is külömb-külobb difficultásokat találván és csinálván az svécziai udvar, mellyeket impracticabiliseknek látván az angliai és hollandiai mediator-forma követek, fenthagyának a tractán, és az svécziai király is declarálá, hogy az vestphaliai békességnek infractiójáért kíván satisfactiót, s evvel menel Vratiszlav azon udvartól, és az svécziai király a saxoniai hegyek között lévő gyalogságát bédoboltatá Slesiában, az lovassát pedig küldé Csehország felé.

Mindezeket combinálván, azt kezdém vala gondolni, hogy Rabbutin expeditioja az utolsó biztató Vratiszlav curérja érkezésére történt, melyben megcsalattatván az bécsi udvar, újonnan visszahivatja, mely még nem késő volna: mivel úgy látom az Kegyelmed leveléből, hogy még bizonyos tudósítása Kegyelmednek sem volt: ha érkezett-e Szegedhez, vagy sem? Azt ugyan az Antal úr mai levele által értettem, hogy az szeredi hídon általdobolván Staremberg, Nagy-Szombathoz szállott volna, és hogy (az silesiai tumultusokra nézve) három regimentet küldött volna Morva felé, — írván Ocskai is, hogy bizonyos híre jött volna, hogy az szomolányi praesidiumnak az nap kelletett volna visszamenni, kire is hagyott leselkedőket.

Mindezekkel igen conveniálván azért az Kegyelmed dispositioi, mind az portások elküldése s mind az faluk elszállítatása és Tiszántúl való hadak dispositioja iránt is, azokat in generali helybenhagyom: de méginkább akarom, hogy, ha ezen Staremberg híre confirmáltatni fog, Kegyelmed az egész corpusával általmehet az Tiszán; és mindezekben, úgy látom, legnagyobb reflexióval kell Kegyelmednek lenni tovább is, hogy az ráczokkal való conjunctióját impediálja.

Az mi az Kegyelmed Pekri úrnak írott levelét illeti: igen jól esett, hogy Kegyelmed copiáját nékem is transmittálta, mivel ezen mostani curér által mind azokat újabb orderemmel is fogom erősíteni, úgy hasonlóképpen Vay Ádámnak és Budainak is mindazok felől újabban parancsolni, kiknek is meglesz parancsolva, hogy ne csak opinióját, de ordereit is kövessék Kegyelmednek; hogy pedig az artilleriában fogyatkozás ne legyen, La-Mothot minden órán hozzám várom, és Kassáról is szaporítani fogom lovas és ahhoz rendelt szekerekkel az mezei artilleriát, mely, ha idejében elérkezik, visszaküldheti Kegyelmed az egri diribos-darubos készületű ágyúkat.

Szücs Farkas és Rózsa megfogattatása jól történt; ímé, a végre küldöm Kegyelmedhez az fantens inast is, hogy confrontáltatván és examináltatván, revideáltassa Kegyelmed dolgokat; nincs is kétségem benne, hogy ezek valának okai az szegediek cselédi idestova való lappongtatásának és parancsolatunk szerint Egerben való nem szállíttatásának.

Antal úrnak meg fogom parancsolni, hogy minden helységeiben, az kik az ellenséget bevárták, az bírót az seniorjával, úgy az parasztemberré lett hajdúk közzül is egynehányat magosztaltasson fel.

Az mi sub dato 3. hujus lett válaszmát illeti: azt most is nem szaporíthatom; nem is hiszem, hogy más informatiójából eredtek volna némely beszédek, hanem az Norvaldt és Bonafous regimentjeinek fejetlenségek miatt, expressus tisztek által tett panasziból, kik előttem is declarálták, hogy az Debreczenben assignált pénzhez is nem juthattak egészen, s megvalloim, most sem tudom: miért úntatják Kegyelmedet fizetésért az debreczeniek? mivel maga Klobusiczki elmenetele előtt assecurált engemet, hogy készen van nálla az pénzek, s nem is látom: miért kellek Kegyelmednek ezért magát resolválni az pokolban való menetelre. Kegyelmed securus lehet benne, hogy nemcsak az sinistra informatiókat, — de még az Kegyelmed resolutióját is nem hiszem valóságosnak lenni.

Az Antal úr hirtelen betegeskedése után, hasonló hirtelenséggel való meggyógyulását maga leveléből is értettem: de az Dunántúl következő hasznos operatióit parancsoltam, hogy továbbra hagyja.

Irényiről való válaszem elhallgatása feledékenységből esett, s megvallom, még most is nem reflectálhatom magamat: mire kívánta Kegyelmed applicáltatását? de akármire is, megelégszem az Kegyelmed recommendatiójával, és applicálhatja Kegyelmed.

Vagyon híremmel, hogy az debreczeniek felküldték bélyegezni az pénzt: mert követjek az pénzverő-házban forgolódván, ki is vitt volt már az csizmaszárban egy pecsétet, de rajta érvén, lakik érette az kassai börtönházban követ-atyjafiok; az mi mindazonáltal azon pénznek megbélyegeztetését és jövődöbéli contentatiójokról való assecuratiójokat illeti, megvallom, magamat nem tudom hirtelen resolválni: mert ezt nekem is proponálta vala Homonnán Dobozi, de az lett az válaszsza, hogy vagy várják meg, micsoda folyamatja lesz az pecsételt pénznek, vagy olvaszszák el s csináljonak katlant belőle; mert ugyanis, ha folyása nincsen: mi haszna az hadak közzé osztani, s magát az országnak haszontalan adósságban verni, az mellyet jövődöben oly pénzül fogják megkívánni, az kinek keleti lesz, és per consequens nehezebb megfizetése. Eleget találunk az ő pénzeken kívül is ily zelusú magyarokat az országban, s még magamnak is volna vagy hatvanezer forintom, jószágom jövedelméből, az mellyet anticipálnak, ha ezekre nem tekintenek; megparancsolom azért, hogy azon pénznek pecsételtetése in suspensio maradjon: de megvallom, hogy nem esnék kedvemre az Kegyelmed clausulája, hogy a felől jobban meghitteknek parancsoljak, ha in stricto sensu kívánnám érteni; de mivel úgy magyarázom, az mint talám Kegyelmed is érti, — transeat.

Az mi az hadak reclamatióját illeti: abból az okból, hogy mások másként fizettetnek, nem látom helyesnek lenni; mert maga is jól tudhatja Kegyelmed, hogy valami fejérpénzt még csak az idegen hadaknak (az Kegyelmed maga opiniója szerint) adattunk. Az Dunán túl valóknak pedig azért adattam volt valamely sőt, hogy az elmúlt télen ellepvén az ellenség csaknem az egész országot, és az rézpénznek éppen semmi kelete nem lévén: lehessen mivel tengődtetni cselédjeket, búzával s quártélylyal, az mint itt, azokat nem segíthetvén az kik túl maradtanak; melynek szükségét Kegyelmed is fogja ál-

tallátni, mihelyt akarja, és az hadakkal is elhítteti, az mikor fogja látni, hogy nem azért nem lehet haszna zúgolódásoknak, hogy én nem akarom, hanem azért, hogy nem lehet. Ilyen az marhának az dolga is, melyben mások ellen való haszontalan beszédekét Kegyelmed hall, én pedig azokat, az melyeket előttem is fecsegnek Kegyelmed ellen, hogy hasonló követett volna el Arad alatt az katona nyereségével; és valamint hogyha eztet úgy írnám, mintha elhinném, méltán kívánhatná Kegyelmed, hogy comprobáltassék: úgy mások is kívánhatnák, az kikről Kegyelmednek panaszkodnak, s el is hittettem magammal, hogy mind egyikének s mind másikának nehezebb volna az próbája az vádjánál, melyből csak egy mondta s hallotta következűk; megvallom mindazonáltal, hogy ezek hivatalom s hitem által lelkemre lévén kötve, ily nyilvánvaló igazságtalanságoknak végére kívánnék járni, s bárcsak tudhatnám, ámbár más alattomban való úton is, azokat, az kiken megesett: magam kívánnám őket megexaminálnom, és úgy helyes fundamentumokat látván, eljárni az dologban.

Norvaldt és Limprecht hadainak megtartózkodása szükséges nem lett volna: mert, mivel úgy itélem, hogy legalkalmatossabb próbája az ellenségnek az szorosokon történhetnék, azon kell Kegyelmeteknek lenni, hogy egyszersmind elől is s hátul is megcsapattattassék; ha szintén azokat beküldi is Kegyelmed, elég gyalogja leszen Kegyelmednek az Bonafous, granadíros, Gődény, és Csajági ezereivel, mellynek elvitelben consentiálok, ha az ellenség visszatakarodott az Vágon.

Az mi az ezeredes-kapitányok dolgát illeti: tisztetekhez illendő resolútiójokat némellyeknek nagy örömmel értem; csak el is hinném, hogy nem fizetésekért szolgálják hazájokat, ha egyenlő értelemben aztat előttem opportune s importune nem sollicitálnák: de arra nézve, csak látom, hogy nem mindenike hasonló motivumból követvén az hadakozást, soknak annak defalcatiója is büntetés gyanánt lehet, noha azonkívül is kit-kit kívánok segíteni, és az sok kérőnek kevesből is adni, ha eleget tenni nem lehet; de tagadhatatlan, hogy sokaktól megszomorítatom, az kik nem gondolván s nem informáltatván magokat, ha némellyeknek igaz praetensiójokat adom-é meg,

avagy ingyenvaló kegyelmességemet mutatom meg hozzájuk? kárpúlják cselekedetimet, elfelejtván, hogy némelykor mindnyújan azt mondjuk, hogy azért fogtunk fegyvert, hogy torkon-verve elvett jussunkat igazságossan megnyerhessük, másszor pedig annak visszaadását kevés szolgálatok nagy mértékű megjutalmazásának állítjuk. Én még az Kegyelmed commendója alatt lévő kapitányoktól is nem vontam meg kegyelmességemet, és ha némellveknek egy talpalatnyi földök nincsen: talám az az oka, hogy vagy nem adhattam, vagy nem kértek, azokon kívül, az mellyek örökségim kérésével gyermekeimnek kívántak kárt tenni, és noha mondhatnak, s mondják is, hogy abbúl károk nem következnek: de azt még velem nem capiáltathatták, szándokom nem lévén, hogy hazámnak akármely szerencséjében is fáradságim jutalmát avagy költségemet véremtől s nemzetemtől kívánjam, se új domíniumok és jószágok megnyerésében fáradozzam, nagyobb lellemismeretem nyugodalmának ismervén lenni, ha akkor is magam hazafiúságomnak elégtétele lesz jutalmom, mintsem új aquisitionimnak híre, megegyezvén ebben elmém az Kegyelmed dicsőséges kapitányival, az kik annyiszor felkiáltottak, hogy hazájukhoz való szeretetekbül kívánják inkább szolgálni az országot.

Az törökök convictiója iránt jó reflexiója vagyon Kegyelmednek, és azok arestumban maradhatnak, hogy az Ötvös olajostól ne veszítse el kecskét, az melyhez talám az káposztát akarta volna tenni, — mert természet szerint nem igen nyalja az olajat.

Az partiumbeli jobbagyok iránt oly igazságot kívánok, az mellyet Erdélylyel is elkövettetni akarok; nem is helytelenül morgó társhoz hasonlítja aztat Kegyelmed, mert úgy látom, mind az két részről megvan az a morgás, az ki propter meum et tuum meg szokott lenni.

Galampos Ferencz úr az boldogul kimúlt szerelmesének meghidegedett tetemei eltakarítására haza való divertálása constál ugyan előttem, mert ezelőtt egynéhány nappal nálam vala: de, hogy az én engedelmembül, Kegyelmed tudta nélkül történt volna hazajövele, azt ego interrogavi; referálta ugyan előttem is, hogy nem succedál az ingenér munkája, el is hiszem, úgy, az mint ő kegyelme érti, mert azt gondolta.

hogy az ingenér az város (Ecsed) mellett lévő árokból is akarja az vizet kivenni, hogy aztat mélyebbítesse, de talám előbb az Kraszna folyását kellene bédugni.

Gödény Pál ezeréről való informatiót, megvallom, sok lett volna az Kegyelmed levelével egy huzomban elolvasni, hanem copíaltatván, ímé visszaküldöm, s megolvasására időt vévén, lészen Kegyelmednek válaszsza; de azalatt is, ha senkinek injuriájára nem fordul, s excessusok nem következnek, continuálhatja Kegyelmed gyűjtéseket.

Reménlem, Hellenbach nem fogja megvárni az Kegyelmed executióját, mert minap is hasznossabb volt az Kegyelmed megijesztése az én creditumomnál; mert, midőn kívántam volna tőlle, hogy adandó cambiumokra adjon valamely pénzt, mentség vala az vége: most pedig már azt magadván, az mellyet Kegyelmetek tőlle kívánt, szörnyen praetendálja az cambiumot, de én is az ország cassájára igazítam ő kegyelmét: vájja ki az lyukból, s lészen contentuma, úgyis luthernus lévén, feltalálja in, cum, sub; — melyhezképp est ezen az úton az tiszteknek való posztóknak praestáltatása is véghez-mehet, csak ne légyen in excessu az executio.

Az postscriptában mit ír Kegyelmed az Ellyös hadának megszakgatásáról, nem érthetem: mert Limprechtnek csak tabelláját, levele nélkül, küldi meg Kegyelmed, melyben magát helytelenül nevezi obersternek, mert azon charactert éntülem nem akaratoskodással, hanem feljebbvaló tisztihez szokott engedelmeskedéssel kell megnyerni; az ni pedig az több ezereknek recrutázásokat és reductiókat illeti: félek, ha most emlegetjük, az midőn az actualis szolgálat kívántatik, nagy confusiókat fog okozni.

Ha Staremborg visszamenetelire nézve Kegyelmed az egész hadakkal általmegyzen az Tiszán: az újvári obsidiótól nem félhetvén, az négyszáz flintát is bizvást elviheti Kegyelmed magával, hasznát vévén, az midőn kell, csak el ne vesztegettetessenek, — mert különben fegyvertelenül marad az udvari hadam, mellyet igen bánnék.

levelére adtam választ Kegyelmednek, az ellenségnek tovább való indulatjáról mindeddig azon okból nem tudósítottam, hogy az generálisok is bizonyost várnak fellőle; az mint is csak ma vettem Károlyi úr levelét: de az portássátúl magának is teljes relatiója nem lévén, úgy látom, még csak Szegedhez való érkezése is az ellenségnek nem szintén bizonyos; de akármiként legyen, elég, hogy szándoka Erdélyben való menetel, mellyet hogy impediáljunk, teljes célja igyekezetünknek; és valóban, kedvesen látom az Kegyelmed leveleiből is, hogy hozzám való hűségről únos-untalan megemlékezvén, elméjét is azon fárasztja, és ugyanennek tulajdonítom az Kegyelmed tűrhetetlenségét is az becommendérozott hadaknak nem érkezése miatt: holott, ha Kegyelmed az ordereket az idővel öszvevetette volna, általláthatta volna, hogy nem késtenek, s orderek sem tartja, hogy haszontalanul Szebenig fáradjonak, holott azoknak is inkább ki kell jönni Rabbutín impetitiójára, és ugyanezen okból, úgy látom Károlyi úr leveléből, hogy helyesen tartóztatta meg Norvaldt és Ellyös ezereit, mivel onnan mindenfelé reáérkeznek, akármely felé vegye útját az ellenség. Kihezképpest legfőbb gondja legyen Kegyelmednek arra, hogy az szapora correspondentia által Károlyi úrral operatióit úgy folytassa, hogy az késő tudósítások és egyenetlenség miatt hazánk javára czélozó dispositióim fogyatkozásokat ne szenvedjenek; az mint is ugyanezen okra nézve igen felette helyesnek látom, hogy Kegyelmed idején az bennlévő gyalogságot öszveszedetvén, Abrudbányára küldje, és maga az lovassággal csak annyival maradj a hátrább, az mennyivel hamarább érkezhethnék amannál az szélekre.

Ellátom, megvallom, mindezen dispositióban azokat, az mellyek ennek ellenére lehetnének; de kíválképpen való consideratióra való dolog az, az mit Kegyelmed maga is ír, hogy Szebentől eltávozván, elégeti s pusztítja az országnak egy darabját az ellenség; de vallyon kevesebbet cselekszik-é, ha két fele kapdosván, mind ez bémegy, s mind az ország lakosinak bódulása okoztatik, és az pusztulás dupláztatik, — holott nem is tarthatni, hogy igen messze excurráljon, kivált az meddig az Kegyelmed eltávozásának okát és hollétét ki nem tanulhatja.

Járulhat ehhez az is, hogy netalántán addig csak az közellévő helységekből is megprófontérozza az várost: de, valamint Kegyelmednek Erdélyből való kijövetelem alkalmatosságával megmondottam, most is mondhatom, hogy haszon-talan oly opinióban lennünk, hogy Szebent kiéheztessük, az míg lovas had léssen benne; mert minap is Baron Tisch Rabbutinának írott és intercipiáltatott leveléből láttam, hogy csak aratástúl fogvást azon időig is többet tizenkétezer köből élet-nél szállíttatott be; hanem Isten ő szent Felsége győzödelmet adván Rabbutinon: ha marczipánja lesz is az németnek, mégis könnyebben jutunk hozzá, mert segítséghez nem bízhatván, maga fog keresni okot az feladásában, valamint Montecucculi s Vilson Kassán s Eperjest; nem méltó tehát némely faluknak oltalmazásáért ily nagy reménségű jót elhagyni, melytől az országnak állandó boldogsága függ.

Hogy Kegyelmed az utakat bevágattatja, az ugyan igen jól történik: de ahhoz csak egyedül bízni nem kell; nem is hiszem, hogy minden szorgalmatoskodásával minden utakat és ösvényeket annyira bevágattasson Kegyelmed, hogy vigyázását megcsalhassa az ellenségnek, hacsak akkor küldi ki az hajdúságot, az midőn közellétét meghajlja.

Holott, s micsoda alkalmatossággal legyen az harez? azt Kegyelmednek nem praescribálhatom; mert se azt, merre veszi útját az ellenség? nem tudom, se az útnak csínját, bízván aztat leginkább az Kegyelmetek Károlyi úrral tapasztalt experientiájára, és az alkalmatossághoz képpest való elintézésére; elég az, hogy Károlyi úr mellé az udvari granadírosimat, Bonefous, Gödény és Csajági hadait, az több lovasokkal együtt a végre rendelem, hogy az midőn Kegyelmed magát az szorosságon az ellenségnek, Szent-Iványi, Esze Tamás, Almási, Ecsedi és Szent-Páli, az idején bemenendő Norvaldt, Ellyős és lovas-granadíros hadaimmal, úgy több lovas hadakkal is opponálni fogja: Károlyi úr az feljebb megnevezett hadakkal az ellenségnek hátulja ellen operáljon, elegendő s melléje rendelendő artilleriával. Nem is lehet Kegyelmednek tartani az Zsibónál történt casustúl, melly alkalmatossággal lehetett Károlyi úrnak azon consideratiója, hogy az német armáda erős lévén: ha mind az lovast s mind az gyalogot confusióban

reducálta volna, nemcsak Erdélyt, de Magyarországot is hadunknak megszakgatása által ellephette volna, — holott most (kit Isten ne adjon), ha confusiója történne is hadunknak: négyezer emberből álló gyenge corpusával arra elégséges nem volna; de mindezekben, az mint feljebb íram, semmi oly szükséges nincsen, mint az jó egymástértés, és lett végezéseknek állhatatos véghezvitele, melyben, bizodalmassan reménlem, hogy se egy, se más részről fogyatkozás nem lesz, — melyről Kegyelmetek előttem számadással fog tartozni.

Az ólonnak béviteléről most is parancsolok Nagy-Bányára; úgy is reménlem, hogy aztat idővontatás nélkül fogja administrálni Ajtai Beszterczére.

Az havasalföldi vajdára vagyon s lesz is elegendő gondom, de még eddig az portán, megvallom, csak pénzzel superbált; hathatósbabb módot ad az Isten ellene, ha szent kegyelméből confundáltatik Rabbutin.

Szpotárnak eseten valóban szánakodom: de tudom bizonyosan, hogy actu is pártját fogja az czár; hogyha mindazonáltal persecutioja nem szűnik, mindenkor bizonyos lehet az tett ígéretemben.

Korbénak írott levelet, ímé, visszaküldöm: mert az czár mellett lévő emberemtől bizonyosan értettem, hogy innen megtérése után, csak rövid betegségé után, megholt.

Ezek felett minden tehetségével azon légyen Kegyelmed, hogy ezüstpénz dolgából legkivált Norvaldt regimentjét meg ne fogyatkoztassa, még az lovas hadak fogyatkozásával is: mert, ha ezáltal kegyelmességemet vehetik, hűségekben nyugodt elmével lehetünk, mely ha az országtól ki nem sülne: mivel az ország az Szászságon lévő adósságokat nekem conferálta, nem bánom, ha executio által azon capitálisból veteődik is fel bizonyos summa pénz, — úgyis mégeddig kevés hasznát láttam nekik tett ajánlásimnak és rész szerint mutatott kegyelmességimnek.

Az mi az ország lakosait illeti, noha ígért kegyelmességemben bizonyosok lehetnek: mindazonáltal állandóbb boldogulást remélhetnek, ha inkább óltalomról, mintsem szaladásról gondolkodnak, és kivált azok, az kik Törökország vagy Havasalfölde felé gondolkoznak, tőlem segítséget éppen ne

várjonak: mert bizonyára, az ellenség oly erővel nincsen, ha egy ember kár nélkül bémehetne is, hogy az országot ellephesse.*)

141.

Terebes, 18. Septembris, 1707. Gróf Pekri Lőrincznek.

Az midőn teljes igyekezetemmel azon igyekezném, hogy hathatós dispositióim által az ellenség országunkba bémendő szándékát meggátolhatnám: micsoda levelét vészem Károlyi úrnak, imé, Kegyelmednek includálom; jóllehet ugyan, abban írja, hogy mindazokat Kegyelmednek is tudtára adta, és megvallom magam is, az mennyiben előttem constálnak az helységeknek situatiói, helyesnek látom lenni dispositióit; de egyszersmind elegendőképpen nem bánhatom, hogy kétfelől való impetitójában az ellenségnek dispositióim véghez nem mehettenek; kihezképest ugyan csak küldöm udvari hadamat, meg fogja mutatni az idő és alkalmatosság, mi hasznokat fogja Kegyelmed vehetni, hogyha az ellenség vagy Aradnál találna késni, vagy az Körösökre visszafordúlna, bizonyoson tudván, hogy már eddig Eölyüs és Norvalt ezerei is conjungálták Kegyelmeddel magokat. Legtöbbet bízik az Kegyelmed serínekdő hűségében.

142.

Terebes, 18. Septembris, 1707. Károlyi Sándor úrnak.

Az Kegyelmed datum nélkül írott levelét currérom által vettem, melyből látom mind az ellenség szerencsés utozásának folyását, mind az ellene feltett operatióinknak haszontalanságát; így tudván dolgát, még akkor adtam volna Kegyelmednek ordert az általkötözésre, az midőn Szegedhez érkezett volt: de megvallom, hogy bízván abba, hogy Kegyelmed is úgy fogja kormányozni dispositióit, hogy minden motusit praeveniálhassa, az artoleria iránt csak akkor adtam ordereimet, az mikor Kegyelmed kívánta; én mindazonáltal udvari hadamnak bémenetelit megparancsoltam, vegyék hasznát, az mennyiben lehet, és az Kassáról küldendő artoleriát contra-ordereztem; mellyek így lévén, legalább légyen azon Kegyelmed, hogy, ha

*) Eddig Aszalay kezeírása.

az ellenség útját arrafelé venné, az merre Kegyelmed reáérkezhetik: hátramaradás ne légyen az Kegyelmed sérínyiségében, kivált ha Várad felé venné útját; ha peniglen Sólomos s Tót-Várallya felé mégyen: hasznosabbnak látom az Kegyelmed Eszterházi Antal úrral való conjunctióját az egész corpussal együtt, — kirül vagyon több egy hetinél, hogy semmi tudósításom nincsen.

Az ecsedi munkának valóba rossz continuatioja vagyon, mivel ezen includált extractusából az incsinérnek megláthatja Kegyelmed: mely lassú executioja vagyon parancsolatinknak; a mellett ugyan ű tülle értem azt is, hogy Ecsedbe, nem tudhatom, ki parancsolatjából, kikiáltatott volna, hogy mindenféle ezüsthé, pecsételt pénzül folyjon: melyre nézve élnetlenné lettek az erősség körül munkálandó sánczmesterek; az munkásoknak sem fizetnek, holott úgy jut eszemben, hogy csak nem régen vitt magával pecsételt pénzt Ötvös Miklós azoknak megfizettetésére. Hogyha penigezen munka nem szorgalmaztatatik: magam is tudom, hogy erőt vévén az vizek, dupla költségbe is fog telni.

Járul ehhez, hogy még ácsok és mólnárok, az mellyek azon munkához naponként szükségesebbek, nem praestáltatnak.

Az udvari hadaim Erdély felé menvén, parancsoltam, hogy az mellettek lévő artoleria Ecsedbe szállíttassék.

143.

Putak, 22. Septembris, 1707. Gróf Pakri urannak.

Ezen órában vévén az Kegyelmed levelét, melyben Károlyi úr levelét is includálván, láttatik mintegy elhagyattatásiról panaszolkodni; de bizonyára, azon levélre nézve Kegyelmednek akkor oka nem szintén vólt: mert ha az leveleket és az conjuncturákat egymással összeveti Kegyelmed, — könnyen által fogja látni, hogy még akkoron bizontalan lévén Staremburg az Vág mellett lévő operatioiról: se én egyéb ordert nem adhattam ű kegyelmének, se ű kegyelme egyebet nem cselekedhetett; de subsequenter tágitván az felső ellenség: mind maga, mind hada általment az Tiszán. De így is, nem tudom, hogy kívánhatta volna akárki is, hogy az mely pusztára ennekelőtte egynéhány száz szekér élés nélkül nem me-

hetett: már most egy tarsoly éléssel menjen; úgy reméllem mindazonáltal, hogy minekelőtte ezen leveletem vészi is Kegyelmed, bémenetelinek bizonyosabb hírét fogja hallani, de azt már nem tudom: mennyi időt áll Kegyelmeteknek az ellenség?

Apafi bémenetelit csak azok hirdetik, a kik kívánják; de csudálnám, ha azok elhinnék, a kik az bécsi udvart esmerik.

Hogyha pedig, (kit nem reméllek) Károlyi uram és az udvari kapitányom később találának is Kegyelmeddel megegyezni: mivel az német nagyobb szorosokra indult, kevesebb haddal is resistálhat Kegyelmed néki, teljes confidentiam lévén az Kegyelmed személyében, hogy minden tehetségét megszegyenítésére fordítja Kegyelmed, melyhez szerencsét is kívánok. *)

144.

Die 27. Septembris, Sáros-Patak. Eszterházi Antal úrnak.

Melly impatientiával vártam az Kegyelmed tudósítását az odafenn forgó dolgok felől, reménlem, eddig generál-adjutantom által küldött levelemből megérthette Kegyelmed; melly alatt én is az Kegyelmed hallgatásának okát megtudván mind levébeli információjából, mind adjutantjának bővebb declarációjából: noha ugyan azon operatióknak folytatása alatt is elvártuk volna az Kegyelmed tudósítását, de már mindezekben Isten ő szent Felsége kegyelméből szerencsésen általesvén Kegyelmed: hogyha az ellenségnek az Dunán általmenetelit tudtam volna, magam is külömb ordereket Kegyelmednek nem adtam volna azoknál, az mellyeket Kegyelmed az alattavaló tiszteinek adott és executióban vett; mert ugyan, ámbár ha az sebessek és az két ostromon holtaknak listáját az ellenség közzül elesettekkal számban vetjük, kevés nyereségét látnánk is operatióknak: felettébb is sokat nyertünk, az szegény Dunán túl valóktól revocálván erejét, mellyeknek succursusa sok elmékedésim után is úgy látom, még most egyébképpen nem is lehet, hanem ilyen distractiókkal; mert ugyanis az Bottyán

*) Eddig Pongrácz György írása.

leveléből az élésben való fogyatkozásokat látván, meg nem foghatom elmémmel: hogy jut eszekben az succursus-kérés? mivel, ha annyit akarnánk általküldeni, a ki aperto marte megverekedjék, azért az hadat fárasztani szükséges nem volna: mert aztat az Kegyelmed előtt való ellenséggel is véghezvethetnénk; ha pediglen aztat más principiumink szerint még hic et nunc differáljuk, mit segít az succursus? holott annak is csak nyomolni kell előtte, s discretiójára hagyni az földet, s elődése pedig nehezebb, s csavargása késedelmessebb, s az hadaknak fáradsága nagyobb. Honnan eredhet pedig ily nagy desperatiója az Dunán túl való földnek? bizonyára nem tudom; mert ezen modalitást még nemcsak ott, de mindenütt praktkáltuk, azon igyekeztvén, hogy hitünk s kötelességünk szerint akármely darabjának is az országnak ügyét és boldogulását, valamint egyiransúképpen keressük: úgy az megváltozhatatlan hadit erheknek súlyját egyenlőképpen supportáltassuk; de mindezek felett magától is Kegyelmedtől kívánjuk érteni: mely legközelebb való modalitást találha Kegyelmed az hadaknak oly móddal való költöztetésében, hogy secundum conjuncturas et occasiones, ha az szükség úgy kívánná, viszont ide is succurrálhassanak?

Látván, hogy maga is oly opinióban vagyon Kegyelmed, hogy az viszontan való általmenetele feltett célja légyen az ellenségnek, melyben igen kétséges vagyok, mivel Starembergnek ily véletlen hirtelenségű marschából egyebet nem magyarázhatok, hanem, hogy az udvarnál magára vállalta az Vág vizének megoltalmazását, s becsületiben állván Szered várának elvesztése: inkább választotta hadainak mód nélkül való fáradságát; s úgyis látom, hogyha még annak nyúgosztaltatása nélkül operálni kíván, nem szükséges az segítség: mert annak bizonyára ellenség nélkül is elvész az lova, ha pedig azokat nyúgosztalni kívánja: nem vélem, hogy az Dunán túl valóknak pusztulása következze az lineákban maradt hadaktól.

Mivel mindazonáltal az hadakozásnak rendi kívánja, hogy az véletlen casusokat is praevideálni igyekezzünk: hogyha ugyan újonnan általmenne az ellenség, tegyen Kegyelmed oly dispositiót, hogy az időnek alkalmatlansága és az Vágnak

íradása miatt elmúlt operatiója Kegyelmednek, az hátrahagyandó bagacsiája ellen operatióban vétethessék; melyet ha szintén formaliter ostromolni tanácsos nem volna is, hogyha az helynek situsa valamely dombok és magosságok által megengedi: kanoníroztassa és bombáztassa Kegyelmed táborát, kétfélől oly corpusokat tartván, hogy ha valamelyik ellen kimozdulna táborából, az magát csendessen retirálván, az másik aggreálhassa bagácsiáját, — az hadi sokszori experienciák mutatván: mely hasznos légyen az szekerekből csinált sánczoknak ágyúk és bombák által való impetitíója, az mellyeknek darabjai nagy veszedelmeket szoktanak okozni az őltalmazó résznek.

Hogyha pedig en az ellenség minden apparentiákon kívül valamely úton s módon által találna jönni az Vágon, és Kegyelmednek hadra szüksége volna: reménlem, constál Kegyelmed előtt Szemerének bizonyos regimentekkel Pest elein való léte, mellyeket in casu necessitatis magához hivathat Kegyelmed.

Az mi pedig en az Kegyelmed egészségtelenségét illeti, azt szívessen bánom; de bizonyára, ha Kegyelmed maga jól considerálja az Kegyelmed messze való eltávozásából eredhető inconvenientiákat: reménlem, maga fogja általlátni teljes lehetetlenségét Kassára avagy Lőcsére való jövetelének, hanem legalkalmatossabbnak ítélném Beszterczére való fordulását, az hová e napokban magam udvari doctoromat küldvén, reménlem, hasznossan fog Kegyelmednek szolgálni, csak azon kérem Kegyelmedet: ottlétében bagácsiáját úgy compendialja, hogy az széna és abrak dolgában fogyatkozást ne okozzon az bányáknak. Lehet ugyanezen alkalmatossággal az Hellembach ellen tett vádoknak megvizsgálása, mellyek minekelőtte publice folytattassonak is, jól fog történni, ha Kegyelmed mintegy magától objiálja neki az vádokat: halljuk s készüljünk feleletéhez; mellyeket, úgy tudom, praevie is csaknem papirosra tehetnek, mert sokakban helyessen fogja magát mentetni, mellyeket én tudok, s más particularis vádló nem tudhat. Illyen az vasnak, szénnek nem léte, mellyekről előttem eleget panaszkodott: de az rézpénznek becselensége volt oka, hogy parancsolatim nem exequáltattanak, s mindezek még Nagy-

Bányán is oly extremitásokra jutottanak, hogy kénytelenítetttem az bányák culturájára fordítani az fejrépénzt — Ilyen lesz az némettől hagyott réznek is az dolga, az kiből sült ki az sok kongó; számadásának is állapota, az mellyeket az vádló nem látott, de bizonyossan fel van benne téve az monevának is specificatioja. De mindazonáltal ugyan csak examináltassék alattomban az dolog, de publicumra ne eredjen, az míg jobb fundamentomát nem látjuk: mivel mindenekfelett legsuspectusabb előttem az, hogy az vádlói akkor kezdik vádlani, az mikor őket tisztetből kivetette, és nem akkor, az midőn kárát látták benne az országnak.

Az mi az Bezerédi panaszszait illeti: szükséges, maga intési és Istentől adott elméje által úgy kormányozza Kegyelmed az dolgokat, hogy bár csak Bercsényi úr eljöveteleig (ki is már útban van) in statu quo maradjonak fogvatkozás nélkül az állapotok: mert Károlyi úr is Rabbutin ellen Erdély felé menvén, lehetetlennek látom lenni, hogy Kegyelmedet felváltathassam.

Az labanczos faluk ellen való animadversióját elébbeni intimatióink szerint jól cselekeszi ugyan Kegyelmed: de, hogy valamely helységeket felégettenek, nem volt intentiumunk szerint, hanem, hogy az bírakat valamely seniorokkal együtt, az kiknek akaratjokon járnak az lakosok, akasztassa fel; az minthogy, ha mindenik helység bírút fel nem kötteti is: legalább az vétkeesebbek mások példájára büntetessenek ezen büntetéssel. *)

145

Fűasztalnok instructiója.

Az több nemes iffiak között, az mellyek udvaromban mind szolgálatunk, mind magok becsületi és tanulások kedvéért applicáltatni szoktanak, az étekfogók is az legbelsőbb szolgálunk után comprehendáltatván: azoknak az fű- és viceasztalnok a végre praeficiáltatik, hogy magok jó példaadásokkal mind közöttök az isteni félelmet és jó erkölcsöt gyarapítsák. mind magok keménykedésekkel az hozzájuk illendő és

*) Aszalay kézírása.

alább bővebben specificálandó szolgálatot véghezvitessék ; a mint is :

1. Az fűasztalnak hivatalja az udvari hadnagy után első lévén: immediata dependentiája attúl, és az udvari kapitánytól, s ezeknek absentiajában hoffmesterünktől léssen, úgy mindazonáltal, hogy amazoknak jelenlétiben is szolgálatunkban való elküldésében az alattavaló étekfogóknak requiráltatván, requisitiojának eleget tégyen. És hogy az szolgálat annál rendesebben véghezmenjen :

2. Az étekfogók száma harminczhatra resolváltatván, azokat három felé úgy osztsa, hogy az két része az udvarunk mellett való szolgálatra, úgymint étekfogásra és palotánkon való udvarlásra continue maradván, az harmadik része külső postálkodásokra applicáltatassék ; úgy tudnillik :

3. Hogy az sípot ebédünkhöz avagy vacsoránkhöz megfűjvén, valakik udvarunknál lesznek, azonnal konyháunkra siesse-
nek, és az asztalunknál való szolgálatot az eddig practicált mód szerint csinosan és rendesen véghezvigyék. *)

146.

Ungvár, 7. Octobris, 1707. Károlyi úrnak.

Bercsenyi úr szerencsés kijövele után (Lengyelországból), hogy az eddigvaló negociatiók folyamatjáról hamarabb lehessen informatus, póstól idejüvén, vettem az Kegyelmed ezen currérja által küldött levelét. Csak elhiszem, elítélheti Kegyelmed, mely kedvesen esett ily véletlen hírt hallanom, egy embernek rosszszasága miatt; mert ugyanis talán egy szerencsétlen harcznak elvesztése is nem eshetett súlyosabban szívemnek, a sok vérkiontáson kívül, mint az ilyen gyalázatos egy gazembernek vigyázatlansága, melynek gyalázatos actusi már régen büntetésünket megérdemlették volna, hogyha ezen hazánk ügyi kezdetin mutatott hűségét, a sok szegénylegény helytelen mondásit, morgásit nem tekintettem volna, -- melyeken, úgy látom, már most csak által kell esnem, ha mindenek úgy comperialtatnak ellene, az mint az jelen volt currérnak

*) Itt az utasítás félbenszakad ; a következő négy üres lap valószínűleg folytatására hagyatott fenn.

relatiójából értem; mert csak tagadhatatlan, hogy hadakozásunknak kezdetitől fogva, ily csekély ellenség ellen nagyobb gyalázzattal magunkat nem viseltük: mert legalább kilütte az puskáját, ha szaladott is az had. de itt bálvány módjára nézte, s talán fávi változott, az Ovidius Metamorphosusi szerint. De legyen mindennekben Istennek szent akaratja, melynek szent útjain, ostromozási között is járni akarván, továbbvaló szerencsénk próbálásáru kell gondolkodnunk; melyre nézve csak ne kímélje Kegyelmed az deli természetű asztagocskákat hadunknak subsistentiájátul, mellyekért ha ki panaszolkodik, bizonyára híveink közzé nem számlálhatjuk, — csak az nemes-embereknek házok és személyek felterésétul, marhahajtástul, és a szegénység saczczoltatásátul abstineáltasson Kegyelmed.

Csak elhiszem, szégyentul történt, hogy Pekrinek ezen actusrul való tudósítását nem vettem, melynek Kegyelmednek írott levelébül látom az ellenség hadának hertelen szaporodását, és az kocsárdi harcznak elfelejtését, melyrul való relatiója ha eszébe jutott volna: bizonyára az szebeni németet annyinak nem számlálta volna; azt ugyan megmutatták, hogy nekiek sok volt.

Az mi az Kegyelmed továbbvaló operatióit illeti: az Kegyelmed azokrul tett dispositiói, úgy látom, helyesek; de mivel óránkint az időbül kifogyunk, az téli dislocatiójáru az hadaknak, legkivált az bennmaradandó hajdúságnak, elvárom az Kegyelmed opinióját; mert akárki mely vélekedésben legyen, csak el nem hitethetem magammal, hogy operálni kívánjon ezen ellenség, az melynek egyedul való célja Szebennek conservatiója volt.

147.

Patak, 14. Octobris, 1707. Gróf Eszterházi Antal úrnak.

Nem tudhatom, mi lehet az oka, hogy Kegyelmed leveleimet nem vette: mivel egyet is válasz nélkül nem hagytam, az utolsókra adatván választ Bercsényi úrral.

Hogy az német maga posztérungit oly csendesesen sétálgatva véghezvitte: bizonyára, nem tudom, minek tulajdonításam, hanem csak az Kegyelmed egészségtelenségének, és az diribrül- darabra oszlott corpusnak hasonló fel s alá sétáltatá-

sának; mert, noha említém, hogy írta Kegyelmed, hogy erővel impediálta Kegyelmed Staromberg intentióit: de bizonyára talám már maga is ártallátta Kegyelmed, hogy az szeredi operation kívül még nem is tartóztatta.

Az midőn Kegyelmed az contra-posztérungról gondolkodott: úgy vélem, hogy elfeledkezett akkor minden leveleiben gyakorlott panaszirúl, az hadaknak zúgolódó rongyosságirúl, fizetetlen morgásirúl, és fázékony dudogásirúl, úgy illetlen hazaoszlásirúl, — holott még ezekhez sok egyéb difficulty is járúlna ezen postirumoknak erectiójával, az mellyeknek hasznát, ily modalitással, az mint Kegyelmed írta, tapasztalhatta talám az franczia hadakezésben: de bizonyára az magyarnál, nem hiszem, tapasztolhassuk hasznát. Bár eddigis corpus lett volna, ne corpusocskák, porták mentek volna, ne portácskák s egyszóval kaptak volna az németben: ne csak nézték volna; mert az egy Ocskain kívül, az ki, úgy látom, hogy csak maga nyerte az több tisztek között ezen campániának becsületit, a többi csak utozásokban töltötték idejeket, az mellyért nincs okok, hogy sokat zúgoiódjanak fizetésekért: mert, látja Isten, némelleyek szolgálatjának még az rézpénz is érdemek felett való jutalma. Írja Kegyelmed, hogy nincs őket mivel bíztatni, s bánom, hogy Kegyelmed tülem kér novinkákat: az ki eleitül fogvást az isteni kegyelemben való bíztokkal s szabadságunk édességével, nem pletykákkal, gerjesztettem hazánk szívét, mellyek fundamentom hadakozásunknak, azokon kívül, az mellyeket közikben dobolni se nem illik, se nem lehet, és az mellyek Kegyelmed előtt is nem lesznek elrejtve.

Istenemre obtestál Kegyelmed, hogy tegyek az rézpénz folyásirúl s fejrúpénz teremtésérúl; s talám nem olvasta az ónodi articulusokat, mellyek ellen nekem cselekedni csak annak módján- útján lehet. Kegyelmed előtt sincs több panasz az iránt, mint én előttem, s nekem sem volna arra kevesebb szükségem, mint másnak: de akírki mit higgyen s mint higgye, én tudom annak idő előtt való lehetetlenségét. Az mely tiszt az alattavaló hadaitúl fél: búcsúzzék az szolgálattúl, talállok mást helyében; mert ha az Isten kegyelme segített bennünket tiszt nélkül való kezdetire: segít ezután is folytatására hadakozásunknak.

Mindezeket ne vélje Kegyelmed, hogy haragból írnám : mert bizonyára sokszor kívántam, kívánom is az genuina informatiót, csak az haszontalan panaszokból ne erednének az sok solennissima recommendatiók, az mellyeknek nagyobb részét tudom magam is, hogy Kegyelmed is elhitette magával, hogy bé nem tölthetem ; de úgy látom, stylusa az Kegyelmed cancellariájának, és valaki azt nem impetrálhatja, méltán disgustáltatik, én pedig az nincsenből senkinek sem adhatok. Az ki elhinni nem akarja, mutassa meg elébb, honnan lehet ? Avval pedig, hogy Kegyelmed annak módja, rendi szerint az válaszsát kinek-kinek ki nem adja, de csak reám halasztja : maga is elhitei vélek, hogy lehetne, ha én akarnám, holott már az ónodi gyűlésben is minden fogyatkozásokat eleiben adtam az országnak ; de úgy látom, csak nem vehetünk erőt az időn, és ha most zúgolódik az had : talám még jobban fog zúgolódni akkor, az midőn fejrőpénzen fogja fizetni dicáját, vagy az németnek az portiót. Ha szolgálni nem akar, magán töti bosszúját.

Mindezekről mindazonáltal és miként kívánjuk az hadat consolálni : rövid nap alatt felmenvén Locumtenens uram (az kivel én is pro consolatione megküldöm az paripát) mind az hadak, mind Kegyelmed meg fogja érteni.

148.

Patak, 14. Octobris, 1707. Vay Adámnak.

Úgy látom, Isten ő szent Felsége sok rendbeli sújtási között legnagyobb látogat avval, hogy még az hadakozásnak rendi és módja szerint az jónak még csak reménlésére is nem volna okom, ha életemnek változó sorsa között az egyedül benne való reménségre meg nem tanított volna ; felejtette minap ez vélem az minapi, emberi reménség kívül történt gyalázatos bébocsátását az ellenségnek, mellyet is oly megvált zabatatlan rosznak lenni bizonyára nem láttam volna, hogyha az generálisok között fel nem lobbana vala az egyenetlenségnek lángja, melynek mivoltát s szégyenre méltó állapotját bosszonkodó csudálkozással értem. Mivel mindazonáltal még ezeknek megtudása előtt Károlyi úrnak írtam, hogy conferentiára hozzám siessen, ez ugyan megszűnik : de miként veheti

csuportra az hadat hertelen az ember, és honnan interteneálja? azt nem tudom; legyen mindenkben Istennek szent akaratja, az ki az jóra is s az roszra is egyenlőképpen vezet.

Hogy az Kegyelmed minapi levelére választ nem adtam, oka volt az Ungvárra való menetelem, és ottlétemben az erdélyi rosz hír felejtette el velem; akkor is mindazonáltal Ordódinak megparancsoltam, hogy mihent Bertóti úr érkezik, az ki is már ott van, azonnal menjen hadához; de Kegyelmed azt se várja meg, hanem hagyja Budai úrnak az commendót, ki is directe Pekri úrtól függjön, és jűjjön ki Károlyi úrral. Jó volna, ha valami útát vagy módot találna Kegyelmed az ottbenn lévő taraczkoknak, ámbár valamely kevés commendérozott haddal is, Ecsedbe való kihozatására; könnyű is lesz azokat, mintegy az tábor felé küldvén, szénával vagy mivel megakni az erdőben, és úgy kihozni, — csak valamely lármát ne csináljon az országban, mellyet bízok az Kegyelmed dexteritássára; kívánván, Isten hozza Kegyelmedet szerencsésen.

149.

Patak, 14. Octobris, 1707. Károlyi úrnak.

Nem tagadhatom el szívemnek fájdalmát, az mellyet az Kegyelmetek közibe eredett egyenetlenségnek tűziből látok; és mivel már Kegyelmednek mindezeknek tudta előtt is két rendbeli levelet is írtam az conferentiára való kijűvetelirűl: reméllem, ezen levelém is útba találja Kegyelmedet, és valami jót végezhetünk, reméllem, Isten kegyelméből az erdélyi dolgok is rendbe fognak vétetődni. Kegyelmed mindazonáltal kijűvele előtt annak napját Pekri úrnak adja tudtára, hogy az hadak közibe érkezhessék, és az kapitányok között hogy annál is inkább dissensiók ne következzenek; az udvari hadam commendójára hagyja ott Kegyelmed Budai Istvánt: mivel az udvari kapitánynak megparancsoltam, hogy hozzám jűjjön Kegyelmeddel. Az Kolozsvárnál lévő udvari hadam is csak conjungálja magát az többivel, — kívánván, hogy Isten hozza Kegyelmedet szerencsésen.

150.

Patak, 15. Octobris, 1707. Károlyi úrnak.

Tegnap az Kegyelmed cancellistáját expediálván, ma ve-

szem 12. Octobris írt levelét Kegyelmednek, melyből úgy látom, már bizonyosan constál Kegyelmetek előtt Rabotínak Szamos-Újvárhoz való szándéka, ki is, ha útját elkezdett sérínysséggel continuálja: csak elhiszem, ezen levelem elvételeig is több híre leszen Kegyelmednek felőle; csak el is hiszem, az tavalyi modalitást akarja követni, és confusióban érezvén lenni az hadakat, csak azért is akarja hertelenségével kiijeszteni az hadakat az országból, hogy jobban hódoljon hozzája az földnépe; melly ellen, igenis, hasznosabb nem lesz az Kegyelmed mostani Gyalu felé való mozdulásánál, noha ugyan igen messze esik tülle, és ha az hadaknak securitássával lehetne, nem kéne szinte annyira távozni tülle: mert evvel mind olvad az szíve; de ha mindazonáltal az kenyérbéli szükség máskint nem engedi, az mindeneknek mestere lévén, magában is szab regulát. Az portázást mindazonáltal Kegyelmed az hajdúval el ne mulattassa, ámbár csak amúgy hegyi-tolvajok módjára is, zászlók nélkül; ha ötven, vagy hatvan, több vagy kevesebb jó kedvélől próbára kéredzik is, csak ereszsze Kegyelmed, hiszem, mindenütt talál magának alkalmatosságot az próbára, ha akar. Almási hajdúit felszedéseknek alkalmatosságára jó lesz egyszersmind az Emberfű felé commendérozni, nem hogy az ellenségnek arra való csapásátul tartanék: de csak mégis hadd legyen kihez bízni az arra tódúlt erdélyi nemesség cselédjének; hajdúit oda öszveszedvén, és az erdélyi ellenség Szamos-Újvártól megtérvén, ű is oda fordulhat, az hová az szükség kívánja.

Látván az ellenségnek mérész felfuvalkodását: ahhoz képest contra omnem militem rationem is nem látom lehetetlennek lenni, hogy az tavalyi postirungját ne renoválja, és Rabotín magát, hacsak ideig is, Kolozsvárra ne transferálja; de in illo casu valamelyikén az próba el ne müljék, s arra ne is kímélje Kegyelmed Szent-Iványi regimentjét.

Mivel már Pekri úr maga partjain kívül kiterjedett elmének árvize, a mint leveléből látom, kezdett megtérni: Rédei Ádám által küldött levelemet vévén, reméllem, fog sietni az conjunctióra; Kegyelmed is addig, az tegnapi levelem szerint, ne távozzék az hadak közül, a meddig oda való közelgetését bizonyosan meg nem érti, — hanem az udvari kapitányom kijö-

vetelit sürgettesse Kegyelmed: mert felettébb bánnám, ha egészségtelen voltában is — hűségéhez képest — magát szerencsétlenné.

Azalatt is penig hajtattassa Kegyelmed az districtusában lévő hajdúságot, és orderezze Kegyelmed Bodrogköz felé Bonefűsz ezerét; hiszem, maradhat helyette Gődény Pál hajdúja, mert amannak haszontalan mundírához bízni oly hertelen, és a nélkül infallibilis veszedelme következik.

151.

Szerencs, 24. Octobris, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Szent-Péterről írott hosszas levelét Kegyelmednek vettem, és noha reá nézve az hosszas írásra készültem volna: de látván, hogy mindenek igen apposite vannak combinálva és keresve, háromról leginkább gondolom legszükségesebbnek válaszat; 1-mo, az két regiment általmeneteliről, 2-do, az horvátországi operatióról, 3-tio, az artoleria készítéséről, Újvárnak fogyatkozása nélkül; mert úgy tetszik, ugyanazon ratiók, az mellyeket Kegyelmed feltészen, kérdésben sem vétethetik velem: ha inkább Antalt küldjük e, vagy mást? kinek kezéről lábáról jól s helyesen gondolkodik Kegyelmed, — csak az Hanczerli, Franczerli, speranczerli ne tégyen kárt az fejébe; mert az bizonyos: ha az rémítő és magában indulni szokott híreknek hitelt ad, s operatióit mérész bátorsággal nem folytatja, meg nem indítja Staromberg operatióit, et sic nec nobis, nec illis, leginkább ha SS. lenne belőle. Ezeket ugyan nem azért írom, hogy azon operatióhoz ne kezdjünk, mellyet én szükségesnek lenni látok, de csak praevisióra, az szükséges praedictióra, és talántán lám-mondámra az én részemről akarok adni materiát. Az mi azért primo, bene consideratis, ruminatis, praevisis; conculcatis et conclusis cunctis supramemoratis constellationibus, az regimentek általküldését illeti: azt szükségesnek látom, mert különben sántítana az perpendiculum. Következik ebből az második punctumnak szükséges volta és azon operatiónak placidatiója, hoc addito, hogy mentül nagyobbban lehet, eziránt tartsuk meg az titkot, és még Antalnak is csak akkor volna jó megmondani, az midőn általmenő félben leszen: mert nem annyira tartok az német megelőzésé-

túl, mint az sánczok és passusok megerősítésétül és az horvátok insurrectiójátül, mellyek közzül mindenike tehetne lermét-lermét; hanem lehetne csak Austria az nevezetbe, az mellyért az német nem sokat mozogna, gondolván, hogy ráér. és még hátul rekeszti őket. Térek azért az artoleriára, melynek ebbe mód nélkül való készületit szükségesnek lenni nem látom: mert küfalokat lüni, tudom, senkisémm gondolkodik, gyútogatni pedig 8—16, és legfeljebb 36 fontos mozsárok legjobbak, mellyek azon taraczkocskákkal, az mellyek az Kegyelmed bagcsiájánál minden készülettel valának, szintén elégségesek lesznek. Pattyantásokban sem lészen fogyatkozás, Újvárbúl, az hová lehet még e télen suppléálni az defectust, csak tudjam: mennyit visznek ki? *); Rotonstaint pedig ezennel elküldöm, úgy Andrási Istvánt is. De reliquo omnia cuncta bene s mindenek után örömet odaírom az fiat-ot.

Az juridicumok iránt kedvesen vészeni az Kegyelmed informatióját; minden tehetséggemmel azon lészek, hogy az törvény zsinórára húzhassam azon sántikáló processust.

152.

Szerencs, 27. Octobris, 1707. Gróf Pekri úrnak.

Rédei Ádám elmenetele után is írtam vala Kegyelmednek, és tudára adván Károlyi úrnak Erdélybül való kijövetelit: megparancsoltam vala Kegyelmednek, hogy magát az hátramaradott corpussal conjungálván, az ellenség ellen való operatiókat folytassa; de mindeddig is se válaszsát nem vettem, se az lött conjunctióban bizonyos nem vagyok, hanem csak egyedül az hadnak éhségét, még azótítúl fogvást, az mióta Kegyelmed az harsági táborárúl megindúlt, kelleik szomorúan hallanom, és az ilyen felettébb való koplalástul származni szokott nyavalyáktul féltennem. Kihez képest, hogy orderem nem observatiója miatt**) az rendetlenségek által mind az ország veszedelme, mind az hadaké eltávoztassék: Károlyi urat újonnan béküldöttem, oly instructióval, hogy az hajdúságot az elfutott úri és nemesi rendek oltalmára nézve Lápós

*) Itt néhány sort a fejedelem maga írt be a protocollumba.

**) A fejedelem saját kezeirása.

vidékére szállítsa és az magyarországi és partiumbeli magazinumokból interteneáltassa, az véle bemenendő lovashadakkal pedig distrahálja az ellenséget, az kinek teljes szándéka lévén, hogy mindenütt corpusunkat persequálja: distraháltassék úgy két felől, hogy magát vagy elosztani, vagy bérekesztetni kinteleníttessék, és úgy akkoron az nyugodt hajdúsággal operálhasson ellene; mindezekben pedig correspondententer lévén Kegyelmeddel: az magyarországi hadak directe az ő kegyelme commendójától, az erdélyiek pedig az Kegyelmedétől fognak függeni. Hogyha pediglen Kegyelmed az correspondentiát oly gyarlóképen folytatná is, mint eddig: vagyon ő kegyelmének parancsolatja, hogy azért az maga erejéhez proportionált és az occurrentiákhoz képest alkalmaztatandó operatióktól meg ne szűnjön. Kegyelmednek azért, az midőn ezen orderemet tudtára adom, újonnan is kívánom, hogy az jó correspondentiát úgy folytassa, hogy szolgálatunk és országunk java fogyatozást ne szenvedjen. Nincsenek előttem elrejtve az Kegyelmed discursusi is, mellyeket az enyedi conferentia után talám ugyanazért tett oly nyilván, hogy én is megtudhassam; de mindazonáltal assecurálok Kegyelmedet, hogy ha az fogyatozások (kit nem reméllek) történnének, nem az hertelenségből származható szókért: de az egyenetlenség miatt történhető fogyatozásokért fog Kegyelmed előttem és hazája előtt számot adni. Mindezek pedig se bestelenségére, se tülem adott hivataljának kissebbítésére nem lesznek; mert senki Kegyelmetek között az praedominatiót nem praetendálja. Ily egyességgel folytatván Kegyelmetek az dolgot, reméllem, mind én, mind az ország fogja tapasztalni és általlátni: mely haszontalan beszédek valának azok, hogy nékem Erdélyországa nem kell; kinek is minémű panaszsza lehet ellenem, azért, hogy mások hivataloknak eleget nem tesznek? — nem tudom.

Reméllem ugyan, hogy eddigis félretette Kegyelmed Módva felé való szándékát; hogyha mindazonáltal aztat Kegyelmed, úgy az ura változtatását is magába eltökéllette volna: akkoron, ha az országból hertelen kiszándékoznék, mind engemet tudósítson, mintha válaszomot hertelen utazási miatt nem vehetné; az hadak dispositióját Mikes úrra hagyja Kegyelmed. Mindazonáltal kívánom, hogy elhitesse Kegyelmed ma-

gával, hogy teljes bizodalomba vagyok az Kegyelmed hozzám való hűségéről; kérem azért mindenekfelett Kegyelmedet, hogy az hertelenséget magától távoztassa, az melynek eddigis sokszor csak az helytelen vélekedések valának okai, és minekelőtte valamely dologért magát offensusnak tartsa: annak valóságáról tülem, nem másoktól menjen végire; mivel maga is jól tudhatja Kegyelmed, niennyiszer kényszerítettem Kegyelmedet az sinceritásra és bizodalmas előmben való terjesztésére rövidséginek, az mellyek lehetnének vagy volnának, minden útonmódon eltávoztatván az hertelen nyilvánvaló panaszolkodásokat, az mellyek az hadak és az ország elméjébe felőlem balvélekedéseket okozhatnak, és túllem is nem mindenkor elszenvedhetők lesznek. Mindezeket azért pedig atyai intésem gyanánt vegye Kegyelmed, dolgait úgy kormányozza, hogy az eddig nyert hírének-nevének gyarapítására ösztönt adjon, és maga dicsíretes cselekedetinek s hasznos szolgálatinak jutalmát túllem s hazájától elvehesse.

153.

Szerencs, 28. Octobris, 1707. Nedeczki Síndornak.

Lublínból 11. Octobris írott levelét Kegyelmednek tegnapi napon vettem, és jöllehet az lengyelországi állapotokról és legkívált az svecus motusiról reméllettem volna bizonyost valamit értenem, csudálom, hogy Kegyelmednek is kevés bizonyos hírei vadnak. Itt, Istennek hálá, nincs mit tartani az svecusról, a ki, mint az kereskedők hozzák, egyenesen Nagy-Lengyelország felől takarodott bé, de mégis egynéhány ezer emberét Silesiában hatta, erőssen foglalván az templomokat; csak úgy is látom, hogy prosequálni akarja háborúját, melyre nézve nem lehet nagy oka az lengyel uruknak, hogy nem praecipitáltattanak az dolgok, mellyek bizonyára úgy még meg nem értenek, hogy az Franciaországból várandó resolúciónk nélkül az két ország hasznára állandó jót várhatnánk belőlök. Kegyelmed is azért semmi új tractákba magát ne immittálja senkivel is tudtunk és külömb instructiónk nélkül: mert bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy túllünk nem fog ratificáltatni; hanem legszorgalmatosabb gondja légyen Kegyelmednek, hogy mindeneket halasztani igyekezzék az fran-

czia udvar válaszszára, az hová még akkoron elküldöttük emberünköt, az midőn Kegyelmednek az ratificatiót béküldöttük. Hogyha Kegyelmedet az moszkói ministerium positive maga mellett megtartani nem kívánja: úgyis az Respublikához rendelt követ lévén Kegyelmed, az lengyel tábortól el ne távozzék, és ott is az urak elméjét úgy igyekezze disponálni, hogy mindenek in statu quo maradjanak mindaddig, az meddig bizonyos parancsolatomat nem vészi Kegyelmed.

Adja Kegyelmed tudtára az czárnak aztat is, hogy ezelőtt negyed-nappal érkezett levelem az portáról, az honnan követjeim írták, hogy Stanislaus embere ott nagy kedvesen acceptaltatott, és hogy magát az porta resolválta; volna, hogy tractálni akar az svécziai királylyal, s követjének küldését kívánja, és hadakozásra való készületeket tészen; mellyek így lévén, javallanám, hogy az czár praeveniálná az ministereket: mert nincs mit hinni az török állhatatlanságának, az ki is, noha nem tudom, hogy eddig jóakarója volt, ezután mi lesz? ű tudja. Ezen portai correspondentiát mindazonáltal legjobban gátolhatnak meg az moldvai és havasalföldi vajdák, az kik országán megyen keresztül, — hogyha igazak akarnának lenni az czárhoz.

Ezeket iratván, jött bizonyos hírem Lengyelországból, hogy az svécziai erő Toronya felé takarodik, és szándékát igen titkolja; melly is, tudom, Kegyelmednél eddig büvebben constál.

Itt, Istennek hála, dolgaink egyenlő statusban forganak; mert noha az ellenség maga lineáját az Vágmellyékire formálta, és Erdélyben bément: reméljük Isten kegyelméből, hogy ezen téli operatióink által (az melyhez mindenfelől készülünk) helyrehozzuk, az mit elmúlattunk.

154.

Szerencs, 1. Novembris, 1707. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed elmenetelitül fogvást semmi hírem nem lévén Erdélyből: az régi szokásnak tulajdonítottam vala hallgatásokat, hogy tudniillik nincs semmi ártalmas hírek, azért nem írnak; de megcsalatkoztam opinióban, az Kegyelmed mai levelét vévén, úgy Pekri úr informatióját is. Mert nem

annyira csudálkozom az Dabzák véletlen szerencsétlenségéről, mint az Pekri úr Tótfaluhoz való szállásáról, mely miatt, úgy látom, szerencse ha még az Tiszán túl való földnek is, úgy Máramarosnak, nem következik confusiója: napról-napra nagyobb bizodalmat vévén magának az ellenség, hogy, hacsak Kegyelmed minden útakon-módokon nem sérínek az hadak öszvegyűjtésében és maga particularis operatióiban az Kegyelmed mellé rendelt hadakkal: jobbnak is ítüllem rebus jam hic stantibus, még az Várad alatt superflue lévő hadakat is most directe ezen ellenség ellen fordítanunk, — úgyis már alkalmasint véghezmenvén az debreczeni szüret. Mivel azért minden ellenség motusiból, kinek fassiói nélkül tapasztolható dolog, hogy nincs az, mit magában fel ne tégyen ezen ellenség, hacsak valamely csapást rajta nem teszünk: tehetsége szerint azon légyen Kegyelmed, hogy ugyan meg is csípje, ne csak csipdessük; és ha szintén eddig öszve nem gyűltek volna az hadak: akármely kevesed magával is nyomúljon Kegyelmed, és menetele felől hírt bocsásson; azalatt viszont én is visszaküldöm innen Munkácsra, onnan Husztra az udvari kapitánt, hogy hajtattassa az elszéledt hadakat, dislocáltassa az erdélyieket, az kiket lehet, Máramarosba, és egyszóval secundálja Kegyelmedet mindenekbe, az mellyekbe Kegyelmed kívánni fogja; mely végre, ímé, Barcsai Ábrahámot is visszaküldöm, kinek is jobb lett volna az magazinumokat látogatni, mintsem engemet most, de mégis eljőve, hogy legalább az haszontalan írt levelekre papirossának vesztegetését panaszolhassa. Kegyelmed azért, hacsak propter formam is, vitettesse általa véghez az futottaknak conscriptióját, hogy tudhassak felőlök dispositiót tenni.

Fogom az udvari kapitánnak instructiójában adni aztat is, hogy Komlósit, úgy másokat is az kiknek az földnépi előtt credituma volna, bízassa fel, az krajnai orosszággal és máramarosi oláhokkal; Kegyelmed is hasonlót cselekedjen azok által, az kiket gondolna alkalmasoknak lenni.

értette eddig Kegyelmed, hogy leveleit nem vettem, hanem aztat is, hogy az hadak és commendók iránt micsoda dispositiót tettem; már ugyan az mai napon két rendbeli levelét vettem Kegyelmednek, Zsibórúl és Tótfalurúl, és mivel az első inkább csak relatióbúl áll, térek az másodikának válaszszára, az melybül látom az Kegyelmed disgustusának okát: de mégsem mondhatom, hogy elégséges lett volna, hogy Kegyelmed mindazokra fakadjon, az mellyekre vivé Kegyelmedet az heretelenség, mert könnyebb lett volna azon szókat maga Károlyi úr által explicáltatni, mintsem nyilvánvaló panaszokra fakadni. De már mindezeken túllévén, Kegyelmed is az fennemlített levelembül parancsolatomat büven megértvén, reméllem, külföldben fogja Kegyelmed az egyességet és az jó correspondentiát folytatni; és mivel maga assecuratus lehet Kegyelmed, hogy senki Kegyelmed ellen az maga nyelvénél (egyéb) nem áskál, aztat is úgy fogja Kegyelmed meghatározni, hogy attúl ne történjék az, az mitül Kegyelmed még most is csak azért tart, hogy engemet nem esmér. Az mi azért az hadi operatióknak folytatását illeti, és legelsődször is Dabzák regimentjének casusát: azt legelsődször az hadunk sírásának-rívásának tulajdonítom, az mint Kegyelmednek persvadeáltam azoknak idétlen, regimentek szerint való dislocatióját: holott Kegyelmednek a felől híjába gondolkodni, az míg az ellenség is hasonlót nem cselekszik, és ha szintén némely ezerek éppen kifáradtak volna is az szolgálathból: azokat Kegyelmed ne előre-, hanem hátra-küldje nyúgodalomra, mert lehetetlen az magyart faluban úgy dislocálni, hogy ütet oly csuporton és készen tarthassa akárki is, hogy az ellenségtül fel ne veretessék, ha az portázástül megszűnik. Jóllehet azért, ezen casus Nábrádnál történvén, és az ellenség szívét megerősítette és az hadainkét gyengítette: mégis nem látom okát, miért kellett Kegyelmednek egész Tótfaluig kijüni? még abba sem lévő bizonyos, ha az egész táborra nyomja-e Kegyelmedet, vagy csak az portája? Gondolom, fogja Kegyelmed mondani, hogy az tisztek javallották; nincs is kétségem benne, mert ők csak úgy szóllanak, mint kapitányok: de Kegyelmednek úgy kell cselekedni, mint generálisnak. Az mennyiben azért felvulalkodott magahittségét látom, és portázást hallom az ellenségnek: hogyha az szorosok közzé, Lúpos

vidékére beljebb jün, alig hiszem, jobban reávehesse Kegyelmed, mint ha egyvelgesen gyaloggal küldi portáit, az ki az szorosokat elállván, segítse az próbáló lovast, ha megtalál nyomattatni; mert ugyanis nehéz az mi lovasunknak az német lovas tüze ellen az szorossokon próbát tenni, a hol se nem fordulhat, se kardjával, az melyhez tágosság kívántatik, nem emberkedhetik, és hátat adván, mindenkor csúfja lesz az rácznak. Hogyha azért Kegyelmed ellene operálni akar: első principiumja légyen Kegyelmednek, hogy sűrűn folytassa az apró, válogatott emberbül álló portákat, a kik ne kapjanak az ellenségben, hanem bár csak valóságos hírét hozzák meg hollétinek és számúnak; tartson az mellett Kegyelmed comendérozva az maga és az ellenség tábora között vagy ezer hajdút egy jó kapitánynyal, az kinek az portások az ellenség hírét meghozván, úgy: merre szándékozik? megtudván, minden egyéb parancsolatvárás nélkül úgy állja el az szorosokat, az mint Kegyelmed rendelte vala az Kajánon, és próbáljon az ellenségen. Ezen hajdúságnak se szekere, se bagácsiája, se zászlója ne légyen, hanem harmad-negyed napra való kenyeret és szalonnácskát vegyen magával, s annyi nap múlva infallibiliter felváltassék; legyenek az commandérozó kapitány mellett három-négy jó kalahúzok, a kik az Almási ezerébül azon helységben alkalmasint kitelhetnek, és azoknak vezérlése szerint mind napló, mind fekvő helyeket változtassák: úgy, hogy ha szintén nyelvet kapna is az ellenség, holléteket meg ne tudhassa; de viszont, hogy űk is az portások reportumit megtudhassák, az mely helybül elmennek, s az portás ottléteket tudja: egynéhány hajdúbül álló strázsát egy jó tiszttel hagyjanak, a ki tudhassa hollétit az hajdúságnak, és az portás relatióját tudtára adja; légyen ezen hajdú-kapitánnak instructiójában az is, hogy az alatta való hajdúival legalább két mélyföldnire lévén az ellenségtől, oly közép-helyeken légyen, hogy akár-mely passusra szándékozzék az ellenség, annak eleit vehesse; melyre legalkalmasabb lészen, az hozzánk hajlandó földnépébül oly magos hegyeken ámbár öt-hat emberbül is strázsákat tartani, az kik az ellenségnek táborát megláthassák és az hegyről nappal füsttel, éczaka tűzzel jelt adjanak: merre veszi útját az ellenség? Az ellenség is ilyen vigyázásokat észrevévén,

reméllem, tartózkodását rövid-nap alatt is fogja Kegyelmed tapasztalni, úgy notabilis hasznát is az hajdúk portázásának. az melynek ennél jobb módja nem lehet.

Az mi az élés dolgát illeti: abbúl, reméllem, hogy Károlyi úr dispositióimat véghezviszi, fogyatkozás nem leszen, kiváltképpen már most Barcsai Ábrahám urat is odaküldvén, hogy egyenlő értelemmel disponáljanak az magyarországi commissariusokkal: honnan mennyi teljék ki?

Gyakorta, de most kiváltképpen parancsoltam Barcsai Ábrahám úrnak és Sztojkanak, hogy az Erdélybül futott népet conscribálják, úgy az úri és nemesi rendeknek cselédjét, marháját és lovait is, hogy felőlök állandó dispositiót és dislocatiót tudhassak tenni; az mi pedig az Kegyelmed és az több urak cselédjét illeti, hogy nagyobb nyűgadalomba és securitásba lehessenek: azokat az makoviczai és csáwnyiki és rosomberki jószágimba kívánom dislocáltatni, a mint e felől való particularis dispositióimat rövid-nap alatt az odaküldendő udvari kapitányomtól meg fogja Kegyelmetek érteni. De mivel azon helységekben is az széna szűk, és hadaink quártélyá is fog következni: úgy látom, rá fog kényszeríteni az szükség, hogy az marhájok más, pusztákon való legeltetéséről más dispositiót tegyünk, az melyet ugyanazon alkalmatossággal bőven meg fogja Kegyelmetek érteni; javallanám *) mindazonáltal, hogy ezen okra nézve magok portékájokat Munkács avagy Huszt várainkban hagyván, mentül kevesebb bagázsával menjenek, hogy az Magyarországon szokatlan marhadással kémínljék az szegénységet. Az hadak öszvehajtásáról bűv parancsolatokat adtam, és reméllem, fogja Kegyelmed effectusát is tapasztalni, úgy az curírok rézpénzért való promoteáltatásáról is, melynek ha effectusa nem lenne, csak adattassék tudtomra: melyik posta difficultálja? leszen érdemes büntetése.

156.

Szerencs, Károlyi úrnak.

Tegnapi currérom siettetése miatt nem adhatván választ az Kegyelmed utólbí levelének egynéhány cikkelyére: kihez-

*) E szótól kezdve végig Rákóczi sajátkezű írása.

képest ezen mostani alkalmatossággal azon halasztást kívántam supplálni. Megláthatta Kegyelmed az tegnapi levelemből, hogy az Lubumerczki lármáskodása, az meddig az vármegyék fel nem kelnek és az felső táborról hadak nem jönnek, meg nem engedi az Kegyelmed Erdélyben való menetelit; mert most is nem lehet kiváltképen való szívem fájdalma nélkül említenem is, mely gyalázatosan kéntelenítettém előtte nyomulnom, ha az karabélyosim és azon had, az melyről Kegyelmednek írtam, útját nem sietteti; nem lehet szívem fájdalma nélkül említenem azt is, hogy Pekri commandója alatt való corpus talám csak kétezer németből álló hadtúl nyomattatik, az mint colimálható az Kegyelmed kímje relatiójából, — én ugyan leveleket onnan nem vettem, az Pekri úr currérja által tett tudósításán kívül. Csudálatra méltó dolog, hogy Kegyelmednek is nincsen directa informatiója; mert, csak megvallom, azt se hittem, hogy egész corpusával igyekezzék Máramarosra: nemhogy az kétségesnek nem látszanék, hogy hadának csak egy részecskejével akarna bémenni, nem azért, hogy nem merne: de, hogy lehetetlen dolog, hogy magának ígírjen egész teletszaka való bátorságos quártélyozást.

Gondolható volna, hogy végezésből esett ezen Lubumerczki indítása is, el is hiszem. Staromberggel, a ki mindeddig is Nagy-Szombatnál csuportoson tartja maga lovassát; de nehezen hiszem, hogy Rabutín tudna valamit benne, mert bizonyára el nem osztotta volna corpusát.

Már mindezekre nézve várom az Kegyelmed tudósítását: ha ugyan kívánja-e tovább is felesége Radványba való küldését és subsistentiájára való dispositió-tételemet? Mert csak elhiszem, hogy mind más gondolkodásokat fognak ezek okozni Kegyelmednek; de assicuratus lehet Kegyelmed benne, hogy eziránt mindenekben kívánom Kegyelmedhez való igaz barátságomat megmutatnom, csak tudhassam az Kegyelmed szándékát.

Ketzer Sándor igenis, succurrálni fog ezen districtusokból annona dolgából, és tegnap már teljes dispositiót is tettem volt, minekelőtte az szepesi szelek érkeztenek volna; nem fogok fenthagyni rajtok, csak lássam, mit hoz magával ezen véletlen, de rettentő lármát indító hír? *)

*) Eddig Pongrácz Gy. kezeirása.

157.

Nedeczki Sándornak. Patak, die 5. 9-bris.

Kegyelmaneknek Brisczerül 15. 8-bris datált levelét vettük, melyből nem lehet álmélkodás nélkül értenünk az német practicáját, az ki is az czár maga curérja által izenget oly hamiságokat, hogy az császár és Augustus már is ellene mondottnak az svecussal ineált tractáknak; de mégis jobban csudálkozhatunk, hogy a czár is láttatik bízni az ő segítségekben. Elhiszszük ugyan, hogy ezeknek hihetlenségét talám már eddigis demonstrálta Kegyelmed az moszkovai udvarnak: de tovább is declarálja, hogy mindezen hírek nem egyébre czéloznak, hanem, hogy az békesség tractájátúl avocálják a czár elméjét, avagy hogy több bizodalmat vetvén az császár és Augustus király barátságiban, az velünk ineált és az francia s bavarussal inealandó colligatióktól abstrahálják elméjét. El is hitettük magunkkal, hogy eztet könnyen fogja Kegyelmed megmutatni, csak avval is, hogy még a svecusnak egy része actu bennlén Slesiában, nolle-velle is exequáltatják az tractatust; melyre nézve szükségesnek látjuk, hogy Kegyelmed repraesentálja az ministeriumnak: mely szükséges, hogy magokat reflectálják az Augustus király példájára, az kit ilyen ígéretekkel és békesség-csinálás hitegetésével abstraháltak az francia barátságátúl, és bennehadták a sárban.

Az ineált tractatusnak ratificatiója egy expressus lengyel tisztünk és Volni oláh postánk által circa 7-mam 8-bris expedíaltatott; melyből általlátja Kegyelmed, hogyha szinte nem vette volna is akkor, a midőn levelét írta: az késedelemnek okai nem völtünk, tovább is annak megtartásában serio inhaerealván, noha meg kell vallani, hogy ha ott csak retirádátúl gondolkodnak: annak kevés gyümölcsét várhatjuk.

Franciaországban követünket akkor, mikor az ratificatiót, expedíaltuk; de az czár hadai retirádája és az svecus motussi miatt még most is csak lappangva jár emberünk Lengyelországban, s útját bátorságossan nem követheti; hogyha azért késedelméből foggyatkozás történik: reménljük, nekünk nem fog tulajdoníttatni.

Az mi az idevaló dolgokat illeti: úgy látjuk, hogy az bécsi udvar utolsó mérgét akarja reánk ontani, látván, hogy

az czár hadai távozása miatt onnan segítséget nem várhatunk; mert mind az Erdélyben bément armáda Máramaros felé folytatja operatióit, mind az Vág-mellyéki csuportossan vigyáz, és a mely még eddig nem történt, Slesiából Lengyelországra is véletlen irruptiót tett bizonyosszámú hada az császárnak, az ki is hirdetések szerint Svinyarszki nevű lengyelt Denhoffal az krakkai commendanssal, lengyel és oláh hadakat is vár maga után; szükséges azért, hogy ezen irruptióból vegyen Kegyelmed magának alkalmatosságot az czár és az lengyelek elnéjének bizonyos kitanulására, bűv szóval deducálván, hogy az németnek ily mérészségét egyébként nem tulajdoníthatjuk, hanem az czárhoz való sincera addictionknak, az mely által az svecust offendálván, hihető, az svécziai királytól és Stanislaustól obtineálta ellenünk ezen segítséget és az Lengyelországon által való irruptióra szabadságot. Melyre nézve méltán praetendálhatjuk mik is az czártól a segítséget, colligationknak hatodik punctuma szerint; holott még ezenkívül is méltán appraehendálhatja a czár és a Respublica, hogy hírek s akaratjok nélkül Lengyelországon által merte hadait általküldeni a császár; reméljük is, hogy exprobratiók nélkül nem fog hagyattatni ezen dolog. E mellé szükséges lévén az is, hogy az nagy-heitman által az feljebbemlített s ide igyekező lengyelek avocáltassanak: mert hogyha segítség nélkül hagyattatunk, és ezen országnak dolgai ezáltal nagyobb confusióban reducáltatnak, nem kívánhatják túllünk, hogy hazánkat kimenetelünkkel árván hagyjuk. Mik ugyan Isten segedelméből rövid-nap alatt személyünk szerént megyünk ezen ellenség ellen, de reméljük, hogy ha a czár maga hadait nem akarná is distrahálni, legalább Sinyavszki uram fog valamely regimenteket succursusunkra küldeni, akár az szkólyai, akár az homonnai passusra, úgy Labomerszkit is szándékától avocálni, az ki még ugyan ezen feljebbemlített hadakkal magát nem conjungálta volt ugyan: de eddig tett ízetlenségiből semmi jót nem várhatunk, és ha tülle is megcsalattatnánk, ez nem másnak tulajdonítható, hanem Sinyavszki uram és az asszony tett affidatióinak; mivel, ha azoknak nem hittünk volna: elég módot találtunk volna eddigis benne, hogy most ellenségeskedésétől nem tarthatnánk.

Mindezekre nézve tehát hüven demonstrálván Kegyelmed, mely veszedelmünk következhetik ezen három felől való szorongatásunkból, az mely az hozzájok való barátságból láttatik következni: megmutathatja Kegyelmed, mely véletlenül rontattatik fundamentuma minden negotiatióknak, az melyből magok opiniója szerint is csaknem egyedül remélhetne volna az Republica maga szabadságának állandó manutentióját, a mely Magyarország szabadságának elvesztésével bizonyára füstben megyen, és a melyben az feljebbemlített apparentiák szerint láttatván a svecus is mintegy consensuálni: hogy gondolhatja el akárki is magába, hogy consensussát sine praevia affidatione de non praestando Czaro auxilijs, adta volna consensussát a svecus? Mondathatik erre; hogy contrariumot beszél az Drezdából jött curér; de mit hihetni az császár hitetlenségének, a ki ott mást beszél, itt cselekedetiből más tetszik ki; oly könnyű lesz neki megcsalni a czárt, valamint most kívánja persvadeálni emennek: mely könnyen csalja a svecust.

Hogyha magát a czár vagy az hetman az succursusadásra resolválja: kormányozza Kegyelmed a dolgokat úgy, hogy azon segítségadás sub praetextu violatarum Reipublicae juri legyen, mellyek ellen a császár küldötte által hadait, és a melynek protectióját vi colligationis cum Republica magára vállalta a czár, incumbálván úgyis a jó barátság és szomszédság megtartásának, hogy akárki is a szomszéd országból lehető irruptióktól óltalmazza a szomszédját. — Ezen praetextussal küldvén bé a segítséget, legjobban titkolhatjuk el az ineált confoederatiót, mellyet bizonyos okokra maga is kívánt még a czár.

Az segítségnek számát nem determináljuk; lehet ugyan az 13 városon hatezer ember is quártélyban, elég volna is annyszámú: de kevesebb is jobb lesz semminél, csak üdövesztés nélkül jöjjön, és idején tudhassuk: merre veszi útját? várván az Kegyelmed sietséggel való válaszáadását. *)

158.

Patak, 6. 9-bris, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Adjutantom által tett izenetem szerint tegnapelőtt ide-

*) Ez a levél Krucsay István udvari titkár írása.

érkezvén, mind vártam az szörnyűn kezdett lármáskodásoknak folyamatját: de azótátúl fogvást semmi gyűn, s nem is tudom, délibáb volt-e az Bertóti látása, vagy ugyan valóság? de csak meg nem szűnhetnek az sok gondolatim: hova, mire czélozható állapot volna? Mert, noha ugyan könnyen általlátható, mi consequentiái lehetnének Staremborg egyfelől s Rabotín másfelől és ez a középben való nyomásának: de mégis, a mennyiben Staremborg és Rabotín quártélyban való osz-lásokat considerálok, has fundamentales operationes in tapete esse vix puto. Parturiebant montes Erdély felől is, elannyira, hogy csalahatatlannak láttam Máramaros felé való szándékát, azt írván, hogy Hosszúmezőig gyűtt volna az ellenség, az mely csak két mélyföld Bányához, a mint meg is írtam vala, de mentiatum est, az portása sem jött volt tovább Sósmezőnél, az mely van még Hosszúmezőhöz négy mélyföld; nemhogy előljött volna az corpora az németnek, az tavalyi postirungja szerint eloszlott, hol 40, hol 60, 5 s 6 egy faluban, senkisémbántja: mivel Pekri maga is ezenekint Somlyótúl fogvást Máramarosig lineában osztotta vala hadait, az midőn még együtt volt az német, és hirtelen motusára nézve az németnek ezek nem contrahálhatván magokat, maga csak gyűtt Nagy-Bányán innen, praedicálta az híreket: éhel vesztí az hadakat, kik éhségtől halni is kezdettenek már. Rebus igitur sic stantibus: nem gondolható-e, hogy porta volt az késmárki német, a ki Szent-Iványi hazugságira nézve, hogy így kelnek s amúgy kelnek fel ellenünk az vármegyék, faunus módjára ütötte ki az orrát; mert primo, Denhoff Svinnyarszki jövetelit hirdette 5 s 6 ezer volosínnal, gyaloggal s ágyúval, hihető-e, ez bėjött volna amaz nélkül, si sic esset ad formaliter operandum, amannak penig semmi híre, sőt Denhoff az Respublica, király lejhgvardiáját hogy gondolhassuk hogy kivihetné? De mit elmélkedünk, majd meghalljuk; utolsó levelemben megparancsoltam Bertótinak, hogy: tu, quis es? kérdeztesse meg Lubumerczkitúl; mert ha interessatus lett volna benne, úgy hogy ellenünk akarná magát resolválni, bizony de bono ordine belli az passusra ment volna, ott várta volna bé; de mivel magát contrahálva megvonta, hihető, spectator benevolus akar lenni, csak in signum neutralitatis küldötte az élést; de megizentem

aztat is, hogy vagy ide vagy amoda declarálja magát, — a meddig talám nem jó volna praecipitálni az dolgot ellene.

Az Hellenpach hírei bezzeg jók volnának, ha lehetne elhinnem: de ex particularibus correspondentiis, miben van az dolog? minap is megírtam; íme, Nedeczki levelét is küldöm; láttatik ugyanezt confirmálni az saxoniai currér az svecus és az czár között, de plane contrariumot az Augustus csehországi quártélyozásában.

Az Dunán túl való operatiókról többet nem írhatok, hanem ibi bene, si hic bene, azaz rövideden, a magyar betű szerint: közelebb az ing az dolmánynál; ez fogja az dolgot decidálni, melyről kívánom, örvendetes híreket ír hassak Kegyelmednek.

159.

Patak, 8. Novembris, 1707. Gróf Bercsényi úrnak.

Mivel tudom, Bertóti Ferencz bővebben informálta eddig is Kegyelmedet az késnárkí havasok nagyhírű fiadzásáról és az egerecske szüléséről: gondolom, híjába volna azon historiát repetálnom; de látom, ám-mondám volt az utóbbi levelembe, és valóságos faunus-táncznak mondhatván ezen veletlen történetet: csak szükségesnek látom ez ellen reservatívával élni, és magunknak onnan is securitást szerezni, melyben is leg-szükségesebbnek látom az előbbeni deliberatióm szerint Lubumerczkit leültetnünk, az ki is micsoda választ ad Bertótinak, ímé includalom; tudom, Norválnak is hozzámeneteléről informálta Kegyelmedet, úgy Várallyán lévő bagácsiájának felleveretéséről is. Mindezekre nézve én hónap Lamárt elküldöm, és általa bővebben informálom Svinyánszki uramat, kívánván Lubumerczki dolgában praeoccupálni. Kegyelmed azért csak continuálja ez iránt teendő dispositióit: én is fel fogom itten tartatni még három hétig Zemléný, Borsod, Abaúj és Gömör vármegye hadait; mivel már Szepest, Sároست Bertóti felültette és Eperjeshez szállította: én is Szakmárit, Kenyheczit, Trencsényit az hazaoszlott katonasággal oda, Bertótihoz ordereztem: de Orosz Pál ezeréből itt semmi tisztet nem kaphatni; valóba, sok is mindenütt az katonája, a ki jól is paripásodott

ezen szűreti alkalmatossággal, és mivel magam karabélyos ezerét is naponként várom: ezen állapotot csak könnyen véghezvihetjük; de ehhez több is szükséges: mert az németnek is meg kéne az raváncsot adni, és egy alkalmatossággal posztót is, fegyvert is nyerni hadaink számára, a melyly e következőképpen, úgy ítélem, igen alkalmatosan megtörténhetnék, tudniillik: Lubumerczki dolgán általesvén, azon hadnak egy része azonnal tehetne lármáskodást Ottlikkal az silesiai passusokon, az melyly idő alatt Ordódi az magam karabélyos ezerével és még melléje adjungálandó valamely jó disciplinatus haddal ezen az német porta útján felferhetne vagy két silesiai várost, és talám foghatna is oly nemes-embereket, a kin szegény Görgei Jánost kiválthatnánk, csak lehetne valamely oly modalitás találnunk, hogy útjokban vagy egyszer megprófontérozhatnánk és abrakoltathatnánk hadainkat; haec sufficient pro idea, mert de modalitate exequendi többet nem írhatok, egy tót patriarcha sem lévén mellettem, a ki tudhatna informatiót adhatni, quid, quod modo? Nem lehetne ebből semmi offensiója az lengyel Respublikának is: mert fieret jure represario; az silesiták sem fakadhatnának per eandem rationem ellenségeskedésekre, és talám végét érnenk evvel a következő e felől való lármáskodásoknak.

Mindezekben Kegyelmednek Ottliknál s Okolucsányi Mihálynál senki jobb lument nem adhat; de ha szintén javallanak is, nem ítélném, hogy ebben az poznaniai palatinusnének segítségével kellene élnünk: mert gondolom, mind az két felől sántikál asszonyom; de talám az abrakyszerzés véghezmehetne más particularis arra felé kereskedő emberek által, az országban lévő terméketlenség praetextusa alatt, melynek eltitkolására nézve nem ártana bizonyos kevésszámú abrakot és gabonát onnan ideszállítani, hogy az többnek megvétele ottan suspiciót ne csinálna.

Ennek fundamentoma penig az nervus lévén: mint-hogy az idevaló királyi városok már tejírpénzül kezdek fizetni, nem látom, miért az felsőktől is nem lehetne annyira való summát bévétetni, a mennyi ezen szükséghez kívánatik? Mindezekben azért az Kegyelmed opinióját várván, inpatienter várom particularis dispositióit értenem Lubu-

merczuki iránt, hogy az feljebb megírt hadak iránt tudhassak dispositiót tenni. *)

160.

Administrationi Eperjessiensis.

Spectabiles ac Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi, Fideles Nobis dilecti! Salutem, etc. Tekintetes Nagyságos Vécsey Sándor hívünknek az közügy mellett contestált hív szolgálattit kegyelmesen tekintetben vévén: Barkóczy Borbála jószágát, nevezetessen Zemplén vármegyében Kálna-Pilínye, Szubuja egész falukat, és Sátoralja-Újhelyben Szent-Péteri Zsigmundtól acquirált szőlőt, Abaúj vármegyében rozgonyi curiát, hozzátartozandó pertinentiáival, és vajkóczi portiót, Bereg vármegyében salánki curiát pertinentiáival együtt, és malombeli portiót, kigyóssi szőlővel, s Barabásson levő curiával, Ung vármegyében keleczei egész portióit nekie kegyelmesen conferáltuk. Ahhoz való képest, vévén ezen parancsolatunkat Kegyelmetek: emlétett Vécsey Sándor hívünknek ezen praespecificált jószágot, kegyelmessen emanált Collationalisunknak tenorához képest, annak rendi szerént, mindennemű appertinentiáival s haszonvételével együtt, assignáltatni el ne mulassa. Coeterum eosdem valere desiderantes. Datum in Castro nostro Sáros-Patak, die 8-va Novembris, 1707. **)

161.

Item. Administrationi Eperjessiensis. Eodem dato.

Generosi Fideles, Nobis dilecti! Salutem et Ducalis gratiae Nostrae propensionem. Tiszteletes Viza János püspök úr hívünknek conferálván az kalocsai jószágunk administratióját mindennemű pertinentiáival és haszonvételével: vévén ezen parancsolatunkat Kegyelmetek, az megírt kalocsai jószágot s ahhoz praecise tartozandó appertinentiákat, kegyelmesen emanált Collationalisunknak tenora szerint, assignáltatni el ne mulassa Kegyelmetek. Coeterum eosdem valere desiderantes. Datum in Castro nostro Sáros-Patak, octava Novembris.

*) Eddig ismét Pongrácz György kézírata.

**) Ezen donationalis-levél utóbb általában keresztülhúzatott.

Die 11. Novembris, Patak. Bercsényi úrnak.

Octava praesentis expediált curérom által, reménlem, megérthette eddig Kegyelmed az szepesi lármának okát és annak elmúlását, noha, úgy vélem, már azelőtt is egyenesebb úton informálhatta s informálta is Kegyelmedet Bertóti; most pediglen ugyan de eodem dato vévén Kegyelmed Nagy-Tapolcsánybúl írott levelét és tett helyes dispositióit: megvallom, tartok, hogy ha Ottlik György is punctualiter követte az Kegyelmed orderét az odafel való ellenségre nézve, hogy ott fogyatozást ne szenvedjünk ezen lárma miatt, kivált ha curérom késedelmeskedni talált; mindazonáltal vígasztalom magamat az Ebeczki inclusájával, melynek confirmatióját impatien-ter fogom várni. Mivel azért ottfent magokban az dolgok kimutatták magokat: hogy az vármegyék insurrectiója és Bagosi lejövetele, a kinek most vettem Balassa-Gyarmatrúl 9. Novembris datált levelét, híjában ne essenek, csak el kellene végeznünk feltett szándékunkat, az melyrül minap is írtam Kegyelmednek, annál is inkább, mivel már itt is alkalmas készüllettel vannak az dolgok; mert Szepes s Sáros, reménlem, már eddig felültenek, Gömör is in gremio sui készen van, Bagosinak is megparancsoltam, hogy az Kegyelmed orderéig Rozsnyó táján várakozzék, magam karabélyos ezere is elérkezhetett eddig Szaláncz tájékára, az kit ott s Sáros vármegyének az felső processusában parancsoltam pro interim dislocáltatni, és ha e mellett az újhelyi német is megtért vólna, Liptót s Árvát is lefele fordíthatni; de mivel, úgy hallom, Podolnicz táján subsistál egész hadával Lubomirszki: az meddig ott lesz, nehéz leszen úgy véghezvinni szándékunkat, az mint kívánnánk. Mindezekre mindazonáltal egyéb nem kell az Kegyelmed dispositiói tételénél, hogyha idejét s alkalmatosságát látja, mellyeket egyenesen Bertótinak is megküldhet Kegyelmed, az kire mind az feljebbírt hadak assignálva vannak.

Az midőn azért az Kegyelmed válaszsát errül, úgy az minapi levelemben villámlott operatiókrúl várom, maradok, etc.

Károlyi Sándor úrnak

Csak sűrűn egymásután vettem az Kegyelmed egynehány rendbeli levelét, melyeknek nagyobb része leveleimre való választételből állván, minekelőtte némely punctumokra választ adjak is, kívánom Kegyelmedet az innetső állapotokról tudósítanom; az mint is, azótátul fogvást vettem mind Bercsényi úrnak s mind Bertótinak újabb leveleit, melyekből látom, hogy az első az hadakkal Nagy-Tapolcsányhoz érkezett és Ottlikot hat regimenttel praemittálta, másfelől pedig Bagosit is egyenessen Rozsnyóra orderezte, kinek már útjából vettem levelét. Az vármegyék is mindenütt talpon vannak, és elhiszem, eddig mindnyájan csudálják az havasokból született egerecskét; tovább is írhatom azért Kegyelmednek, hogy Istennek hála, innen nincs az mi distrahálja az Kegyelmed operatióit: mert Staremburg is artilleriáját s bagacsiját Csalóközben szállította, és hadait formaliter quártélyra osztotta. Az mi az Kegyelmed csudálkozását illeti, hogy eddig példa nélkül való portázását merte elkövetni: abban Kegyelmed meg ne ütközzék; mert már is bizonyossan kitanúltam Lengyelországból, hogy semmi egyéb conniventia nem volt az dologban, hanem azon kevés-számú német is, az ki már csak hatvanra szállott, Lubomirszki hada nevezeti alatt jött egész az határig, az melly annál könnyebben meglehetett, mert valósággal egyvelygessen jött velle.

Az karabélyos ezerem elérkezvén, már aztat Szaláncz tájékára és Sáros vármegyének egy részére el is küldöttem: de Silesiából jött kímeink is semmit sem referálnak olyat, az mi onnan ártalmunkra lehetne; való ugyan, hogy Ilava tájékára csapott vagy háromezerig való német, — de arról oly hírem jött, hogy feltergettettek, és tizennégy standárt nyertének tőlök; de még ennek confirmatióját várom.

Az mi már az Kegyelmed datum nélkül írott, s Szőlősi által küldött levelét illeti: abból az Kegyelmed villámlását és sokfelől kezdendő operatióit megértvén, mentül tovább considerálok ezen projectumot, annál több akadályt látok benne; mert tapasztolva láthatjuk, hogy kárukkal tanítottuk az ellenséget az ilyen lármáskodások ellen való operatiókra, az

midőn reászoktattuk az bátor sétálásra, ezer s kétezer ember-kével, sőt kevesebbel is, melyre nézve benne lévén az opinio, hogy harczot nem állunk, másfelől az felfuvalkodás, hogy meg nem győzhetjük: hadát megosztván, tartok, hogy csúffítászi eldiribolt s darabolt corpusinkat. Való ugyan, hogy ez ellen volna remedium, és ha tudnák annak rendi szerint folytatni az dolgokat: könnyű volna hirtelen conjunctiójokkal vagy egyikét, vagy másikat megszegyeníteni; de mi haszna ezekkel magunkat biztatnunk, holott eleget tudjuk s látjuk tiszteink foggyatkozásit, az kik se az hadnak provideálni, se correspondentiákat folytatni, se ex re nata magoknak tanácsot adni nem tudnak; melyre nézve egyikének az orra megüttetvén, bizony, sirva-ríva jönne az többi vissza, és egész dicsőségét abbúl tartaná, hogy kijöveteliben felpraedálná az falukat, s eloszlana szokás szerint. Melyre nézve állandóbb operatiókat nem remélhetek, mint az két corpusra való subdivisio által, az melynek egyike az Kegyelmed opinioja szerint venné Kocsárd felé az útját, az másika pedig nyomán menne az ellenségnek, az ki ha eloszlana, mind az kettő tehetne szükségéről, ha pedig csuporton maradna: szabadossan birhatnánk az országot, s nyugosztalhatnánk quártélyozással hadainknak egy részét; ezalatt azokat az vármegyebeliakat is haza telepíthetnék, az mellyeken általjött az ellenség, és az itten practicaált mód szerint csak az futna, az ki felé nyomúlna; tágúlna ezáltal itt is Magyarorszáiban az quártély, mert az hadak és urak cselédin kívül, mind bémehetne az többi, csépelne az asztagokat hadaink subsistentiájára. Könnyen lehet ezalatt kitanúlni Kolozsvárnak állapotját is, melyben lévő ellenséggel ha birhatnánk, és még magát meg nem erősítette volna: jó volna neki bizgatni az hajdúságot, kivált ha az belsökhöz is birhatnánk; ha pedig ez nem succedálna: blokada által is, ha kevés benne az ellenség, lehetne securitást szerzeni az lakosoknak.

Az mi Szőlősi dolgát illeti: annak applicatióját Gődény ezerében leghasznossabbniak ítélem, mert azon ezer még csak újonnan született medvekölýök-formájú lévén, kinyalhatja az jó tisztt, csak hadnagyokat jókat szerezzen Kegyelmed belé, — az mint is decretumát expedíáltattuk.

Az mi az udvari hadaink kívánságit illeti: rövideden felelhet Kegyelmed az székelyeknek, hogy ha kongót kívánnak, azt nekik adhatok, ha ezüstpénzt, annak Erdélyből kell ki-szűlni, az hová szükséges, hogy elebb bémenjenek; fegyverért és apró mundérungért küldjek ide tisztjeket: lesz gondom reájok; az granadírosok dolgában pedig fogom magamat őbersterektől és az udvari commissariustól informáltatni, mikor vették ki az mundért?

Az mi az szászságra teendő impositiókat illeti: azoknak repartíaltatására öszve fogom hivatni az urakat pro 26. Novembris, és combinálván az eddigvaló restantiákat, azon lumen szerint fogjuk elintézni; de azalatt is Kegyelmed folytathatja maga operatióit, az mennyiben idejét s alkalmatosságát látja. *)

164.

Patak, 13. Novembris, 1707. Gróf Bercsényi uramnak.

Jóllehet 8-dik és 11-dik praesentis expedíált curérim által bővebben tudósítván Kegyelmedet az idevaló állapotokról, nem volna mit írni többet az 9-dik datált levelére: mert az első in tempore vévén, és az lármának megszűnését értvén, nem kétlem, hogy az pukói német ellen fordította Kegyelmed az hadakat, és vagy egy- vagy másképpen már eddig ott is túl lesz Kegyelmed az dolgokon; mindazonáltal Dűverser kapitánnak Lengyelországból való visszajüvetele ad ösztönt az odavaló híreknek tudósítására; ű ugyan csak Varsaváig lévén, Nedeczkyt ott nem találta: de az ratificatiót néki jó alkalmatossággal megküldötte, a mint is válaszsza lett levelének vételéről. Nékem ugyan, megvallom, alkalmas szomorúságra való hírt hozott, Szvinyanykiné (így) asszonyom halálos betegségéről, melyről az inclusákból bővebben fog informáltatni Kegyelmed; melynek halálával lengyelországi dolgaink, adja Isten, hátramaradást ne szenvedjenek. Elhiszem, fog Kegyelmed azon híren is csudálkozni. az melyet ugyan az asszony ízent, hogy Mencsikov tractát ineált volna Augustus királylyal az svecus ellen, cum reductione ipsius in Poloniam, melyben

*) A 162. és e levél Aszalay írása. A 4-ik kikezdéshez Rákóczi a lap szélére jegyző: „Nyárádi.”

az császár is conpraehendáltatott, melyet én ugyan el nem hihetek: de megvallom, ad okot az gondolkodásra, hogyha ezeket minapi Kegyelmed includált Nedeczki levelével combinalom és ahhoz az Kegyelmedtől iratott leveleket is hozzávetem; de akár mint légyen, azon nem sokat törődöm, mivel úgys az országok dolgait csak Isten szokta kormányozni.

Hogyha azért mindezeket úgy több conjuncturákat is összevetem: csak nem látom, mi impediálbasson bennünket az Lubumirszki lecsendesítésében, az ilovai németen kívül, a kin legelébb kéne általesni, és eztet csak akkorra hadni, az midőn az hadnak distractióját nem fogjuk károsnak ítélui; a mint is mind erről, mind másokról bővebben írtam levelemben.

Mivel ezen órában is vészem Pekri levelét, hogy Rábotín maga útját Besztercze felé felicissime continuálja, és ez szerint mind az lárma szűnni kezd, mind az hadnak gyülekezetit jobban remélhetem: hogy az erdélyi quártélyok dislocatiójáról jobb dispositiókat tehessek, az tanácsuraknak pro 26. Kis-Várdában termináltam; de mivel ezen terminus előtt még Munkácsot is szeretném könnyű szerrel megnyargalni, és az e nyári munkát megtekinteni: innen könnyű szerrel való elmenetelemet pro 18. rendeltem, úgy akarván kormányozni útamat, hogy pro 4. Decembris Kassán lehessenek, a holott Kegyelmedet is, ha szintén az operatiókra nézve egynéhány nappal később is, reméllem látni. *)

165.

Putak, 15. Novembris, 1707. Bercsényi úrnak.

Mivel az Kegyelmed 10. Novembris Bánbúl írott levelére még úgy látom, hogy az sok leveleim közül egyet sem vett vőlt Kegyelmed, de mivel lehetetlennek ítélem, hogy ezen levelem érkezéséig curérim fel ne érkezhessenek: se Lubomirszki, se az szepesi dolog felől többet nem írhatok, mint írtam; de ha szintén ezek ösztönt nem adnának is, Erdély felől okozott bosszonkodásim ösztönöznek, hogy azokat enyhíteni kívánjam mind azoknak confidens leírásával, és az Kegyelmed opinioja

*) Pongrácz Gy. írása.

kérésével. Tudom ugyan, mindezeket alkalmasint elítélheti Kegyelmed, ismervén, ki légyen Pekri? de bizonyára nem gondolom, hogy valaha lehetett volna Kegyelmednek alkalmatossága azokat úgy tapasztolni, az mint az mostani idétlen lármáskodások, legkivált Máriási adjutantom relatiójából tapasztaltatják velem: mert csak ezen szepesi láрма is nemcsak oly nyilvánvaló botránkozó beszédekre fakasztotta, az melyeket leírni is bosszúság volna, de még most is passusért instál előttem, hogy szálláskeresés végett küldhesse Lengyelországban emberét, s többet fundál az félelemtől indíttatott község hírére, mintsem akármely írásimon is; dúlja az commendója alatt való had Ugocsa, Szatmár s Máramaros varmegyéket, és csak nem hiszem, hogy valaha Thökölyi hadakozásában is rosszabb rendtartás lett volna az övénel.

Dézs tájékán maradott kétezer lovas német, az kinek megvizsgálására mégeddig egy porta sem vólt: hanem most, Károlyi ösztönözésére mene kétezer hajdú, valamely lovassal; egyszóval, mind az táborozás, mind az járás felfordúlt eszeveszettségből áll és kormányoztatik, melyből csaknem síralmas szívvel kell gondolkodnom az had conservatiójáról és azon darab tartomány megmaradásáról; de mivel lehetetlen Dabszak s Visznák és Fervill regimentjét ott tartanom, az kiknek az sok fáradtság miatt lovok eldöglött, magok elrongyosodtanak: nem érem fel elmémme, csak quártélyok elosztásúig is hová hozhassam őket valamely nyúgodalomra, és hol lehessen e következő télen nyúgodalmok? Mert, noha ugyan Isten ő szent Felsége kegyelméből az szászságnak visszahódoltatását nem ok nélkül reménlhetem: de ugyan oly csendes quártélyt, az minemű ezeknek kívántatnék, nem ígérhetek magannak; való ugyan, hogy közelget az Kassára praefigált gyűlésnek terminussa: de még az is hosszú ezeknek; melyre nézve legkivált ebben óhajtvá várnám az Kegyelmed opinióját, s addig is, az mennyiben lehet, Károlynak committálok felőle, hogy Szabolcs vármegyében dislocáltassa őket.

166.

Károlyi úrnak.

Máriási adjutantom által vettem az Kegyelmed 13. Novem-

bris írott levelét, de szóval is tett relatióiból, megvallom, nem lehet szomorú bosszonkodás nélkül értenem az rossz dispositiókat és hadaimnak s úgy azon darab országnak veszedelemben forgó állapotját; noha ugyan, az mint az elmúlt napokban Kegyelmednek írott levelemből is eddig megláthatta Kegyelmed, az végre rendeltem az Várdában való gyülekezetünket, hogy mindezekről dispositiókat tegyek: de az melly extremitásokban tapasztalom lenni az két granadíros és Dabszak ezereit: hogy eddig hűntetetlen excessusokkal és szabad-szakálra bocsátott praedálásokkal azon vármegyéket ne pusztítsák, szükségesnek látom, hogy az kassai gyülekezetben rendelendő quártélyig azon két lovas-ezer valahová dislocáltassék. Ugocsáról, Beregről nem gondolkodhatunk: mert aztat ellepte az futott nép, s eddigis sűrűn jöttek az elsőnek panaszszai előmben, az mellyeket talán eddigis tehetsége szerint remedeált Kegyelmed. Zemplénnek, Abaújnak nagyobb részét elfogta az udvari quártélyom, az artilleria, az karabélyos és Bonefous regimentjei. Sárosbau s Szepesben az idegen nemzetet az szökéstől félthetni. Melynek okáért habár csak az kassai terminusig Visnakot és Dabszakot az Tiszán túl lévő districtusban dislocáltatná Kegyelmed, azon vólnék, hogy valamely úton s módon helyt találnék nekik: melyről is lészen Pekri úrnak parancsolatja, hogy mihelyt Kegyelmedtől requiráltatik, bocsássa el maga mellől azon ezereket.

Az mint Keczer Sándor leveléből látom, continuáltatik az tärkányi inagazinumnak is erectiója, az hova máris 33 öreg hordó lisztet, Zemplénből ötvent szállíttatott Keczer Sándor, és az többivel is csak az szekerek után várakozott; melyhez-keppest onnan is lehet nekik addig succurrálni.

Mind reménlettem vala, hogy az Erdélyből kifutott népnek accommodatiójáról udvari kapitányom által tétetheték valamely dispositiót: de naponként súlyosodván nyavalyája, megvallom, éppen nem tudom, kit küldjek közikben, az kinek közöttök ismeretsége és authoritássa vólna: mert úgy látom, Baresai Ábrahám és Sztojka nem eleget serénykednek; de ennek akármiként is el kell igazodni, mert csak általláttam, hogy ez a földnek romlása nélkül állandó nem lehetne; mi-csoda succursust reménlhetni pedig az Tiszán innen való föld-

rül? az feljebbemlített quártélyok dislocatiójábúl maga is észreveheti Kegyelmed; — mert hiszem, ha Kolozs, Doboka és Szolnok vármegyék haza szállonak, nem sok lészen az többi.

Ha az Ecsedben lévő artilleria excedál, s Kegyelmednek reája szüksége nincsen: küldje Kassára corpusához.

Már, az mi az Tiszán túl való föld securitássát illeti, és az Kegyelmed arról tett projectumát: megvallom, csak az szükség és az földnépének az seniorokkal egyetemben securitásokon megnyúgodott elméjek okozza, hogy én is approbálom; mert volna elég, az mit mondhatnék lám-mondánnak valót, de mi haszna volna annak dispositiótétel nélkül; csak egyedül azt kívánom, hogy az sok aprólékos commendók véghezvigyék az Kegyelmed parancsolatit, és szerencsésebbek legyenek Sennyeinél, Budainál, Tordainál, és az több szenteinknél, az mellyekbül áll sáncz-őrzők lithaniája. Azt ugyan, megvallom, csak nem praetereálhatom, hogy mosolygás nélkül hagyjam, hogy az ki annakelőtte az várakat routani akarta: már most sánczocskákat épített; ehhez ingenért nem küldök, mert az meunyiben az commendók elméjét ismerem, eo facto rosz volna, ha más építené; de hiszem egyébaránt, ezerötven hajdú, kétezer s hetven lovas per regulam czinczigh-vanczig 3120-at teszen, az ki is elég volna mezőben is resistálni az 500 rácznak, az kit Kegyelmed Aradon hagyott; de per regulam pigri et haza-oszlationis, attúl félek, kevesebb lesz belőlle; és hogyha az elmúlt nyáron egy sertés-pásztor elfutamtathatta Debreczen várossát, — adja Isten, ezen végházak commendói többször el ne futtassák e télen! Én Bercsényi úrnak pro informatione megküldöm az Kegyelmed projectumát; tudom, meglesznek az hátramaradott glossái.

Minemű kereskedésrül való patenst adott pedig Kegyelmed valamely kereskedő görögnek, valóban csudálom; vélhetem arra, hogy Kegyelmed nem reflectálta magát az ország végezésére és kiadott tilalmára: mert ámbár ez az országban lakos legyen is, de társai kívül lakván, ugyancsak azokkal correspondeál és a fejrépénzt kiiktatja; másként is, lehetetlen dolog, hogy az kereskedők magok árúit fejrépénzen árulják és adják a lakossoknak, az ország javait pedég rézpénzen

vévén, magokat azzal töltsek, consequenter az hazát ilyen kereskedésnek nevével defraudálják. *)

167.

Adjunctum literarum Illustrissimo Comiti Nicolao Beresényi Supremo-Generali sonantium sub ipso dato 15. Novembris S.-Patakino exaratarum.

Már ezen levelemet elvégeztem vala, az midőn egymás nyomában érkezének Peksa, s stafféta és Benyiczki által küldött Kegyelmed levelei; az elsőt azért az Kegyelmed rendelése szerint Ungvár felé küldöttem, és mivel semmi szükségét nem láttam, hogy arról, az miről Kegyelmed kér általa, már az mostani conjuncturák szerint valamelly új dispositiót tégyek, parancsoltam: csendessen várjon ott az Kegyelmed orderétül; mivel ugyanő hozta az staffétát is, mellyet utólért: megvallom, az míg szóval tőlle meg nem értettem, gondoltam, hogy csak színes levél legyen az az 9-dik datáltatott, hogy ha szintén szerencsétlenségben esnék is, ki ne tanulhassák az Kegyelmed hollétit, és valóban megütköztem, hogy mindaddig Kegyelmed nem vette vólt curérom által küldött levelemet, melynek érkezését következendőképpen az Kegyelmed 12. írott leveléből örömmel értettem, s valóban akarom, hogy még talám oly idején érkezett, hogy ha szintén az puchói német persecutiójában valamely hátramaradást tett volna is az szepesi lárma: de talám, már értvén Kegyelmed szándékomat, nem fogja elmulattatni az tótság által felettébb is jól kezdett munkát, az melyről óránkint várom az jó hírt, tudván, mit téssen az háromszori repulsiója, az melly által mind az földnépe szíve nevekedhetett, s mind amazé olvadhatott.

Mindezekre nézve azért, az mint az több leveleimből is érthette Kegyelmed, szándékom igenis, az, hogy amannak végbenviteléig maradjon in statu quo Lubomirszki dolga: mert noha valamit láttatott ellene kezdeni Bertóti, annak elegendő okát adhatja azzal, hogy Norváld mind particularis s mind az regiment adóssági complanatiója nélkül, arestum alól ment

*) Ez az utolsó kikezdés Kántor István udv. titkár kezével utólag toldatott a különben Aszalay által beírt levélhez.

hozzá, és mivel már egynehány tisztnek elszökésével tapasztoltuk, hogy semmi satisfactiót nem praestáltatott: nem ok nélkül cselekedte bagázsaijának elhozatását pro contentatione debitorum; de mivel maga még előttem eziránt pauaszt nem tett, illetlennek láttam magának írni és az excusatiót anticipálni, vagy ultronee Bertóti cselekedetét reprobálni. Micsoda ordert adtam pedig Bertótinak? íme, aztat Kegyelmednek includalom. Általláthatja Kegyelmed ebből, hogy teljes igyekezeten az, hogy az Kegyelmed jó és bölcs opinioja szerint folyjon ezen dolog, annál is inkább, mivel reménlem, hogy Kegyelmed is tudtára adta Bertótinak: micsoda dispositiókat tett Ottlik és Andrási Pál iránt.

Ma jött vala híre, hogy Bessenyei és Szemere ezerei Szerencshez érkeztenek; de itt már nem lévén rájuk szükség, azonnal contra-ordereztem őket, parancsolván, hogy még egykevéssé Poroszló táján subsistáljonak.

Mivel az Kegyelmed leveléből értem, hogy Babócsai Lucsivna és Hybe között subsistálna: addigis, míg Kegyelmed az kassai gyűllésre lejön, hogy az quártélyok ne extenuáltassanak, gondolnám jónak, hogy Liptó vármegye szélén várakozzonak azon hadak.

Azomban Görgeiek felől is kívántam írni Kegyelmednek: parancsolja meg Szluha Ferencznek, minden úton s módon azon mesterkedjék, hogy az cartella szerint találtatódjék fel megszabadíttatásoknak módja hovahamarébb.

168.

Bertóti Ferencznek.

Noha, az mint Benyiczki Gábortól értem, maga Kegyelmeddel sietsége miatt szemben nem lehetett: reménlem mindazonáltal, hogy vehette Kegyelmed Bercsényi úr általa küldött levelét, melyben kétséggkívül is informálta Kegyelmedet mindazon dispositiókról, az mellyeket tett mind Hybe s Lucsivna között subsistáló Babócsai brigádjáról, mind Andrási Pál és Ottlik György hoffmesterünk mellett lévő corpusokról, s úgy az novitargi passusokra Bajcsival küldött hadakról is. — Mivel azért csak elhítettem magammal, hogy mind ezek megindították Lubomirszki elméjét, mind ilyen dispositióinkra nézve

is nem kívánjuk, hogy Kegyelmed aperte való hostilitásokra fakadjon ellene, hanem, ha tőlle requiráltatnék is és panaszát az passusoknak occupáltatásiért venné Kegyelmed: adja válaszul, hogy mivel látjuk az minapi irruptionnak elkövetéséből, mely praesumptióval legyen az ellenség, az ki szomszéd Lengyelországon is ellenünk merészlette hadait általhozni, melylyeket ő az XIII városi passusokon békével visszabocsátott. látjuk, hogy maga hadaival vagy elégtelen azon passusok őltalmára, vagy hogy velünk egyetérteni nem akar, melyre nézve kéntelenítettünk ezen dispositiókat tenni az ország securitására nézve, azon vigyázókat nem az Republica, hanem Magyarország hatáirra rendelvén; mellyekkel ha contentus nem volna: mintegy magatúl megírhatja Kegyelmed, hogy talám véghez fogja nállam vihetni azoknak onnan való revocatiójokat, ha elégséges securitást mutat, hogy azon passusokat az ellenség ellen in omni casu megőrzi. — Alkalmatosság adatván, replicálhatja Kegyelmed Norvaldt bagacsiájáról aztat is, hogy mivel látta, hogy se az Bonefous quártermesterét, se azon gyilkost, az ki Zabreczkit megölte, se az papot, az ki in manifesta nota taláztatott, vissza nem adatta, és azáltal ösztönt adott, hogy Norvaldt dolgában is (az ki arestum alól és számadatlanul, mind excessusi, mind particularis adóssági lévén, ment hozzá) hasonló ne következzen: melyre nézve kéntelenítettett bagacsiája elhozatása által, az mennyivel azon adósságokat abból complanálhatja, securitást szerzeni; sőt kívánja is Kegyelmed, hogy maga is Norvaldt Kegyelmed kezében adattassék.

Kegyelmed azért ezeket így értvén: az feljebb megírt okokból azon legyen, hogy az sonczi pussust is occupálhassa, melyre Rozsnyó tájékán subsistáló Bagosi Pált hadastúl rendeltük, úgy, hogy az fegyverben lévő Gömör vármegyei népnek az javát kiválogatván, vigye oda magával, mely is ha elégséges nem volna: melléje rendelheti Kegyelmed válogatva Szepes és Sáros vármegyének népét. Mindezeket Kegyelmed ne egyenes úton küldje azon passusra, hanem kerültesse arra, az merre Bajcsi lészen, úgy kormányozván az dolgot, hogy egyszerismind foglaltassonak el, és ugyanakkoron karabélyos ezerünk is az Tárca völgyére dislocáltassék, mentül közelebb

azon passusokhoz, úgy mindazáltal, hogy falukra seregenként oszoljonak, és minden parancsolatra készen találtsassanak; melyre nézve Bagosinak és Ordódinak szóló ordereket Kegyelmednek includáljuk, hogy az Kegyelmed dispositióit kövessék.

Légyen azért mindenikének injungálva, hogy hostilitást ellene ne kezdjenek: de ha az passusokon Lengyelországban akarna hadastúl menni, Kegyelmed tudta s híre nélkül ne bocsássák, sőt fegyveres kézzel is bémenetelit meg ne engedjék, és ha rájuk támadna, protestatiót praemittálván, bánjanak úgy, mint ellenséggel. Hogyha pedig Kegyelmedet általmenetele felől requirálná, adhatja Kegyelmed válaszul, hogy mivel hadaink közül felessen szöktenek közikben, és annak ezen kívül való része az XIII városból áll, az mely országunk törvénye szerint is publica insurrectiók alkalmatosságával nem Lengyelország, de Magyarország mellett tartozik insurgálni: az mostani hadakozásra nézve fegyveres népet az országból ki nem bocsáthat, hanem személyében való kimenetelit nem ellenzi, — úgy mindazáltal, hogy jószági Magyarországhoz lévén, securitást adjon, hogy annak ügye ellen semmit sem kíván cselekedni.

Légyen Kegyelmed azon is, hogy kéz alatt az mellette lévő magyar hadakban is némellyeket az visszajövetelre persvadeálhasson, nekik gratiát ígervén, leginkább oly motivumokkal élván, hogy Lubomirszki, egyetértvén az némettel, az ország veszedelmére igyekezik, és hogy tarthatnak attól is, hogy azon magyarok is árulóknak fognak declaráltatni, s cseledjék s házok népe érettek szenyvedni, az kik szolgálatjában tovább is állandók lesznek.

Mivel mindezen dispositióknak mindazonáltal az felső hadaink operatióitúl kell függeni: hogyha Bercsenyi uram non obstantibus his, az odafent való conjunctúrákra nézve valamit immutálni, avagy más ordert talál Kegyelmednek adni, Kegyelmed aztat kövesse az én válaszom nélkül is, hogy az kérdések miatt fogyatkozás és idővesztés ne következék. *)

*) Eddig Aszalay írása.

Kis-Várda, 27. Novembris 1707. Gróf Beresényi úrnak.

Ezelőtt harmad nappal Apátiban ebéden lévén Károlyi úrnál, vettem az Kegyelmed 18. írott levelét, és késeltetett válaszonnak mind az Ecsed felé való utazásom, mind pedig Pekri érkezésével bizonyos híreknek megtudási valának okai; a mint is már bizonyosan írhatom az ellenségnek az Maroson való általtakarodását s quártélyban való oszlását, melyre nézve bűvülhetne ugyan az Maroson innen az hadak quártélyja: de ezen pusztán hagyatott földről annyira eltakarította az ellenség az élést, hogy az hadaknak intertentiója lehetetlennek látszik. De majd tanácsot tartván, rajta leszünk, hogy mindennek feltaláljuk az módját, melyről Kegyelmedet bűven informálni fogom Kassán; mert ugyanis már Kegyelmed is útban lévén, én is arra felé innen prima megindulván, mi haszna írásomnak? Csak azon kérem előre is Kegyelmedet, hogy az Benyiczky Gábor által írott dolgokat kormányozza Kegyelmed az conjunctúrák szerint, mert mindazokból a miket Kegyelmed ír, nem látom, hogy Lubumérczkivel hirtelenkedhessünk, se hogy hertelen utánhajárjunk, hanem, megvallom, szeretném már ez iránt elvárni Sinyavszki úram levelét és Lamár által tett izenetimre való válaszsát, mely is sokáig nem késhetik: mivel 16. írott levelét Ilvóból veszem, a melyben írja, hogy Augustus az Lunaeburgii ház segítségével apertis viribus nyomakodik az lengyelországi királyságnak recuperatiójára. és mindezen dolgokban tanácsomat kívánja, s maga is nem látszik lenni igen ellenkező az dologban; és mivel igen kívánna velem szembe lenni: megírtam neki, hogy azon lészek, hogy új-esztendő nap után Munkácson lehessek. Mind-ezekről plura ad coram. *)

*) Pongrácz György keze írása. E levélnél végződik — bár még 9 lapja üres — ezen 1705., 1706. és 1707-iki titkos prothocollon, melynek 1707-ik évbéli levelezéseit a fejedelem egy más, ma a kir. kamara archivumában Budán lévő prothocollon töredékéből kiegészítendő: a 9, 16, 15—25, 28—35, 37—111 és 114. számok alatt közölt leveleket ebből, a 10—13, 15, 17, 18, 160, 161, és a még következő 170—172. számúakat pedig a vörösvári archivumban lelt eredeti fogalmazatokból iktattuk közbe, időrend szerint. — Maga az

Administrationi Eperjessiensis. 6. X-bris 1707.

Kegyelmes tekintetben vévén Nemzetes Borwinszky Gál hívünk hűséges, állhatatos szolgálatit: nemes Ung vármegyében Csicsér nevű faluban levő curiát, mellyet azelőtti időkhben Orosz Farkas bírt vala, de az Confoederatiótúl és az haza közügyétül való elpártolásával az nemes haza fiscussára szállott, mindennemű appertinentiáival s haszonvételű alkalmatossággival, — azon kívül Krapszki nevű faluban, hasonlóképen elpártolt Korotnecky Pálról álló curiát s részjószágot, majorsággival, jobbágyival, zselléreivel, és más akármi néven nevezendő alkalmatossággival, 4200 frtban kegyelmesen conferáljuk. Kihezvalóképest vévén ezen parancsolatunkat, azon jószágokat följölemlített hívünknek assignáltassa Kegyelmetek, etc. Cassoviae, 6-ta Decembris 1707.

Ad eandem. Cassoriae, 19. X-bris 1707.

Spectabiles, Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi et Fideles, nobis dilecti. Salutem, etc. Nemzetes Vitézlő Szilágyi András karabélyos ezerünkbeli hadnagy hívünknek nemes Trencsény vármegyében levő, Csernyenszky István pártos ember Szedliczna nevű curiáját, mindennemű alhoz tartozandó appertinentiákkal és haszonvehető alkalmatossággival kegyelmessen conferálván: Kegyelmeteknek praesentibus committáljuk, — vévén ezen parancsolatunkat, említett Szilágyi András hívünknek azon jószágot, eziránt kegyelmessen emiált Collationalisunk tenora szerint assignáltatni el ne mulassa. Caeterum, etc Datum Cassoviae, die 19. Decembris 1707.

Francisco Bay, Comitatus Beregiensis Vice-Comiti. 20. X-bris.

Salutem, etc. Nem kétljük, jól emléti Kegyelmed, hogy a

említett nagy prothocollon, mint elől látható, „Nr. 42“ 1710-iki levéltári jegyet visel, fehér szironylőrbe van fűzve, kék, zöld-piros és rózsaszín selyemszalagocskákkal. Ívrét, fructo margine iratott. Létezik a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-levéltárban, Vörösvárt.

minapába néhai Tekintetes Nagyságos Kemény János úr özvegye, Nemzetes Nagyságos Lónyay Anna asszony subsistentiája iránt tettünk volt oly rendelést, hogy Bereg vármegyében legyen maradása, és a többi úri, fő- és nemesi (Erdélyből kibujdosott) asszonyok Ugocsa vármegyében translocáltassanak. Úgy értjük pedig, hogy a kis-várdai concursusnak alkalmatosságátul fogva Kegyelmed az ottan kiadott modalitás szerint semmi dispositiót nem tett. Kihezképest parancsoljuk serio Kegyelmednek: mihelyt levelünket veszi, azonnal ő kegyelmét, azon előbbi rendelésünk szerint, cselédivel és marháival együtt úgy accomodálja, hogy előnkben panasz az ő kegyelme rendeletlensége miatt ne jöjjön, asserálván a kiadott regulamentalis rendelést. Coeterum, etc. Datum Cassoviae, die 20. Decembris, Anno 1707.

VII.

PROTHOCOLON PRIVATARUM EXPEDITIONUM

Anni 1708, usque finem.

Nro 103. *)

ACTA ANNI MDCCVIII.

1.

Consilij Oeconomici. 7. Januarij 1708.

Spectabiles, etc. Salutem, etc. Tekintetben vévén Tiszte-
lendő Pettes András ansáriali püspök és egri nagy-prépost
senator úr hívünk parancsolatunkból lett utozásit és költsé-
git, — noha az több senator urak magok fizetésbeli restantiá-
jokat elengedvén az hazának, nem fogják praetendálni: mind-
azonáltal ő kegyelmének azon okokra nézve rendeltünk ezer
magyar forintokat; vévén azért Kegyelmetek ezen parancso-
latunkat, említett senatornak az pénznek mostani folyása
szerént az ezer magyar forintokat exolváltassa. Easdem, —
etc. Cassoviae, 7. Januarij 1708.

*) Ezen, a leveleskönyv fehér szironybőr-táblájára írott eredeti
levéltári jegy, mely a fasciculus-számot jelöli, teljesen megfelel a
titkos levéltár lajstromának. (L. I. köt. 44. l.)

2.

Károlyi Sándor úrnak. Kassa, 8. Januarij 1708.

Noha, reméllem, vehette Kegyelmed e napokban írott leveleimet, a melyekben eddig való késedelmemnek okát adtam tudtára Kegyelmednek, — de ha ugyan az Lubumérczki dolga nem késedelmeztetett volna is: nem nagy folyamatját várhattam az mustra után kezdendő hadi operatióknak mind az erdélyiek az árvizek miatt való elrekedését és az időnek alkalmatlan voltát considerálván; mert, noha ugyan két rendbéli levelében írja Kegyelmed az ellenség Beszterczéhez való gyülekezetinek hírét: annak egyéb okát nem találom, hanem, vagy hogy változik, vagy pedig az mi generalis mustránknak hírét hallván, és az hajdúság Máramarosban való létit meghallván, kétségkívül nem akar ű is vigyázatlan lenni; mert lehetetlennek itélem, hogy külömb operatiókra fakadhasson, az kegyetlen utak és árvizek miatt, oly földön kelletvén nekie általjüni, az mellyet mondva pusztított el előttünk, és a hol már magának is subsistentiája nem lehet, szekereken pedig nem hozhat.

Itt Isten kegyelméből Lubumérczkival jó formában végeztünk, és az assecuratio-adásra is kívánságunk szerint reálállott, az hadait pedig Sinyavszki uramnak fogja adni; melyre nézve már én is kiadtam az parancsolatokat, hogy az nőtelenek az vármegyéből azonnal menjenek Kegyelmed mellé, az többi pedig az kis-várdai determinatióm szerint pro 20. gyülekezzenek, és akkora magam is ott leszek; kívánván, találhassam Kegyelmedet Károlyban friss jó egészségben.

3.

Kassa, 10. Januarij 1708. Grabaricsnak.

Nem kevés csudálkozással vettük az Kegyelmed még csak Máramarosból írott levelét, holott reméltettük, hogy maga instructiója szerint jobban szorgalmaztatta volna útját; nem is volt miért várakoznia azon hírre nézve, hogy Mikes úr ki fog jüni: mert Kegyelmed nem directe hozzá küldetvén, nagyobb szükségünk lett volna Havasalföldébe való bémenegetelire, és Orbán Elektül informatiót vévén, úgy is bétértethető volna az módvai vajdához, helyesen excusálhatta volna az levélnek nem küldését avval, hogy még visszajövetelit nem

tudták. Mindazonáltal, már így lévén az dolog, imé, az vajdához való credentionalist includáljuk, mely mellett Kegyelmed országában való bégyüvetelivel nevünkkel congratulálván, declarálja: mely szívesen örülnénk, hogyha az franczia oratornak Constancinápolyban írott leveleink és követeinknek adott parancsolatink által segíthettük valamiben dolgainak folyását, melyre, midőn magunkat tovább is offeráljuk, köszönjük az erdélyi hí veinkhez eddig mutatott jóakarátját, kérvén tovább is, hogy nemcsak azt continuálja, de mivel oly szándékunk vagyon, hogy bizonyos commissariunsukat béküldjük, hogyha azon commissariunsnak valahol magazinumot erigalni megenged, és az feljebbemlített híveink intertentiójára, kívánságok szerint, elegendő gabonát administrál: Isten országunkat kezünkben adván, készek leszünk az úrát, a mint mostanában foly, vagy pénzül vagy jószágul refundálni; hogy peniglen Kegyelmed erre inducálja, az moszkvával való colligatiókat is tudtára adhatja, és mivel az vajdát kiváltképpen való jóakarónknak lenni tapasztaljuk, Havasalföldében menő szándékát is nékie aperiálhatja, úgy Rakovicza Dumitraki nevű spotár veit is nevünkkel köszöntse, tudtára adván néki, hogy a végre küldettetik, hogy az ipa dolgát az havasalföldi vajda előtt promoveálja. Ezeket véghezvivén Kegyelmed, útját szorgalmaztassa, és ha az feljebbemlített Rakoviczának hozzánk ígíreti szerint való hajlandóságát tapasztalja: Havasalföldiben következő correspondentiút velünk általa folytassa, kérvén azon, hogy expressus embere által küldje Máramarosban.

Mikes úrnak nevünkkel megmondhatja Kegyelmed, hogy hozzánk küldött emberét minden órán expedialjuk, de szükségesnek látjuk, hogy aztat ő kegyelme ott benn várja meg, tudtára adván az magazinum erectiója iránt való szándékunkat. *)

4.

Die 13. Januarij, Cassoviae. Bercsényi úrnak.

Duodecima datált Kegyelmed levelét vévén, úgy látom,

*) Eddig Pongrácz György kezeírása.

alkalmas munkát vitt már is Kegyelmed végben, az réz, Hellenbach, mundér, fegyver és egyéb dolgok iránt, mellyeket mindeneket in suo esse kívánok hagyni. Magam is általlátam, hogy az Oeconomicumtól keveset reménlhetünk; mert mennyire extendáltassék az reá adatott assignatio, ímé, cum majori distinctione megküldöm Kegyelmednek, — még — pedig eztet nem ingrediálja az extraordinaria posta-költség.

A sóvári sôt ugyanis jobban nem applicálhatta Kegyelmed, mint az prófont-sütésre; mert csak elhiszem, hogy az commissariusok is megtanulták nyalni az sôt, s másként is árendára bocsítani akarván az máramarosi aknát, bajos lett volna csak egyedül arra támaszkodni.

Csudálom valóban, hogy Kegyelmedet Sréter informálni nem tudta az otthon lakó artilleria dolgárúl: holott mindenek előtte decidáltattak vala; bár csak mutatta volna instructióját: reménlem, feltalálta volna Kegyelmed benne, hogy magam is a végre rendeltem az kassai és besztercei cassákat, hogy egyik egyikébül, az másik másikábül vehesse ki fizetését; de mivel helyes okokból mind tolláltuk az apró cassákat, — ezek nem lesznek szükségesek: de ugyan kell egynek lenni, apud stabb artilleriae, mert a mellett continue vannak expensák, az mellyekre bizonyos pénzt is rendeltünk ugyan itt Sréter memorialissi között, az ki, ex generali cassa percipiálván az ó contingenseket, fizetne nekiek, és adna számot az generalis cassának; de reliquo, miként láttam szükségesnek ezeknek compagniakra való oszlásokat, ímé, adjungálom az tabellát; lehet, igenis, inspectiója Bácsmegyeinek és Riviernek reájok, de az elsőnek kell tudtára adni, hogy confusiókat ne szerezzen: mert azon prima plana most is tudta nélkül volt Lamothonak ottan. Sréter stábjának is includálom az tabelláját; az mi pedig az várbeli tiszteknek tabelláját illeti: azoknak az boldog emlékezetű kongó üdejében az districtualis commissariusoktól járt fizetések, de mivel az régiebb actáknak egy része Munkácson vagyon, itt fel ne találtathatom; tudom, Darvas Mihálynál és Keczer Sándornál fel fog találatni. De bizonyossan nem mondhatnám, hogy az felsőbb két districtusban hasonló dispositióim lettek volna: mert azok akkoron éntőlem nem kértének, és gondoltam, hogy Kegyelmed adatta

ki nekik. Ráday mindazonáltal, akkoron expediálván Miskolczra ezeket, legjobban fogja Kegyelmedet informálhatni.

Az munkácsi praesidiumnak fizetését is, imé, includálom, kinek hasonló az állapotja, mint az többinek, az porkolábokon és commendánsokon kívül, kiknek lehet fizetések az udvari cassából s nem is kívánnám, hogy az vice-generális stábját ingrediálná.

Az erronea expeditiókat más decretummal corrigáltatván, az itten tett determinatio szerint expediáltattam; meg sem gondoltam, hogy különböző móddal következze az odavaló proventusonak administratiója. Mindazoknak pedig jobb rendben való hozatására Radvánszkinak általküldése igen jól fog esni.

Az suspectusok dolgában mivel más levelemben bővebben irattam Kegyelmednek, tovább is szükségesnek látom, hogy Lőcsén létében nyomoztassa ki Kegyelmed ezen rossz consequentiájú dolgokat, úgy az vice-ispán állapotját is, melyről ugyan az elébb Csáki István úrnak committáltam volt; Szirmait pedig csak küldje Kegyelmed, applicálni fogom Munkácsban.

Most újonnan revideálom Sréter stábját, s nem is tudok jobb tabellát küldeni az Kegyelmed indorsatiójánál, sőt még az inspector is, nro 5. designatus, kinn maradhat, és Bács-megyei azon szolgálatot praestálhatja: mivel annak hivatalja csak az, hogy az ügyü-öntésre adatott materiát megmérje, öntéseken jelen legyen, ante et post perforationem újonnan is méretvén, computust ineáljon az öntőkkel; de Libet-Bányára szükséges más, az ki az bombákkal és golyóbisokkal hasonlót kövessen. *)

5.

Kassa, 18. Januarij 1708. Nedeczki Sándornak.

Az Kegyelmed 11. és 16., 24., úgy 23. Decembris írott leveleit az oláh posták és Sinyavszki uram által tegnapelőtt vettük, az Golotki inclusáival együtt; az mellyeknek késedelmes jövetelből igenis, tapasztaljuk, hogy az Republica. távulyléte miatt.

*) Eddig Aszalay Ferencz kezeirása.

Lubumerczkira nem vigyázhat; mellyeken, mondhatom, csaknem túlvagyunk immár: mert az körülette lévő vármegyékben dislocáltatván az hadakat, jó formában végeztünk vélle, praeferálván ezen modalitást sok okokra nézve; mert okvetetlenül vagy ellenséget szaporítottunk volna, vagy magát az svécus vagy Stanislaus részére resolválta volna, — a melyre mind az kettőre nem lett volna hasznos ütet kinszerítenünk, ily messze esvén az czár hadaitúl, és látván Stanislaus az bécsi udvarhoz való hajlandóságát.

Humanczki újabb inoportunitásokkal küldötte hozzám emberit: de oly válaszszaal küldtük vissza, hogy nem hiszszük, többször visszagyűjön.

Az portárul semmi tudósítást nem vettem utóbbi levelemtől fogvást, mellyen magunk is nem kevésbé csudálkozunk: mert magunk is tűrhetetlenül várjuk, micsoda válaszsza lett követeinknek, az midőn az czárral való colligatióunkat tudtára adták; azt mindazonáltal sok conjecturákból tapasztolhatjuk, hogy ha készül, minden bizonynyal az czár ellen fakasztja ki mérgét: mert az némettől annyira megfélemllett, hogy az kecskeméti casust is csak akkor meri emlegetni, az midőn fegyverünknek előmenetelit hallja. Abba mindazonáltal bizonyos lehet az moszkva ministerium, hogy még az porta és svécus között semmi tracta nem interveniált: mert azon követ is, a mely itt az kioviai palatinus emberével ment által, nem az portárul gyött, de az babodaki basátúl, a kitül mihozzánk is vólt küldtetve, és mind az svécziai királynak, mind Stanislausnak szólló leveleit communicálta velünk, mellyek, mivel csak köszöntésbül állottanak, békével elbocsátottuk, még akkoron az czárral való tractánk nem concludáltatván, mely most is, mivel csak velünk, nem az Confoederált Statusokkal ineáltatott: ezután is nem fogjuk impediálhatni contra jus gentium akármely, az országgal békességben élő fejedelemnek követjeit. Az regiomon-toni hírek ezekbül vettek eredetet, de mindazokban semmi sincs, úgy az Erdélyen általjóvő török követ dolgában is; assecurálhatja Kegyelmed azért azon udvart, hogy leszünk szorgalmatos vígyázással dolgaira az portán, de az mi az levelek folytatását illeti: azok az czár részérül ezután is szaporábban fognak folyhatni Möldva felé.

Az midőn residensünket Kegyelmed felváltására kívántuk volna ez napokban küldeni: éppen akkor vette Bercsényi úr az eddig Bécsben resideált czár emberének az levelét, az melyben tüllem oly passust kér, hogy urához is, s vissza is mehessen; könnyen állalláthattuk, hogy az bécsi udvartúl is légyen valamely propositiója: melyre nézve residensünket a végre tartóztattuk, hogy azokat experiálván, bátrabb utazása lehessen. Szenczit is tartóztatni nem fogjuk, és bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy még az residens előtt fogjuk elküldeni.

Bizonyos lehet az az udvar abban is, hogy az francziának semmi ollyas igyekezetit nem tapasztoltam, hogy ellene akarná concitalni az törököt; és mivel Kókényesdi csak 12. Novembris indulhatott meg Danczkárúl, csak ezentúl fogom várhatni tudósítását.

Az mint az feljebbemlített bécsi residensétúl értettük: az bécsi udvar denegálta Golofszki uram fiainak az erre menetekre való passust; megvállik mindazonáltal, ha nem fogja-e magával lehozhatni őket? mivel mi mindenekben nagy készséggel kívánunk conplaceálni ő kegyelmének.

Az clavist vettük, s ezentúl bízvást foghatnak írhatni véle.

Residensünk odaérkezvén, fogja Kegyelmed bővebb parancsolatunkat venni: mikint kormányozza a következő negociációkat? De, megvalljuk, hogy éppen nem érthetjük: mit ír Kegyelmed az nowgradi gyűlésről, melynek sem módját nem láttuk, se híret mégeddig nem hallottuk: mert az prímás Szkólya táján lévén, inkább készül Munkács-grodra, mintsem amoda; másként is, nem szeretném, hogy inilly-amolly gyűlésecskét tartván, újabb lármáskodásokat tennének az új electióval, mellyet én vi tractatus is nem tartozom acceptálni, ha csak ollyan lesz, mint az Stanyiszlausé volt.

Légyen Kegyelmednek szorgalmatos correspondentiája azalatt Krayval is Danczkára, és keressen Kegyelmetek modalításokat, az mellyek által lehetne onnan fegyvert szállítani számunkra.

Bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy hív szolgálatira nézve is az Kegyelmed feleségét el nem hagyjuk, az kit tovább is meghadtunk az víglesi, lipesei jószág árendájában.

Itt mindenek az szokott kvártélyi csendességben vannak, az német minapi próbájátúl fogvást, a ki Nagy-Tapolcsányig jött vala által, mindenütt öt esztendőbeli portiót szedvén az szegénységen: de hadaink reágyülekezhvén, szerencsésen visszaverettetett, pénze és szekerei elnyerettetésével.

6.

Kassa. . . . Januarij 1708. Gróf Beresényi urannak.

Minekeltte hónap indulásomat előmben venném: mivel ez napokban 20. és 22. Januarij írott Kegyelmed levelét vettem, azokra válaszolni is kívántam; látom ugyan az elsőnek kezdetiből: niesodás hadakat vihet Kegyelmed magával, és ugyan arra egyéb választ nem adhatok, hanem: quantum potes, tantum aude; unár is hallom, úgy tetszik, az zsódosok restantiariussi panaszszt, de bizony abban senki belé nem hal, csak az gazdag ne opprimálja az szegényt, s talám nem is volna rossz, hogy mivel restantia: ex subsequentibus dicis emeretur proportio.

Balling senmi újabb suspicióra okot nem adott, melyre nézve bízvást applicálhatja Kegyelmed, úgy bataliuniját is kiorderezheti: mert hónapi elmenetelemmel azonnal cessáltatom az strázsát.

Esze Tamás levelét is ez napokban vettem Varannórúl: kérdezi: hová menjen? de gondolnám, hogyha vehette levelemet, nem sokat kérdezősködik ezentúl, de bagdácsol az sárban.

Az mi az törökországi abát illeti: annak szállíttatása bizonyára még lehetetlen volt; de a mint Károlyi írja utolsó levelében, az német elviselhetetlen adót vetvén az németre: magok híjták bé Fonáciékat az abruk-bányaiak, kiknek segítségek is menvén, már ezután szabados lesz az passusok; siettetni is fogom, az mennyiben lehet, de bizony, hosszú is, rossz is az út, csak nem lehet erőt venni rajta! Az bellica cassára küldött expeditiók helyesnek tetszenek, csak adja az Isten, hogy ezen refractarius és capitosus vármegye tiszteli semitoniumokkal meg ne bontsák az jó harmoniára indúlt és rendelt kótáinkat: mert már most is mindenütt csak az „nincsen“-t s „nem lehet“-et beszéllek; csak itt is olyan confusiókat csinált volt már az udvarom dolgában az vicispán, — nem hiszem, egynéhány ezer forintok kárát ne vallja az vármegye.

Az városok dolgában vastag az error, s nem is lehet számot tartani azon 50 ezer forintra.

Balog Ádám promotiójában tovább is nem lehet hertelenkedni, s rá kell várni, hogy előbb nevezetes dolgot cselekedjék.

Úgy látom, sok okoskodásink után is nem igazíthatánk el annyira az dolgokat, hogy difficultás nélkül maradtanak volna: mert Sáros vármegyében nem tudom, hogy értették az itten tett rendelkezésinket? de az Kegyelmedtől küldött tabellából azt kívánják kihozni, hogy az vármegyére esett augmentatio, penes determinatam summam az nemességre is subrepartiáltatott volna, holott úgy jut eszemben, hogy csak in summa esett az augmentum az vármegyékre; űk pedig abba törték fejeiket, hogy az nemességre itt augmentáltatott 4000-rel több dicát, hogy repartiálják magok között? melyben szükséges, hogy az Kegyelmed bővebb declaratióját vegyék: mert űk azt praetendálják, hogy sokkal kevesebbet adtanak be extractusokban, de mivel az Kegyelmed cancellariáján maradt, nem tudhatom expositiójoknak valóságát.

Jöllehet ugyan, referálta azt is előttem Keczer Sándor, hogy még neki ki nem adattatta Kegyelmed az idevaló fortificationnak fundusát: elhitette mindazonáltal, hogy feledékenységen nem fog Kegyelmednél menni; tett ugyan kérdést abban is előttem, hogy mivel az quantumnak collectatiója az districtualis commissariusra biztatott: aztat ki által fogja collectáltatni, vagyis percipiáltatni, minekelőtte az districtualis cassához administrál? maga arra reá nem érkezvén. Melyre nézve, ezen nagy summáknak perceptióját tekintvén, nem ítélném szükségtelenek lenni, ha minden districtualis commissarius mellé perceptor rendeltetnék, az ki által, az vármegyéktől collectáltatván, administráltatná az cassában.

Az szegény jászok is compareáltak instantiájokkal, és sok ide s tova való igazgatások után se az quártély tabellájában nem találok neveket, se az tavalyi mundéronra kiadott assignatiók között; szükségesnek látom mindazonáltal, hogy valaha assequálják az iránt való instantiájokat.

Az Dabzák regimentjének reductióját minapi napon resolválván: az midőn a felől való orderemet ki akartam volna adni, azóta occurráltanak az reducálendő tisztek kifizetési,

melyre fundus nem lévén, jobbnak ítéltém még ezen állapottal késni, most csak egyedül committálván megvizsgálásokat, melyet transmittáltatni fogom Kegyelmednek, hogy meglássuk, ha lehetnek-e másutt applicabilisek?

Az mi az Golfkin levelét illeti: arra én csak azt az választ fogom adni, hogy követeimnek megparancsolom, kívánságok szerint folytassák az dolgokat. Adott nekik erre ösztönt azan hír, az melyet nekik minap Szerencsről írtam Pápai tudósítása szerint, hogy tudnillik Sztanyiszlau követjét igen kedvesen látván, más követ küldését kívánták az tractára, és hogy nagy készülteket tenne az porta, közvélekedések szerint, az moszkva ellen. Kegyelmed válaszsát azért vévén, azonnal fogom expedálni Szenczit.

Andrási bataliumjának már megparancsoltam, hogy oly készen legyen, hogy mihent az Kegyelmed orderét vészi, azonnal indulhasson.

7.

Tokaj, 29. Januarij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Nem kétlem, szintén annyi gondolkodásokat okozott Kegyelmednél az német az Vág-mellyékérül való elmenetele, mint most okoz elmémben, az Kegyelmed 23. írott levelét vévén: mert sok az pletka s novinka, az mellyen építhetni is, nem is; gondolkodhatunk az slésiai operatióiról is, de, ha azt akarja: miért vitte el bagacsiáját? holott hátul vévén hadainkat, oly erővel, az melynek nem gondolhatta, hogy resistálhassunk, könnyű lett volna neki magát avval conjungálni, mintsem aztat az passusokon hurezolni. Mert, vagy bízik erejéhez, vagy sem; ha bízik, bizony nem kerülne, ha nem bízik: hogy gondolhassuk, hogy armádát nem hagyván az Vágon túl, magát minden communicatiótól elrekeszsze? Lehet ugyan baja Imperiumban is: mert még az novellák is beszéllik, hogy lineáin általpenetrált az francia portás, melynek corpusának egy része cum libera communicatione az Rajnán innen maradt; az bizonyos, hogy az hannoveriai elector magát declarálta, hogy nem commendéroz, ha az táborát nem szaporítják. és actu maga országában ment, az manci elector penig az hadát visszakívánja; de mind ezen lehető lármája is nem vélem, hogy indulását okozhassa, ha csak az baváriai elector formalis

táborozást nem indított ellene, az melly ígéreti szerint nem lehetetlen, mert az elmúlt hadakozásban is Moust és egyéb nagyhírű helyeket is télben vett meg. De én, megvallom, hogy mindezeket félretévén, és combinálván Morvára való menetelit azon particularis levélben írott hírrel, az mellyet még az Kegyelmed Kassán létiben vettem, csak elhiszem, nem subsistálhatott quártélyában, minekutánna látta Max Starem(-berg) szaladó retirádája által, hogy jobban iparkodnak hadaink, és illy általcsapásival úgy elvesztheti egyszer az népének az javát, hogy armádája is haszontalanná tétetik; segíti ezen opiniómat Staromberg imádkozó levele is az profontomért, de ezenkívül az is lehet, hogy az országgyűllését hirdettetvén, nyavalyájának oly praetextust keresett, hogy táborát azért akarja Morvában vinni: ne mondattassék, hogy violentálni akarja az statusokat, a kiknek ezzel is securitást akar szerzeni ad comparandum; talám el is hitette magával, hogy sokan fognak odamenni. Sok volt már ilyen kókó az bécsi udvarnál, és avval azt gondolja, hogy elhiteti az keresztény fejedelmekkel, hogy ű mindenre kész. De mindezek között igenis jó s hasznosak az Kegyelmed dispositiói ad vigilandum és Ebeczki által ad operandum; az mint is megírtam Bertótinak, hogy institualja az correspondentiát Ribinczkivel, és mintegy magától adja meg nekie az hat hordó hort, az mellyet Keczer Sándornál assignáltam, (nem,) hogy mi vagy tülle, vagy az némettől tartunk: hanem csak correspondentiát kezdvén Generalis cum Generale pro contestatione bonae vicinitatis, küldje meg. Szirmai emberének legyüvetelit csak azért is nem látom legyühetőnek, hogy magának és az udvarnak conceptusokat ne csinálhasson, mint-ha ezáltal újonnan az tractában akarnánk eredni; nem is tudom: tanulnánk-é többet ki az emberétől, vagy ű az országban? és egyszerűval, dieta és az Szirmai legyüvetelésének az híre bizonyára semmi jót nem okozna; jobb vóna tehát megértetni velle, hogy itt semmiét nem tudjuk lenni az országban, hanem megizentük az feleségének, hogy az mit az magáéból akar küldeni: Slésián által elküldheti, de pénzt nem; és így, ha tetszenék Kegyelmednek Bertótinak megküldeni azoknak specificatióját, ugyan ű általa lehet azokat Slésiában küldeni: de az levél maradhat Kegyelmednél, propter nova dietae, az

mellyet, úgy látom, az érsek (?) akar hinteni. Az hintókért kész leszek borokat adni, csak tudhassam, mennyit. *)

8.

Pápai Gáspárnak. Károly, 3. Februarij.

Az Kegyelmed 14. Decembris írott levelét vettük, az kereskedő jancsárok által, kik is valóban nagy importunitással és hazugsággal az szerdár belső embereinek mondván magokat, és nagy titkos dolgok megjelentése praetextussával sollicitáltak tőlünk audientiát, semmiképpen nem akarván az udvari kapitány kezéhez adni ű leveleket, az eddig observált modalitás szerint; melyre nézve előnkben bocsátván, valóban feladattuk nekik a leczkét, hogy ilyen magok privatumát néző dologban mertek bennünket audientiáért búsítani, és a portán s úgy nállunk is eddig observált modalitások szerint dolgokat udvari kapitányunknak meg nem jelentették, és azt meg nem hitték; a mint is Kegyelmed jelentse meg a szerdárnak, hogy ha ezután kívánja, hogy embereink az tihák által folytassák dolgainkat: hasonlót parancsoljon maga embereinek, mert nem illik hozzánk, hogy minden díb-dáb kereskedőt előnkben bocsássunk. Mink ugyan készek leszünk a szerdár tekintetiért továbbis mindent elkövetni, a mit az igazság és a jó szomszédságos barátság magával hoz.

Az mi az inclusában feltett dolgokat illeti: maga tudja a szerdár, hogy a mióta Landor-Fejérvárra jött, a portának bevett szokása szerint dolgainkat általa kívántuk folytatni, s ezen mostani tanácsát is kedvessen vesszük; de az füvezérnek változó elméjét látván, és bizonyosok nem lehetvén, hogyha egyszer követünket revocáljuk, hogy azokat másodszor admitálni fogja: revocatiójokban elménk meg nem nyughatik; sőt nem is gondoljuk, hogy azt nálla véghezvihetnénk, mivel már egyszer búcsúztanak ugyan a portától: de nem akarták őket elbocsátani; s másként is, eljövetelek alkalmatosságával nagy ösztönt adnánk arra, hogy másokkal is elhitetné az ellenség, mintha a portától küldetttenek volna el.

Az mi az lengyelországi királyságot illeti: mik aztat nem kerestük, de az Republica maga hozzánk való indulatjából

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

offerálta vala; nem is csudálkozhatik azon a szerdár, hogy ezen jó alkalmatosságot teljességgel meg nem vetettük, mintha az Istentől kezünkben adott birodalmakkal meg nem elégednénk; mert ha az hatalmas osman nemzetség is avval megelégedett volna, a mit eleintén nyert: maga hatalmát is dücsösségét ily nagyra nem terjesztette volna; mi mindazonáltal azon királyságra való választásunkat elhalasztottuk, és ezen dologban a szerdár böles tanácsával fogunk élni.

Nem lehet továbbis csudálkozás nélkül értentünk, hogy a szerdár olyat akar elhitetni velünk, mintha az császár ellen való hadakozásokkal csak az francziával leendő békességre várakoznának. Kegyelmed kérje is nevünkkel a szerdárt, hogy barátságunkra való nézve nyilatkoztassa ki előttünk a portának eziránt való mély titkát; mert az elmúlt karloviczi békeség alkalmatosságával azt tapasztaltuk, hogy mihent a francziával való békessége meglett a császárnak: nemhogy continuálni kívánta volna a porta az hadakozást, de mégeddig példa nélkül nagy darab tartományokat is visszaadott a császárnak, csakhogy meglehessen a békeség, melynek megtartásába még most is annyira láttatik munkálódni, hogy még az Kecskeméten ontott osman vért is készebb satisfactio nélkül hadni; és csak elhitettük magunkkal, hogy inkább más oka lehet az békeség megtartására, s nem az francziával való hadakozásra, melynek megszűnésével sokkal nehezebb lészen nem annyira csak az német császár ellen, mint az egész Imperiumban lévő német nemzetséggel hadakozni.

Bizonyossan írhatjuk aztat is, hogy még a svécziai királynak semmi követje nem ment a portára, hanem Stanislausnak, ki is dolgait ott elvégezvén, vissza is jött; sőt úgy is hallatik, hogy az svécziai király békességet akar tractálni az moszkvával. Megmondhatja Kegyelmet nevünkkel aztat is a passúnak, hogy ilyen változó téli üdőkben is hadaink az ellenséget az Vágon túl annyira megszorították, hogy ott nem quártélyozhatván, kintelenítettett maga országában viinni az hadát, minekutánna minap általcsapatván egy Generálisok és ötszáz emberek veszedelmével kintelenítettett szaladva visszamenni; s hasonlót remélnünk Erlélyben is, mihent az változó téli üdők meg fogják engedni az hadi operatiókat.

Kegyelmed számunkra nyólcz oka metélt dohányt, és tizenkét oka mindenféle serbetet, vósáson kívül, mentül hamarabb, ha expressus embere által is, jól bépecsételve küldjön számunkra, és ha Constantinápolból Pápai János által küldött portéka elérkeznek : aztat is, azon legyen, hogy jó alkalmatossággal kezünkhez szolgáltatassa.

9.

Pápai Jánosnak. Károly, 3. Februarij.

13. Novembris írott Kegyelmed levelét Pápai Gáspár Lándor-Fejérvárrúl az elébbeninek dupplicatájával kezünkhez küldötte, melybül értjük, hogy Kegyelmetek már kezéhez vette az megholt fejedelem (Thököly) originalis testamentumát, melynek kiküldését jól cselekedte Kegyelmetek, hogy valamelyikének kijövetelére halasztotta ; reménljük mik is, hogy már eddig vehette Kegyelmetek azon dupplicátára adott válaszungkat is, melybül az ellenségnek Erdélyben való bemenetelit Pekri úr maga rossz viselése és dispositói miatt, megérthette Kegyelmetek ; mely alkalmatossággal oly szeretetit tapasztoltuk hozzánk országunknak, hogy csak ide Magyarországra tizezer lélek jött ki hűségünk mellett, a kiket interteneálunk, — azokon kívül, a kik magokat Moldvában recipiálták.

Valóban, jól történt ezek részére azon vajdának visszajöveteli, az ki hozzájuk kiváltképpen való kegyelmességét mutatván, igen protegálja őket, és az előbbeni vajdánál is sokkal szívesebb indulattal van hozzánk ; melyre nézve Kegyelmetek is azon legyen, hogy dolgait a portánál segítse, és birodalmát állandóvá tegye.

Ugyanazon levelünkbul megértvén Kegyelmetek: micsoda confoederatióra lépünk az moszkva czárral, elhitettük magunkkal, hogy az instructiójokban inserált punctumon irántok fent hagyott, és hogy az vele való békesség megtartásában fáradozik ; mert noha mi ugyan az lengyelországi királyságra való választásunkat mindeddig is mondva halasztottuk el, hogy az svécziai királyt nyilvánvaló ellenségünké ne tegyük : colligatiónk hozza magával, hogy azon potentia conserválásában fáradozzunk, melyben talám Kegyelmeteket leghathatóssabban

fogja segíthetni Skerlet, hogyha tovább is francia párton állandó kíván lenni.

Noha ugyan az svécziai király a minapi levelünk szerint maga dolgait az római császárral bizonyos accorda által láttatott elvégezni: most mindazonáltal újonnan tűz gerjedett köztök, mivel azon accorda mégeddig is effectusban nem ment, és a császár a templomok restitutióját láttatik ellenzeni; melyre nézve a svécus is táborostúl a Viszla mellett subsistál, nem messze Slesiahoz, és sokan oly vélekedésben vannak, hogy a békességet tractálja a moszkvával, a kinek hada a Viszlán túl fekszik.

Értettük aztat is, hogy az említett svécziai király maga követit fogja a portára küldeni, kétségkívül Stanislaus embe-rével együtt, az kiknek odaérkezésével ellenek csak kéz alatt agáljon, mindenekben az moszkva követtel egyetértvén; in publico mindazonáltal azon két potentia között indifferensnek magát láttassa, sőt ha az moszkvai követ elméjét convincál-hatja Kegyelmetek, lehet emezekkel is oly conversatiókban ereszkedni, az mellyek által dolgokat kitanúlhasa.

Az mi az abás kereskedők dolgát illeti: azokkal nem hisz-szük, hogy Kegyelmeteknek bajok lehessen, mert mi az hu-szonnégyszer vég abát acceptáltuk, az hozzánk kiküldött társokkal ineált accorda szerént, úgy, hogy aztat esztendő alatt fogjuk kifizetni, mellyeket Szent-Andrássi kézhez is vett; hogy pedig az százezer végnek residuitássát nem kívánjuk, abbúl nekiek károk nem következhetik, mert még az el sem készít-tetett. Itt Isten ő szent Felsége kegyelméből dolgaink jól foly-nak; mert ez elmúlt napokban az ónodi gyűlés végezése szerént az nemes vármegyék követjeit öszvehivattatván Kassára, és ugyanott az ország fundussát elintézvén fejrépénzül, reménl-jük, hadakozásunkat állandóképpen folytathatjuk, holott az ellenségnek is ereje nemhogy szaporodni láttatnék, avagy raj-tunk erőt venni: de az Vágon túl lévő tábora is az élés szűki miatt kintelenítetett Morvára recedálni, minekutánna ez elmúlt hetekben az Vágon általjött válogatott népe, egy ge-nerálissok és ötszáz emberek veszedelmével, szaladva üzetetett vissza. Erdélyben is innen fogjuk hadainkat expediálni, a végre jöven ide, hogy az Erdélyből kiszorúltakat megmustrál-

tatván és több mezei hadainkkal Károlyi úr commandója alatt megsziporítván, ellenek hathatóssan operálhassunk, mihent az üdő megengedi.

Mivel reméljük aztat is, hogy az utolsó levelünk szerint Henter Mihály hívünk maga követségét véghezvitte, és az iránt resolutiója is legyen Kegyelmeteknek : visszajövetelit Moldva felé megparancsoltuk, kivel Kegyelmed küldje ki az Bóldogságos Szűz képét, az több ottlévő portékáinkkal együtt, úgy az megholt fejedeleni testamentumával és egyéb írásival. Útját mindazonáltal egyenessen Moldva felé vegye, Havasalföldet is elkerülvén; mert noha ugyan az moszkva czárral ineált confoederatióunktól fogvást az havasalföldi vajdának is alkalmas sinceritássát kezdtük tapasztalni, mivel most halljuk, hogy a császár neki Fogarasvárat ígerte : még barátságában bizonyosok mindaddig nem lehetünk, míg Grabarics tudósítását (a kit hozzája küldöttünk) nem vehetjük. Melylyel Isten oltalmában ajánljuk Kegyelmeteket. *)

10.

Károly, 6. Februarj, 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Sok bajoskodásim után prima praesentis ideverekedvén, én is úgy jártam, az mint látom, hogy Kegyelmed járt Korpónára érkezése alkalmatosságával : mert az erdélyiek is úgy observálván parancsolatimat, mint az vármegyék, egy zsák mentséget küldenek az mustrára 150 ember által; való ugyan, hogy az Ung vármegyében lévőkét az víznek iszonyúsága miatt acceptálhatni, de az többiben nagyobb az kényesség az valószínűságnál; melyre nézve újonnan küldvén processusonként emberimet, compelláltatom, és az intertentiót denegáltatom, — de már innen re infecta vissza nem térhetek. Úgy látom az Kegyelmed első levelébül, hogy rövid szóval írván az zsódosokról, szándékomat nem penetrálta Kegyelmed; mert nem azt értem rajta, hogy az restantiariusok fizetése az mostani dicát ingredialják: hanem, mivel sok panaszok voltak annak az vármegyék között improportionate való kiosztásában, és az gazdagok kevesebbet, az szegény nemes-ember sokat erőltetett

*) Krucsay István kezeirása.

restálni; azt gondoltam, hogy igazságosabb volna, ha az vármegyék azon restantiát az mostani dica szerint proportionálnak, melyben az országnak semmi kára nem volna, s néhutt még olyak is fizetnének ezek közibe, az kik ugyan már praestálták az zsoldost, de ezen mostani conscriptióból talám fog kitetszeni, hogy talám többel tartoztanak volna.

Az török abárúl már gyűtt informatióm, hogy kezekhez vették embereim: de útját az kiszállításra fel nem találhatjuk hirtelen, mert az dobrai passust viszont elfoglalta és praesidiáltatta az német, az makói pedig impracticabilis, az Maros, Körös, Sárretje, Berettyó, Hortobágy és Tisza áradási miatt, elannyira, hogy az vásárhelyiek minap feljűvén, kéntelenítették Csongrádig hajón jűni, és Tokajnál visszaköltözni az Tiszán; melyre nézve igen jól esik, ha másunnan is iparkodunk az posztó megszerzésével. Az árvíz egynéhány falut vitt el az Tiszaháton, és az árvizek alá vettetett föld az gólyafészkekben lakik a házhíján sok helyűtt, s mozsárban töri búzáját az malmok elvitele miatt.

Az perceptorok iránt tett dispositiói Kegyelmednek maradjanak intacte: mert így értvén az dolgot, magam is superfluumnak látnám szaporításokat; ezen földön, communiter hallom, hogy akármely rend is nem difficultálja az quantumnak fizetését, és az szegénység is örömmel adja, az mit adhat: de az pénz iránt csak kitetszik sírása, mert se fejír, se veres nincs közöttök, és mivel az vármegyék magok kínálnak az marhával: majd hozzáfogunk az munkához, hogy repartíáljuk rájuk, és minekelőtte deliberáljuk ezen materiában: communicáom Kegyelmeddel, mennyire fog exurgálni? Felettébb jónak látom magam is az Kegyelmed quártélyja megváltoztatását, de kivált, hogy Tapólcántt akar Kegyelmed könnyű-szerrel lenni; mert látom, csak haszontalan az távolyrúl való dispositió, most pedig keménnyen is kell fogni az kényeskedő és szófogatatlan brigadérosok között, az disciplina és subordinatio megtartásában.

Úgy látom, nincs mit dicsekednünk az adjutant relatiója szerint küldött hadak számában, mellyek, hogy jobban szaporodjanak, megküldöm Zainak az ordert.

Az odavaló novinkákat combinálván az most Erdélyben

intercipiált levelekkel, és német hírekkel: úgy látom, csak valónak kell lenni, hogy nem subsistálhat az Vágon túl armádájok, mert azt írják, hogy abból 12 regimentet visznek Slesziában quártélyban; csak el is hiszem, hogy manci és virczpurgi hadak fel fognak, menni, ha mégeddig nem mentek, ha az sárga had még Újhelyben van is, — mert az az Czoller regimentje, s nem azokhoz való.

Az Pálfi János commendójából azt magyarázom, hogy ez jövő companiára inkább készülnek az kemény csapás és portázásokhoz, mitsem obsidióhoz, az melyben, nem hiszem, bízának Pálfi experientiájához.

Hogy Antal több hadat kíván, azt nem csudállom: mert az egész hadunk sem volna neki elég; de ezt mondva kell tartani, s azt cselekedni, az mit szükségesnek lát Kegyelmed; tudom, felettébb való disgustusa lesz, ha választ nem ad Kegyelmed néki az felesége iránt, s diffidentianak fogja magyarázni, — melyre nézve talám jobb volna, avagy hogy máskint nem lehetne, csak inkább általbocsátani, mintsem diffidentiat mutatni hozzá.

Keczer Sándornak híjában parancsolt Kegyelmed az hínókért felküldendő borok iránt: mert az ő kezénél több boraim nincsenek azoknál, a kiket az országnak adtam, de Munkácsról kell hozattatnom, az hol vannak még tavalyiak, de nem hiszem, asszúszőlő-bort annyit adhassak, noha egyébiránt fogok rajta iparkodni, csak tudhassam: praeter-propter mennyi kell, és mennyiben veszik el? de az sem lehet hirtelen az vizek, sárok miatt. Könnyebb is volna marhát adnom, ha acceptálná; de csak tudnám, mennyi árát remélhetném az bornak? eleget küldhetnék, kivált ha az középszerűt is elvennék: mert máskint is az lengyel sem venné el az jó nélkül, — melyről elvárom Szluha informatióját.

Már pedig, hogy az Kegyelmed levelének velejére térjek, az országgyűllése iránt elmélkedésére, és netalán-talán következő követségeknek gyűvetelire, mellyek iránt való resolutionat, hogy tudhassa Kegyelmed: mindazokban csak az magam opinióján nem akarván járni, büven beszéllettünk Károlyi és Vajival, és megegyeze elménk, hogy az tractában, jam semel facta abrenunciacione, absque consensu Statuum nem eresz-

kedhetünk, reflexiója lévén az Kökényesdi követségére is, *a ki által nagy particularitású affidatiákat tettünk az bavarusnak*; *) hanem quoad compositam divisionem ha meghallgattassanak-e, vagy sem? erre azt írhatom, hogy noha azon követség csak praevisio: de ha szintén küldettetnék is, szükséges hogy consideráltassék, kitől küldettetnek? Mert az abbrenunciatio meglévén: se király, se országgyűllését, se statusoknak, se columnáknak (proscriptusok lévén) őket nem agnoscálhatjuk, még csak Kegyelmed is, már Locumtenens lévén, se nem admittálhatja, se ily nevezet alatt leveleket el nem veheti: mert más országok előtt lehetetlen volna akarni is elhíttetni, hogy ezt sine sufficiente autoritate a Regno vel Duce data követhette volna; melyre nézve in casu desiderii salvi conductus per personam privatam fiendo, lehetne válaszok: hogy ha az öszvegyült magyarok nevével akarnak jüni, meghallgattatnak; ha pedig űk is az magok opiniójok szerint magokat országnak nevezvén, lehetne pro ipsis, tanquam privatis, salvus conductus adni, sine ullo caractere proscriptorum agnito, úgy, hogy credentialist sem hoznának; si quidem non ad tractandum, sed tantummodo ad denunciandum venirent et subsequencia confirmarent expositionis illorum veritatem aut comitentium intentionem: ez olyan forma dolog volna, az mint eddig Szirmaival s Vizával practicáltuk vala az negociatio folyamatját, az kinek credentialisok nem vólt, mégis elhittük szavokat; de megvallom, hogy mindezekre nehezen hiszem, hogy fakadjanak, hanem talám azért tartóztatják az moszkva követet, hogy az által akarnak izenni. *Az mi az külső potentatusok erőltetését illeti: arról mentül többet gondolkodom, annál inkább el nem hitethetem magammal, — mert az Augustus verhovált hadaival anglusnak, hollandusnak és az*

*) Ezen, és az e levélben alább következő, dőlt betűkkel szedett sorok a protocollumba, azon, csak rajz által visszaadható legtitkosabb jegyekkel vannak beírva, melyeket Rákóczi és Bercsényi egymás közti bizalmas levelezéseikben használtak. E rejtett írás felfejtése sok próbálgatás, és mindenféle clavisok alkalmazásának hívságos megkísérlése után, elvégre Rákóczi portai residence Horváth Ferencz nevének következtetéséből sikerült, melyet a fejedelem, illető clavissára, ezen titkos jegyekkel jegyzett föl.

Imperiumnak is széltibe kínálkodik, a mint az közhírek széltiben írják; melyre nézve semmi hadakozásra nem készül, az országot conscribáltatja, avval szabad; szükséges, hogy ű is gondolkodjék annak conservatiójárúl, és talám oly perpetua militia erigáltatásjárúl gondolkodik, a mint Svécziában vagy on, nem lévén fundusa, hogy fizetettet nagy számban tarthasson, annálisinkább, midőn considerálok: mi irattatik az moszkva békességről, ezen accludált hírekbul, s az mellyekben nem látok igen megvető modificatiókat, a mellyekre nem léphetnének az békéllő felek.

Már látván, hogy az követet nem várhatom: Szenczit még innen fogom expediálni, és az Kegyelmed Golofkinak szóló levelét is megküldöm.

11.

Károly, 12. Februarij. Nedeczki Sándornak.

Hogyha Kegyelmed 18. Januarij írott levelünket, mellyet Sinyavszki uram által küldöttünk, vehette: úgy, reménljük, bővséges válasza lehetett mindazokra, a mellyekről írt vala Kegyelmed leveleiben, és ugyanaz által érthette, mi okbul tartóztattuk Szenczit; de mivel még eddigis semmi újabb hírét nem hallottuk azon moszkvai követnek: azt tovább tartóztatni nem akartuk, hanem amavval residensünket fogjuk küldeni.

Noha eleget gondolkodtunk, mi lehet oka az feljebbírt Bácsbul jövő czár követje megtartóztatásának? egyebet mindazonáltal nem ítéltünk, hanem: mivelhogy az bécsi udvar mindenütt hirdetteti az békességet, hogy meglészen, és ugyan országgyűlést is convocált pro 29. Februarij Pozsonyban, hihető, praevie az által akar némely propositiókat nekünk tenni; mivel mégeddig noha semmit ez iránt nem jelentett, mégis szemtelenül hirdetni meri, hogy már követinket is küldöttük volna a tractára, és magunk között meghasonolván, minket a békességbul akar kirekeszteni, — a mely teljességgel nem igaz lévén, ezen költött hír hamisságjárul informálhatja Kegyelmed az czár udvarát. Minthogy Augustus iránt való hír, hogy tudniillik az lengyel koronát affectálná, confirmáltatik: szükségesnek látjuk, hogy Kegyelmed kéz alatt munkálódjék annak is megtudásában, ha bizonyos-é, hogy a végre új colligatiót ineült volna az czárral? Mert csak abbul is látjuk,

hogy ez nem teljességgel fundamentum nélkül legyen: mert az két Sembek, a mint mondattatik, Saxoniában mentenek, noha praevie mitüllünk kérték volt szállást, melyre offeráltuk is magunkat, és ugyan ezen okból nem hitethetjük el magunkal, hogy valami legyen az novogrodi gyűlésből.

Ezelőtt egynehány nappal Constantinápolyból gyűtt levelünköl értettük az portának habozó elméjit; és noha az előbbeni leveleink szerint láttatott azon birodalom fegyverhez készülni; már mindazonáltal újonnan irattatik, hogy láttatik ez iránt való szándékának letétele; de mindezek jobbra az fűvezértül függvén, oly változhatók, hogy amannak letételével (a melly is most ottan könnyen megtörténik) hamar megfordíthatja ez iránt való szándékát.

Ezen alkalmatossággal küldünk az Kegyelmed költségére háromszáz aranyat, és residenstünk expeditiójával is fogunk az Kegyelmed visszajövetelére valamely költséget küldenünk, oly bizodalommal lévén az Kegyelmed személye felől, hogy ezután is fogja távoztatni az szükségtelen expensákat; legyen mindazonáltal azon Kegyelmed, hogy számunkra egy öreg fekete róka-béllést, úgy három nagy fejer farkas-mentét vagyis vilcsurát szerezhessen, kívült ha oly kereskedőket találhatna Kegyelmed, a kik borúl contentáltathatnák magokat.

Az idevaló hírekről nincs olyas, a mely érdemes volna, hogy az udvarnak tudtára adhatná Kegyelmed; mert az téli üdő magával armistitiumot csinálván, a sok változó alkalmatlansági miatt mégeddig meg nem engedte az operatiókat; az portázások pedig, hálá Istennek, mindenütt hasznosan fordulnak részünkről. *)

12.

Károly, 18. Februarij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ittlétemtől fogvaist semmi levelét nem vévén Kegyelmednek, ma nagy későre együttérkezének az Kegyelmed 27. Januarij és 4. Februarij írt tudósítási. Valóba bánom, hogy az noviunkától megcsalattattam az német elmenetele iránt: mivel aztat könnyen elhívén, más helyekre is megírtam; helyesen is

*) Krucsay kezeirása.

fogja Kegyelmed cselekedni, hogyha ezeknek folyamatját fogja Kegyelmed meggátolni.

Az mi az országgyűllését illeti: látván, hogy az convocatoriák kiterjedtenek, mert az Heves vármegyeit maga az szegény püspök, pecsételve, az sárosit Bertóti, az közép-szólnokit, az mely Váradról küldettetett volt ki, az blokada tisztjei küldötték kezemhez, Károlyi és Vay uram opiniójából is tanácsosnak ítéltük lenni ezen inclusának tenora szerint irattatni az nemes vármegyékre; melyben ugyan praevie az Kegyelmed opinióját is kívántam volna venni: de úgy mód nélkül elkészett volna levellem, és még az datálása is meghaladta volna az gyűllés terminussát. Nevetségre méltó conceptusok, és reméllem, csak avval is prostituálni fogják magokat idegen országokban, hogyha az confoederatióban lévő vármegyék nélkül ország nevével fognak végezni: holott ezeknek is jelenléteket szükségesnek látták vala lenni, azért convocálták. Hogy az szegény nem-érseknek jó intentiói vanuak, abban kétségem nincsen; mert tudom, hogy annakelőtte is sokat és szívesen segítette az nemzet dolgait: de bezzeg, claudicat az similitudója, és az consequentiája az török, ergo Kegyelmed is; hadd lakjék Kákonyi Komáromban, úgyis kuka lesz belőle, akár accentussal, akár a nélkül. Ügyis, reméllem, hogy vehette Kegyelmed ezen negociatióról való elmélkedésemet.

Consolatióra méltó dolog az ott fent lévő szegénységnek az contributio iránt való készsége; de bezzeg, nem mindenütt egyenlőt beszéllenek, és reméllem, megírta Kegyelmednek is Bertóti, mely extremitásokban láttatnak lenni az városok.

Kókai iránt örömet változtatom resolutiómat az Kegyelmed opiniója szerint, mert bizonyára magam is általláttam, hogy nem lett volna felettébb állandó kapitánysága ezen esmeretlen földön, — melyre nézve elvárom másról az Kegyelmed opinióját.

Esze Tamás protestatiója, megvallom, nevethető és bosszonkodható; az én resolutiómat híjába allegálja: mert az ő kedvéért nem kívántam soha bontani az hadi regulát; elég az, hogy esmeri Kegyelmed, kicsoda? Írt nekem is elegendő panaszokat Károlyi ellen, hogy maga és Kércsiné jobbagyit az ezeréből kivette volna: de maga Esze Tamás originalis levelé-

vel és azon hajdúknak adott obsitjával conprobálta előttem, hogy maga recognoscálta erővel elvitetteknek lenni, — s úgy bocsátotta haza őket.

Az selmeczi commissiónak hasznát ugyanis az Kegyelmed revisiójából várom; mert még Kassán létünkben általláttam vala, hogy vagy igen okos nékiek Hellenpach, vagy peniglen ártatlan azokban, az mellyekben vádoltatott.

Az hírekről nincs mit írjak, noha óránként várok Nyúzó-túl, a kit ezelőtt két héttel parancsolatomból küldött vala el Károlyi.

Az fegyver dolgárúl vettem Kray levelét, ki is írja, hogy Hollandiából kínálkodnak egynéhány ezer flintával, 4 frtjával; meg is írtam neki, hogy küldjön vagy nyolczezerig valót; úgy biztat, hogy még kikeletre itt lesznek.

13.

Balsa, 27. Februarij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Hosszas utazásim után, dolgaimat elvégezvén, az mint lehetett, úgy látom, nagyobb bajoskodásra térek vissza az kassai ködös, bűdös, sáros, vizes quártélyomban; mivel már úgy tetszik, fülem teli tött az hadi tisztek sok rendbéli panaszaival és kérésivel, az kiknek eddigis csak reménsséggel fizete az üres, és most, az mint kezdem hallani, póturával telendő cassa. De mivel ezek Kegyelmed körül is elég bűvök, úgy hiszem, — térek az erdélyi dispositióim tudósítására.

Mivel azért mind fenyegető, mind ösztönöző patensimmal véghez nem vihettem az erdélyiek öszvegyűjtését, kiknek nagyobb része az vizek miatt, és sokan az marhájok veszedelme miatt absentálván magát, annyira nem mehettem, az mennyire akartam; hanem Görgény vára succursusára Palocsai commendója alatt az maga, Bóné, Kárándi, és hajdú-város, s Besenyei ezereit expedialtam, hogy tudnillik, az midőn Nyúzóék (kik is Fejérvár táján vadnak) fognak lármáskodni, addig ezek egyenesen Görgény alá menjenek, minden postirungjait elkerülvén az ellenségnek; megválnak, mire fognak mehetni?

Az Törökországban futottak leveleiből látom, hogy az német mindennap csuportoson küldi felfelé az hadát, tízen-, húszon-, harminczonként; melyből egyebet nem immagynálha-

tok, hanem inkább készül az erősségek, mintsem az mező őltalmához, és az mint az postirungjai formálásából és erősítetésekből kitetszik, az Marost veszik lineájúl, és már is az egész német és rácz lovasság kimenvén Kolozsvárrúl, mondatik, hogy az gyalogját is el akarja vinni, az mely még ugyan nem bizonyos, de az való, hogy annak nagyobb része úgylis elveszett himlőben, az mint mondják, — de én szeplőnek ítélem lenni. Most több új híreket nem írhatok Kegyelmednek, az dolgokrúl való tudósításomat penig ez jövő postára hagyván, maradok, etc.

N. B. Pekri szolgálai megfogattatásárúl,)* és hogy küldetessék meg az 40,000 kűsónak az assignatiójának registruma.

14.

Vay Álámnak. Tokaj, 28. Februarij, 1708.

Az Kegyelmed 20. írott levelét az „kedves bátyámuram“**) levelével vettem, melyet is az Kegyelmednek írott levelével confrontálván : mivel avval szórúl szóra, mutatis mutandis egyez, elküldését nem is láttam méltónak lenni, bosszonkodásban mindazonáltal micsoda választ adtam néki, ímé, Kegyelmednek in originali includálom ; melyben mindazonáltal, ha valamiben ollyat látna Kegyelmed, az mely igyünk dolgaihoz appropriate nem vólna, tartóztassa meg Kegyelmed, és opinióját vévén, könnyű lesz változtatni ; jutott ugyan még dictálásomban eszemben, hogy imádságnak fogja Kegyelmed tartani az Isten ítélőszéki eleiben való hívásokat : de ezt az vármegegyékre nézve is, az kiknek az palatinus levele copiájával meg akarom küldeni, szükségesnek láttam lenni, hogy tudniillik az aljassa is az embernek álltalláthassa igyünk igazságában való bizodalmunkat.

Emberünknek odamenetelit ad protestandum nem ítélem tanácsosnak lenni, kivált credentionalis nélkül : mert azt justo jure nyakon köthetnék ; ha űk opiniójok szerint béérték egy protestatorium manifestummal : mi is béérjük avval, ha szük-

*) E dőlt betűk ismét a 10. sz. a. közlött levélnél említett titkos egyekkel irattak maga a fejedelem által, ki ezen emlékeztető-féle iratot saját kezével jegyezté oda.

**) A nádort, hg. Eszterházy Pált érti, gúnyosan.

ségesnek fogjuk látni. Ha olyan modalitással, a mint az előbb is megírtam, akarnak küldeni akárkit is: az Kegyelmed szembe való lételit nem gondolnám rosznak lenni, úgy mindazonáltal, hogy mindgyarást tudtára adja Kegyelmed, hogy kétszer vagy egyszer 24 óránál tovább ne légyen szabad közöttünk való mulatása, hanem magunk embere által tudtára adattatik az válasz, — és talám ezen praetextus alatt pro curiositate fog közikben mehetni emberünk.

Az mi az pachetumot illeti: azt újjobban viaszasétáltatjuk, hogy Kegyelmed is tovább promoveálhassa.

Ezen órában esett értésemre, egy igen rút ábrázatú dolog, melynek kinyomoztatásáról actu tészek dispositiókat, hallván, hogy valamely Munkácsi János nevű ember, Zemplény vármegyei perceptor, alattomban esketteti az falukot, és még az Tiszán által is jár, három falut meg is eskettetett, mire? az még titokban vagyon: de némely nemesek, a kik előttem referálták, az magok megesküdt jobbágyoktól tudakozván, azt mondták, hogy ha karóban vonattatnak is, ante primam Aprilis ki nem nyilatkoztatják. Mivel azon Munkácsi Homonnán lakik: cadit in ipsum suspicio, és nem hiszem, hogy ez az orosz pap szele nem lenne; írtam Károlynak, hogy tolvajok képiében étszaka vitesse el házoktól azon parasztembereket, magam peniglen Munkácsit az vice-ispánnal más praetextus alatt hozzám hivatom. Ha peniglen ezen állapot teljességesen ki nem nyilatkoztatnák: pro 15. Martij csuportra vitetem az Zemplény vármegyében lévő hadakat, az mustra praetextusa alatt; mert hihető, az lesz mesterségek, hogy quártélyokban obruálhassuk az hadakat. Bár Kegyelmed is nyomoztassa Ungvár vármegyében az orosz pap dolgait: mert hallottam, hogy újonnan is foly patense, — melyről ugyan én Szent-Iványi Jánosnak parancsoltam. Etc.

15.

Kassa, 2. Martij, 1708. Gróf Bercsényi uramnak.

Tegnap iutomban 18., ma penig 22. és 27. írott levelét Kegyelmednek vettem, és mivel úgy látom, elegendő időt ad az válaszádsra ezen kassai árestomom: nem kímllem fáradságomat az válaszádsban. Az mi azért az elsőben lévő ellenségről való híreket nézi: azt csak régen általláttam, hogy híjában-

való volt motusárúl való elmefuttatásunk, és az postirungrúl elmeneteli oka keresése,—mert mégeddig felmenetelinek kevés okát láttam az külső hírekből; de csak elhiszem, hogy reászorúl ez idén hadaira; mivel máris inrumpált Piemontumban és az Imperiumban az francia hada, az mint az magok híreiben megvallják, elannyira, hogy nem hiszem, hogy valami telhesség az dánusok lehozattatásában, az kikirúl régen írták, hogy le akarják hozni, de az dániai király nem engedte, hanem az Rajna mellé küldettettek.

Az assignatiók iránt tett rendelési Kegyelmednek helyesek; de bár adná Isten jobb folyamatját itten az egyszer elrendelt dolgainknak, mellyekrúl ugyan még eddig semmi informatióm: de irattam Keczer Sándornak, hadd gyűjjön hozzám minden parancsolataival Kegyelmednek, az mellyeket elmenetelemtől fogvást vett, és informatiót adjon. Azt ugyan tudom már is, hogy itt megszűntenek az artoleriabéli munkák, az mellyekrúl keveset gondolkodik Sréter, s azt gondolja: elég téssen hivataljának, ha az francziák ellen való panaszait kiprűszkölhethi; így ű is forrasztja az konczt, én is valóban haragudhatom Oeconom uramra, mert mégsem fizette ki Dobozit és az lengyelországi adósságot, melynek praetextusával mutaták az utolsó angáriabéli proventusnak semmiét; írtam ugyan az praesesnek, hogy ha halasztja, jószágából tétetek satisfactiót, — melynek bizony nem is lészek elműlatója.

Cornelius Tacitus munkájának szeretném effectusát, ha már valaha egyszer többet húzna ki víznél az bányákból; de mi haszna! talán csak elveszett fundusnak tartsuk már azt: mert mentül tovább keressük, annál nagyobb cócót találunk, s valóban experiáljuk az olasz proverbiumát.

Melyre nézve csak jobban szeretem az Kegyelmed földi munkához való készülétit, és az pozsonyi gyűlés megzajdításában való fáradozását, — de félek, hogy ezt is az víz fogja inpediálni; nem is apaszthatja az Vágot Cornelius, kivált ha az had sem gyülekezik. Én ugyan már itt nem találtam Balingot, de azt írta Török Andrásnak, hogy már Rima-Szombatig 80 hajdúja szökött.

Csak elhiszem, az brigadérosok competentijából és abból származott rosznak kikereséséből nehéz kiigazodni; de hiszem,

az nehéz, hogy az ros z cselekedeteknek és azokból származott fogyatkozásoknak még az okát sem tudjuk kikeresni, nem-hogy büntettethetnénk. Isten tudja, hogy volt? de elég az, hogy rosszúl volt, ha az mint mondják, úgy volt.

Antal uram országgyűllésérül én is írtam Kegyelmednek az minap útból írott levelemben, melyrül elvárom cum glossis az Kegyelmed informatióját.

Forgáchné asszonyom levelét már válasz nélkül nem akarom hagyni; remélheti is, hogy meglesz egy része ad festum translationis, melyrül hüvebben írok akkor: mi lehet, ruminatis circumstantiis.

Úgy látom, Ung vármegyének az elmaradott dicája sem térsen nagyobb büséget az országban az búzájánál és boránál, de mégis jobb semminél; de mivel úgy látom, nehéz volna Kegyelmeddel elhitetni az okát: miért superálja az odavaló dominium dicája az munkácsit? avval nem fárasztom magamat, sed docet experientia. Az orosz papok iránt való inquisitiót Harasztira bízom, egy juratussal.

Mit írtam az nem-palatinusnak: gondolom, már ennek elérkezéséig vehette Kegyelmed az tegnapelőtti maga currérja által küldött leveletemet, melyben talám nem sokat hattam hátra azokbau, az mellyeket ítélne Kegyelmed szükségesnek, hogy írjak, — bééri bizonyára avval is; mindazonáltal, mivel reméllem, Kegyelmed is fog „kedves sógor urának” (Eszterházy nádor) írni: pro supplamento megírhatja Kegyelmed az többit.

Éppen pirongatni kezdem vala Kosovicsot az posták késő, járásáért: az midőn praetereálván pirongatására való feleletit, minekelőtt még felszakasztottam az levelet, szörnyen mondá, hogy jó hír van benne, és úgy idején vettem eszemben, hogy nem praejudicál Urbán Czellernek az Staromberg Nyitrán való léte, és ugyanis mondhatjuk: tandem per ventos ossa columba venit.

Eleget gondolkodom examenjérül, mert veleml annakelőtte alkalmas confidentiába lévén, — csak elhiszem, kiadná magát; de ide ha hozattatom, az sok franczia mind szembe lesz véle, és kivált az vén ember, (Des Alleurs) az ki, félek, többet mondana neki, mintsem kellene; de mivel nem látom más módját, úgy látom, csak ide kell kísírtetnem. Az mely

katonák elfogták, kivált az tizedesek, méltók az promotióra; el is hiszem, nem fogja Kegyelmed jutalom nélkül mérész próbákat hagyni.

Az morvai passus felteretéséről még nem vettem az Kegyelmed levelét: de valóban gyönyörködhetném benne, ha ezen három felől történt próba megtartóztatná az császár lejövetelit, — az melyben úgysis Tamás vagyok.

Noha Zaynak még az Tiszán általmenetelem alkalmatosságával megküldöttem az patenst az Borsod vármegyei hadak kergetésére: bánom mindazonáltal, hogy mégeddig nagyobb hasznát nem tapasztolhatta Kegyelmed azon hadak gyülekezetinek.

Az fegyverről, megvallom, csaknem desperálni kezdék magam is: mert az danczkai pénznek dolga is teljes confusióban reducáltatott, és 8-bertől fogvást vagy nem akarják, vagy nem lehet küldeniek az cambiumot, elannyira, hogy oda creditumunk, az mellyet rézpénz nélkül nem reparálhatunk. Az bornak sincs semmi ára, s mindenütt csak szerzik az polturát, addig árúltatja az borát az kocsmán polturán, míglen kitelik az dica-pénz. Zemlénny vármegyében pedig becsülettel megszoríták indifferenter az dica-pénzt egy forinttal, hogy kiteljék az reájok esett summa, — nemhogy az itt eleikben adott modalitás szerint procedáltak volna, melyre nézve pro 15. hujus gyűlést praefigültatok nekik Gál-Szécsben, az melyben magam is jelen kívánok lenni; s avval is dicsekednek, hogy sokaknak az dicatorok ajándékért az dicatio után lerótták dicájokat s mégsem büntetik, — de majd-majd!

Magam is általláttam, hogy nem lesz ezen két districtusban hasonló folyamatja az rendeléseknek, mint ott fent; noha ugyan még Keczer Sándortól nem informáltattam, keveset szólhatok az dologhoz: mert az Tiszán túl is ő Ötvössége confundáltatott, mivel Keczer uram directe ír az vármegyéknek, és mindenben praetereálja ötöt, s amaz vacca ad novam portam.

Valóban, kedvesen veszem, hogy Kegyelmednek reflexiója vagyon az praetoreana reclutázására is; el sem múlattam volna eddig annak szükségeinek megirattatását, hogyha az fegyverről nem lett volna consideratióm, mert a nélkül mi haszna az reclutának? más az, hogy ha Bonafusz resignálni talál: az kétből egyet csináltatok, és meglesz; az egy karabélyosok,

palotások, úgy tudom, completa megvannak: mert ezeknek most is hoztak reclutát. Az Tiszán túl való hadakat az mi illeti: Károlybúl való elgyűvetelem alkalmatosságával induló-félben volt Kegyelmedhez az Károlyi vice-kapitánya, ad dandus informationes; nem is hiszem, hogy elfelejtsék magokat.

Prinyi Miklós sem egyben, sem másban nem tudja, mit kíván? mert az fiárúl kár szóllani is. Az ecsedi strázsamester ha jó, ott is kell, ha rossz: majd 'szen velle dicsekedik, hogy megveri az fiát, s talán jót csinál bellőle; de nem hiszem, félesztendő múlva, hogy az fia nem dicsekednék, hogy megverte az apját! Csajágít, ha az Isten megfagylalta, kérje: hadd olvaszsza büszkeségét, — mert így csak az granadéros-síveg alatt lesz jó ostrom, pedig nem mindenkor kell!

Bíber László levelét, imé, visszaküldöm; akarom, hogy az Isten spiritust senatoriust infundált belé, és kívánom, ut confirmet, quod operatus est in eo; jó, igenis, hogy csalogatja az odavalókat: de nem szeretném, ha azt Kegyelmed híre nélkül cselekedné, mert csalogattatik az, a ki csalogat. Bizony, én is valogatva osztom az gratiát: ne fiat exemplum sine specimine fidelitatis, posse quem obtinere absolutionem peccati ruptae confederationis.

Sűgó, az mint látom, mind relatiójára, mind állandóságára, s mind qualitássira való nézve, igenis, megérdemli az becsületet, lesz is gondom reá: de Kegyelmed se mulassa el érdeme szerint való accommodatióját; relatióiban hibát nem tapasztaltam, s becsülöm benne, hogy se okosabb, se bolondabb nem akar lenni az eszénél, azaz: se hallgatással nem akar okosnak látszani, se sokat-mondtával nem jár szaporábban az nyelve az eszénél; confirmálják sokban beszédit az én avizáim is, és akármiként dicsekedjék német uram az succursussal, s emlegesse Újvárt: nem hihetem el, hogy más gyűheszen, hacsak ez meg nem fiadzik. Reméllem, csak első postán is lesz bizonyos hírem az Bavariában menendő franczia felől, s nem is hiszem, már is, hogy Kőkényesdi szele nem lett volna az Villars általjövetele az Rajnán: mert amaz quarta Januarij írja nékem, hogy az elector Párisban küldi pro 6.; onnan egy nabi járó föld, 7. ott lehetett: éppen akkor volt az nagy hadi tanács; Villars 12. indult Párisbúl, 15. Strassburgumban

érkezett, a hol általjűtt vőlt 8 ezer embere 30 öreg-ágyúval; az többi is nyomakodott, noha amaz is elég lett volna az lineák megvételeére.

Tolvaj Gábor szegény Göргеiekért való megszabadulását resolváltuk; az midőn Kegyelmed Muránybűl ki fogja vitetni, azt úgy akarnám, hogy hirtelenségben esnek: maga se tudná, hogy hová s miért vitetik. Okolucsányinak épen akkor, az midőn az Kegyelmed levelét, micsodás írását vettem? ímé, includálok; ha Kegyelmednek jónak látszik, megengedem néki az választételt, mindgyárást meglesz, a mit kívánunk, mer két kézre fog kapni az udvar azon alkalmatosságon: mert tagadhatatlan, hogy az maga aleatusira nézve is még soha ily extremitásokban nem vőlt, s annyira nem praemáltatott.

Már Isten más generálist is adván kezűnkben: örömost erteném az Kegyelmed opinióját Hajszter iránt. Sasan szabádulásiért Bonactűl sürgettetem, és azonkivűl is szegény vén Nagy-Szegit, Gyulai István és Krucsai János kapitányokat továbbságotokban hadni nehéz: másért penig nem akarják kiadni őket; más részrűl penig az Dunán túl valók kérését is tudom elfogattatása alkalmatosságával, és alig tudok resolutiót venni ezen állapothban. Midőn ezeket írnam is, gondolkozván: ha jobb-é Tolvaj Gábort az gyűllés előtt vagy utánna elbocsátani? juta eszemben, hogy ha az ember bátorságához bízhatnék, soha nem lehetne jobbat nállánál feldobolni az nevűnkkel credentia nélkül tehető kemény beszédekre; mire mehetni velle? Kegyelmed jobban tudhatja, mert én tudomra sohasem látam, — és így csak egyedűl Kegyelmedre bízom ezen dolgot.

Szükséges, hasznosnak is ítélem, hogy Kegyelmed Újvár épületirűl tett dispositiókat: de még ennél is szükségesebb lészen az beléje való praesidium idején való kiválogattatása, mert már is elég erős kivűl, ha olyan lesz belől is: megcsalja magát az ki víjni akarja. Az küldött kabalát kedvesen vettem; adja Isten, hogy oly elisio ne légyen profetiájában, mint ver-sében! Az rövid írásrűl, kérem, meg ne ítéljen Kegyelmed: mert tegnap este kezdvén, kifogytam az időbűl szintén; úgy szégyenlem, hogy még mostis háló subába vagyok, — de felöltözve is leszek Kegyelmednek, etc.

P. S. Lapsánczki pénze iránt csaknem elfelejtém az

választ ; hallgatásomat ártatlanul másra magyarázta volna Kegyelmed, — de szerencsémre előlkerülvén az postscripta, melyre nézve örömmel amplectálok ezen alkalmatosságot is, hogy az Kegyelmedhez való igaz atyafiságos indulatomat megmutathassam ; csak kérem, considerálja Kegyelmed mind hazánk súlyos szükségét, mind az emberek nyelvek pergetését, melyben, tartok, mindaketten oly mélyen akadunk, az midőn egyfelől indistincte adózunk, másfelől az ellenséget ajándékozunk, hogy nehezen gázolunk ki belőle ; hiszem, többet is áljövendőben az ország, ezen adósságát is kifizeti, ha Kegyelmed azon summát kikeresvén, az országnak adja kölcsön.

16.

Kassa, 6. Martij 1708. Károlyi uramnak.

Curérom visszajövele alkalmatosságával vettem az Kegyelmed 1. Martij írott levelét, és noha ugyan még el nem érkezett Teleki Mihály levele: régtől fogvást értettem mindazonáltal az hadi szolgálatra való kívánságát; és ugyan most is a végre kívántam Kegyelmed mellett applicálni, hogy Kegyelmednek is alkalmatossága lehessen experiálni, ha comperiáltatik-e az iránt való geniussa? mert tanács lévén (az mely Erdélyben legnagyobb és becsesebb hivatal) az hadi subordinatio alá indifferenter nem vettethetik, az ország institutioja szerint is az fejedelmek mellé mintegy pro parte gubernii lévén rendeltetve; ugyanis ezen okból differáltatott volt még eddig mind Mikesnek declaratioja, mind az övé, hogy tudniillik, magok collegájok alatt ne legyenek. Mert noha ők eztet annyira se nem becsülik, se nem considerálják talám: nekem mindazonáltal cautusabban kell ezen állapotban procedáluom, országomnak szabadsága is jövendőre azt hozván magával; mellyeket Kegyelmed vele is annak rendi módja szerint communicálván, talám fog sedáltatni elméje; úgyis mindazonáltal ennek rendi módja szerint, idejét-módját látván, Kegyelmed applicálhatja, a hol ezeknek megsértődése nélkül lehet.

Pongrácz Györgyöt én tegnap innen expedíáltam; a mint-is tovább is szükségesnek látom lenni, hogy az politicumokat concernáló expeditiók az Kegyelmed és az tanács nevezeti alatt folyjanak: mert most is esett kezemhez oly levél, az

melyből látom, hogy el akarják hitetni az ország lakosival, hogy szabadságok ellen való dolgokat követek, és minden hűségnek bestelenség az jutalma; sőt nem hiszem, hogy ezen alattomba való practica ne lett volna oka az mustra elisiojának. Mellyeket látnom, tudnom s hallanom mely nehezen eshetik, — elítélheti Kegyelmed.

Csak Rádait várom, megküldöm Kegyelmednek az marosvásárhelyi decretum protocolumábúl mindazokat, az mellyekből valamely lument vehet Kegyelmed; azalatt is mindazonáltal az tanács urak odaérkezvén, cselekedjék Kegyelmetek, az mit országunk hasznára legjobbnak lát lenni.

Az Mulykó praetensiojárúl nincs mit írjak: mert az mivel adóssá lések, örömet megfizettetem, melyrül is parancsoltam Marjainak; az computust pedig Kegyelmedre bízom.

Az mi az postirungban való hadaknak dolgát illeti, az küldött tabella szerint való exactiót approbálom; az mi pedig az hajdúságnak dolgát illeti: Kegyelmed azon dolgot az tanácssal conferálván, hogyha az közönséges akaratból jónak találják lenni, nem ellenzem, hogy az Partiummal fizetessen; úgy diószegi lakosoknak revisioját is Kegyelmednek committáljuk.

Az mi az Erdélyországa ötvenezer kongóját illeti: annak elolvasztatása még in suspenso maradhat, mert úgy látom még az conjecturábúl, hogy léssen keleti az kongónak, noha most ugyan még az pultura látszik megvetettnek lenni.

Elhitettem ugyan magammal, hogy Kegyelmed eddig értette Max Starombergnek elfogattatását, mellyet is Kegyelmednek pro confirmatione írom, etc.

Ezen levelemet végezvén, előlkerüle az Kegyelmed 27. írott levele is. Kívánok Kegyelmednek jobb szerencsét az mustrához, mintsem nékem vala! Az Ajtaira szóló assignatiót íme, includálom: az brigadérosnak 200, colonellusoknak 150, és az füstázsamestereknek 100 frtot rendelvén, hogy Kegyelmed kezéhez küldje; az utromokat is Jósika István által még Tokajból (az kesely-lovammal együtt, melyhez Kegyelmednek szerencsét kívánok) elküldöttem. Az görgényi segítségre nem ösztönözöm Kegyelmedet, elhitetvén magammal, hogy annak elmúlatója nem léssen; az puskapor kívül

Ecsedből, az hová az munkácsi commendansnak 12 mázsával kellett szállítani, de az mint leveléből láttam, mégeddig az vizek miatt nem effectuálhatta; mivel mindazonáltal közelebb-ről ki nem sül, újonnan is parancsolom, hogy avval együtt 20 mázsáig oda szállítson, az hová Kegyelmed fogja parancsolni. Hogy az somlyai tisztemet árestomban tétette Kegyelmed: jól cselekedte; megparancsolom Krucsai Mártonnak, hogy inquisitiót peragáltasson ellene; mint szolgálommal, úgy bánok velle, s revideáltatom dolgát.

Pekri uram Lengyelországban küldött szolgáljára nagyon vigyázás; maga is az leánya lakadalma után azonnal hozzám fog júni.

Bagosi contentatiója az Gyulafi adóssága iránt eddig csak abban múlt; elmenetelem alkalmatosságával Aszalainak parancsoltam volt felőle, ki is mellőlem eltávozván, feledékenységből ment ezen állapot: de most expediáltatom az parancsoltat Radó Pálnak, hogy resignálja azon jószágot, s keresen magának más fiscalitást. *)

17.

Bercsényi úrnak. Kassa 11. Martij, 1708.

Noha tegnap curírom által küldött levelembe büven írtam Kegyelmednek az haza dolgairól, és az külső országbeli negociatióink folyamatjáról: de az újonnon interveniált Kökényesdi levele újonnan ad okot az írásra, az mely 16. Januarij datáltatott, s a mely nap szemben lévén az királylyal, propositiói megvizsgáltatása Torsinak committáltattanak; és mivel Tournon nem vette az instructióját: parancsoltatom szerint azokat is proponálta, az mellyeket amarra bízam volt; még ugyan az feljebbírtt ministerrel semmitsem végzett volt: írja mindazonáltal, hogy előre is tapasztalta az király affectióját és az ministerek hajlandóságát, az kik (ha hitelt kell szavainak adni) Tournonnal nem contentusok; sőt oly levitásokot ír felőle, hogy látom, hasznosabb lészen csak erre bízni az dolgokat, mintsem mind az kettőnek committálván, az közöttök eredett dissensiót nevelni; reménlem, úgyis megmutatja két vagy há-

*) Pongrácz Gy. kezírása.

rom posta, mire mehetett? mert ha akarják, könnyen resolválhatják.

Érkezett azalatt Silesiából az kereskedők által oly hírem is, hogy az svécziái plenipotentiáriusok, elmúlván az hat hónap az mely ad executionem tractatus rendeltetett vala, rumpálták az commissiót, és recedáltak; melyből csaknem kétség nélkül általláthatjuk, hogy meg nem szűnt az két udvar között eredett diffidentia, melynek, adná Isten, valaha már vehetnénk hasznát! Iratik mindazonáltal az is, hogy az svécziái király nagyon megyen Moszkvaország felé, és Grodnót megvette, az hol az czár maga volt 13.000 emberrel, mellyeket maga az svécziái király 600 válogatott népével elébb az hidat elnyervén tölök, confundált, és hogy táborát az moszkva cavalleria és infanteria közzé helyezettetvén, conjunctiójokat impediálta, mely aspectusból bizonyára kevés jót magyarázhatni az moszkvának; ezt ugyan az posnaniai palatinusné írja, s valóságát ennek, vagy az minapi victoria hírének valóban várnám.

Az feleségem is írja, hogy Urbich most már az czár követje lévén, offeráltatta titkos szolgálatját s correspondentiáját; valóban szeretném is, ha lehetne valamely módot kigondolni az clavis transmissiójában.

Az Keczer Sándor dolgairúl büven irattatok Kegyelmednek az cancellariám által, s csak látom, hogy az elhányt és vetett kongóból poltura terem. 16. magam megyek az Zemplény vármegyei gyűlésre, az mellyet Gál-Szécsre rendeltettem, s azon lések, hogy az vármegye sok rendbéli confusióit helyrehozhassam. *)

18.

Kassa, 12. Martij 1708. Kray Jakabnak.

Minekelőtte az Kegyelmed hosszas levelére választ adjak, szükségesképpen recapitulálni ítültük az Kökényesdi tegnap vett és 22. Januarij írott levelét, melyben tudósít, hogy már akkor parancsolatot adott az király 7 hónapi restantiának egyszersmind való megfizetésére; noha tagadhatatlan, hogy

*) Ezen egész levél a fejedelem saját kezével van beírva a protocollumba.

nem tudjuk, mi okból kívánhatott annyi hólnapi restantiát, ha az Constantinápolyban fizetett 1706 esztendőbeli septemberi, octoberi, novemberi és fél-decemberit adósságban nem imputálja, mely summa, mivel megfizettetett, a mint ezen included extractusból meg fogja látni Kegyelmed, oda nem számláltathatik; de mivel mindezekről majd bővebb parancsolatunkat fogja Kegyelmed venni: térünk egyéb dispositióinkra, az mellyek végett magát Fervilt kívántuk Danczkára küldeni.

Melyre nézve, mivel az előbbeni levelek tenora szerint méltán elhitethetem magammal, hogy eddigis vehette az követ az király dispositióit az cambiumok iránt, reméllem, mindeneket oly rendbe fog Kegyelmed hozni, hogy mindenekfelett az creditum helybenálljon.

Az mi azért az Kegyelmed levelében specificált summát illeti: mivel Kegyelmed az inclusából meg fogja látni, mit vettünk fel Constantinápolyban az 1050 tallérokön kívül, az mellyet az követ interesért fizetett, egyéb kivetőt nem látunk; sőt az Fervil 984 tallérjának is fizetését placidáljuk, mivel itt meg nem fizethettük neki, ezután peniglen az punctualis fizetésről assecuráltatván, tégyen Kegyelmed eljövetele előtt oly dispositiókat is, hogy olykor pénzt is vehessünk fel itten, és az muntír-posztóban ezután ravicsi posztót bé ne végyen, melynek rosszságárúl naponként panaszolkodnak commissariusink. Groffei fizetéséről állandó dispositiót tegyen Kegyelmed, úgy Corchordról is, az kiról, úgy tetszik, azt írta vala Vetési, hogy 100 tallérral megelégszik: de ha több lesz, sem bánjuk, kivált ka magát resolválná az svécziain udvar mellett való lakásra; s alkudjék meg Kegyelmed úgy vélle, hogy fizetése igen sokra ne menjen, s az bécsi correspondentiát legszorgalmatosan continuálja.

Mivel penig az atyámfia hozzám való jövetelit resolváltuk: Kegyelmed minden adósságokat ott complanálván, az útozására szükséges költségérül illendő rendelést tégyen, szolgálit s cselédjöt kifizettesse, és onnan való indulása előtt positive parancsolatomból declarálja nékiek, hogy akármelly assecuratiojok légyen atyánkfiátúl: de ide egy férfi-szolga sem bocsátatik bé; noha peniglen minket Gróf Tarló, az ki az lengyel király parancsolatjából hozzánk jött, és Törökországra mé-

gyen, assicurált, hogy passus nélkül is általjöhet : hogyha mindazonáltal Bonak uram nem javallja, passus nélkül meg ne induljon Kegyelmetek. Irtam ugyan e felől mind az kijóviai, mind az belzi palatinusoknak, — úgys mindazonáltal jobbnak látjuk, hogy más nevezet alatt és mintegy incognito legyen az útozás. Az Bercsényi úr argenteriait el ne hagyja Kegyelmetek, úgy az nemes companiára rendeltetett fegyvert is ; mivel már, reméljük, vehette Kegyelmed, hogy azon karabélyt, melyet Kegyelmed Dröszalián által mustrául küldött, nem találtuk jónak lenni : nem szánván költségünket, ha szintén 9 – 10 tallérba telnék is az karabély, pistolyokkal együtt, melyek, ha készen nem volnának, inkább Berlinumba csináltattassa Kegyelmed, s el is hitettük magunkkal, hogy Jablonczki által könnyen fogja Kegyelmed impetrálhatni az passust ily kevészszámú fegyverre ; reméljük penig, hogy vehette Kegyelmed az minapi postán levelünket, melyben megparancsoltuk vala, hogy ha 10,000 flintát vehet is számunkra, vegyen mentül jutalmasabban, s küldje bátorságosan az kióviai és belzi palatinusok passusa mellett, az kiket elébb tudósítson. Az franczia udvarnál lévő dolgainkat is bizonyos okokra nézve ezután csak egyedül Kökényesdire bízván : az Turnó eltévelyedett instructiójának dupplicatáját nem látjuk szükségesnek megküldeni ; melyre nézve megparancsoltuk amannak, hogy az pénz és cambiumok dolgát kezére vegye, és Kegyelmeddel correspondeáljon ; Kegyelmed is azért meg ne induljon onnan, valámig oly rendbe nem hozza az dolgokat, hogy az ott leendő fundusból mindenfelé folyhassanak cambiumink, és a mint írtuk, itt is vehessünk fel pénzt, a mikor akarjuk.

Jablonczki levelét az Kegyelmedében includálva vévén, kedvesen láttuk, hogy az királynak küldött borok oly jó néven acceptáltattanak ; melyre nézve legyen Kegyelmed azon, hogy Jablonczki által végére jár hasson, hogy ha követünket küldénénk ahhoz az udvarhoz : miként acceptáltatnék, és megengedtetnék-e residensünknek continue ottan való létele ? Mert ha az király az császárral való colligatióját akarnák mentségül venni : arra könnyű az válasz, mert az Magyarországra nem extendáltatik, se arról nem szól : ki bírja Magyarországot ? Hogyha Kegyelmed látná, hogy követünk acceptálásától ide-

genek nem volnának : mindaddig meg ne induljon Danczkáról, míglen ez iránt való parancsolatunkat nem fogja venni.

Gorkofszki még hozzánk nem érkezett ; mit végeztünk az computusa iránt, azt revidiáltatván, fogjuk Kegyelmedet tudósítani.

Az mi penig kedves atyánkfia indulását illeti : noha arrúl f'ervilnek bűv instructiót adtunk, tudván mindazonáltal az mellette lévő idegen nemzetnek importunitássit, serio kívántuk Kegyelmednek parancsolni, hogy kárunk megfizetése és indignationók alatt magát semmi superflue való költségben ne avasssa, hanem az ott maradandó szolgálit kifizetvén, és útozására szükséges szekerekről, hintókról, lovakról provideálván, az extraordinaria költségire, vásárlásra, gratificatióira, a mellyek parancsolatunk és úti költsége kívül lesznek : adjon kezéhez 2,000 tallért, és ha Kegyelmednek ideje leszen, az ottan lévő argenteriaját arra az formára, az melyre az Bercsényi úré vagyon, csináltassa.

19.

Az udvari kapitánynak. Kassa, 12. Martij, 1708.

Reméllem, vehette Kegyelmed étekfogóm által küldött levelemet, az mellyet az moszkva úrfiak előtt expedialtam ; de úgy látom, nem szűnik az sok követ : mert ímé, most is indul innen Gróf Tarló, az lengyel király udvari marsalchja, ki is az király parancsolatjából Moldva felé veszi útját ; melyre nézve előre menetelit kívántam Kegyelmednek tudtára adni. Szükséges, hogy az havasokon dispositiókat tégyen folyvást való meneteliről ; alkalmaztassa penig Kegyelmed úgy útját, hogy az moszkva úrfiakkal ne concurráljanak. Ez ugyan még Bártfára fog visszamenni, és onnan Homonna, Ungvár és Munkács felé ; Mólnár fog lenni az commissariususa, kinek Kegyelmed írván, lesz parancsolatja, hogy subsistáljon velle, és úgy járjon, az mint Kegyelmed fogja parancsolni. Az török követet is, reméllem, elébbeni parancsolatom szerint eddig eligazította Kegyelmed. *)

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

Gál-Szécs, Bercsényi úrnak. 17. Martij. 1708.

Kassáról való indulásom előtt vévén az Kegyelmed 7. Martij datált levelét: mivel az időnek rövid volt amiatt azonnal nem válaszolhattam, ezen gyűlésnek állapotját is akartam előbb megvizsgálnom, hogy mindenekről bővebben írhassek Kegyelmednek, noha ugyan az Hubert passusa iránt lett volna okom az sietésre, az midőn mindazonáltal az Kegyelmed levele contextusából látom, talám az passus-várással nem vára-kozott Kegyelmed resolúciónra, az mely in hoc casu igen jól esett volna; igen akarom mindazonáltal, hogy az „kedves bátyámuram” levelébe semmitsem felejtettem ki az válasz-adásban, s várva várom: a sötét ablakot is hogy megvilágosíthassam.

Munkácsi dolga már szépülni kezd, s valóba majd meg is esik vala az idevaló perceptorom, kinek megfogatására már expediáltam vala karabélyos kapitányomot, az mikor Károlyi úr megküldé ezen includált inquisitiót, melyből úgy látom: ezen nagy füstő dolog és nagyhirű Munkácsi János nem egyéb Visnyainál, a kinek, a mint Kegyelmednek juthat esziben, Kassán adtam vala az patenst, s hihető hogy mivel megparancsoltam neki, hogy minekelőtte seregit felültesse s egybegyűjtse, az megesketteknek neveit hozzám hozza: valamely rossz deák tanácsából, az ki által leveleit szokta irattatni, esketteti az parasztságot illy ídesgető állapotra, hogy annál többen felirattassák magokat; de nyakát szakasztom ezen subtilitásnak. Az homonnai papot megfogattattam, az kinek az examenét is proxima posta elküldöm. Az nem-püspökkel (Hodermarszky) való correspondentiája világos: de a mint interpretálja, non in malum finem.

Az francziai solennis követség iránt való gondolkodási Kegyelmednek helyesek, nálam is csak perzentés vala azon személynek előhozása, az kiről írtam; szükséges mindazonáltal, hogy másról gondolkozzunk mintsem Turnóról: mert, az mint kezdem az dolgokat látni, már sem igen tetszik az udvarnál fecsegű levitással, kivált ha mindazok igazak lehetnek, az mellyeket felőle Kökényesdi ír, melyről, reménlem, rö-

vid nap alatt jobb világosításom lészen, az udvar az követnek irandó leveliből.

Csudálnám, ha mégsem vehette Kegyelmed Károlyi úr tudósítását: mivel még onnan elindulásom alkalmatosságával akarta vice-kapitányát Kegyelmedhez expedálni cum relatione militarium; sőt, az mint nékem egyik levelemben írta, és azoknak regestumát megküldette az kiket interteneáltanak az nemes vármegyék, úgy reméllette, hogy azoknak inertentiója kevesebbet absorbeált, és per consequens bővebb quártélyá lesz az commandója alatt való hadnak.

Az mint Kegyelmednek minap is megíratám, úgy tapasztalom most is naponkint, hogy az Kegyelmed dispositiói effectuáltatásában szorgalmatoskodik Keczer Sándor: de az leveleknek késedelmes járása és az vármegyék refractariuskodássa oka az késedelemnek, noha ellepte az vármegyéket az executio, s valóba kezdtek vala szórni az polturát; mellyet Kassára való jövetelemmel megértvén, röviden kiadám az interpretatiót, ut collectationes in bona moneta fiant, ita tamen, ut et polturae acceptentur; melynek betű szerint való magyarsága eképpen következik: hogy tudniillik, hogy csak a szegénység consolatiójára nézve fennhagyattatván az polturának acceptatiója: siquidem ejus acceptatio pure grationalis est, major collectationis pars in bona moneta subsequi debet, quo beneficio nonnisi paupera nobilitas uti potest, siquidem intentio Regni fuit, ut subsidium det, non signum subsidij. Megértette Abaúj vármegye, s már is a nemesség az fortificatióra rendelt quantumát fejrőpénzül szedeti; találának ugyan némely senator urak ez ellen való subtilitást, hogy tudniillik az ország intentiója az vólt, hogy indifferenter acceptáltassék az poltura: mert máskint a zsoldosokért és lovakért való pénzben nem excludálta volna oly simpliciter az polturát; de resolváltam az casust, hogy avval, hogy itten ezen beneficiumot excludálta: avval nem mondhatják, hogy az subsidium fizetése nagyobb részül polturául lehessen, hanem csak, az mennyibe az szegénységhez képeest akarunk indulgeálni. Látván mindazonáltal, hogy a nélkül is az Kegyelmed dispositiója szerint ki fogjuk érni az cassával, — akképpen moderáltatom a dolgot.

Az gyűlésben való jelenlétemnek tegnap alkalmas hasz-

nát tapasztaltam: mert alkalmasint reágyúlván az vármegye, kinyomoztuk az dicákat, és mivel az accrescentiát indifferenter az negyedik forintjával reánk rótták vala, pagatim menvén annyira kikerestük a proportiót, hogy aztat újonnan leróttuk, és az alleviált jószágokra vetettük, elannyira, hogy az mai gyűlés continuatiójára csak ötszáz dica maradt fűnt, még penig az varanai processust meg sem vizsgáltuk. Tapasztaltam ebbe leginkább Klobusiczki jószágának mód nélkül való alleviatióját, az Krajnyákkal együtt; valóba, nehezen is szólaltanak meg az dicator és szolgabíró alumnussi: de némellyeket megrivogatván, végtére széltébe ment a dolog, és már az urak és nemesség dicáiban is az kassai modalitás szerint procedálván, ma megküldöm Kegyelmednek: mennyivel szaporodott a dica? Hogy penig kitanúlhassam: miért a nemes vármegye az első conscriptio szerint hetvenháromezerre exurgált dicájából Kassán csak ötvenkilenczezer repraesentáltatott? — determináltattam, hogy az első conscriptio az utólbival confrontáltatván, excerpáltassék: kinek mennyi dicát relaxáltak a dicatorok, és mi okra relaxáltak? az első gyűlésben relatiót tegyenek; akarták magokat parancsolatommal mentegezni, de abból igen hamar kifogytanak: mert azokban némely particularis instantiák iránt csak az volt feltéve, hogy mivel informáltattunk, hogy némely dicatorok instructiójok ellen procedálván, némellyeket aggraváltak, azért a nemes vármegye vizsgálja meg dicálásoknak rendit, és az instructio szerint procedáltasson.

Az gyűlés mai continuatiójából, remélem, ki fog tetszeni az is, hogy az perceptorok kereskedni kezdenek az ezüst- és polturapénzzel, sőt még az fejezpénz acceptatiójában is, quoad valorem monetae, — hasznót akartak magoknak hajtani: de majd előkérem az contra-quietantiákat, s adok dolgot ő kegyelmeknek; melyről Kegyelmedet e jövő postán bővebben fogom informálnom, ha még ma nem lehet.

Még ezen levelemmel a gyűlés végét megváratván: akarom Kegyelmedet azokról is tudósítani, az mellyeket tegnap végeztünk, az hol a nemessi dicái között, csak nem leheté auctiót tennünk, hanem a parasztság között talált impropertióból, a mint observálhattam, bizony aggravatio nélkül feltalálánk az nyolczezer dicának augmentatióját, és még ezen föl-

júl kilenczszáz dica marada, a hová azon nemességnek dicáit fogják tehetni, az mellyeket az dicatorok rézpénz harmincz forint jövedelem után vetettek volt. Ezen nyólczezer a nemességről a parasztságra szállott dica, a quártély helyett az harmadik forintot fogja fizetni, — de az száz dica után obveniálandó ló-pénztől immunitáltak.

Írhatom, hogy valóban nagy confusióban találtam ezen nemes vármegye dolgait: mert az protocolumban sok correctákot találván, a hol némelyeknek augeáltatott, némelyeknek diminuáltatott dicájok; a dicator a notariussal, emez amavval mentette magát: de stante sede inquisitorokat rendeltünk, a kik a dicatorok interessentiájok ellen inquiráljanak. Az exactorok sem szedték még az contra-quietantiát, nem tudommal mentvén magokat: de a modo inposterum fiet; sőt az kiben hamisság találtatik, hogy felakasztassék, — deliberatum est.

Az mi az exigálandó moneta qualitássát illeti: nagy kedvvel és készséggel deliberáltattam az vármegyével, hogy a parasztember és nem possessionatus fele ezüst-, fele rézpénzül, az possessionatus pedig in tercialitate rézpénzül fizesse, azaz két forint ezüst, harmadik réz legyen; pro possessionatis autem habeantur eos, qui aliquid bonorum immobilium possident, ha szintég hypothecában is volna nála. De mivel ezen fizetésnek modalitása még az vármegyében eddig nem constálhatott: az küldött és csak rézpénz-szedő executiót tíz napig suspendáltattam; mert noha naponként múlik az idő, de csak látom, hogy lehetetlen ott venni, a hol nincs.

Az mi az hintónak dolgát illeti: rövideden mondván, én csak azt veszem, a melyik legszebb, mert gyermekségemben megverték volt, hogy a szépet nem akartam szeretni; de mindakettőre szükségem nincsen, hanemha utazó hintó lett volna.

Tegnap az gyűlés előtt vettem az Kegyelmed 13. írott levelét is, ablakostúl s ajtóstúl: mert bizonyára, csak a meny nyiben belé tekintettem is, nem egyébnek tartom az Kegyelmed hosszas, de bölcs elnéskedését, noha ugyan aliquantum errant in supposito: mert csak harmad napja, hogy Constantinápolból vettem leveleket, a honnan írják, hogy az töröknek nem az földi, de az tengeri hadakozáshoz vagyon készületei, és

gondolják, hogy inkább Moreára fordul az háború, melyet annál inkább elhittem magammal, mivel Nedeczky írja, hogy az czár közöl egy milliomni ajándékot küldött az portára.

Sub nro 1. includált acclusát még ugyan distincte és cum consideratione meg nem olvastam: de az mint Keczer Sándorral az réz és borok dolgarúl informáltattam magamot, csaknem előre elhiszem, hogy mindazon ígéretekből kevés effectuáltatik, mert az réz dolgában oly negligenter procedálnak, hogy a szegény Gvadagniné rezét is (kinek bányájában az Isten nagy áldást mutatott) fel nem válthatják ex suprema negligentia; mert hiszem, adna arra pénzt az kalmár, s csakugyan jobb volna semminél az lucrum. A Szirmai borai között több nyolczvanötnél praeter propter alig találhatik lengyelnek való, de feltaláltam az módját: mert holnap küldöm emberemet, az ki azon borokat megböcsülje, és magam szölei munkájára rendeltetett boraimot adom helyettek, s ezeket kiárúltatom az tótságon lévő korcsmáimon; mellyeket ugyan kész lettem volna az ország számára cedálni: de sok idővesztés lett volna még azoknak kiárúltatására várakozni, így pedig mindgyárt adhatja Keczer Sándor Munkácsra az assignatiót a lengyelnek. Az Újvárbán rendelt aszúszőlő-borok is mentül jobban lehet, fognak promoteáltatni, — de fölettebb is bajos az vecturájok.

Az nro 2 és 3 jegyeztetett levelek: hoc bene, hoc male; ha azért Kegyelmed ugyan csak szükségesnek látja valakinek az Dunán által való küldését: jobb lesz Rhent általküldeni, mintsem Rotensteint: mert amaz jobban ért az artelleriához, emerre pedig nagyobb szüksége lészen Újvárbán; bárcsak Sréter jobban motozna, hogy ezen erősség munitio dolgából meg ne szűköljön, melyet idein kellene felszállíttatni, mert nekem bizony nem tetszik az komáromi híd előtt való sáncznak reparáltatása.

Starnberg, úgy látom, hamiskodik tovább is, melynek Lapsánszki, Krucsai és Máriássi által tett examenét íme, includalom; nem tudok véle mit tenni, mert az hadi regulák szerint az rab az valóságot nem tartozik megmondani, s nem is addigáltathatik; és mivel azon volnék, hogy az szegény rab-

flaimat kiválthatnám rajta: jobban fogom tartattatni, mintsem eddig, — nem mindazonáltal oly szabadjában, mint Hajsztert.

21.

Károlyi úrnak, Gál-Szécs, die 18. Martij 1708.

Ezen nemes Zemlín vármegye gyűlésére sietvén, és dolgai jó rendben való hozásában fáradozván: két rendbéli levelét, melyet Kassán eljövedelem előtt vettem, választ nélkül mindedig hattam; már mindazonáltal Isten segítségbül tegnap a gyűlést elvégezvén, és ezen nemes vármegye dolgait, a menyire lehetett, jó rendben hozván, annálisinkább kívánok az Kegyelmed leveleire válaszolnom, hogy másra ne vélje eddig való késedelmem, és hozzája való igaz indulatomat változtatlanná tapasztaljon. Kívánom azért mind ezt az Kegyelmed panaszos levelére válaszul adnom, mind azoknak remediumárúl az kikirül panaszolkodik, rövideden assecurálnom, az mellyekben magát megsértetöttnek tapasztalta lenni; az Kegyelmed odaírott levelét mindazonáltal a maga embere kezéhez visszaadattattam, és teljes reménségbe vagyok, hogy Kegyelmed is ezen indulatját úgy fogja moderálni, hogy hazánk szolgáltatja semmiben fogyatkozást vagy hátramaradást ne szenvedjen; mert tudom, hogy Kegyelmed is csendes elméjével megtekéntvén hazánk ügyének folyamotját, által fogja látni: mire kötelez bennünket az hozzája való szeretet, és hogy mindnyájunknak egymás geniussának úgy kell indulgeálnunk, hogy az igazság meg ne sértődjek ugyan, de a mellett az tűznek fellobbbanásától is ójjuk magunkat.

Az mi az Kegyelmed staphetaliter küldött levelét illeti penig: arra elébb adtam volna választ, hogyha még az Kegyelmed levele érkezése előtt nem expediatatott volna az inquisitióhoz szükséges parancsolat, oly tenorral, az mint Kegyelmed kívánta, mely is eddig, reménlem, devenialhatott az Kegyelmed kezéhez. Az ország impositiónak és administratióinak extractussát jól megconsiderálván, magam is látom, hogy lehet benne oeconomia, melynek elaboratiójában annál is szükségesebb az tanácsok opiniója, hogy az emberek geniussának complaceálhassunk; penig hogy az mustrára oly szapo-

rán gyűlnek, reménlem, ezen alkalmatossággal szaporább folyamotja lészen az inquisitionnak is.

Görög Péterné ládái megarestáltatása vagy feledékenségben ment nálam, vagy híremmé nem volt : de mivel elég fundussa vagyok nállam, az melyből magamnak satisfaciálhassak ha adósságban találtatik, azok felszabadításáru! még parancsolhat Kegyelmed, melyre ha a magam parancsolatja kívántatnék, aztat is kiadatom, csak informáljon Kegyelmed : ki keze alatt vagyok a portéka?

Sok volna leiratnom ezen vármegye gyűlésének circumstantiáit és tapasztalt rendetlenségeket; de ad novitatem rei igen sokan concurrálván, hosszas peroratióim után nagy kedvvel resolváltattam velek az fejrőpénz-fizetést, úgy, hogy az impositióknak az parasztság és nem possessionatus rend részérő! csak a fele, a possessionatusok részérő! pedig a harmadrész collectáltassék rézpolturáru!, melyet Kegyelmednek is a végre akartam tudtára adni, hogy az ott körül lévő nemes vármegyék között is tudhassa az elméket moderálni; mert noha resolváltatott azok között az marhának acceptatiója, hogy mindazonáltal a rézpolturának folyamatot csináljunk és annak bűcsét az nagyobb szüksége által behozzuk: igen tanácsos volna az impositiónak ha csak némely részét is ekképpen szedettetni; mert úgy hallom, hogy Pest és Nógrád vármegyékben s azon följő! már is alkalmas folyást vett magának az poltura, és azon mindent vehetni, kevés! drágább! az fejrőpénznél.

Noha ugyan az districtualis commissariusoknak incunibál az országtól számomra rendeltetett százezer tallérnak kiszedetése: kérem mindazonáltal Kegyelmedet, légyen magának is gondja, hadd ne menjen feledékenségben azon nemes vármegyékben annak administratiója, az mely noha Kassán fejrőpénzű! rendeltetett, kész leszek mindazonáltal marháju! is acceptálni, és mivel ezen summáből Munkácsot is kell épéttetnem: csak ősön juthassak hozzá, az odavaló mészárszék folytatására egy részébe közönséges marhát is bévitetek az főhegyen.

Az includált hírekből valóban kedvessen érttettem az görgényi commendans maga jó viselését; de valóba félek,

hogy mindenéből kifogy, ha Palocsai késik. — körül óránkint várok az Kegyelmed tudósítását, és maradok.

22.

Kray Jakabnak. Gál-Szécs, 19. Martij, 1708.

Tegnap postán Kegyelmednek négy rendbéli levelét is egyszersmind vévén, jóllehet azokra, még oly hamar meg nem fordéttathatván, választ nem adhatunk : az Kegyelmed előbbeni leveleiből értvén mindazonáltal, hogy mihelyest Kegyelmed az cambiumok dolgát ottan eligazítja, azonnal hozzánk szándékozik, ezen expressus emberünknek küldését a végre is láttuk szükségesnek lenni. hogy Kegyelmed parancsolatunkat annál is hamarabb vévén, mind erre való útozásátúl tartózkodják, mind szándékunkat tudhassa; mivel, látván, hogy mostanában Lengyelország alkalmasint mind svécustúl, mind moszkvátúl kitisztult: kedves atyánkfia ide való hozattatását resolváltuk, a mint is a végre harmad- vagy negyednap múlva Fiervilt két bejáróval és egy inassal együtt, bizonyos dolgoknak végbenvitelire nézve Ilyó (Lemberg) felé igyenessen Danczkára küldjük, mellyet kedves atyánkfiának is ezen includált levelünkben értésére adunk. Mivel azért reménljük, hogy már Kegyelmed vehette az hatvanhatezer hatszáz forintokra küldött cambiumokat, mellyek kétségkívül elégségesek lesznek az mostani creditorok contentatiójára, és még azonkívül lehet Kegyelmednek módja benne, hogy tízezer rhénes forintig való cambiumot, — mely pénzt mi itten, az nénénk Aprmontné praefectusátúl felvettünk — ezen annectált, néki szóló levelünkben includáljon : Danczkán az pénznek letétele legyen Mallaber és Lacotheer kezénél, a kitől cambiumot kell extrahálni Amsterodamumban George és Isac Cliffort névű kereskedőkre, az kik Mastrichba Petrus Bomhover kezénél assignálják az pénzt a néném számára. Jó leszen azért azon cambiumoknak dupplicátáját ezen levélben includálni, a mellyet a végre nyitva hagytuk, és mindazon följebbenlített kereskedők coopertái alatt kezéhez szolgáltatni. Ebbe penig semmi úton-módon meg ne csalattassuk, mivel az pénzt felvettük. Minekelőtte Fervil érkezik, Kegyelmed az atyámfia útozásárúl is tégyen dispositiókat, a szükség-

ges szekereket, hintókat és más requisitumokat készen tartván, mindenkben e mellé adjungált parancsolatom szerint úgy kormányozván az dolgokat.

Mivel az Kegyelmedtől küldetett Jablonszki leveléből igen kedvessen értettük az prussiai királynak hozzánk való addictióját és affectióját, az melyet egy rendbéli maga ménesséből való szekeres-lovak és séza számunkra való küldésével constátálni kívánt, insinuáltatván egyszersmind, hogy udvarához emberünket küldjük annak kézhez való vételre; hogy tehát azon emberünk küldése által annál is jobban kitesés, mely nagyra böcsüljük ezen indulatját: Kegyelmed az includált levelekkel mentül hamarabb útját vegye azon udvarhoz, az nem régen született király unokájának congratulatiója színe alatt, és ugyanazon alkalmatossággal azon lovakat és sézát kezéhez vévén, vigyen annyiravaló pénzt magával, hogy ha csak hat volna a szekeres-ló, a kit küldenek: kéz alatt hozzájok még kettőt vehessen, és a szokott discretiókat is, az kiknek illeni fog, Jablonszki tanácsából, méltóságunkhoz képest exolválhassa, azon lévén, hogy az főlovászmesternek vagy három hordó finom borral kedveskedhessen. Danczkára visszaérkezvén peniglen, hogyha atyánkfia, vagy betegségére, vagy más okokra nézve késni találna: küldje ide azon lovakot és sézát ezen levelünket vivő Dobrovolszki névű lengyel szolgálk által, s kölömben se cselekedjék. *)

23.

Nedeczki Sándornak, die 19. Martij 1708. Gál-Szécs.

Elhiszszük, hosszas várakozása után kedvessen fogja Kegyelmed látni ezen levelünket megadó Talaba Mátyás, az felséges czár udvarához residensül rendelt emberünket, kit is Kegyelmed, elbúcsúzásának alkalmatosságával, mind az czárnak, mind az ministereknek praesentáljon; és hogyha kezéhez nem vette volna az ineált tractatusnak ratificatióját: azon legyen ugyan, hogy aztat kezéhez vehesse, de ha még abban idő telne, arra ne várakozzék, hanem az posták közül valamelyiket hátrahagyja; és mivel instructiójában is az odavaló

*) Eddig Beniczky Gáspár, belső titkár, kezeírása.

dolgoknak informatióját Kegyelmedre halasztottuk, Kegyelmed azt el se mulassa : jól elméjére adván dolgainknak eddig való folyásit, azon udvarnak szokásit, ministereknek természetit, és kiben dolgaink promotiójában mennyit bízhatik? Az maga clavisát penig hagyja meg Kegyelmed neki, instruálván őtet : miképen éljen vele, és rövideden mondván, mindeneket jó rendben hagyván, siessen hozzánk kijöni, mentül securusabb úton lehet, akár Moldván által, akár Illyó felé. Eljövele előtt mindazonáltal adja Kegyelmed tudtára az czárnak, hogy az francia udvarhoz küldött követeink szerencsésen odaérkeztenek, és 1-ma Februarij datált levelekből úgy értettük, hogy az mediatio folytatásárául Besenvald nevű követjének nemcsak újabb parancsolatot adott a király : de azonkívül expressus emberét is küldi a svéczi királyhoz, annak újabb oblatiójára, — minden dolgaink placidáltatván azon udvarnál, az mellyeket általok kívántunk, csak ő Felsége is a maga részéről facilitálja a tractát; mert noha az primás és más lengyel urak Augustus királyhoz való állásokra nézve az új választásunkban kevés bizodalmunk lehet : mi mindazonáltal az ineált colligatiótól elállani nem kívánunk, remélvén, hogy ő Felsége is maga protectióját töllünk meg nem vonja; és ha szintén az feljebbemlített ratificatiót el nem hozhatná is Kegyelmed : (kit nem remélünk) az ráczoknak szóló patensit és udvarunkhoz rendelendő residensét el ne hagyja Kegyelmed.

Noha, reméljük, hogy Kegyelmed eddig vehette az Szenczi által küldött pénzt is : Talaba által mindazonáltal újonnan is küldünk Kegyelmednek, maga útjára, ezer rhénes forintot. Az idevaló dolgokról residensünk bővön fogja Kegyelmedet informálni. *)

24.

Az udvari kapitánynak. 20. Martij. Gál-Szécs.

Valóban akarom, hogy már egyszer valaha azon kezdheti Kegyelmed az levelét, hogy sok rendbéli parancsolatimat vette: holott mégeddig mindenkor más útozási alkalmatosságával azoknak nem vételérül panaszkodott Kegyelmed, s úgy látom, ezeket is csak azért vehette, hogy expressus embercim által

*) Krucsay István kezeírása.

mentenek. Popovics és az vele járó dolgában, az magának mondott beszédein kívül, nem látom ártalomra való dolgokat; de hogy az passusok az Kegyelmed parancsolati ellen oly lágyan őriztetnek, hoc male. Csak elhiszem magam is, régen is látom, hogy van valaki udvaromnál, a ki firkál; de tapasztalva tapasztaltam, hogy nem olyan, a ki valamit tudna írni, hanem csak maga-magának láttatik tudni, és nem az belső valóságot, hanem a külső apparentiákat írja, s mindenkor hazud. Tagadhatatlan, nehéz quaestió előttem, s nehezebb resolválni: meddig légyen Kegyelmed ottan? mert curára is örömet bocsátanám, a lakadalomig ott is örömet hadnám, oldalam mellett való létét is kívánnám Kegyelmednek, kivált a fővellő tábor alkalmatosságával, a hol az udvari hadakat szükségképpen kell rendbe vennünk; mindazonáltal, mivel mindenekben az egészségnek conservatiója legnagyobb, szolgálatom fogyatkozásával is, az curának idején meg nem kívánván Kegyelmedet fogyatkoztatnom: továbbvaló ott mulatását nem kívánom, csak az meddig Bulyovszki által (ki is tegnapelőtt arrafelé innét indult) a számadás dolga véghezmenyen, és Szent-Iványi János, kit innét expedialunk és odamegyen, már ottan mulasson Kegyelmed. Lehet ennek committálni az passusokra való vigyázást, s úgy az vice-ispálynak, sub illo praetextu, hogy az vármegye in confinijis lévén, annak incumbál az passusokra vigyázni, az kinek a hada van az quírtélyba, azokkal együtt, az kiknek Kegyelmed committált

Szólósiné több complex társaival együtt revisiójában eredett dolgát jól esett hogy azon ratiókhúl, a mellyeket includáltam, Kegyelmed differáltatta; az mi continuatióját illeti és a terminus praefixióját: azt az Kegyelmed dispositiójára hagyom, mert nem gondolnám, hogy ante 15. Maji Onodtúl az fővellő tábert megmozdíthassuk.

Az mi az oeconomia continuatiójának dolgát illeti: úgy jut eszemben, hogy abban végsőképpen resolváltuk, leginkább már most tollulván Kegyelmed explicatiójával, az szúlak iránt tett difficultást; az tokaji inspectorra penig, (hogy ott meg ne szakadjon az órát vonó húr) hozzon magával Kegyelmed oly embert, a kit legalkalmatossabbnak ítélt, — most expedialtatom mindazonáltal az parancsolatot, hogy a bejövő

tízezer kősóban senkise disponáljon Kegyelmeden kívül; de valóban csudálkozom, hogy mégis elhitei Kegyelmed magával, hogy a pénzbeli erogatiók eránt tett dispositióit sajnálnám, — mely nem is fér össze az Kegyelmed személyében helyezettett bizodalunkhoz.

Móricz decretumát csudálom, hogy el nem küldték, mert subscribáltam, s ha nem expedíaltatott volna, most küldetik.

Noha az palotás-ezerről minap elfelejtettünk írnya Kegyelmednek: ímé, mindazonáltal fizetéseket, az mennyiben lehet és Kegyelmed fogja ítélni az Kegyelmed industriaja által az ottvaló oeconomiából, resolválom; mivel mindazonáltal ők szegények az magyarországi quártélyból kirekedtenek, oly reménség alatt, hogy az quártélyosok az vármegyéből kitakarodván, lesz onnan valami fizetések, — sokat hányom-vetem elmémet: honnan töltsem meg e jövő nyári hólnapokra való cassájokat? — de látja Isten, nem találok modalitást, ha Kegyelmed rész szerint azon vármegyéből is nem fog segítettetni, noha ugyan írtam, újonnan is írok Károlyi úrnak, hogy kiváltképpen ennek való kifizetéséről az tanácssal és az partiumbéli vármegyékkel együtt találjon valamely modalitást. Hiszem, az idő kinyílván, utak javúlván, s hadaink bémenvén: nem fognak azok nyárban is Máramarosban quártélyozni, s talám fog akkor lehetni onnant is valamely fizetése a nyári havakra. Lányi Pál az ország dolgában a bányák körül fúradozván, lejövedele nem lehetett, az arestált görög pedig hova lett? nem tudom; iratok Károly uramnak felőle. Kibedi Dániel dolgát pedig újonnan is megvizsgáltatván: ha nem esett-e a névbe az error? ha ellene semmi nem találtatik, — kezességen bocsáttassék el.

25.

Gál-Szécs, die 21. Martij 1708. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 14. és 17. Martij datált levelét tegnap estve vettem, melyből valóban vártam volt s értettem az ellenség motusát, melyből ugyan magam is egyebet nem magyarázhatom, hanem az Maroson innen való földnek teljes elpusztítását, nem ok nélkül gondolván, hogy ha szegénység szántását impedialhatja: vagy ébelhalásra hozza, vagy akár-mely felé futni kényszeríti; hogyha mindazonáltal véletlenül

idébb is igyekeznék: csak elhitettem magammal, hogy Kegyelmed az alkalmatosságot el nem fogja mulatni. Micsoda ellenség lehetett az, az körül Kós Mihály ír, hogy Jenő táján lenne? azt éppen nem capiálhatom; hanem talám az, a ki Abruks-Bányáról kinyomta volt hadainkat? de úgysem tudom, mit akarna a táján, a sok vizek között. Az való, Starnberg is mondja, hogy Rabutíznak fel kölletik menni: de mégcsak gondolni is nehéz, hogy az Marosnál kölömb utot válaszhaszon magának; de akármiként légyen, csak contrahálja Kegyelmed az hadakat, én is ma küldöm Szent-Iványi Jánost az maga ezeréhez, hogy annál jobb vigyázásban legyenek: netalántán ezen lármáskodássa által ott is próbáljon valamit az ellenség.

Úgy tetszik, mindezeknél mindazonáltal nagyobbnak mondhatom az dica ellen való oppositíóját némely helységeknek; hiszem, úgy gondolom, hogy mind az akkor ott tett, azután is subsequált Bercsényi úr dispositiói szerint marhájul szedik ott az dicát, mellyet ha úgy is nem akarnának praestálni: nagy refractariuskodásnak volna jele. Az Partiumba az dica-fizetést bizony el nem kerüli; mert magam is ezen alkalmatossággal akartam vala Kegyelmednek írni: mi modalitással köl-lene az szegény palotás-ezer fizetéséről provideálni. az ki Magyarországból azért rekedde vala ki, hogy bízánk az Partiumhoz, — s rettenetes nehezen penig esnék szegényeknek, ha csak így maradnának cassa nélkül az udvari hadaink közül; de mindezekről bővebben azután, ha Kegyelmed elvégzi Rabutínnal való dolgát, melyhez szerencsét kívánok Kegyelmednek.

Mivel Munkácsi János hírei felől semmitsem ír Kegyelmed, nem tudok azon historiából semmit magyarázni, noha az Kegyelmed hallgatását arra magyarázom, hogy talám bizonyossan comperialtatik ellene, hogy Visnyai dolga; tudósítson mindazonáltal, mi lett belőle?

26.

Gál-Szécs, 22. Martij 1708. Bercsényi úrnak.

Noha reménlettem ugyan, hogy tegnapi napon elérkezik Klobusiczki és ez mai postán mindenekről informálok Kegyelmedet: de leveletem későn vevén, csak ezelőtt egynéhány

órával érkezett; hogy mindazonáltal Keczer Sándort más dolgaitól ne avocáljam, s itt ne tartóztassam: az dolgoknak nagyobb elucidációjára nézve confrontáltam őket, és éppen alkalmatossan esett, hogy ezelőtt két nappal papostúl jött hozzám mintegy kétszázig szomolnokai hívér, az kiket az *Oeconomicum* rendetlensége éhetetlenné tévén, ex *superabundanti pro complemento desperationis*, az dicák megfizetéséért *executiót* küldött reájok a vármegye; és noha ugyan tumultusnak láttatott ilyen gyülekezetes jövételek: mivel láttam, hogy ex *pura confidentia* folyamodnak végső nyomorúságokban hozzám, megelégedtem avval, hogy *declaráltattam* előttük cselekedeteknek rendetlenségét, s az a papokat az előkelőkkel *pro ulteriori dilucidacione* itten megtartván, a többit hazabocsátottam; s azokat is behívatván, csak láttam, hogy elég németek vólnának mi magunknak, ha szabad szakállra bocsátanánk az dolgokat, és bizony, a kamora sem tudott az *privatum* keresésbe (többit), mint az *Oeconomicum cum sociis*: mert teljességessen *comperiáltam*, hogy az egész *subtilitas* arra czélyozott, hogy tiszta fejrépénz legyen az bányászok fizetése, a melyre az Bertóti és Keczer Sándorra *assignált* réz is fordéttassék, és hogy *per consequens* mások fordéthassák magok hasznára az magok *naturaléja* eladásával azon *beneficiumot*, az mellyet az országnak keresünk. És mivel az bányászok *dicája* magok bérek megfizetésére rendeltetett, és már az *commissariatus* *acceptálta* is, *pro assequendo fine suo*: azoktúl a *dispositióktól* fogvást csak mind azon *dica-restantiát* rótták le a munkásoknak, semmit egyebet nem fizettek nékiek, hanem szélteben folytatták közöttök a hírt, hogy *poltura* lesz a több fizetés, s az *urburariusoknál* is mind ott hatták a rezet, azon *praetextus* alatt, hogy nincs min váltani. — s még *pro facilitando* *entülem praetensiót* *erigált* az *Oeconomicum*, hogy *deputáljak* pénzt a Szirmai szőlei megméveltetésére és azelőtt talám egy esztendővel *artelleriára* hová *deputált assignatiókra*, az kik már *rendben hozattattanak* s *eligazítottattanak*.

Mellyeket ily nyilván látván: bezzeg én is elfelejtettem a *patientiat*, s *ad captum* beszéltem *praeses* uramnak, az ki ugyan eleintén *perseverálni* akart: de megtérétttem *opinióját*, *clare demonstrálván*, hogy az egész órának megbomlússa csak

abbúl áll, hogy magok creditumára olykor-olykor anticipálni nem akarnak, és az egész fundamentumok abbúl áll, hogy capciosításokkal bontsák rendelkezéseket; nemdenem, mondám, az volt-e a végezés, hogy distinguáltassék a réz jövedelem? és az mely része annak a kamaráktól colláltatott bányákból jön: az assignáltatott fegyverre és mundírungra, az mi pedig az urburariusoktól: az bányászok részszerint fejérpénzül való megfizettetésére, cum proventu urburae; megtagadá ugyan eleintén ezt praeses uram: de igen hamar reflectáltatta Keczer Sándor, hogy az feljebbemlített ezer mázsán kívül még ezerkétszáz van nékik is rendelve, és nem mehetett tovább; s az papok is előállának, hogy nékiek bizony mindezekből semmi sem constált, hanem csak, hogy polturául lesz fizetések, és valami naturalécska is adattatik nékiek: de a jó híre sem vala az fejérpénznek, a melly nélkül el nem lehetnek, ruházatokra és egyéb szükségekre nézve. Mellyet midőn bővebben exaggeráltam volna: akkor monda a praeses, hogy nem szükséges másomnan anticipálni az arra rendelt pénzt, mert az harminczadok angáriaiból anticipálhat: de a senatorok és cancellariák fizetése hátrább fog differáltatni, mellyet ugyan ő megcselekedett volna, de félt tőlem, hogy ha amiazok panaszkodni fognak, meggaragszom rá, hogy parancsolatimot véghez nem viszi. De azt kérdezém tőle: mit gondol, mellyik nagyobb materia az haragra, az-é, hogy annyi sok szegény embert éhelhalóvá téssen, a rendet megbontja, a hadi sistémát és annak óra-kerekét megállítja, vagy hogy az urak és mások fizetését ezen ország hasznáért nem tollálja, de csak differálja? És következtet homilia sancti Gregorij papae et reliqua. Megparancsoltam azért végtére, hogy ezek többször se előmben, se Kegyelmed eleiben ne hozattassanak: hanem secundum praescriptum ordinem folyjanak, és ezennel fizettesse az bányászokat, egy részét dicájokban imputálván, más részét polturául, harmad részét fejérpénzül; keressenek ezennel kereskedőket, az kik az urburariusoknál haereülő rezet megvegyék, és az urburát fordítsák az bányászok fizetésére, s vessék ki elméjkből az feljebb írt s magok conceptussára czélyozó szándékokot: mert később leszek ezen bányákat is abbanhadni, mintsem haszon nélkül, mások kedvéért, az ország nagy költségével méveltetni.

Fog azért most újonnan kétszáz mázsa réz Bertótiéknak assignáltatni, az ki készen vagyon ; de csak látom, azért hallgattak véle, hogy elhitették magokkal, hogy assequálhatják intantumokat, és azonnal azon rezet pénzre fordíthatják. A papok is contentusok valának resolutiómmal : noha talám még négy-szer is megkérdezte mintegy exaggerative Klobusiczki, ha contentusok-é? De újonnan subsumniáltam s admoneáltam, hogy subtilitásokat ne keressenek, mert mind azokon túl vagyok, a mellyet ebben a materiában kigondolhatnak. Et sic soluta sessio. Ítélje meg már Kegyelmed : ha jó lesz-é az vármegyékben is reábízni az dicák eligazítását? holott itt is Zemlín vármegyében nyilván tapasztaltam, hogy rész szerint az ő jószága miatt is nem lehetett nyolczvanezerre tőteni az dicát. s méltán tarthatnék, hogy ennél is többet absorbeálna akkor, a midőn praesessége a vármegyékre is extendáltatnék.

Miudezek examinatiójában én bizony Keczer Sándorba semmi fogyatkozást nem tapasztaltam ; mert az bányászokat is meg nem fogyatkoztatta az naturálékból, az executio is széltébe foly : de az dicák conscriptiójába tenérdeki a fogyatkozás, s csak itt is majd elfelejtém megírni, hogy az vármegyék megint elővették az Consilium Oeconomicum jövedelme eránt azon subtilitást, az mellyet a zsoldosok repartitiójában practicáltak volt, hogy tudniillik improporcionate aggraválták őket, gondolván, hogy úgysis defalcálja az ország, és az által magoknak szerzetek alleviatiót. Mert minap ugyan az cancellariánról expediált levelemben ezt a sóvári proventus eránt megirattattam volt Kegyelmednek : de itt újonnan is occurál : mert a szomolnokai negociatio proventusát rézpénzre et quidem in practio abusivo computálván, négyezer dicát vetett utánna ; melyre nézve újonnan is urgeálnom kell, hogy az ilyeneket defalcálván, (notabilis errorok lévén) vettessenek az tizenhatezer Heves és Ung vármegyékre elfelejtett dicákra ; sőt még bizony, úgy látom, hogy az ittvaló királyi városok dicáiból is kell oda transferálni : mert ezek sínak-rínak, s bizony, ha jól consideráljuk, van is okok ; én ugyan semmit sem resolváltam nékiek, relegálván az dicák eligazítására tartandó gyűlésre suo tempore, de elvárom mindazonáltal az Kegyelmed opinióját : mert az mint minap Kassán a szegények instantiájára arra depu-

tált senatorokkal revideáltattam volt, talám 22 vagy 23 forint esett egy dica után ; való ugyan, hogy abba is esett nagy fogyatkozás, hogy csak az mesterségre vetették a dicát, s nem az abból proveniálandó 30—30 frt után való jövedelemre ; hihető, quod et dominus notarius sit exemptus a dica : mert még nincs relatióm felőle, de ha szintén így vólna is, nem gondolnám, hogy találhassunk annyi dicát, a melyből kifizetődjék a supernatans summa. Nem hittem, az még magam tiszteim nem írták, mennyire tartja magát aggravatusnak a szegénység ezen dicalis impositióval ; de az való, hogy csak az executió héritül is szökött már el 50 gazda jobbágyom az munkácsi jószágából, csak egy éjjel : s elhiszem, Kegyelmednek is érkezik ilyen híre Ungvárrúl. Melyre nézve én csak újonnan is approbálom az Kegyelmed projectumát az pénz iránt, — csak oly móddal lehessen, az mint utolsó levelemben írtam. Az több punctumokra sincs mit feleljek : mert mindenek tollálatnak per suspensionem suspensionis. Mert úgyis leszedetvén most a szegéről az fegyvert az erdélyi német, kirül ezen órában érkezik újabb hírem, hogy általjött vólna az Meszessen : de ki azt mondja, hogy csak portája, ki hogy egész corpussa ; váltig írja ugyan Károlyi, hogy küldjem oda az itt quártélyozó nyugodt hadakat, mert az ott lévők sárba-vízbe egész télen portáztván Erdélybe, kifáradtanak az munkából ; de ha úgy vólna is az dolog, a mint gondolja : haszontalaunak látnám és lehetetlennek kívánságát ; hiszem, a meddig ezek gyűlnek és odamennek, megtér az a német, mert ő se veszen, a hol nincs, s sok hordó kéne a szecskaához, ha az füig mind szecskaázni akarna ; s más-kint is, mind ott van az a had, az mely az nyári campaniára odarendeltetett. Meglássuk mindazonáltal, mi lesz belőle ?

Az följobb megírtt dolgoknak rendben vitélében fáradozván, vettem Bácsmegyei levelét, ki is pénzt sollicitál, és hogy Sréterre ne relegáljam ; ezen annectált inclusáját küldi, melyből megláthatja Kegyelmed, hogy Kegyelmednek is lesz vele annyi boszankodása, az mint nekem itt vala, — et pater noster bárányláb. Ha szuszog és prüsszög, jobb lesz idein másra bízni az dolgot ; mert bizony megfogyatkoztatjuk Újvárt, s akkor fogunk kapdosni két felé, az mikor kifogyunk az időből ; sőt már most, mivel az utak megjavúltak, szállíttatná oda, az

mi actualiter megvan, úgymint 4 vagy 5 száz mázsza puska-port, az mely kitelnék Kassáról, Eperjesről. Ezt ugyan az artelleriabéli lovak véghezvitetnék: de ha az útban szénájok s abrakjok nem lesz, elromolnak az campaniáig, s azután hasznokat nem vehetjük.

Keczer Sándorral fáradozván az hadak dolgai eligazításában, gördéti előmben azon kérdést: honnan fizesse az mesterembereknél az mundír csináltatásáért haereülő restantiákat? az mellyekért sínak-rínak szegények, és ezeknek megfizetése által az creditumuk megtartása is oly szükséges volna, az mint hasznos: de sok gondolkodásim után nem jutho jobh eszemben, hanem, ha Lónyai meg tudná mondani: mellyik ezer mundíráért mennyivel restál? legjobh volna azon ezernek incassalando pénzéből insensibiler detrahálni, annálisinkabb, mivel bíztat, hogy 3—4 ezer forintnál mindenestül nemigen megyen följobb. Melyről Kegyelmed vagy ezen, vagy más modalitás által tegyen dispositiót. Occurrála e mellé Brenner praepost gondviselője panasza is, az kinek jóllehet az országon kívül való létére nézve relaxáltam a zsóldosait: de még is rajta tartja az vármegye az executiót, mert Babócsai is, noha az mint az vármegyék követjei mondták előttem, immunitatiómat mutatták előtte, praetentálja ő rajtok: de megmagyarázám az követeknek, hogy hejában volt Babócsainak mutatni az exemptionalist, s hozzáim recurrálni: ha Kegyelmedet elébb nem requirálták, — bizonyos lévén abban, hogy erről az vármegyének írt exemptionálissomat látván, Kegyelmed fog Babócsainak parancsolni felőle.

27.

Gál-Szécs, 24. Martij 1708. Mikes (Mihály) úrnak.

Noha ugyan az czár udvarában menendő residensünk által útjának szükséges siettetése miatt csak rövideden adtunk vala választ az Kegyelmed Grabarics által küldött levelére, a melyben, mind az magazinum erectiójában interveniálható difficultásokat declarálja Kegyelmed elüttünk, mind bennünket annak alkalmatosságáról az föld csényjához képeest informál, és inkább a pénzbeli subsidiumnak küldését javalja, mintsem annak erectiójában való fáradozásunkat.

Az mi azért az magazinumnak dolgát illeti : (mivel az említett levelünk postscriptájában a Kegyelmed credentialis levele iránt írtunk Kegyelmednek) még nem határoztuk annyira elménket, hogy az praecise csak ott légyen, a hol levelünkben írtunk vala. — hanem álljou az Kegyelmed dispositiójában, odahelyhezsettessék, a hol Kegyelmed legalkalmatossabbnak látja lenni, ezen igyekezetünk által egyebet nem kívánván, hanem csak híveinkhez való atyai gondviselésünket megmutatni ; és bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy ha tovább is oly módunk lehetne, mint ezelőtt három esztendővel : eddigis nem hattuk volna költség nélkül szegényeket, s kérdést sem tennénk, ha az erdélyi vagy magyarországi cassából teljék-e ki ? ha volna mód a dologban. De ítélje bár maga Kegyelmed : mennyivel nehezebb legyen az rézpénz böcsi elveszése után az hadakozást folytatni, melynek fundussában nemine excepto, mind úr, mind parasztember dicáinktúl fizetünk, s nem is annyit, a mennyire szükségünk volna : de csak mennyi nélkül nem lehetünk ; ezek pedig a cassában sem jönnek, hanem még az kassai gyülekezetünk alkalmatosságával per assignationes kiosztattattanak. Melyre nézve akárki mely ítélettel légyen felőlünk ; de bizonyára mindezekben más módot nemtalálunk, hanemha valahol kölcsenezünk, s ugyanezen végre az tanácsunk javallásából is küldettük vala Havasalföldiben Grabari-csot, hogy az vajda érántunk való szíves vagy szénes barátságát bizonyosabban megtudván, a szerint elménket tudhassuk kormányozni : mivel régen tapasztaltuk, hogy sok diffidentiára való materia nem annyira tüle, mint commendírozó generálisunktúl származtanak ; de való az is, hogy, az mennyiben az ő maga statussát látjuk, nem gondolhatjuk, hogy magát az pénzadásra resolválhassa : hanem Szpota úrban, úgy azon Moldvában lévő vejében nagyobb bizodalmunkat vetettük, a mint is ezen alkalmatossággal mindakettőt requiráljuk, hogy mivel az földnek távollétére nézve magunk az ottlévőknek oly punctualiter nem succurráhatunk : assecuráljuk, hogy valamiben az Kegyelmed kívánságára nézve a z ottbenn lévő híveinknek akár pénzből, akár naturalékból fognak succurrálni, annak megfizetésére kötelezünk magunkat, — teljes confidentiánk lévén az Kegyelmed személyében, hogy Kegyelmed is nem fog többet

kívánni tőlek, hanem a mennyinek megfizetésére elégségesek lehessünk.

Az Kegyelmed második leveléből is bővebben látjuk, mely szíves indulattal kívánna Kegyelmed declarált tisztinek eleget tenni, és hazája szolgálatjában hasznossan foglalkodni; és noha Kegyelmed tudhatja, mennyiben fáradoztunk a szíkel natio rendben vitéliben: de sokszor szándékunk némelyektől sok alattomban való útakon meggátoltatott; azon igyekezetünk folytatásában mindazonáltal, országunk hasznát látván, alábbhadni ugyan nem kívánunk: de tagadhatatlan, hogy annak mindaddig effectussát nem remélhetjük, méglen az egész natio egy corpusba nem vitétik, — de mindaddigis ugyan szükséges, hogy tehetségünk szerint iparkodjunk.

Az mi azon generálisság hivatalját és charecterit illeti penig: abban semmi novitást nem kívánom, kívánnván magunkat alkalmaztatni a régi jó szokáshoz, az melyet az mostani hadakozásunkban szabott rend szerint considerálván, úgy tetszik, hogy oly caractere volt, a mint mostanában egy generális locumtenensnek vagyon, és directe csak az ország főgenerálisától függött; mely tisztet mégeddig országunkban nem declaráltunk, sőt mostanában is Károlyi urat, úgy, mint colligatus ország generális-mareschallussát, s nem úgy, mint erdélyi generálist küldettük auxiliaris hadakkal az országban, a tanácsurak között némelyeket a végre rendelvén, hogy ő kegyelmével egyetemben folytassák az politicumokat; hogy Kegyelmed is azon feljebbemlített generálissal stricte correspondeáljon, s híre s megegyezett consensussa nélkül újabb operatiókhoz ne kezdjen, — az hadakozásnak jó rendi kívánja.

Tudjuk ugyan, hogy ezen dispositiónk iránt némelyektől illetlenül is rágalmaztatunk: de mivel látjuk, hogy ezektől még senki is praedecessorink között ment nem volt, reméljük, megmutatja az idő, s bár most is meg nem mutatta volna, hogy ezt hazánk szolgálatja így kívánta; s nekünk penig fejedelmi hivatalunkba jár, hogy minden dispositiónkban országunk hasznát, s ne az nyughatatlan elmék változó s álhatatlan szándékait vegyük céljúl; s reméljük is, hogy az mostani generalis inquisitionból fölettebb is nyilván ki fog tetszeni: kitől s miért con-

fundáltattanak helyes dispositióink, az mellyeket az marosvásárheli gyűlésünkben tettünk vala?

Mindezeket considerálván pedig, nem látunk módot benne, hogy most hertelen mind a szíkel kapitányok szolgálatjuk rendiben és az Kegyelmedtől kívánt tiszték helybeállításában, kivált az tanács nélkül, állandó rendet tehessünk: valamíg Isten jóvóltából fegyverünk nagyobb mértékő boldogulássát nem tapasztaljuk, és azon natiót, a mint íránk, csuportra nem hozzuk; mert úgyis bizonyossan állaltatjuk, hogy nem lehet oly jó és istenes színdékunk, a melynek megfoggyatkoztatásában némelyek ne igyekezzenek, — addig pedig, úgy látom, héjába való minden szándékom, méglen az egész országnak meg nem mutatom, mely szívessen kívánom szabadságát munkálógnom!

Hogy azért az Kegyelmed leveleinek következő cikelyeit is válasz nélkül ne hagyjam: következik ezután az Kegyelmed az hadi operatiók folytatásáról tett projectuma, az mellyek hasznára nézve ítélné szükségesnek lenni hadaink melléje való küldését, és a mint Grabarics szóbeli relatiójából értettük: reménli aztat is, hogy disponálhatni fogja az vajdát, hogy országából való operatióit Kegyelmednek, meggátolni nem fogja, és evvel nem offendáltatik; de mivel ebbe sok consideratióra való dolgok occurálnak, mellyeket előbb a végre kívántunk Kegyelmeddel communicálni, hogy ezen nagy consequentiájúi gyekezet annál is jobban elucidáltassék, a mint is elsőben: noha nehezen hisszük, hogy annak az vajda consentiálna, mivel sokkal kölömböző ratió az országában lévőket hazájokban béocsátani, avagy hadaknak általmenetelt engedni, mellyet mind az elmúlt nyáron, mind harmadéve s úgy most is az porta a németnek placidálni nem akar; de ha szintég, a mint íránk, ezen difficultás az Kegyelmed dexteritással általollaltatnékis: az ellenségnek mind igyekezetiből, mind publicált pátensiből nyilván állaltatjuk szándékát, hogy az Maroson innét való földet általszállítani akarja, hogy az ottan lévő sűrő szászvárosokat praesideálván, kevésszámú népét conserválhassa; vagy oly ereinek kell Kegyelmednek lenni, az melylyel ezen ellenség ereinek maga is szembenállhasson, vagy peniglen a melylyel szembenállani nem kíván, hanem teljes ereitől nyo-

mattatván, újonnan Moldvába akarja magát recipiálni. Az első csak az Erdélyből kijött hadakból ki nem telik, az magyarországaikat pedig, az egész Tiszántúl való földet nyitva hagyván, degen országokon oly messzeföldre kivinni kijavallhatja? nem tudjuk. Hogyha pedig ezen kérdés második ágazatja szerint Kegyelmednek ily ereje nem lesz: mivel fogjuk idegen országon nyárba tartani az hadat, a hol se magazinunk, se egy talpalatni földünk nincsen? Gondolhatnánk ugyan, hogy az mikor Kegyelmedre szándékoznék az ellenség: akkoron innen keményen operálván, revocálhatjuk; de bizonyára, ebbe bizonyosok nem lehetünk: mert feles keréttett várossi lévén, azokat úgy is hertelen meg nem vehetni, azalatt pedig, még emezekkel pizmognánk: eljárna maga dolgába Kegyelmed ellen, és az innekső corpus is az Kegyelmed mellé küldendő hadakkal megerőtlenedvén, operatióit nem folytathatná. Másodszor, az mennyiben informáltatunk s előttünk constál, a szíkel földin folytatható hasznos operatiókra leginkább gyalogság kívántatnék, melyre innen talán nagyobb szükségünk lészen, ha sánczok és városok megvételiben fáradozni akarunk, a mellyek onnan nem következhetnek: mert az Kegyelmed háta megett idegen ország lévén, senki élés és munitió dolgából Kegyelmednek nem succurrálhat. Harmadszor mondhatni ugyan talán aztat is, a mit Kegyelmed is más levelében, úgy emlékezünk, proponált vala, hogy tudniillik tatárokat szerezheth, mellyek fogadására ha szintég az országnak elég fundussa volna is: mi hasznokat remélhetnénk, az pusztításon kívül? Mert hiszem, most is az mustra-tabellában az hadakozásra alkalmatlan személyek számában tesszük azokat, az kik fegyvertelenek: mégis ollyakat kívánnánk fogadni, a kinek minden hadi készülleti egy vaskóból s egy póznából áll! Az nyílnak pedig az mostani hadakozásunk szerint csak Syberia-ban és az Duna mellékén veszik hasznát, a hol nyusztot és sasokat lődöznek véle; s jobbnak is ítélnénk az reájok fordítandó költséget magunk hadai lovasítására és fegyveresítésére fordítani, mintsem szolgálatot nem tehető hadaink szaporítására.

Mindezekre nézve azért, az meddig ezen okaink Kegyelmedtől jobban nem fognak dilucidáltatni: elménket leginkább arra fordítjuk, hogy számossabb erővel egyenes úton, az

Maroson innen, túl pedig Abrug-Bánya felől folytathassuk operatióinkat. A Székelység felől pedig, ezek innen derekassint megindulván, csak oly szegény-legények által folytatnánk az lármáskodást, az kiknek szégyen nem volna szaladni és lap-pongani az hegyekben, — kik után való készüléttel és maga hírével függőben tartaná Kegyelmed az ellenség elméjét; ha pedig Isten innen operáló fegyverünket boldogítja: csak elhiszszük, hogy teljes consolatióval és vigasztalással hágná Kegyelmed az besztercei vagy máramarosi havasokat, és következőképpen akkoron jobb móddal állíthatjuk helybe az Kegyelmet hivatalját.

Ettől függ az nékem csak most jó szerivel detegáltatott brassai correspondentiának folyamata is; mert nehezen hiszszük, hogy azok valamire resolváljuk magokat, valameddig nem látjuk fegyverünknek oly mértékben való boldogulását, az mint ezen utolsó, örökös gyalázatunkra történt actus előtt vala; annak folytatását mindazonáltal mind Kegyelmedre bízzuk, mind János Deáknak megparancsoltuk. Kívánván, Isten országunkkal együtt vigasztaljon mindnyájunkat.

28.

Protocolálni köll ezen levelet Constantinus Kantamirnak, havasalföldi sztolniknak.

Gratum quidem Nobis fuit Illustritatis Vestrae syncerum affectum per relationem Egregij Jacobi Grabarics, nuper ad Celsissimum Principem, Fratrem Nostrum dilectissimum, transmissi nuncij relatione percipere: eo gratus tamen est praedictae confidentiae subministrato argumento ad synceriores animi Nostri elucidationem per transmissas cifras uti, quanto major hactenus Nostra fuit sollicitudo, talem cum praetitulo Principe et Illustritate Vestra colere amicitiam, quae et Regnis Nostreis et cunctis vicinis populis perennae felicitati possit servire. Ignoramus enim, a quibus et qualiter fuerit informata Illustritis Vestra, qualiter ab exordio regiminis Nostri speciali cura et sollicitudine Nostra Principali protegere voluerimus orientales in Transsylvania existentes ecclesias, quas Domus Austriaca, tanquam futurarum malevolarum intentionum suarum offensionis lapidem, vel maxi-

me per id deprimere statuerat, quod disciplinam suam ecclesiasticam per rudes et illitteratos administrari curando, eorundem ministros publico populorum statuit exponere ludibrio; quod tamen mirum est, adhuc hodiedum cunctorum hujus ecclesiae sequacium oculi tanta caligina obducti sunt, quod et vel maxime in gente rusciana et Illustritas Vestra experiri potest, quod omnibus laboribus et conatibus in propriam suam tendant ruinam et dominium ejus per omnia media affectunt.

Voluissemus profecto majora quoque protectionis Nostrae edere specimina, quod si animarum curas subditionibus Nostris talibus viris et episcopis commissas esse vidissemus, a quibus non solummodo statum ecclesiarum percipere per particulariores relationes potuissemus: sed et de talibus medijs colloqui, per quae et quidem inter ipsosmet episcopos exul disciplina et bonorum morum cultus restitui potuisset. Sed hactenus neminem similem in ditionibus Nostris reperientes, mirari non possunt: cur et hactenus cuncta subverso ordine procedebant? et vix ipsimet sciunt, num Romano-Catholicorum, an Reformatorum se ad jungere velint partibus, et inhaereri protectioni? Cum tamen Nostram Principalem directius impetrare possent, si ad Nos per talem autoritate et scientijs praeditam personam recurrere vellent, cum qua ipsimet colloqui sine interprete possumus. Noscere enim potest ex actis Nostris Illustritas Vestra zelum Nostrum, quo in libertatis utriusque Regni, Hungariae et Transsylvaniae, restitutionem ferimur: sed profecto persvasus esse debet Nos non minori cura et sollicitudine angi et de futura ejus conservatione; frustra enim foret aliquid bonum acquirere velle, si ad ejus conservationem sat firmam extruere basim non cogitaremus, scientes, duo haec Regna a tot saeculis Otomanno draconi et Imperiali aquilae Domus Austriacae objectum offam fuisse, de cujus devoratione plus, quam de defensione ab utrinque cogitatum fuit, et vel maxime ob id cunctorum pro libertate ejus pugnantium, irritos factos fuisse conatus, quod unius inimici sui armis pugnaverint contra alium, et jam se in unius, nunc in alterius enervabant fa-

vorem, finitoque bello, dejectis ab uno pede compedi-
bus, eosdem posuerunt in alterum; nunc vero mise-
rante Deo aliam rerum faciem esse quis est, qui non
cernat? a qua non mutatam captivitatem, sed floren-
tem libertatem sperare possumus, dummodo ferrum
eudatur, quamdiu callidum est, et in excudendo hoc opere
cuncti vicini adlaborare velint; prout enim nec in offi-
cina ferraria cuncti cusioni ferri incumbere possunt, sed alij
follibus excitant ignem, subministrant carbones, et diversis
incumbunt operibus, mediate autem immediate agendo ita, ut in
hac Reipublicae Christianae officina aequalis, isque
immediatus labor requiritur ab omnibus istis, qui liber-
tatis gemmam et aestimare sciunt, et ejus virtu-
tibus uti cupiunt. Quapropter nunc profecto agendum est,
ut quotquot ex vicinitate Germanorum imminens pe-
riculum antevertere student, vicinorum Regnorum
exoperentur felicitatem, quae ipsis semper prodesse
nunquam obesse valet, in libertate constituta, quibus
tamen depressis, soli nefors 17. anni supersunt residui, quae per
pactam Karloviczensem Traegan, (így) a Dominationibus Vestris
quoque jugum morantur Austriacum, et optionem relinquent,
in eone in quo sunt manendi, aut hunc amplectendi, tam infe-
lici fato, ut nec unquam quid cogitandum, nisi de jugo supererit,
quod quam grave et onerosum est, et Vos in Nobis, et Nos in
Vobis habemus exemplum; hoc enim Christianorum, illud Tur-
carum fuisse fatemur, sed eundem utriusque fuisse effectum,
idemque nomen se permanere et scivimus et sensimus.

Non tamen propterea publica a Domino Principe auxilia
petere Nobis est animus, quorum impossibilitas sat superque
constat ex statu ipsius; neque Nos amicitia inducit id petere,
unde amici immineret periculum: sed tantummodo is inten-
tionis nostrae est scopus, ut Illustitati Vestrae per horum
arcanorum aliqualem illustrationem aut potius repraesentatio-
nem persuadere possimus, quantum Nobis illorum illis Nostra
amicitia prodesse potest, et quae necessitas, ut in hoc scopo
obtinendo, orientales quoque ecclesiae uniatur intentio, et in
ditionibus quoque Nostris cordi habeatur ejus conservatio. Pe-
riculosum enim foret, quod se Rasciani inflexibiles persevera-

rent hostes genti Nostrae, persuadere ex ratione ipsius esse talium conservationi studere, qui ipsius naturales hostes sunt? Siquidem vero in horas expectamus Suae Czareae Majestatis Residentem ad latus Nostrum, et unum ad gentem Rascianam, cum exhortatione ad unionem armorum, vi colligationis Nostra cum eadem Czarea Majestate emittendum hominem: summum Reipublicae commodum ex hinc eveniret, si Celsissimus Princeps quoque cum Illustritate Vestra et reliquis proceribus et patriarchis in hoc scopo cooperarentur, sinceris votis exoptantes, ut susceptae intentiones Nostrae, toti quoque Transalpinae Principatui et orientali ecclesiae prodesse possint. *)

29.

Az udvari kapitánynak. 27. Martij 1708. Kassán.

Csak egyedül az Kegyelmed szolgálatunk előmozdításában való türehetetlenségének tulajdonítom, hogy válaszinak késedelmeztetéséről panaszkodik: mivel az utolsó levelének datumját az előbbenivel combinálván, maga is által fogja Kegyelmed látni, hogy annak adásában késedelmes nem voltam. Az mi azért az Kegyelmed utolsó levelét illeti: tagadhatatlan, hogy pro statu rerum senkinek jobb tanácsot nem adhatott volna Kegyelmed Pekri úrnál, kivált ha még az hadaknak tett injuriája megfizetését is javallotta volna Kegyelmed, mellyek bővebben suo tempore fognak illusztráltatni; szükségesnek látjuk mindazonáltal, hogy táborhoz alkalmaztassa maga bagasiáját, — mert idő s alkalmatosság adattatván, igenis, fogjuk applicálni.

Mivel az Kegyelmed ottau való mulatásáról és egyéb állapotokról is vehette bővebb dispositióinkat: azokban semmit innoválni nem kívánván, térünk az jászokra, kiknek, ne csudálkozza Kegyelmed, hogy Keczer Sándor ingyen ki nem adatta az posztót: mert más regimentekre assignatiói lévén, a mellyekből eztet suppleáltatni költött volna, fundus nélkül nem hagyhatta az cassát; de mivel már Kraj leveléből értettük, hogy parancsolatom szerint a szükséges posztókat megindította,

*) Az aláhúzott (ritkítva szedett) helyek az eredeti levélben clavisokkal írott szavakat jelzik.

melyekből nekik is ki fog telni. Károlyi úr pedig mit írt az nemes vármegyének? azt eddig nem tudtam: mert parancsolatja nem volt, hogy az melléje rendelt tanácsurak nélkül tegyen valamely repartitiót; kihez képpst fogom előbb magamot tőle informáltatni. De nem esett volna rosszúl, ha előbb Kegyelmed is requirálta volna, kívánván magát informáltatni, hogy értse ezen repartitiót?

Hogy az munkácsi tisztek panaszkodnak equilis portió-jok nem léte miatt, azt nem csudálom; mert csak most nem régen ment ki az rendelésem: mellyik praesidarius tisztnek hány equilis portiója légyen? Kiknek volt, azt nem tudom, de, az mint a munkácsi commendansnak is kazal szénáit láttam: nem hiszem, hogy éhel megdőglöttek volna lovai; hogy pediglen azt pénzül felszedjék: arról ne is álmodozzanak, s úgysis nekik imputáltatni fog az, az mit magoknak az én réteimen kaszáltatnak.

Az jászság köpönyege kitelik, az midőn az Karán-Sebesben túlíunk megvett, s ottan letétetett aba leérkezik; de kölömben még az udvari hadamnak is másonnan ki nem telhetik.

Ezeken kívül vettük Orbán Simon arestumából írott siralmas panaszát is, mely eránt noha tudom, mely okai voltak Kegyelmednek, hogy ezekre fakadjon: mindazonáltal considerálván aztat: mennyin legyenek helyes cselekedetinknek is rongálói, az kik az jót is rosszra magyarázni szokták, és ez által igyekezetünk meggútlására szándékoznak, — hogyha Kegyelmed elszökésétől nem tarthatott, jobb lett volna dolgait praeter inarestationem eligazítani; s most is nem találjuk helytelennek, hogy Kegyelmed valami jó emberrel praetextust találván, küldje udvarunkhoz: mivel úgvis az Kegyelmed székin kell eligazodni dolgának, az mely az Kegyelmed ideérkezésével végezhemhet, csak addigis a szükséges netalántán inquisitiókat peragáltasson Kegyelmed.

30.

Károlyi úrnak. Eniczke, 28. Martij 1708.

Úgy látom az Kegyelmed 25. Martij írott leveléből, hogy aztat írni kezdvén Kegyelmed: se az pennájával, se az levelének végével számot nem vetett; mivel annak rövidségére sem-

mi panaszom nem lehet. Minekelőtte azért az károlyi hosszú levele Kegyelmednek elérkezik: ezen rövid-hosszút is válasz nélkül nem kívánok hadni.

Az ellenség visszamenetelit már ezelőtt egynéhány nappal nemcsak Orosz Pál leveléből értettem: de az örög aszszony is mondta már a piaczon; s csak könnyen is ellitethetem magammal, considerálván aztat, hogy ő is ember s néki se lehetsz az mindenkor, a mi másnak lehetetlen, és hogy szecska mellett akárki sem folytathatja sokaig operatióit Rabutín kimeneteliben mindazonáltal éppen nem kételkedhettem; de, az mint combinálom, inkább történt ezen motussa Kolozsvár profontírozása kedvéért.

Az erdélyi híveink gyülekezetit biz örömmel értem: mert noha már még Kassáról való elmenetelem alkalmatosságával előre dicsekedett volt egy úri ember, hogy semmitem lesz az mustrából, mivel az odavaló nemesség más országbéli commandó alá nem fogja magát resolválni: de akarom, hogy ezen opiniójában megcsalattatott; hogyha mindazonáltal Kegyelmed most újonnan nyugodalomra eresztette őket: nem tudom, mikor szedi fel? de mivel elhittem, hogy ok nélkül nem cselekedte: nem ellenzem. Hogy pediglen Kegyelmednek az magáéért is törvénykezni kell: az miért eshessék keservessen? nem látom, mert az igazság hozza magával, s minden pör ugyan azért foly, s meg is esnék benne, ha minden országban kiki széltibe foglalná, a mit magáénak gondol lenni, mely authoritást, ójon Isten, hogy magamnak is kívánjam appropriálni. Gondolja-e Kegyelmed, hogy csak magának volnának pörei? s valljon abból állana-e a szabadság, hogy magunk authoritásunkból opprimáljuk contra-parsunkat? vagy azért pöröljünk, a mit miénknek nem állítjuk lenni? ha úgy, talám én is elkezdem az pört Károlyért, s Kegyelmed is Munkácsért, — s szép kis dolog lesz belőle.

Hogy az dica eránt complanálta Kegyelmed az parasztság-nak indulatját: az valóban jól esett; de mivel még otltétemben értettem volt Kegyelmedtől, hogy már akkor kiküldette volt marhaszedésre az commissariusokat: csudálom, hogy ez eránt való intentiónk nem constált előttek; légyen mindazonáltal azon Kegyelmed, hogy valamely módon bűcsöt csinál-

hassunk az rézpolturának, az mely ha nincs, könnyű lesz egy ország commissariussát odaküldeni rézpolturával : cserélje meg rajta az dicában adandó marhát ; a szegénység is ezen monetával fizesse meg a dicát. Ha rézpolturáért adni nem akarja : nem azért panaszkodhatik, hogy nincs pénze, de azért, — hogy nyakaskodik.

Az vármegyék impositióit senki nem ellenzette : de Kassán is azt determinálánk, hogy azok az ország impositióival össze ne egyveledjenek, hanem kölöm exactor által exigáltattassanak.

Az egyházi személyeknek kevés difficultások lehet conscriptiójokban : mert akár naturálébúl, akár pénzül vették fel fizetéseket, mind egyikének, mind másikának vehette hasznát, a melytől kell neki fizetni.

Az dica-cedula eránt való taxárúl nem jól értettem vala az informatiót : mert az csak ezen vármegyében volt, a melynek gyűlésére jöttem ide, s úgy hallom, az utólsóban az determináltatott : az régi magyar szokás szerint a modo imposterum non fiat, és a mit az dicatorok szedtek, osszúik fel magok között, mivel azoknak is csak egyike cselekedte, s alkudjanak meg atyafiságossan fölette ; de majd resuscitálom még egyszer ezen quaestiót.

A zsoldosok poenájáért hogy lovakot adjanak, én nem ellenzem : csak följobb ne taxáltassék az ló, hanem az mint deliberálánk, hogy az száz dica után adjanak.

Az Partiumban tett avagy teendő impositióban én Kegyelmedet impediálni nem fogom ; de ebbe is, úgy látom, hogy magyar módon bűnnak vélünk : Kegyelmednek szép oblatiókat tévén, s előttem panaszkodván ; mert jóllehet ugyan, gondoltam, dispositióim szerint, hogy azon impositiókat a tanácsurakkal egyetemben fogja Kegyelmed repartálni : de már is sí-rí Máramaros, hogy a supernumerarius quártélyosok és palotások intertentiója fölett még marhát is kívánnak tőlek, melynek praestatióját impossibilitásnak tartja ; de az Kegyelmed és az tanácsurak informatiójára relegáltam őket. Én pedig bizonyára magam is mind szükségesnek, mind igazságosnak látom lenni, hogy az mezei halaknak is jusson a pénzbe : de ha csak az quártélyossal praegravált vármegyébe, az kik számokra a szükségről assignáltattanak, avagy Erdélyben ezen

quantumot nem szedjük: másonnan bizony ki nem telik. Helytelenül állítja penig, hogy valahol nyólcz forintjával szednék az portiót: mert csak nem még ilyen panasz előnkben nem jött; de az menstrualis inquisitióból sem tetszik ez ki, sőt az collectatiók is jobbára csak most indítottanak, s nem is az vitélő rendtől, hanem az arra rendelt vármegyék exactoritól.

Nem hiszem, hogy ezentúl Zenlín vármegyének szüksége legyen az új dicatióra: mert ha ők magok között ki nem találtak volt az dicát, kikerestem én a minapi gyűlésbe, s minden extraordinaria aggravatio nélkül, nagyobb részét az vice-ispán, Klobusiczki, főispán, és Homonnai jószágin, s úgy másokén is, s rész szerint az magamén találtam fel; hogyha mindazonáltal ezentúl is a vármegye requirálná Kegyelmedet: ne halaszsa Kegyelmed azoknak exmissiójokot.

Az Kegyelmed Munkácsi János eránt küldett informatióit bővebben megvizsgálván, tapasztalom szegény Visnyai ártatlanságát, s reá is akadtam ezen Munkácsi Jánosra, noha most itt udvaromnál nem találtatik: de csak egynéhány napja hogy elment, s az mint az főasztalnokomtól informáltatom, az étekfogók közében akart állani, de az nemességéről való testimonialis és recommendatiója csak egy praedicatortól lévén, s máskint is alkalmatlannak ítéltetvén, nem acceptáltatott; mind complexiójára, beszédire, születethelyire és útozásira nézve ez ennél nem egyéb, s hihető, azon pöcsétes levelet avagy passust más étekfogótól cserélte vagy appropriálta magának: mert szolgálatomba nem applicáltatott; azt mindazonáltal honnan vette? most nyomoztatom. Ha elővetődik, megfogattatom, Kegyelmed se hagyja szabadossan járni, ha kézre keríti.

A só iránt semmi újabb dispositióim nem mentenek, az mellyek publicumot concernálhatnak: hanem csak egyedül, hogy senkinek sava le ne bocsáttassék, valameddig bizonyos-számú számomra le nem szállítatik; de ennek usussát és igazságát az régi urbariumokból és szokásokból is könnyön demonstrálhatom, s nehezen is esnék, ha csak nékem nem volna szabad igaz jussommal élni. Mivel mindazonáltal ez sokáig nem tarthat, mert már is szállítatik számomra a só, s az többi is szélteben felszabadulván, a nyughatatlanok panasza

is fog tolláztatni: nehezen hiszem mindazonáltal, hogy ebből eredett volna a szegénység között hallatott szó, az mely még békességben is eleget mondatott a nyíri lakosok között.

Megvallom, nem capiálhatom az Kegyelmed panaszinak continuatióját, az *Oeconomicum Consilium* ellen: mert minap hozzám hivatván az praesest, magátúl hozá elő, hogy némely harminczadokat rendelt az Kegyelmed megfizetésére, az melyekkel contentus látszott lenni Verebéli, s ha ez így van, nem periclitáltatik az Kegyelmed pénze, sőt bizony szerencsésebb Kegyelmed másoknál, az kiknek nem ennyivel adós az ország, s mégis nem fizettetnek; ha peniglen Kegyelmed azt sajnálja, hogy Kegyelmed rézül avagy készpénzül nem contentáltatott: arról az *Oeconomicum*ot ne okozza, se engemet, hanem azt, hogy ott nem találhatni, a hol nincs; sőt, ha az ország adósságit fizetni kezdjük: akkor még én is fogom Kegyelmed ellen panaszolkodni, hogy hamarabb fizettetett meg nálamnál, holott én is nemcsak tavaly huszonnyólczezer forint érő gabonát adtam az országnak, melyrül quietantiái existálnak tiszteimnek: de ez idein is közöl ezer hegyallyai hordó bort, s nem computálván azokat, az mellyek azelőtt való esztendőben egyszer is, másszor is adattattanak, noha sokaktól elbitangoltattanak; mivel penig: *qui prior tempore, potior jure*, talám Kegyelmed injuriája nélkül azt a harminczadot is inkább magamnak praetendálhattam volna. Hallottam ugyan én már másoktól erre való válaszmot, hogy többel tartozom én az országnak, mint más, — *quod in lato sensu concedo*, in *stricto nego*; mert magam személyére nézve én sem kívánok magamnak több szabadságot nyerni mint más: miért hát köll többet kültenem mellette? hogy csak egyedül azért tehát, hogy többet adott az Isten, és többet nyerhetek az erdélyi fejedelmesség által? *concedo totum*; ugyanazért sem nem sajnáltam, se nem sajnálom. De akárki mit higgyen, mindezeknél is jobban vezérel mindezekre az hazámhoz való szeretet, s azért nem tartom injuriámnak, ha mindenem elvész is: csak az hazám kincse, a szabadság maradjon meg! Hogy az *Consilium* mondja, hogy az Bosnyák-jószágnak hírét nem hallotta: azt még ennél is inkább csudálom; mert hogy abbúl az Kegyelmed édes anyja obtingens része aunualiter kifizettettessék, azt még, úgy

jut eszemben, előttem is mondotta az praeses, hogy meg van parancsolva; hogy peniglen az egész Bosnyáki-jószág az Kegyelmed édes anyja kezéhez bocsáttattassék ezen praetensióért: jól mondja, hogy hírért nem hallotta, mert én sem resolváltam, s Kegyelmed azt igazságossan se nem praetendálta, se nem praetendálhatta; melyre nézve én is az Kegyelmed levelében feljegyzett átkot inkább elhiszem az minapi felháborodásából eredettnek lenni, mintsem ezen okból, s tovább is kérem Kegyelmedet: ne állítsa igazságtalanságnak azt, hogy az magáét törvénynyel kell keresni, és hogy az adóssága oly punctualiter meg nem fizettettetik, mint Amsterodamumban az cambialis levél; mert, ha Kegyelmed csendes elmével considerálja az dolgot, maga is feltalálja az okát, hogy nem mindenkor az nem-akaratból, hanem az tehetetlenségtől származnak ezek; és reménlem, maga is meglátja Kegyelmed, hogy nem mindenkor helyes lehet az hertelen indulásban való írás, és hogy az igazság nem az pörös rész panaszában áll, hanem az bíró ítéletiben, kölömben soha ez a világon ki nem szolgálthatnék; mert Kegyelmed eleibe is nem hiszem, még valaha jöhettek volna oly panaszó felek, az kinek mind a két része contentus lehetett volna az Kegyelmed deliberatiójával, hanem aztat is igazságtalannak mondotta az lenni, a ki szándékát nem obtineálhatta.

31.

Cassoviae, 30. Martij 1708. Bercsényi úrnak.

Beszterczéről 24-dik Martij írott Kegyelmed levelét vettem; reménlem mindazonáltal, már az utolsó leveleimből érthette Kegyelmed csak abból is az erdélyi németnek visszanyomulását, hogy felöle semmitsem írtam, magam is semmi tudósítást onnan nem vévén; tegnapelőtt mindazonáltal vettem Károlyi úrtól is az kassai örög asszonyok, visszatérése felől való hírei confirmatióját, s ex posteriori kitetszett, hogy csak Kolozsvárat akarta profontírozni, az hová az körülbelől való szegénység hadaink tilalmazására nézve semmit sem vitt volt bé. Visszatérvén mindazonáltal, hadaink újonnan helyben szállottanak, s bezzeg fenyegetik is, bogy megverték volna, ha kiljebb jött volna.

Az Kegyelmed argenteriaja bizonyára már kijött volna,

ha Krainak meg nem parancsoltam volna, hogy maga hozza ki, mivel neki már régen kellett volna kijőni, de reménségem fölett későbbben igazodván el az cambium dolgai: mindeddig kéntelenítettett ott késni; a mint mindazonáltal újonnan is megparancsoltam neki, lehozatásában fogyatkozás nem leszen. Kőkényesdinek is már triplicálva is megírom mindazokat, az mellyeket Kegyelmed ítélte de tempore lenni.

Az pénzveretés dolgát folytattassa Kegyelmed, az mint legjobbnak ítéli lenni: mivel az Kegyelmed helyes ratiói tollálják az enyimeket, — csak ez által gyógyúlhassanak sebeink, az mellyek naponkint, úgy látom, szaporodnak az pénz szűke miatt, mellyet az vármegyék eddig collectálni negligálván, és már szélt vévén az executio mindenütt, tagadhatatlan, hogy nagy extremitásokra jutott a szegénység, s alig használhat valamit az consolatio, peroratio s persvasio, — az üres erszény ellen. Valék minap nemes Abaúj vármegye gyűlésében is, az mellynél ugyan rendetlenebb állapotot alig hiszem, láthasson valaki országunkban: mert sub utroque sexu compareálván az vármegye, parasztember és asszony is compareála az gyűlésben, az kiket csak azért is nem kívántam kiküldetni, hogy újult sebeket legalább bő declaratiójával dolgainknak enyhéthessem; sok volna mindazonáltal pennára tennem mindazon rendetlenségeket, az mellyeket tapasztaltam, az mellyekről parancsolni fogom az főispálynak, hogy vicéje ellen inquiráltasson, s ha comperiáltatnak, az igazság folyása szerint, nem javallanám, hogy valaki fejet cserélne vele. Elég az, hogy leginkább kívántam persvadeálni az rézpénznek folytatássát, a melyről pátenseimet is bocsátottam ki, cum assecuratione, hogy mihent in determinato valore folytatni kezdik, azonnal az dicában is szeltébe fog vétettetni; offerálta ugyan erre magát minden rend, de micsoda effectussa leszen? megválík; mivel ugyan e végre küldette vala ma hozzám követjét nemes Sáros vármegye is, hōven declaráltatván, e végre mely szép rendelkezéseket tettek, úgy limitatiókat, az királyi városokkal együtt, mellyek magok készségeket declarálták, kivált hogyha az Oeconomicum is az harminczadokban, úgy a sóvári negociatióban acceptáltatja az rézpénzt, bár csak felében; megégértem, hogy meglesz, hogyha folyamatját látom, de pro majore

securitate Regni kívántam, hogy legalább az nemesség az Zemlín vármegyei determinatio szerint fizesse az dicáját. De bizonyára irtóztató dolog, az mit az Abaúj vármegyei gyűlésben referálának az exactorok: mely kevés haszna légyen az executionnak is, az mely hatod- heted-napig is dorbézol az falukban, szeltébe vágattatja véle a marháját a szegénység, de csak nem adja meg a quantumát, úgy, hogy egy egész héti executio után 36 forintnál nem szedhetett többet egy exactor; melynek, úgy látom, hasonló folyamata vagy az királyi városokon is, s Zemlín vármegyében mihez készülnek? ezen includált cedulámból, mellyet Barkóczy uram küldött kezemhez, megláthatja Kegyelmed. Melyre nézve, az feljebb írt városok terheltségét is, az kik közönségessen, a mint az előbbeni levelemben megírtam Kegyelmednek, hat forintjával fizetik a dicát, tovább is considerálván: csak az volna gondolatom, hogy szeltében vennénk az polturát a szegénységtől, bár csak a két részit fejről fizetné meg az possessionatus nemesség; noha, látom, ez is bajos: mert semmiét sem fogja eladni verespénzen, hacsak egyenlő böcsi nem lesz, s megvallom, kifáradok belőle csak kigondolni is, hogy volna jó?

Nem tudom ugyan, utolsó levelében mit parancsol Kegyelmed Keczernek? de tartok, hogy ha a mikor szükségesnek látja Kegyelmed, directe velem copialiter nem fogja communicálni, időt fogunk veszteni, ha még neki kell hozzám jöni; mert most is Szomolnokra ment az praesessel, az odavaló dolgok rendbevitelére. Az én dicáimnak, igenis, talám kevés héja volna, ha mind csak az ő districtussából akarnám felvenni; de mivel az egész országra esett a felvetés: mind a két részünkről alkalmatossabbnak látom, hogy mindenik districtus incassálja az obtingensit számunkra, és mivel én az kassai gyűlekezettől fogvást, az hűsson és kenyéren kívül készpénzen tartom udvaromat, az szükség fenn hagyattatta az ceremoniáskodást: megírtam a több két districtualis commissariusoknak is, hogy collectálják a pénzemet.

Az Bereg és Ung épületekre rendelt fejrőpénzekhez Kegyelmednek micsoda reménsége lehet? nem tudom, de nekem, megvallom, igen kevés vagy; mert ott még most is absorbeál az quártélyos, s hasonlóképpen sí-rí az szegénység, s takaro-

dik Lengyelország felé; épületi mindazonáltal mind a kettőnek szükséges, s eleget törődöm, hogy már a nagyján, csaknem mondhatnám, általesvén, nem indíthatom meg az apraját; kinyílt az idő, s széltébeu dolgozhatnak; bíresak az száz-ezer tallérból lehetne megindítására vagy hatezer forintom! Az mi az ungvárit illeti: szegény Stubicz haszontalan munkája felől igen sok rosztat hallottam Szent-Iványitúl, az ki, az mint mondta, annyi scarpe-scarpe az hegyet, hogy egész az felső palizátáig megindult az földi az essős időkben, s félhető, hogy rövid idő múlva az is scarpét csinál magábúl; az mely ha úgy volna, bezzeg betelnék az magyar proverbium: fösvény többet költ; de mindezeknél nagyobb, hogy inzenírem nincs hozzá: mert az munkácsi is inkább pallér, s ha az Lemér directiójához nem bíznék, az kinek az ittvaló munka miatt ott continuuskodni nem lehet: nem is merném amarra bízni continuatióját; még penig ilyen sincs már több. Addig panaszkodik minden ember a sok franczia ellen, hogy, úgy látom, ezeket is rövid idő alatt amazok után fogjuk bocsátani. Az munitio eránt csak informáltassam Baranyaitúl: szívessen kívánok dispositiót tétetni, az mennyiben lehet, de csak tudom, hogy nem lesz neki elég még az is: mert nincs oly commendansunk, a ki nem akarná, hogy mindene dugva teli volna még ollyannal is, a mely nélkül ellehetne; ám harmincz mázsa port is alig hagyának szegény Rátonyinak, egynéhány törött ágyú taraczkokkal: mégis őltalmazza szegény magát Görgénybe. Mivel penig az gratuitus labort tolláltuk az vármegyében, és ha az munkások impositive fognak limitáltatni: tartok attúl, azt fogják a vármegyék mondani, hogy még az fejtúl való dica megkeresésétül is distraháljuk az épületekkel a szegénységet, s csakugyan semmi sem lesz belőle az kedvetlen és kéntelen munka után; melyre nézve talám jobban esnék, ha Kegyelmed is az munkácsi példára az ötvenezer tallérból deputálna oda valamit; az koresmák folyása által lehetne circulatioja az pénznek, s a mint conjecturálom az épületet: csak hatezer forint is elég volna pro capitali, praeter naturalia, ad circulandum destinata.

Igen jól esett, hogy Kegyelmed az hitiszegett Szirmai deakját nem admittálta; de úgy látom, hogy ha mást küld is

helette, csak speculatio lesz propositióinak az vége, — az melyeket talám már tollált is eddig az Eszterház Pálnak írott válaszsom, s azért halasztja az másikának küldését; bár csak azt tudnám, mit statuált a felől az nagy hírrel és méltósággal tündöklő gyülekezetecske? s én is úgy hiszem, hogy ha érseket vesznek elő, az kalocsai lesz: mert az másikának nagy derogamenjire volna olly mezítelen ábrázatú dologban avatni magát, s ollyan vízben ugratni, az melynek fenekét nem látja; de amaz már négy esztendőül fogvást practicálván ezen dologot, az lelkét is széltébe köti, — ha nem használ is.

Az Munkácsi dolgának mind füle-farka kiinn van, s magam is úgy látom, semmi se lett belőle: mert egy éhelhólt ember, a ki az elmúlt hetekben az étekfogók közzé recommendáltatta volna magát, de nemességéről is nem lévén illendő attestatioja, bé nem fogadtatott, s hihető, itt az udvar körül kapott valahol egy passust, a mely mellett eskettette vala a szegénységet, melyről az inclusa bővebben fogja informálni Kegyelmedet, s parancsoltam is már megfogattatásáról.

Mivel már eddig vehette Kegyelmed Gál-Szécsről 22. Martij datált levelemet: reménlem, lehetett Kegyelmednek elég informatiója, az Oeconomicum dolgaint miképpen kívántam helybehozni, és mely helytelenül kívánják dispositióimmal menteni magokat? Mert assecurálom újonnan is Kegyelmedet, hogy ha szintén némelly állapotokban gondolnám is szükségesnek lenni: de assecurálom Kegyelmedet, hogy az Kegyelmed praevia opiniója nélkül változást nem tészek, és mind az vármegye járásival, s mind más tanácskozásimmal nem egyébre czélozok, hanem az egyszer hasznossan tett rendelésnek effectuatiójára; s ugyanis, azért írtam én Sréterről, hogy mivel gondoltam, hogy a felső királyi városokon hamarébb kiszedhetette a pénzt, itt Keczerrel és Bertótival communicatis consiliis, azon pénzzel secundálná az munkút; de mi haszna? tapasztalva tapasztalom benne az csendességnek és jámbor színő szuszmaságnak hamvával elrejtett lassú tüzít az competentianak, s azt gondolja, hogy minden mentségének helyt ad az francziák ellen való panasz, s megmondtam, megparancsoltam; mert ott már tudván, mennyire mehet praeter-propter? s itt is kezéhez vévén a mely kevés collectáltatott: csakugyan mo-

zoghatnánk. De most is, nem tudom, az Kegyelmed rendeléséből-e, vagy csak magától? széltebe imponáltatják az vármegyékre az munitio alá való szekereket, az mellyek által, az mint az vármegyék mondják, tudtom s parancsolatom kívül, Munkácsra akarnak, ők tudják mit? szállítani, s másfelől Keczer uram mündírmgok alá hasonlót kíván, és egyszersmind a profont-házhoz rendelt szekereket is limitáltatja, — holott mindezekbe rendet szabott volna az Regulamentum, ha akarnák vagyis tudnák folytatni az dolgot, és imputálnák legalább az dicájában az szegénységnek ezen vecturákat, és subsequenter defalcálnak az regimenteknek, és az arteleria extraordinaria cassájából; mert látja Isten, ha vármegye tiszti vólnék, takim magamnak is elszöddötenék az fejemet a sok importuna kívánságokkal. Az ugyan való, az mi az arteleria cassáját illeti, hogy már hat hete, hogy Bártfa várossán van az executio, s mégsem tudja rajta kisedni az pénzt, s félek, hogy nem is fogja megvehetni ezen királyi városokon, ha csak másonnan nem subleválja Kegyelmed: mert mód nélkül sok az dicájok, az mellyeket leróni ugyan nem lehet, de lehetne Keczer Sándornak megparancsolni: mennyi summánál többet rajtok ne exequáltasson, s maradna fönt az többi pro praetensione; s így értettem vala az minapi leveleimben is, hogy lehetett az eltagadott 16 ezer dicának e helyett való fordítássa.

32.

Károlyi úrnak 1. Aprilis 1708. Kassáról.

Az postát nem akarván tartóztatni, ezen rövid írással kívántam Kegyelmednek tudtára adni, hogy, jóllehet eleintén Starnberg generális semmitsem akart az német dolgairól mondani: most mindazonáltal kezdvén magát rabnak ismérni, mondotta, hogy csudálkozik, mégsem hallottuk hírét Erdélyben menő Krichpaum generálisnak, az kinek azok helyett az kik az török földin csuportonként Erdélyből kijöttek, egy vagy két regimenttel kölletik bémenni, és még rabsága előtt megindult, úgy, hogy a Száva-Dráva között Péterváradja, onnét Tétel, Szeged és Arad felé menjen; melyről szükséges, hogy Kegyelmed dispositiókat tégyen, és az hadak is jó vigyázásban legyenek: mert kölömben kitelik az Kegyelmed mondása sze-

rint: csep ember a citromért való küldés. Kitészik az is discursussából, hogy az mely német a sarkadiak híre szerint Jenő körül sajdéttatott: nem egyéb volt Rabutínnál, a kinek ki költetett menni, — de annak bár bottal üssük a nyomát.

33.

Cassoviae, 4. Aprilis. Beresényi úrnak.

Mivel az Kegyelmed 27. Martij írott leveléből értem, hogy az Oeconomicum iránt írott levelemet már vette: nincs mit írjak felőle újonnan, hanem óránként várom Keczer Sándort cum relatione, mit vittek véghez Szomolnokon? A mi penglen Klobusiczki eránt continuált gondolkodássát illeti Kegyelmednek: mivel Kegyelmed maga is jól általlátta, hogy tudna szolgálni ő is, mások is, ha egész principiumok abból nem állana, hogy panaszkodnak, s azt gondolják: már eleget tettek szolgálatjoknak; ugyanazon okból keveset remélhetek új szolgálatja hasznából: mert mihent absoluta autoritással nem élhet, valamint eleintén, úgy most is az Oeconomicumban jól nem folytatja az dolgot, itt is úgy fog cselekedni; ha absoluta autoritással lesz peng: meg fogja halladni az privatum a publicumot — s úgys hejába már az dicát igazítani, mert kifogyánk az időből, s megvallom, soha nagyobb töprönkedésbe s nyughatatlankodó elnefűradozásokban nem voltam, mint most. Mert el nem hitetheti Kegyelmed magával, mennyire súlyosították az vármegyék rendetlenségi a szegénység terhét; hét forintra ment már ezen vármegyékben az dica: mert mind a zsoldos, mind a portalis hajdú restantiáit dicákra vetették, segyszersmind szedik, úgy, hogy az assignált regimentek executiói egyik az másikat váltja, és úgy hallatik, hogy már sok helyeken emberölések is vóltanak az executoroktól. Minap ugyan az vármegye gyűlésében deputatiót rendeltettem ide ezeknek megvizsgálásában, a melyre magamnak is szemem vagyon; de se ők, se én nem tudunk eligazodni: mert protocolumok nincsen; az elsőbrronea limitatiót fel nem találhatván, az errort is ki nem nyomozhatjuk; s elítélheti Kegyelmed, hogy taláztatnak oly faluk, a kiknek egész portájok nincsen, mégis 8—9 hajdúról is producálnak quietantiá-

kot, a mellyeket praestáltak, újonnan kérnek tüleek, s augmentáltak a dicájokat. A zsoldosadásban pedig senkitül quietantiájok nincsen, s nem tudván feltalálni : kire mennyi limitáltatott? nem tudhatjuk, kitül mit kell kérni; és éppen opportune, midőn ezeket vizsgálatnám, érkezik Nikházy, kit is azonnal közikben küldtettem, szemekre hányván velem való mentségek hazugságát, s pro breviori processu megparancsoltam : azonnal papírosra tegyék, kik tartoznak zsoldossal, azaz : kik nem szolgálnak hadban, s kik szolgáltanak akkor, az midőn reájok vettettetett a zsoldos? specificálják e mellé az mostani dicájokat, a mellyekre újonnan fogom repartíáltatni per calculum arithmeticum, s incumbáljon kinek-kinek a próba : ki miként praestálta? a mennyiben impropotionalitas fog találkozni, refundálja egyike az másikának. De mindezekhez idő kívántatván, sokat tusakodtam : ha fenthagyom-e az executiót cum assecuratione bonificationis injuriatorum uni per alterum fienda. vagy tolláljam eligazításáig az dolgoknak? de csak meggyőze az aggravationnak sírása és rívása, s resolváltam, hogy tolláltatni fogom az executiót usque ad eventum rei, és mindezekbe csak egyedül az idő rövidségére lehet panaszkodni, s Keczer Sándor ideérkezvén, az városok dolgát is az Kegyelmed opinioja szerint fogom eligazíttatni.

Az kukuvá vált projectum, valóba bánom hogy nem succedála; mert megvallom, magannak is függőben kezdette vala tartani elmémet, — csaknem magam is reménlettem vala jó successussát. De bizonyára, látván már, hogy csak kétezer forintra extendáltathatik az reménlhető nyereség : úgy látom, többen telnék jövőendőben az concipiálható rossz opiniónak eltörlése ezen gyarló nyereségnél.

Az artelleria iránt is nem lehet nem approbálnom az Kegyelmed helyes dispositióit : de mivel Hellempachra esett a salitrom megszerzésének egy része, nagy hasznunkra fordúlna, hogyha inkább persvadeáltathatnék az Tiszán túl való salitrom beszédésére, — mert legalább az hazába maradna az pénz; s a mint látom azon földnek a dispositióját, sub assecuratione acceptationis nem hiszem, polturapénzért is bé ne adnák, de erre szükséges volna, hogy expressus emberét küldené Hellembach, eleintén fehérpénzzel egyvelgessen : mert

ki-ki írtózik az Oeconomicum és Commissariatusság sokszor megszegett parolájátul.

Rivért az francia követ által már assecuráltam, hogy én fogom megadatni az inzenírségre való fizetését, in cujus annualiter fiendam defalcationem a zilízi jószágomat parancsoltam nekie assignáltatni.

Az mely Rosfort névő, Zay első kapitányát, a kit, ha Kegyelmednek eszibe jut, Ekkerrel együtt főstrázsamesterségre az Pekry regimentiben kívántam vala applicálni, Kegyelmedhez akartam küldeni; úgy látom, szándékát megváltoztatta, és később inkább azon regimentben való applicatiója reménsége alatt előmenetelit megvárni.

Az Károlyi úr tegnap írott leveléből szomorúan értettem, hogy az szegény, novembertől fogvást obsidióban lévő görgényiek, minekutánna szegény Rátonyi elesett volna, zászlótartójakat fejeknek ösmervén, commendánssá tették; az ki is hasonló keménységgel viselvén magát, midőn látta volna az vár bástyái földig való lelövettetését és az mínáknak elkészülését: capitulálni akart, de az ellenség csak egyáltaljában csak rabságokat kívánván, — készebbek voltak magokat az halálra resolválni, és étszaka egyenlő értelemmel kicsapván, keresztülvágták magokat az német sánczain, tizenkét ember veszedelmivel; egy része Kővár s Nagy-Bánya felé jöhetett el, s az másika penig Moldva felé szakadott. De noha szegények ily szerencsétlenek valának: úgy tetszik, elég consolatióm lehet, hogy ezen testőrző-ezerembéliek legelső példát mutattanak, miként kell őrzeni s oltalmazni az erősségeket; mert bizony, még francia uramnál is ritka az ilyen példa! Ezen obsidiónak penig más kimenetelit nem remélhetém: mert ezen erősség igen mélyen lévén Erdélyben, s túl penig az Maroson, nehezen gondolhatta akárki is, hogy lehessen segítsége, mellyet hol az ellenség dupplán előtte lévő lineája, hol az Maros ezen változó időben hertelen való áradási mindenkor impediált; és megvallom, hogy ha az emberek szokás szerint való megütkezés és az ellenség előtt következhető rossz opinióját hadainknak nem tekéntettem volna: orderem szerint is inkább feladattam volna, mintsem ezen nyilvánvaló veszedelemre hatam volna azon szegény hatvan hajdút, a ki illy emberség-

mutatással fölettébb is drágán adta el az ellenségnek azon várat, — talám négy ostromot is vesztvén el alatta.

Már, az mint értem, nűdögölvén az fő az Harangodon: én is henyélni nem kívánok, hanem azon vagyok, hogy pro ultima Aprilis Ónodhoz gyűjtsem az udvari hadakat, s azon lészek, hogy Orosz Pál s Niházy is odahajtsák a lézengőket, onnan küldjem fel őket Kegyelmedhez. De valóba, csudálom, hogy az regimentek szekerei repartialitássát még az commissariatusság meg nem küldette az vármegyéknek; valóba, lesz ebbe fogyatkozás, avagy végső desperatiója a szegénységnek, ha rendetlenül viszzük el a szekereit. *)

34.

Kassa, 4. Aprilis. Károlyi uramnak.

Megvallom, kívántam volna örvendetesebb híreket olvasni az Kegyelmed 16. Martij írott levelében, mintsem találtam az szegény görgényiek felől, mellyek, úgy lévén az dolog az mint Kegyelmed írja, valóban eleget tettenek magok kötelességének; melyben, hogyha az Kegyelmed keze alatt lévő hadaktúl is az idő s alkalmatlanságok miatt úgy secundáltathattanak volna: nem félthettem volna szegényeket ezen alkalmatlanságtúl, az mellyet ugyan azóta, a mint praevideáltam, az mióta hallottam, hogy az ellenség maga lineáit formálván, teljes nyúgodalommal folytatja obsidióját; mert akárki mint considerálja, de az egész Európabéli hadakozásokból látható állapot, hogy mostani időben hosszas obsidio előtt lehetetlen akármely várat is megtartani, külső segítség nélkül, és ugyanezen okból manuteneáltam vala itt Kassán, hogy ha az ellenség Újvárt obsideálná formaliter: meg kell véle harczolnunk; mert noha mondathatik, hogy két esztendeig nem volt miénk Újvár, mégis hadakoztunk, s ha elvesztjük is, foghatunk hadakozni: de most maga is tapasztalhatja Kegyelmed, hogy ha csak egy Görgény elvesztése is annyira csökkenti az szíveket, — mit tehetne Újvár, az melly ígyünk bátyájának tartattatik! Én ugyan, megvallom, hogy mindeddig is nem hittem, hogy belékapjon az ellenség: de az mióta csaknem bizonyosnak látom azon dáuusok lejövetelit, az kik Rabotínnal voltak, — úgy

*) Eddig Beniczky kézírása.

látom, szükségesképpen kell gondolkodnunk hadaink idején való összevgyülekezetről; s teljes tehetséggel azon vagyok, hogy még ezen hónapnak vége előtt füvellő táborba szállhassak, Ónod táján. De mindezekre nézve az midőn reflectálok magamat, hogy még az Kegyelmed commendója alatt való corpusból is két hajdú- és lovasezereknek oda kell jűni az itt tett dispositióink szerint: tartok attúl, hogy rövid lesz az terminus. Kegyelmed mindazonáltal azon légyen, hogy ezen hadakban, úgymint az palotás- és egy más hajdú-ezere elküldésében meg ne fogyatkoztasson; mert ha szintén ezen táborba való szállás nem volna is, csak nem szeretném Újvárnak defensióját az tót hajdúra bízni, s tudja Kegyelmed maga is, mely karban találá Kegyelmed tavaly az felső hadakat, odamenetele alkalmatossá-gával. Tudom ugyan én jól, micsoda consequentiát okozhat ezeknek eljövetelek ottan is, s alig van olyan, a kit elmémben nem forgattam volna: de mégis jobbnak látom azoknak idején való kijöveteleket; mert tudja Kegyelmed maga is, hogy inter duo mala minus eligendum; s hogyha oly statusba látja magát az ellenség lenni, hogy magát az feljebbemlített obsidióra resolválja, bizonyára késő lesz akkor csak Erdélyszéliről megindítani az hadat. Tudom ugyan, hogy mindezekért elég rágalmazás lesz ugyan azoktúl, a kik nem az igrünk fundamentomit nézik, az melylyektől mindnyájunknak kell boldogulásunkat várni: de mindezen általmenvén, úgy tetszik, jobban eltűrhetem az gonosz nyelvek mondásit, mintsem az következhető hazánk veszedelmét; csak elhiszem azért, hogy ezen dispositióim csak annál is szükségesebbnak fogják Kegyelmeddel láttatni az Kegyelmed Kűvár iránt feltett szándékát, az mellyet, noha csak elhiszem, hogy sokan vadnak, az kik javallják: de bizonyára nem egyébért, hanem hogy azután nagyobb gáncsot találhassanak benne. Megijedtek sokan Görgényen: ergo desperáltak Kűvár-ról, mert azt is megveszi; nego consequentiam, mert amannak nem lehet, ennek lehet segítsége; s valóban külömböző dolog az maga lineája és az Maros előtte lévén, semmi ellenséget nem érezvén, Szeben bizodalmas communicatiójában tetvözve, úgy mondván, várat víjni: vagy minden commoditásit hátrahagyván, ellenség földére oly hegyek közzé jűni, az hol az táborát sincs hová helyheztetni, se honnan élődni. Hogyha

penig tovább is gondolkodunk : bizonyára meglátjuk, hogy ha az ellenségnek vagyon szüksége reája, nem hányathatjuk úgy el, hogy az situációjának hasznát ne vegye, ha szintén a Láposban vonnánk is az küfalát; ha reá szüksége nincsen, *casta erit, quia nemo rogabit*. Assecurálok mindazonáltal Kegyelmedet, hogy ha szintén tízszer considerálok is az küldött inventariumot: de csak feltalálom azt, hogy Kúvárnak mindene elege van, ha jó embere lészen, az egy élésen kívül, az melynek bészállítása könnyű; s haszontalan is volna oda esztendőre való munitióról gondolkodni, hanem három-négy hétre való: mert vagy olly artoleriával jű, az melylyel küfalának lelövetését hamarább is véghezviheti, vagy ijjesztés kedvéért csak bombákkal; az első ellen segítség nélkül híjába való volna az provisio, az másik ellen penig három elég tágas víra lévén, könnyen megoltalmazhatja magát három-négy mozsáros bombardéozatiótúl; jobbnak látom tehát embert, praesidiumot belé keresntünk, mintsem elhányatásárúl gondolkodnunk, a melybűl lehetetlen volna elkerűlni, hogy sok rosz ne következnek, és akármely szín alatt történnék, hogy persvadeálhatnánk nem desperatióbűl lett dolognak lenni; — s talám mind egy, mind más kitelik még az palotás-ezerbűl.

Hogy Keczei és Balyika tiszteket fel nem vállalták a sóval, nem ítélem hogy büntetésre méltók; mert ugyanis jobb volt, magokat alkalmasoknak nem esmervén, azt fel nem vállalni, mintsem készségeket felvállalásokban mutatván, tiszteknék meg nem felelni. Csak abbűl is nagy beneficiumok következhetik, hogy azon erősség fére lévén, securitásban lehet magazinumok; nem javallható mindazonáltal, hogy oláh drabant-praesidiumot hagyjunk benne.

Rabutín kimenetelit mi okbűl hitettem el magammal? az elműlt postán megírtam Kegyelmednek. Az aranyváltásra penig rövid nap alatt bekűldöm Grabaricsot. Azon vármegyék-bűl proveniáló élés distrahalásátűl penig, uincs mit tartson Kegyelmed!

Bihar és az több partiumbeli vármegyék ajánlásokat valóban kedvesen értettem; hogyha computálok penig, hogy Máramaros vármegye az Kegyelmednek ígirt ökrők mellé e következendű nyári hólnapokra az udvari kapitány által pénzbeli

fizetésre is offerálta magát : úgy tetszik, az ellen sem lehet panaszunk.

Andrási megfogyatkoztatásának csak egyedül Kálnási volt az oka : mert parancsolatom ellen distrahálta azon egynéhány száz forintokat; az restantiáért pedig küldjön Kegyelmed executiót Gemseire.

Mikes uram Kegyelmednek küldött levelének tenora régen constált előttem; de Kegyelmed is tudja, mely nehéz ott venni, az hol nincs, — ha nehéz is elhiteni.

Tegnap reáparancsoltam Starombergre, hogy írjon az váradi commendánsnak, s el is küldöm Kegyelmednek első alkalmatossággal az levelét.

Az salétrom dolgában, ha tízszer vizsgálom is meg, nincs egyéb fogyatkozás, hanem az impositióknak nem praestálása, melyben még az executiók is keveset használnak, s az mi szereztetik pedig, annak meghozattatását creditumára vállalta Hellempach, — arra pedig azt tartom, hogy keveset fog adni az áldott nyíri ember ! *)

35.

Cassoviae, 6. Aprilis 1708. Bercsényi úrnak.

Tegnapi napon Keczer Sándor meghozván az Kegyelmed 2. Aprilis írott levelét : teljes contentummal értettem, hogy azon opinióban, az melyről Kegyelmednek írtam vala, megcsalattattam, és hogy Heves vármegye eránt esett contraria dispositiók rendbehozattattanak. A sóvári dicák eránt, igenis, tett vala Kegyelmed az minapi levelében emlékezetet : de mivel már az Oeconomicum dicái per Commissariatum acceptáltattanak, s azok megfizetéséről mindakét rész hallgat, én is tanácsosabbnak látom lenni annak simplex praeteritióját, — mintsem az defalcationak possibilitássát értésére adjam az vármegyéknek.

Az poznaniai óbester nevét nem tudván, interpositionalis kegyelmességemet hozzá nem mutattathatom ; mert megvallom, nem accommodálhatván udvari hadaim között, alig vártam, hogy innen elküldhessem, s nevét sem tudakoztam, gondolván, hogy ha Kegyelmed által applicabilisnak nem ítéltethetik : akkor

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

sem lesz késő az passusnak kiadatássa; ha mindazonáltal gondolhatja Kegyelmed, hogy hasznát valamely módon vehetjük: csak circumstantialiter informáljon Kegyelmed dolgairúl, — írok felőle az haitmannak.

Szegény Aprmont sógor halálát már a szegény néném leveléből is értettem, az ki írja aztat is, hogy a gyermeki tutorává tett engemet is.

Szirmai István kijövetelit én, megvallom, most sem approbálhatom, mind azon okokra nézve az melyeket Kegyelmed ír, de leginkább azért, hogy proscriptusnak tartattatik közöttünk: s scandalumra méltó dolog volna, hogyha mégis befogadnánk, s az odavaló kötelességebe hadnánk neki fel- s aláztekezni az hazában.

Igen helyessen cselekeszi Kegyelmed ugyan, hogy az lengyel püspök példájárúl gondolkodik: de mindazonáltal látván, hogy ugyancsak az vármegyék is iparkodnak, és sivások-rivások nem-annyira az nemakarástúl, de tehetetlenségtúl és rendetlenségtúl erednek: nem desperálhatok annyiba, hogy az ki ne teljék, az mi lehet, mert széltiben felveszik azon modalitást, az melyet nemes Zemlín vármegye magáravállalt az fizetés eránt. Gömör már instálva instált érette, hogy úgy fizesse; hanem az Kegyelmed bövséget nem szerző vármegyéje levelit egyedül vettem ma, az ki azon könyörög: hadd fizessen széltében polturáúl, és naturalékot is acceptáljon tüle az commissariatusság; melyre nézve ítéltém jobbnak lenni még ezen hólnapnak végéig függőben hadni az poltura eránt való resolútiót; maradjon már in integro elméjek abban, az melyben láttattak magok is megállapodni declaratióimra nézve. Hiszem, ha csakugyan reászorulunk az polturára és naturalékra, azt nyárba is megfizeti a szegénység: mivel oly terhnek nem tartja, az melynél nehezebb nem volna házának elhagyása; melyre nézve ugyanezen okbúl suspendáltattam Keczer Sándorral az Kegyelmed ordereit is és az vármegyékre küldött intimatióit, mivel azokban Kegyelmed csak az harmadik forintot fejéríti, hanem megparancsoltam neki, hogy azon tabellá-kot per easdem positiones formálja: determinatióim szerint az possessionatusoktól két forintot fejérpénzül, az ruralis dicák-tól peniglen felét praetendálván, és úgy transmittálja az ne-

mes vármegyéknek, én pedig pro lucrando tempore csak azt fogom nekik intimálni, hogy az districtualis commissarius megküldött tabellája szerint fizessék. Hanem, hogy láthassuk: micsoda reménységünk lehet az rézpénzhez? helybenhattam az Kegyelmed dispositióját, hogy marha és naturálék vásárlására pénzt küldjön a Tiszán túl való vármegyékre, hac addita modalitate, hogy valaki azért illendő áron eladja naturáléját, attúl in simili moneta az dica is fog acceptáltatni, és ugyanazon commissarius, az ki azt vásárolni fogja, az vármegyék exactoriával járván, mihent megfizet, az dicát is azonnal exigálja, azaz rövideden mondván: a jobb kezével a bal kezének adja az polturát, hozza haza a marhát; mindegy lesz ugyan, mintha naturáléval fizetné meg az dicáját: de mégsem lesz egy a hírére nézve, hogy acceptálják az dicában az polturát; ide mindazonáltal nem értetik a zsöldosokért és lovakért praestílandó pénz, quod in suo esse permanet. Bőjő azalatt az gyűlésnek ideje is, az mellyet az Kegyelmed opiniója szerint Egerbe pro 15. aut 16. Majj fogok praefigáltatni. Adtam is már első orderemet Károlyi úrnak, hogy az mely két gyalog és lovas regimenteknek táboromban kell jőni: azokat mozgattassa, és fölkköltösse (így) meg nekik az készülőt. Az Újvárbán szállítandó port pedig szekeresek fogják felszállítani.

Az Dunán túl való históriák valóban kedvesek valának előttem; nem is látszottak igen hosszasaknak lenni, mert jók, s kitetszik, hogy megérdemli Bezerédi az jó tiszt nevet. Pálfi visszatérése contrariumot mutat az dánusok lejöveteliben, az kik ha Pozsony táján lettek volna: nem hiszem, Bezerédi sé tált volna Laxenburg körül. Az Kegyelmed Lengyelországban írott levele pedig valóban à propos esett, mert én is hasonló tenorral írtam nekik az utolsó póstán.

Az 12 fontos ágyúknak az Dunán által való vitele igen à propos esnék ugyan, s lehetne is Egerből olyakat küldeni, ha késő nem volna, — de mi haszna, ha olyan apró fekete a ki pu-pu, nincs annyi, a mennyi kellene! lehetne ugyan, ha fejez pengő volna: mert megindultak az lengyelek az kereskedésével, s már két tallérral alábszállott az ára; én is keresek most ugyan egy módot benne, hogy nevezetes quantitást szerezhessék: de még meg nem írom, mert félek, kokó lesz belőle, s akkor

osztán egy pórázra kössük az Kegyelmed pénzverő conceptus-sával. Azon *diversio* ugyan, az melyről Kegyelmed gondolkodik, azon ágyúk nélkül is véghezvethetne; mert az három fontos tüzes golyóbis is az húsz fontos bombával meggyújthatja az várost: de az tizenkét fontos ágyú annak bizony le nem dönti bástyáját, se kőfalát, melyet, ha avval kezdenék lőtetni, méltán azt követhetnék, a mit a szebeni törökök cselekedtek volt az örög-apámmal, a ki karácsontúl fogvást pünkösdig lőtette az szebeni kőfalakat egy örög és több dīb-dáb ágyúkkal, s minden lövés után róka farkkal porozta az török a bástyákat, — mint az apácák az oltárt.

Ha a dánusok héringet fogni mentenek: mik is készíthetjük az róka farkot az újbári bástyák tisztogatására; de jól lehet ugyan, az utolsó bécsi hírekben emlékezetek nincsen: az hamburgumi és stettiniekbe olvastam ugyan minap, hogy Passaviumnál hajókra rakattattanak; lehet ugyan, hogy talám az Dunában veszték, az honnan bizonyára nem kívánom őket kifogattatni.

Nem lett volna méltó az felejdéakenségre az bányában nyilvánkozott Isten áldása, melynek híréül még a szegény beteges doctorom is meggyógyult, nemhogy Hellempach fel nem találta volna az eddig fel nem találtatott modalitását culturájoknak; s valóba, jól is cselekedte Kegyelmed, hogy azoknak első hasznát oly interesbe adta, a melytől várhatjuk mindenünket; reménlem is, hogy meg nem csalatkozunk, melyben légyen Isten szent kegyelme velünk!

Mivel Keczer Sándornak megparancsoltam aztat is, hogy a Szomolnokon tett munkájáról informáljon Kegyelmedet: annyival rövidítem írásomat, s reménlem is, hogy munkájok fog Kegyelmednek tetszeni; s csak látom, hogy volt haszna az praesessel való beszélgetéseimnek: mert azelőtt is, az Tiszán túl való létemben, panaszkodván Dobozy, hogy az tüle Dabzák regimentire felvitetett pénz, (az melyet az Kegyelmed ittlétiben beadott angária erogatiói közzé bé is tett volt) ki nem fizettetett: oly postscriptát írtam vala neki, hogy látván parancsolatom ilyen contemnáltatássát ok nélkül, bizonyos lehet benne, hogy ha még egyszer panaszkodik Dobozy: az maga jószágából tétetek satisfactiót; s csudálnám is, ha Ke-

gyelmednek ezt meg nem panaszkolta volna; de csak úgy látom, hogy ez az gál-szécsi praedicationnal született e világra a szomolnoki rendelkezéseket.

Több, Keczer Sándorral való discursusim között Ötves panaszaiból, hogy az commissariussi el akarják hadni fizetlensége miatt, interveniála az commissariatusság fizetéséről való dispositio is, melyről úgy mondja ugyan Keczer, hogy vagyon universalis assignatiója: de nem specificáltatik az fundus, honnan vegye? és mivel minden dica megkereszteltetett, az ideillőknek nevét soha fel nem találhatja; már előre ellátom, hogy így fognak járni az porkolábok és más erősségeken lévő stabiles tiszték is, az kik fizetése elrendeléséről feletőbb is jól értem: miért igazítja Kegyelmed Bertótit hozzám? azaz a Sybilla könyvének mondása szerint: menj farkashoz Kassára, etc., turt wohnt er! Én ugyan őtet is idehivattatom, s koczkát vettetek véle, s talám megint Beszterczére fogja küldeni a szerencse kereke, s az jövő áldásra fogja mutatni az assignatiókat. De ezeknél jobban törődöm azon, hogy az commissariatusság mindedig elfelejtette az tábori szekerek repartitóját, mely ha az Regulamentum szerint megyen véghez: csak idein nyakában hányatom az udvari hadainnak az tarisznyáit, noha, megvallom, pro 1. Maji szeretném őket kioxorcizálni az quártélyokból; melyre nézve, mivel azon hadak az egész országból valók, hogy ebbe fogyatkozás ne légyen, én megparancsoltam Keczer Sándornak, hogy a Tiszán túl való vármegyéken kívül repartíálja a districtussára: könnyű lesz aztat azután eligazítani, de ez non patitur moram, mert nagy része idegen had lévén, jobban mortificálná a szegénységet mint más, ha szekerek nélkül maradna.

Csaknem elfelejtém én is megírni Kegyelmednek, hogy Károlyi úr minap declarálván előttem az túlsó földnek penztelenségét, az kik magokat offerálták, hogy az zsoldos-büntetésben is készebbek lovakat adni: mellyet én ugyan néki placidáltam, úgy mindazonáltal, hogy Kegyelmednek is írja meg eziránt occurraló difficultásit, és mivel azon fundus ügyis hadaira van assignálva, lássa, mint alkhatik vélek! *)

*) Beniczky kezeírása.

Kassa, 11. Aprilis. Károlyi Sándornak.

Noha ugyan alkalmas ideje, hogy az Kegyelmed levelét nem vettem: úgy látom mindazonáltal, az Kegyelmed utolsó leveléből az Kegyelmed hallgatásának adom okát, hogy többet írhasson; nincs is miért kövessen engemet az hosszú írásrui, mert minden tehetséget hazám szolgálatjáért elszánván: se az olvasástul, se a dictálástul nem irtózom, annyivalisinkább, mivel most is esik az eső, s majd két hete lesz, hogy még az házból is alig vótam ki.

Örömmel értem az Kegyelmed leveléből, hogy az utolsó írásomat az én értelmem szerint, s nem haragnak tulajdonítja, és csak annyiba applicálja, az menyibe applicálható, s ezáltal is hozzája való igaz barátságos indulatomat megesmérte Kegyelmed, melyben, reménlem, ezután is az maga részéről sinceritásában meg nem fogyatkozom; melyre nézve én is assecurálom Kegyelmedet, hogy nemhogy sajnálnám az igazság és valóságnak megírását: de csak azért is kedvesen vészem, hogy igaz indulatomat kinyilatkoztathassam, az melylyel hazám minden dolgait kívánom kormányozni; és csak elhiszem, ha kiki úgy megvizsgálná hadakozásunk állapotját s nemzetünk természetit, mint én naponként fontolom: többen vólnának, az kik megesmérnék: mit tegyen, s mire kell hogy vezéreljen az temérdeki sok különböző geniussa azoknak, az kiket az Isten kezemre bízott, nem azért, hogy rajtok uralkodván, természeteket bárdoljam s erőltessem: hanem oly középúton járjak, az mellyek az extremitásokra ne vezéreljenek, s kivel-kivel úgy éljek, az mint lehet, nem úgy sokakkal, az mint akarnám! Ugyanis lehetetlen lett volna csak eddigis vezérelni az én csekély, noha tiszta igyekezetű szándékimat, ha az isteni kegyelem nem kormányozta volna dolgainkat, az mely tovább is egész reménségem, s még az Szent-Írásban is látjuk, hogy eleintén sok scandalumokat elszenvedtek az apostolok, az közszentegyház és nép kedvéért, az mellyet magok is jól tudtak, hogy remediálni kell.

Az mi az hybernalis hónapok eltelése után az közelgető nyári intertentionának dolgát illeti: a végre irattatom most az convocatoriákat az vármegyéknek, hogy pro 15. futuri Egerbe

oly gyülekezetünk lehessen, az mint itt vala, ad generalem computum peragendum, az hol positive ezen kérdés is (az mellyet régen praevideáltam) fent fog forgani, mert ezt magamtól nem kívánom decidálni: mert mind az keresztény szeretet, s confoederatióink, s fejedelmi hivatalom, mind az nép conservatiójára czélozó szándékim, tusakodásim obruálják elmémet; s megvallom, alig tudok ideít is csinálni magamnak: mire czélozzak? S lássuk azért mindnyájan, mire mehetünk? Ezeket azért a végre írom, hogy előre is csinálhasson Kegyelmed ideít magának s memoriálét.

Hogy Teleki az inquisitiót elhalasztotta Keczei jelenemléteért, azt nem capiálom, mitől eredett; mert differens materia lévén, s különböztetvén az küvárítúl: lehetett volna ennek folyni amaz nélkül, ha más oka nem lett volna, s az pedig ezután is meglehet, non obstante absentia aliquorum; s valóban az is rosszúl esett, hogy főkapitány lévén, nem maga egyedül vizsgálta meg az vár fogyatkozásit, hanem másokra bízta, hogy dobra menjen, — de hiszem, így practicáltatott ez Apafi idejében, az midőn országostól aludtak az déli álmot! De az midőn ugyan látom azon relatióból is, hogy bételjesedik az franczia követ profetiája, hogy két esztendő múlva az pin-czében megyen az vár fedele: kintelen vagyok újonnan gondolkodni felőle; de ha az defensio lehetősége újonnan való megvizsgálására Kegyelmed nem érkezvén, más praetextus alatt Bagosival megvizsgáltatná Kegyelmed: könnyű volna resolútiót vennem; mert kell vallani, hogy megmaradásában is annyi roszat látok, mint romlásában. Csak tudom én, hogy csak akkor erős az vár, az midőn az oltalmazója elhíteti magával, hogy securitásban van, az melytől, úgy látom, hogy ottan távol vadnak, de viszontag, ha resolválok casualiter való meggyújtását: nem látom, hogy lehetne az munitiót láрма nélkül kihozni belőle? mert nehéz volna hallani következőképpen, hogy az ország bástyáit rontatom, a nélkül is szomorúan tapasztalván naponként, mely foganatosok legyenek az ellenem kigondolt sokak hitegetési azok elméjében, az kik az én tiszta igyekezetemet, szándékomat nem ismerik; s hamarább lehetne ebben resolválnom, ha az tanácsurak javallanak levelek által, nemcsak Kegyelmed, az ki, úgy látom, velem együtt idegennek tartatik

közöttük ; azalatt is mindazonáltal kezdjen Kegyelmed holmit kiszállíttatni belőle, az mit lehet sine scandalo et fama, sub praetextu reparationis. Más az, hogy ezen állapot végső resolútiója előtt jól kellene megvizsgálni Bagosinak aztat is, hogy, az mint én enlekezem, annak accessussa csak egyfelől lehet, ott pedig egy jó bélelt árok két kőbástyával őltalmazza, másfelől is pedig ugyan az országútján lehetne operálni : de ha ott az út oly keskeny, hogy egy szekérnél több el nem mehet, s praecipitiumja vagyon két felől, azt lehetne egészen lefaragni árkonkint, és felvonó-kapukat csinálni reá, az melyek az hegyoldalban ázott gerendákon csak tartózkodnának, — az mikor szükség volna, lehetne elégetni, s ha felő volna, elhárítani ; az árkat így meg nem tölthetné, mert minden legördülne az praecipitiumon ; akkor osztán, ha porrá tenné is az belső piaczon készülő épületet : avval ostromnak nem mehetne, az quarnizon pedig az több dűb-dűb épület nélkül való várakban secure megmaradhatna, — kinteleníttetnék az ellenség az árok és kőbástyák felől kezdeni az formalis vívását, az melyhez nehezen hiszem, hogy kistűljön készületi, messze lévén Szebenhez ; de nem mondom, hogy meg nem próbálná valamiképpen apró taraczkokkal pattogva, de bizony attúl megöltalmazták, ha elhitetik magokkal lehetőségét. Ha azért ezeket így találván Bagosi, gondolni fogja Kegyelmed, hogy ekképpen megmarasztható : az palotások megmaradhatnak benne, úgy Huszton is, az melyről már udvari kapitányom által tétettem rendelőst, pro fixo rendeltem oda quarnizont palotás-ezrebből. Az szászoknak megparancsoltam, hogy Károlyban legyenek.

A Pekri regimentje dolgát én praevideáltam még Károlyba ; de avval quod differtur, non aufertur ; kevés kárt látok benne, akár két csonka regiment szolgáljon annyit, mint egy, akár az egy annyit, mint az kettő ; vannak pedig ratióim, mért kell még ennek így lenni, — ha szintén lehetne is az tisztek haszontalan fizetésében kérdés.

Mulykó s Pósházi, Marjai iránt, úgy jut eszemben, hogy irattam már innen Kegyelmednek, de nem oly nyilván : mert ha Pósházi ott nem contentálja őket, az originalis documentumokat véle együtt hozzám küldvén Kegyelmed, én

vasra verettetem, az meddig meg nem fizet: mert minap is tapasztaltam egy udvarbírárnak dolgában, hogy ez efficax remediumja az ilyen állapotoknak, — de Mulykóékat nem akarom contentatio nélkül visszaeresztenem, hanem ha contentusok, Constantinápolyban adok néki assignatiókat. Marjai késedelmének nem maga az oka, hanem sok foglalatossági, az mellyek parancsolatimból estenek.

Az Partium impositióját én nem látom súlyosnak lenni, noha ebben is csak általlátom, hogy különben voxolt ott Barcsai Ábrahám, s mást írt nekem, az midőn az impositio elhalasztását azért javallja, hogy félő, elidegenedvén az szegénység, által ne menjen az Maroson; de azt adtam válaszul, hogy ha az ellenséget fegyverünkkel meg nem zabolázzuk: ezen okoskodásukkal semmit nem viszünk végben: mert úgy is fogja adigálni, ha nem akarná is az szegénység, — itt pedig pénz nélkül csak nem lehetünk.

Az só dolgában nincsen kétségem, hogy sokak sokat hirdettek: mert olly állapot, az melyben reménlették, hogy az egész országot feltámasztják Vay Ádám ellen azok, az kiknek délután átaljában szokta kimondani gondolatit; de nincs, nem is lesz különben, hanem az mint írtam. Mert, ha az discretio elhallgattatja is Kegyelmeddel: de nem hiszem én, hogy Kegyelmednek szintén annyi heverő pénze volna, hogy hasznát nem tudná venni az kétezer aranynak, az melylyel Kegyelmednek adós vagyok. Vass Sándor, Dobozi és az kassai kalmárokon kívül, az kiknek fizetésére rendeltam az sóból proveniáló pénzt; s megvallom igazán, hogy nyughatatlanabb vagyok az adósságnak fizetésében az creditoriumnál, de újonnan is assecurálom Kegyelmedet, hogy az ilyeneknek megírását én bizony soha nehéz néven nem veszem: mert ha fejedlem vagyok is, de tudom én azt, hogy fogyatkozások alá vagyok vettette az én édes Istenemtől, és vétek s vétetek olykor is, az midőn a gyarló ítélet szerint jót akarnék cselekedni. Az midőn pedig illyek sincere, in charitate amicitiae repraesentáltatnak előttem: azt nyerem véle, hogy vagy agnoscáltatom másokkal is jó cselekedetemet, vagy corrigálom erroromat: mert nem vagyok én pápa, hogy infallibilisnak tartsam magamat! Köveset beszélek ex cathedra, és az

midőn az vétkeket corrigálnom kell: nem azt szégyenlem, hogy corrigálok, hanem hogy inconsiderate cselekedtem, és bánom, hogy az Isten nem illuminált. Bizvást elvárom azért az erdélyiek panaszt is, mert nem jó sokáig hamuval takargatni az tüzet, az melynek előltása szükséges; s ha valaki megszomorította szegényeket: én bizony nem fogom senki kedvéért megszomorítani őket, — mert énelőttem kedves lehet az ember: de az felől csak megharagszom az rossz cselekedetire, s azt büntetem benne, az midőn idejét s hasznát, módját látom.

Krichbaum hírért én csak Staromberg relatiójára való nézve írtam, de azóta semmitsem hallottam felőle; nem árt mindazonáltal az vigyázás: mert most is azért vitték el szegény Diák Ferenczet Kesziből az ráczok, az hová az csegei révén penetrált lopó portájok, hogy vigyázatlan volt.

Tegnapelőtt repraesentálta előttem Keczer Sándor az Ötvös levelét az marhák pretiumi iránt, melyek mivel már Hellenpachnak assignálva vannak, ez nekik pretiumot amannak híre nélkül nem szabhat; de megirattam már neki, Keczer is attúl fog várni, az polturát pedig küldi, csak publicáltassa Kegyelmed, hogy széltiben fogják bévenni az dicában, oly modalitással, az mint irattam Kegyelmednek felőle, s maga is effectuatiójára küldi az commissariussát az pénzzel; panaszkodik azon is, a mint látom, Ötvös, hogy az szegény ember nem szerezheti meg az capitalis dicáját; de jól cselekedné, ha polturaért akarna Munkácson vagy Ecsedbe kapálni, mindgyárt meglenne az pénze. Az Kegyelmed küldött nemmáriás máriássá: az bavarus pénze; de, boldog Isten, hogy remélhetjük az poltura valora inductióját, ha már az fejírpénzben válogatunk! Én ugyan majd megpróbáltatom ezt, noha hamisnak lenni nem ítélem; hanem mivel az guldinerek devolvatioja alkalmatosságával devolváltatott volt ez is: hihető, akkor dugogatták volt az fősvények, s most próbálgatják: ha lehet-é károk nélkül hasznát venniük?

Munkácsi János küldött originalis előbbeni levelét, ímé visszaklűdöm pro confrontatione scripturae; — csak nyomozza Kegyelmed tovább azon dolgot: de az kállai esperestet én küldöttem az Krajnyára, az oroszok kikeresésére, mert tu-

dom az rab-papok fassiójából is, hogy nem volt az fictus püspöknek jóakarója, mivel maga vágyott az beneficiumra.

Az Küküllő vármegyebeliek elfogadott főbíró is azt mondja, hogy mondják az németek, az mit én is mondok; csak *sub iudice lis est*, ha *malitia peccaverit*, ne *an incapacitos*, — az mellyet ki fog nyilatkoztatni az törvény.

Mihent az debreczenieknek kedvek lesz az hódoláshoz: én nékem is azonnal kedvem lesz, hogy úgy bánjak vélek, mint az kecskemétiakkal, az kik jól tudja Kegyelmed, mi hasznát vették csavargásoknak, s mely keveset effectuáltak az kik mellette instáltak; — lássák ugyan, mit cselekszenek? de bezzeg, én tudom is már, mit cselekeszem, ha Isten engedi. De hiszem, talám abban bízik Dobozi, hogy nem megyek tovább haraggal az praedestinálnál; én is azt mondom: de ha az Isten is azt méltóztatott praedestinálni, a mit én gondolok, — csak eszköze leszek szent akaratjának, — úgy is béérik véle!

Az nyári operatióknak egész veleje az légyen, hogy agyonverjük az németet; ha mindazonáltal de modalitate lesz az quaestio, s Egerhez nem haladhat: kedves lesz hozzám Bagosi elküldése, cum relatione Küvariensi; úgylis e jövő hétfőn Szerencsre megyek, a honnan egyenesen Egerhez. Az palotásokat azért megindíthatja Kegyelmed; de Szent-Páli hada gyűvetelin avagy oblatióján annyit neveték én, írván mint Kegyelmed, mikor eszében jutott ezen oblatiója; s hiszem, által sem jő az a Tiszán, nemhogy Újvárban menne; ezen kívül elküldheti Kegyelmed akármeddigét, nem praescribálok. Az abruk-bányaiak iránt Grabarics által fogok pro contentu illorum resolválni.

Staromberg levelét ímé, includálok; az váradi commendansnak irattattam most véle, ezután az udvarhoz is irattatok.

Hogy peniglen Kegyelmed az maga fiától küldött levelét is válasz nélkül ne hagyjam: az expeditiók ezután is folyjanak az Kegyelmed neve alatt, csak in contextu styli tétessék fel, hogy az tanácsurak megegyezett akaratjából rendeltetik, és Pongrácz az Kegyelmed neve alá subscribálja az nevét, az mint az én cancellariámon szokás, hogy tudniaillik ne tagadhassa expeditiójának lenni, és az tanácsurak is egyszer adott

determinatiójok mellül el ne mehessenek: az protocolatiókba tétessék fel azon tanácsurak neve is, az kik jelen vóltanak, ne mondhassák, hogy opiniójok nélkül folytatom az ország dolgait. És én így végezvén rövid írásomat, maradok megváltozhatatlanúl. *)

37.

Cassoviac, 13. Aprilis Bercsényi úrnak.

Az mint az utolsó postán expedált levelemben is megírtam, nem lévén akkoron időm, hogy az Kegyelmed 5. Aprilis datált levelére válaszolhassak: ezen mostani alkalmatossággal mindenekről rövideden kívánok Kegyelmednek választ adni.

Jóllehet pedig úgy jut eszemben, hogy az minapi levelemben is végsőképpen írtam Kegyelmednek, hogy nem látom hasznosnak lenni az pénzveretésben proponált oeconomiát, gondolván, hogy kevés haszonért többet veszthetünk: arrúl most is többet nem írhatok. Az rézpénz folyása iránt való bölcs elmékedését pedig Kegyelmednek legjobbnak ítélem az egri concursu-ra hadni, melyre való convocatoriáim már ezen utolsó postán elmentenek.

Kedvessen vettem az Kegyelmed tett dispositióinak communicatióját is, mellyek eddigis mennyiben effectuáltatának, az mennyiben tudtomra vóltanak, úgy tudom, előbbeni leveleimből bővebben megláthatta Kegyelmed, s majd tíz órára hozzám várván Bertóti Ferenczet és Keczer Sándort: újonnan megvizsgálom, és a mennyiben szükségét látom, e következő punctumokban fogom Kegyelmedet informálni. Legkivált consideratióban vévén az cassában megmaradható summát, melybül, azon lészek, hogy secundálhassam az Kegyelmed Ungvár iránt való intentióját: de mindaddig állandó dispositiót nem tehetek, valameddig az Kegyelmed elméjét nem tudhatom: mellyik projectum szerint kívánja épületit? mivel Stubicz is formált vala egyet, nemcsak az víz mellett építendő fortificatio iránt: de a kert és az Munkács felől való oldalról is; de megvallom, most is nékem jobban tetszik az, az mellyet Damazo (Demoiseau) csinálta vólt, melynek, gondolnám, még akko-

*) Pongrácz György erdélyi titkár kezeírása.

ron megcsinálta vala calculussát; mert még az Evangeliombúl tudjuk, hogy minekelőtte az ember építeni kezdjen: szükséges, hogy magának fundust csináljon, az melynek nagyságához proportionálja épületit. Ha azért tudni fogom, mennyit szán Kegyelmed reá? igenis, azonnal odaküldem Remért, hogy a nagyságot és magnificentiá consideratióit félretévén, a szükséghez képeest proportionálja az megnevezendő summáig az épületet, mert e nélkül tódozás-fódozás lesz belőle, s soha el nem készül; akkor is mindazonáltal félek, hogy bizony még az palérkozást is ebben nem fogja Stubicz véghezvinni: mert sokkal különböző principiumi vannak, az mellyeket minden erővel manuteneálni akar. Az izenírségnek dolgát pedig úgy concipialhatni, mint az képíróét, kik közül noha mindenike képet ír: de ki olaj, ki vizes, ki száraz festékekkel. De abban meg nem fog akadni az munka; és mivel Ecsed épületit, úgy látom, erővel is félben kell hadnom: azokat oda applicálhatom, — csak ezekről légyen mentülhamarább válaszom.

Az kis papokat szükséges volt megtartóztatni, az küldett leveleket pedig Péter (így) úrnak küldtem, igenis szükségesnek látván, hogy az tanuló papok meg ne fogyatkoztassanak, ki-ben bizvást fáradozhat Píber László úr is; itt is az mely dispositiókat fog tenni, az odaillő levelekkel meg fogom Kegyelmednek küldeni.

Mivel az utolsó levelemben Tolvaj Gábor iránt már írtam Kegyelmednek, nékem is írván Haiszter sanyarú rabságarúl levelet: megparancsoltam Fáynak, hogy az mezítelen fegyverrel való strázsálást tollálja, s mikor hozzámégyen, csak tiszt késérje, magához pedig pro conversatione, az midőn kíván, hozzattathatja: mivel, az mint az utolsó leveléből értem, Sassánnak is alleviáltatott rabsága, Gondel pedig olyan rah, az ki még Szakmár bloquadája alkalmatosságával fogattatott el, a hol Sennyei úr felferettetése után pöcsétes neve alatt hanis passust csinálván magának, Váradra akart levelekkel menni, s máskint is, csavargó elméjő ember lévén, hűségemet sem akarta amplectálni; az cartellában pedig nem értetődhetik: mert akkor még semmisem volt, és máskint is, spionkodásban találtatván, az hadi rabok számát nem ingrediálhatja.

Az Oeconomicum rendetlenségét sem a végre írtam,

hogy az nyom változtatását ítélném jobbnak lenni: mert Kegyelmed maga is reflectálhatja magát, hogy eleitül fogvást én is csak abban fáradoztam, hogy mindenekben egy nyomot üzzünk; és ugyanis csak abból állott, áll is hadakozásunknak súlya, hogy a subjectumokat minden dolgainkhoz egyszersmind mind bárdolni, mind az dolgot véghezvinni köll, és az rendszabás újság lévén országunkban: kinek-kinek ab experientia tanulni kell, melly is mely késedelmes légyen, tapasztaljuk ugyan, de az időn erőt venni csak az Isten hatalmában áll. S securus is lehet Kegyelmed benne, hogy ha leveleimben más elmélkedésre is adhatnék okot, melyből Kegyelmed változásokat supponálhatna: azokat nem azért írom, mintha már felőlek contraria dispositiót tettem volna, hanem hogy difficultásimot tollálja Kegyelmed, és igazítsuk útra az dolgot; a mint is az munitio vecturái dolga is helybe fog maradni: mert én bizony magamot azon itt tett rendelkezésre nem reflectáltam volt, mert az statutumokban nem inseráltatott volt.

Az ellenség constitutiójáról is vévén az Kegyelmed relatióját: megvallom, sokat fáradoz iránta elmém; mert mindazokból olly extraordinaria készülleti ki nem tetszenek, az mint nékem más országokból irattatnak, bizonyossan tudván, az mely már az francia udvarnál is constál, hogy olly affidatiót tett az császár az aliatussinak, *hogy az erdélyi hadain kívül harminczegy ezer emberrel akar háromfelül aggyrediálni bennünket, és egyszersmind elvégezni az hadakozást.* *) De hiszem, eddigis mind megvöltanak ezek, — s mégis megtartott Isten bennünket, s reménlem. tett is abban alkalmas fordulást az megholt Jakab angliai király fia Scótiába való menetele, a kit az francia király felettébb is nagy készüllettel a scótusok requisitiójára küldett bé Dunquerkából, és az német közhírek is széltibe írják mind az tett és felettébb is nagy titokban tartott készülleteket, mind azon király fiának Dunkerkába való érkezését. Írják ugyan aztat is melléje, hogy azon város portussa eleibe harmincz angliai hajó érkezett volna annak im-

*) Ez is, és a mindjárt alább következő dölt betűs sorok is, ismét azon rejtett írással irattak be a protocollumba, melyről a 10. sz. alatti levélnél volt szó.

pediálására: de Kray írja Danczkáról, hogy Kökényesdi írta volna néki azon fejedelemnek szerencsés beérkezését Scótiába, a hol a statusok óhajtva várták. Ebből pedig hasznunkra az következhetik, hogy az anglus és hollandus az dániai király hadaiból az Rajna mellé rendeltetett hadat distraháltatván, nagyobb progressussa lehet imitt az francziának, és per consequens elfelejtik ideküldeni az hadat, az melynek már *ugyan Passaviumnál való létét írják az bécsi hírek, az komáromi Vág hidjának készületivel.* Melyre nézve ugyanis fogom sürgettetni Zay által a szegény elfogott Deák Ferencz ezerének összevgyűjtését és felküldését, az kihez az recrutázó tisztek eddigis recrutáltak volna: nem lett volna okok az Kegyelmed előtt tett panaszra, — de szánom őket.

Bár én is azt írhatnám Kegyelmednek az borok felől, a mit Kegyelmed az hintókról; mert noha már Gál-Szécsről küldettem vala emberemet az borokért, hogy maga kísérje őket Tokajba szályokon, akkor már saját szekeres-lovaim várakoznak reájok: de még sincs hírem felőlek, és így csak kérem Kegyelmedet, találjon módot kifizetésében in defalcationem gratuiti subsidij dicalis, s nem is szükség, — hacsak az egri concursusra úgyis nem volna szüksége Kegyelmednek reá — hogy mind a kettőt lefáraszsza Kegyelmed; mert, hiszem, nagyobb dolgokban is concurrálnak az mi elméink, nemhogy ily marczone állapotban való választás megköltömbezettethetné.

Az vén Hajszter az idevaló commandóra rendeltetésén valóba csudálkozom: mert az hírek Herbevilléről is tesznek újabb emlékezetet; de hiszem, mentül többen lesznek, reménlem: annál jobban leszzen dolgunk, s hamarább vész eszek, a mint már ezt Starnberg s Rabutin commandójában is tapasztalánk vala, s cselekedjük mi azt, a mi tölünk lehet, hagyjuk Istenre a többit, kinek szent akarátja teljesedjék bé rajtunk, akár boldogulásunk, akár veszedelmünk által! — Szirmai István levelét megolvassván, ímé, visszaküldem Kegyelmednek, nem látván jónak lenni, hogy megküldetessék; portékájának elküldetését mindazonáltal majd újonnan is megparancsolom Bertóti úrnak. *)

*) Beniczky Gáspár udv. belső titkár kezeirása.

Kassa, 18. Aprilis 1708. Károlyi uramnak.

Noha alkalmas ideje, hogy Kegyelmednek semmi levelét nem vévén, nem tudom, miben legyenek legkiváltképpen az szegény görgényieknek állapotja és az több ellenségünk dolgai: ezen levelemet legkiváltképpen a végre kívántam Kegyelmednek iratni, hogy az itten tett rendelésimet tudtára adhassan; az mellyek mivel már Kegyelmednek az Bercsényi uram írott és nekem copialiter megküldött leveléből bővön constálnak: reménlem, minden tehetsége szerint fogja effectuatiójokat admatúrálni, úgy hasonlóképpen azon ezerek jövetelét is, az mellyet kétszeri levelemben is megírtam Kegyelmednek. Én az vizek hertelen áradására való nézve kintelenítetttem az szerencsi utamat hónaputánra halasztani, a hová udvari hadaimat is ordereztem, hogy pro 1-ma Maji megindulván quartélyokból, odagyülekezzenek; de mégis tartok táborban szállásom késedelméről, mivel bizonyosnak mondatik Komáromnál az Vág hídjának elkészítése, melyből kitetszik ellenségünk az idején való campaniára készületi; és mivel az öreg Hajszter újonnan cammendónak declaráltatott: nincs kétségem benne, hogy iparkodni fog az udvarnál megcsonkúlt becsületi helyreállításában.

Rabotínnak kijövele újobban confirmáltatik, az ki is az olaszországi hadak commendójának resolváltatott, és Krichpaum Erdélyben való szándéka felől is már nyilván kezdenek beszélni az hírek; s úgy gondolkodom, hogy ha az mellém rendeltetett corpust idején összevegyűjthetem, s erejét kitanulhatom, egyenesen Szeged felé küldök eleikben, kivált hogyha Kegyelmed nem fog késni az lovas-ezerek küldésével, s ugyan úgy vélem, hogy ezekre conjunctiókra való nézve ment oda Tökölyi, az kinek ezen órában írják ottlétit és próbálásra való szándékát.

Eppen eddig írván levelemet, vettem Bercsényi uram levelét, az melyben írja, hogy miud ezen sáros, vizes időkben is Elbeczki portája általmenvén az Vágon, próbára való alkalmatosságot nem találván, Pozsony elein Stomfának fordúlt, és ottan két companiabéli labanczot egészszen eltörölt, s egy

kapitánt 18 rabbal elhozott, s Ocskai is hódoltatott Morvában.

39.

Szemere, 19. Aprilis 1708. Gróf Bercsényi uramnak.

Mivel reméllem, parancsolatom szerint Keczer Sándor megküldötte Kegyelmednek az tabellákat, az mellyeket előttem repraesentála, és az Kegyelmedtől küldetteknek redactióját azon mód szerint, az mint itt szedetik az dica, annectálván némely particularis assignatiókat, az mellyeket adtam az Kegyelmedén kívül, mivel sok error comperialtatott azon tabellákban, az mellyek szerint reguláltuk az quártélyt: én azokra revocálván magamat, csak egyedül az vármegye deputatióját küldöm, az mellyeket az zsoldosok iránt tevének, és mivel ki nem tudának gázolni: kire mi volt felvetve, és mit praestált? – parancsoltam, hogy pro facienda idea et exquirenda proportione az obtigens 239 zsoldost vessék fel dica szerint, és a tisztek kívánják e szerint túllők, ha nem praestálja; de ebből maga is által fogja Kegyelmed látni, hogy ha az vitézlő rendet nem számláljuk, csak 10 dica után esik egy zsoldos, azt detrahálván penig, 20 után, az mely tűrhető; melyre nézve én aztat parancsoltam in suspenso hadni az egri computusig, mellyet akartam a végre Kegyelmednek tudtára adni, hogy tudhassa orderét nihez alkalmaztatni. Maradván Kegyelmednek, etc. *)

40.

Szerencs, 21. Aprilis. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 15. Aprilis Károlybúl datált levelét ideérkezésem alkalmatosságával vévén, jóllehet arra bő válasz kívántatnék: de mindazokat e jövő postára hallasztván, az mely punctumokat legszükségesebbeknek láttam, ezen alkalmatossággal csak azokra való resolutiómat kívántam Kegyelmednek tudtára adnom; annálisimkább mivel tegnapi Sötér és kecskemétiak leveléből értem az ráczságnak készülétit: újonnan is szükségesnek ítéltam azon két lovas regimenteknek

*) Pongrácz György kezeírása.

általküldéseket, az mellyekről már ekkoráig is vehette Kegyelmed parancsolatomat ; mert az minapi csapásnak is és az ellenség számának híre igen különböz : mivel Deák Ferenczczel elfogott katonák közül a kik kiszabadultak, azokat könnyen kétezerig valónak mondták lenni, és mivel már egyszer succedált ezen család próbájok : tarthatunk, hogy többször is el ne kövessék, ha hadat nem éreznek. Én ugyan a Sajón innét való réveket is actu vizsgáltatom, és Lúczra is a fővel-lés kedvéért karabélyosokat fogok szállíttatni, úgy az kecskemétieknek is kívánságok szerint munitiót adattatok, mivel már magokat az oltalomra is resolválták, és dicsekednek, hogy a körösiekkal lehetnek kétezeren, — Zaynak is ordert adván, hogy in casu necessitatis conjungálja magát Szent-Miklósival.

Igen kedvesen veszem, hogy tovább is fáradozik Kegyelmed mulykóiak contentatiójában : mivel absolute nem kívánnám contentum nélkül visszabocsátani őket ; az mi mindazonáltal 6000 abát illeti : noha ugyan arra valóban lett volna szükségem, a karán-sebesi abák bíztaban nem tévén udvari hadam felől semmi dispositiót, de minekelőtte az több adósság kifizettség, újat csinálni nem kívánok ; kérem azért, légyen inkább azon Kegyelmed, hogy hacsak annyiszámú is szállíttassék ki Karán-Sebesből, Szent-Andrási János a végre rendeltetvén oda ; s ha Mulykóék igazán akarnak nékem szolgálni, mutassák meg ebben, passust impetrálván az német commendansoktól, úgy, mint magok portékájának. Assecurálja Kegyelmed, hogy nem leszek háladatlan hozzájok, s ha igazán akarják, hat hétre ki is szállíthatják, úgy mindazonáltal, hogy magokra vállalják az ellenségtől következhető kárt ; mert kölömben félhető, hogy magok fogják elárúlni az németnek, nyereségek fölett megalkudván vélek, — a mint is ezen dolgot újonnan recommendalom Kegyelmednek, regimenteknek elküldésével együtt.

41.

Szerencs, 22. Aprilis 1708. Bercsényi úrnak.

Tegnapelőtt ide szerencsésen érkezvén, jöllehet az vizeken való költözések miatt sok alkalmatlan költözések után, — vettem az Kegyelmed 14. Aprilis irott levelét, az cardinal-herczog includált levelével, melynek opi-

niójában, kívánom, hogy az originalis leveléből lássa meg Kegyelmed: mennyibe csalta meg magát; választ reá nem tészek, az meddig az Kegyelmed levelét és eziránt való sentimentumát nem vészem; megvallom mindazonáltal, hogy az mennyiben sok okok láttatnak impugnálni Starnbergnek parolájára való elbocsátását: magam particularis kívánságim annyiban javallanák, mert ezen cardinál-herczoggal régi confidéntiámat kérése placidálása által megújítván, nagy reménségem lehetne szegény ártatlan fiaim Starnbergért való kicserélésében; az mellyet midőn emennek per indifferentes aliorum discursus előgördítettem: lehetetlennek lenni nem mondotta, de szükségesnek, hogy ebbe maga munkálódhatna. Nem kívánnám mindazonáltal, hogy ezen particularis, fiaim szabadulásában való reménségem az hazánk közügyének ártalmára lehetne, s azért kívánok az Kegyelmed confidens opinióját is, hogy tudhassak determinatiót tenni ezen állapotban, a hol atyai indulatom miatt talám akaratom ellen is árthatnék a hazámnak.

Uj-Szem (így) jövetelin, a kinek már nevére is alig emlékeztem, valóba csudálkozom, s csak elhiszem, nem ok nélkül esett késedelmeztetése; és mivel bizonyossan elhitettem magammal, hogy eljövele előtt leszen Kegyelmedtől vele való discursus-síróval való elég relatióm: hacsak szükségesnek nem fogom látni, az vizek áradása praetextussa alatt elszóktettem mellőlem. Sokkal kedvesebben esett ezeknél az bányákról való újított reménség; de noha boldogok a kik nem látnak s hisznek, de megvallom, quod non credo, donec videro, és dagadni nem látom az ország erszényét; s vajh! mi messze néző állapot az a: csak még egy kell, s ha így lesz, amúgy lesz! mind csak lesz-ből áll; s most is csak azt bánom, hogy kevés lesz az országunk hasznára rendelt sok helyes dispositióm.

A poznáiai óbrster historiáját s nevit is már tudom, s aztat tovább küldöm, viderint ipsi. Szegény Aprmont, requiescat in pace! a jó Szirmai penig hadd haragudjék; ha hányja is a szakállát, — sok kell még ahhoz, a még kitepi!

Az lengyel példát én jól értettem, s valóba explicálta is az Kegyelmed minapi tabellája, — de qui facit, quod potest, legem adimplevit. Segítse az Isten igyűnket; a mennyiben tőlünk segítségére való mediumokat tollált: szent akaratjában

s hatalmában áll, s a mint eddig segített, ha érdemleni fogjuk, többet is segíthet, — csak szent akaratját érdemeljük! Nemes Nyitra vármegyében az Kegyelmed feltett munkájának szerencsés végét kívánom; s magam is abban az opinióban vagyok, hogy akármely vármegyében kezdődjék annak folytatja: de azonnal, mint a hintett por, egyszersem fog fellobbanni az egész hazában.

Az Kegyelmed hadi dispositióiban nincs mit változtassak. csak egyedül én is szerencsét kívánom az campania elkezdésére, melybe, kívánom, hogy Kegyelmed hasznos fáradsági s bölcs elmulasztási s operatívái által magam vérem ontásával is segíthessem szegény hazánk boldogulását! Az Dunán túl való dolgokról vettem az Kegyelmed az annectált levél által való informatióját, melyből nyilván látom, hogy *Antalt* (Eszterházy) szükségesképpen kell onnan *avocálnunk*, *) az melly is az egri concursusra nézve legjobban lehetne meg; noha ugyan levelemben azt írtam volt, hogy jelenléti nem szükséges, mivel csak est institutus ad faciendum computum: könnyő lesz véle megértetni az dolgot, és azt tartom, maga is fogja örülni azon ratióknak, az mellyeket, — azt tartom — simpliciter kell neki repraesentálni.

Az Kegyelmed levelének az dispositiók változtatása eránt való paragraphussát, nem tudom, magamra értsem-e, vagy az Oeconomicumra? mivel nem tudom magamot reflectálni, az egy fejpénz fizetése modalitássán kívül, hogy legkisebben is változtattam volna az kassai determinatiókat.

Keczer Sándorral interpretáltattam ugyan az tabellából az commissariatusság fizetését: de mivel meg nem magyarázhatta, magam is úgy értvén az dolgot, a mint Kegyelmed most levelében írja, ha hónaponként értődik a 6000 forint, avagy semel pro semper? — remittáltam ötöt a commissariatusság sybillájára, csak egyedül azt parancsoltam neki, hogy az districtusa obtingensiből immediate assignálja udvari hadaimnak az regulamentaliter obveniens szekereket.

Az Meltóságos Asszony betegeskedését szívesen bánom;

*) Ismét a Rákóczi és Bercsényi közt használt titkos jegyekkel írva.

repültetném doctor Langot, ha mint a pemetin is: de Kassáról való elmenetelemtkor ott hattam oly szándékkal, hogy másnap azonnal haza induljon, egész ispitályt küldvén utánna, úgymint a Károlyi fiát, udvari kapitány és hadnagyomat. Az Kegyelmed levelét ugyan utánnaküldettem. — bár találhassa.

Ezen levelemet végezvén, érkezik az Kegyelmed 16. Aprilis írott levele is, melyre, úgy látom, nincs mit válaszolnom: mivel az bassának már irattattam, és az mennyiben lehetni fog, continuálni fogom az praeparatoriákat, adhibitis cautelis cum Turcis necessariis. Az rácz hír Szeged felől még continuáltatik; és mivel az körösiek és kecskemétiak, a mint bízattak, kétezer emberrel offerálták magokat az oltalomra: adattam nekik három mázsa port s ólmot, valamelly apró vastaraczkokkal, Egerbül, committáltam is Zaynak és Szent-Miklósinak, hogy in casu necessitatis conjungálják magokat oltalmokra, s Károlyi úrnak is újonnan committáltam az két lovas mellém rendelt ezerek általküldésérül. Szökött németektül vagyon oly relatióm is Erdély felől, hogy az Leflholcz regimentjét Erdélybül Aradra s Szegedre, s ezekbül az Hajszterét Péter-Váradsja felé az armádához kívánják vitetni, s könnyön is elhiszem, mivel Hajszteré az commendó, s kívánni fogja magához az regimentit. Confrontálván azért ezt az rab-kapitány fassiójával, csak elhiszem: Újvár az czéljok, melybe való munitió felszállításárul újonnan is reiteráltam Keczer Sándornak szóló leveletem, ki is még Kassán létemben keresett volt pénzes szekereseket: de azok mind Lengyelországban lévén, oly dispositiót tett, hogy az tavalyi campaniátul megmaradott s az városoknak visszaadattatott artelleria-szekerek szállítsák fel; melynek effectuatióját, reménlem, tehetsége szerint fogja ad-maturálni.

42.

Szerencs, 22. Aprilis 1708. Károlyi úrnak.

Ezen vasárnap i innep nyújtván bővebb időt, hogy az Kegyelmed minap írott levelére válaszból kihagyott punctumira felelhessek, hogy azoknak refolutióját ne halaszszam, szükségesnek láttam. Az mi azért az nagy-bányai vidék inqui-sitióját illeti: arra, megvallom, egyenes resolutiót adni nem tu-

dok ; mert, ha az inquisitió által dicájok defectussa tapasztaltott is, az ország fundussát kisszebbítenem s fogyasztanom nem lehet ; úgy reménlem pedig, hogy mivel Szakmár vármegye dicái helybenmaradtanak : hogyha az nemes vármegye ad partium enumerationem menne, et pagorum aequiparationem, elhithetvén magammal, hogy ott sem volt szentebb a parasztember, mint másutt, az esküvésben : talám feltalálja in gremio sui az ezeknek méltán defalcálható s másoknak accrescálható dicáit, — mivel ez úgylis a nemes vármegyék szabadságokban áll : kinek mit defalcál és augeál, comperta rei veritate ; ha peniglen ebben ugyan csak aggravatiót tapasztalna : fogja repraesentálhatni az egri concursus alkalmatosságával, úgy az dohány dicázásából eredett difficultásokat is ; igazán mondhatni abba, hogy contra folium, quod vento rapitur, ostendimus potentiam nostram.

Az Erős Gábor munkája valóba helyes és rendes, melybe mindenek tetszenek, az rubrica utolsó positióján kívül, az melyben mindennek a pontja fekszik, s arról ugyan régen discurráltunk, s dispositiót is láttattunk tenni ; de úgy látom, hogyha az Isten nem segít, — azokat se én, se Kegyelmed, se Erős meg nem erősíti !

Az inquisitionnak peragáltatását én egészen Kegyelmedre és az deputatusokra bízván, akkorra halaszthatja Kegyelmetek, az midőn legalkalmasabbnak látja lenni.

Az budai kém eránt csak confirmáltatom opiniómat, hogy nem jó hitetlennek hinni ; legroszabb abba Faducz életének kivallása, a mely akármely ártalmas lehessen : ha másként nem lehet, nem ítélem helyesnek lenni, hogy miattam meggátoltasék a szegény rabjaink megszabadulása, noha ugyan eadem est ratio utriusque parti ; és mivel Rabutin is mégeddig szegény Horváth Zsigát kibocsátani nem akarta, — lehet még ebbe keménykedni.

Palocsai György eránt való resolutiómat effectuáltatni kívánván : úgy tudom, már tegnap elment parancsolatommal Roskoványi, hogy observatis observandis, in contractu praescriptis clausulis, vegyék fel az ország determinatiója szerint a poltura-pénzt.

Noha az utolsó írott levelem, az mint az postscriptából

látom, adott Kegyelmednek okot levelének bővítésére: abba mindazonáltal válaszolásra kevés punctumot látom; hanem megvallom, hogy én is szomorúan olvasom az Kegyelmed szomorúságát: mivel, látja Isten, nem azért írtam a sőrül való paragraphust, hogy sózni akartam volna leveletem, hanem egyedül, hogy megmutathassam, mely szívéssen igyekezem a barátságot barátságért fizetnem; csendesedjék, kérem, az Kegyelmed elméje az többiről is, mert az mennyiben látom s tudom a dolgot: bátran magamra vállalom az Kegyelmed ebéli kára megfizetését. *)

43.

Szerencs, 25. Aprilis 1708. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 22. Aprilis datált levelét elébb vevén az 20. datált levelénél, azon okból csudálkoztam vala: hová lettenek az Kegyelmed levelei, az mellyeket már eddig az Kegyelmed calculusa szerint mind vettem; és ímé, az elébbenin kezdvén, punctatim választ adok rájok, de rövidebben, mintsem Kassáról: mert szép az idő, s annyira elfogyott az nyúl, hogy három óráig is kell keresni. Az mi azért az inquisitio dologát illeti: annak elkezdése jól esett, úgy Pósa-házi megijesztése is, s meg is fogja Kegyelmed látni, hogy ha számadásával nem subsistál, bételjesíttetem én azokat, az mellyekkel Kegyelmed ijesztette. Az poltura még eljövetelemtör Kassán volt: mert nemes Abaúj vármegyének üldött ispánja, kit bezeg én is megijesztetek most, nem praestálta vala az szekereket. En annak inductiójában valóba allaborálni kívánok; és hogy az debreczeniek nem akartanak az aestimatióra compareálni, úgy tetszik, vétkül nem tulajdoníthatni nekik; mivel peniglen az limitatio szükséges: ítélném jónak lenni, hogy Kegyelmed elébb megvizsgálná azt, az mellyet az maros-vásárhelyi gyűlésben tevénk, és ha az nem volna appropriálható, akkoron lehetne convocálni az partiumbéli vármegyéket, az Tiszán túl valókkal együtt, s külön consideáltatván őket, pro formalitate, követek által tractáltatni az dolgot. Mivel peniglen Erdélyben szokás nem volt, s ezen hadakozásban is sok

*) Beniczky kezeírása.

okokra nézve, melyeket Kegyelmed könnyen általláthat, kiváltképpen exprobráltam vala Pekri úrnak: hogy merte az vármegyét praeter insurrectionem generalem összevgyűjteni? csak tudhassam: mikor fog Kegyelmednek alkalmason esni, magam fogom nekiek az összevgyűlekezeteket megparancsolni. Az Bárczi válaszsza nincs semmi híjával, elmehet egyhuzomba velle; adja Isten mindazonáltal, hogy hasoulót ne érdemljen az successora. Bagosi Pál próbájárúl semmi particularitásokat nem írván Kegyelmed: arrúl ítéletet nem tehetek, úgy Palocsainak is jobb ordert nem adhatok, mint a mit Kegyelmed adott. Csáki Andrást küldje Kegyelmed hozzám, mert úgy látom, csak nem akar ő az én eszemen járni, hanem az magáén.

Az Kükküllő vármegyei fűbírót Kegyelmed is elküldhette volna egyenesen Huszt várában, az hová most expedialom őket. Doctor Lang paticájábúl az orvosságok Vizaknainak ki nem telnek, hacsak Danczkátúl el nem érkeznek azok, az melyekért még e télen küldöttem, s hiszem, világ kezdetitül fogvást nem völt az farkórságnak egyéb orvosa az öreg-asszony-nál, se több orvossága az török foghagymánál s nyers szalonmínál, s ha egyszer Vizaknai kristélyeztetni kezdi őket, — bizony megtelik az aknája! Úgy látom, megegyeztenek az vármegyék mindenütt az síváson-ríváson, semmitsem adáson; melyre nézve egyezzünk meg mik is az exequáltatáson és keménykedésen, mert a nélkül — mivel csak általláttam, legkeményebb campaniánk lesz az idén — sok rosztúl tarthatunk.

Az mely rendelésrül tettem emlékezetet elébbeni levelembbe: azon egyebet nem értettem azoknál, az melyekrül emlékezik, hogy Bercsényi úrtúl vett Kegyelmed, s az melyekrül nekem praevie emlékeztén, úgy parancsoltam Kegyelmednek való megküldéseket. Hogy peniglen már az Kegyelmed levelének legfontosabb punctumára térjek: megvallom, nehéz ebben oly resolutiót találni, hogy mindenütt az országban offensive lehessünk az ellenség ellen, melynek mindenfelől való operatiói bizontalanok lévén, lehetetlennek tartom, hogy az ország minden szegletit kár nélkül megtarthassuk; melyre nézve hogyha így gondolkodunk, bizonyára mindenüvé szükségesnek fogjuk itélni az hadat. De mivel még most sem vehetek

helyesebb resolútiót az kassainál: azért sürgetem az hadaknak, kivált az gyalogságnak, mellém való jövetelit; mert Kegyelmed bizonyosan elhiheti, az mint is jól megvizsgáltattam s más informatiókból is tudom, hogy Bercsényi uram mellett nincs több hajdúság, hanem csak annyi, az mennyi Újvár praesidiálására kívántatik, — mégpenig válogatás nélkül; való ugyan, hogy még az ellenség is az recludakon kívül meg nem szaporodott: de csak confirmálják az hírit hat regiment lejövetelinek; azt penig, csak elhiszem, hogy úgy fogja hajókon hozni, hogy azonnal kezdhesse operatióit, s ne is gondoljuk penig, hogy az újvári avagy nyitrai obsidio annyi ideig tartson, mint az görgényi, ha mind olyan volna is az praesidium, mint amaz: mivel supponálom, hogy szükséges készület nélkül nem kezd hozzá, azok penig meglévén, megmondhatja Kegyelmednek Bagosi: meddig tarthat succursus nélkül akármely erősség is; s könnyen elítélheti Kegyelmed, hogy ha csak akkor contraháljuk az hadat, s Máramarosból, honnan orderezzük, az midőn maga hírével megszállja, — bizony, míg csak Hatvant érem is, besáncolja s erősíti magát úgy, hogy meg sem bűzöljük. Ezeket is viszontag úgy nem írhatom, hogy megváltozásokat lehetetlennek tartsam lenni: mert most az francia udvartól adattetott tudtomra, hogy az király Scótiában küldötte az kiűzetetett Jakab király fiát, magok kérésekre, nagy tengeri erővel, melyből már is nagy distractiója következett az aleatusoknak, s azon kívül még az Rajna mellett is két táborral fog agálni; melyre nézve, mivel mindenek bizontalanok, csak úgy látom, hogy az nagyobb rosznak elhárítására kell vigyáznunk, az mi tudniillik Nyitra, Újvár elvesztéséből következhetnék; s tudja peniglen Kegyelmed jól az mi hajdunknak dolgát, és általláthatja, hogy ha Nyitrát találná elébb megszállani: avval csak egyedül az mely az újvári praesidiumra rendeltetik, operálni nem lehet: mert annak egy szerencsétlen próbán ha az szíve megcsüggedik, bizonyára nem sokáig fogja magát őltalmazni. Az konuáromi híd az szokott helyén, Szent-Péter felé építtetett; igenis, az ellenség túl vagyon az Vágon: de bizonyára azt ingyen sem gondolom meg, hogy csak Krickpaum kedvéért építtetett volna. Rabotín, az mint az mai hírekből is olvasom, csak háromezered magával fog kigyúzni; lihető, Krick-

paum is annyival fogja felváltani, kinek eleiben most is jobbnak tartom én egyenesen Csongrádhoz küldeni, mintsem az hegyek között lesni. Kegyelmed azért mindezeket jól fontratlátra hányván, igyekezetemben, kérem, meg ne csalattasson: mert az egész campániánk fundamentumában járó dolgok mindezek. Írja ugyan Kegyelmed aztat is, hogy az palotások mellé még két bataliomot akar küldeni: de jobban szerettem volna, inkább az számát írta volna meg Kegyelmed; attúl is tartok penig, hogy az Ecsedi ezere fejetlen láb lévén, mivel fűtisztei nincsenek, nem segítség lesz, de terh. Különben, én az Kegyelmed opinióját és hadak repartitioját helyesnek ítélni és helybenhagyom, — de még szükségesebbeknek ezeket, az mellyekről írok.

Ezen levelemet elvégezvén, jutottanak eszemben némely személyek, az mellyeket szükséges, hogy Kegyelmed az erdélyiek között felkerestetvén, első alkalmatossággal küldje hozzá, úgymint: Küküllő vármegyéből Túróczi Jánost, Szakonyi Jánost, a ki radnóti udvarbíró volt, Szarka Zsigmondot.

44.

Szerencs, 26. Aprilis 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha Kegyelmednek az utolsó postán semmi levelét nem vévén s híreim sem lévén, nem lett volna, mit írnom: ad mindazonáltal okot ezen levelem írására az naponként reáni csupor-tozó instansok, az kiket az reclutázó tisztek megindítottanak; de énelöttem hijában importunuskodván importunuskodnak: mert absolute mindeneket, az kik igazságokat mutathatnák is, az mustrára relegálom, inhibiálom az tiszteket, hogy velek ne alkudjanak; hogy mindazonáltal ezen praetextussal kereskedések ne indíttassanak: jónak ítélném, hogy Kegyelmed az tiszteknek megparancsolja, hogy valaki olyan mostan felültetett, Egerhez hozzák őket, hogy messze — sok nyomorék lévén közöttök — ne fáradjanak, ott lehetne egy mustramester által dolgokat revideáltatni, és a kik conprobálják, hogy soha ezekben nem voltanak: adattassék neki oly passus, az mely mellett megmaradhatnak; bedugódnék így az sok hijába-való tiszteknek szájok, és az kereskedést is eltávoztathatnák.

A mellett Budárúl szökvén egy német, ímé includáлом examenjét, — s maradok, etc.

45.

Szerencs, 2—) Aprilis 1708. Károlyi Sándor úrnak.*

Most már valóban nem panaszkodhatom, hogy Kegyelmednek hüv tudósítását nem veszem: mivel alig expedíálom levelemet, azonnal érkezik újabb, a mint is újonnan két rendbeli levelét vettem Kegyelmednek. Az mint Kassárúl eljövetelem alkalmatosságával értettem Keczer Sándortúl: Kecskeméti csak arra várakozik, hogy Ötvös tudósítását vehesse az incassált pénzrül, és hogy akkoron egyike mustrálván az másika kézrül-kézre fizethessen, különben e nélkül Kegyelmed is kevés hasznát veszi; hogyha azért valamely incassatio következik, csak írja meg Ötvös Keczer Sándornak, fogja ez amannak is elmenetelit sürgetni.

Az inquisitiót csak continuáltassa Kegyelmed, és adja tudtomra az mi nem jót lát benne.

Palocsai György dolgában oly parancsolatot fogok az Oeconomicumnak adni, — mivel az országnak mindegy, akár peccétes kongó, akár poltura.

Az bemenő ellenségnek még ugyan innen felül is semmi híre egyéb nincsen, hanem írja Bercsényi uram, hogy az lovasának egy részét áttallopogatja az Dunán Hajszter, oly hírt bocsátván, hogy ott akar próbát tenni; és minap Budárúl kiszökött német is azt referálta, hogy 600 gyalog stájer érkezett oda, Erdély felé menő szándékkal. Gondolnám, megírta Kegyelmednek Bercsényi úr azt is, hogy újonnan békává lett Békavárban az német; készül ugyan ellene Bottyán, s megválik, mit fog ellene véghezvihetni. Ezen Hajszter cselekedetiből azt ítélem, hogy lovas erejét áttalfordítván, az Kegyelmeddel practicált módja szerint egy csapást fog kívánni tenni az Dunán túl való földön, és egyenesen Budánál áttalvetvén az Erdélyben menő hadat, az sok felé való lárna alatt fogja azokat beszöktetni; melyrül ugyan Isten kegyelméből tehetnénk, ha jók akarnánk lenni, csak ne kapdosnánk sok felé, order szerint járnának az tisztek.

*) Az egyes szám helye üres.

Hogyha Kegyelmed az kezehez jött sorson az Lajos Mihály subscriptója alatt lévő czédulát érti, azt vettem ugyan : de ha mást, azt nem láttam ; jó lesz ugyan ezt az állapotot vizsgálni, de én azon ember felől semmi rosszat nem supponálhatok : mert, a mint minap is írák, bizonyosan tudom, hogy ellensége Hodermarczkinak, — onnan penig már semmitsem remélhet. Az Krajnaságot én valóban vizsgáltatom s járatom : de bizonyára, nemhogy újítást tapasztalnék, de az előbbeniben is nem oly nagy fundamentumokat, a mint praesupponáltuk ; mert sokaknak fassiójából tapasztalom, hogy sokakat avval csalt meg az feljebbemlített rosz ember, hogy consensusombúl járt Rómában, és hogy úgy kíván visszajüni, hogy már túllem is impetrálhassa donatióját ; magam is szeretnék mindazonáltal ottan hadat tartani, és ha az Kegyelmed commendója alatt több van mintsem kívántatnék, és ha az szükség ottan nem oly nagy, küldhet oda is, s majd Bercesényi úrnak is hasonlót írok, s mind a kettőtökhül tudom az válaszat, de szánom az Kegyelmed papirossát, mert mind az előbbeniekbül is láthatom, hogy Kegyelmed mást gondolván, mikor ezt írta, csak feketítette. Abrukbányára is had kell, Kalotaszegben is kívántatik, Kűvár vidékén is jó helyütt van, s Máramarosbül is nem kellett volna elhozni. Ladány táján is felettebb szükséges, az Krajnán is kellene valamit hadni, s maga sem hagyhatja Kegyelmed magát had nélkül, énhozzám is kellene küldeni ; mégis, *pro conclusione*. — csak jobb volna corpusban tartani az hadat. Még pedig Szepes vármegyét kifelejtettem. Itélje el kiend, kérem Kegyelmedet, mindezeket, ezeknél is nagyobbakat, ha az felső állapotokat kívánom vizsgálni.

Török Zsigmond referálá előttem az Kegyelmed levelével az moldvaiaknak sok kéréseket, kikrül én még semmi resolútiót nem vehetek, míglen Egerben nem disponálunk felölök : mert mi haszna lesz azelőtt kihozattatni őket, minekelőtte dispositio nem tétetik szegényekrül.

Az máramarosi vicispánnak való vigyázást jól esett hogy megparancsolta Kegyelmed ; ezen materiához való ez is, a mit Szent-Iványi ír levelében, kinek magam adattam instructiót, az mely tülem directe nem tolláltatván, azért fél az számadással ;

mivel mindazonáltal az hadi rendet tudja, ugyanazon leveléből látom, nem lesz fogyatkozás indulásában. Az mi az hada fizetése dolgát illeti: ebben arra intendál, hogy mivel én Gál-Szécsben mondtam neki, hogy Kegyelmednek írtam azon fundusnak az Partiumban való erectiójáról, azért nem practe-reálja az első instantiát; most mindazonáltal assignáltattam nekik 3000 forintot az aknáról.

Az máramarosiak dolgát eleget vizsgálom, vizsgáltam is; se jobbnak, se rosszabbnak nem tartom az többinél: de mindenikénél együgyűbbnek; s mindeneket könnyen ígír, a melyeket rajta megvenni, csak elhitettem magammal, pusztulása nélkül nem lehet. Biztatásból is nem mondom, hogy ne történjenek némelyek: de bizony akármiként gondolkodják Kegyelmed felőle, annak csak akkor adok helyt, az midőn magam is convincáltatom, akkor pedig lelkemisméreti ellen nem procedálhatok. Sehol sem volna insupportabilis az mi terhünk, ha tudnák mindenütt rendiben folytatni az dolgokat; de csak e napokban is keservesen tapasztoltam Abaúj vármegyében, hogy raktam, raggattam úgymondván, szájokban az dolgokat: mégis kezdeni sem tudják az dolgot.

Kis-Marjai és Mulykóék dolgában elfelejtettem Kegyelmednek minap megírni pro cautela, hogy még Erdélyben observáltam, mely erőssön kívánta volna Barsai Ábrahám ennek tülle való függését, s úgy látom, most is urgeálja ezen számvételnek praetextusa alatt, mellyet kívánom, hogy Kegyelmed úgy kormányozzon, hogy mivel neki mint vice-praefectusomnak directe tüllem vagyon dependentiája: dolgaiban magát az tanács ne avassa, hanem pure csak egyedül ezen most interveniált törökökkel való confusiót megvizsgálván, küldje Kegyelmed hozzám az relatiót. Kegyelmed pedig más szolgáltatokra ne distrahálja ütet: mert nem lehetek magamnak ellensége, hogy per justa et licita media ne kívánjam én is folytatni oeconomiaimat; s valamint másoknak praejudicálni nem kívánok, úgy meg sem engedhetem, hogy akárki is piszkáljon fejedelmi és földesúri jussaimban.

Az ellenség motusiról nincs mit írjak: mert helyesnek látván az Kegyelmed dispositióit, azoknak effectuatióit kívánom.

Szerencs, 1. Majj 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezelőtt egynéhány nappal vévén az Kegyelmed 23. praeteriti irott levelét, hogy reá teljesebb választ adhassak, szükségesnek ítéltém Huiszentet megvárni, ki is tegnapelőtt estve Monokon elébb, azután itt is jól megittasodván, tegnap kormányozva vala szemben velem; én is discursusiban úgy kormányoztam, mintha Kegyelmednek még levelét nem vettem volna az velle való discursus iránt és az midőn az tractának dolgait előlhozta, azt feleltem, hogy reméllem, az Kassán tett végezésem szerint, jövetelinek hírére nézve megmondotta Kegyelmed az tracta iránt való resolutiómat; kire felelt: igenis, aztat megértvén, írt is az angliai követnek, mivel peniglen én is mindazokat confirmáltam, újonnan is küldi currérját, pro accelerando negocio; és disponáltam, hogy várja meg az választ. Declarálta aztat is előttem, hogy kész az császár az erdélyi fejedelemség ideengedésére és az német praesidiumok kivitelére s Magyarország magyarok által való administráltatására; és az midőn kérdést tettem volna: ha ezeket az ministerek declaratiójából mondja-e? az érsekekre revocálta magát. Ha ezek így vannak azért, éppen nem látom, miért kellessék differálni az tractát? mert mind könnyebb az többi, ha ezek meglesznek, az gvarantiát is megígérvén, melyről én úgy gondolkodom, hogy igenis, az czárt ki ne rekeszszük, de hogy a svécusnak is hasznát vehessük jövendőre, kívánjuk suo tempore, hogy az universalis békesség által újonnan confirmáltassék az miénk is, és annak gvarantiája mireánk is extendáltassék. Az mediatioja is jó lesz most az czárnak, mellyet mivel úgyis vi colligationis már magára vállalt, azon leszek, hogy pro lucrando tempore Urbich és ezen követ által proponáltassam az udvarnak, melyről délbe fogok beszélni velle, és Kegyelmedet tudósítani. De reliquo, mind azon qualitasokat, az mellyekről Kegyelmed ír, és hozzánk való hajlandóságát tapasztalom. Reflectálhatja Kegyelmed magát, hogy ezelőtt talám két hónappal küldött írásom is erre czélozott, hogy ha az békességet csinálhatjuk is, vontassuk ki ezen campaniát: mert csak látom, hogy nem vőlt fundamentom nélkül Augustus király iránt való opinióm.

Nagy dolog valóban, az mit mond, de az midőn kérdeztem: *quid securitatis possumus habere?* arra nem tudott mit felelni; hiszem, ha látjuk, hogy van indulatja az tractára, akkoron a szerint cselekedhetünk; öcsese elbocsáttatásával alatt lesz időnk ennek *correspondentiája* által ezen dolgok *elaboratiójában*, s úgy ítélem, kedve van az moszkva szolgálatra, lesz az békesség megcsinálására is, csak ne biztassa az udvart, — eleget szolgál most egyszer.

Ezen levelem eddig való írása után újonnan szemben lévén az követtel, proponáltam az *mediatio* dolgát, az melyről jelentette, hogy proponáltatott túllök, de hogy még semmitsem resolvált az bécsi udvar; mivel penig szükségesnek láttam, hogy ennek előttünk való kedvességéről Urbiknak írjak, aztat megcselekedtem, olyan formában, hogy ha az békesség tractája valamikor reassummáltatnék, mivel az czárnak eddigis hozzánk való hajlandóságát és barátságát tapasztoltuk: remélem, hogy az mediatióban való kegyességem megmutatásában meg nem fog fogyatkoztatni; azt ugyan meg kell vallani, hogy arra ezt jobban szeretném amannál, mert már 23 esztendeje, hogy már Bécsben lakik, és mihent valamely urátúl *revocáltatik*, azonnal más szolgálatra él, hogy helyéből ki ne bontakozzék, és erre nézve keresi az udvar kedvét. Mondotta ez aztat is, hogy ű lett volna az, ki az czárt *persvadeálni* akarta, minekelőtte velünk tractált, hogy az nagy aliancziában lépjen, de ez *disvadeálta*; már én ezt megtartóztatom ezen küldött currérjának visszajöveteléig, s tovább is, ha lehet. *)

47.

Szerencs, 4. Majj. Károlyi úrnak.

Az kúnok ellen való panaszait *praefectusimnak* el akarván igazíttatni, ideérkezék Mónai Pál is, és midőn tegnapi napon újonnan expedálni akartam volna: hozták néki hírül azon kúnáságnak Kegyelmed parancsolatjából következő elosztatását, úgy, hogy zászlójokat is pusztán hozák utánnok, mivel más ezerekre vitettenek; inkább hiszem ugyan, hogy az ilyen rendetlenségek nem Kegyelmedtől, hanem az Kegyelmed páten-

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

sível abutáló tisztektől erednek: de tagadhatatlan az is, hogy felettebb is jól esnek, szükséges is, hogy az ilyen parancsolatokat másra magyarázó haereticusok megbüntettessenek, mert ebből semmi jó nem következhetik. Emlékezhetik pedig Kegyelmed, hogy már ezelőtt három esztendővel resolváltatott vala tőlem, hogy valamint az hajdúvárosbeliek, úgy a jászokkúnok is akármelly ezerekből is szabadossan reducáltattassanak, és ugyanezen parancsolatom mellett következendőképpen szegény Bakó kapitány is csuportossan tartotta őket és fegyverkedett velek, melynek tisztí Mónai Pálra szállván, semmi recrutázó avagy had-kergető tiszteknek nem lehetett szabadságában ezeknek elosztások; melyre nézve elmúlhatatlanul kívánom, hogy ha azon sereg-osztató tisztek eztet magoktól cselekedték, és oly verekedésre is a mint mondatik, fakadtak volna, s Kegyelmed parancsolatján kívül cselekedtek, megbüntettessenek, hogyha pedig Kegyelmed parancsolatja mellett cselekedtenek volna, informáljon Kegyelmed felőle, és ha csak nem valamely nagy consequentiájú dolgok miatt történt, bocsáttattassa Kegyelmed vissza azon katonákat, hadd szűnjék meg már egyszer az illetén tiszteknek helytelen kereskedések.

Már pedig, hogy az Kegyelmed 1. Maji írott levelére is térjek: valóban, én is óhajtván várnám már egyszer valamely mozgását az Erdélyben lévő hadaimnak, mert, a mint Kegyelmed maga is jól observálja, s egész télen is szemléltük, mind Kegyelmed orderinek inkább mentségében, hogysen executiójában fáradoztak a tisztek; valóban, kívántam volna pedig, hogy legkivált Palocsai, az kirül régenten csaknem közönségesen a kikkel beszéltem, alkalmatlan opinióval voltanak, maga cselekedetivel contrariumot mutatott volna, melyre kivált most lett volna alkalmatossága, a melynek elműlatásáról helyessen panaszkodhatik Kegyelmed; úgy tetszik, jobban esett volna, ha már Kegyelmed Bagossit is hadta volna fáradozni ordere executiójában, kivált meddig az ellenségnek motussa ki nem fog tetszeni: mert így hol egyre, hol másra tendálván Kegyelmetek, semmiben sem fog progrediálni, kivált ha az ellenség motussátúl vár, ki is ha offensive fog progrediálni, akkoron későn leszen, ha pedig magát defensive

viselni akarja : csak hallad az idő ; úgy látom, könnyön megal-
kudnának a hadak véle, hogy ők se bántsák, ha amaz nem
bántja.

Az mi az partiumbéli vármegyék convocatiójút illeti :
azon terminus nem tudom, hogy fog stálhatni az egrivel ?
melyre való jelenlétit Kegyelmednek, hacsak az hadi opera-
tiók nem impediálják, szükségesnek látom ; melyre nézve ezen-
nel fogom az convocatoriákat expedíáltatni, sine specificatione
termini, mellyet Kegyelmed beléíratathat, és pro motivo belé-
téttettem aztat is, hogy magam kívánok jelen lenni.

A szarvasi pusztá várnak építtetését minden úton-módon
impediáltassa Kegyelmed : mivel úgy látom, hogy a szegedi
correspondentia és az törökországi communicatio impedimen-
tumára nézve leginkább kívánja ezt véghezvinni az ellenség,
s mód nélkül való szégyen is volna, ha eztet 500 Aradban
fetregő rácz véghezvihetné. Az Nádudvarnál lévő hadakat —
assecurálom Kegyelmedet, — hogy mindaddig helyben kívá-
nom hadni, méglen fundamentális okokból eredendő avocatiója
nem adatik.

Mivel Andrási Gömbseinél (így) semmitsem vihet : szöleinek
elfoglaltatását megparancsoltam a munkácsi udvarbírámnak, s
talám ez efficax medium leszen, a melylyel el fogom húríthatni
az ország pénzével való kereskedését az rossz embereknek.

Mitül eredhet Csáki László és Teleki Mihály közt az
competentia ? nem tudom ; mert emez a hadi szolgálatokat
nem tévén, amattúl nem lehet hogy az grófi titulussal és fami-
liájának előbbségivel tanácsúron praecedentiát praetendáljon,
mind az erdélyi szokás, mind a törvény és jó rendtartás obser-
válása szerint.

Már ezen levelet elvégezvén, s elküldését csak az mai
postára hallasztván, vettem az Kegyelmed 3. Maji irott levelit
is ; kedvessen is értem, Bagossi Pál tehetsége szerint véghez-
vitte az Pap-Mezéke tájéka pusztítását, úgy azt is, hogy az pa-
lotás-ezeremnek hozzám való jövetelit sürgetteti Kegyelmed ;
ugyanis már az több udvari hadaim mind együtt vannak,
annak is itt kívántam volna megvárni jövetelit, de tartván,
hogy sok időre ne haladjon : Eger felé való indulásomat e jövő
csötörtekre rendeltem ; az mi az vele küldendő segítség dol-

gát illeti: contentus leszek Bagossi és Kajdi batalionival. Az több dolgokat Egerben hallasztom, az hova igenis szükséges az Kegyelmed jövetele, csak egyedül kívánom anneetálni az Ajtainak adandó salítrum végett, hogy igen szükségesnek látom, hogy az neki adattassék, úgy mindazonáltal, hogy tartozzék aztat szintűgy megfizetni, valamint más.

48.

Szerencs, 6. Maij 1708. Bercsényi úrnak.

Minekutánna az Kegyelmed 26. Aprilis írott levelét vettem volna, annak tenora szerint azt gondoltam, hogy már Egerig semmi más tudósítását nem vészem Kegyelmednek; mindazonáltal csak rövid idő alatt azon kívül is kettőt vévén, mindazokat rövid válasz nélkül nem akartam hadni, noha ugyan azok nagyobb részül inkább Egerben felelhetők.

Az fővelő táboroknak helyheztetését és az operatióknak elrendelését mindenekben helyesnek látván, nincs mit írjak melléje, — csak egyedül kívánom, hogy valaha már egyszer helyes rendelésink effectussát is tapasztaljuk!

Az mi az ellenség készülétit, styriai és egyéb nyomtatott híreket illeti: azokban is sok contrariumot találok, mert ezelőtt két nappal érkezett Velenczébül Kiszél névű inasom, az kit a feleségemmel küldtettem vala, és experientiae gratia Danczkáról Turnóval Párisban, onnan vele Velenczében ment volt; jövetele alkalmatosságával keresztül-összevágolta a császár haereditaria provinciáit, Olaszországból Karynthián, Styrián, Bécsen, Morván, Slésián jöven által, bújdosó lengyel úrfi nevezeti alatt; azt referálja, hogy Karynthiában szemeivel látta, miként verték az parasztok az erővel recrutázó császár tiszteit; Olaszországból jövő regimenteknek pedig semmi híre nincsen, sőt ottan több hadért imádkoznak; Bécsben létebe pedig beszéllett Erdélyből, Török- és Horvátországból jövő tisztekkel, az kik panaszkodtanak, hogy sohol nem respectálták azon országokban az császár passussit, sőt, hogy az horvátoknak láttatik az császár ellen való készüléteknek lenni, melyre nézve talám arra is magyarázhatni a styriai rendelkezéseket, úgy az Dráva-Száva mellett lévő gvarnizonok recruták által való felváltását

is, az mellyekből, hihető, fogják összevgyűjteni az Krichpaum-mal Erdélyben menő hadat. Értette bizonyossan aztat is, hogy Baviariából Imperiumban mentenek az dánusok, melyek úgy lévén, nem kevés bizodalmunk lehetne ezen jövőndő campaniához ; s ezek igen kölömbözők volnának az moszkva követ relatiójától, az kinek minap mondottam, hogy talám az császár is azon okból kívánná az békesség munkájának megindítását, a mely okból ő nekünk javallja, hogy tudniillik még teljességes-sen ő sem láthatván által: hol micsoda ereje lehessen az francziának e jövő campanián? az iderendelt hadainak lejövetelit sem resolválhatja hertelen, hanem közhelyen a végre hadná őket örömet, hogy vagy két hólnapi időt, avagy többet is armistitiumok által kivontatván, és azalatt amannak is ereje kinyilatkoztatván: úgy bánhassék velünk, mint Újvárba ; mivel bizonyosnak tartom, hogy akkor is nem Rabutin bontattatta fel az armistitiumot, hanem az hollandusok Flandriában subsequált victoriája, melyből állallátván, hogy kéntelenítettetni fog a franczia a Rajna mellől amoda hadát vinni: bízott az subsequenter lehozott három regimenthez, reménlvén, hogy Starnberg is ezek succursussával offensive fog agálhatni, és bennünket kétfelől megszorítani ; most is azért nyilván hasonlót velünk akarna követni. Melyre semmit sem tud felelni.

49.

Szerencs, 9. Maij. Moldvában küldetett Dániel Péter fő-fegyverhordozónk instructiója.

Bizonyos dolgainkat illető, legkivált titkos dolgok megtudására küldettetvén Moldvában, Tekintetes Nagyságos Mikes Mihály úri hívünk s belső tanácsunkhoz: az útnak alkalmatlan voltára nézve, de legkivált azért is, hogy e következendő parancsolatunkat annál sörényebben véghezvihessen, útját Károly felé vége, a hol Eötves Miklóst vice-districtualis commissarius hívünket felkeresvén, annectált parancsolatunk mellett az kezénél lévő kétezer magyar forintunkat tüle felvégye, és parancsolatunk szerint azon pénzt Ajtai által aranyúl felváltatván, — késedelem nélkül continuálja útját Moldvában, Máramaroson által, magát az odavaló vice-ispán hívünk-nél insinuálván, és tüle parancsolatunk mellett kés érot kérvén

A hova is Isten jóvoltából szerencsésen érkezvén, a feljebb-
említett Generálisunkat felkeresse, és fejedelmi kegyelmessé-
günk ajánlása után levelünket megadván, szóval is bővebben
deklarálja, hogy minekutánna Ajtai által értettük volna, hogy
ő kegyelme oly hívünknek hozzávaló küldését kívánja, az
kinek némely dolgainkat concernáló titkokat bátran aperiál-
hasson: jóllehet azon voltunk, hogy azoknak megtudására
azonnal béküldhessük, mindazonáltal némely, a Portára kül-
dött expeditióinknak válaszát várván, — eddig való tartóztatá-
sát a végre ítéltük vala szükségesnek lenni, hogy ez követke-
zendő dolgokrúl bővebben tudósíthassuk; reménljük mind-
azonáltal, hogy azalatt is vehette az feljebbemlített Ajtai
által az erdélyi operatiókrúl való tudósításunkat, mindazokból
bővebben megértvén, micsoda okokból nem placidálhattuk a
sokszor említett Generálisunk hadai béküldése eránt való kí-
vánságát; mindazonáltal újonnan is az Portátúl küldött vá-
laszunkból tapasztaljuk azon considerationknak helyes voltát:
mivel tudniillik követjeink leveleiből úgy értjük, hogy az oda-
benn szorult híveinknek protectiója ugyan az Portátúl resol-
váltatott, de semmi úton-módon nem inducálhatták az Portát,
hogy az onnanvaló irruptio megengedettetett volna, sőtinkább
positive tilalmaztatott, az feljebbemlített protectiónak dene-
gálása alatt; melyre nézve azúta következett Görgény várá-
nak megvételit is considerálván, midőn már alba semmi mó-
dot nem látom: teljes reménségünket az innen kezdendő ope-
ratiókba vetettük, a mint is arra elégséges hadainkat rendel-
vén, járulván Isten ő szent Fölsége országunkon könyerülő
szent kegyelme, annak rövid idő alatt következhető felszaba-
dúlását annál nagyobb fundamentummal reménlhetjük, mert
bizonyossan constál előttünk az ellenség hadának nagyobb ré-
szérül való kimenetele, felső tábori megerősítésére nézve.

Azalatt is mindazonáltal nem kevés szomorúsággal érez-
zük s eddigis éreztük az ő kegyelmével bűjdosó híveinknek
sok rendbéli fogyatkozásokat; de Istennel bizonyítjuk, hogy
mégaddig semmi módját nem találhattuk az pénzbeli succur-
susnak: mert még Kis-Várdában is resolváltuk vala magunkat
akármely fiscalis jószágunk, sőt az huszti dominium zalogban
való vetésére is: csak annyira való pénzt találhattunk volna.

az melylyel azon kibújdosó híveinknek lehetett volna succurrálnunk; mivel jól tudhatja akárki is, hogy ámbár nagy kárunkkal is, de az rézpénz böcsének conservatiójára nézve, midőn örökös jószágunknak jövedelmét végig azon monétájúl folytatván, annál egyebet nem incassálhatunk, erdélyi proventusunk peniglen az tisztek rossz administratiója miatt anyyiravaló sem vólt, hogy az Mulykóék adósságát conplanálhatták volna, melyet ugyan mi actu stricte examináltatunk: de azalatt is az üres cassából csak nem lehet az pénzbeli succursus, melynek valóságát ezelőtt két esztendővel hővebben megmutattuk vala, az midőn túlünk meglehetett, de már mostanában az fejrépénznek szűk vólt a miatt ezen extraordinaria költséget még az magyarországi cassából is teljes lehetetlenség, hogy suppleálhassuk: mert a szegénység felébe is alig praestálhatta az impositiókat; más az, hogy annak se perceptiójában, se erogatiójában magunkat nem ingeráltuk, hanem csak assignatiók által fizettettének ki a hadak, a mennyiben kitelhetett. Úgy látjuk mindazonáltal, hogy igen kevesen emlékeznek meg hadakozásunknak czéljárúl és conföderatiobéli kötelességekrül, a melyet a végre ineáltuk, hogy mindnyája megbántódott szabadságit helyreállítsuk, és ez által senkisen mondhatja, hogy csak az én személyemért szeüved, hanem mindnyájan egymásért, közönségesen magunkért, és maradékunk szabadságban való megmaradásáért; a mint is minden nyomorúságunknak czélja és boldogulásunknak kívánsága ebbül állván, bizonyára senki sem sajnálhatná magáért való szenvedésit. Kívánván mindazonáltal ebbe is megmutatni ő kegyelméhez való kiváltképen valóindulatunkat: általa mostanában maga házanépi szükségére ezerötszáz magyar forintokat, Barta András ítélőmester hívűinknek penig ötszázat küldünk; és mivel a végre expediáltuk emberünket Törökországba, hogy az ország költségére rendeltetett commerciumból s a törököknél adósságban maradott bizonyos summákat kezűnkhez vehessük: mihent azokkal elérkeznek, assecuráljuk ő kegyelmét, hogy azonnal az praetendált gabona árát is meg fogjuk ő kegyelmének fizettetni, — az följebbemlített summát magunk saját költségibül ajándékon küldvén ő kegyelmének.

Az mi azért már tovább az ő kegyelme bent való maradását, avagy hozzánk való kijövetelit illeti: teljes megnyúgott elmével lévén az ő kegyelme hívségében, mind kijövetelit, mind benn való maradását optiójára hagyjuk, assecurálván arról is ő kegyelmét, hogy ha bennmaradása költségesnek tetszenék, és magát az kijövetelre resolválná: készek leszünk ő kegyelmének magunk örökös jószágunkban quártélyt adatni, és intertentiójáról provideáltatni, — teljes reménységgel lévén, hogy ő kegyelme is az mostani szükséghez képpess fogja maga költségét és udvarát szabni.

Tertio. Kívánjuk azért leginkább aztat is ő kegyelmétől, hogy ezen hozzája mutatott kegyelmességünket mind maga, mind az ítélmester oly titokban tartsa, hogy más odabenn vagy kinn lévő híveinktől meg ne tudódjék; mert akárki mint gondolkodjék, de teljes lehetetlenség, hogy kinek-kinek pénzül provideálhassunk, — ez penig megtudódván, következendőkép-pen sok rosztat okozhatna az irígység.

4. Az több, Moldvában bűjdosó híveinkről végső resolutionkat még ő kegyelmének meg nem írhatjuk: mert, mivel az itten kinn quártélyozóknak is intertentiója az magyarországi nemes vármegyéknek úgy acceptáltatott, mintha aztat készpénzül az hadaknak praestálták volna: már az hadaknak quártélyok cessálván, erről is újokban kell végeznünk az fellebbemlített magyarországi vármegyékkel, az kiket mostanában Egerben legkivált e végre convocáltuk, a holott is bizonyost végezvén, azokról sem leszünk felejdékenségekben, az kik mostanában Moldvában bűjdosnak, és ő kegyelme is akkoron fogja venni parancsolatunkat irántok.

5. Mindezeket e szerint elvégezvén fegyverhordozó hí-vünk, mivel legkivált az táborozásunknak idein szolgálatjára szükségünk vagyon: a sokszor említett Mikes úrtól minde-nekről informáltatván magát, siessen mellénk jöni; útjának okát penig mindenek előtt oly titokban tartsa, hogy aztat, tisztí és kegyelmességünk elvesztése alatt senkinek, Mikes úron kívül, meg ne jelentse, s instructióját is másnak — ő kegyelmén kívül — meg ne mutassa.

Berzék, 10. Maij. Károlyi úrnak.

Maga expressus embere által küldett két rendbéli levelét tegnapi napon vettem, és mivel az első csaknem mindinkább leveleimre adott válaszbúl áll: csak éppen az abák dolgárúl includálon ezen, Chilkónak szólló parancsolatomat, hogy tudniillik Szent-Andrási meghalván, az nyólczezer vég abának kezéhez való vitélet az Landor-Fejérvárrá érkezett francia tolmáctúl várja, mivel ő a végre jött bé azon thessalonicai kereskedőkkel, hogy vele az megfizetések terminussirúl conveniáljon; mivel mindazonáltal már annyi vég kifizetődött: nem reménlem, hogy érkezhessék oly difficultás, az mely kezéhez való vitélit azon abáknak impediálhatná. Én az törököknek megfizetésére az debreczeniek kongóját is acceptáltam, sub assecuratione imputationis, az következhető quantumokban; melyre nézve, ha az otlévő rézbúl ki nem telhetnék az adósság complanatiója, ebből is disponálhat Kegyelmed.

Az pap-mezeieknek nyakassága megbüntetése igen jól esett: mivel ezen cselekedetekbúl is nyilván általláthatjuk, hogy eddigis ellenségeink vóltanak; az marha mindazonáltal ne distraháltassék, hanem az erdélyi hadak szükségére fordítassék vágónak, az mely arra való lészen, avagy commerciumra; hogyha mindazonáltal a szegénység resipiscálni akarván, az onnan való elszállásra resolválja magát, — adattassék vissza nekik.

Már azért ezen két punctummal az első levélre való választ-adásomat elvégezvén, a másikat is a nélkül nem kívánom hadni, noha ugyan kívántam volna újonnan is elolvasnom az Kegyelmed velem communicált levelének párját: de ma idein indúlván Szerencsrúl, s tegnap estve vévén az levelet, nem vala időm az felkeresésére, mely mindazonáltal szükséges lett volna, hogy mindakettőt egymással confrontálván, tehettem volna ítéletet: mi okozta legkivált az válaszolást, és az idegen magyarázatot? Felettébb is kedvessen veszem mindazonáltal, hogy ebben is Kegyelmed tülem vár, és az hazánk közszolgálatját minden particularis megbántódásának praeponálja, és olajt az tűzre ütneni nem kíván. Mivel már is általláttuk, hogy szerencse, ha ezen dolog is nem nekem fog tulajdonít-

tatni, az mint Újvárra történt vala : én is nem kívánom igényes válaszmot praecipitálni, kedvesen veszem mindazonáltal csak azalatt is Kegyelmedtől, hogyha enyhítésében az válaszadás alkalmatosságával kíván fáradozni velem együtt, melyre nézve Isten Egerben szemben juttatván az válaszoló féllal, onnan meg fogom Kegyelmednek írni, az oda való jövetele eránt való tetszésemet, s akkor sem lesz késő, — mivel úgys csak két napi járó föld Károly Egerhez, ha az újvárosi vénasszonyt felülteti Kegyelmed az kocsiban.

Az mi az régi guldinerek dolgát illeti, úgy az ennek-előtte egynéhány esztendővel az némettől deralváltatott bavarus és más herczeg máriássát is : mivel azt a császár akkori időben inkább csak azért cselekedte, hogy az pénzverőházai-ban headattatván, és maga képeire verettetvén, haszna légyen belőle : nem látom okát, miért köllessék az fejpénz szűkét considerálván, azon monetát devalvált valorában hadni ? Melyre nézve már némely vármegyékben auctiójáról az előbbeni valor szerint parancsoltam, tapasztaltatott is foganatja az minapi tarczali vásárban ; melyre nézve ímé, Kegyelmednek is includálok egynéhány pátentst, hogy az túlsó vármegyékben publicáltassa.

Az hadak szökését, gondolnám, legjobban tartóztathatnánk az békesség tractájának kézalatt való híresítésével ; mivel egy-két hónap alatt talám az polturának böcsi az szél-tében való acceptáltatása által helyre fog állíttathatni : akkoron, reménlem, ők is újonnan elfelejtik csavargó szándékjokat, s a szegénységnek is lészen consolatiója ; ebben mindazonáltal, úgy az előbbeni materiában is, következőképpen bővebben kívánom Kegyelmedet tudósítani. Mely alatt maradok, etc. *)

51.

Darócz, — Maij 1708. Károlyi úrnak.

Tegnapi napon ideérkeztvén, ezen órában veszem az includált, Szegedrül irattatott levelet ; melyre nézve ezen Isten-től adatott alkalmatosságot nem akarván elmúlatni, az egész udvari hadaimat ezennel expediálok arra felé Ordódíval, és

*) Beniczky kezeirása.

egyszersmind curréomat is küldöm Nyúzóhoz, hogy az maga, avagy Besenyei és Szemere hadával éjjel-nappal költözzön által, és ezekkel magát conjungálja; kocsikot is szedetek az gyalogság alá. Mellyet is kívántam Kegyelmednek a végre tudtára adni, hogy tudhassa azon ezereknek onnan való eljövételit, és valamiképpen contra-orderei ne menjenek, nem remélhetvén, hogy egyéb csapást okozhasson az Rabotín kísérésére öszvegyülekezett ráczság. Mindezeknek succesusárúl penig, adja Isten, rövidnap alatt tudósíthassam Kegyelmedet! *)

52.

Agriac, 19. Maij 1708. Károlyi úrnak.

Szerencsrül való megindulásomtól fogvást négy rendbéli levelét vettem Kegyelmednek, az tegnapi cito-staphetáján kívül; melyekre hogy választ nem adtam, bizonyára nem a vadászat vala oka, sőt ezen mostani időt is alig lophatom magamnak az válaszolásra.

Nincs mit írjak az előbbeniekre az hadi dolgokról: mert az Kegyelmed utolsó staphétája elegendendőképpen megösmertette az portások relatiójoknak hamis s tökéletlen völtát; mert bizonyára nem tudom, ha még ezen hadakozásban halottam-é véletlenebb hírt, mint a mellyet ír Kegyelmed, és az mellyeket még Gyürki Pál sententiája szerint is — mindenkor a rosztat praevideálva — sem tudtam volna előre ellátni.

Mivel peniglen ezen Kegyelmed portássi valóban rosziul kezdik az campaniát, és úgy tapasztalom, az örög asszonyoktól kérdezik a híreket: nem tudom én, adjak-é teljes hitelt Csáki László leveleinek, vagy sem? mely ha hamis talál lenni, többször ő kegyelme bizony nem commendíroz, s most is elég gyalázatjára való dolog, hogy az ellenség motusának semmi circumstantiáirúl nem tudósít; mivel penig teljességessen oly opinióban vagyok, hogy ez sem egyéb portúnál, óránként reménlem e felől való tudósítását Kegyelmednek.

Az Kegyelmed Beresényi uram levelére adott válasza valóban jól esett: mivel az előbbeni levelét Kegyelmednek ugyanakkoron repraesentálta előttem, az midőn emez érkezett, és úgy

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

látom, mind az előbbeni Kegyelmed levelének explicatiójára nézve, melyet értelmére reducálni kívántam, teljességessen sedáltatott elméje; melyre én is adjungálom mindakét részről a magyarországi articulusokat: a modo in posterum non fiat, anynyival is inkább, mivel már Keczer Sándornál megvagyon az Kegyelmed pénze, és mivel csak assignatiót kíván, ímé, azt is includálom Kegyelmednek.

Marjainál lévő kongó iránt tettem oly dispositiót, hogy a törökök fizetésére fordíttatassék, úgy az somlyai udvarbíró ellen való inquisitiórul is parancsolatokat küldtem azon inquisitorok mellé, a kiket Kegyelmed proponál, Bakay vice-praefectusomat is adjungálván melléje, csak Kegyelmednek tessenék az deutrómokrul informáltatni őket, és azokat concinnáltatni Pongráczczal; azalatt is penig arestáltassa Kegyelmed reversálissa szerint.

Rabutín kimenetelirül jobb informatióim voltanak Szeged felől: mert ő vasárnap estve hajókon odaérkezvén, hétfőn onnat elment, de az 15 száz lovasbúl álló hada, a mint ezen órában írják, csak most érkezett Makóhoz; én ugyan tegnap elküldtettem az hadakat, de éppen semmi hírem nincsen az Tiszán túl valók felől, kik ha érkeznének, talám Isten szerencsét adhatna nekik. Nyilván kitetszik ebből, hogy ennek securitást akar csinálni az Nagy-Bányánál lármáskodó német.

Ha szintén resolválnám is Hajszternek elbocsáttatassát: azon azokat szabadítani, az kikirül ír Kegyelmed, nem lehet, mert Sassan mindazoknál sokkal régiebb raboskodást szenved, kinek szabadulása felől még az franczia udvartúl is requiráltattam, — de sok okokra nézve nem resolválhattam még Hajszter szabadulását.

Hogyha Betlehen János és Móricz István kívánságának mindenkor eleget kívánunk tenni: arra nemcsak a dominium nem lészen elégséges, de bizony az ország is nem mindenkor sufficiálhatna, mert az mint az utolsóinak humorát tudom, mennél többet fognak adni, annál többet kér; csak élérül provideáltasson Kegyelmed: beérik az kezeknél lévő munitióval; én ugyan az vice-ispánynak is újonnan parancsolatot adok, s Kegyelmed is tégyen rendelést felőle, etiam cum assistentia, hogy abban meg ne fogyatkozzanak.

Az ecsedi épületről és mezei arteleriáról nem említem, hogy vettem volna Kegyelmednek tudósítássát; sőt az miúta Kegyelmed lytániát csinált az arteleriáról, ingyen sem vélhettem, hogy mezőben is kívánja hurczolását, melynek se módját, se lehetőségét az inzenírek szűk volta miatt most fel nem találhatom, hacsak folyamatot nem csinálunk az polturának.

Az Pekri regimentje iránt interveniált dolog példás büntetést érdemel, el se mulassa Kegyelmed circumstantialiter megírni és genuine: kik voltak azon Kegyelmed jóakarói, az kik instructióm és Kegyelmed parancsolatja ellen merészleték eztet elkövetni?

Mivel ez elmúlt napokban vettem Brémer praepost levelét is, ki is írja, hogy parancsolatom szerint szerencsésen Landor-Fejérvárban érkezett: megparancsoltam neki, hogy mi-hent Temesvárra érkezik, Kegyelmedet informálván, várjon dispositiójátúl, melly útra fogja javallani jövetelit? Kegyelmed azért tegyen akkoron dispositiót felőle, a mint legalkalmatosabbnak fogja ítélni. *)

53.

Eger, 31. Maij, 1708. Károlyi Sándor úrnak.

Már alkalmas ideje, hogy Kegyelmednek semmi levelét nem vévén, ma érkezék 25. Maij datált tudósítása, melyből az nagy-bányiak iránt való circumstantialis relatióját Kegyelmednek értettem; de magam is egyéb opinióban felőlök nem lehetvén, az megfogattaknak az tartóztatásra való okát nem látom, a mint is Kegyelmed bocsáttattassa el őket.

Csáki László Kegyelmednek írott és nekem includált levelében, hogy az ilyen történetek megesésétül többször is tart-hatunk: melyre nézve csak érthessem Kegyelmedtől, micsoda ezerek legyenek azok, az mellyekből legtöbb szökik az ellen-séghez, és ha lehetne-e remélni az Tiszán által való gyöve-teleket? másokat küldenék helyekben, avagy talám ott is jobb volna házok népitül messzebb, akár Várad alá, akár az Sárre-ti mellyékére, hogyha ottan hadra szüksége lészen Kegyelmed-nek, küldeni őket. Rosz principium mindazonáltal Csáki László

*) Beniczky írása.

részéről, hogy mindéig egy úton jártatta portásit, s e következőképpen pedig az ilyen véletlenség elkerülésére jobbat nem lehet cselekedni az küldendő porták útja változtatásánál, melynek merre való menetele csak az commendérozott tisztnek constáljon; de mindezek felett legjobb volna, az hadakat contrahálván és corpust formálván, hogy, ha az magazinok megengedik, maga menne Erdélyben: mert másutt sehol oly notabilis corpusát nem tudván az ellenségnek, hogyha ez nem több az nagy-bányiak híre szerint kétezernél, nem hiszem, hogy Kegyelmedet Beszterczén megvárja, avagy ha megvárná, nem látom lehetetlennek az onnan való kiijesztését.

Tovább is írhatom Kegyelmednek, hogy Bercsényi uram elméjében Kegyelmed ellen több idegenséget nem tapasztal, az én assignatióm kifelejtése pedig csak Beniczky vétke volt; akarom mindazonáltal, hogy Kegyelmed ígéretemben nem kételkedik, melyben tovább is meg nem fogyatkozik.

Az somlyai inspectorrúl Marjai nélkül is inquirálhat Bakai; az Huszt várában tétetendő provisio iránt pedig újabban reiteráltam parancsolatimat.

Torockkaitúl küldött attestatio nem teljeségesen megvethető; és mivel már maga is ideérkezett Pekri, mind ezt, mind más állapotokat nem hagyom feledékenységen.

Hogyha még az abruk-bányai aranyat Ajtainak el nem küldötte Kegyelmed: küldje kezemhez az tarmésaranynyal együtt, melynek bizonyára több hasznát fogja doctor Lang venni, a ki nem régen is kért tüllem bizonyos tinctúrák praeparatiójára.

Úgy vélem, hogy az békési ráczság újabban Szarvassá válik; mert az mint ezelőtt harmadnappal Szeged várossán fogott lajtmán, úgy más egyéb informatiókbúl is értem: az aradiak mind Makónál vadnak, az honnan még sem költözött által az német, hanemha onnan vigyázás kedvéért küldte volna fel portássát. *)

Szücs János iránt az Kegyelmed projectumát is helyesnek látom; hogyha mindazonáltal az voluntír tiszték is akarnak

*) E kikezdés a protocollumban keresztülhúzatott.

melléje menni, ne impediálja Kegyelmed, mert fog az tülle függeni, az ki melléje kívánczik.

Halász promotiója igen idején volna, — s kivált minékelőtte megtudja Borbély Ferencz tisztségét.

Veselényiné iránt való Csáki László levelével, hihető, úgy járt Kegyelmed, mint én az assignatióval, a melyről mindazonáltal actu úgy informála Benyiczki, hogy elküldtetett Kegyelmednek.

Az palotás-ezerem ezelőtt egynéhány nappal ideérkezett, úgy Szemere is Besenyeivel, kik is alig állottak ezer emberbül; melyre nézve felhajtásokrúl szükséges hogy disponáljon Kegyelmed, és mivel az ellenség mostani dispositióira nézve nem ítlhetem szükségesnek lenni az palotásim Sebesvártt való maradásokat, azokat is mennél hamarabb küldje Kegyelmed ezerekre. Bagosi bataliumja is új dolmányosan, rongyos gatyáson gyűve az táborban; de mivel Bercsényi uramtúl úgy értem, hogy az nadrágok is kiadatott vólt, reménlem, hogy azokat is el fogja küldeni Bagosi, úgy fizetések is, mivel mind néki, mind Almásinak az Kegyelmed cassájára volt assignatiója, — melyről, úgy tudom, bővebben fog Kegyelmednek írni Bercsényi uram.

Ezen órában az udvari hadaimmal és Szemeréekkel az német ellen küldetett Györki Pál írja Kőrösrúl, hogy még az elmúlt vasárnap az német Martonos felé ment, az rácz penig viszont általtakarodott az Tiszán; melyre nézve méltónak ítélem az ellene való vigyázást, annálisinkább, ha Békés táján kimutatta magát.

54.

Eger, 31. Maij, 1708. Károlyi úrnak.

Alig expediáltam tegnapi staphetámot, hogy vettem az Kegyelmed 28. Maij írott levelét is, melyre az következő sessio előtt rövideden kívántam Kegyelmednek felelni. Nem lehet Fügenerális Bercsényi úrnak ellenére az Kegyelmed tisztek által teendő relatiója, kivált az generalis mustra után, az jó rend is azt hozvún magával. Az Kegyelmed levelének második punctumát, megvallom, nem teljességgel értem; mert nem jut eszemben, hogy az mustramestereknek az Regula-

mentum szerint oly hatalom adatott volna, az mely által fűhadnagyokat constituálhatnának, se hogy Palocsai sokat hányhassa-vethesse az capitulatiót, mely ha szintén extálna is, de nem javallhatnám neki, hogy hozzája ragaszkodjék, mivel az ezere felállításában annak nem satisfaciált; mindazonáltal erről bővebben informáltatván, fogja Kegyelmed Generális uram (Bercsényi) által venni resolútiómat.

Katona Mihály elmenetelivel egy rossz emberrel kevesebb van; hogyha kézben találna akadni, ne is várja Kegyelmed resolútiómat felőle. Informatióit az mi illeti: úgy látom ex consequenti, hogy eddigis nem volt annak elmulatója, nem is fog többet tudni az ellenség, mint elmenetele előtt tudott; azt is elhitettem magammal, hogy Máramaros megbolygatásának is nem lesz elmulatója, ha Kegyelmed egész corpusát nem contrahálja: mert akárki mit mondjon, de haszontalan Kegyelmednek gondolkodni felőle, hogy az keze alatt lévő haddal s még annál többel is Abruks-Bányától fogvást Máramarosig megoltalmazhassa az országot. Hogyha az német generális portázással kíván agyarkodni: haszontalan annyi sok haddal őriztetni az az stompokat, se Zsibótól nem fogja Kegyelmed oltalmazhatni Máramarost; ha peniglen Toroczkaig Abrugyon hagyván Ölyüs hajdúit maga mellé vészi, az lovas hadakat contrahálja: magában megújúl az hadnak az szíve, számának látására, és hosszú lineáját az ellenségével összevetvén, abstraháltatik elméje az labanczságtól; s ha az német nem több 14 standárnál, Beszterczében is bérekesztheti Kegyelmed. Én innen bizonyára az hadakat nem distrahálhatom; és mivel reméllem, hogy ezen a héten vége lesz az gyűllésnek: az más héten indulok az Vág mellyékére, és ha ellenségnek ereje szaporodik, oltalmazom; ha mostani statusában marad: magam hírével aggreddiálom postirungjait; ráérkezünk azután erre is, ha Isten ott ad szerencsét, — mert úgy látom, csak hijában várjuk azt, hogy megdögöljék az német.

Azon dologról az melyről Kegyelmed az attestatiót küldte, folytattassa az inquisitiót, Serédi Istvánt penig hivatassza, ha gyűni nem akar, hozattassa magához, s küldje hozzám.

Az Huszton lévő minorita ok nélkül meg nem fogattatott, s az mint jut eszemben, az lehet az ki a szökött, szolgálta-

latomban levő németeket nem akarta absolválni; de mivel annyiravaló sanyargatását nem kívánom: ha módot talál Kegyelmed benne, küldje Eperjesre az provincialis kezéhez, a ki is igaz ember lévén, reméllem, úgy fogja megzabolázni, mint azt a ki Munkácson raboskodék.

55.

Eger, 3. Junij 1708. Károlyi uramnak.

Noha Kegyelmednek az elmúlt alkalmatossággal írtam vala az sebesvári hajdúknak eljövetele felől: mindazonáltal tegnapi napon végére menvén Szent-Iványitúl, hogy némellyek azon hajdúk között elszéledtenek volna, szükségesnek ítéltem újonnan írni Kegyelmednek felőle, ezen tisztet küldeni, a kinek tartozni fog Munkácsi azon hajdúkat visszaadni, és mindaddig személyében az regimenttől nem abszolváltathatik, míglen mindenekről számot nem ad és tisztit resignálja, azalatt is mindazonáltal tartozik azon hajdúkat statuálni, és ha szintén — mellyet nem reméllek, hogy praesummált volna cselekedni, — némellyeket ezerében valamely tisztségekre applicált volna is, az jó rendnek megtartására nézve is küldje vissza.

E napokban került hozzám Pongrácz secretariusom expeditiója alatt egy levél, ily nevezet alatt: „datum ex deputato Consilio Transilvanico,” mellyet, csak elhitettem magamnal, hogy reflexio nélkül cselekedett; de mivel az deputatio nevezeti oly dühös névben vagyon az erdélyiek előtt: jobbnak itélem, hogy azon nevezet suppressáltassék, úgy tétetvén fel: „datum ex Consilio Dominorum Consiliorum Transilvaniae,” evvel csak egyedül azt akarván kerülni, hogy az nyughatatlan elméknek az haszontalan beszédre ösztön ne adattassék.

56.

Eger, 6. Junij 1708. Károlyi úrnak.

Kegyelmed 1. Junij datált levelét vettem, és annak inclusájából igenis, látom, mely kevés okok vala az labanczság szaporodásáról tett panaszokra. Az mi az commissariusoknak és vármegyéknek sok sivása-rívása, de kevés gabonával tölt

magazinumit illeti: az olyanokkal bizonyára mik is itten eléggé hüvelkedünk; de mivel in casu necessitatis úgy kell az embernek magát segíteni, az miként lehet, igen meg fogom dézsmálni az panaszkodat az mellyek előmben fognak jüni.

Az máramarosi confusiónak avocáltatására helyesnek látszik ugyan azon egynéhány regimentnek beküldése: de ha Kegyelmed is velem együtt reflexiót téssen az commandója alatt lévő hadakra és tisztekre, és ugyan ki akarjuk keresni az az okát: mi légyen az oka szívek elolvadásának és egyéb sok rendetlenségeknek? ab experientia feltaláljuk, mely lassan eredénk ezen sárban, a melyből hogy kiverődhessünk, bizonyára más principiumokat kell keresnünk. Juthat azért Kegyelmednek eszében: ha szintén csak az zsibói harcztúl fogvást is akarjuk felvenni annak okának keresését, azonnal meglátjuk, hogy az vala az kapitányoknak dicsőséges principiumja. hogy apró s lopó portákkal lopják ki ez világból az németet, kiknek egyéb nyeresége alig vala, hanem, hogy most is vágánk két németet, most is hozánk hármat! Mely dicsőséges vitézet mikor kérdezék: tu, quis es? hol béres, hol szóga lett belőlök, a kiket az gaz-szélen nyomorítottak meg, nagy triumphussal szaladtak vissza lopó uraimék; mely után erősebb portákat küldvén, teljes dicsőségek vala, az midőn mondhatták, hogy megszalasztották az magában megforduló és az hadi rend szerint dandárjára menő, elől- vagy hátul-járót, egész az truppig üzvén; nyakra-füre üzettették magokat az rácztúl, s ususba ment, hogy szaladni kell akkor, mihent az truppot eléri az német, melynek megbontása nem nékiek való. Végtére az elmúlt télen megpróbálánk aztat is, hogy corpusocskák által folytattuk az hadakozást, mellyek mihent elcommandóroztattanak, egynéhány portácskát fiadzván, teljes nyereségek vala, ha olyan hírt kaphattak, az melylyel megtérések alkalmatosságával megmenthették magokat, s kifáraszthatták lovaikat. Most penig észrevehetjük, hogy mindezen modalítások által csak nevelkedik az szíve ellenségünknek, s fogy a miénk; mert noha a sok felé való operatiókkal eleintén megindítván az hadakozást s ellepvén az országot, sokat nyertünk: annak az oka csak az volt, hogy az földnépe szaporítván hírünket, jobban jobban rémítette ellenségünket, az ki már felvévén hadakozá-

sunknak módját és hadaink gyengeségét, senkitül nem fél, mert senkit sem lát, az híreket contemnálja; kire nézve nem hiszem, hogy ezen Kegyelmed mostani expedíciójának is más vége legyen, hanem, hogy bé fogják nyargalni az országot, (mellyet az ellenség úgyis tud, hogy égetni nem fogják, és ha szintén cselekednék is, avval nem gondol) hírt fognak Kegyelmednek visszahozni, hogy sehol sem akadhattak az németre, siváással-ríváással panaszoják lovaik romlását.

Mindezekre nézve javallanám Kegyelmednek az hadaknak contrahálását: mert soha az országnak s az hadaknak jobb szívet nem fog Kegyelmed csinálni, mint ha maga erejét megmutatja nékiek, se az ellenségét jobban csonkítani s az illyenektől elszoktatni, mint ezen a móddal. Szükséges ugyan előjárót az tábornak bocsátani, de csak annyira, hogy tudhassa, az corpus: hol jár amaz, és annak megsegítése bíztaban újobban keménkedhessék, és az Kegyelmed közel való lététül tartván, necsak marhahajtásról gondolkodjék.

Az mi Palocsai Várad alatt való hagyását illeti: oda, megvallom, sérínyebb embert szeretnék: mert az mennyiben én tudom, kevés bizodalma van hozzá az katonának, sokan el is idegenedtek az ő commendójátul, ha nem mondják is Kegyelmednek: mert a magyar szokás szerint nálam panaszoják azt, a mi ott nem jó, s más előtt mondják a mit itten rosznak látnak.

Az hajdúvárosok dolgárul úgy az egyéb hadi állapotokrul, úgy tudom, bővebben fog Kegyelmednek Bercsényi uram írni, melyre én is revocálom magamat, — maradván, etc.

57.

Eger, 7. Junij 1708. Kray Jakabnak, Danczkára.

Az Kegyelmed Berlinumbul írott utolsó levelét ez elmúlt napokban vettük, s igen kedvesen értettük azon udvarnak irántunk való jó szándékát, és hogy még eddig ottan semmi sem hallatik az Augustus király succursus-adásáról az császárnak; könnyen el is hitettük magunkkal, hogy lehetne azon pénz dolgában megszűkült királytul hadakat vennünk: de arra az ország cassája nem érkezvén, maga jól tudhatja Kegyelmed, hogy az danczkai fundus nem sufficiál, s bír csak az fegyver

bészállításában találhatnánk jobb módot, — volna elég ember Magyarországon !

Vettem e napokban Bonak uram levelét is, a melyben kívánja az erogált és Kegyelmedtől küldött summáknak generalis quietantiáját ; de ugyancz a postán írtam meg, hogy elébb tülle fogom elvárni, mellyik assignatiómat akarja megfizetni Danczkán, mellyiket nem ? azon kívül is szükséges lévén, hogy azon computus extendáltassék az egész summákra, az mellyeket még Kegyelmed az feleségem elgyöveteléig erogálni fog ; a mint is szükséges, hogy jó karban hagyja Kegyelmed az dolgokat, hogy ne kinteleníttessem ezután embereimet fárasztanom, mivel úgyis megírtam, hogy kedves dolog lesz előttem, ha egy olyan embert küldenének hozzám, a ki folytassa az assignatiókat. És noha Bonak uram egynéhány leveléből, s legkivált azon propositiójából az mellyet Kegyelmed által tett, hogy tudniillik hagyjam azon pénzt interesre Párisban : meg tudná mutatni, hogy azon subsidiumok számomra alattattnak, az ottvaló adósságok megfizetése után kész vagyok az magam részéről való praetensionak renunciálni, úgy, hogy erogáltassék azután arra az szükségre, a melyre gondolják legszükségesebbnek lenni ; noha eddigis maga tudja Kegyelmed, hová erogáltatott azon pénz ? mely ha résziben szükségemre fordítottatott is, most actu concinnáltatom az extractust, a melyből ki fog tetszeni : mit altam eddig az magaméból az országnak ? nem azért, hogy szánnám tülle költségemet : de csak egyedül, hogy lássák, hogy avval is csak az cambiumokat akartam elkerülni. Melyre nézve, mivel ezután cambiumok által kelletik Párisban, Velenczében és Rómában lévő követeimnek az pénz : keressen Kegyelmed oly kereskedőket, az kik által folyhassanak cambiumim, itt letévén az pénzt. Bárcsak most lehetne hertelen megfizettetnem Párisban az ötszáz duplomból álló taxa-pénzt az aranybárány pátensiért, mellyet Torsi uram kezéhez akart adni Kökényesdinnek : de mivel nem volt paraucsolatja, nem vette kézhez ; kívántatnék még ehhez 12-ezer tallér az aranybárány megvételére is, az mellyet ott számomra alkudt meg ; de megvallom, most annak kifizetésére hertelen nem érkezhetnénk, hogyha szüretig el nem akarnának várni, vagy Bonak nem antici-

pálna az pátensért való taxa-pénzt; mindazonáltal akárhonnán. azon légyen Kegyelmed, hogy kitelhessék: mert ezen inclusában parancsoljuk néki, hogy kezéhez végye. Én valóban, nem kevés csudálkozással értettem levelébül, hogy mióta elment, levelemet nem vette, jóllehet gyakran és nagy dolgokról írtam néki, és mindazokat az poznaniai palatinának küldöttem; nem tudom: mi okból maradhattanak el? Az mi az Kegyelmedtől felvett asszúszöllő-borokat illeti, azoknak megvételét praecipitálta Kegyelmed: mert magamnak is még alkalmasint lévén asszúszöllő-boraim, könnyebb lett volna azokat most megígírvén odaküldeni, mintsem amazokat drága pénzen megvenni; legalább legyen Kegyelmed azon, hogy az enyimekre árost szerezzen Kegyelmed, hogy ezeket eladván, az creditorokat contentálhassam.

Hogyha már az jaraszlai jószág dolgainak vége szakadott, igen akarnám, ha Kegyelmed Prussiában oly lengyel, oeconomiához tudó embert szerzene, a ki azon jószágnak administratora lehetne: mert úgy látom, hogy nem fog állandó lehetni Missuna benne. Mivel látom aztat is az Kegyelmed levelébül, hogy az constantinápolyi computusok eltévelyedtenek, melyre nézve ímé, includálom azoknak generalis extractusát; ez idén is oda százötvenezer liverről, mely ötvenezer tallért téssen, cambiumokat küldöttem: de mindazokra is assignatiót adván, ott sincsen pénzem. Az idevaló hírekről secretariusom büvebben fogja tudósítani Kegyelmedet.

58.

Ecsed, 17. Junij 1708. Károlyi úrnak.

Alkalmas ideje, hogy az Kegyelmed levelét nem vettem; hanem tegnapi napon estve érkezék Petrovai az Kegyelmed 10. Junij datált levelével, melyből noha véletlenül, mindazonáltal örömmel értettem Nyúzó szerencsés actusát; adja Isten, hogy annak continuatióját és az Gronczfeld regimentje ellen feltett szándékának is effectussát érthessem; a mint is nincs kétségem benne, hogy succedálni fog próbája, ha oly szívesen folytatja, a mint kezdette. Így az ellenség is bizonyára megszűnik az lármázó híre kötésétül, az mellyeket, megvallom, én tovább is részszerint az máramarosiak félelmének, az ellenség

részéről pedig álnok practicának tartom ; evvel mindazonáltal nem akarom azt állítani, hogy Máramarost meg ne próbálhassa, de hogy abban megfenekleni kívánna, teljes lehetetlenség hogy elhitesse magammal. Nem ok nélkül remélhetem pedig meg-szégyenítését, hogyha Kegyelmed tovább is jó vigyázásban lévő, csuporton fogja tartani az hadakat, és provisiója lévő, úgy kíván operálni. Balítélettel vagyon Kegyelmed felőlem, ha magával elhitette, hogy egyébre céloztam volna az mi-napi elmélkedésemmel, hanem csak egyedül, hogy Kegyelmed is magát reflectálván az elmúltakra, jobb ideát vehessen ma-gának az operatiók folytatásában ; de úgy látom, sok rendbéli declaratióim után is nem a szerint magyarázza Kegyelmed szíves indulatomat, mint kívánnám, s reméllem is, Kegyelmed idővel meg fogja tapasztolni, hogy nem egyéb volt az oka írá-somnak ennél. Hogyha az ellenség között uralkodó pestisnek híre confirmáltatik : úgy látom, nem hijában vártuk eddigis veszedelmének az óráját. Bezzeg, nagy bajtúl mentene meg az Isten, hogy az többi közzé is terjesztené ezen ostorának súlyát !

Az hadak tabelláirúl és egyéb állapotirúl, úgy vélem, Eötvös Miklós által is lészen Kegyelmednek elegendő válasz-sza: noha, úgy tudom, újonnan is fog Kegyelmednek mindenek-rúl írni Fügenerális uram.

A Küvárbúl kiszökötteket szükséges hogy minden te-hetségével azon légyen Kegyelmed, hogy megfogattassa ; kikirúl is azon vagyok, hogy példát kívánok belőlök statuálni. Huszt várában, reméllem, hogy már eddig cessált Móricz des-peratiója, az kinek még Eger alól küldöttem pénzt az praesi-dium megfizetésére, az odarendeltetett kapitány által ; de csak tudom én azt, hogy avval is nem fog megszűnni az ő petyegő panaszsza.

Rédei Pál válaszsza honnau eredett ? könnyen átlálátható dolog ; de mivel qui nescit dissimulare, nescit regnare. csak úgy látom, el kell ennek is várni az idejét s óráját.

Az hajdúvárosok iránt következett végső resolutiómat, reméllem, eddig Kácsándi által megérthette Kegyelmed : mert válaszolásom után jobban megértvén az velek ineált alku-

nak continentiáját, helybenhadtam az Kegyelmed dispositióit. *)

Hogy Gődény Pál maga rossz-viselését continuálni fogja, abban régtől fogvást nem volt kétségem; hogy pedig az ezere iránt assequálhassuk intentumunkat: bízvást reáruházhatja Kegyelmed az maga nevét ideig; pedig, hogy elértem, hogy már Kegyelmed is hajdúvá akar lenni, elhiszem, teljes contentuma léssen Bagosinak, kit már ezentúl Kegyelmed az „talpas“ névvel nem igen fog csúfolhatni.

Az Kegyelmed küldendő emberének Danczkaig facilitálhatom az útját, nem is lesz difficultás az bemeneteliben; de fogja-e kihozhatni az karabélyokat? azt bizonyára nem tudom: mert azoknak kihozattatásában is, az mellyeket tavaly ott véttem, még nem találtam módot; de való, hogy magam embeereiben is volt fogyatkozás.

Munkácsi János levelét Fügenerális úrnak altam, az ki most sem tudja: ha van-e szolgálatjában? de ha ott találtnék, meg fogja fogattatni.

Itt, hála Istennek, jóhírű szelek kezdenek fújdogálni; mert az francia király adatta tudtomra, hogy a bavarust a végre küldötte az Rajna mellé commendónak, hogy országával és per consequens velünk lehessen communicatioja, Flandriában pedig maga onokáit küldi, az mely jele hada erejének. Melyre nézve Isten jóvóltából úgy fordúlhat dolgunk, hogy mink is ez idén sokakra időt fogunk nyerni, az mellyekre még eddig nem érkezhettünk, kivált ha Kegyelmed oly statusban érzi magát lenni hadaival, hogy az Erdélyben lévő kevés ellenségnek resistálhat.

59.

Vadkert, — Junij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap napon négy óra tájban vévén az Kegyelmed válaszsát: nemannyira az vadászat, az melyben találta, mint az dolgoknak fontosabb consideratioja kívánta, hogy az reggeli nyugalom és úgymondván az váncos tanácsával éljek. Bizonyára, kibeszélni is sok vólna, nemhogy az írásból manuscriptum-könyvecske nem telnék, ha mindazokat le akarnám

*) Ezen kikezdés a protocollumban keresztül van húzva.

írni, az mellyek *pro et contra* occurráltanak az kezdendő operatióról; a mint is tagadhatatlan, hogy vagy általugrik, vagy el nem éri elmém Hajszter *conceptusit*, maga és ű általmene-telekben; de *viderint ipsi*, — éljünk mi az alkalmatossággal! Újhely ellen való operatióinkat én is, megvallom, leghaszno-
sabbnak látom: de mivel ezen *campaniának* ez lészen legelső *formalis operatiója*, az melynek *successusa* még más hadakozásokban is mind neveli, mind fogyasztani szokta az hadak szíveit: úgy kezdjünk hozzá, hogy véghez is vihessük, s egy-szersmind magunkat az harcra is *resolváljuk*, s ahhoz készül-jünk, mivel két *batalium* németnek sánczbúl való kivétele *formalis obsidiót* involvál magában; mert, noha ugyan gyakran tapasztoltam, hogy az ellenség *contemnálván* bennünket, ritkán csinál olyan sánczokat, az mint az rendi hozná magával: de mivel *Staromberg* munkája, az ki, meg kell vallani, *secundum vera principia belli* folytatta vala az hadakozást, könnyen *supponálhatni* felőle, hogy annak rendi szerint erősítette hárm-s sánczeit; az mellyek úgy lévén, vagy öreg-ágyúkat kell ellene vontatnunk, az mellyek az Vágon való általvitelében nem kicsin *difficultások* lesznek, avagy apróbb ágyúkat vívén által, heteket fogunk tölteni előtte, és így kétségkívül mind az első nehéz volta és késedelmes vitetése, mind az második késedelmeztetése miatt időt adunk az ellenségnek az vissza való gyövetelre, és *per consequens* harcolnunk kell, ha csak ezen *campaniánk* első operatióját szaladó *retirádával* nem akarjuk kezdeni. Melyre nézve igyekezetem az, hogy *Kegyelmed* mentől hamarább lehet, *Riviert* küldje ad *recognitionem loci* jó *securitással*, és kerestessen oly szökevény németeket, ha találkoznának az hadakban, az kik teljes *informatiót* adhatnak az sánczok erősségéről és vastagságáról, és úgy *formalis projectumot* tévén az *requisitumokról*, meg fogjuk láthatni: mire mehetünk? *Praevideálható* dolog ezalatt az is, hogy mivel az *Kegyelmed* bölcs *opiniója* szerint is ezen *attaqua* folytatása alatt az egész lovas hadnak *őrállásban* kell lenni, és már az *Oeskai brigádja* az *Austriában* és *Morvában* való csabdosásokkal alkalmasint megdirib-daraboltatott, ha fogjuk-é azt az őrállásra öszveszedhetni, hogy *indiviso robore equestri* béfedzhesstük az *obsidiót*. — netalántán úgy járjunk, mint Nagy-

Szombat és Vereskünél, a hol csaknem utolsó órán, úgymondván, conjungálhatánk magunkat Ocskaival. Hogyha pedig Viard nem bizonyos hogy általment az Dunán: tagadhatatlan, hogy ű is fog lármáskodni Morva felől; és így, ha ex deductione projecti formandae obsidionis et praevisione harum rationum non aderit possibilitas: jobb leszén Sellyét és Szeredet firtatnunk, avagy csak az operatiók bizonyosságára nézve is; járul ehhez az is, hogy az ellenség az Dunántúl való operatióit nem tudván, hogyha Győrt nem tágitja, Újhelynek per diversionem könnyen succurrálhat, ha tudniaillik Komárom felé fordulván, általgű, mely miatt búcsút végyünk akkoron egy-néhány lovas-ezertűl, ki is praeter omne dubium haza fog széledni, — sőt még talám az újvári kevés quarnizon eszt is meg fogja kavarni.

En mindazonáltal Isten jóvóltabűl hónap Drégelyhez szállok, az hol az bagácsiámot hagyván (mivel tartok attűl, hogy Tompánál sok fűvet fog rontani és megszőkűlteti az bányavárosokat) útamot fogom continuálni Kis-Tapolcsány felé, az Kegyelmedtűl küldendű marsuta szerint, mely által az comissariatusságnak is adatik alkalmatossága, hogy aztat úgy formálja, az mint legalkalmatosabbnak itűli.

Az komáromiak dolgárűl én is azt vélem, a mit Kegyelmed indorsált; melyre nézve nem méltók, hogy az kívánt beneficiumot megengedjűk nékiek; hijába azoknak kedveznűnk, mivel úgyis csak fegyverkeznek ellenűnk azok, a kiknek kedvek vagyon hozzá.

Hajszter (Hannibál) halálátűl tagadhatatlan, hogy én is tartok, akár Kassán légyen, akár Murányban; azalatt is pedig csak szenyedni fognak az átkozott miatt szegény rab-tiszteink. Mivel pedig már ennek változó cselesapsága kinyilatkoztatott elűttűnk: kétségben ejtűk Radicsot, ha reábizzuk őrzését; úgy bizonyára Staromberg is, kirűl való relatióját Bertótinak széükséges várnom, nem jó helyűtt leszén Vass Sándor commendója alatt, oly notabilis defectusokat tapasztalván az odavaló hajdűségban.

60.

Vadkert, 24. Junij 1708. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 17. datált levelébűl úgy látom, hogy nem

assequálta Kegyelmed Ribiczei László által való szándékomat: mert magam sem voltam oly igyekezetben, hogy bíztam volna kezére formalis regularis-ezeret, a mint Kegyelmed gondolta. . . . *)

61.

Drégely, 25. Junij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha már sehol késni nem kívánván, remélhettem volna, hogy rövid idő alatt Isten újonnan is szemben jutatván Kegyelmeddel, mindenekről bővebben beszélvén, végső resolútiót vehettünk volna: mindazonáltal, hogy az utolsó könyvecskét se hagyjam válasz nélkül, csak azt akartam tudtára adni, hogy én megyek hónap Szemerédhez és azután Füzes-Gyarmathoz, és per consequens ad conjunctionem corpusculi; az alatt is mindazonáltal ezen Kegyelmed utolsó leveléből látván az formalis offensióra való kedvét, csak oxicrotiumnak az új-helyi operatiót, a mint is egyébről nem gondolkodom, és hónap indítom Barsonvilt Kegyelmedhez, hogy onnan elküldhesse recognitiójára; csak Kegyelmed azért Újvárbán 10 és 12 fontos ügyúkról (tegyen) dispositiókat; ha az utánnam jövő munitio, az ki reméllem, két nap alatt conjungúlhatni fogja magát velem, elérkezik: lesz közel 63 mázsa por velem; csak onnan légyen golyóbis, — bízzuk az Istenre az többit!

Ki fog azalatt tetszeni Hajszter hajókázó szándéka is, melyről egyebet nem immaginálok magamnak, hanem, hogy az Rábcza-Répczének készül, vagy az Feketevíznek, de hogy Güttánál hidot csináljon, nem vélhetem. Ocskai igenis, jó helyütt van, — bárcsak jó hidat csináltatna mind az Vágon, mind az Nyitrán: mert kerülő volna Kérnek avagy Nyitrának menni. Azalatt is igen jól történt, hogy szándékom szerint Surányhoz szállította Kegyelmed az hadat, non obstantibus Bottyanianis protestationibus. És így Isten kegyelméből mindenek jól lévén, elvárom Szemerédhez az Kegyelmed opinióját: ha elhagyjam-e az bagácsiát ott, avagy vigyem ad conjunctionem bagacsiarum? Az menyiben hallom mindazonáltal az fűnek szükségét ottan: jobbnak ítélném, ha Kegyelmed is oda-

*) Ezen befejezetlen sorok az eredetiben keresztül vannak húzva.

küldené amazt: mert énvelem úgyis semmi notabilis elhagyó bagácsia nincsen, hanem a sok asszon, — mert éppen nem ítélem jónak lenni sokfelé való oszlását. Ha sietőbb híreim nem lesznek, talám jó lesz ott bévárnom az hátramaradott munitiót is; azalatt Barsonvil is megjárja az országot; ha mindazonáltal gondolja Kegyelmed, hogy késedelmes leszen: megyek, sietek, repülök, mert megvallom, régen vágytam az offensiva hadakozásra, — melyre Isten segítsen bennünket!

62.

Viknye, 30. Junij 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Midőn ideérkezésem alkalmatosságával magam is az posta directiójában kívántam volna fáradozni, vettem az Kegyelmed 28. írott levelét, az mellyekbül az clavisok miatt keveset tanulhaték ki; de elég az, hogy mindazok confirmáltatni láttatnak, az mellyeket ottlétemben hallottam, legkivált. hogy otthonn vagyon az havarus. Az pozsonyiakat mortificálják; miért voltak hívek!?! Lássá az keresztény világ, mivel fizeti az német az állandó hűséget!

Mivel Kegyelmed semmitsem ír Haller Gábor által tett izenetemre az ide való gyövetelirül Tompa helyett: nem tudom, mivel Kegyelmed semmit sem ír, ha lesz-e ideje, vagy csak ott várja meg az tábort, az mely ez jövő kedden fog onnan megindulni, — mivel hónap Isten kegyelmébül formalis curához kezdván, reméllem, magam is el fogom addig végezni, és vélek magamot fogom conjungálni az Garamon túl; mert felettébb is kezdem vala érzeni, hogy régen nem vala olyan szükségem az curára, mint most.

Az Rivier specificatióját az mi illeti: úgy látom, kevés hasznát vehetni nagykétségű complementumának; készítse legalább az három tíz- és ugyanannyi kilencz-fontos ágyúkat, az specificált mozsáirokkal; de annyszámú ló nem hiszem hogy kitelhessék az mezei artoleriából; kihezképest jó lesz mindeneket kívánsága szerint készen tartani; hiszem, könnyebb lesz akkor hazabocsátani, az mikor nem lesz szükség reája. Ezek után szerencsés utat kívánván Kegyelmednek, etc. *)

*) Eddig Pongrácz György kezeirésa.

Die 30. Junij, in thermis Vuknyensibus. Károlyi Sándor úrnak.

Táborunknak mindennapi indulatja és magunknak is ide-s tova való járásunk okozta, hogy eddigis válasz nélkül hagytuk az Kegyelmed 17. és 23. praesentis írott levelét; de curáltatásunk kedvéért egynehány napra az ittvaló hév-vízben fordulván, kívántam magamnak elegendendő időt venni az válaszadásra; az mint is, az mi az Ribiczei Lászlónak conferált regiment dolgát illeti: magamnak is az vala szándékom, az mit már Kegyelmed effectusban is vett iránta, jól tudván azt, mely híjában conferáltam volna néki regularis-regimentet, mivel ha szintén minden hajdúságunk felvenné is az regulát: olyan mezei formán szolgáló had is szükséges volna; és így e sem lészen haszontalan. Szükséges mindazonáltal, hogy tovább is injungálja Kegyelmed nekik az pestisre való vígyázást is: szükséges lévén, hogy valakik oly helyekről jönek, az szokott negyven napot kitöltsék, minekelőtte idebocsáttassanak, kivált az onnan szabaduló rabok, kik közzül némelyek hozzám is jöttek egész eddig.

Az Erdélyből kibújdosottak cselédji intertentiójáról való dispositiókat lelettébb szükséges hogy tovább is continuáltassa Kegyelmed; az midőn írja mindazonáltal, hogy az 600, Máramarosból kijövő portiók aggravatiójára lesznek azon földnek: hihető, nem volt még Kegyelmed teljességessen informatus tett dispositióinkról: mivel Keczer Sándornak úgy parancsoltam, hogy az restantiákból interteneáltassa őket, és ha azon nemes vármegyék az melyekben eddig voltak, restantiarikusok nem volnának, extendálja másuvá is azoknak quártélyát; de az egri computusokból manifeste elucescált, hogy annyi restantia vagy az vármegyéken, az melyből, ha két annyin volnának is, interteneáltathatnának.

Mulykóék dolgában az réz iránt resolutiómat ennyi időre nem halasztottam, hanem azonnal irattattam az kecskeméti arendatornak, hogy contractusát küldje kezemhez, és semmitse praetendáljon rajtok: mivel nem csuda, hogy praetensiót formált, praevie parancsolatja nem menván; melyre nézve szük-

séges, hogyha ezentúl is ilyen dolog interveniálni találna, praevie informáljon Kegyelmed felőle, mert különben parancsolatom szerint semmitsem fognak acceptálni az harminczadosok.

Az pénz iránt tett dispositiók a kiknek nem tetszenek, jobb és újabb opiniókat elvárom; mert bizonyára én is elég difficultásokat találtam abban, de mi haszna, ha mód s alkalmatosság nem adatott mindazokat különben salválni? Tudom jól, hogy ennek continuatiója is disgustus nélkül nem lehet mindaddig, valameddig effectusát nem látjuk; de jobb, hogy az városok zúgolódjanak egy darabig, mintsem az vitélő rend.

Bagossi levelét, az mint Bercsényi úrtól informáltattam, még nem vette; melyre nézve igen jó lesz, ha még újat irattat Kegyelmed véle: mert rendin kívül én sem akarom az instantiákat resolválni, hanemha annak rendi s módja szerint folytattnak az resignatiók; hiszem, azalatt is folytathatja ügydolgokat, az mint competálni, ha főtisztjek vólna; az mint is ez iránt nem is vehetem bé sem az Kegyelmed, sem az ő mentességét. Boné ezerét, bizonyossan tudom, maga is megbánná Kegyelmed, ha másnak conferálnám azon kívül, az ki kedvéért hagytam in suspenso; de se én, se más nem tehetünk rólla, ha még onnan ki nem jöhetett, az honnan mégeddig az Kegyelmed levelei sem tudták kihozni. Az mundírunг szakadozásárúl avagy nem létérúl énnékem hijában panaszolkodik Kegyelmed, mert lám, mindenekrúl tettem dispositiót, az mellyek meglehettenek, mellyeknek ha Kegyelmed effectusában fáradoz, léssen. Bizonyára nehezen eshetik mindazonáltal, hogy mind ezen s mind az utólbi levelében oly stylust vészen fel Kegyelmed, az melybül nyilván kitetszik, hogy vagy az egyszer tett dispositiókat nem értette, avagy azokat rendi szerint exequalni nem akarja. Mire való az kérés, hogy azok is mundírunг nélkül ne maradjonak? holott még az elmúlt télen megküldettenek Kegyelmednek az remundára s recrutára, postírungra s úgy mundírungra obveniált quantumnak assignatióji: mégis azzal menti magát Kegyelmed az hadak előtt, hogy ő felölök nincsen dispositio, oly cikkelyét allegálván az Reglamentumnak, az mely bizonyára Kegyelmednek nem suffragál; — mert való, hogy ottan feltétettetett, hogy az Fő-

generálison és nállam kívül senki semmit ne assignálhasson : de ezek csak az generalis assignatiókra értetődnek, melyek már Kegyelmednek ki lévén adva, azoknak subrepartitioja az regimentek szükség szerint Kegyelmednek incumbál, s azzal magát Kegyelmed az hadak előtt ne is mentse, hanem annyira-
 való summáig, az mennyi Kegyelmednek assignálva van, disponáljon és assignáljon minden regimentnek szüksége szerint. Járul ehhez az is, hogy az mint informáltattam, és ha szükséges léssen comprobáltatni is fog, az tisztek szükségére küldtetett az Kegyelmed dispositioja alá 500 sing angliai posztó : de mégis rongyossok az tisztek ; Azt-mondják uram azt mondja, hogy nagyobb része annak bizonyos, Kegyelmedtől erigált nemes ifjakbúl álló seregre osztattatott ; melyekben hogy előttem constáljon az valóság, kívánom, hogy az commissariusok megküldjék : azon posztóból nevezet szerint melyik tisztnek mennyit erogáltanak ?

Az mi az Partiumból az odavaló hadak számára szedett marhát illeti : úgy tudom, hogy annak eladásában dispositioim szerint nem avathatja magát az commissariatusság, hanem rendeljen Kegyelmed embereket, az kik hajtsák fel Hellembachnak és percipialják érettek az pénzt, avagy posztót ; így se vágóra, sem másra nem fog fordíttatni, hanem csak egyedül arra, az mire rendeltetett.

Mivel pedig len Kegyelmed, az Bercsényi uram Kegyelmednek írott és Szőke által küldött leveléből is tudom, meglátta, hogy az Kegyelmed districtusára assignált 80,000 forintot az Partiumból exurgált hadak mundírunlja is ingrediálta : szorgalmatossan fog Kegyelmed vígyázni, hogy az arra való költség az commissariusok által duplán ne számláltassék, és ha ez az harmadik assignált ezüstforintból ki fog telni, az Partiumból szedett marha más szükségre s ne erre rendeltessék.

Informáltattam azalatt arról is, hogy Kegyelmed Boda palotás kapitánytól az ezer pénzéből vétetett fel 1000 tallért, lovak vásárlására ; melyre nézve elvárom az Kegyelmed informatioját : mi okból kéntelenítettett Kegyelmed az assignatiókban ezen confusiót béhozni ? Mert, ha talám azt gondolja Kegyelmed, hogy ennyire való summa pénz erogáltathatott szükségemre az Keneseitől eladatott méz árából, az mely még előttem teljességessen nem constál : jobban szerettem volna, Kegyel-

med exolutiója felől requirálván, Kegyelmednek másuvá assignatiót adni, — mintsem az egész ezernek rövidséget tenni.

Huszt várárul való intentiója azoknak, az mellyek levelének extractusát Kegyelmed includálta, vétkesnek látszik ugyan lenni: de salválja őket azon clausula, az melyben feltészik, hogy, ha elhagyattattanak volna az praesidiariusoktól.

Az nemes erdélyi vármegyék Usáki István úr iránt tett választása helybenmaradhat, annálisinkább, mivel reménlem, hogy alább fog mindazokban hagyni, az mellyekkel előttem sokszor vádoltatott; melyre nézve, reménlem, hogy Kegyelmed is már az hadi commendókat levele szerint elosztván, és magazinumokrúl is praevideáltatván, intentiói szerint hozzá kezd az hadi operatiókhoz, — melyekről, adja Isten, hallhassak örvendetes híreket!

Ezen levelemet elvégezvén, occurrála az is, hogy mivel az elmúlt napokban parancsoltam vala Barcsai Ábrahám erdélyi tanács úri hívünknek az tanácsurak subsistentiájára valamely fundusnak mutatása végett: úgy informáltattam ő kegyelme által, hogy az partiumbeli nemes vármegyékre 18,000 forintig repartiáltatott fundusnál egyebet nem tudna mutatni, az melyből már az palotás regimentnek hatezer, Jósikaénak három-ezerhatszáz forintig volna is assignatiója; ahhozképpest kívánnám magamat informáltatni Kegyelmed által: collectáltatott-é azon summa egészen, avagy restantiában maradott? És ha collectáltatott, ki kezénél találtatik? iránta tudósítson.

64.

Die 2. Julij, ex thermis Vihnyensibus. Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed 29. Junij irott levelére alig volna mit felelnem ezen mai, az calendariumban veres betűkkel tornyozva feljegyzett napon, németül: NB, — ha tegnap estve nem érkezett volna Bersonvill az újhelyi reportummal, melyről valóban én is mondhatnám az ám mondám-ot az sánczainak erősségére, időtöltésre, és öreg munitio szükségére nézve. Mérges az német benne: mert csak akkor is reá mindgyárt kijöve egynehány squadron és háromszáz gyalog német; hármaz az sáncza, igenis, az első: falusiárok, tövissel, az ketteje jó földtöltés, és a honnan attakérozthatatik, az feljebbemlített két sáncz elkerülése

okára nézve kőfal, melyet lelőni kell, az két felől oltalmazó bástyákkal együtt, mégpedig ott is partocskán kell felmászni; az mint az akkoron kiszökött Viard komornyikja mondja pedig, csak van két batalion német benne. Melyből csak általláttam, hogy körmössen kell hozzájafogni, és hogy még egy sem volt ily körmös obsidiónk, ha csak magát oltalmazni akarja, s pora s golyóbissa elég van; melyre nézve csak lesz szükségünk legalább két fél-kártányos álgyúkra, mert a nélkül bizonyára piszmogás lesz dolgunk, s idővesztés, azokat pediglen (ha az újváriak nem szolgálhatnak) hirtelen hol vegyük? bizonyára nem tudom; csak légyen mindazáltal minden készen, az mi lehet, — könnyű lesz ott hagyni, ha nem kell, s kivinni, ha szükségünk lesz reá, úgy resolútiót is venni, Isten szemben juttatván Kegyelmeddel. Azalatt ugyan csak költöztek szálaikon az hadak; de valóban rosszszúl esnek, ha idején elpatkolt volna Viard uram, ki is ha mélyebben ereszkedik Morvában, kétségkívül elhiszem, hogy onnan-feljül fogják bolygatni, s onnan-belől akarja felszalasztani az felmenő hadakat.

Hogyha azért mind Újhely s mind Viard ellen feltett szándékunkat effectusban vehetnénk is: szükségesnek látom, hogy Csallóközről is gondolkodjunk, és ha most hirtelen nem szabhatná is deszkából Bottyán az hajókat: ne contemnáljuk in hoc casu necessitatis az sövényből font és náddal töltötteket is, melynek csak elhitettem magammal, hogy jó hasznát vehetnénk. Az mint már az ellenség statusát lenni látom: csak elhitettem magammal, hogy nem érkeznek ő mindenféle oly készüllettel, sőt talám ha Gúta táján nagy készülleteknek kinyilatkoztatásával csak pro experimento is lármát csinálnánk, és magát erre felé contrahálná az német: reménlem, adna oly alkalmatosságot, hogy egyszersmind maga hírével még az maga magyarai hídját is elnyerhetné általmenő hadunk; avagy ha az innetső, talám nappal pusztán is hagyott sánczában beférkezhetné, az ellenség részéről oltalmacskát vetvén magának: vagy két könnyű taraczkkal talám megbonthatná az túlsó részét hídjának, és éjczaka elmetelvén az vasmacskák köteleit, lebocsáthatná az hídját.

Az Győrben bement 500 németet én Heiszterregimentjének tartom, az ki mióta győri commendánsa lett, az bennlévő

frey-compagniat szolgálatból elbocsátotta, és ugyan hírekben is olvastam, hogy az maga ezerét akarja bévinni helyette. Már ezek azért így lévén, ma expedíaltatom az udvari kapitánnak az ordert, hogy mihelyt az Szikincze vize áradása elapad, mely az mint előttem referáltatott, az egész rétséget elfogta, táborostúl induljon, s szálljon Kér s Varsány közzé, s onnan Csifárhoz, az hol magamot fogom véle conjungálni; de mégsem vagyok bizonyos benne, ha elvégezhetem-e itt sok ízetlen mulatságimat? mivel tegnap fakadozni kezdett az testem, noha már Isten kegyelméből az főszédelgés és hirtelen hőségek tágitottak rajtam. Én bizony megvallom, hogy igen gyengén gondolkodtam vala curám felől, de csak látom, hogy könnyen fellobbanik az tisztátatlan kémény.

Károlyi elhiszem megírta Kegyelmednek Draguly szerencsését, ki is casualiter expedíaltatván Arad felé, hogy Krikpauni bemenetelit impedálja: előtalála egy compagnia, Jenőből lármázásnak okáért az csúcsi passushoz érkezett németet, kit is körülvétetvén, letétette vélek az fegyvert, és az egész prima plana tiszteivel rabul küldötte őket. Ezzel kívánom, találjam Kegyelmedet friss jó egészségben. *)

65.

Taszar, die 9. Julij. Károlyi úrnak.

Az fürdős curámnak folyamatja, mely alá adtam vala magamot Vihnyén létemben s úgy változó egészségem is okozta, hogy késedelmeztessem az Kegyelmed 24, 27, és 29-ik Junij írott leveleire adandó válaszat; mindazonáltal nem remélhetem, hogy eddig való hallgatásom is fogyatkozást okozott volna. Bizonyára kedvessen esék az Kegyelmed Draguly actusáról tett informatiója, kihez is kegyelmességemet kívánván mutatni, elvárom az Kegyelmed előbbeni levelémre adandó válaszat, az Partiumra tett impositio exactiója eránt: mert azon kívül egyéb fundust Barcsai Ábrahám mutatni nem tud. Az másikából, úgy harmadikából is az Kegyelmed hadi operatiójának folyamatit látván, úgy látom, meg nem csallattattam opinióban, az midőn Kegyelmednek megírtam, hogy csak addig

*) Eddig Aszalay Ferencz kezeírása.

lesz mérges az német, még Kegyelmed nem contrahálja az hadát; melyet már Kegyelmed elkövetvén, reménlem, naponként fogja hasznát tapasztalni.

Daniel Ferenczet illetlen cselekedeteiért jól történt, hogy felküldette, melylyel igenis, meg akarom ösmertetni, hogy jobb az ura parancsolatján, mintsem a szolgálén járni.

Az mit Kegyelmed a szegény szabadult rabokról ír, azt én igen régen általláttam, s csudálom is, hogy Kegyelmednek nem volt eddig tudtára, hogy azoknak fegyverezések és ruházatjok az remuntára és rekrutákra assignált fundusból szokott kitelni, azokon kívül az kiknek az elmúlt Novembertől fogvást restantiájok nincsen, mivel az ilyenek beérik az restantiák fizetésével, a mennyiben azoknak collectatióját véghezvitethette Kegyelmed.

66.

Károlyi úrnak, 19. Julij. Kovarcz, 1708.

Minekelőtte Pongrácz Andrást teljes resolútióval és válaszzsal bocsátottani vólna, az Kegyelmed által írott levelének némely punctumira praevis is kívántam válaszolnom Daniel Ferencz és az minap parancsolatomból küldött curír által, kik közzül az elsőnek elegendő dorgálást adván, a másikatúl is informatiót vettünk, és tovább se egyikére, se másikára szükségünk nem volt; az tett statutumok eránt pedig fogja Kegyelmed specialis levelünket, úgy az tanács is venni. Melyre nézve leginkább rövideden térek azon punctumokra, az mellyek láttatnak hogy az előbbeni levelem szerint súlyossan estenek Kegyelmednek, jóllehet úgy kívántam iratni, részszerint az mint előttem mondatott, részszerint pedig a mint valóságosnak látszott, supponálván aztat, hogy Kegyelmedhez való sinceritásomat jobban ki nem nyilatkoztathatom, mint azoknak megírásával, az mellyek mondattattanak és az mellyekben ugyan szükséges csak azért is nude kiírni az dolgot, hogy az valóság kitessék. Eleget tett Kegyelmed már eddig az assignatiók kiadásával, csak következőképpen is keményen folytatassa az impositiók beszédését: mert bizonyára mindaddig nem várhatjuk folyását az pénznek, méglen végső szükségre nem redigáljuk az benne válogatókat. Az nemes compania eránt pedig.

úgy az posztónak kiosztatásáról is teljes contentumom volt az Kegyelmed leveléből és Pongrácz András relatiójából: mert valóságosan írhatom, hogy ezen materiába mindazoknak hitelt nem adtam, de szó nélkül is hagyni nem akartam, hogy annál is jobban kitéssék azok fecse-locsasága, az kiktől ezen szózat eredett vala az mely directe hozzám nem jutott, hanem az rebesgetését értvén, kívántam az dolognak végére menni; s azt tapasztaltam is, hogy olyan tiszteltől eredett, az kik, hihető, kevés volta miatt nem részesültek az angliai posztóban. Ha peniglen gondolnám, hogy az illetén dolgoknak megírása Kegyelmednek nehezen eshetik, és aztat böcstelenségének tartja hallani, a mellyek az oldalt fújdogáló szelektől is füleimben hangozhatnak: elhallgatnom mindazokat könnyülészen, csak azután sinceritásom ellen ne légyen Kegyelmednek panasza, mivel megígérttem, hogy mind az olyanokban nem másoktól, az kik az szót szaporíthatják, hanem directe Kegyelmedtől kívánok informatiót venni; de máskint is, győzzük azt mindnyájan böcstelenségünknek tartani, az mellyek mindnyájunkról mondathatnak, az kik mindeneknek eleget nem tehetünk

Kecskeméti, a mint supponálom, fizető-commissariussát azért nem küldette, hogy üres volt az cassa, az melyből kellett vala fizetni; de könnyön fog az compareálni az Kegyelmed parancsolatjára, az midőn Kegyelmed ideit fogja látni. Az Partiumban szedett marhák eránt penig, úgy találtam, hogy jobb lesz azokat posztóért elcserélni, hogysen mint pénzzé tenni: mert, az mint maga tapasztalom, azon száz darab marhában az mellyet minap felhajtattak és az mellyet pénzzé kívánék tenni, annak eladása hertelen nem következhetik, mert nincsenek oly pénzes kereskedők, a kik vagy capitalisokat tessenek le egyszersmind, avagy anticipálhassanak, — diribdarabonként penig eladni az marhát és felszedni az pénzt semmi haszon nem lesz; azon idővontatás alatt is penig az marhát az ellenség határi előtt tartani veszedelmes lészen. Az posztócserélésben penig egyszersmind véghezmegyen az dolog, sőt még anticipálni is fog Hellempach; és ha szintén gondolható volna is, hogy annak az vecturája bajos lészen, könnyen tollálom ezen difficultást: mert sóért szerezek néki vecturát, s mindegy lesz a sóval kereskedő szegénységnek, akár posztót,

akár vasat s akármit egyebet rakjon szekerére, csak tapasztal-
hassa lucrumát. Járul pedig ehhez az is, hogy az abában éppen
semmi lucrumot nem tapasztalok kölömbet az posztónál: mert
ha tódását keskeny voltához képpest consideráljuk, igen ha-
mar általlátjuk, hogy annál mind jobb, mind ékeőbb s mind
színtartóbb a posztó; melyre nézve legfeljebb két nap alatt tel-
jes instructióval fogom elébb Hellempachhoz, azután Kegyel-
medhez küldeni Pongrácz Andrást, a ki által az Bagossi regi-
mentje dolgárul is lészen Kegyelmednek végső resolútiója; de
a szegény Bóné ezerirül most is egyebet nem írhatok, hanem
hogy maga is megbánná Kegyelmed, ha idein kívül resolválnám:
mert csaknem óránként várom P r í n y i

M i h á l t *) 605, 899, 903, 425, 530, 960,
300, 999, 875, 150, 222, 120, az ki számára tartom. Már
azért egyébrül nem lévén mire válaszoljak, az élés dolgában
egyéb consolatiót nem adhatok Kegyelmednek, hanem az Is-
ten jóvoltából elkezdett aratást és azon szent kegyelmét, az
mely által mégeddig minden panaszink és az lehetetlenségek
allegatiója között is tartott s táplált bennünket; kívánván, min-
denekben szerencsés hírt hallhassak az Kegyelmed operatiói
felől. Mivel úgy informáltatunk Pongrácz András által, hogy
azon Partiumban szedett marhák között négyszáznál több
nem volna kereskedésre való, kívül nyilvánságosan kitetszik,
hogy azon commissariusok instructiójok ellen cselekedtek, ki-
ben fel volt téve, hogy apró marhát ne vegyék, — vagyis a ma-
gok privatumát keresván, rosszabbakért elcserélték; kihezvaló-
képpest az ollyatén haszontalan apró marhákat vessék a nya-
kokban, s csak azért is tartoznak complanálni, hogy bevették a
vármegyéktül. **)

67.

Pápai Gáspárnak, Nandor-Fejérvárra.

Noha Kegyelmednek az minapi írott levelére bőséges vá-
laszsa lészen: mindazonáltal azalatt is, interveniálván ezen tit-
kos dolog, teljes bizodalunk lévén az Kegyelmed hűségében,

*) A Rákóczi és Károlyi közt használt, s a gr. Károlyi-levél-
tárban meglevő clavis segítségével fölfejtve.

**) Beniczky Gáspár kezeirása.

ennek is az nandor-fejérvári basa előtt való folytatását Kegyelmeden kívül másra bízni nem kívántam; melyre nézve Kegyelmed is oly cautiót observáljon, hogy az midőn Kegyelmed ezen dologról engemet tudósítani akar, jelül notabenét tegyen az levelének kezdetire, mivel magamon és Kegyelmeden kívül más senki ezen állapotot nem fogja tudni.

Kegyelmed azért ezen levelünket vévén, titkos szembenlétezt kívánjon az basától, és congratulálván tisztiben való megmaradásáról, declarálja, hogy mivel az Portának szándékát értettük, hogy tudnillik, hogy dolgainknak általa való folytatását kívánja: kiváltképpen kívánjuk megmutatni ily okos és nagy-érdemű ember által mind hozzá, mind az fényes Portához való sinceritasunkat; mindazonáltal tudom, hogy az passa tudván, hogy az barátság és az sinceritas az igazmondást megkívánja: nehéz néven nem fogja venni, ha az Porta dolgairól is közlöm vele elmém futtatását, oly titkoson, hogy ezen állapotot senki magamon és Kegyelmeden kívül nem fogja tudni.

Mivel azért egynehány rendbéli izenetiből az passának állallattam, mely bölcsen állallatta maga is: mennyire enerváltatott az hatalmas török birodalom, nemannyira az elmúlt hadakozás által, mint annakutánna ezen hosszas nyugalom alkalmatosságával, az következett sok változásokban, melyeknek alkalmatosságával egymás írigysége által annyira elvesztettenek az régi tudós és tanácsos emberek, hogy mindedigis teljességesen által nem láthatták mindazokat, az melyek által nagy veszedelemtől tarthat jövődöben az Porta, az melynek végházaiban lévő vitézlő rend, az passa directiója alatt lévőkön kívül eltunyulván, inkább az kereskedésre függesztették elméjeket, mintsem az valaha leendő hadakozásról gondolkodniának, elannyira, hogy az régi s hadakozásban megöregedett végbéli vitézek vagy fegyver, vagy nyavalyák által elfogyasztatván, az kik következendőképpen hadakozásban nőni kezdettenek is, az nyugodalmas élethez szokván, se nem kívánják az hadakozást, se ahhoz nem alkalmasok; és mivel azon nagy dicsőséges méltóságú füvezérségi hivatalra is ezen változások alkalmatosságával inkább kényes életűek és hadakozáson kívül nőttek választattanak: az hatalmas Portának dicsősége megsértésével inkább szenyvedik az németnek rajtok való mintegy

bestelenségek elkövetését, mintsem keménykedésekre fakadnának. az hadakozástól félvén; melyre nézve nemcsak, az mint mondatott, a végházak negligáltak, de még az más birodalmokhoz közellévő tartományok is végső romlásokhoz közelgetnek, elannyira, hogy az kiknek birodalmok bástyáinak kelléne lenni, és arra nézve hadakat erősségeket tartani, majd pusztákká lesznek, úgy, hogy az magyar nemzet az mostani hadakozás által boldogulván, csak egyedül lesz bástyája az hatalmas Portának az német ellen; de bizonyára, hogyha az szomszéd moldvai és havasalföldi tartományokra vetjük szemünket: könnyen fogja általláthatni, hogy azon tartományok, az mellyek az lengyel és moszkva naponként hatalomra nevedekő nemzetek ellen rendeltetnek, jobb rendben nem vétetődnek, végső pusztulásra fognak jutni, és ha szintén Magyarország felől, az kinek hatalma igen csekély, hogy valaha az török ellen csak gondolkodni is merne, örökös securitássa lehet: hasonlót nem reménlhet az moszkva nemzettől, az kinek ámbár colligatusa legyen is, de mivel avval az török nemzet ellen legkevesebben is agálni nem kívánok, igaz barátságom hozza magával, hogy minden színeskedés nélkül megvalljam, hogy az németen kívül senkitől úgy nem tarthat, mint ettől; mert, ha szintén annak naponként növekedő birodalmát megvetné is, csak vizsgálja meg annak az maga birodalmában elterjedett vallását: nem lehet, hogy által nem lássa, Moldvától számlálván egész az Fejirtengerig hány ezer kard kelhet fel ellene, az moszkva mellett; és mivel annyi ezer léleknek kiirtása lehetetlen az török birodalom fogyasztása nélkül: nincs más mód benne megzabolításokban, hanemha Moldva és havasalföldi szélekben helyezettett országokat oly redben vészi, hogy ezeknek jó karban való tartásokkal rosztat gondolni se merjen az hátak megett lévő nép. Jussion eszében az pasának az elmúlt idők históriájából moldvai Mihály vajdának cselekedeti: az ki magát az némethez kapcsolván, kezében adá vala az erdélyi fejedelemséget, és ugyanakkor az némettől erdélyi vajdává is tétetett vala, és ha az újabb történetekből példát akar venni: ezelőtt egynéhány esztendővel nemdenem ezen mostani havasalföldi vajda maga hívá-é be az német armádát Hajszerrel? kit is bizonyára még talán akkor magáévá tette volna az német, ha rendet-

lenül nem bánt volna véle, s az földnépit nem disgustálván, nem kintelenítette volna az vajdát az fényes Porta hűségében való megmaradásba ; — azótátúl fogvást mindazonáltal meg nem szűnt csalárd ügyekezetiül : mert az szegény, világbul kimúlt Thököly fejedelmet is holtig csak azért persecuálta az említett vajda, hogy ütet tehetetlenné tévén, az magyar nemzetnek hozzája való reménségét is elrontsa ; mellyeket mi is jól tudván, ezen mostani hadakozásunknak és felvett igyünknek rendi hozta magával, hogy cselekedetire vigyáznánk, — a mint is eleitül fogvást nagy hátramaradásunkkal tapasztalván az némethez való barátságát : csak azért is igyekeztünk dolgai kitanulásában, hogy az hatalmas passa által oly informatiót adhassunk az Portának, a melyeknek valóságát is tapasztalhassa. A mint is, hogyha ezen dolog vizsgálásában adandó informatióink szerint kíván procedálni : ki fog nyilatkozni az, hogy most is nagyobb adót fizet az német császárnak, mintsem az Portának, és hogy csak az elmúlt őszszel is az Porta parancsolati ellen többet nyolczezer kőből búzánál administrált Szebenben, mely nélkül soha ennyi ideig Erdélyben nem subsistálhatott volna ellenségünk, és ezáltal annyira kapcsolta magát az némethez, hogy az erdélyi vajdaságot neki is ígírte, és ugyan Erdélyben lévő nagy erősséget Fogaras várát, tartományával együtt titkon, pénzért adta neki, és ugyanerre nézve maga nagy kincseit Szebenben, Brassóban és az említett várbán szállította, s más idegen országokra is nagy interestekre anynyi kincset szállított, az melylyel jövendőre folytathassa az hadakozást, és az fényes Porta ellenségit segíthesse ; és ugyanezeknek segítsége által zárva tartja az birodalom kapuját az ellene való vádok ellen, és meg kell vallanunk, hogy jólehet mindezeket magunk is tudtuk, de mindeddig nem tudván az Porta ügyekezeti: ki által kívánja, hogy dolgainkat folytassuk ? és az portánál bizodalmas jóakarónk nem lévén, inkább kívántuk elhallgatni, mintsem az sokszor említett vajdának ellenségeskedésre okot adni, az mostani súlyos hadakozásink között annyira, mint ű nem győzvén az sok adományokat, az mellyekkel ű az Porta ministerit ellenünk támaszthatta volna ; de már az fényes Portának hozzáunk való igaz barátságát legnagyobb mértékben abbúl tapasztalván, hogy dolgaink folytatását az

pasára bízta, az kinek mind igaz barátságában bizonyosok lehetünk, mind abban bizonyos tudományunk van, hogy az fényes Porta előmenetelit praeferálja az havasalföldi vajda ígíretinek és adományinak, hanem mindezeket úgy fogja az Portánál proponálni, hogy olyan nagy ellenségünk szomszédságától megmenekedhessünk, és az két Oláhország is oly rendben vétetessék, hogy kincsei és népe ne az német, de az török Porta hasznos szolgálatira fordíttassanak : lehetne mindezekben ugyan bővebb elmélkedésemet terjeszthetnem az basa eleiben, de bánám, hogyha sinceritásommal abutálván, ellenségim és rosza-karóim mindazokat balra magyaráznák ; hogyha mindazonáltal passa kívánni fogja, abban kész leszek következendőképpen hozzája való barátságomat megmutatni.

Az mely hadi operatiókról Kegyelmednek Kassáról írtunk vala : valóba bánjuk, hogy effectusban nem mehettenek ; mind az válasznak késedelme miatt, mint pedig az kívánt munitiónak bizontalansága is nem engedhette meg, hogy hadainkat az passa kívánsága szerint az török szélekre fordítottuk volna. Melyre nézve adja Kegyelmed értésére Albuernek, hogy se az prófontra, se azonsummának az melyről kívántuk vala az cambiumot, kifizetésére szükségünk nem leszen ; reméllem is, hogy Isten ő szent Felsége successust ad fegyverünknek az idevaló operatiók által jobban, hogysen másutt, oly erővel lévén, az mely előtt az német magát Usalóközben retirálta, és benne módomban nincsen, hogy onnan kicsalhassam ; tegnap azért feles lovas hadakat küldöttem Morvába, hogy az ottan levő három regiment lovast felkeressék, avagy valamely városra találva szorítani, körülvegyék, hogy magam is ágyúkkal és mozsárok-kal utánnamenvén, reászállhassak, úgy, hogy ha az németnek segítsége nem jő, avagy az franczia által talál megverettetni, Morvát és Silesiát fogom quártélyul elfoglalni.

Varbó, 26. Julij, 1708. Gróf Pekri Lőrincz úrnak.

Az ó-szuszkai táborról 25. írott levelét ezelőtt egy órával, ebéd felett vettem, és az ellenség Strazsniczáról Napaedlához való szállásában (az mennyire az helység situsáról informálatom, jőlehet kételkedem), az mennyiben mindazou-

által ezen hír igaz találna lenni: ezen orderemet is a szerint kívántam alkalmaztatni, tudniaillik, ha azon említett hír igaz találna lenni, Viardnak Napaedliüg való persecutióját szükségesnek látom ugyan: de ha onnan általmegyen az Morván, Kegyelmed semmi úton által ne menjen; mert az mint esnémrem dolgainkat, egyéb belőle nem következnek. hanem az hadnak praedával való visszaoszlása, és kimondhatatlan csínt tétele. Mivel peniglen szándékom az, hogy arra való nyomulással az földnépit édesítsem: kevés és gyenge quártélyhoz lehetne bizodalmom, ha rendetlenül hebehurgyáskodva kezdenénk az dologhoz: in illo casu tehát Napaedlátul forduljon inkább Kegyelmed Barad felé, és szállja körül, mellyet megtudván, az gyalogság részével én is azonnal artoleriástul indulok; és mivel az Isten módot is adott, hogy mind Újhelyt, mind Baradot bezárhatjuk, és így fundamentalisabb operációhoz lehet remétségünk. Hogyha penig ezen nékem írott hír nem találna igaz lenni: tartsa Kegyelmed magát az kiadott orderéhez; kiváltképpen való vigyázással légyen, hogy az ellenség csavargása után Újhelyben ne lopódjék, vagy, ha ez találná követni: nyomában legyek Kegyelmed az velle való haddal, hogy iderekeszhessük; kívánván, hogy Isten segítse az Kegyelmed hazánk javára czéló operatióit! *)

69.

Verbó, 28. Julij, 1708. Károlyi úrnak.

20. Julij datált Kegyelmed levelét tegnapi napon vévén, teljes consolatióm lőn az Draguly és Ribiczei László magok jóviselések continuatiójából; és noha az elsőnek az Kegyelmedtől proponált modalitás szerint való consolatiójáról válaszat Kegyelmed nem vette: arról mindazonáltal meg nem feledkeztem, de megvallom, hogy inkább más úton kívánnám hozzája való kegyelmességemet mutatnom, mintsem azon abusus continuatiója által: mert régen elhitettem magammal s általláttam, hogy rossz harminczados szokott lenni a jó kapitány, avagy a jó harminczados rossz kapitány: és ugyanis, a mint elítélhetem, csak akkor vőlt az a szokás, midőn békességes időben praeferálták az harminczadostaszéleketőrző tiszteknek. Hogy mindazonáltal neki is conso-

*) Pongrácz Gy. írása.

latiója következhessek, s én se recedáljak az országom javára rendelt principiumok követésétül: csak tudjam azon harminczadosnak nevét, azonnal expedíaltatom az commissiót, hogy esztendőnként fizettesse ki néki. *)

70.

Eger, 11. Augusti 1708. Károlyi úrnak.

Elhitettem magammal, nyughatatlanúl várja Kegyelmed Daniel Péter és Pongrácz expeditiói után tudósításomat az idevaló dolgokrúl, és alkalmas időtül fogvást írott levelére való válaszat várja, mellyet mindedig halasztanom kellett, míglen a sok lármáskodások után időt nyerhettem magamnak. Minekutánna azért egynéhány napig Szécsényben késtem volna, a végre, hogy az ellenségnek motusát kitanúlhatnám: mi-hent Kis-Tapolcsán tájekárúl Kér felé való megfordulását érttettem, azonnal magam is idesiettem, hogy az Orosz Pál, Gundelfinder, Diák Ferencz, Szemere, és Besenyei hadait idegyűjthessem, és azonnal visszafordulhassak. az ellenségnek éjjel-nappal való inpetitiójára, minden apparentiákbúl az tetszvéen ki, hogy Nyitrát akarja megszállani; és noha Kegyelmednek azt írtam az előbbeni levelemben, hogy az feljebbemlített Szemere és Besenyei ezereit Kegyelmed mellé fogom bocsátani: úgy látom mindazonáltal, hogy az iránt való dispositióimnak változui kell; hanem Harist, megnyugodván egy kevésbé az hajdúja, batáliumostúl visszabocsátom; azalatt is penig szükséges, hogy Bagosi, kit is Kegyelmed az Ölyüs ezerében instelláltasson, küldje tiszteit és szedettesse öszve az hajdúit, s annak rendi szerint statuálja az ezeret; azoknak az neveit, a kik itt vaunak, elsőalkalmatossággal meg fogom Kegyelmednek küldeni.

Az mi azért az Kegyelmed 27. Julij írott levelét illeti: mivel annak nagyobb az Erdélyben következett rendetlenségek ellen való panaszból áll, mellyeket hitettem magammal, hogy eddig tehetsége szerint remediálta Kegyelmed: fordítom válaszat az Kegyelmed levelének continuatiójára, és hogyha Kegyelmed contentatiója Ötvös Miklóstúl az cassának defectusa nélkül meglehet, aztat nem ellenzem, mert úgyis most distractus Hellempach.

*) Beniczky G. írása.

Az levelemből extrahált és levelében subtrahált cikkelyt, úgy látom, nem értelmem szerint vette Kegyelmed: mert senki az iránt magát conprobatióra nem ajánlotta, hogy az voluntérekre osztatott volna az posztó, hanem, hogy Kegyelmednek ötszáz sing assignáltatott, melynek valósága az küldött erogatio listájából kitetszett.

Az Pongrácz András által felküldött marhák alkalmas veszedelemben forgottanak: mert Léva körül érte őket az ellenség Kis-Tapolcsánhoz való szállásának lármája, — de mégis hat híjával salváltattam őket; és mivel csak most érkezett háromszáz vég posztóm az magyarországi hadak szükségére, az melyre már ezeknek szüksége nem lészen: ezekből fogok anticipáltatni, az többit pedig meg fogja hoztatni Hellempach.

Hogyha az apró marhák még vágónak distraháltattanak: tovább is szükségesnek ítélem, hogy Kegyelmed azokat ne a vármegyékre, hanem az marhaszedő commissariusokra csapja, mert könnyen elhitettem maganimmal, hogy ők szedték fel a jó marhát; ha pedig nem szedték: azért is megérdemlik az büntetést, hogy instructiójok ellen cselekedtenek.

Az hadi operatiókról egyebet nem írhatok, hanem csak egyedül azon légyen Kegyelmed, hogy confusióban ne reducáltassék az had, kivált addig, a míg Isten kegyelméből itt fent nem reparáltatnak az dolgok: mert csak az udvari hadaimat öszveszedhessem, küldök elegendő gyalogságot; sőt bizonyos lehet Kegyelmed benne, hogy magam is azon vagyok, hogy télre magam is bémehessek, — csak azalatt is Kegyelmed azon légyen, hogy vagy hatezer ködmönt készíttessen télre, és valamely securus helyen conserváltassa oly emberek gondviselése alatt, az kik el ne hagyják veszni, az eddig practicált szokások szerint; mert úgy látom, hogy jobb modalitásunk nem lesz azon német megrontásában, mint az téli, városokra való eloszlásokkor onnan kifüstölni. Ez iránt való szándékomat mindazonáltal még publicumra ne bocsássa Kegyelmed időnek előtte. Ehhez mindazonáltal szükséges volna az is, hogy feles vonó-marhát szereznénk az munitió és prófontszekerek alá, mert úgy látom, a nélkül nem subsistálhatunk.

Az lopó commissariusnak megvesszőztetése felettébb is

jól esett; de a kik ezután rajtakapattatnak, — akasztófa legyen az helyek, minden kegyelem nélkül.

71.

Eger, 13. Augusti 1708. Gróf Bercsényi uramnak.

Adjutantom által írott levelét Kegyelmednek noha még tegnapi napon vettem: arra való válaszádomat eddig halasztotta az sok interveniens dolog; mert mindenfelől concurrálván a sok külső-belső correspondentiák, még most is alig tudom, melyikét kezdjem elől? Itt is kéri az had az fizetést, és actu rajtam Guldenfinder, kinek hatezer forint assignatiója vagyon, fele fejír, fele veres, de ennek az vármegyének két hónapi restantiájánál több nincsen, abbúl ugyan kitelik, készen is vagyon, de veres ment itt, annak folyása jól indult. és mindent vásárolhatni rajta, az commissariatusság is szeltiben veszi az gabonát, húst; és így, ha fejírpénzt emlegetünk, azonnal odalesz ennek indult becsi, s ha az hadnak adjuk az verest, sír s rí, mert feleségének szoknyát nem csináltathat. Parancsoltam, hogy hónapra híjják bé az tiszteket: praedicálok nekik; és mivel az vármegye resolválta magát, hogy verespénzért marhát ad nekik: talám resolváltathatnám elvételét, ha valaki anticipálni akarna nekik fejérpénzt; de quis est hic? et laudavinus eum; talám Rima-Szombatba vagy Losonczon találkozónék valaki. Ottlik igenis, jó munkában eredett, csak secundálná Ocskai; de megvallom, nem szeretem, hogy feleségestül jár Zsolna táján, s nem ott, a hol az ellenségnek hallja hírét, s nem is várhatjuk Morva sacczoltatása által folyamatját hadakozásunknak, ha meg nem zabolázzuk elebb itt agáló erejét, — kire nézve csak revocálni kellene Ocskait, lármáskodnék Ottlik Luzsinczkival. Bíber Lászlónak szőlő levelét, melyet ímé, Kegyelmednek küldök, Sréter küldötte kezemhez: de felőle semmitsem ír, hol legyen; szükségesnek látom, hogy megvizsgáltassa Kegyelmed. Az szepesvári commendantról mit izent Bácsmegyei által Bertóti? tudom, informálta Kegyelmedet, melyre nézve azon praesidiumot változtatni kell. Lóczit is hívattassa Kegyelmed magához valamely praetextus alatt: mert régen tudom, hogy ű disgustatus; Bajcsi bataliumjából kisül az praesidium. Az Dunántúl való communicatio

felállításában fáradozni fogok: de más azt Csajáginál jobban véghez nem viszi Sólt táján; kire nézve actu kerestetem, és regimentestül fogom leküldeni, azonnal találunk hajókat Ráczkövi szigetben, — de azon regimentre számot más operatiókra nem kell tartanunk. Az háromszáz vég posztó kézhezvételére el fogom commissariusomat küldeni Murányban, csak az assignatio ott légyen; az marha Döbrön lesz, csak idején parancsoljon Kegyelmed Hellempachnak, hogy hozattasson többet. Hírem magamnak is semmi sincs, hanem az bizonyos, hogy az dániai király az maga hadút nem akarja ellenünk béküldeni, és oly conditiókat praescribál, a kiket az császár bé nem tölthet; most is ugyan potenter agál, — de még végső resolútióját nem tudom.

Ezek elvégezése után vettem az Kegyelmed staphetáját. Nyitra obsidiójában én nem kételkedtem, s már annál bizonyosabbnak látom; de leginkább fáj azon az szívem, hogy minkeelőtte összevegyüllünk is, felád rajta. Balog Istvánról való hírnek valóságát csak Isten tudja; de annak más mediumja nincs, hanem Kereskényi felküldése, s maga az Kegyelmed oldala mellé való hívása, valamely az Vágon túl folytatandó operationnak színe alatt. Én ma minden ezeredes-kapitány mellé, az kinek ide kell gyűnni, expressusomat küldöm. Az mi Kisfaludi által küldött projectumát Kegyelmednek illeti: arról bővebben iratok még ma, de mivel hosszas lesz, most egyvégben nem győzőm; — hanem maradok Kegyelmednek, etc.

72.

Eger, 21. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Azért formálék már reggel magamnak egy kis reménséget, hogy időt nyerjünk. Ez órában vettem az Kegyelmed levelét Fisser által, az melynek acclusáiban valóban sok veres pilulát látok a kalendáriumban. Bottyán dolga legelső; ott hagyni is nehéz, kihozni is nem szintén jó, confusiókat csinál; de beteges az commendans, ha jó is; sok az fütiszt, könnyű az competentia; melyre nézve ugyancsak jobbnak látom kihozatását, az mely mezei operatióknak szükségei miatt; mert csak olyan sem lesz sok Kegyelmed mellett. Azalatt is expressusomat küldöm actu Csajágihoz, az ki, az mennyiben lehet, sérínked-

jék mellette, és persvadeálja neki az bémenetelt és annak magától is való kérését, avagy hajdúinak beküldését, és ugyan-ezen conditióval brigadérosnak is declarálom, máskint is rangja lévén; és így csak Nyáray lesz disgustatus, noha úgy tudom, hogy az veresküi harc után, az midőn reábizták volt az commendót, volt már alatta; és így ad minimum faciemus, quod possumus. Megparancsolom neki, hogy az ezerét vivén, Kegyelmeddel elébb szemben légyen; ha jónak látja, küldje bé Kegyelmed. Az dánus gyűvetelit már ma reggel elhitettem magammal, jólehet bizonyosan nem hallottam volt, mert az követ discursusából állalláttam, hogy az dánus is egy ligában van Augustussal, és ha itt meglesz az békesség, az is bédobol az svécus ellen, ezt pedig most ellenünk való praetextussal hozták le. Az instructiójának punctuminak extractussát, az mellyeket ma Rádai maga dictálásából megfordított, ímé, includalom, és abból nyilván kitetszik, hogy Bécsből jötenek azon punctumok; lesz-e continuatiója? Isten tudja; én mindazonáltal, megvallom, minden jót reméllek belőle. De reliquo consilia quibus in pares sumus, satis committamus; a mely Isten rosszszal büntet, — jót is adhat! Legnagyobb reménségem az tót imperium; de, mint mondják, sík az környék, nincs hegy, és csak egyedül marad az isteni kegyelem, az mely elég, ha megérdemeljük. Azalatt is pedig maradok, etc.

73.

Eger, 22. Augusti. Károlyi Sándornak.

Noha ez napokban véén fegyverhordozóm levelét, látom, hogy útját oly sietséggel a mint kívántam vala, nem continuálhatta: nincs mindazonáltal kétségem benne, hogy eddig mind általa, mind Pongrácz András által értette Kegyelmed, miibe lett légyenek dolgaink; azótától fogvást is mindazonáltal értvén még Szécsényben létemkor az ellenségnek Kis-Tapolcsánytól az Vág felé való nyomulását: az hadak szaporább összevgyűjtése kedvéért ide Egerben gyűttem, Bercsényi uramat Léva, Bottyánt Érsek-Újvár tájékán hagyván. Azalatt pedig valóban nagy nyughatatlanságban valék, hogy Kegyelmednek semmi tudósítását nem vehettem; mindazonáltal tegnap vett leveléből nem kevés vígasztalással értettem az

Kegyelmed szerencsés progressusit, melyben hogy már gátlás ne essék: kívántam tudtára adni, hogy bízvást megtarthatja azon hajdlúságot is, az melynek erre felé való reflexiójáról írtam vala, nem szükséges lévén, hogy már Kegyelmed oly reflexióval légyen: mert nyilván constál, hogy az ellenség nem az persecutióra, az mely már készen is volna, hanem Újvár obsidiójához készül, melyre már haszontalan, késő is volna azon hadakat fordítani, — s remélhető is, hogy Isten ezen intentumában is még meggátolhatja ellenségünket. Keménykedjék Kegyelmed azért cum securitate mindenekben, és conserválja s consolálja az hadat az szárszág segítségével, mert azon natio is, úgy látom, nem exuálta természetit.

Ez napokban érkezék hozzánk egy solennis moszkva követség is, az ki az czár mediatióját offerálja; az békesség tractája azért, úgy gondolom, reassummáltatni fog, melyről actu hívatom az senator urakat. Kegyelmednek is lészen convocatoriája mellyet úgy magyarázzon Kegyelmed, hogyha az hadi operatiók, az mellyeket (hacsak armistitiumot nem csinálunk) félben hagyni nem lehet, megengedik; s máskint is az békesség kedvéért most leginkább szükséges keménykednünk, melyre Isten segítse Kegyelmedet. Én pedig maradok, etc.

P. S. Pestissel ne gondoljon Kegyelmed, hanem, ha Arad ellen operálhat, ne múlassa el; nem árt az pestis az magyarnak!

74.

Eger, 24. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Még az Kegyelmed 21 írott levelére maradék vala adós válaszsza, hogy az 22. datáltatottat is vettem Pálfi megindulásáról. Az elsőben Ocskai s Ottlik között való indulatokat látván, azt én is csak annak magyarázom, a minek Kegyelmed, s nem is lehet arra ötlet megfogattatni, annyivalisinkább, mivel látom, hogy kívánna maga is iparkodni; de az is való, hogy el kell szoktatni őket az táncz- és dorbézolástól. Mert most kiváltképpen azon lévén, hogy az ország minden rendei elméjét kitanúlhassam: az Tisza-mellyéki hadnak az a panaszsza az többi között, hogy a subalternus commendók az szolgálatnak az súlyát ezekkel vitetik végben, magok hátok megett ezerekkel isznak s tánczolnak, minden próbájok abból

áll, hogy messze helyheztetvén az lest, magok sohasem secundálják, melyre nézve diffidentiaja van az közrendnek hozzájok, az melyet én el is hitettem magammal. Labancz az ezerét jobban mintsem az elébb öszvegyűjtván, hónap Maklárhoz száll, hónapután Kegyelmedhez küldöm. Orosz Pálról még semmi hírem sincs. — Az vármegyék, szegény ember- és nemességnek, hihető reám is, de Kegyelmedre és több generálisokra van panaszsza, s Azt-mondják uram azt mondja, hogy minek adnának? mert csak az urak ládájában marad az pénz; öszvemocskolják, confundálják tréfában minden rendeket, nem mernek szóllani, s nemhogy szabadságra mennének, nagyobb iga terhe alá vettvén, még szólniok sem lehet; az vitézlő rend mindeneket öszvegázol; az commissariusok szél-tiben parancsolnak; az én végezésimet és az ország determinatióit szél-tiben változtatja Kegyelmed; semmi állandóság nincsen; az udvariak személyválogatás nélkül bánnak az szegény és nemesemberrel; ha panaszkodik: vagy meghazudtoltatik, vagy csúfoltatik, vagy szidatik. Mindezekben én ugyan alkalmasint régen tudom az választ és valóságot, de mihaszna? ha mindazok az kiknek ezek mondatnak, vagy nem tudják, vagy nem hiszik az valóságot; elhiszik, elhitetik másokkal: csak kedvetlenséget szerez. annálisinkább, hogy sok senator is confirmálja. Melyre nézve pro opinione vulgi én, megvallom, alig találneék jobbat mindezeknek elhárítására, mint ha minden vármegyének megparancsoltatnék, hogy secundum deutri puncta concinnanda, publica inquisitiót sine differentia personarum peragálva, — legalább elmenne az híre, hogy zabolázni akarjuk az roszzsat; melyről Kegyelmednek hüvebb opinioját elvárom.

Az ellenség, nem tudván: munitiójával indúlt-e, vagy csak könnyű szerrel? judiciumot fölöle nem tehetek; gondolom mindazonáltal, hogy Pálfi csak az Nyitra és Czettén közzé veszi magát, és Hajszter az Dunán túl véghezvivén dolgát, Komáromnál jü által, és akkoron doboltatja által az dánust Újvár obsidiójára; ez mindazonáltal már eddig kitetszett: ha Nyitra az jel? avagy ez persequálni, amaz obsidiálni fog? avagy Dunántúl elvégezvén dolgát, Budánál általjtin-é? — mivel mindezekre reáviheti felfuvalkodott vakmerősége.

Az muszka óberstere elérkezett, és szintén most vala

nállam az követtel, Urbich levelét nékem megadta, a melyben egyebet nem ír, hanem csak, hogy ezelőtt két hónappal írott levelére csudálja, hogy választ nem vett; az levele 21. July datáltatott: de mivel maga az ki hozta, 8. Augusti indúlt Bécsbül, látszik, hogy hamisság az datuma. Csak azt írja, hogy kívánja, ne tapasztaljuk: mennyivel jobb lett volna akkoron békellentünk; elégséges mindazonáltal azon levél, hogy ösztönt adhasson az válaszra. Mondja ezen tiszt, az ki nékem becsületes embernek látszik, hogy már akkor három dánus regiment elérkezett vala Bécsig, és még az hármát is várták, és hogy nincs oly excusatio és késedelem, az melylyel nem éltenek legyüvetelek előtt: de csak meg kellett lenni. Saova regimentje is legyüött, az mellyért igen instált vala az hannoveriai Elector: de mivel kétségesek voltak az dánus legyövetelivel, idehozták.

Ezen becsületes mufti resolválta magát, hogy Urbichnak bizonyos punctumokat küld az békesség iránt, hogy communicálja per formam projecti az udvarral; de mivel látom, hogy ezen negociatióhoz semmitsem tud: nem tudom, mit bízunk hozzá? mert csak látom, hogyha nem keménkedik, — hamar kiád az bécsi udvar negociatiójokon.

75.

Eger, 26. Augusti 1708. Károlyi Sándornak.

Minekutánna reggel vettem volna az Kegyelmed 16. Augusti írott levelét, a melyben írja Kegyelmed, hogy Daniel Pétert megtartóztatta: csak elhülök belé, hogy estve maga hozza előmben az Kegyelmed 18. datált levelét is; tülle azért végéremenvén, miben legyenek az ott benn való dolgok? úgy látom, sccondáltatni fog az Kegyelmed intentiója azon contra-orderem által, az melyet ezelőtt harmadnappal küldöttem curérom által; melyre nézve az Kegyelmed dispositióit mindekben helybenhagyván, csak operálódjék Kegyelmed, a mint legjobbnak látja. Isten kegyelmébül, úgy látom, lassan-lassan reparáljuk itt is magunkat: mivel az ellenségnek egy része általment az Dunán Hajszterrel, az más része Pálfiyal mondatik hogy Nyitrát akarja obsidiálni négyezer emberrel; az gyalogja, az dánus, Csallóközben vagyon, s valóban könnyű volna most megrontani, ha volna kivel, — de hamarabb gyűlnek most az vármegyék, mint az vitézlő rend, noha van 10 jó regi-

ment, a ki az harczon se volt, mégis eloszlott. Bottyán ugyan körülötte csavarog az ellenségnek, de lassan szaporodhatik; való ugyan, hogy megyen felfelé az had, de elég, ha még ottan nincs. Pongrácz elmenetele után az ökröket Döbrőre hajtattam, azalatt is penig superflue találván háromszáz vég posztót: most szállíttatom Tokajhoz, sóval fizetvén az szegénységnek, kinek perceptiójára idején rendeljen Kegyelmed embert. Csak Kegyelmed ne distraháltassa hír nélkül az karánsebesi abákat: mert valóban ázik az udvari hadam háta, az kinek ahhoz való bíztonban másunnan nem provideáltam vala.

76.

Eger, 26. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezen étczaka és ma már három levelét vészem Kegyelmednek; az első legkésőbbben érkezvén, az mit Kegyelmed az moszkva punctumokrúl ír, abban pro et contra vitatni az dolgot: a bécsi udvartúl vannak-é, vagy Nedeczki okoskodásábúl? mivel azt írja egyik levelében, hogy reáparancsoltak vala, hogy tegyen valamely projectumot az békességrúl, — ezen követ discursusábúl semmitseni tanulhatok: mert nem az udvartúl jű, és így keveset tudhat az odavaló dolgokrúl. Én mindazonáltal mindenekrúl az Kegyelmed elmélkedése szerint informáltattam, és ugyan tett is valamely projectumot az instructiójábúl és az miénkbül, az mellyet Urbiknak megküldött, s nekünk is megadja, az senatus idegyülvén, hogy felelhessünk rájuk; azokat is penig pro informatione includálom Kegyelmednek. Urbik levelérúl, úgy tetszik, már írtam; de mindezekben leginkább félek én, hogy ha az pozsonyi gyűlés valamely imillyen-amollyan punctumokat talál publicálni: hanyatt-homlok rohanik reájok ezen desperatus nemzetség, és elhagy bennünket; de, hála Istennek! hogy nem oly nagy az franczia veszedelme, az mint gondoltam: mert Kökényesdi 28. Julij irott levelében azt írja, hogy ők is nyertek zászlókat, egyszámú rabok vagyon: mindenfelől hatszáz, az franczia részérúl ugyan nagyobb tisztek estek rabbá; most is az armadájuk azon két város között fekszik, az mellyet az harcz előtt megvett volt; az bavarus visszament az Rajna mellé, az németnek penig ott mely kevés népe vagyon, az includált hírekbül megláthatja Kegyelmed.

Bíber László embere elküldése igen jól esett; várom is az választ, magát is véle.

Elhitettem én is magammal, hogy ha Pálfi Nyitrát megveszi, két corpust csinál az német: ez az Bányáknak jű, amaz Újvárt fogja víjni; nem ok nélkül véli azért Kegyelmed, hogy emeticum ezen campania. Hitemre, magam is vagy veszni, vagy nyerni készülök! Ha Nyitránál nem succedál az szerencse: az békesség tractája nem reassummáltatik. En az hadat küldeném, ha volna; Diák Ferenczé ma ment el, erősebb az mint látom, hogysem mint volt ezen campaniában. Az többirül még nincs hírem, — bizony, nem is várakoztatom ha gyün.

Staromberget az mostani conjuncturákra nézve elbocsátani éppen nem tartom jónak; azért adok oly választ, az mint az elébb kellett volna adni.

Szalai leveléből magam sem vagyok oly okos, hogy kitanúlhassam: ha bombadérozza-e Nyitrát, vagy löveti? De akármit cselekedjék, onnan nem félhetem, ha jók akarnak lenni, s másонnan nem kezdi; mivel penig látom, hogy embere nincs Kegyelmednek, az ki tudja recognoscálni az obsidiót: Barsonvilt hónap küldöm Kegyelmed mellé, az ki kinézheti munkáját az Zoborhegyérül, tehet relatiót. — de talám addigis megáldja Isten fegyverünket, ha az Kegyelmed dispositiói effectuáltatnak! Ocskaiban én is nem találom azokat, az mellyeket az hopmester ír, kinek levelét a végre küldöm, hogy ha látja Kegyelmed hasznosnak lenni: az inquisitiókrül tehessen Kegyelmed dispositiót. Az mediatoroknak én is szükségesnek látom ezen levelem írását, melynek pariaját, ímé, annectálok.

77.

Eger, 28. Augusti 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ugyan, úgy látom, előre megérzettem az moszkvai követnek késedelmét, az midőn levele mellé írott levelemet előre elküldöttem, kinek még ma is nem tudám expeduáltatni currérját; azalatt is penig vettem ma az Kegyelmed levelét, az melyben Nyitra feladásának particularitásirül tudósít Kegyelmed, noha még mindazokrül többet várok e következő leveléből Kegyelmednek. Szabó Mátyás és Spátai dolgán nem győzöm az csudálkozást; de hiszem, mit mondjak? majd többen

is lesznek, az mint látom, olyak, az kikről hasonlót fogunk mondani. — Rotonstein Újvárbán való küldése igen jól esett; melynek megszállásáról nem gondolkodom, ha való, hogy Hajszter az gyaloggal conjungálta magát Pálfi-val: mert abból egyebet nem magyarázhat nyomulása-ául, legalább Korponáig, ha alább nem, — mely alkalmatossággal az morvai operatio-hoz kell Ocskainak kezdeni, és ha azt keményen folytatja: nincs mód benne, hogy messze jűjön alá, kivált ha az Dunántúl való communicatio kedvéért Csallóközt elvehetjük. Én felőlök valóban jó hírt hallék: mivel Földvár tújjékáról Cseplész írja, hogy eltörlötték Grajecz hadát Simontornya alatt, mellyet neki könnyű volt meghallani, nem messze lévén oda Simontornya. Másfelől érkezék Keczer Sándor currérja is, azon hírrel, hogy az napjai tolvajok, minekutánna Zborón Szluha Györgyöt és az Néném udvarbíráját elfogták, és boraim fenekét kivagdalták volna: Makovicza várát kérték, — de puskával felelvén nekik, Bártfára mentek, az hol az hostátot fel is gyútották volt, de emezek kicsapván, mintegy negyvenig való és Srégel nevű eperjesi burger-kapitányokat elfogták, melynek examenjét, ímé, includalom. Ezekről, úgy látom, nincs mit tartanom: mert az obosni is persequálja őket, a mint leveléből megláthatja; én is Ordódinak oly parancsolatot adtam, hogy még Lengyelországban is persequálja őket vagy három mélyfödnire. Andrásiban bataliumját azért én újabban is felordereztem: de Prinyinek úgy oszlik, a mint gyűl hajdúja, mert fizetést kér, — az mellyet nem tudok honnan venni.

78.

Eger, 30. Augusti 1708. Károlyi Sándor úrnak.

Kegyelmednek 22. és 25. Augusti datált levelét egyszersmind vettem; de mivel az utóbbik elébb érkezett az elsőnél: úgy reméllem, már eddig vehette Kegyelmed curérom által küldött levelemet az hajdúság contra-ordine iránt. Az utólsóra rövideden felelek. Az Kegyelmed kijöretele előttem annyival is kedvesebb, mennél több dolgom vagyon, az mellyet Kegyelmeddel kell conferálnom, ha csak Kegyelmed oly dispositiókat tehet, hogy eljövettelivel confusio ne következék, kivált oly tiszteket hagyván az táboron, az kik Bagosival ne competáljanak.

Az idevaló dolgokat Kegyelmed semminek ne vélje: mert az ellenség ezelőtt circiter hét nappal Nyitrát megszállván, harmad- vagy negyed-napi bombadérozás után meg is vette; Révai Gáspár volt benne az commendans, ki ellen az vice-commendans Szabó Mátyás száz hajdúval pártot ütött, és az mint mondja, kintelenítette az feladásra; amazok ugyan labanczczá lettek, emez pedig fegyveresen kibocsáttatott. Evvel az német által-kötözén az Nyitrán, Emökéhez szállott, — melynek továbbvaló motusáról óránként bizonyosabbat várok. Kegyelmed azért mindezekre nézve, ha kiindúl, ne is késsék, hanem siessen hozzám pro conferentia, tévén az odavaló operatiókról oly dispositiót, a mint az conjuncturák hozzák magokkal; kívánván, hacsak lehet, láthassam jó egészségben.

79.

Eger, 1. Septembris 1708. Károlyi úrnak.

Kegyelmednek három rendbéli levelét vettem; de mivel reméllem, hogy utolsó levelem szerint hozzám fog Kegyelmed rándúlni: meg fogja Kegyelmed látni, mely messze estünk mindazoknak folytatásától, az mellyeket Kegyelmed ír. És mivel már hallani is nem győzőm az sok zűrzavart: annál inkább nem lehet mindeneket leírnom. Ocskai ezereztől labanczczá lett; Pálfi Bajnócz felé indult háromezer lovassal, az többi Nyitránál van még. Csak kérem azon Kegyelmedet, sürgettesse Szemere és Besenyei ezereinek gyűvetelit: mert bizonyára, mutata rerum facies; nincs mit példázni az nagyszombati, vereskői, és zsibói confusiókból! Ennekem már se előlmenni, se czafolni nem lehet: mert rajtam az egész ország szeme. Ha csudálatosan Isten nem consolál bennünket: csak egyedül az az reménségem, hogy még talán az országban találkozik négy-ötezer oly igazlelkű magyar, a ki inkább kezen akar meghalni, mintsem tovább nemzetünk gyalázatját szemlélni!

Sóternek ma vettem levelét, az kiben írja, hogy Szegednél az Tisza-ereket járattatták meg s hídhoz készülnek, Péter-Váradjánál pedig bizonyos ráczság kötözött által; ez, csak elhiszem, Barontis (Baron de Tige) leszen, ki ellen Kegyelmed segítséget tüllem ne várjon: mert eztet is csak pro informa-

tioné, csak hírül kívántam Kegyelmednek megírni. Hozza Isten Kegyelmedet szerencsésen !*)

80.

Bercsényi úrnak. Eger, 2. Septembris 1708.

Ezen felháborodott hazánk veszedelmes tengere habjai között teljes örömmel értettem az Kegyelmed tegnapi leveléből az hadak szívének újabb felbuzdulását, és Isten ő szent Felsége rajtunk könyörülő kegyelmének megújult jelét, az midőn tudniaillik, súlyos de igazságos ostromozási után mind békességstüréssel, mind állhatatos s megegyezett szívvel áld meg bennünket; mert bizonyára olybá tartom hadakozásunkat ez által, mintha újabb táborral erősítettünk volna meg: mert még Gedeon példájából is látom, miként választatta meg az Isten az erős férfiakat, az kik által népének ellenségit meg akarta verettetni, hogy megmutassa, hogy nem az hadnak sokasága, — hanem az benne való bizodalom és eltökélt szív veri meg az ellenséget; s pedig, hogy már tudom, hogy találkoztak oly magyarok, az kikkel lehet életemet hazám szabadságáért inkább feláldoznom, mintsem bújdosásra adnom kesergő, s korporsómgig gyászszal beborított fejemet.

Kövessük tehát állandósággal megáldott szívünk indulatjával az isteni Felség hívogató s utat mutató kegyelmét, s ne tekintsük hadaink számát: de az ő szent, akár jóra, akár rosra vezérlő kegyelmét s akaratját vegyük célul, — bizonyára meg nem szégyenítettünk, csak újabb vétkeinkkel ne ingereljük hosszúálló igazságát!

Nem hitetheti el Kegyelmed magával, mely keservesen esik, hogy ez immineáló senatus concursusa miatt nem mehetnek magam is közikbe azoknak, az kikkel életemet nemcsak már egyszer hitem szerint öszvekapcsoltam: de újonnan is annak szívbeli újításával öszveköttöm, s buzgó szívvel kérem Istenemet, hogy vagy boldogulásokért engedje életemet felszentelnem, vagy vélek együtt valaha aztat látnom, az melynek eléréséért minden szenvedésem s epesztő bűm édes és vigasztaló. Vegye tehát azon szeut Isten kedvesen az elkezdett bűtöt is,

*) Pongrácz Gy. keze írása.

az mellyet igenis, helyesen rendelt Kegyelmed azon napra, az mellyen meglátogatott, és erőkbe való meghittségünket csak azért is méltán megszegyenítette, hogy reménségünket abbavetettük, s az ő Szentségét és Felségit nyelvünkkel mocskolni semminek sem tartottuk, s meg nem esmértük, hogy ellene inkább, mintsem az német ellen hadakozunk. Nincs tehát mért megháborodnunk azoknak elpártolásán, az kik még most is inkább bíznak az emberi erőben, mintsem az Istenben; és bizonyára kívánom, hogy az Isten inkább mostani változással tisztítsa s irtsa ki közülünk mindazokat, az kik az szegénység véreben és praedálásban, s nem az szabadság s hazánk boldogulása keresésében fáradoznak, s csak erszényeket tölteni igyekeznek. Helyre üti bátor, erős és eltökélt szívünk az eddig szitkozódó, morgó, praeduló sokaságot! Holnap megyek az idegyült vármegyék közzé, és mivel kevesen vannak: mindgyárt lovakat limitálok az otthonn maradtakra, s assignálom azon regimentekre, az kik közülök exurgálnak, s lovasítok egynehány szegénylegényt. Mikházi s Csáki Mihály maradékit felküldöm Kegyelmedhez, — az kinek szívéhez azomban magamot is újonnan kapcsolván, maradok, etc. *)

81.

5. Septembris. Gróf Eszterház Antalnak. Eger.

Mindeddig azon ítéletben voltunk, hogy Kegyelmed vehette 9. praeteriti mensis Szécsénbül írott levelünket. — melyben más levelünk után (melyre való válaszáat Kegyelmednek vettük) Kegyelmedet nemcsak az ellenség állapotjáról és hadaink gyülekezetiről tudósítottuk: de más egyéb szükséges operatiókról is tettünk vala dispositióinkat: de ez elmúlt napokban Főgenerális Gróf Bercsényi Miklós úr informatiójából értvén mind az innen, mind onnan küldett leveleknek az ellenség kezében való jutását: szükségesnek ítéltük mindazokat repetálni rövideden. Hogy tudniillik, minekutánna Nemzetes és Vitézlő Bezerédi Imre brigadéros és Kisfaludi László s Balog Ádám colonellus híveink dícsíretes magokviselését és hazafiúságokat méltó tekintetben vettük volna, értvén a mellett aztat

*) Ezen egész levél a fejedelem saját kezével van beírva a protocollumba.

is, hogy az ellenség bizonyosszámú lovas hadakat általküldvén, kívánna keményebb operációkat azon a földön folytatni: mind az feljebbemlített híveink sok rendbéli szolgálati megjutalmazására, mind pedig az Kegyelmed által sok corpusokra osztatott hadaink alkalmatossabb szolgáltatására nézve, az feljebbemlített brigadéros hívünket Generális-Főstrázsamesternek, az colonellusokat pedig brigadérosoknak declaráltuk; mely resolútiókat is Kegyelmed az commandója alatt lévő hadaknak hogy tudtára adja, szükségesnek ítéljük, annyivalisinkább, mivel most az alkalmatosság bizonytalansága miatt arról való újabb decretumunkat által nem küldhetjük. Szükséges mindazonáltal e mellé az feljebbemlített híveinknek aztat is declarálni, hogy ezen declaratiókkal — nem engedvén meg az igazság, hogy az őket tisztekben praecedáló Ebeczki István és Babócsai Ferencz híveinknek praejudicáljunk, úgy azon colonellusoknak is, az kik mostanában juxta gradum servitij et senioratus azon két, feljülemlített colonellusinkat praecedálnák, kiknek mostani declaratiójokat szükségesnek lenni nem ítéljük — az ő Kegyelme mostani promotiója ne praejudicáljon, hanem mihent emezek is declaráltatni fognak, az mostani rangjokat manuteneálhassák Ezenkívül az Kegyelmedhez való szíves addicciónk és atyafiságos barátságunk eszünkben juttatván aztat is, hogy az mostani communicationak interruptiójával az itten conferált dominiumoknak is kevés hasznát fogja Kegyelmed vehetni: hogy az maga statussihoz képest költségben meg ne fogyatoztassék, a Dunántúl lévő fiscalis dominiumok közül aztat a mellyiket Kegyelmed alkalmatosabbnak fog ítélni, Kegyelmednek conferálni kívántuk; mellyek közül nihelyt Kegyelmed kettőt avagy hármat denominálni és cum informatione kezünkhöz fogja küldeni: a donatiót azonnal meg fogjuk Kegyelmednek küldeni. De reliquo. Istennek hála, nincs miért megütközzék Kegyelmetek azon minapi szerencsétlen casusunakon; mert ámbár az ellenség árúztatása által Nyitrát megvette is, melyben Oeszkai annyira megütközött, hogy azonnal, Píber László persvadeálására, más, Nyitra vármegyei nemességgel, hitirül, hazájárul megfélelkezvén, némely tiszteivel és katonáival a császár hívségét amplexálta is: ezen az már összevgyülekezett és actu Beresényi úr commandója alatt Léva körül subsistáló táborunk

nemhogy megütkezett volna, hanem maga jóindulatjából pro manutentione Confoederationis újonnan is öszveesküdt, s az ellenség is kétségkívül látván, hogy opiniójában megcsalatkozott: újonnan Sentéhez visszaszállott; mik is azalatt hasonlóképpen az hajdúságot és a hátrább lévő katonaságot, úgy az nemes vármegyéket is ide Egerhez öszvegyűjtettük, és mihent a senatus ide indicált gyülekezetinek, a melyre az felséges moszkvai czár solennis követsége által offerált mediatioja legnagyobb ösztönt adott, vége lészen: azonnal magunk is az felső táborral conjungálni fogjuk magunkat, hogy annál is keményebben operálhassunk az ellenség ellen, és azon földre küldött erejit mentül keményebb operatiókkal lehet, distrahálhassunk, — nem lévén semmi kétségünk benne, hogy azalatt is Kegyelmed maga dexteritássa által mindeneket el fog követni, az mellyek által az keze alatt lévő hadat és nemes vármegyéket nemcsak conserválhassa: de az eddig példára méltó csapásit is és hasznos operatióit fogja folytatni; bizonyosnak lenni értvén aztat is, hogy az bavariai Elector még 21. Junij oly erővel jött által az Rajnán, a melynek az imperialis had ellent nem állhatván, kétségkívül eddigis recedált, és az mint sok particularis hírekül is constál előttünk: még az idevaló hadábúl is fog kényteleníttetni az ellenség némely regimenteket felküldeni. Hogy peniglen az Kegyelmeddel való correspondentiánknek újabb út nyitassék: Tekéntetes és Nagyságos Príni Miklós brigadéros hivlunket gyalog és lovas hadainkkal annak folytatása kedvéért Sólthoz küldettük; kívánván, hogy Isten ő szent Felsége igyünkén eddig könnyörületessége szerint az Kegyelmed jóra czélyozó intentióit megöldja, és azoknak folyamatjárúl itt is szerencsés híreket hallhassunk. *)

82.

Eger, 8. 7-bris, 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Nincs kétségem benne, hogy Sötér Kegyelmedet tudósította ugyan az Dunántúl való győzedelméről Balog Ádámnak: mindazonáltal, nagyobb bizonyoságára nézve, ímé, az simontornyai kapitány nekem írott levelét is includálom; ez, megval-

*) Beniczky G. keze írása.

lom, Istennek nagy kegyelme rajtunk : mert ha ez magát conjungálhatta volna az Fejérvárnál lévő kétezer lovas némettel, újabb corpussal lett volna dolgunk Buda tájján, — noha ugyan most sem szűnt meg azon hír, hogy Erdélyben akarna menni azon németiség, kire léssen szorgalmatos vígyázás ; és ugyan a végre, mihent itt a senatussal való okoskodáson általesem, azonnal Szólnok felé vészem útamat : mert már bizonyos vagyok benne, hogy az vizek, erek miatt Tápénál nem csinálhat hidat, hanem fel kell neki jüni Csongrádhoz ; ha csak annyi, — szemben lészünk egymással, kivált hogyha Kegyelmed Nikházi és Orosz Pál darab hadai helyett Szemerét leküldi Besenyei hadával, az ideérkezett reliquiájához. Ugyanezen hír halála alkalmatosságával bizonyosan értvén aztat is, hogy Fületlen azon sajkákat felverte volna, az mellyek Budáról az passzusokra mentenek volt : Prínyi Miklóst újonnan revocáltam, az kinek úgyis fegyvertelen az népe.

Eszterházi Antalnak micsodás levelet írtam, imé, copialiter includálok ; mellyet is a végre akartam így stilizálni, hogy észre ne vegye : mi okból irattatott, és el ne bízzák magokat ; így Bezerédi promotiója is nem esik rövidségére Ebeczkinek.

Vehette azalatt Kegyelmed kétségkívül Ottlik György levelét is, az melynek hírért, megvallom, nem tudom combinálni azokkal, az mellyeket Bertóti ír Ocskai felől ; mert itt is Ocskai, amott is Ocskai ; ha csak meg nem fiadzott, non potem ! Tagadhatatlan, hogy én ugyan inkább szeretném Újvár táján ütet, mintsem Zolnánál ; hogyha rationabiliter akarok mindazonáltal gondolkodni állapotjáról : maga geniussára nézve is inkább hiszem Zsolna tájján létit, mely is úgy lévén, csak kezdődni fog ezután az árvai-szepesi lármá, kivált ha ű akad közikben ; hogyha mindazonáltal azon hadak az mellyekről Kegyelmed ír, conjungálják magokat Ottlikkal : fognak tehetni szükségéről. Kegyelmed azért bizvást revocálhatja Andrási Pált, mert ez amazal össze nem férnek ; nem is kell annak disgustatusnak lenni, az kitől hasznos operatiókat várhatunk ; nincs is nékem bajosabb gondolkodásom, mint ha ű arra progrediálna, bizonyos, ámbár kevés számú némettel : kit s micsoda quarnizomot tennék az királyi városokra s legfűképpen Kassára, az hol minden dolgok valóban betegesen folynak. Hogy pedig már az el-

lenség motusára térjek : én, megvallom, már minden gondolkodásból kifáradván, csak azt várom : mi lesz bellőle ? Mert lehetetlen capiálnom : miért kellett néki általmenni az Vágon ? holt az Sók felől reparált útjain is elmehetett volna Gútához ; azt pedig, hogy Herbeville marsát kövesse, éppen el nem hihetem : mert Erdélynek nincs most szüksége annyi segítségre ; sőt hogy idején eljesszem, most teszek dispositiót az Pest elei elszállításáról, — mert különben tartok attúl, hogy e télen alimentáltatni fogja magát azon helységekből vagy kétezer ember, az melyet Pesten és környölette tarthatna ; így pedig hallván előre az futásnak hírét : előbb gondolkodik, mintsem magát resolválja az sétálásra. *)

83.

8. Septembris, Egerben. Ottlik Györgynek.

Igen-igen hamar egymásután vettem az Kegyelmed staphetaliter és a nemes compániabéli ifjak által küldött levelét, az melyekből mind az Kegyelmed hozzám való hűségét és szokott dexteritássa szerint folytatott operatióit nagy kedvessen értettem, s látom azt is, s Isten kegyelmének tulajdonítom, hogy kigyomlálja közülünk az színes, nem szíves magyarokat, kiknek hihetetlenségét, reménlem, büntetés nélkül nem hagyja, annyivalisinkább, mivel minekutánna súlyos kezeit vélünk megösmertette : naponkint tapasztalom kegyes szemeinek újonnan való reánk vetését ; s el is hitettem magammal, hogy már Kegyelmednek Bercsényi úr tudtára adta az ellenségnek az Vágon által való menetelit, melyhez járúl az Dunántúl valóknak szép győzedelme, kirül tegnap vettem a simontornyai kapitány relatioját, hogy tudniillik négyezerig való ráczság, alkalmasszámú németekkel és egész munitióval oly véggel indulván Simontornya felé, hogy az Fejérvárhoz jött kétezer némettel magát conjungálhassa és azon erősséget formaliter obsideálja : Balog Ádám háromezere magával die 3. (2) Septembris eleiben menván, velek megharczol, és Isten ő szent Felsége kegyelméből az német gyalogságot egészen eltörölvén, hat ágyúját munitióstúl elnyerte, kétezer ráczt vágott, és háromszázat fogva vitt Simontornyába. Járúl ehhez hadainknak a

*) Pongrácz Gy. keze írása.

Sáros vármegyében lévő tolvajokon vett győzedelme is, melyről, elhitettem magammal, már Kegyelmednek bővebb információjára van. Mivel azért Isten ő szent Felsége kegyelméből az elmúlt keserves confusiót naponként reparáltatni látjuk: nem kevés consolatioval értettük aztat is, hogy az Bercsényi úr táborához gyülekezett had maga indulatjából újonnan összeesküdt az Confoederatio manutentiójára, — a mint is az följebbemlített Főgenerális úrnak megírtam, hogy Andrási Pált revocálván, azon Nyitra vármegyében expediált ezereknek commendóját Kegyelmedre bízta: nem lévén kétségünk benne, hogy magát azokkal conjungálván, mindeneket el fog követni, az mellyeket lehetségesnek ítél lenni. Hogyha pedig Ordódi magát conjungálni Kegyelmeddel találná is: se hadát, se magát Kegyelmed Szepes és Sáros vármegyéből ki ne vigye, mivel mind személyére, mind hadára szükségünk leszen, kivált ha azon hír confirmáltatni talál, hogy az följebbemlített kétezer német Budánál általkelvén, Erdély felé akar menni. Hogy pedig Kegyelmed pénzünket az hadakra erogálta: aztat semmiképpen nem sajnáljuk, sőt még az mellettelévő társaságunkbéli személyeknek is supplálja az egy hólnapi fizetéseket, a mennyivel kevesebbet adott volna Kegyelmed, és hagyja őket Ordódi mellett, hogy a midőn amaszt revocálni fogjuk, ezek is seregekre jöhessenek; s egy szóval az restantiaszedésben úgy kormányozza dolgokat, a mint pro statu temporis legjobbnak ítéli lenni. Ocskay hogy mehetett volna Zsolna táján? nem capiálom: mivel ezelőtt egynéhány nappal azt írták Újvárból, hogy ott mustrálta magát; s mindezekből csak azt hitettük el magunkkal, hogy csak az hertelen való rémülés okozá ezen híreket, mellyek talám már eddigis csendesedtenek az ellenség Vágon által való menetelivel. Az poznániai palatinusné leveléből értjük aztat is, hogy az régen ígért sézát kívánja hozzánk küldeni; melyre nézve írja meg Kegyelmed Zagurskinak, hogy hozza ki azon az úton, az mellyet legalkalmasabbnak fog Kegyelmed találni, Kegyelmed pedig mentül hamarabb küldje ide hozzánk.

A silesiaiak szabad commerciumát igenis, placidáltam: csak Kegyelmed is adja értésekre, az mennyiben correspondentiái által lehet, hogy ezen engedelem csak addig fog tartani, még-

len ellenségeskedésre okot nem adnak; a mint is reménlem, hogy gyülekezeteknek híre is csak inkább a szepesi tolvajoktól származott, kik közül egy Lion névű tisztnek kölletett Árva felé csapni, — melyről, elhitettem magammal, Kegyelmednek már eddig bő informatiója vagyon: mivel Bertóti is írja, hogy tett rendelést azon Árva vármegyebéliek megfogatásáról, az kikkel való correspondentiájok azon tolvajokkal kinyilatkoztatott. Hogyha pedig Okolicsáni Pál a táján találtatik, persvadeálja neki Kegyelmed hozzám való jövetelit. *)

84.

Eger, — 7-bris, 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap expedíált levelemben írtam vala Kegyelmednek azon propositióról, az melyet az senatus eleiben terjesztettem vala, hogy tudnillik ezen szerencsétlen esetünk után bűvebben megfontolván és vizsgálni kívánván: mely módon lehetne hazámnak szolgálnom? — minekutánna értettem volna Generális Károlyi Sándor úrtól az bentlevő ellenségnek mind erejét, mind ellene folytatott operatióit, reflectálván magamot azon levélre is, az melyet az erdélyi statusok ezelőtt egynehány héttel írván, bennünket fejedelmi hivatalunkra és kötelességünkre kényszerítván, bemenetelünket kívánták, megemlékezvén mindazonáltal mind az két országhoz való hiteles kötelességünkről, és leginkább megfontolván ezen mostani subsequált confusiókkal távozásunkkal mely nagy okot adhatunk az kétségbenesett és boldogulásunkban kételkedő elméknek: mind ebben magamat az senatus opiniója nélkül resolválni nem kívántam, mindenekben feltett czélom lévén az két ország szerencséjének és boldogulásának keresése. És minekutánna látnám, hogy mind az hadi operatiók tovább is annál is erősebben következhető folytattatása, az hadaknak öszveszedése, és az netalántán következhető békességnek tractája, ittenvaló subsistentiámot és maradásomat kívánják: mindezek mellett fejedelmi hittel kötelezett hivatalomat úgy kívánom folytatni, hogy amazoknak is ösztönt ne adjak azon opinióra, mintha őket esztendőös bűjdosások- es idegen országokban csaknem koldulásra jutott sor-

*) Beniczky G. keze írása.

sokban az ellenségnek példájúl engedni kívánnám, mivel úgyis, ha szintén Kegyelmeddel magamat minden hadaimmal conjungálnám is: az Vág- mellyéki ellenség ellen offensiva operatiókat nem folytathatok, az feljebbemlített Generális informatiójából peniglen úgy értem, *) hogy az Erdélyben eddig operáló hadak vagy kétezer gyalogsággal megerősítettén, kivált ha bémenetelemmel az lakosoknak szívet adnék, lehetne olly offensiva operatiókat tenni, az melly által az egész országot az ellenség kezéből kivevén, erősségekre rekesztenénk, az honnan artolleriabéli készüllettel még ez ősszel is következhetnék romlása; holott, ha ezen alkalmatosság elmulattatnék: tartó, hogy az ellenség az actu continuálandó cséplése által az téli subsistentiaját hadainknak elvévén, még az elpusztúlt partiumbéli vármegyékben is quártélyok nem leszen, és így okvetetlenül nemcsak az bújdosók fognak kinteleníttetni visszamenni: de még az ellenség lármájátúl is nem lesznek mentek az Tiszántúl való vármegyék; s kivált ha az ellenség hirdetése szerint megszorítottatik, okvetetlenül közbevétetünk az ellenségtől. Hogy pedig ily nehéz pro et contra való discursusok és ratiók között nagyobb reflexiókat tehessenek: az mai sessióra halasztottam votatiókat; az mint is hosszas, s bizony nem helyetlen discursusok után mindnyájan javallották az testőrző gyalog hadaim beküldéseket és magam lassan való követésemet, bémenetelem hirdetésével, úgy tudniillik, hogy Károlyi úr praevie megerősítettén: ha az ellenség visszanyomúl, magam is bemehessek, ha pedig alkalmatosságát látja: meg is verekedhessek velek, kérvén azon, hogy oly szoros alkalmatosságokban személyemet ne periclitáljam, mivel az következhető confusióval teljes confusióban reducáltathatnának az két haza dolgai. Mellyekre való resolutiómat még az Kegyelmed opiniójáig függőben hadtam ugyan, mindazonáltal megvallom, magam is jobbnak látom inkább idején ad operandum et consolandum mennem, mintsem ezután netalántán kéntelen is nyomulnom. Midőn azért mindezek felől töröm elmémet: nem kevés nyughatatlanságot szerez ezen erősség, úgy Kassa és az királyi városok állapotja is; itt az hajdú kevés, az Prínyi Miklósé sem több kétszáznál, az is

*) Eddig Pongrácz írta a levelet: ezentúl maga Rákóczi, végig.

fegyveretlen, Csajágié hasonló. Vas Sándort Kegyelmed esmeri. Kassán az commendans vén Hartel, félénk, az hajdú háromszáz; az tisztek kovács s szabó ábrázatúk, s az mint actu referálja Lemér előttem: oly gyalázatosan tartják az strázsákat, hogy iszonyúság, s így kevés bizodalunk lehet az újonnan csinált és még ez idején el nem készülő fortificatiohoz. Késmárk, Lőcse, Eperjes puszták, noha magokat lovas ellen oltalmazhatnak: álgyúval pedig nem hiszem, hogy oly hamar impetáltathatnának. Melyre nézve, én, megvallom, nem tudom: ha nem jobb volna-e az hajdúval való mezei operatió fenthagyván, az Andrási, Czelder, Prinyi és Csajági regimentit idején szoktatni az erősségekhez? mert in casu necessitatis félő, úgy ne járjunk vélek, az mint az harc után, midőn Újvártúl való féltekbe elszéledének. De mivel ez Kassára s Egerbe sem elég: mit tegyünk az többibe, s ezeket is mi módon? — kívánom az Kegyelmed opinióját.

Az békesség dolgarúl is vala szó; de azt ugyan cum consolatione láttam, hogy mégis csak az jót kívánnák, de ahhoz keveset bíznak: melyre nézve fordítottam az discursust de crestone fundi. Mindenikének rossz az veres. s sokallják az fejërt, s mindeddig azt hitték, hogy 72,000 emberre in completo statu van felvette az fizetés: azért csudálkoztak, hogy sehol sincs pénz, noha in complete van az had, s nagyobb részét megfizették az vármegyék. Boldog Isten, micsoda bódogtatalanság! Holnap azért újonnan explicálni fogom az tabellákat: hadd convincáltassanak, hogy nem lopunk! Proponáltam nekik per ambages az régi projectumunkat, hogy faluk s gazdák assignáltassanak az katonának, s maga szedje fizetését; kapva kaptak: kiki fog holnapra tenni projectumot és difficultásokat pro elucidatione possibilitatis; melyre, ha Kegyelmednek ideje volna, megvallom, szeretném érteni positióit. Tollálatnék ezáltal az vármegye tisztei húzási s vonási, az hadak excessusi, executiók és panaszok, s egyszóval: könnyű lenne az nehéz is.

Ma érkezék Budáról Csajáginak rabságból szökött strázsamestere is, az ki az hajón legyűtt németekkel együtt le mint kormányos, s Betlehem Lászlóval egy hajóba. Az német nem több circiter 700-nál, mind recruta, Erdélybe viszik őket, de semmire való; megütköztek az simontornyai rácz veszedelmén,

és subsistáltak Budán; az fejérvári németről semmitsem hallott, de mondja, hogy Budán létibe gyűtt labanczságra Somogyi Ádám nagy bűzre, 7 paripával s csak az maga szolgálival, s még, hogy észrevéven szándékát, egy szolgálja elszökött volna; melyből félek, hogy ott is inficiáltattanak az dolgok.

Ezeket írván, veszem az Kegyelmed stafétáját is, melyből látom, hogy csak nem felejtí el Újvárt az ellenség; az Istenért, ne maradjon próba nélkül, mert sok az hatvan mozsár s sokat pattog, s ha azt elvesztjük: Nógrád lesz az quártelyja, s talám Eger is megbódúl az szomszédságba; és mivel lehetetlennek látom, hogy köröskörül megszállja: nem hiszem, könnyebb nem volna az sánca s arossája ellen próbálni, mintsem az táborán, egyenlő értelemmel az belsőkkel. Kié adjon Isten valaha már resolutiót tiszteinknek, mert félek, úgy ne aludjunk el, mint az gyertya! *)

85.

Eger, 12. 7-bris. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnapi napon két rendbéli levelét Kegyelmednek vettem, de úgy látom, melynél curiosusabb vagyok az ellenség motusa és szándéka kitanulásában: annál kevesebbet colimálhatok, s az mint ítélni lehetem, már eddég kimutatták kétségkívül magokat az gútai és komáromi jelek effectusi. Én bizonyára nem csudálom, hogy mind magam, mind Kegyelmed oly keveset tudunk gondolkodni az jüvendőkről: mert még az senatorokban is hasonlót tapasztalok; és mivel actu az békeesség dolgát forgatjuk, hogyha tudniillik tractára kelne az dolog, mire mehetnénk, hogy nagyobb rosszat elkerülhetnénk, és ugyau a végre rendremegyünk az nagy-szombati punctumokon, de meg kell vallanom, hogy álmélkodva tapasztalom zelusokat, és mivel szélitbe kiki megmondhatja maga opinióját, eleget beszélünk: de se több, se kevesebb kérésre való materiát nem tanulunk; s mindezek, úgy tetszik, jól volnának, ha tanulhatnánk módot henne, s consolálhatnánk az teli torokkal ellenünk kiáltó szégyenséget, az kinek se kell, sem nem kell az rézpénz: mert meg kell vallani, hogy nagy istentelenséget cselekednek az apró ökör-commissariusok, az kik kedvek szerint limitáltatják

*) Eddig a fejedelem s. k. írása.

az marhát s szedik rézpénzért; s írtódom belé, ha igaz, a mi-
ket mondanak: mert felül penig az új dicatiók későn menvén
véghez, már négy hónapra szedik az dicát, s az kinek kevés
ökre s búzája vagyon, attúl elveszik, az kinek sok, attúl
semmitsem kérnek rézpénzen. Melyre nézve, mivel az rézpénz
feltámoztatását csak ítéletnap előtt harmadnappal reménilhe-
tem, s fehérpénz-fundust kell csinálnom, s azt is hozzája vet-
vén, hogy az hadaink híre, sokasága s regimentink száma meg
nem veri az ellenséget: megvallom, oly opinióban vagyok, hogy
jobb volna újabb reductio által kikeresni az jóvát az tiszteknek;
s kihánni az betegesét és rosztát, bizonyos számra limitálni az
complete interteneálandó regimentek számát, s azoknak in
statu complete vetnénk fel fizetését; egy tallér volna az portio,
azonkívül köntös, hús és quártély, és csak csupán az fizetését
szednénk fehérpénzül, az többit naturalékbúl. Hogy penig
actu consolatioja lehessen az szegénységnek: usque ad tempus
quirtirij ha elég volna, az hat garast háromfelé repartiálnák,
az ketteit adná meg fehérpénzül, és kettüért adna húst, gabo-
nát, s többét felejtenénk el, — mivel úgysem lesz ebből semmi.
De ehhez arithmetica kell, a kihez megvallom, én keveset tudok;
melyre nézve, ha Kegyelmed rá nem érkezik, legalább jó
instruálván küldje hozzám vissza Prileczkit: mert kölömben
mentül tovább halasztjuk ezen dolgot, annál keservesebb lesz
az szegénységnek. Tudom ugyan, hogy ebben sok difficultások
lehetnek, kivált azoknál az kik marhájokat eladván, anticipate
egészlen megfizették novemberig az dicát: de mivel pluralitatis
habenda ratio, csak acceptálnánk azt az ő szerencséjére, s
e mellett exacte fizetni meg az fehérpénzbeli tavalyi restantiát;
lennünk egyszersmind azon is, hogy ha az hadi operatiók meg-
engedik, novemberbe generalis conventust tartanánk, és ronta-
nánk el az kongó-articulusokat: mert rettentű baj lesz azok
miatt, ha majd feláll az tábla, mivel procedálni mellettek oly
nehéz, mint tiltani az nem executiójokat.

Az Antal úrnak írott levelemben következett irreflexiót
Balogh Ádám iránt már remediáltam: mert ma újonnan annak
duplicatúját expediálván, megírtam, hogy ez error calamí, s
néki praejudicálni nem kívánok. Az levelek folytatását az
kalocsai plebanus magára vállolta; és mivel ugyan tüle értet-

tem az kalandozó sajkák visszajövetelét: újonnan leküldöttöm Prínyi Miklóst Csajági reliquiájával az Duna partja megjárására.

Tegnapelőtt az szegény muskava követ (Ukrainzoff) meghalt, ma temetik el itt az rácz templomban; maga volt oka halálának: mert forró hideglelésben hol pálinkácskával, hol serbettel, s hideg vízöntözéssel élt. Evvel ugyan nagy kárt nem vallottunk: mert ha akarjuk, Urbich is folytathatja az mediatiót. Mi karban légyen pedig az muskava dolgai? ezen inclusájából Nedeczkinék megláthatja Kegyelmed. Irják nékem Danczkáról aztat is, hogy az ott lévő svécziai regementek indulófélben volnának erre, Krakó felé, már valaha egyszer suspicióban vévén a svécus Augustust, ki is actu Flandriában ment Eugeniussal conferálni. — De mindezeknek én keveset hiszek, hacsak nem látom.

Elhitettem ugyan magammal, hogy Újvárbán menete előtt adatott Kegyelmed valami pénzt Rotenstanjnnak: de mivel újonnan instált előttem az franczia követ által, hogy ki nem adták volna neki, adattasson Kegyelmed, ha lehet, vagy kétszáz forintot fizetésére.

Az mit Kegyelmednek Murányvára felől írtam vala: nem oly véggel esett, hogy kívántam volna, hogy Kegyelmed megírja az Méltóságos Asszonynak azon „azt mondják“ tülem következtetett mondását, hanem kíváltképpen csak mintegy pro informatione kívántam Kegyelmednek tudtára adni in confidentia, mit mond Azt-mondják uram? Elhitesse Kegyelmed magával, hogy végigmegyek ezen hazugságnak ösvényén; de bár lehetne mód benne, hogy már valaha egyszer szünnének az sok historiák. De mihaszna! én is általláttam azt, hogy az hobtergelt (habt ihr Geld?) ennek az oka, s nyilván meg is mutattam az senatusnak, hogy még csak bikfa-levelet is nem örömet ad az magyar parasztember, nemhogy pénzt adna morgas nélkül. Szánja meg Isten nemzetünket!

Quadányiné instál az fiáért, mert nehéz lovait tartatni; revideáltassa Kegyelmed dolgát, vagy ha eleget szenvedett, bocsáttassa el. Berthóthi Zsigmond udvaromnál fog lenni arestomformában, el sem bocsáttatom még nem complanálja dolgait. Andrási István küldötte ezen inquisitiókat; revideáltassa Kegyelmed, ha méltó, azon katonák dolgát. Révay Gáspár dolga,

úgy tanáltam az senatussal együtt, hogy hadi forumot illet: mert vétke, az mint relatiót tett Kajali, csak per indirectum tangálja az Confoederatiót; én azért az hadi széken revideálatom dolgát.

86.

Gróf Bercsényi úrnak. 11. 7-bris.

Valamint az Kegyelmed 11. 7-bris írott leveléből látom, hogy consentiált Kegyelmed az senatus útozásom iránt opiniójának, — hasonlót cselekszek én is az Kegyelmed az commandírozó tisztek iránt írt opiniójában, melyre nézve csak általláttam, hogy hazánk közszolgálatja nem engedi annyira való abstractiómot az operatiók személyem szerént való folytatásában, az mint némelyek jóvallják; az következhető confusiók mindazonáltal eltávoztatására nézve úgy fogom moderálni az dolgot, az mint az üdő és alkalmatosság fogja hozni magával, s úgy látom, Kegyelmed is alkalmas fogatkozásokat szenved az illenyekbe.

Az mi az erősségek dolgát illeti: az mennyibe lehetett, Kassáról elégséges dispositiót tettem is, hogy rendesebben folyjanak az dolgok; Urbán Czeller két batalionát parancsoltam bemenni, az ki is szorgalmatos tiszt lévén, úgy vélem, fogja jól segíthetni az commendánst; e mellé Bonefus óberst-vochmajsterit placz-majornak decretáltam, és azon vagyok, hogy Hartelnak valamely más accommodatiót adván, abstraháljam az hadi szolgálattól: mivel az ellenséget úgysem meri bevárni, s másként is beteges. Melyre nézve, már az tolvajok egészen dissipáltatván, és azok persecutiójára Szinyavsky uram is bizonyos hadakat küldvén, Andrási regementjét és Bancesiút (így; Bajcsy?) avocálhatja Kegyelmed, elhitetvén magammal, hogy az szükség úgy hozván magával, távollétemben is mind ide s mind oda fog Kegyelmed provideálni; úgy én is idein megtudván, miben legyenek az dolgok? úgy fogom kormányozni operatióimat, hogy lovas kocsikon küldheszek segítséget, az kassai obsidió alkalmatosságával practicált mód szerint.

Való dolog ugyan, hogy az mostani szerencsétlen conjuncturánkban alig tudja az ember, kinek kell hinni? mindazonáltal a suspicióban vett személy útozása semmi oly ártalmast nem mutat, s azt sem vélhettem, hogy factiók fomentálása

kedvéért menne oly földre, az hol ösmeretsége nincs; melyre nézve igenis, jól történt, hogy Kegyelmed delicate procedál ezen materiában. De reliquo, az teli quártély, az adózások modalitását én is úgy látom, hogy csak az campaniának végi fogja kimutatni: mivel már mink is kifottunk az sok tanácsból; hanem ez mai sessióban hazafiúságok megmutatására elengedék a senator urak fele fizetések, az melylyel még az idén restálna az Oeconomicum Consilium, és más déb-dáb modalitásokat is tanálánk, az mellyekkel lehet egynéhány ezer tallérkát az hertelen való szükségekre szerzeni; mellyeket rendben vétetvén, meg fogom Kegyelmednek küldeni, hogy a szerent tudhassa folytatni assignatióit.

Jóllehet ez elmúlt napokban írtam vala Benyiczky Mártonynak az granatírosim mundírja felül, melynek készíttetéséről még az harcz előtt adott vala Kegyelmed parancsolatot; de válaszát nem vévén, nem tudom, vette-e leveletem? Melyre nézve Kegyelmed parancsolja meg néki, kérem, hogy azon mundért szállíttassa ide, avagy bár csak tudja ki, hol vagyon? expressus emberemet fogom érte küldeni. E mellett írván Kegyelmed minapi levelében, hogy az regularis lovas hadakban főstrázsamestert applicálhat: ezen Rebinder nevű svécus tisztet alkalmas személynek látván, küldöm Kegyelmed felé.

Eszterházi Dániel újobban reám jövé, reám kezdte az litániát, sokféle instructióit előttem repraesentálván, melyre már mindinkább válasza volt Kegyelmed által, s úgy tudom, Kisfaludi által is vitte; legjobb volt mindazonáltal több beszédi között az Dunára való hajók felállítása, — melyre nézve szükségesnek látom, hogy ha még Újvártt valami hajók volnának, hogy azoknak kihozatásáról idején tenne Kegyelmed dispositiót: mert olyformában, mint Karvánál, lehetne az passust manuteneálni, de különbön nem, itten penig csináltatni mind késedelmes volna, mind nehéz, mert senki sem tud hozzá. *)

87.

Kray Jakabnak, Danszkára, 16. 7-bris 1708. Egerben.

Az elmúlt postán 18., az tegnapin pedig 25. Augusti

*) Eddig Kántor István udv. hadi titkár kezeirása.

datált levelét Kegyelmednek vettem. Soha nem capiálom: mi-csoda fatalitás impediálja az cambiumokat? holott én is itt az követűl annyira assecuráltatom, s ő is az udvartűl, hogy Danszkára százezer lívernél, Constantinápolyra ötvenezernél ment volna cambium; amannak valóságát nem tudom, de emennek duplicatája is kezemhez küldettetett; más az, hogy az elműlt számadások megküldése alkalmatosságával, melyekre való válaszomat az elműlt postán De Saleur által francziájűl megküldtem Bonaknak, s ímé, Kegyelmednek is includálom. Az acceptált adósságok közzé teszi Kegyelmetek Paib György et és az zsidókat: mégis mostanában mind a kettőtűl búsítta-tom, nem is tudok azért eligazodni a dologban; a zsidók ugyan már posztójoknak hátramaradott részét felveszik, úgy Paip is, ha kívánja, borűl continuáltatik: de pénzt semmi mó-don nem adhattam az országnak sokféle költsége miatt.

Mivel Kegyelmed egy leveliben írta vűt aztat is, hogy az feleségem megindulásárűl minden dispositiókat tett az követ: azt is bizonyosnak tartván, hogy az Clement által küldött cambium vagy kell, vagy nem kell, de csak erogáltatni fog, megvallom, én aztat revocáltam de most újonnan írván Ke-gyelmed, hogy már azon pénznek sokáig való múlatás miatt egy része elkűlt: íratok De Saleurssal az követnek, hogy még ötezer tallért adjon, melyet az követ complanálván, ha még sem indűlna az feleségem: az parancsolatombűl vett portéká-kával indűljon meg Kegyelmed Ottlik Pállal és a több odakűl-dött szolgálmmal, s jűjjen vissza; mely is hogy Kegyelmednek parancsolatban vagyon, magának is megírtam a feleségemnek. Kűkényesdi igen fennkezdte az költséget, melyet én esztendűn-kínt csak háromezer tallér-ra limitáltam; úgy Smid András is computusba teszi ugyan az küldött könyvecskéket: de vau már több esztendeinél, hogy egyet sem láttam közűlek. Dol-gaink Istennek ő szent Felségének kegyelmébűl jobban kezde-nek folyni, és a fele sem igaz annak a mit az ellenség hirdet.

Az Kegyelmed innet való elmenetele alkalmatosságával nem tudván, hogy még Heves felé vette útját, nem keveset csu-

dalkoztam, hogy másunnat elebb tudtam meg az Kővár körül történt lármát, nem mint Kegyelmedtől ; melyre nézve még tegnapelőtt elküldtettem innen igényessen Tokaj felé a gyalogságot, Szent-Iványinak is ordert adván, hogy azokkal az kiket özsveszedett, úgy Bagossi és Almássi batalionival igyekezzenek mentülhamarább Szakmár tájékára menni, és ott az Kegyelmed orderit várni ; melly is, úgy látom az Kegyelmed 12. írott leveléből, igen alkalmatossan fog esni, s nem is kéne a Szamos-Ujvár tájékán lévő németnek sok időt adni a sánczolásra.

Az generál-stób és volentérség fizetését onnan veszi, az hunnan assignálva van ; az utólsórúl mindazonáltal úgy tudom, hogy az elmúlt téli alkalmatosságával kevés emlékezet vala : mivel az tavalyi campaniában kiki közülek maga kedve szerint szolgált, és így egyéb quártélyt sem érdemlett, ez idei szolgálatjokrúl pedig szükséges reflexiót tenni e következő téli quártély osztásában.

Az Erdélyben menendő németnek egyéb híre nincs, hanem a mit Kegyelmed ittlétében értett, ki is már Budáról lement a Dunán ; írja mindazonáltal Beresényi úr aztat is, hogy Mércinek egy szolgálója szökött volna ki Nyitrából, az ki előtt (a mint mondja) nem tudván, hogy németül tudjon, mondott volna olyast a commendans más tiszteknek, hogy bárcsak azt tarthatnák meg ez idein, a mit nyertének : mert az tábor egy részének Imperiumba, másikának Erdélyben kelletvén menni, nem tudnak, hogy fognak mindenütt sufficiálni ; de azt a lement németre értette-é, vagy másra ? azt nem tudják.

Javallom, hogy Eötves Miklóssal jobban czinkig-czvanczigoljon Kegyelmed : mert az innekső földre ha bízzuk magunkat, nem jó lesz. Kassára és Egerbe még az jövődő aratásig is több kell, és az Beresényi uram táborának is nagy része ezen vármegyéből fog élödni, — hát még az non putaremmre mi köll, és e jövő téli quártélyra mi marad ?

En már csak a megholt mosqva követnek halála előtt elküldött curírját várom, s következőképpen azonnal indulok ; addigis mindazonáltal ha mit elkövethet Kegyelmed az ellenségén, elmúlatója ne légyen. *)

*) Beniczky kezeírása.

Gróff Bercsényi úrnak. 17. 7-bris.

Sok kilső országbéli expeditióim miatt nem érkezvén az elmúlt postán az Kegyelmed tizennegyedik írott levelének válaszosztására: ma újonnan érkezék más is, az mely csak azért is ösztönöz az írásra, hogy rakásra ne gyülekezzenek, és az könyvecskék írására ne adjanak okot.

Az papok iránt való panasz megvizsgálására jól expedált Kegyelmed Huszár Józsefet, és midőn ezen dolgot tegnap Mérei és Körtösinek mondtam volna: igen jóvallották, hogy maga jószágiban Óvár kerül bújdosó Pongrácz püspöknek committáljam, s elhitettem magammal, hogy magyarsága szerint fog véle procedálni, és mivel egyszersmind vicariusoknak is ötöt kívánják, — reáruházom azon auctoritást.

Megvallom, még Bezerédi felől suspendálom ítéletemet: mert azon particularítások az mellyeket írnak megfogatásáról, egykevéssé hitetlennek teszik előttem dolgát; bárcsak suspicióból ne praecipitálta volna Antal úr megfogatását: mert juthat Kegyelmednek eszébe, hogy némely alattomban való vádlásokra tavaly is igen pronus volt erre, — s Bottyánnal is úgy esett volna most, ha praecipitálta volna Kegyelmed.

A bavarus hírét annyiba confirmálhatom, hogy Kökényesdi írja Párisból de dato 12. Augusti, hogy 4-ta eiusdem egymás elleniben úgy állott az német táborral, hogy harc nélkül nem recedálhattak, — azúta penig már sok történhetett. Mink is most mind az rézpénz dolgán és az impositiók jüvendőbeli könnyebbítésen rágódunk: de az mely nehéz az rezet megemészteni, oly nehéz az nehezet könnyővé tenni. Az utolsó postán megírtam Kegyelmednek: mire tehet Kegyelmed reflexiót az fehérpénz mostani hertelen assignatiójában; ez is jó lesz most hertelen, még többet szerzünk.

Az danczkai correspondensem írja nékem, hogy az svecus suspicióban kezdette venni Augustus dolgát, az ki postán Flandriában ment volna, és onnan visszatérvén, az sziléziai szélekre küldötte hadát, maga conferentiába volt Sembekékkal, és hogy az svécziai hadak minden órán készek az indulásra, s gondolja, hogy az magyarországi szélek felé fognak jönni, — melyről Kegyelmednek az jövő postán többet fogok írhatni:

mert most fordítják az svécziái udvarnál lévő emberem levelét, melynek relatióját, ímé, includalom az minapi harczról, — és így térek az Kegyelmed második levelére.

Nem tudom, mondtam é Kegyelmednek, vagy csak akartam mondani az dánus hadak lejöveteléről való reflexiómot? hogy tudniillik nem hiszem, hogy ezen harcz után ellenünk operatiókra segítsék az németet: mert olly okból jövőn, hogy Lengyelországra mehessenek, nekik nem az mi romlásunkra, hanem békeltetésünkre lévén szükségek, vonyagatásokkal az németet, jelenlétekkkel bennünket fognak arra erőltetni; ennek tulajdonítom én az német csavargását, az moszkva kísedelmét pedig annak, hogy még Pozsomba ki nem adták az választ, az mellyet infallibiliter nekünk is megküldenek azon curír által, és ha arra nem akarnánk állani, még talán Augustus is megijeszt bennünket.

Talaba levele nagy haszontalanság, engemet is csak iszonyít, de Nedeczki által küldendő levelére revocálja magát; valóban szép kis bolondság az által küldeni az levelet, az kit vádol; már is általláttam az ridiculus must; fizetéséről pedig tettem dispositiót, requirálván Sinyavszki uramat. Az Kegyelmednek volanter küldött levelét én bizony csak most olvastam, supponálván, hogy Kegyelmednek is csak azt írja, az mit az senatusnak; úgy is van; csak azt látom belőle, hogy nehéz az rabnak contentumot tenni, mert jó lélekkel írhatom, hogy nagyobb könnyebbsége vagyon, mintsem eddig volt: sítálása az bástyákon szabad, és conversatiója is az tisztekkel; ételeitala az mint eddig, — kérésének pedig satisfactiója num sit de tempore? elítélheti Kegyelmed.

Révai Gáspár dolga revisióját Györki és Kajali uraknak már committáltam, s úgy vélem, már is sub termino van dolga. Az Oeconomicum mit gondol? nem tudom, mert még idejövetelemkor megparancsoltam, hogy suspendálja determinatióink executióját az jószágok iránt. Pekri Kegyelmednek haszontalanságot ír, és csak az kővári megijedt örög-asszonyok hírét, mert Károlyi csak conferentiára jött vala ide, és mivel eleintén megirtam vala neki, hogy az hadak confusióját csavargássá által távoztassa: az német utánanyomakodván, utat vesztett, és az havasokon általhozván az hadat az magyaror-

szági szelekre, olly orderrel hadta vala Bagosit, hogy ha utánanyomúl az német, Kővárhoz szállítsa artoleriát és az bagasiát, s maga forduljon az Székelység felé ; most pedig minden legyenek dolgai? ímé, includálom az utolsó levelét. Qvadányit elbocsáttatom, Garast megfogatom. Szemere lejövetele pedig annál is szükségesebb, mivel ezelőtt harmadnappal Kőröst felverte az rácz, s Hatvannál néki Besenyeinek hetszáz katonája vagyon, de nincs kire bíznom az commandót; most ugyan Sötérrel s Prínyi Miklóssal leküldöttem őket: ha valamiképen kótya-vetyézni tartózkodott volna azon ezerig való lovas s gyalog ráczság Szegednél, hogy felverjék őket s úgy menjenek az sajkák kergetésére, az kik miatt mégsem mehetet által Kisfaludi László. Ezeket így tudván, adhat Kegyelmed neki olly ordeit, az mint szereti, csak menjen hozzájok; azután pedig, ha Veres-Egyháza táján avagy az Mácsavölgyén subsistál: akkor conjungálhatja Kegyelmeddel magát, az mikor Kegyelmed fogja kívánni.

90.

Gróff Bercsényi úrnak. 18. 7-bris.

Bizonyára, úgy látom, én is nem kezdhetem másként leveletem, hanem Istennek szent nevit áldván, az midőn új kegyelmességének terjedését igyönkön olvasom az Kegyelmed 17. írott levelében; mert mind ezen hírekből s az fűdnépe és némellyek elpártoltak megtéréséből s mások veszedelméből nyilván látható dolog, hogy mindezen csapásával is Isten ő szent Felsége bennünket eltörteni nem kíván, hanem az egyességre és hazánkhoz való hívségre bátorítja az szíveket, és eltörli azokat, a kiknek inkább oda volna hajlandóságok. Tehetnék, megvallom, ezekhez sok consideratiókot, ennek nyilvánvaló próbájára: de olyakkal leveletem hosszabbítani nem kívánom, az mellyekről úgy is tudom, Kegyelmed eleget gondolkodik, és büles elméjével által is látja; azt egyedül megvallom, hogy nem gondolkodom már én semmi jüvendőről, mert azon csudálatos útokat, a mellyek által Isten ő szent Felsége kegyelméből vezettetünk, elmém fel nem érheti. Mert ugyanis ki volt az közöttünk. az ki az elmúlt harcunk után csaknem mondhatom, mert volna is magának hizelkedni ezekkel, az

mellyek következtek, kivált Nyitra vára feladása után; azért akár mennyit csavarogjon az ellenség, mustrálja s tétesse magát, — csak nem megyen tovább az isteni szent akaratnál. Térek azért inkább azokra, az mellyeket szükségesnek látok lenni: az Isten ő szent Felsége jóra vezető kegyelmét emberi mód szerint való mediumokkal is mintegy, ha merem mondani, segéljük; melyre nézve minden istenadta nap sessiókat tartok, és az sok sivás-rívás s szegény ember átkozódása enyhítésében fáradozunk; és noha tudjuk, hogy valamint az hadakozást, úgy annak a terhét el nem kerülhetjük, úgy eztet mindenkor követni fogja az siralmas panasz: de mégis azon volnánk, hogy könnyebbétenénk a nehezét, melyre nézve pro idea harminczezer ember alimentatióját felvévén, azt végeztük, hogy annyira való hús és gabona praestatióját felvetünk az vármegyékre, és az Kegyelmed opiniója szerint is tolláljuk az nem pénzbeli adót; pro Novembri, ha lehetséges lészen, vagy generalis gyűlést tartsunk, vagy particularis consultatiót de modis et medijs, az melylyel az feljebbemlített számú hadat fizethessük és tarthassuk, az Dunántúl való hadon kívül; mert ugyanis, mi haszna az sokaságnak számával hadakoznunk, az melynek hírével, már experiáljuk, hogy ellenségünk ellen nem proficiálunk? De legnagyobb kín rajtam az sok fehérpénz-restantia, a melynek kifizetése valaminthogy szükséges, — úgy tapasztalom, hogy meg nem fogja szüntetni az executiókat, s beléfárad az elmém, az midőn ezeket segíteni kívánom; s úgy látom, csak ezt is Istenre kell bízunk.

Az inclusák közül kifelejtett Kegyelmed az lenitei (ledniczei) commendans levelét, melyre nézve én is csak imaginative dícsérem az Kegyelmedtől dícsért szép resolutióját; Révai Gáspárnak pedig holnap lesz a terminussa.

Ez elmúlt napokban Szluhátúl vett marhák hérit hallván, hogy minden ember s gondviselés nélkül tengődnek az Tisza mellyékén: azokat idehajtattam, s találtaték tizenhárom héjával ezer, az kikkel ideérkeztenek, és ugyan most concurráltak Helenpach emberei is, a kik azokból defalcáltatni kívánják azon marhát, az mellyet Helenpach Ujvárbán küldett vólt creditor ki fizetésére, de az vár szükségére ott megtartóztattnak; de mivel ezen materiában épen semmi információm nin-

csen, s confusiót szerzeni nem kívánok : mind az marhát, mind Helenpach emberét megtartóztattam ; szükségesnek ítélem, hogy Szluha sietséggel küldení emberét, a ki dispositiókat tenne felülek.

Czaugner és az több szakolczai és az hegyallyai városokból hozatott rabok úntatnak és kínoznak, és miben legyen dolgok? mivel megvallom, vagy nem tudtam, vagy elfelejtkeztem : elvárom irántok az Kegyelmed opinióját ; az első igen kívánczozik haza, és újabb hit letételével is hívségét erősítené, s nagyon offerálja az commerciumok elüsegétését.

Már én csak az moszkva curírja jüvetelére várokozom, s azonnal hazaeresztvén az senator urakat, elébbmáskálók, — de abba is nagy a bajom : mert az magyarországiak máskálást s az erdélyiek penig sietést kívánják, s meg kell vallani, in desperatis terminis vannak.

Az szegény trencsényi rabok consolatióját, tudom, eddigis el nem múlatta Kegyelmednek ; kérem is, az szegény palotások és granatírosaim szabadulását sürgettesse Kegyelmed : mert csak reménlem, hogy többet fognak még ők hazájoknak szolgálni más mezei ezereknél, azoknak penég, meg kell vallani, mind tiszték s mind közlegények iránt azokból állott a jova, az kik vagy elvesztenek, vagy még ott vannak.

91.

Gróff Bercsényi úrnak. 21. 7-bris.

Az Kegyelmed 19. irott levelébül az moszkva tiszt jövetelét értvén, úgy látom, nem várta meg azon passust, az melynek küldésérül írtam vala Kegyelmednek az tegnapi czédulámban ; ezen levelébül peniglen Kegyelmednek látván, hogy Luzsinszkit hozzám küldi : nem tudom mire magyarázni, hogy csak az copertájára irván maga, hogy postárul postára hozzák sietséggel, elmaradott ; és így nem tudom, az moszkovákkal jön-é, avagy lelkeismérete máshová vezeti? Mellyet Kegyelmednek sietséggel akartam tudtára adni, hogy megvizsgáltathassa útját.

Újvárnak obsidióját már én is bizonyosnak tartom, az praeparatoriákra nézve, de ha az bennelévők betegeskedése s resolutiója meg nem csal : úgy tetszik, még tizenkét ágyútúl nem félténém. Az mi azért az elsüt illeti : mivel még Csajáginak száz-

ötven fegyvertelen hajdúja Gyöngyös táján mondatik lenni, Török Ferenczczel küldöm őket az Kegyelmed táborára: talán még in tempore lehetne beküldések; mert ha fegyvertelenek is, jó lesz nekik az betegek fegyvere, mely bíjával nem lesz Újvár. Mivel penéglén tudom, hogy Kegyelmed semmitsem fog elmúlatni mindazokban, az mellyekkel fogyasztathatja az ellenséget: azoknak modalitásáról semmit sem írok; azt mindazonáltal méltán consideratióba veheti Kegyelmed, hogy tizenkét ügyű az lövés kezdetétől nyolczadnapra elkészétheti a bressát, ha jó pattyantúsi és requisitumi vannak.

A faluk elégettetéséről való projectuma Bertótinak nem megvetű: mert ezzel mind most gátlást tehetünk az ellenségnek, mind ha, kit Isten ne adjon, ha megvenni, fogyatkozást, — de előbb mentülhamarabb el kellene őket szállítani.

Brenner nem consiliarusságot, de az csanádi püspekséget kívánja, melyről már volt ugyan túllem válasza, hogy nem lévén pap, azt néki in scandalum Cleri nem conferálhatom, de mégis, úgy látom, nyughatatlankodik, mert gondolja magát necessariusnak lenni, én penig csak azért is nem sürgetem expeditióját, mert semmit sem múlatunk ha szintén az tractatus küldött projectumára megvárjuk is az választ, — talán addig evaporál az fejéből; mert úgy látom, nagy ambitiójú ember lévén: mivel contentumot tenni nem lehet, disgustussal küldeni nem jó. Már úgy látom, nekünk csak üdőtől kell várnunk. *)

92.

Egerben, 21. 7-bris. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 19-dik dalált levelét vettem, melynek hosszas írására és újított panaszira, csak elhiszem, nem kevés ösztönt adott az 16. datált és cancelláriámról expedíált levelem, az mellyet Kegyelmednek az Heves vármegyei dologról irattam; de, boldog Isten! oly ösmerhetlen vagyok-e? hogy még eddig sem láthatta Kegyelmed által az illyenekbe observált modalitásomat; avagy talám az cancelláriába és expeditióba esett fogyatkozás? melyben nem parancsoltam irattatni, hogy Kegyelmed praetensióját elengedje, hanem, hogy csak úgy végezze dolgát az ne-

*) Eddig Kántor István írása.

mes vármegye, hogy tüle ne búsítsassam: mert impossible az ország determinációja ellen nem imponálhatom, s az vitézlő rendnek is méltó iustantiáját denegálni nem kívánom, noha tagadhatatlan, hogy egyik fületem a szegénység átkozó ló és siránkozó panaszira figyelmeztetvén, s az másikával az vitézlő rend zúgolódó morgását hallván s nyomorúságát szemlélvén, alig tud mely felé hajolni sok rosszal terheltetett és ostromoltatott elmém, — mivel ezen országba se a vármegyék, se a vitézlő rend nélkül nem lehetünk, és akárki miként considerálja az elmúlt Thököly uram hadakozását: de valamint szerencsétlenségét nagy részről az vármegyék elpártolásának, és ezeknek disgustussát az kéméntelenségnek tulajdoníthatni: úgy most islátható dolog, hogy mindezekről méltán tarthatván, oly szükségünk legyen egyikire, mint a másikára, és én lévén az panaszoknak és sívásoknak s rívásoknak centruma, kitkit consolálni igyekeztvén, egyebet nem írhatok, hanem hogy úgy complanáltassanak az dolgok, hogy kiki contentus lehessen; mert valameddig más ellen panaszolkodnak énelöttem: mind fennmarad az feleknek az satisfactióról való reménségek, de valamikor én rövideden kiadok panaszokon: nem lévén hova folyamodniok, desperatióra változik az reménség. Az Kegyelmed inclusáiból, való, hogy semmi örvendetes materiát nem értek: de hiszem, mindezeket megváltoztathatja az, a ki eddigis maga ingyen való szent kegyelméből kormányozá ilyünket!

Hová voltak assignálva az stabalis tiszték? én, bizonyára újonnan is mondhatom, hogy nem tudom, mert megfelejtkeztünk-é rólok, vagy ki nem telhetett? de az tabellákban sohol nem találom neveket; jut mindazonáltal eszemben, hogy olyan rendelést tettem, hogy az generalis-stáb fizetésére a stabalis főquartelymesternek legyen gondja; az volluntírok dolgát pedig lássa, hogy accommodálhatja Kegyelmed: mert én bizony az alchimiához keveset tudok, ott is hejában keresek, a hol nincs, mivel mindenek assignálva voltak és vannak, s fogatkozás nélkül schol sem vagyunk.

Grabaricsnál micsoda pénz vagyon, azon kívül az mellyet Kegyelmed az aranyváltásra adatott vala? nem tudom; én azt is nem szánom hazámtól, de úgy látom, hogy az abrukbányai nagyhírű oeconomiát így félben kell szakasztanom: mert

én oda másonnan nem provideálhatok; disponáljon azért Kegyelmed felőle, a mint legjobbnak ítéli; ha marasztani meg nem lehet, az én kéremért hazám meg ne fogyatkoztassék. *)

93.

Gróff Bercsényi úrnak. 22. 7-bris.

Ezen éczaka érkezvén az Kegyelmed 20. expedált staphe-tája és levelemre adott válasza, abból is confirmáltatom azon opiniómban, az melyben valék az szegénységnek sublevatiója iránt, melynek átkozódásiért nem hiszem, hogy Isten ő szent Felsége reánk bocsátotta volna ostorát: mivel annak mi directe nem valánk okai, sőt az rézpénz folytatásában is könnyebb-séget kívántunk néki szerzeni, és bizonyára mindenek nagy consolatióra lettenek volna, hogyha az Isten annyira meg nem vakította volna nemzetünket annak folytatása respuálásában, mert legnagyobb terhe s pusztulása abból okoztatott, hogy az marha- és gabona-vérő commissariusok magok limitálták a marhát, és torkon verve vették el a szegénységtől, s másfelül az vásárbírák kínzották őket és az vármegyék hertelen inpositiói. Már mindazonáltal itten miként subrepartiáltuk az gabonát és az húst? mindazokat fogja Kegyelmednek transmittálni az cancellariám; az fundus harmincezer emberre vagyon limitálva, és minden hétre öt-öt font hús, úgy, hogy a prima Maji az szerint ineálják a computusokat az commissariusok, ez szerint reducálván az díca után inponált hat garast, és a kik praestáltak volna rézpénzül, acceptálja, s tovább ne aggraválja annak acceptatiójával; mert ugyanis mi haszna naturálékkal kínozni az szegénységet, az melyből magának pénzt teremthet? Sőt jobb volna, olyan projectumot is készítenénk, hogy az Dunántúl való hadakon kívül harmincezer embert tartana az ország, reducálnánk az sok stabalis tisztet, s ötnénk-vétnénk az mint lehetne, s hajóznánk az sok szerencsétlenség hajjai között. s imputálnánk fizetésekben kinek-kinek az fiscalis jószágok jövedelmét, az kiknek mi conferáltatott, s úgy subsequálna az nova donatio: mert ha Kegyelmed considerálni fogja, mely könnyen praestálhatja az gabona- és húsbéli adót az szegény-

*) Beniczky keze írása.

ség: azonnal meg fogja látni, hogy fehérpénzecskét is adhat. Mellyekről, ha Isten üdőt s alkalmatosságot enged: lehetne egy gyűlést tartanunk sub initio Novembris, Losoncz, Gyöngyös vagy Szerencs táján.

Mindezek között, midőn az szegénységnek sok terheltetését vizsgálnám, tovább is kit-kit hitére kényszeríttetném az titkos és magában forralt panaszoknak kijelentésére. Mik mondatatnak és bizonyosnak lenni állítatnak Csáky István úr ellen? ímé, includálok Kegyelmednek, mellyeknek megvallom, jobb remediumát nem találám, hanemha valótalanságok, az commissariatusság számódása alkalmatosságával (így); mert úgy látom, csak nem fog ez a nemzet örömet contribuálni, a még nem bizonyos benne, hogy maga számára fordíttatik adaja. Abban is tanálnánk valamely fehérpénzbéli költségecskét, ha valamely része megvólna az húszezer forintnak, s az kecskeméti marha árának, és a praesidiumokból vett pénznek; ezeket mindazonáltal, kívánnám, úgy kormányozná Kegyelmed, hogy sok disgustus és panaszok nélkül véghezvethetnének: mert ezek előttem nem per formam relationis producáltattanak, hanem hitbéli kényszerítésre adattattanak ki.

Már az mi az ellenség dolgát illeti: mihent maga operatióit Újvár ellen folytatja, megvallom, nagy keserűség nélkül nem considerálhatom, hogy mindnyájunknak országostúl úgy kelletik lennünk, mint a zágon álló madaraknak; *) mert ha annak rendi szerént kívánja az obsidiót folytatni: kétségkívül az lovassával Kegyelmed ellen fog agálni, hogy portázások által ne infestáltassék; de akkoron Ottliknak keményebben kell a dologhoz fogni, kivált ha az Dunántúl valóik keményen nem fognak az diversiókon, kikről micsoda híreim vannak? ezen includált simonytornyai levélből megláthatja Kegyelmed; én ugyan ma is iratok a végre Antal úrnak is, az correspondentia folytatására offerálta magát az kalocsai plébánus, melynek Kegyelmed küldheti leveleit, ha szintén innen eltávoznék is.

Pest vármegye elszállíttatásáról ma expediáltatom az or-

*) Aláhúzva a protocollumban, — az eredeti titkos írás jelzésül; alább szintűgy.

dereket Sze merének, ki is már Aszódhoz érkezett, és tettem oly rendelést, hogy falunként szállíttattassék el a szegénység, s el ne széledjen, mert kölömbön tartok attúl, kivált ha e télen ploquadálni akarná Újvárt, hogy Vác tájékára fogja transferálni quártélyának egy részét.

Az Szluha marhájaival én tovább is valóba nagy bajba vagyok, mert hitvánságára nézve reá sem akarnak nézni az Helempach emberei, azok peniglen az kiket Kegyelmed Vay Ádámhoz relegált, még nem compareáltanak; s csak látom, hogy országostúl nincs nekünk szerencsénk az kereskedéshez, s félek attúl, hogy ezen temérdeki marha is reá fog szorulni az téli quártélyra.

Bárcsak már tudnám, ha várhatok-e valamely választ az mosqua követ levelére? mert az szegény erdélyiek is in desperatis terminis vannak, s kételkednek arra felé való menetelemben, s innen való elmenetelemmel is nem örömet várakoznék az lármára.

Mivel azon inclusák között, az melyeket Kegyelmed egyszer is másszor is kezemhez küldött, sok megtartásra való levelek vannak: imé, mindazokat vissza küldöm, hogy segregáltassa, mivel némelyek iránt particularis reflexiója lehetne Kegyelmednek, melyek vagy előttem nem constálnak, vagy megfelejtkezhettem rólok.

94.

Gróff Bercsényi úrnak 23. 7-bris, 1708.

Hogyha magam távollétemben alig tudom elmémet meghatározni a sok csavargó hírek között: könnyen elítélhetem, mennél nehezebb dolga légyen Kegyelmednek, közel létébe; vigasztalának ugyan, megvallom, az Dunántul való hírek, az melyeket mind általolvasván, nem látom Isten kegyelmébül, hogy már azokat félthessük; de az innekso ellenség szándéki nem tudom, mit reméltethessenek velünk: mivel lovasságát általhozván egészen elhitettem magammal, hogy Kegyelmedet nem fogja közül szenvedni magához; de in illo casu jobb nem lehetne, mint Nyitra táján Ottlikkal valami hadat hadni, és az Újvárt obsideálók dolgát kitanulván, egy csavarodással amavval megegyezvén, kemény próbát tenni rajtok; noha megvallom, hogy ebben is nehéz quaestio exurgulhat, — mert jól tudom

én, hogy akkor is az előttevaló szaladni, az utánaavaló széledni fog, elannyira, hogy meg kell vallani, hogy csak az Isten kegyelme segíthet rajtunk, melynek útját-módját s csaknem mondhatom, reménségét, az emberi elme ki nem gondolhatja.

Ma érkezék hozzám Luzsinszkival az Kegyelmedtől küldött mosqua, és Urbik levelét praesentálván, csak elhülék belé, hogy ő fejdelem, és az czár húga az felesége, melyet, elhitettem magammal, hogy Kegyelmed nem tudott. Írja ugyan az követ Bécsbül, hogy nem contrarius az békességtől az udvar, és azon kér a bolond, hogy Morva szélére menjek: mert úgy jó praetextust fog tanálni az velem való titkos szembenléltre, és azt jovalja, hogy de nomine mediationis ne sokat beszéljünk, az melyeket Pozsomba concludálni fognak, azoktól ne idegenkedjünk, és hogy az erdélyi fejdelemség helyett equivalensrül s úgy jószágim cserélésében is ne legyek contrarius. Szép kis conceptus!... ezért bizony Maklárig sem indulok; csak azt bánom, most is elhitetik magokkal, hogy nem ösmerem őket; én is magammal, hogy nincs haszna az békesség reménségének, melyre nézve én már holnap elbocsátom a senator urakat, és szerdán talán magam is megindulok. Prínyi Miklóst ma küldött orderem által revocálom, és Vas Sándort valamelymódon kiigazítván, helyébe teszem az várban; az lovas hadát Szemeréhez fogja küldeni, Sötéren kívül, mert már Kőrös felferése után épen lehetetlen, hogy az városok közül kivihesse hadát; ha peniglen Kegyelmed Szemerét revocálja: legalabb két seregecskét hagyjon Pest elein, mert a nélkül egy óráig sem marad helyben az dicsíretes hatvani végház, s oda lesz magazinumok; mert már minap Sötér alig távozott el tőlek: azonnal szekérhátán voltak, és el is futottak volna az semmitül, ha egy sereg karabélyost nem küldöttem volna oda salaquardának. Bárcsak mindazonáltal az faluk elszállíttatását vihetné véghez Szemere: mert csak félek attúl, az mit az tegnapi levelemben is megírtam. Hiszem, ha szintén perseqálni akar is, és az gyalogjával Újvárt megszállja: legalább még amaz megerősíti magát, addig el nem távozik, Szemere penég Veres-Egyházátúl legfeljebb két nap conjungálja magát Kegyelmeddel. De mindezekbe cselekedje Kegyelmed azt, az mit legjobbnak ítél.

Az Dunántúl valók iránt resolutiómot az Kegyelmed válaszához fogom alkalmaztatni; de megvallom, egy darab üdőtől fogvást kiváltképen való kívánságát látván Rátki Dánielnek az mezei szolgálathoz: szeretném közébbe applicálni ötöt, és talán jó is volna neki Fekete István ezere, mivel protectionalissábúl látom elpártolását, avagy szándékának érdemes megbüntethetését.

Ha Bottyánnak lehetne persvadeálni: jobban ötöt nem applicálhatnók, mint velem Erdélybe; mert megvallom, már ottan néki teljes hitele alig lehet, a nélkül penég csak bajára leszen Kegyelmednek; hiszem, ha vérszemet kapna, újonnan felküldhetném.

Nem hiszem, tudtára nem adta volna Kegyelmed Berthóti Ferencz, hogy Ordódi részeg-korába Rajselt az Lubomirszki secretariussát megverte és megsebesétette, — kire nézve ma parancsoltam arestomban tételét, és törvényessen revideáltatom dolgát, mert felettébb is rút cselekedet: mert amaz nála lévén ebéden Lőcsén, elmenetele után rajtament karabélyosokkal és arnótokkal, az Lubomirszki határán belékapott, s megvagdalta; amannak tegnap vettem levelét és satisfactio kívánását.

Hogyha még Ottlik ott van: parancsolja meg Kegyelmed néki Urbán Czeller regimentestül való leküldését Kassára. *)

95.

Eger, 24. 7-bris. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed Verebélyi és Horváth Jankó által küldött levelét vettem, és mivel Kegyelmednek, úgy reménlem, az elsőre már elegendő válasza lehet, térek az utólsóra; és az mi az rácz dolgát illeti, és az mely gyülekezetirül Kegyelmedet Szűcs János tudósította, nem egyéb lehetett annál, az ki Körös városát az elmúlt napokban véletlenül felverte, és az kiknek Sötér három seregivel alkalmasint resistált vólt: de végtére nem resistálhatván, recipiálta magát az templom kerítésében, melytül kéntelenítettett recedálni. Az mint az akkoron elfogattatott rabnak examenibül constált előttem: vólt gyalog,

*) Egy lap üres. Eddig Kántor írása, innét újból Beniczkyé.
22*

lovas tizennégyszáz, a ki is a Bácskaságról, Maros tájékáról, és az Balog Ádám-tól megverettetett s az Dunán által Veres-martnál költözött rácok hulladékjából verte volt össze magát, és kétségkívül el is oszlott: mert nyomban küldtettem volt utánna Szemere és Bessenyei hadait, úgy Prínyi Miklós hajdút is kocsikon, de tudósításokat nem vehetem. Az Erdélybe menendő németnek semmi híre nincsen, sőt az mint Antal úr leveléből értem, az is visszament, a ki Hajszterral Fejérvárhoz jött volt, és ugyan Gútánál vissza is költezett a Dunán, a mint közülek fogott rabok relatiójából constál; azon gyalog németek pedig, az kikiről Kegyelmednek relatiója constált az Csajági strázsamesterének, régen lementek Budáról hajókon, a mint megírtam Kegyelmednek.

Hogy Kegyelmed az abrukbányaiak segítségéről tett rendeléseket, az igen helyesen esett; mert megvallom, hogy kevés reménségem lehet azon operatiókhoz, az melyekről itten kívántunk dispositiókat tenni, és a porhoz két hónap múlva is alig bízhatok, azzal peniglen a kit hertelen lehetne szerzenem, — bárcsak az hadak szükségét érném be; és így csak ahhoz fogjon Kegyelmed, az mi lehet.

Eddig való indulásomat kéntelen valék halasztanom az moszkvai curír visszajöveteléig, kinek válaszából mivel az egész senatussal úgy találánk, hogy reménségünk nem lehet az jó békességhez: e jövő szerdán Isten kegyelméből megindulok, és az bagasiámot Lúcznál fogom általköltöztetni, magam penig Tokajnál megyek utánnok; Szerencsen mindazonáltal talám vagy harmadnapig fogok késni.

A mi az Kegyelmed kenyere és szalonna oblatióját illeti: azt nagy kedvessen veszem, s kívánom is, hogy elhitesse magával, hogy az is kedves nékem az Kegyelmed házában, s jobbízó ott, mintsem másutt volna a speciale, a hol gondolnám, hogy oly jó szívvel nem adnák azt, mint Kegyelmednél ezt; azon földre való menetelemmel mindazonáltal éppen nem kívánnám, hogy a nemes vármegyék a szegénységet aggraválnák: mert én mindenütt készpénzen szoktam élni; a mit mindazonáltal a nemes vármegyék a szélekben való lételemig fognak praestálni, azt is a subsidialis quantumban kívánom acceptaltatni.

Az rabok szabadulását accelerálhatja Kegyelmed, mert úgyszólván ideig fogja folytathatni Szluha: mivel minden apparentiákból úgy látom, hogy megszállják Érsek-Újvárt; Tökölit mindazonáltal most küldöm Munkácsra, mert hertelen való szabadulását nem látnám jónak lenni.

Hogy az labanczok az császárral nem contentusok, abban semmi kétségem uincsen; mert ugyanis csak tapasztalható dolog az, hogy egyedül annak az magyarnak kedves az német barátsága, a ki nem kénytelen hogy vele éljen.

Az németnek minden szándékából azt collimálom, hogy az gyalogját besánczolván, lassú obsidióval fogja bombázni Érsek-Újvárt, az lovassával pedig Bercsényi urammal lévő hadaiukat nyomni, és az pozsonyi gyűlésnek adandó resolutionját az országban publicálni, gondolván, hogy azokat megmézesítvén, és ugyan ahhoz ragaszkodván az vármegyék: elkerüli az formalis tractát, melyről való példánk már mind szegény édes atyám ideiben, mind Thököly uram hadakozása után vala, az mint e mai sessióban szépen emlékeztete mindnyájunkat Barkóczi Ferencz úr, és legottan utánnavetém az okát, az mely is nagy consideratióra méltó, hogy csakugyan azokat az csalárd színyő amnistia-adásokat követé az eperjesi theatrum és más egyéb delegata commissiók, az mellyek Bocskai és az eleim solennis tractájok után soha nem következtek; s csak azt concludálák belőle, hogy hamis a német, s meg akar minket csalni, — melyet, adja Isten, minden magyar úgy úgyjen, a mint mondja, és valaha már tanuljunk magunk példáján! *)

96.

Gróff Bercsényi úrnak küldött memorialis.

1. Jóllehet, nincs kétségem benne, hogy Isten ő szent Felsége ételetéből arra kelvén hazánk dolga és állapotja, felejdéken nem leszen Kegyelmed ezen az darab földön való erősségekről is; hogy mindazonáltal az interveniálható confusiók között (kitül Isten ójon!) hamar eszébe juthassanak: mi karban vannak? azok állapotját ezen következő ennyihány punctumban kívántam feljegyezni.

*) Eddig Beniczky írása.

2. Eger vára. Ezen praesidiumban mostanában két seregnél több nem tanáltatik: hogyha mindazonáltal megszállásától tarthatna az ember: legalább ezer emberre szaporítani szükséges lészen; melyre nézve, az szükségét látván, idein kell Szent-Péterinek committálni, hogy az mennyiben azon számot el nem érné Prínyi Miklós ezere és Csajági maradékja: pro supplemento az Jászságrúl, Miskócz tájékárúl és az szendrei processusbúl jó fegyveres embereket szedne, — pro supplemento ezekhez adjungálván azokat is, az kik az Sajó és Hernád városokból kitelhetnek; de mivel ezeknek is kevés hasznát vehetjük, hogyha az fejek nem jó lészen, Vas Sándor pedig, a mint tapasztaltuk, nem arravaló, s felettébb is okos: in illo casu szükséges Rétei Ferencz mellí vagy Prínyi Miklóst, vagy ha az papoknak zabolát akarunk vetni, magát Szent-Péterit rendelni, hogyha más alkalmatossabb nem tanáltatnék; és akárki légyen az: de annak instructió adattassék, és az vár hívségére újonnan megeskettettessék, — mivel most is, noha heltelenül, avval kívánta volna magát Révai Gáspár menteni, hogy se instructiója nem vólt, se meg nem eskettetett az várhoz, és hogy noha repraesentálta maga inhabilitását: de mégis csak kéntelen vólt tiszte felvállalására.

3. Annonábúl ezen várbau, úgy vélem, fogyatkozás nem lesz, hogyha Csala az tett dispositiókat effectuálja; holmi leguminák penég szereztethetnek akkor is, az midőn szükségesnek fognak ételtetni.

4. Munitió és por pro casu summae necessitatis et exigentiae alkalmasént vagyon, és ha több nem szereztethetnék is belé, annyi ideig a meddig más egyéb fogyatkozási miatt őltalmazhatná az várat, alkalmasént beéri véle; mert ámbár mostanában két mozsár kivétetűdett is belűle bizonyos superflue tanáltatott golyóbisokkal: azért fogyatkozást nem szenved, mivel az várak őltalmazásában felettébb is kevés hasznát vehetni az mozsároknak.

5. Az alteleriabéli személyekben leghamarább tarthatni fogyatkozástúl: mert az stuk-lajtman az Grajcz harczáu fogatott, az pattyantúsok is németek; de mivel az mezei alteleriábúl ezeket fel nem válthatni, szükséges lészen idein parancsolni Sréternek, hogy inkább az idestova váracsákban comman-

díroztatott pattyantúsok közül szedje ki az tótokat s magyarokat, s küldje helyekben egyenként az idevaló németeket; avagy commandíroztatassanak Kassáról, oly modalitással, hogy ha ezen várat az ellenség elkerülné, oda is megént idein bevitettenessenek.

6. Az papoknak és ráczoknak beszorulásokat nem kell megengedni, az egy vén püspeken kívül, az kinek, úgy látom, bízhatni hívségéhez; és úgyis, ha ez szabad-akaratjára nem hagyattatnék és hozzája való kételkedésünket tapasztalná, az mint az elmúlt panaszból is észrevehettem: hamarabb fordítaná elméjét az ártalomra.

7. Az kerülbelül lévő faluk hogy elpusztíttassanak, szükséges: mivel már is alkalmassént elélvén, az tartomány subsistentia nem lesz az ellenségnek, excursiójának alkalmatosságával penég nagy alkalmatosságokat suppeditálhatnak az kerülő hegyek-völgyek.

1. Kassa városának. Noha remélhető ugyan, hogy ezen városnak külső fortificatioja a nagyjából csak rövid idő alatt is elkészülhet: mindazonáltal haszontalanok, ha őltalmára elegendő ember nem provideáltatik, mely iránt legalább négyezer emberről kell reflexióval lenni, az mely, az mennyiben Radics bataliomjából, Andrási és Czeller regimentiből ki nem telnének, gyalogságot Erdélyből is kocsikon fogok küldhetni, hogyha idein tudtomra adatik. De mivel azon erősségnek is a feje beteges, s maga is segítséget kíván: ezen hivatalra Bagosi, Ottlik avagy Mikházinál alkalmatossabbat alig tanulhatnak; onnan penég Hartel, minthogy úgyis félénk és haszontalan ember, idein kiküldettség; és mivel az placz-major tisztire már úgy vélem, alkalmatos személy rendeltetett, ki is Bonafous főstrázsamestere volt, Lemír maga is kész lévén azon helység őltalmazására: reménlem, Bácsmegyeivel, és még talám Erdélybe is tanálható altoleria-tisztek által jó karban helyhez-tethetik az arteria dolga.

2. Itt porból, való, hogy fogyatkozás vagyon: de annak szerzéséről Klobusiczky és Berthóthinak parancsoljon, kiket argeálni kell; azalatt is naponként készül, — mivel mind ott, mind Lőcsén volt még salitrom.

3. Itt is tehát az eskettetés és instructio kiadása szükséges lesz.

Mivel levelemből kifelejtettem Kegyelmedet Révai Gáspár felül tudósítani: aztat is ide annectálok, és szívessen bánom, hogy végben nem mehetett dolga, és ezen példát most, az midőn legszükségesebb, nem statuálhatta. Az generalis-auditor fogja Kegyelmednek parancsolatombúl processusát megküldeni, az mely pro reiterata revisione Kegyelmednek transmittatik: mert ez legelső causa lévén az mely az general-auditor székén revideáltatik, nem kívánnám, hogy defectusok történének in formalitate processus, contra quem peccatum est: primo, ob defectum officialium requisitorum; 2-do, ob allegationes in foro bellico inusitatas, az melyben az vétkesnek (hacsak nem igyefogyott) magának felelni kell; 3-szor, ob votationum in ordinatas annotationes et collectiones; járulván ehhez az is, hogy az convocatus bírák az hitet immediate az votatiók előtt post pedanee levatam causam, holott étéletem szerint a hitnek letételén a végre kezdetik az hadi processus, hogy minekelőtte megtudják is: ki ellen instituáltatik? obligálják magokat az igaz étéletre; az votatiók is egymás jelenlétében történtenek, holott de bono ordine az interrogatoria punctumok elvégezése után mindnyájoknak kellett volna kimenni, és úgy kettenként bejűvén, votumokat adni, subscribálni, s pecsételni, hogy tudniillik egyike a másikának a votumát ne tudhassa, és ebből collusio vagy győlölség ne következék.

4. Ob defectum sententiae, a mely semmi hadi articulusal nem colidáltatott, sem az votatiókból nem eruáltatott: hanem inkább propter rationes omni usui militari contrarias, mintegy magoktól formált edictum szerint pronunciáltatott, és a vétkes leginkább olyan ratiókból, csaknem mondhatnám, absolváltatott, az mellyet nem is comprobált, hogy tudniillik azon commandót ereje felett lenni agnoscálván, inhabilitását Kegyelmednek is repraesentálta, de mégis benne hagyattatott, noha, úgy jut eszemben, hogy csak az utolsó leveléből is, — mellyet, reménlem, az minapi inclusák között Kegyelmednek is megküldöttem, — contrarium fog kijönni; és ugyan leginkább ezen mentségének comprobatióján vettem fel az újabb revisiót, gondolván, hogy ott a táboron több tisztek fognak tanálkozni, az kik ezen törvénybe szükségesek. Tudom ugyan, hogy Kegyelmednek nehéz lesz sok fogyzatkozási miatt erre érkezni: de

két-három óra alatt is informálván Kajalit, subsequenter az táborhoz közül lévő helyen is revideáltathatik, odaküldvén az tiszteket, és az vétkest csak ad terminum postán odavitettetvén.

En Ordódi dolgának az revisióját is committáltam néki és Berthóthinak: mert megvallom, nem akarnám sokáig szívén hadni Lubomirszkinak az ézetlenségre való praetextust.

Már végtére, úgy látom, magamnak is kell panaszolkodnom az udvari hadaim mezételensége iránt, kiknek köpönyegeket elvette az pestis Karán-Sebesbe, elannyira, hogy az abák felé sem mehet senki: kire nézve úgy látom, kintelenítették Murányvárátul kölcsön kérni posztót; mivel penéglén legalább ötezer köpönyegre és ezer dolmánra leszen szükségem, elvárom az Kegyelmed informatióját: ha ez onnan kitelhetik-é, ha szintén egy színő nem lehetne is mind az köpönyeg? mert másként, magam is állallatom, hogy lehetetlenség leszen vélek szolgáltatni e télen.

97.

Károlyi úrnak, 29. 7-bris.

Tegnapi napon vettem az Kegyelmed írott 25-ik levelét, és hogy annak minden punctumira rövideden választ adjak: az mi az hadadi jószág és szegény Csáky László regimenti collatióját illeti, azokat oda való érkezésemig in suspenso hagyom, kivált az utólsót, mivel látom, hogy kevés hasznát vehetjük azon ezereknek, az kiknek beteges az colonellusok: mert naponként súlyosodik az hadakozás, és szorgossabb próbákról kell gondolkozni, melyre az betegesek nem érkeznek.

A mi penég az ellenségnek Váradhoz kijövő szándékát illeti: abba kétségem alég lehet; mire nézve szorgalmatoskodjék Kegyelmed azon, hogy az hadakat contrahálhassa, és az hegyek között kemény próbát tehessen rajta: mert épen nem tartható, hogy oly hirtelen beérkezhessék azon új armáda, az mellyet várnak, hanemha az újvári obsidio (kit Isten ne adjon!) szerencsésen véghezmehetne az ellenség részéről, kit ma műlik egy hete, hogy az lovassával megszállott, de még bizonyosan nem tudhatom: ha lövi-é, vagy nem? Egy tábor a Tormás irányába, az járónál fekszik, az másika penég a Piritó végében; munitióját Naszvadig vízen húzattatta fel; de azok is a kik már ezek után jöttek ki, egyenlőképen referalják az

praesidiumnak szép resolútióját. Mit ád Isten tovább? maga szent kegyelmébe áll; de megvallom, tartok attúl, hogy kevés hasznát vesszük a csipdezésnek: mert az Nyitra hídjait elrontván az ellenség, feléje sem penetrálhatnak portásink; hogyha penéglén ezen hertelen által tanálna esni: nincs kétségem benne, hogy nyomni fogja hadainkat, és azon alkalmatossággal beküldeni azokat, a kiket régen elrendelt.

Én Lúcznál külteztetvén hadaimat és az bagásiámat, magam itt subsistálok addig, az még amazok Rakomozhoz érkeznek; addigis mindazonáltal kövesse azt, az mit legjobbnak étél lenni, s kívált hogyha a német újonnan megszakadna: mert megvallom, az mint meg is írtam, hogy kevés reménségünk lehet azon altoleriabéli készületekhez, az mellyekre vólna szükségünk az formalis operatiókra; mellyeknek megszerzése mivel nemcsak az parancsolatból áll: nem csuda, ha szintén hátramaradást szenvednek is.

Helempach előttem valóban sürgeti az marháknak adminisztrációját, praetendálván, hogy négyezer darabra vólt assignatiója; mely dolog miben légyen? informáltasson Kegyelmed Ötves Miklóssal.

98.

Gróff Bercsényi úrnak, 30. 7-bris.

Tegnap reggel nagy lármázó postakört-fúvással érkezék Bottyán, és azonnal a nagy secretumokkal és reabízott szorgalmatos dolgok declaratióival jöve hozzám; kinek alig győzők elég választ adni; azonnal kíváná expeditióját, mivel ütet úgy várják, mint az Isten angyalát. Tudatlanná tettem magamot dolgaiban: hanem csak néha-néha gördítettem eleiben az mostani időben történt hitetlenségeket és ártalmas correspondentiát; hanem egyszer maga hozá elő az papjának arestaltatását, kinek is elbocsáttatását kíváná vala, közbe-közbe sok hitekkal és átkozódásokkal bizonyítván hívségét. Tagadhatatlan, minden circumstantiákból egyebet nem magyarázhatok az stolidá simplicitásánál: de mégis, megvallom, hogy jobban szeretném ideig Erdélyben applicálni ütet, kívált méglen Újvárnak dolga elválnék, — noha már is nehéz terh, és vak elefánt-ábrázatú, s nem győzők néki eleget praedicálni, s megint újra kezdi olvasni memorialissát; jószágot actu keresek néki, és az

Szirmayébúl nevezetest nem tanálok: mivel annak legnagyobb oeconomiája szőlőkből állott, az mellyeknek ez se hasznát nem veszi, sem nem igen tudja, — néki gabona s tágos határ kívánatlik, marhája és ményese kitartására, melyre nézve haszontalan néki Tolcsvát s Bényét emlegetni; Pazdicsbúl Lapsánszki interteneáltatik, Szirma-Besenyű előreesik, — és így alkalmatossabb nem volna az lazonyi majorságnál, Bánóczczal együtt: de residentia nem lesz, hacsak Kegyelmed szállásul nem engedí néki az varanai házát. Gondolkodtam ugyan úgy is, hogy az leleszi két idegen papnak sok lévén az jószág és jövedelem: mért nem lehetne reájok vetni ennek intertentióját? Lakhatnék Helmeczen. De mindezek iránt még az Kegyelmed opinióját várom: mert a papok úgysis elég disgustatusok lévén, nem akarnám disgustusokat szaporítani.

Ezalatt vettem az Kegyelmed 25. írott levelét is, és nagy inpatientiaával várom az tett próbának kimeneteléről való tudósítását; még ugyan az német munkáiból felettébbvaló szorongattatások és nagy készülleti ki nem tetszik, penég hogy onnan kezdte ataquáját és két helyen egyszersmind nem kereskedik: bizony, csak az lovas had iparkodjék és egykét próba jól succedáljon, nagy reménségem vagy on meg tartásához; ő a felől az vizet ki nem veheti, s közöl sem mehet az várhoz azon az szoros gáton kívül, az mellyen az út vezet be, s megtetszik, hogy nincsenek jó inzenírjei, hanem csak azon a nyomon meggyen, az mellyen az töröktől megvette vala.

Ideérkezésemmel érkezék Nedeczky is, és követségéről teljes relatiót tévén előtteni, könnyen általlátám, hogy inkább szelességbül történt az Talaba vádja: mert az előbbeni levelében az Nedeczky által küldött levélre revocálja magát, ebben penéglen az másikára. Az ratificatiót in originali elhozta, és azonkívül is scriptotenus miként revocáltak neki, ímé, includálom. Praemálja az czár most is az királyságra való választásomat; és megvallom, sokat gondolkodom: miként szolgálhatnék hazámnak, és ha volna-e de tempore? mert sok pro et contra ratiók vannak, — s nem tudok magamnak tanácsot adni.

Az minap Kegyelmednek küldött punctumokat magam sem küldöttem a végre, hogy azonnal communicáltassanak: de csak egyedül, hogy Kegyelmed előtt constáljanak, és kéz alatt

vizsgálja az dolgokat; elhallgatások azért igen helyessen történt az mostani circumstantiákra nézve.

99.

Károlyi úrnak, 2. 8-bris.

Tegnap este vévén Antal úr az Dunántúl való dolgok iránt küldött relatióját, — az Erdélyben menendő német iránt micsoda informatiót küldött? ezen inclusákból megláthatja Kegyelmed; és noha még semmi hírem nem érkezett azon ellenség az Dunán által való költözéséről: szükségesnek ítélem mindazonáltal, hogy előre tegyünk dispositiókat ellene, de hol? megvallom, fel nem érem elmémmel; mert ha Krickpomot Váradhoz szállani megengedjük, hijába lesz az csócsi passus általmazásával bízni magunkat. Melyre nézve az midőn ez iránt az Kegyelmed opinióját érteni kívánom: azalatt is Orosz Pált küldöm előre, mely által bőven izentem Kegyelmednek. Magam is indultam volna ez mai napon: de mivel az altoleriaszekerekben némelyek eltörvén, úgys miattok Rakomoznál kellett volna késnem, — inkább még ez mai napot itten töltöm. Kegyelmed is azért szorgalmatoskodjék az hadak összezedésében.

100.

Gróff Bercsényi úrnak, 4-ta 8-bris.

Jóllehet semminémű occurrentiám nincsenek, sem Kegyelmed újabb levelét nem vettem az mely ösztönözne az írásra: mivel mindazonáltal az minapi postscriptán elfelejtettem Kegyelmednek Luzsinszki visszaküldését megírnom, szükségesnek ítélttem Kegyelmednek iránta való intentiómot tudtára adni; mert noha mind előbbeni hívséges szolgálatit, mind beteges voltát tekintvén, semmi rosztat fölöle nem ítélttem, noha bizony alkalmasént egyszer is, másszor is megexamináltam: szándékom mindazonáltal nem az, hogy minekelőtte jobban mindenek világosságra nem jönnek, az regementéhez bocsáttassék, — azt mindazonáltal tőle elvenni, hacsak maga nem resignál, nem tudom, miképpen lehessen? Legjobbnek ételném azért, hogy inkább jó móddal persvadeáltassék regemente resignatiójára, mely, úgy tapasztaltam, hogy nem lesz igen difficilis.

Ezalatt érkezék Horváth István is, az több, Szabó Máté felekezete tiszteivel, kik is Bezerédit általkésérvén az több rabokkal együtt, postán jötte nek hozzám, hét zászlóalja katonaságokat Eger táján hagyván; kik is ugyan tölem majd két hétig való nyugodalmot kértenek: de az Kegyelmed dispositiójára relegáltam őket. Ezek ugyan magok hívségeként megérdemlették az jutalmot: de látja Isten, annyira megfogyatkoztam, hogy pénzül semmitsem adhattam nékiek; hogyha azért Kegyelmed valami módot tanál azon fundusból, az melynek specificatióját a minap megküldöttem, — ne légyen Kegyelmed felejdéken felőlek; jószágból kész vagyok hozzájuk kegyelmeségemet mutatnom, csak tudjam hol, mit kívánnak? Az rabokról megparancsoltam Prínyi Miklósnak, hogy maga vice-kapitánya által Kassára késértesse; és mivel mind magok vallásából, mind ezen documentumokból, az mellyeket ímé, includálok, felettébb is kitetszik undok cselekedetek: gondolnám, brevis processussal is általeshetnek törvényeken, mely is hogy azonnal executióban vétessék, szükségesnek ételem; tegyen azért Kegyelmed oly dispositiót felőle, az mit legjobbnak étél lenni. Pro consolatione írhatom Kegyelmednek azt is, hogy az prussiai király nemcsak szóval, de cselekedettel is kívánja kezére venni hazánk dolgait, és ugyan a végre tudtomra adta, hogy expressus követjét küldi az angliai királynéhoz és az hollandushoz, hogy vele együtt reassumálják az formalis mediatio folytatását; hogy penéglen az császárt szabadságuunk megadatására és az erdélyi fejdelemség resignatiójára jobb móddal adigúlhasa: tudtomra adta, hogy actu revocálja az Olaszországba küldött hadait, mellyek nélkül annál is nagyobb extremitásokra fog adigúltatni az Austriai Ház: mivel már az pápa is az francziai királylyal, velenczei és az genuai respublicákkal conföderált, és az excommunicatiót publicáltatta; resolválta ugyan arra is magát, hogy kész követemet mint erdélyi fejdelem követjét Prussiában, mint odavaló király, acceptálni: de étélné jobbnak lenni, ha küldését halasztom, hogy jobb módja lehessen dolgaim folytatásában, és annál is inkább suspicióban ne vegye az bécsi udvar; melyre nézve nem fogom halasztani emberemnek titkon való beküldését, az mely expeditióra Körtvélyesit választottam, csak olyant sem tudván hertelen tanálni,

mivel Kray már Danczkáról megindult, s actu koholom az instructióját. De meg kell vallani, hogy még ezeknek is nagyobb folyamatot adnánk, ha Újvárt megoltalmazhatnánk, melyhez naponként nevededik reménségem, látván, hogy az ellenség piszmozgva fog hozzá, s talán ha maga nem is, de kiéhezik üdövel az lova. Én holnapután útamot continuálom, és kívánom, hogy ezen bajos operationmról is valamely jó hért írhas-sak Kegyelmednek. *)

101.

Károly, 9. 8-bris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Minekutánna az Kegyelmed minapi levelére választ tettem volna: vettem újonnan is tegnapi napon az Kegyelmed tertia Octobris írott levelét, melyből az újváriak dicsíretes resolútióját értem, és az maiból Bokros vigyázatlansága által tett inkább gyalázatos, mintsem oly káros csapását; de tagadhatatlan, hogy az mennyiben az intercipiált levelekből collimálom, hogy nemcsak azon actus kedvéért ment oda ennyiszámú német, kiváltképpen mivel azon levelekből kitetszik, hogy Barontist is contra-orderezte, és Morva széliről is az maga hadát contrahálja. Melyből egyebet nem magyarázhatok, hanem tehetsége szerint augeálván táborát, bloquadában hagyja Újvárt, és ha lassan, is progrediál; mert ugyanazon consideratiókra nézve, az mellyek miatt most Kegyelmed kemény próbát nem tehet, akkor is nem fog tehetni: mert nyomulásával nagyobb confusióban ered az had és az ország; ha szintén valakit hátrahagy is Kegyelmed: hasonló consideratiókra nézve nem fog próbálhatni, mert úgy látom, azon boldogtalanságban vagyunk, hogy az katona az tisztinek, az tiszt az katonának nem hiszen. Meddig subsistálhasson pedig az blokada ellen Újvár? azt Kegyelmed jól tudja; akkoron peniglen inkább gyalogságra fogunk szorúlni, az ki is még most is szűk, akkoron szűkebb lészen, a nélkül pedig meg sem bűzli az katona az német sánczait: holott most az sík mezőben, csúfságunkra sáncz nélkül szállott **) ellenségnek nem tud mit

*) Eddig Kántor István udv. hadi titkár írása.

**) Eddig Pongrácz írta a levelet, innen pedig végig a fejedelem, — ki föntebb is több helytt corrigált bele — maga folytatja végig.

tenni. De hiszem, a nélkül is csak megáld az Isten, ha meg akar áldani, — mert *csak úgy látom : csak haszontalan az mi erőnk-
höz bízni.* *) Az újváriak között eredett titkos competentíát én megvallom, éppen nem szerethetem; de csak teljes reménségem van, hogy Isten megtartja őket : mert bizony, megcsalta magát az német Újvárral, s csak előttem az képi : bánja, hogy vagy jobban nem készült hozzá, vagy, hogy másutt nem kereskedett!

Az malomnak elvesztésétül én sem sokat tartok; és mivel az approssainak communicatiót nem csinál azzal, az mellyet az malom ellen csinált: látni való dolog, hogy csak az malomra haragudt, melynek elrontása ugyanis nehezen lehetett másként, s csak contemptushúl cselekedte vala az első ostromlást.

Az idevaló dolgokrúl nincs mit írjak : mert Bagosit küldöttem vala Tordánál fekvő Krichbaum megcsapására, de azolta hozták hírül, hogy az Szamos-Újvárnál eddig sánczba az vár alatt fekvő német is conjungálván amazzal magát, Szeben felé mentek volna; melyre nézve már Várad városát akarom megpróbáltatni, hogy belőle kiirtsuk az labanczokat, és felszabadítsuk az hadat, az mellyet alatta kellene tartani, — melyre az mostani apadása az vizeknek ad ösztönt és alkalmatosságot. **)

102.

Károly, 12. Octobris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Úgy látom, az minapi búcsúzó levelem okozta ezen, Kegyelmed octava 8-bris írott levelét; mindazonáltal reméllem, hogy már az előbbeniekből megláthatta Kegyelmed, hogy sem futni, sem bújdosni nem indúltam : hanem egyedül az két ország dolgai, az senatus meg az Kegyelmed maga opiniója szerint is azt hozván magával, itt Szakmár táján kívántam az gyűlésig subsistálni; az gyűlésrúl pedig eddig semmitsem írhattam Kegyelmednek, mert még annak helye determinatiójára az újvári obsidio kimenetelítül kell várnom : hol, s mikép, s mikor lehessen?

*) E dölten szedett tétel ismét a csak Rákóczi és Bercsényi közt használt ama titkos jegyekkel van írva, melyekről a 10-ik levél-nél stb. emlékeztünk.

**) Eddig a fejedelem saját kezeirása.

Az egri, elébbeni és mostani determinatiókat ne csudálja, hogy nem vehette Kegyelmed: mert ezeket az *secretariusok* változási okozzák, mert az egyike azt gondolja, hogy az másika megküldötte; magam is az elsőben megfeledkeztem, az másikában pedig semmi ollyas nincsen, a melyre nézve kellett volna siettetnem megküldését, melyet ide az nyugalomra hadtam vala, és már *praevis* megparancsolván, elkészült, — ímé, *includalom*. Az mi az téli *quártélyok* dolgát illeti: abban ítéletem szerint legrövidebb modalitás lehet, hogy valamint eddig az sokhírű és kevésszámú *regimentekre*, ha nem in *completò statu* is, limitáltuk az *quártélyt*: már most lássuk, húszezer lovas és tízezer gyalog *intertentiójára* mi kívántatik? De hogy az dicátul *recedáljunk*, azt nem jóvallom: mert még ennél is nagyobb *confusióban* eredünk, és ha lehetséges volna, csak jó volna minden katonának kimutatni az gazdáját: szedné ki-ki az magáét az *quártély* alkalmatosságával; csakhogy úgy is *extraordinaria cassát* kell tartanunk, az melyből *kiteljenek* az ország szükségai és az idegen hadak tartása.

Mivel látom, gyakorta kérnek pénzt Újvárbán: úgy látom, *siquidem necessitas non habet legem*, hogy jobb modalitást nem találhatna az *commendans*, mint ha *Staromberg* példáját előlvenné, és azokra tenne *impositiót*, *cum assecuratione refusionis*, az kik kezénél megakad az pénz, és így sohasem *deficiálna*; azt pedig könnyű egy ollyan városban kitanúlni: mert semmisen megyen ki belőlle, minden csak benne *circuláltatik*.

Mivel Kegyelmed *Bezerédi* dolga *revisiójára* nem érkezik: küldje Kegyelmed vissza az minap Kegyelmed kezéhez küldött *actíkot*, *revideáltatom Szakmártt* dolgát. — és ugyanott el is vehetik *jutalmát cselekedeteknek*.

Az mi az hadak az gyűlésben *proponálandó* dolgát illeti: mivel mégeddig Kegyelmed mindazokat készen szokta vala előmben hozni: nem is gondolkodtam felöle, úgy gondolván, hogy jobban illik s a rend is azt hozza magával, hogy ezeket mások *proponálják* előttem, nem én mások előtt; mert ugyanis csak elhiszem, hogy van Kegyelmednek dolga: de bizonyára, én sem töltöm csak vadászattal az időt, mert az külső dolgok az erdélyiekkel együtt elég materiát adnak elmém fáradtságának, az mellyekből bizonyára én is kifáradok, hacsak Isten kívált-

képpen való kegyelme nem segít. Mindenekfelett leguagyobb előttem az mundérnak szerzése, mert azt pénzül felvetni nehéz lesz az szegénységnek, ha penig marhával is engedjük magát segíteni: elpusztítjuk az szegény embert, a mint már ezen a földön tapasztolom, az hol commerciumra való ökröket válogatván, sok helységekbén igen deficiált az eke szélteben foly az istentelen cserebere, az mi legnagyobb, mivel nem minden embernek vagyon olyan marhája: azt a falu annak nem bonificálja az ki adta, — és így már is köldüssá lett sok szegény ember; s a mikor kiszedik is, rossz gondviselés vagyon reája, rá sem néz az kereskedő, vagy mód nélkül ócsón kívánja. Hitemre, én már beléfáradtam, és hacsak meg nem ijesztjük az kínyeskedő urakat az vitézlő rend keménykedése által: kifáradunk minden okoskodásunkból. Csak úgy látom minden circumstantiákból, hogy nem fogja már sokáig folytatni az úvjári obsidiót az ellenség; ha peniglen Kegyelmedet persequálni találná: tagadhatatlan, hogy jobb modalitással nem lehetne azon szándékának elhagyattatására, mint az Újvár körül való csavargás, melyet ha Kegyelmed követni fog: nincs kétségem benne, hogy alábbhagy dolgaiban; mert ugyanis, ha tapasztaltatná, hogy csak egyenesen nyomakodik előtte az had, — kétségkívül addig fogja persequálni, az míg az idő engedi, kivált ha nem pusztítanak előtte. Csaknem elfelejtettem volna tudtára adni Kegyelmednek azt is, hogy Egerből való elmenetelem előtt én ugyan tettem volt már dispositiót az Pest elein való faluknak elszállításáról; melyet ha Kegyelmed tovább is szükségesnek ítél: parancsoljon felőle Darvas Jánosnak, és tollálja a mint legjobbnak ítéli lenni azon difficultásokat, az melyekben akadoznak.

103.

Károly, 14. 8-bris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed 10. Octobris datált leveléből midőn nagy örömmel érteném Újvárnak Isten ő szent Felsége kegyelméből inkább, mintsem az mi erőntől származott felszabadulását: megvallom, nagy nyughatatlanságban forog az elmém az ellenség motusa iránt; de mivel az már eddig kitetszett, s akármely felé következze, ex praevisione futurorum szük-

ségesnek ítélném lenni, hogy a Pest vármegyei faluk mostani elszállíttatása alkalmatosságával collectáltatnék túllők mentül felesebb számú gabona, és az mentülhamarébb szállíttatnék Újvárbán, úgy, hogy most előre, az midőn az ellenség meg sem gondolná, töltenének meg télre az odavaló magazinok, szaporíttatnának meg annyira, hogy még postírun g is lehetne benne, és az portázó corpusocskáknak is sufficiálhatna. Való ugyan, hogy eztet talám superfluált praecautiónak fogja Kegyelmed ítélni: de tudván, mit tehet az ellenség, és mit tégyen az mi hadaink confusiója, ezt felettébb is szükségesnek látom, mivel azután akármerre forduljon, — sokkal nyugodtabb elmével folytathatjuk csavargó hadakozásunkat.

Az Olaszországban menendő hadak híre igaz lehet: mert Turnó azt írja, hogy lehet már 40 ezer embere az pápának, és hogy Grimáni secretariussa fejét elüttette az pápa; erre nézve már revocáltais az császár az savojai herczeg mellett lévő hadait, és mivel az prussiai királyé is visszajűnek, az mint megírtam Kegyelmednek: kétségkívül másokat visznek helyekben, és megindítják az békesség tractáját, s meglátja Kegyelmed, hogy fogjuk még hasznát venni az prussiai királynak is, kihez hónapután expediálok.

104.

Károly, 16. Octobris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnapi levelemet hertelen találván expediálni, megfledkeztem vala Kegyelmednek szándékomat megírni Hajszer szabadulása felől, az ki mellett jólehet két ízben is vettem Sztanyiszlau király requisítióját: de magamat mindenkor jó praetextus alatt megmentvén, már annyira practicálódnak mindenfelől atyjafiai, hogy mostanában is csaknem újabb hálóban keríték feleségemet, — mivel ezen Hajszternek atyjafia Stanyiszlau szolgálatjában lévén, már némely tisztekkel lesködtenek utánna, hogy útjából bétérítsék Slésiában: de Isten ő szent Felsége azon ember által kinyilatkoztatta practicájokat, a kit spionnak rendelték volt melléje, hogy utozásának alkalmatosságát kitanúlja; mert az minapi hertelen hideglelés miatt bagácsiját előreküldvén, csak kevesed magával kívánt

vala utánam júni; elannyira, hogy már kénytelenítették az lott körüllevő svécziai hadak megindulására várakozni, és azoknak alkalmatosságával közelíteni; a mint is már eképpen securitássát látván: nem annyira ezen ok, mint némely rabjaink hosszas raboskodtatása ad inkább ösztönt, hogy kiváltásokról gondolkodjunk, mivel mind szegény Nagy-Szegi Gáborné, mind Gyulai István anyja keserves instantiái valának oly hathatóságok előttem, hogy ítélném jónak lenni az téli quártély alkalmatosságával legalább oly praetextust találni, hogy rajtok múltjék szabadulása: Sassánnak, Nagy-Szeginek és Gyulai Istvánnak elbocsátását kívánván, és az suparnatans portióknak köz-rabok által való complauatióját ígírvén, melyet ha Hajszer maga öcsce kedvéért megcselekedne, nyertesen járnánk, ha peniglen nem, nem rajtunk múltnék; járúl ehhez az is, hogy szegény Diák Ferenczért Tökölyi öcscsét kívánják, de mivel az rácság között már is nagyobb creditomú embernek mondatik az bátyjánál, — szabadulását nem resolválhattam.

Itt Lóczi az új regimentje összevgyűjtésével valóban nagy confusiót csinált az Bagosi előbbeni regimentjében: mert már is eloszlott egy serege, az odamenetele praetextusával; nem hiszem mindazonáltal, hogy amannak oly patenst adott volna Kegyelmed, melynek erejével, az mint hirdeti, ezeket elkövethette volna, — melyről is az Kegyelmed információját várom.

Barsonvil onnan megtérvén, mivel Kegyelmednek semmi levelét nem hozta: nem tudom, engedelmebül tért-e meg, vagy sem? de mivel oly hazug hírt hozott, hogy az ellenség Kegyelmedet már is persecuálja és Pálfi Füzes-Gyarmatig jött: hihető, csak az minapi láрма alkalmatosságával gyűtt el az Kegyelmed táboráról. Engemet már Isten kegyelméből két paroxismus után az hideg elhagyott, és így az prussiai expeditiókat itt rendben vévén, Szakmárra fogok menni és ottan temporizálni, az míg az erdélyi dolgokat rendben vészem.

Mindazonáltal eleget fárasztom elmémet az következő gyűlésünkről, melyben való jelenlétemet sok okokra szükségesnek ítélvén: oly helyre szeretném praefigálni, az melyre udvaromat elhagyván, könnyű-szerrel ráérhetnék; mert külvömben egész desperatióra juttatom ezen bűjdosó szegény

erdélyi nemességet, kinek subsistentiájáról e következőképpen sohasem tudom, hogy provideálhassunk: mivel az *Partium* teljes puzstulásban van, s most sem győzőm hallgatni az vármegyéknek ellenek, és nekik az vármegyék ellen való panaszkodást; naponként szaporodnak, még talán ezután jobban szaporodni fognak az magyarországi bűdosók is, az kiknek megkívántatik az intertentió; és mivel Kolozsvár megvételére elegendő munitiót nem találhatok: nem hitethetem el magammal, hogy Erdélyben bészállhassanak.

Az mi ugyan az elsőt illeti: noha az senatussal együtt ott jára elménk, hogy az gyűlés Putnok avagy Rima-Szombat tájján legalkalmasabban lehetne meg: az feljebb megírt okra nézve mindazonáltal én helyesebbnek ítélném Tállyát, Kassa vidékének szűk voltát és Eperjesnek távúllétit considerálván. Arról is pedig még az Kegyelmed opinióját elvárom: ha generalis gyűlést tartunk-e, avagy csak consultatiót? Mert mivel még az rézpénz iránt condált articulusokból kivált az törvényes processusokban sok difficultások fognak támadni: azoknak conplanatiója, úgy az vármegyék tisztei és administratiói is generalis gyűlést kívánna, mivel in consultatione se articulus nem reformálhatni, se amazok ellen (mivel mindinkább azokból szoktak állani az consultatiók) semmitsem statuálhat; viszont pedig subsistentiájokat tekintvén, és az ország egy darabjának zárzavarját tekintvén s netalántán ezután (kitül Isten ójjon) jobban tapasztalván, — az generalis gyűléshez kevés reménségünk lehet; és mivel sokaknak számat adni kell: sokkal jobb volna, ha mindazok az egész ország előtt constálnának, jóllehet tudom, hogy avval minden embernek szája bé nem dugódik, mindazonáltal az magyarnak geniussához képest az is nem keveset tenne: mert bizony tapasztoltam Egerben, hogy még az senatorok sem értik az commissariatus dolgait és repartitioit, és sokan oly vélekedésben voltak, a mellyekért ennyi sok oktatásink után inkább szántam őket, mintsem haragudhattam volna.

Az hadak kergetése iránt expedíáltattam pátensimet az vármegyékre, — de abból magam is semmitsem várhatok, ha tiszteket le nem küldi Kegyelmed. Prínyi Miklós felől is lehet Kegyelmeteknek híre, ki is tüllem haza kéredzván, mivel

válaszomat nem vette, maga egész eddig gyűlt utánnam; de valóban jó humorban találta: mivel még azon éjjel visszaküldöttem Egerben, hogy mindgyárt Kegyelmedhez vigye fel hajdúit; bizonyára, arestomban is tétettem volna, ha öszveszedésekben szükségem nem lett volna reája.

105.

Károly, 19. Octobris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Minckutánna az német nyomulásának jó hírével eligazította volna Kegyelmed szegény regiment-pretendáló Barkóczit: vettem tegnap este az Kegyelmed 15. írott levelét, az melybül értvén az német nyomulását: mivel már eddig kitesztett alkalmasínt szándékja, azért énnekem haszontalan távolyrúl ratiókkal hadakoznom; ű lássa, mit csinál! Nékem is az itt a bajom, az mi ott az Kegyelmedé: mert az ellenség csuporton lévén Tordán túl, azon okbúl az melybül Kegyelmed, én sem merem vaktában reá-bocsátani az hadat, és periclitálni, kivált az gyalogságot; mert nem tudván, ezen következendő quártély alkalmatosságával hogy fogjuk reparálhatni magunkat? eztet az erősségek oltalmára conserválnom kell; és így én is csak várom az óráját. Az váradi próbának is nem vala haszna, mert azóta megerősítette magát sánczokkal. Már ma indulok Szakmárra, hogy tanácsbúl menjen ki henyélésünk. Már addig, az még meg nem oszol az ellenség, azért szándékom ugyan az volna, hogy mivel Várad igen szűkölködik, és disgustatus az quarnizon, meghasonlott az német az magyarral: e télen által ugyan jóformában megszoríttatnék, és így conserváltatnék in omnem eventum az hajdúság is, — de előbb az erdélyiek inpatiens elméjét sedálnom kell, melyre, jól tudom, nehezen mehetek: mert mindennek csak az pénz az kulcsa. Benyiczky Márton specificatióját az posztók iránt, úgy az granadérosim mundérumját is valóban várnám egyszer; nem is lesz már nékem szükségem az posztóköpenyegekre, csak vagy tizenkétszáz veres-dolmánnak való legyen az karabélyosim számára, mellyet, kérem, sürgettesse Kegyelmed, hadd reparálhassam ezen megbomlott udvari hadamot. Már az gyűllésről előbbeni leveleimben büven írtam Kegyelmednek, mellyekre revocálom magamat.

Szakmár, 22. Octobris. Gróf Bercsényi úrnak.

Már harmadnapról fogvást nem vévén az Kegyelmed levelét, midőn sokféle gondolkodásokat forgattam volna elmémben az ellenség motusa iránt: ma vettem az Kegyelmed 17. írott levelét; de mivel mégis semmi bizonyost ki nem tanulhatok szándékából: mégsem határozhatom meg elmémet az gyűllés iránt, hanem csak, az mint az minapi levelemben írtam vala, mivel az iránt ugyanis csak Kegyelmed adhatja helyes opinióját, az ellenség előtt lévén; noha, értvén az Kegyelmed leveléből lovának bádgyadt voltát: csak elhitettem magammal, hogy kiváltképpen való vakmerőség nélkül nem igen gyűhet elebb az Garam lineájánál; de viszontan gondolom aztat is, hogy ha csak addig akarta volna extendálni magát: miért kellett elpusztítani az Garam és Vág között lévő falukat, az melyekből magais remélhetett volna subsistentiát? ha peniglen alább akar gyűnni: hogy remélheti Újvárnak megszorulását, messze földre hagyván? Mindezek azért alkalmas contrarietásokat foglalván magokban: csak úgy járok vele, mint Rabutínnal, azaz: odaimaginalom hogy mégyen, a hová akarom; de csak elég az minékünk, hogy el nem kerüli az óráját, melyet mi csak nem tudunk elkongatni, és úgy tapasztalom, hogy igaz volt az mit Károlynak írtam vala, hogy ha Isten ő szent Felsege elhozza óráját: ne bízza reánk elkongatását, mint az újvári hajdúra, — mert elfelejti azt ez az nemzet, az kinek úgy jár az esze, mint az lova: midőn kényyére lépik, büszkén fenntartja az fejét, ha megsarkantyúzzák: az földön viszi az orrát, s várja, hogy felrángassák az szájját. Csak úgy legyen azért, az mint lehet; mert már, az mint ezen inclusából állallathatja Kegyelmed: vagy bóldogúlnunk, vagy vesznünk kell. Ezeket Urbik az megholt követnek írta vala, de annak rendi szerint felnyitván az levelet: magam copióltam, s büszke s felfúvalkodott conceptusát, az melyből látnivaló, hogy semmi bizodalnok nem lehet az békesség tractájához, és még ily nyilván soha ki nem adta az maga titkát; melyre nézve haszontalannak láttam lenni azon punctumoknak olaszbul való megfordításit, az melyekről emlékezetet téssen, hogy azokkal akarta persvadeálni az békességet az udvarnak; nekem is illye-

ket ír, noha nem oly rude. De mindezeknél nagyobb az Kegyelmed ezen órában vett és új datált levele; de egész consolatióm az, hogy igen mérgesen kezdi, — nem hitethetem el, hogy tartós lehessen persecutiója, ha szalad előtte az szegénység: mert a nélkül csak nem lehet jót reménleni. Csak az Isten állhatatossággal áldja meg nemzetünket, s az diffidentiát ne bocsássa, vagyis ne hagyja elíradni hadaink között: mert egyedül csak az teheti győzedelmessé ellenségünket.

Adta volna Isten, ily mélyen nem lett volna okom nézni az következendőkben, az midőn minap holmit pro memoriali írtam volt Kegyelmednek Egerbül; de talám nem haladnak annyira, az mint kívánhattuk volna. Az szólnoki rácszág kókó, arra Kegyelmednek ne is légyen reflexiója: mert az több nem volt 200-nál, az ki általúsztatott volt az Tiszán Szólnoknál, sebtibe visszament az szent-györgyi marhának egy részével: mivel az is mindinkább visszaszaladt, nem hajthatván az Tiszának azt, az melyet előlvett volt; hiszem, el nem mulattam volna megírni, ha valamely consequentiát láthattam volna gyülekezetibül. De igaz lehet az parasztember híre; de még azt is megfordítja Isten, csak az első lármán segítsen által; mert elhiszem, hogy ezen első motusával csak Kegyelmedet akarta confusióban hozni és ott lepni, s ha elmenetelit meghallja: megbánja fáradságát, mint minap az harc után; hiszem, akkor is annyifelé vala híre, az mennyifelé nézhetett. Mindeddig vártam vala Károlyt, hogy conferálhattam volna véle: micsodás hadakat lehetne hirtelen, kézalatt innen ellopni Kegyelmed mellé addig, míg amazok recolligálják magokat? de emberem Károlyban kereste, s maga Apátiban betegen feküdt, de hónap ebédig itt lesz, és azután currérom által tudósítani fogom Kegyelmedet. Kasát is reflexióban vévén, tészek dispositiót az lovas kocsikról. In casu necessitatis, elhiszem, Egerről el nem feledkezik Kegyelmed, úgy Gácsról is, az melynek conservatióját csak egyedül az prófontház kedvéért ítéltam, és a végre rendeltem Littasit belé ötven jó palotással, kivált ha az ellenség nehéz munitiót nem hurczol magával. Murányról, tudom, lesz gondja Kegyelmednek, a hová Fáy István mellé egy jó kemény ifjat szeretnék, mert az szegény vén embernek egy napot is alig ígírhetni. Azalatt juta eszemben az is: ugyanis hónap expres-

susomat küldöm Antalhoz, mivel, az mint az minap írtam, az hadai eloszlása miatt Austriának nem mehet: legyen azon. hogy Csallóközt elfoglalja, és ha lehet, perzselje fel Komárom városát, s ha fészket verhet magának, portáztasson az bécsi hidakig, — melyet ugyan Bottyán is elkövetethetne Somogyi és Balog István hadaival, ha öszvegyűjthetné őket; s egyszóval, cselekedjünk az mi lehet, hagyjuk Istenre az többbit, ki is, csak bizonyos vagyok benne hogy megsegít, ha benne igazán bíznunk. Csak elhitettem magammal aztat is, hogy másként lesznek még azok, mint az első hírek mutatják; s kívánom is, hogy ezen levelem örvendetes órában találja Kegyelmedet. *)

107.

Szatmár, 25. 8-bris. Talaba Máténak, moszkvai residentsüneknek.

Nedeczky ideérkezése után Kegyelmednek semmilevelét nem vettük; el is hitettük magunkkal, hogy ha mindazok igazok, az melyek a svécziai király motusáról hirdettetnek: Kegyelmednek kevés tudósítását fogjuk vehetni; és noha reméljük, az minapi postánk által vehette Kegyelmed küldött clavisunkat: az bizonytalanság miatt mindazonáltal avagy addig írunk, — méglen Kegyelmedtől bizonyosan nem értjük kezéhez való jutását.

Megértheté Kegyelmed ugyan azon levelünkül az fölséges moszkva czár hozzánk küldött követjének halálát is, ki is még élteben az békességrül propositiókat tévén mind itt, mind az bécsi udvarnál, azokat az czár ő Fölsége követjének felküldte vala, de azokra választ hertelen nem obtineálhatván: curírja mindedig ott késett, s most is mit hozott? nem tudjuk, mivel levelét felszakasztani nem látjuk illendőnek; de az följobbemlített, most Bécsben lévő követtel mik is még annakelőtte ösmeretségben lévén, írtunk vala ezen dolog felől, és válaszából úgy collimáljuk, hogy nincs nemzetünknek min örülni azon kezdett negociatión: mert nemhogy az követ az ineált tractatusnak tenora szerint abban fáradoznék, hogy bennünket az erdélyi fejedelemségben manuteneáljon: de né-

*) Eddig Pongrácz kézírása.

künk persvadeálni kívánja, hogy annak praetensióját fennhagyván, minden Magyarországbán lévő jószágunkért pénzt vegyünk fel az császártól, s az fegyvert letegyük, és úgy per deputatos tractáljuk Pozsonyban az békességet, mivel az császár kölömben nem hihet, látván, hogy most is haereditaria provinciáit fegyverünkkel aggreďiáltatjuk; és, hogy az mediatióról, annyivalisinkább az gvarantiáról ne is szóljunk. Mindezekből azért úgy látjuk, hogy meg nem családkoztunk azon követ felől való opinióinkban, hogy tudniillik az bécsi udvarnak inkább kívánja intentióit secundálni, hogysem mint az urának: mert még az nekünk írott levelében is incompetens titulusokkal láttatik élni, és azokat úgy, mint az czár cancellariája meg nem adja. Hogyha azért az fölséges czár kívánja tovább is ezen negociatiónak folytatását kezire venni: sokkal alkalmasabban esnék, ha a végre expressus követét küldené, az mint az anglusok és hollandusok eztet követék vala, az kiknek noha Stipne és Brunix ordinarius követjek vala Bécsben: Sunderlandot és Rechtrnt extraordinarie delegálták vala ezen mediatio folytatására. Jöhetne azon követtel más is, a ki itt pro residente maradna, és ugyan ezen vehetné útját az bécsi udvarhoz küldött is; azt mindazonáltal megmondhatja Kegyelmed az ministeriumnak, hogy haszontalan gondolkodni is, hogy az császár Erdély eránt valamire lépjen, ha az moszkvai udvar az ineált tractatus szerint fenyegetésekre is nem fakad; melynek expressus punctuma de verbo ad verbum sic sonat: „Decimo. Sua Czarea Majestas operam suam omni possibilitate apud Caeseream Majestatem teneretur Serenissimum Principem in Transsylvaniae principatu se adhibiturum, sponte tamen omnigenum possibile auxilium in hoc praestare Suae Serenitati pollicetur.“ Melybül világossan kitetszik, azmint követjeink referálták vala is, hogy oly intentióval vala az fölséges czár, hogy még fegyverrel is manuteneálni kíván bennünket. Minthogy pedig Kegyelmed jól tudhatja, hogy azon fejedelemséget nemannyira mik, mint az ország kíván szabadságban állíttatni: bátran meg is mondhatja az ministeriumnak, hogy ezen kívül semminémű securitást nem látván az magyar hazának, — nemhogy aequivalensért cedálnánk ezen praetensiókat: de ha tízszerre többet adnának is másutt, ha-

zánkhoz való igaz szeretetünk nem engedi, hogy ebben medi-umot találhassak. Az mi peniglen az Magyarország szabadságának több punctumit illeti: azoktól is az ország nem recedálhat, mert nincsen egy is, az mely törvényes nem volna, és a melynek megadására maga hititül is nem kényszeríttetnék az császár; és az magyar nemzet oly resolutióban van, hogy inkább készebb magát fegyverrel lenyomattatni, mintsem szabad-akaratjából, szántsándékkal rabságra adni. Tudjuk ugyan azt is, hogy az minap Trencsénnél történt actus után fogja az ellenség maga győzedelmének híret nevelni: de, Istennek hála! azoknak effectusit oly mértékben nem tapasztalhatja; mert Ocskai hitetlen elpártolása után Bezerédi árúztatása is kinyilatkoztatott, és az maga tiszteitül maga két főtiszti complex-társaival együtt megfogattatott, akkoron, az midőn az Dunántúl való földet hétfelől akarta egyszersmind megszorítani ennek practicája által Hajszer; és legottan győzedelmes fegyverünk által az rácság ereje Simontornyánál háromezer ráczbúl és négyszáz németbúl teljességgessen elteröltetvén: hasonló sorsa lőn az Muraközből kijött horvátság-nak is, elannyira, hogy Hajszer, a ki már mintegy kész dologra általment vala, kéntelenítettett visszajőni. Az nyitrai obsidiót ugyan az commendans gyengesége miatt könnyű munkával véghezvitte: de az újvári obsidiót negyvenöt morszárral csaknem négy hétig continuálván, az hadaink continue lött infestatioja miatt kéntelenítették elhadni, nagy romlásával lovasságának. Már azúta ugyan az Garamig eljött: de az Rabutín példáját kívánván evvel is practicálni, ha idebb találna jőni, reménljük, e sem fog több progressusokkal dicsekedhetni. Magunk azalatt, az mennyiben az téli idő engedi, Erdélyben fogunk operálni, a mely végre érkezünk ide.

Az mely ezer tallért Kegyelmednek Szinyavszky uramnál assignáltuk: arrúl vettük levelét Szinyavszky uramnak, hogy megfizetését parancsolta az sklovai tiszteinek; nincs is kétségünk benne, hogy meg fog fizettetni; szükséges mindazonáltal, hogy valamely modalitást találjon Kegyelmed, az mely által ezután is küldhessünk Kegyelmednek. Akkoron ugyan semmi difficultas nem leszen, az midőn az czár residence ide fog érkezni: mivel mik annak, ők Kegyelmednek fogják megadhatni az pénzt;

de a nélkül éppen nem találunk módot benne, mivel az posták-hoz nem bízhatunk. *)

108.

Gróff Bercsényi úrnak, 29. 8-bris 1708.

Az minap írott levelem után csak igen hamar, noha kornyadozva, bejövén Károlyi: az midőn az Kegyelmednek küldendő regimentek iránt discouráltunk volna, vettem az Kegyelmed 21. és 22. írott levelét, mellyeknek midőn válaszához készülnek: érkezék az 24. dalált, és annak elolvasása után 27. írott két levele Kegyelmednek, — mivel ugyan csudálkoztam vala, hogy ennyihány naptúl fogvást nem vettem vala az Kegyelmed levelét; noha meg kell vallanom, hogy már ennyihány naptúl fogvást annyira elbádogyasztott vala holmi déb-düb catarus, hurut, főfájás és hévséggel gyötrő nyavolám, hogy minden dolgok folytatására alkalmatlanná tettem vala. Azalatt itt is megindulván az kétfelül való lármázás: lehetetlennek láttam azon hadaknak elküldését, az mellyekről Károlyival gondolkodtunk vala; mert tegnapelőtt jöve hírünk Vásárhelyről, az mely is tegnap Kecskemétről confirmáltatik, hogy négyezerig való lovas és gyalog német Pálfi és Firmont generálisokkal Szegedhez érkezett, és az hidat kötteti; másfelül penéglen Orosz Pál írja, hogy az erdélyi német Kolozsvár felé nyomokodik, az keze alatt lévő had penég csaknem mondhatom respective egészen eloszlott, melyre nézve tegnap expedáltam Károlyi urat az hadak Tasnád és Margitához való győjtésére, magam penég az sok gondolkodások és speculatiók között, gyengeségem miatt az ágyban tültem üdömet, s várom az Isten rajtunk könyörölő kegyelmét, és kérem, hogy valaha már egyszer adjon eszet az alattunk való tiszteknek, az mellyek gyengesége mindeddigis vesztetik hazánk dolgait; és adnak erre leginkább ösztönt az Kegyelmed levelei, az mellyekből látom, naponként mennyire nevelik szívét elienségünknek azoknak szeleskedő s hebehurgyáskodó titovázások. En bizonyára, eddigis csudálkoztam, hogy Kegyelmed eddig maga mellett is tartóztatta Andrási Györgyöt, és hogy az istrázsák járásán kívül valamire másra applicálta, minekutána annyi ízben tapasztalta szeles és részeges indulatit; mivel pe-

*) Beniczky kezeírása.

néglen aztat híjában büntetni, az kinek az Isten az tanulásra eszet nem adott: csak köldje Kegyelmed vissza hozzám, — jobb az ő elméjét udvarban distrahálni, mintsem otthonn hadni. Én ugyan magam is az ellenség lineája iránt azon opinióban vagyok az melyben Kegyelmed, és az elmúlt postán expediáltattam convocatoriámot, svárom tovább is az Kegyelmed tudósítását: mennyire hadja Isten rajtunk terjedni súlyos ostorát; de megvallom, mindezek között megváltozhatatlans állandó reménységgel várom rajtunk könyörölő szent kegyelmét. Az kecskeméti hírt még valóságnak nem tartom: hanem csak azon gyalog német lírmázásának, az ki Budárúl hajókon Péter-Váradjáig, onnan penég vízen jött fel Szegedig; noha ezen hért egy szökött gyalog német hozta Kecskemétre, és az ő mondása szerint az lovasnak másnap kellett volna utánnok jönni: csak azért is kétséges vagyok benne, hogy Pálfit hirdeték, kinek ottfent való létét látom az Kegyelmed leveléből. Az erdélyi német kijövetelétől penég nem tarthatok: mert ha ennyi üdőtől fogvást heverészett: nem hitethetem el magammal, hogy ezen már is megindult havas és hideg eső között gondolkodhassék az operatiókról. Levelem végezésével egyedől kívánván, hogy Isten Kegyelmednek erőt adjon az sok érdemetlen tiszték között hazánk szolgálatjának folytatására; mert az midőn gondolkodom: engemet csaknem mondhatom heverésem között, egészséges s ifjú voltomhoz képpest mennyire háborgat az egészségtelenség, az mely ezen az földön egészen elterjedett, — van okom hozzá, hogy szorgalmazatoskodjam az Kegyelmed egészségérül, ajánlván Isten őltalmában Kegyelmedet! *)

109.

Szatmár, 2. Novembris. Károlyi úrnak.

Hosszas dób-dáb nyavalyáimtól okoztatott gyermekágyamból az mai napon legelsődször felkelvén, midőn azt gondoltam volna, hogy ezen elterjedett nátha még az generálisok pennáját is lefektette volna, éppen sehonnan semmi hírem nem lévén: vettem az Kegyelmed s Bercsényi uram levelét. Az mi Szűcs János híreit illeti: csak elhiszem, hogy az mennyivel több azon német, mintsem az volt, az ki Budárúl lejött, Betlen Gáborral fog le-

*) Kántor kezeírása.

gyűni; mert én még ezen nem építek, az dispositiók mindazonáltal maradjanak helyben. Orosz Pál nekem azt írja, hogy Szováton vagyon az német, kemenczékét s sánczot épít, az többi csak panasz; s úgy látom, ő is megnáthásodott most egyszer, s nekünk is idő kellett, a míg kiködhögtük s prűszköltük magunkat. Hirdesse Kegyelmed, hogy magam is megyek az tábor meglátására: talám jobban öszvegyűlnek, — legalább azért, hogy beadhassák instantiájokat. Bercsényi úrtól gyűjt híreimet ímé, includalom; s levelének is az summája, hogy általköztette: z bagacsiáját az Garamon az ellenség. Ezen includált levelemben írok az százhetven vég remek-septukrúl is.

110.

Szattmár, 2. Novembris. Gróf Bercsényi úrnak.

Sok hurutozásim után nyavalyáimot kiprűszkölvén, ma legelsődször mászék ki az ágyból: csaknem azonnal vettem az Kegyelmed 29. írott levelét, s úgy látom, hogy az Kegyelmed csinált tüzeitül sem reméllette, hogy megmelegedhessék német uram, s azért dobol vissza, — s az Isten ne is fordítsa orczáját többször erre felé, hanem adja, hogy örökkéig csak az hátát lássuk, jók leszünk akkor cum nostris; de bezzeg, az a bosszúság, hogy most csak az pennával kéntelenítettik Kegyelmed bosszútállani Hajszteren!

Ezalatt vehette Kegyelmed az Károlyi uram tudósítását is az marhák iránt, mivel akkor betegségem miatt arra nem érkezhettem, s abból általláthatta, hogy az magyarországi marhabéli adósságot az erdélyi ökrökkel kellett conplanálni, melyeknek árában az adott ötszáz vég posztón kívül még jutna az erdélyi hadaknak százhetven, melyre valóban van is szükség, mellyekrül Kegyelmed adja ki az assignatiót az Károlyi uram a végre küldendő emberének: mert még ezen hadaknak eleitül fogvást posztó nem adatott. Az szegedi német híre most is confirmáltatik, de én most sem hiszem, hétezer a híre; az erdélyinek megütötte Kolozsvár táján az havas esső az orrát, s megtorpadt, s kemenczékét épített; itt is éppen annyi számból álló corpus van előtte, mint az Kegyelmeddel lévő. Ezzel Isten iltalmában ajánlom Kegyelmedet.

111.

Szatmár, 3. Novembris. 1708. Károlyi úrnak.

Én sem lehetek okosabb az inclusából Kegyelmednél, noha ugyan én is hasonló levelét vettem Orosz Pálnak; s csak attúl félek, ha valóságosan nyomakodik az ellenség ellenek: rövid idő múlva az Karikáról veszi Kegyelmed leveleinek magyarázatját; avval mindazonáltal nem ítlhetem, hogy Almásnál kiljebb gyűjön az ellenség, mivel szekerekkel sebessen nem járhat, a nélkül pedig prófuntumot nem remélhet. Elhiszem mindazonáltal, hogy Kegyelmed meg nem feledkezett Jósikáról is, a ki túl valóban csudálom, hogy hírünk nincsen. Az szegedi hírről most is oly opinióban vagyok, az melyben voltam; csak híjában mesterkedek Dobozzi, hogy kitanúlja irántok való szándékomat; elég légyen nekiek, hogy quod dixi, dixi, quod scripsi, scripsi. Mi csudálatos az Isten az ő szent munkáiban! mert sokakat meggyógyít az félelem; sohase búsúljon azon, hogy mégyen? az beteg, ha lesz ereje, — felkél.

Már azért Munkácsi Jánosról sem feledkezem el; a mint az előbbeni dolgaiból colimálom: ezen utolsó torturája alkalmatosságával tett fassiója is teli hazugsággal; ha az való, hogy az tanúk ráeszküdtek, hogy ugyan ű maga személye szerint eskettetett: bizvást attraháltathatja Kegyelmed, és exequáltathatja; ha pedig még ebben valamely kétség volna: jobb informatio kedvéért írnék Bercsényi úrnak: ha volt-é valaha olyan nevű cancellistája? — mert okosan kezdi magát menteni.

112.

Szatmár, 7. Novembris. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap este későn két rendbéli levelét vévén Kegyelmednek, több díb-dáb bosszontó levelek között, 31. Octobris datált akada az kezemben, melyben semmi vígasztalásra való materiát nem látván: minekutánna az adandó válaszon eleget teprenkedtem volna, ma reggel elhülék belé, hogy megint egy levelét találom Kegyelmednek, s ha még gyermek-ésszel bírnék, elhitettem volna magammal, hogy Miklós tette bé az ablakon: mert teli jó hírekkel, s hálá Istennek, az Kegyelmedelméje vidulását is tapasztalom benne; est ille de dato 3. Novembris. Magam is oly opinióban vagyok, hogy elvész Fakanál (Löffelholz)

uram, míg az bányákból kimeríti az vizet; de csak elhitettem magammal, hogy Kegyelmed ellene való conceptusit véghez nem viheti: mert ű azokat nem hiszem hogy bevárja, hanem lihető, valamely czimentummal az régen bányavárosokból elszökött emberek bízttatván fel Hajszttert, ad collectandum küldötte oda, még maga az Garamon takaroszik; azután, csak elhiszem, ha még eddig úgy nincs, hogy Velyko-Polya s Kolosok felé fog ű kegyelme bagdácsolni, s Nagy-Tapolcsány tájékán postirungra telepedni; hogyha mindazonáltal tovább is ott találna fityerészni: kérdést se tegyünk fölöle, ha lehet-é ű kegyelmét felperzsölni? mivel elég várost építhetünk, ha az németet elvesztjük. Én ugyan indulásomat pro 15. rendelttem volt innen: de mivel reméllem, hogy már Kegyelmed is elébb fog hozzám gyűhetni, én is elébb indulok, és az gyűllésig Patakon subsistálok, a hová subsequenter könnyű lesz az gyűllést is transferálni, ha jobbnak fog látszani; mindazonáltal, mivel minden confoederatus és vármegye hívattatott, az ki is egy helységben el nem fér: az városok és erdők közzellétire nézve most is praeferálok Tállyát. Én már, hálá Istennek! az tisztulásnak napjait elértem, és vagyok s leszek is, etc.

113.

Szakmár, 8. Novembris 1708. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezen postámat nem akarván elbocsátanom az Kegyelmed 4. Novembris írott levelére való válasz nélkül, abban mindinkább híreket és az bányák praesidiáltatását olvasom; leginkább az olyan czikkelyre kívánom az Kegyelmed elméjét értenem, az melyben értem, hogy ha Ottlikra szükségem lészen, nem lehet Babócsait oda nem küldeni; mivel peniglen az elsőt én még nem avocáltam, nem tudom: ha evvel nem akarja-é értésemre adni Kegyelmed, hogy valami okokra nézve jobb volna visszahivatása? melyben csak értsem az dolgot, miben van? én ellentartó nem leszek; de nem hiszem, hogy az tavalyi quártélyra nézve oly kedves légyen Babócsai, mint tavaly. Jánokinak, elhiszem, satisfactiója lett, ha vehette convocatoriámot; de bár inkább gondolkodnánk, hogy csinálunk cassát? mert az mint Pápai rclatiójából értem, lehetne arnótunk, s jó, — csak lehetne pénzünk. Az ellenség lineája és postirungja contrahálását

úgy gondolom, az pozsonyi gyűllés okozza, az melyre meglátja Kegyelmed, hogy még az császár is le fog gyünni, és ennek vége után fog ez kívánni terpeszkedni. Az ásó-kapa-szedés sánczépíttetést jelent, az mely hihető, Zólyomban leszen; hiszem, Újhelyt télben építtette tavaly, s szintén illy erős postírungot formált eleintén. Isten szégyenítse szándékát!

114.

Szattmár, 10. 9-bris. Károlyi úrnak.

Jólehet Kegyelmednek tegnapi napon két rendbéli levelét vettem, és ugyan a harmadikja is estvére érkezett: óránként várván Kegyelmedet, mindazokra semmi választ nem adtam volna, ha nem vélném az Kegyelmed hosszas késedelmét; és mivel innen kedden vagy szeredán magam is indulni akarok, hogy még az gyűllés kezdeti előtt Bercsényi úrral conferálhas-sak; itten peniglen szükséges, hogy elmenetelem előtt bár csak annyiban hozzuk rendben dolgokat, hogy az tállyai gyűllés determinatiójáig lehessen valamely subsistentiájok. Az abruk-bányai újonnan kezdődött zúr-zavart ha Kegyelmed Bagosi bemenetelivel jobban componálhatja: ellentartó nem leszek, kivált ha azon munkára az udvari hadaim, a kihez Esze bataliumja is számláltatik, kirül ma irok, elégségesek lesznek; gondolom mind azonáltal, hogy az mennyivel halad Betlen Gábor híre: annyi-val erősödik az bennlévők szíve. Hajsztert Nyitraig elkísírték portásink; táborostul mintegy kétezerig való, mindazonáltal az bányavárosokon kalandoz, és a mint észreveszem, Zólyomba, a ki ugyan porrá égett, s Beszterczén és egyéb kastélykákban akarja stabiliálni magát, a mint is Víglyeshen praeveniála ben-nünket az praesidium bevitelével; valóban félek is, hogy mind-addig fogják körüljárni hadaink, míg bé nem sánczolja magát, s azután kész lesz az mentség. Én ugyan Bercsényi úrnak meg-írtam, hogy se Besztercze, sem az többi ne legyen drágább az többinél!

115.

Patak, 19. Novembris. Bercsényi úrnak.

Hogyha az Kegyelmed 15. 9-bris írott levelébül ma Tállyára és hónap ide való érkezését nem remélleném: annyi-val is inkább kívánnék punctatim hosszas választ adni levelére.

az mennyiben abból értem méltó indulatját Kegyelmednek azon computus miatt, az melyet az marhák iránt Kegyelmednek Károlyi úr küldött; és meg kell vallanom, hogy ha mindenek úgy volnának, az mint Kegyelmed véli: azon netalántán rendetlen stilizált írásából még irántam is lehetne Kegyelmednek balítéleti, — a mint talám van is, a mennyiben ítülhetünk egymás gondolatjából. De mivel mindazok in substantia másként fognak taláztatni: most csak azt kívánom, hogy suspendálja elméjét. Károlyi uram mit írt, vagyis inkább: hogy írt? megvallom, nem tudom: mert az átkozott náthaannyira lenyomott vala, hogy alkalmas betegségtől sem bádgyadtam volna el úgy, mint akkoron, az midőn committáltam volna ő kegyelmének azon informatio-adást, melyről alig várom, szólhassak Kegyelmeddel: mivel másként is már bűvséges informatióm levén Tállya városa elpusztulásáról, a víz és fa még szűkebb létéről, úgy házam új meszelése után való bűdösségéről, — kintelenek leszünk az gyüllést ide transferálni.

Az mi az ellenség dolgát, Hajszter válaszsát és az hadak dislocatióját illeti: nincs mit írjak iránta, hanem egyedül ezen Ottlik levelét includálok, az melyből mivel méginkább kitetszik confusiója, revocatióját mentülhamarább szükségesnek látom; csak azt is tessék Kegyelmednek néki megparancsolni, hogy az mellette lévő karabélyosimat hozza el magával. Azalatt, nem kétlem, értette Kegyelmed Bertóti leveléből Staromberg elszökését is, mellyen eleget bosszonkodom, és nem is ítélem, hogy lehessen példa nélkül hagyni, s az gvarnizomat is szükséges volna felváltani. Bertótinak én semmi ellenkező parancsolatot nem adok az ide való gyüveteliről, csak adja Isten, ott tehessen valamely nagyobb hasznót, a hová látom, rendelte Kegyelmed. S kívánom, láthassam Kegyelmedet az méltóságos aszszonynyal együtt, kinek becsülettel való szolgálatomat ajánlom, friss jó egészségben.

116.

Patak, 1. Decembris. Károlyi úrnak.

Noha tegnap az Kegyelmed levelére választ adtam: szükségesnek ítélem ezen gyüllés folyamatjáról is Kegyelmedet informálnom, melyben jölehet az számadásokon kezdvén az

dolgot, azok most is continuáltatnak: de szokásunk szerint eztet is megúnván, úgy veszem észre, leginkább bánják, hogy hallgatásban vagyon békesség állapotja, melynek óhajlásával annyira kiadják magokat, hogy minden difficultas nélkül széltiben beszél-
lik desperatióból esett kívánságokat; melyre nézve, hogyha az odavaló dolgok megengedik, én valóban szükségesnek látnám az Kegyelmed ide való gyűvetelit, és az Tiszántúl való hadak is jó volna ha követeket küldenék, oly instructióval, hogy mivel ők vóltanak a kik legelsődször fegyvert emeltenek ezen ügy mellett: tudják, hogy nemcsak az németnek elfelejthetetlen bosszúállása alá esnek, — de még az több vármegyék és hadak is jövőendőben az ő kényszerítésekkel menthetnék magokat; obtestálják az országot, hogy oly securitásról provideáljon ha békességet kíván csinálni, az mely által lehessen nekik mihez vetni hátokat; engemet is hasonlóképpen sokszor eleitől fogvást adott hittemre kényszerítsenek, hogy őket el ne hagyjam, mert ha szintén az vármegyék békélnének is: hozzámvaló hűségeket megtartani kívánják, és mindaddig inkább fegyver alá vetni életüket míglen elégséges securitást nem nyerhetnek, mintsem oly békességre adni magokat, az melyben magoknak securitást szerezhetnek, — végtére, kiadván az erdélyi fejedelemség az austriai háztúl való elszakadásának kívánságát. Kegyelmed azért ezen dolgot accelerálja a mint legjobbnak itéli.

117.

Patak, 4. Decembris. Károlyi úrnak.

Kegyelmednek egymásután három rendbéli levelét vevén: mind azokból, de kivált Lemér relatiójából értem az váradi ploquadának lehetetlenségét. oly móddal, az mint gondoltuk vala; melyre nézve én az második projectumát az városok felégetésében approbáltam. oly requisitumokkal és modalitással, az mint előttem büven declarálta; de szükséges, hogy ezen mostani hadak gyülekezeti feledékenységben menjen nállok; a mint is jó volna nyugalom kedvéért az hadat Pap-Mező tájé-
kára csuportosan úgy szállíttatni, hogy könnyen összevgyűlhes-
sen, hogy az midőn idejét látjuk, a mennyiben lehet magok híré-
vel tegyék az próbát, melyre akkoron Lemért is le fogom kül-
deni; elég nyereségünk lészen, ha az malmokat felégethetjük.

Szegény Vay László elfogását valóban bánom, melyet az mint látom, maga vigyázatlanságának tulajdoníthatni; de mivel már tudva vagyon az abák szállításának dolga, azt most, úgy látom, suspendálni kell, és mivel úgylis magunkat az armistitiumra resolváltuk: akkori kiszállítása könnyű lészen, annyival is inkább, mivel az Kegyelmed ide való gyüvetelit szükségesnek látom lenni, akár gyűjjön több követ az hadak részéről, akár ne, mivel úgylis az Partiumbelieket nem kívánván amazokkal egyvelíteni ezen követség dolgában.

Szent-Iványi Kis-Várda tájjékán betegen fekszik. Palocsai dolgát revidiálni itt legalkalmasabb lészen, kit is elhozhat Kegyelmed magával, mivel úgylis feles hadi causák fognak itt eligazíttatni.

Az szegedi németnek itt semmi híre nincsen; és mivel Pápai Gáspár confirmálja Barontis az Dunán való lemenetelit: éppen nem hitethetem el magammal azon gyülekezetet, kinek már eddig Kecskemétről is híre lett volna; az erdélyiek conscriptióját, ha lehetséges, sürgettesse Kegyelmed, és hozza el magával. *)

(Eddig a 103-ik sz. folians protocollum, melynek a Rákóczi-levéltárban Vörösvárott létező eredetije, fehér szirony-bőrbe kék se-lyemszalagokkal összevarrott füzetekből áll, végén 18 üres levéllel. Az 1. sz. a. közlött levél csak fogalmazatban van meg ugyanazon levéltárban, míg a protocollumból kimaradt: mi azonban, mint magában állót, datumánál fogva e helyre iktattuk.)

*) Pongrácz György kezeírása.

VIII.

TÖRÖK- ÉS LENGYELORSZÁGI LEVELEZÉSEK ÉS
SZÁMADÁSOK PROTOCOLLUMI.

Anno 1708. Majus.

1.

Agriae, 18. Maji. Nandor-fejérvári jancsáragu Turnadzi-basi Huszain jancsáragának.

Ajánljuk szomszéd vitéz úri barátunknak Kegyelmednek szomszedságos barátságunkat!

Nandor-fejérvári jancsáragaságra az hatalmas török császár fermánja által lett Kegyelmed rendeltetését annyivalinkább Abdurachman basa által hozott leveléből kedvesen értjük, hogy mind Meltóságos néhai édes Asszonyunk-anyánk Törökországra lett költözésében mutatott jóakarátja, — s mind az néhai Meltóságos Fejedelemmel (Thököly) lebujdosott magyarokhoz gyakorlott barátságos volta felől tudósítást veszünk; magunkkal azt elhitetvén, hogy az mint velünk is ez elsőben küldött levele által ismeretségben kíván lenni: a szerint dolgainknak, valamikor kívántató leszen, folyamatit segíteni fogja, — kit mi is fogunk Kegyelmedtől nagy-kedvessen venni és jó szomszedságos barátságunkat érette mutatni; az mint is az Kegyelmedhez való jóindulatunkból megengedtük Abdurachman basának Törökországból hozott portékáit Gyöngyösre felszállíttatni, és ottan szabadossan árulni, adván arról levelünket is néki; másként pedig, minthogy szerteszéllyel hadakozás vagyon többire az országban, hogy az fel s alá járó hadaktól avagy illy alkalmatosságokkal megessni szokott egyéb szerencsétlenség által is kárban ne essenek: Kecskemétnél tovább egyebeknek nem engedhetjük feljöveteleket.

Kegyelmednek szomszéd jóakarója, etc.

2.

Die eadem. Thessalonikai Haszán basának, ki ezelőtt nandor-fejércári szerdár volt.

Meltóságos Passa, jóakaró úri barátunk!

Ezen darab földtől távúlylétében is rólunk megemlékezését és ottan dolgaink folyamatinak, midőn kívántatni fog, jóakarója által leendő segítését, bennünket szépen köszöntő leveléből Hatalmasságodnak, kedvessen értjük, s nem is kételkedünk abban semmit is, hogy haszintén oly messze földre lett legyen is Hatalmasságodnak ezen szomszédos tartományról eltávozása: mindazonáltal ottan is jó barátságát szívében tartván, levelei által bennünket ottan-ottan látogatni nem tartja terhének; az mint mi is az Hatalmasságod szomszédságban gyakorlott barátságáról feledékenyek nem kívánván lennünk: tovább is Hatalmasságoddal való barátságunkat mindenkor fenntartjuk. — Téli quártélyunkból immár Isten jóvoltából egynéhány napokkal ezelőtt kiindulván, midőn ide szállottunk volna: Morvában becsapott hadaink szép nyeregséggel való próbájokról vettünk azonnual tudósítást, az kik is az német császár birodalmában levő Szetyín várát megvévén, öt lovas német zászlókat küldöttek udvarunkhoz. Az Dunántúl levő földön pedig Isten segedelmeből annyira elterjedett hazánk boldogulásáért vitézkedő fegyverünk, hogy azon földet az ellenség erejétől éppen nem felthetjük; és noha ugyan kímeink és portásink relatiójából értjük Rabbutínnak Erdélyből Szegedre való jövetelét: mindazáltal csak az hatalmas török császár földén ne engedtessek meg az németnek eljövele, (mely ha következnek, ha egyéb hasznót nem tenné is az német magának, elégségesnek tartaná azt jövődöbéli csalárd practicái fundamentumának felvetésére, ha ily szabados általjövetellel sokféle mesterségei által az török véghelyek állapotját kitanulván, utat s alkalkalmatosságot nyerhetne magának színeskedés által lehető megcsalására az hatalmas muszurmány nemzetnek) oly rendeléseink vannak, mellyek szerint várjuk jó igyekezetünknek előmenetelit. Mi is midőn dolgaink folytatjáról valósággal tudósítjuk: Hatalmassága elébbeni szomszédos jóakaróját az odafelé forgó dolgoknak tudtunkra adá-

sában kedvessen vennénk; kívánván jó, egészséges, hosszú életet, maradunk Hatalmasságodnak, — etc.

P. S. A francia tolmáctúl értettük, hogy Hatalmassága tőlünk valamely kerecsen-madarakat kívánna, melyekkel örömet kedveskednénk is, de ezen országban mostanában nem kaphatunk; Isten Erdélyben bennünket bevívén, azon leszünk, hogy valamely sólymokkal és rárókkal kedveskedjünk Hatalmasságának.

3.

A török valor szerint ez a pénznek magyar reductiója:

Egy török pénz teszen magyar pénzül	den. 1 ¹ / ₂
Két török pénz	„ 3
Egy szak-pára teszen	„ 4 ¹ / ₂
Egy urup teszen tíz szak-parát	„ 45
Egy tult teszen 13 szak-parát, egy török pénzt	„ 60
Egy török zlota, vagy egy német forint teszen 26 szak-parát s két török pénzt; ezek pedig tesznek magyar pénzül fl. 1. „	23
Egy török tallér teszen 40 parát, avagy 120 török pénzt	„ 1. „ 80
Egy magyar arany teszen 115 szak-parát „ 5. „	19
Új turalis arany teszen 105 szak-parát „ 4. „	72 ¹ / ₂
Régi seriphi török arany 90 szak-parát „ 4. „	05
Velencei czikkin-arany 120 szak-pa- rát, avagy három török tallért; mely teszen . „ 5. „	40

4.

*Pápai Jánosnak és Horváth Ferencznek Constancziná-
polyban. Agriac, 20. Maij.*

Mivel nem kétljük, vehette Kegyelmetek Le Brū által küldett levelére való válaszunkat, melynek originalissát ugyan jöllehet csak most küldötte meg, duplicatája mindazáltal elébb jutván kezünkhöz, azonnal válaszoltunk; nem is volna mostanában újabb írásra materiánk, hogyha kiválképpen nem kívánnánk szorgalmatoskodni az ezután következendő cambi-
umok rendszerint való folytatásában. Melyre nézve szüksé-

gesnek ítéltük újonnan is Kegyelmeteknek repetálni, hogy azon cambialis levelekkel együtt, az mellyeket cum duplicatis Kegyelmeteknek megküldöttünk, és újonnan Le Brú által 50,000 liverről küldött cambiummal szaporítjuk: teszen az universalis summa százötvenezer, = 150,000 livert; és ezen kívül az francia orator utolsó számadása szerint (ha még Kegyelmetek nem erogálta volna) maradott kezénél 4250 liver s öt poltura, és így in universum computálván, találtatik, hogy az feljebbemlített oratornál marad dispositionkra való summa pénz százötvennégyezer kétszázötven liver s öt poltura, mellyeknek erogatiója ekképpen következze: Supponálván tudniillik, hogy az thessalonicai görögöknek, törökök Le Brúnek írott dispositióm szerint acceptálni fogják az recambiumot. Az mennyiben az Kegyelmetek és az követ computusiból látjuk, az húszezer vég abaért competálna nekik 63,000 magyar forint, melyből fizettetett 21,000 liver, avagy 11,600 magyar forint; de mivel úgy vagyunk általok assecuráltatva, hogy az húszezer végen feljül is az bálokban 745 vég aba találtatnék Karán-Sebesben: ezeknek árával megszorodván a summa, ú. m. 2346 magyar forinttal s 75 pénzzel, az 4000 végért már ezelőtt fizetett 21,000 liveren és előre-adott 2500 talléron kívül competálna még nekik 48,246 magyar forint s 75 pénz.

Exolvendum adhuc pro coloratis abis fl. 48,246. den. 75.

Item assignáltatott Ali Ajvas-Nili és Kucsuk basa törököknek 15. Aprilis 8678 forint 52 pénz, = fl. 8678 den. 52.

Item Alboérnak exolváltassék négyezer háromszáz ötvenhat magyar forint, = fl. 4356.

Mely teszen hatvanegyezerkétszáznyolczvanegy magyar forintokat s huszonhét pénzt; *) úgy, hogy ezen summát az az feljebb specificált cambialis summából defalcálván, salvo calculo supponáljuk, hogy marad dispositionkra az következő cambiumokra tizenkilencezerkétszáznyolczvankilenc forint, s tizenharmadfél pénz. **)

*) Lapszéli jegyzet: „Summa assignationis fl. 61,281. den. 27.

**) Lapszéli jegyzet: „Manet pro futuro computu fl. 19,289. den. 12¹ a.“

Mivel pediglen e következőképpen assignatióinkat kívánjuk folytatni, hogy ha, melyet nem reménlünk, ezen calculusok hibásoknak találtatnának: azonnal informáljon Kegyelmetek bennünket.

Értettük más úton is a z Porta hadakozáshoz való készü-
letinek confirmatióját, az mely mind az moszkvára s mind az
velenczésekre czélozni láttatik; melyre nézve, az mint Brū
által az nandor-fejérvári basának is repraesentáltattuk, legyen
azon Kegyelmetek, hogy akár ez, akár más ellen való hadako-
zását impediálván, ezen szándékát e következőképpen
fordíthassa hasznunkra, tudniaillik: az ottan levő velencei kö-
vettel conversatióban eredvén, hogyha tapasztolná azon Res-
publicának tőlle való feltét, tegyen oly projectumot, hogy
magok is készek volnának parancsolatombúl az Porta szán-
déká megváltozásában allaborálni, ha bizonyosok lehetnének
benne, hogy magát resolválná az franczia és velünk való
ligára; mert ugyanis, hogyha tovább is ezen neutralitásban
marad: tudván az Porta, hogy semmi colligatiója az keresz-
tyén fejedelmekkel nincsen, mindenkor cum securitate aggre-
diálhatja őket, melyben az római császár, bizonyossan értettük,
hogy leginkább azért adlaborál, hogy az Respublicát nemcsak
az török által enerválhassa, hanem már az francziától az nea-
politanusi királyságot és Mediolanumot megvévén, azon ditióit
az Respublicának reincorporáltathassa, az melyeket ennek-
előtte kintelenítettett vala cedálni; melyre nézve jövődöre is
csak hadakozásra kintelenítettvén fakadni az austriai házzal:
jobb volna azon Respublicának is most velünk egyetemben az
császár enervatiójában fáradozni, és Magyarországot szabadsá-
gában helyreállítani kívánni, mivel ezen úttal az francziai
király cooperatiójából, s másként is az török az német császár
veszedelmét kívánván, könnyűnek ítéelhetjük az ellenek való ha-
dakozásra szándéká megváltoztatását. Az török ministereknek
pedig hasonlóképpen demonstrálja Kegyelmetek, mennyivel
hasznosabb lenne az Portának, hogyha mások fegyvere által
rontának az ellenséget, mintsem sok alkalmatlanságokkal
folytatná az hadakozást; és mivel nagyobb ellensége az török
nemzetnek az németnél nem lehet: ítéelje akárki is, ha hasznos-
sabb nem volna-e azokat az német császár ellen felbizgatni,

velünk egyetemben colligáltatni, mintsem most ellenek hadakozni? Melly is könnyebben, úgy ítéljük, véghez nem mehetne, mint ha az velenczéseket megijesztvén, declarálnák nekik, hogy vagy ellenek hadakozik: avagy ők hadakozzanak az ő baráti, az az francia és magyarok mellett, az kiket ő most maga meg nem segíthet, békessége levén az némettel; mert ugyanis, ha jól considerálják, hogy az miolta az német Neapolist és Mediolanumot megvette: hogyha az török Moreát az velenczésektől több tartományokkal elvenné is, azoknak enervatiójával is többet használ az német császárnak, természet szerint való ellenségének, az ki akkoron az Olaszországban levő Velenczések ditióit Dalmátiával együtt fogja elvenni, s még Velenczét is, az mely oltalom nélkül való helység, maghévá tévén, oly hatalmassá fogja magát az tengeren tenni, hogy csak akkoron fogja magát észrevenni az Porta: mely ártalmas tanácsokkal élt, ezeket negligálván, — holott mindenkor sokkal nagyobb haszna leszen benne, ha az magyarok és velenczések lesznek szomszédi, az kik barátsága nélkül el nem fognak lehetni, hogysémmint az római császár — az magyarokat megöközván és az velencei Respublica olaszországi nagy tartományit magáévá tévén.

Ezen fundamentumon való negotiatiót mi ugyan Velenczében is megindítottuk: de ha az török is ekképpen inducáltathatnék secundálására, nagyobb reménségünk lehetne successusához; és ha Kegyelmeteklátná, hogy mind az Porta, s mind amazok részéről lenne hajlandóság: acceleratiójára nézve proponálhatná aztat is az velencei követnek, hogy ha szintén ez idén az hadakozást nem kezdenék is az római császár ellen, megelégednénk velle, hogyha declarálnák az római császárnak: hogy az Confoederalis Statusokat és Magyarországot colligatusoknak tartsa, és avagy szabadságokat megadja, avagy kénteleníttetni fognak mellettünk, mint szomszédjok mellett, annál is igazabb okból fegyvert fogniok, mentül világossabban tapasztolták, hogy nemcsak bennünket igazságunkban megfojtani kívánt, de még az magok tartományit is hadai rendeletlen excessusival enerválni.

Az mi hadakozásunkat illeti: az ellenség ugyan láttatik nagy erővel készülni ellenünk, de mindazon fe-

nyezetési, úgy látjuk, csak a Rajna-mellyéki hadakozástól függőnek; mivel, ha ott az franczia ellen győzdelme lenne: csak elhitettük magunkkal, hogy akkoron megszoríthatná hadait, kik még alkalmas gyenge erővel vannak; s reméljük is Isten jóvoltából, hogy ezen mostani gyűllésünknek végét érven, győzdelmessen foghatunk operálni ellene. Azalatt is mindazonáltal meg nem szűnnek az rajta való szerencsés csapások: az mint ezelőtt csak egynehány nappal is öt lovas zászlókat küldöttek Morvából hadaink, Szetin várát megvevén, — az mennyire mégeddig hadaink nem penetráltak vala.

Az Brú által küldött selymet vettük.

Henter Mihály hívünknek kijövetelét még ezelőtt írt levelünk szerint megengedvén, Kegyelmetek adjon ő kegyelme szükségére száz aranyakat, Csúzinak pedig diurnumára egyegy tallért rendeljen, melyből esztendő által minden taníttatására s ruházatjára való költség bőven ki fog telhetni.

P. S. Az thessalonikai görögökkel itten az kölcsön általok másoktól felkért pénz után háramló interes és egyéb költség, fáradságbeli praetensiójok iránt is 3000 magyar forintban megalkudván: az egész summáról való assignatiónk megküldése alkalmatosságával arról való leveleket fogjuk Kegyelmetekkel copialiter communicálni, hogy Kegyelmeteknek ottan semmi impetitiojok ne lehessen; tovább pedig az vélek ineült contractus semmiben ne observáltassék, melynek annullatiójáról is leszen azon levelekben emlékezet. Ezen levelünket pedig előre azért küldettük el Nandor-Fejervárra Anihet cselebi által, mivel az görögöket az 3000 magyar forintokról itten contentálni kívánván, azzal az alkalmatosságot késleltetni nem akartuk.

5.

Pápai Gáspárnak, Nandor-Fejervárra. Agriac, 20. Maij.

Az Kegyelmed levelei kezünkhöz jutván, értjük levelünknek Kegyelmed kezéhez adatását, és hogy Alboértül különb-különbféle szükségekre hatszázhusz tallérokat vett volna kölcsön fel Kegyelmed, melyben egyéb difficultást nem is teszünk, hanem hogy az levelek folytatására való költséget éppen szükségkívül látjuk lenni: mivel

az gyakorta és szaporán járni kezdett kereskedő törököktől, kivált kik hozzánk vagy adósságok megfizetéséért jönnek, vagy pedig törökországi portékákat szállítanak, azokat kezünkhöz szolgáltatathatná, az kik csak arra nézve is örömet az levelek elhozását magokra vállalnák, hogy azzal magok dolgai végett annál közelebbvaló accessust nyerhetnének; az minthogy Kegyelmed ezután az költség compendizálására nézve ezen modalitást observálja, tudtokra adván azoknak, az kiknek nekünk szálló leveleit assignálja, hogy ha leveleinkkel vagy elkésnek, annyival inkább elvesztendik: hozzánkvaló recursusok akármely dolgokban is praecludáltatik. Szükség pedig, hogy Kegyelmed mind az két passáknak megjelentse, hogy az török földéről senkit is az kereskedők közül passus nélkül általjönni tovább is semmiképpen meg ne engedjenek; mert, ha vagy tolvajok által feltergettetvén — tudván azt, hogy hadakozás lévén az országban, melynek alkalmatosságával nem oly bátorságos az járás-kelés, mint békességes időben, — megkárosíttatnak, vagy egyéb akármelyféle szerencsétlenségek történik, magok lesznek okai: jobb azért inkább odahaza üljenek, mintsem az passák passusa nélkül fel s alá járjonak; nekünk azomban, az midőn mire leszen szükségünk, vagy beküldünk érte, avagy írunk felölle, hogy számunkra az kívántató portékákat szállítsák ki. Constancinápolyban megírtuk Pápai János és Horváth Ferencz híveinknek, hogy Alboérnek mind az Kegyelmed által levált hatszázhusz tallért, mind Velenczében eddig lett vexlt, úgymint egy summában négyezer háromszáz ötvenhat magyar forintokat exolválják, kinek factorságát olymódon készek leszünk acceptálni, hogyha, midőn kívánni fogjuk, hadaink számára oly szélességű, annyi sing-számú és formájú végabákat, mineműeket az thessalonicabeli törökök szerzetek számunkra, egyenlő áron s nem drágábban fogjaadni, — csak szinte e mellett az cambiumokat is kedvünk szerint folytassa mindenekben.

Ezen expressusunk által küldött s Velenczében diri-

gálandó levelünknek elküldésére szereztessen Aboérral bizonyos expressust, a ki annak elvitelében ne késedelmeskedjék, hanem sietve continuálja oda való útazását, kinek obtingáló fizetése, úgy egyéb leveleinknek directiója végett is ineáljon Kegyelmed Aboérral computust, és arról bennünket informáljon.

Emlékezetiben lehet Kegyelmednek, mit parancsoltunk a minapában az munitióknak megszerzésében való munkálódása végett? Melyben is legyen szorgalmatos Kegyelmed, úgy mindazáltal, hogy azok iránt való megalkuvásban további parancsolatunk nélkül ne ereszkedjék, hanem mintegy projectum-formán experiálja: miként lehetne azokat specificie megvehetni? Melynek végéremenvén, bennünket rólla azonnal informáljon.

Barát Györgynek hogy a nandor-fejérvári házunk után prosperálható jövedelmen kívül másunnan teljék ki fizetése: nem látjuk helyét, mivel oly parancsolatot adtunk vala Kegyelmednek, hogy azon ház arendában elocáltassék, az melyből mind házhoz való gazdát lehet tartani, s mind holmi aprólékos reparatiókat is tétetni; ezt kövesse azért ezután, ha eddig elmulatta volna Kegyelmed, s onnan szakaszszon Barát Györgynek is oly conventiót, melyre érdemesnek ítéli.

A mi a szerdárnak kívánságát illetiaz török föld e szomszédságában való hadakozásunk iránt: arra egész corpusunkat nem szakaszthatjuk, másfelé lévén leginkább ereje ellenségünknek; az minthogy jó tanult hadi ember lévén az szerdár: tudja, hogy arrafelé kell hadakozni leginkább, az merre derekassabb motusa vagyon az ellenségnek.

Pápai János által küldött törökországi portékák és sátorok felől, mellyekről Aszalaisecretariusunknak ír Kegyelmed, kiszállíttatásokban más módot mostan nem látván, jónak gondoljuk lenni, hogyha az szerdártól oly passust nyerne Kegyelmed valamely hiteles, ide portékáival jövő kereskedőnek: hogy jóakarónk lévén az szerdár, mintha ajándékban küldené az által számunkra; így ha ellenség találná is, nem annyira félthetnénk, mivel ő tet offendálni nem merészlenék; mind-

azonáltal, ha más jobb alkalmatosság occurral: azt kövesse Kegyelmed azoknak kiszállíttatásában, a melyet bátorságosabbnak arányoz.

Írtunk az jancsáragának Abdurachmannak adott engedelmiünk felől, melyet is csak szintén az aga barátságáért cselekedtünk, hogy portékáit Kecskemétnél feljebbhozván, — Gyöngyösön szabadossan árulhassa; Kegyelmed levelünket praesentálván, szóval is ezt neki declarálja.

NB. Az mik idefel Pápai Jánosnak az hírekről íratattak: azokat Pápai Gáspárnak is, hogy az szerdával communicálhassa, meg kell írni.

6.

Sub eodem dato, Henter Mihálynak.

Az Kegyelmed 30. Januarij Constanczinápolyban költ levelét vévén, abból látjuk, hogy elébbeni levelünket, melyben Kegyelmednek kijöveteléről írtunk vala, azalatt nem vette volna; adjuk azért újonnan tudtára, magát bejelentvén az Portán, és declarálván is, mintha sietve kelletnék kijönnie: kérjen passust magának, és Skellet által tegyen oly insinuatíót, hogy dolgaink folytatási Horváth Ferencz ottlévő residensünkre bízattatván, ha mi resolutiója leszen az Portának, ő kegyelme kezéhez adhatja, melyet fog maga is urgeálni. Költség iránt pedig, hogy szükségében succurráljunk Kegyelmednek, megírtuk Pápai János és említett Horváth Ferencz híveinknek: adjonak száz aranyat Kegyelmednek.

7.

Joanni Pápai.

Assignatio super exolutione tallerorum nro 620. in rationem Abrahami Alboér.

Jóllehet az más levelünkben, mit exolváljon Alboérnak Kegyelmetek? megírtuk: mindazonáltal akartuk Kegyelmeteknek particulariter is tudtára adnunk, hogy az mely hatszáz-húsz tallérokat Pápai Gáspár hívünknek adott kölesön Nandor-Fejérváron, azokat, az négyezer háromszáz ötvenhat magyar forintokon kívül fizesse meg neki, requisitíójára.

8.

Agriae, 21-a Maij. Anno 1708.

Computus super 20,000 coloratae abae pecijs, Karán-Sebesinum per Graecos Thessalonicenses advectis.

Primum administrarunt Karán-Sebesinum pecias nro 4000. Pro quibus levarunt talleres nro 7000, facient Rhenenses fl. 10,500.

Juxta contractum Constantinopoli initum, pro singula pecia abae obtingunt Hungaricales fl. 3. den. 15., constituentes Rhenenses fl. 2. den. $62\frac{1}{2}$; ergo pro 20,000 peciis obvenirent insumma Rh. fl. 52,500, facientes Hungaricales florenos 63,000.

Levarunt iidem Graeci Thessalomicenses occasione initi contractus a Domino Ioanne Pápai talleres 2,500, facientes Rh. fl. 3,750.

Summa itaque jam exoluta est Rh. fl. 14,250.

Restant exolvendi adhuc pro 16,000 peciis talleri nro 28,000, facientes Rh. fl. nro 42,000.

Unde detractis talleris 2500, facientes Rh. fl. 37,50.

Manent fl. 38,250.

Sic itaque cedunt praenominatis Graecis Rh. fl. 38,250, facientes Hungaricales fl. 45,900.

Summa totalis Rh. fl. 52,500, seu in florenis Hungaricalibus 63,000.

Praeter praenumeratas pecias asserunt superflue esse in ballis Karán-Sebesini pecias abae, nro 745.

Pro his cedunt Rh. fl. 1955, den. $62\frac{1}{2}$, — Hungaricales autem sunt fl. 2346, den 75.

Pretium ergo 20,745 peciarum abae Rh. fl. 54,455 den. $62\frac{1}{2}$. Reducti ad Hungaricales sunt fl. 65,346 den. 75.

Sed restans praeter jam exolutam, summa pro 20,745 peciis facit Rh. fl. 48,205 den. $62\frac{1}{2}$. Hungaricales autem fl. 48,246 den. 75.

9.

Agriae, 22-a Maij. Joanni Pápai et Francisco Horváth.

Az thessalonicabeli görögökkel computust ineálván itten parancsolatunkbúl secretariusunk az Karán-Sebesben szállít-

tatott 20,000 vég festett abák felől, melyből ezelőtt 4000 véget adminisztráltak, és 7000 tallérral contentáltattanak vala: az hátralévő 16,000 vég abákért, az már praevis általok levált 2,500 tallérokon kívül, competál még nekik 45,900 magyar forint; de, minthogy úgy assecuráltunk általok, hogy Karán-Sebesben szállíttatott festett abákban superflue 745 vég abak volna: annak árát is resolváltuk exolváltatni, obveniálván érte 2346 magyar forint s hetvenöt pénz. Kegyelmetek azért e szerint értvén akaratunkat: in summa fizessen nekik 48,246 magyar forintot s 75 pénzt; vegyen mindazáltal oly cautiót tőlük, hogy ha annyira valónak nem találtatik, — lehessen regressus reájok.

Lévén annakfelette ezen abának megszerzésére interesre felvett pénz és egyéb költségek, — mellyekben az abának annak idejében való el nem vétele miatt estenek, — bizonyos praetensiójok: az iránt háromezer magyar forintokban vélek megegyezvén, itten azokat fel is vették tőlünk, és mindenekben contentusok levén, az több abák végett annulláltatott az contractus, az mint az accludált, török nyelven írt levelekből és annak magyarul való copiájából, mellyeket Kegyelmeteknek futura pro cautela megküldöttünk, megérte Kegyelmetek.

10.

Agriac, 24. Maij 1708. Joanni Pípai et Francisco Horváth.

Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós Főgenerális és Locumtenens, úri kedves atyánkfia, Hadzsi Ozmán és Musztafa csauz landor-fejírvári törököktől kilenczezer hétszáz hetvennégy vég abákat, azok között levő köpönyegekkel s tíz oka zsinórral együtt, hadaink számára vásárolván: azoknak árában tizenötezer magyar forintokat, fl. 15,000 Hung., mely is tizenkétezeröttszáz Rhenenseket téssen. Kegyelmetek által exolváltatni resolváltuk. A midőn azért azon felülemlyített törököktől requiráltatni fog: a praespecificált summa pénzt adja meg nekik Kegyelmetek.

11.

Die 24. Maji 1708. Caspari Pápai, ex castris ad Agriam.

Thessalonikából szállítván fel ezelőtt csaknem esztendővel — az először felszállított 4000 vég festett abák kívül —

16,745 vég festett abákat Karán-Sebesben Athanasco György és Mikolójani nevű görögök, immár mindazoknak árárul constantinápolyi vexl által túlünk contentáltattak; mellyeket szükséges lévén kézhez vétetnünk: Kegyelmed bizonyos hiteles emberünk által, a kit ottan kereshet, minthogy Andrászi megholt, vétettesse kézhez, az hatezer vég veres abákon kívül, az mellyeket ezekbül Mulyko és Zalozaime vévén magok kezéhez, és szerencsáját felvállalván, fognak errefelé szállítani; az hátra-maradott 10,745 véget is, ha Kegyelmed oly kereskedő törököt kaphat, a ki mind szerencsáját s mind szerencsétlenségét magára vállalná: szakaszonként indíttatná el Kegyelmed, írván ezen dolog felül Chilkó Christiánnak is, a kit már ennekelőtte odaküldöttünk; mindazonáltal, mivel az ellenség Erdélyben megkevesedvén, oda is reménljük az passusnak kinyílását: hirtelen ezzel nem kell sietni, hanem várjon Kegyelmed Károlyi úr tudósításátúl, kivel szapora correspondentiát tartson. Azalatt arra rendelendő emberünk kezénél maradjon az aba, hogyha a praemittált cautio szerint apródonként nem leszen bátorságos kiszállíttatása.

12.

Thessalonikai görögök recognitionalissa.

A thessalonikai görögöknek húszezer hétszáz és negyvenöt vég festett abák árárul, és költségekhez képest lett praetensiójoknak complanáltatásárul adott Recognitionalis, és azon thessalonikai contractusoktól való recessusokrúl költ levelek, melynek originalissa kétszer iratott, — az egyik Constancziánápolyban küldetett Pápai János és Horváth Ferencz uraméknak, az másik az titkos levelek közzé tétetett, — török nyelven.

»Mi Thessalonikában lakó Nikolójani Chiprioti Athanasco Georgi és Hadzi Manoli kereskedő görögök, magunk, és Kiriczi Cavo s Hadzi Alexi Diago, ezen kereskedésben levő társaink képekben és nevek alatt: Adjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik, és valljuk ez levelünknek rendiben, hogy az feljebb elmúlt 1707-ik esztendőben, 12. Martij, ugyan Thessalonikában, a francia consulatús avagy polgármesterség előtt, a Felleges erdélyországi és Vezérlő-magyarországi második Rá-

kóczi Ferencz Fejedelem constantinápolyi resideuse Horváth Ferencz uram ineálván velünk százezer vég festett abának ő Felsége hadai számára leendő szerzése és Karán-Sebesig való kiszállíttatása végett bizonyos contractust: léptünk egy-szersmind oly alkuvásra, hogy az Felséges Fejedelem minden vég festett abát méltóztatik túllünk, odarendelt embere által, tizenöt poltura híján két tallérával megvétetni. Minekutánna az említett helyre két ízben hússzezer hétszáz negyvenöt vég abákat szállítottunk volna, adván Constantinápolyban Pápai János és Horváth Ferencz uraimékra vexlt, mindazoknak árárúl bennünket egészen kegyelhuessen contentáltatott, sőt azon kívül is, minthogy az abáknak szerzésére, festetésére és Karán-Sebesben lött szállítására másoktól feles pénzt kértünk fel interesre: ebbeli kárunkat is alázatos supplicatiónk által megjelentvén, ő Felsége háromezer magyar forintokkal, mellyeket itten ez mai napon egészen felvettünk, megtérítette, úgy, hogy sem egyiknek, sem másiknak miközzülünk, sem pedig maradékinknak is ennekutánna semminemű praetensiónk ő Felsége vagy Magyar- és Erdélyországa ellen nem lehet. Ennekfölötte, mivel a contractusban specificált s hátramaradott abáknak szállítására mind magunk elégtelenek vagyunk, mind pedig a Felséges Fejedelem is tovább túllünk nem kívánja: a mennyiben minket illethetne a contractusnak megtartása, attúl önkínt elmenvén, magunk részérül azon contractust egészen semmivé tesszük, és annak megtartására sem a Felséges Fejedelem, sem ő Felsége emberei tovább nem lesznek kötelessek. Melyrül szabad-akaratuunk szeriut, s nem kintelenségbül, adtuk ezen, kezünk írásával és pecsétünkkel megerősítettett levelünket, nandor-féjrvári Hadzsi Oszmány, Amhet Cselebi és Szulimán basa, ismét tömösvári Halil oda-basa előtt.

„Egerben, 24. Maji Anno 1708.“

13.

Summaria methodus, quomodo contentati sunt Graeci Thes-salonicenses pro 20,745 peciis coloratae abae.

Pro 20,745 peciis per fl. Hungaricales 3, den. 15., obtingunt fl. 65,346 den. 75.

Primum pro arrhabone levarunt Hungaricales fl. 4,500.

Deinde pro 4000 peciis 7000 tall., facientes Hungaricales fl. 12,600.

Nunc vero die, nimirum 25. Maji 1708. in castris ad Agriam positis fl. 48,246. den. 75. Summa totalis fl. 65,346. den. 75.

Pro praetensionibus hic ex cassa bellica per Generosum Georgium Horváth de Pálócz oxoluti sunt (praevis eatenus instituta medio Francisci Aszalay secretarii conventionem) fl. 3000.

In toto ergo solvit Sua Serenitas iisdem Graecis fl. 68,346. den. 75.

14.

Feriol uramnúl lévő 154,250 liverrűl való notatio.

Teszen ezen 154,250 liver Rhen. fl. 77,125. Mely summából így következik az erogatio:

1. A thessalonicaei görögöknek anticipato fl. 10,500.

2. Eger alól juxta praecedentem computum in toto azon görögök kifizetésére ment assignatio ad fl. 40,205. den. 63.

3. Ali, Ajvas, Nili és más kereskedő törököknek ennek-előtte fizettetett aba árában fl. 8,678. den. 52.

4. Alboérnek fl. 3,630.

Mely substraháltatván az feljúlirt summából, resultál fl. 14,115. den. 85.

N. B. Ezen 14,115. fl. 85 den. erogáltatott:

1. Henter Mihály úrnak 100 arany; per fl. 4. den. 25., teszen fl. 425.

2. Alboérnek 620 tallér; faciunt fl. 930.

3. Cambiumra Hadzsi Oszman és Mustafa nandor-fejérvári törököknek fl. Hung. 15,000., facientes fl. Rh. 12,500.

Summa fl. Rh. 13,855.

Így még az Felséges Fejedelem számára marad ezen 154,250 liverből Constanczinápolyban fl. 260. den. 85.

15.

J u n i u s.

Die 8. Ex campo Agriensi. Alexandro Nedeczki.

Az Kegyelmed 8. Aprilis írott leveléből csudálkozással értettük, hogy a 10. 9-bris semmi levelünket nem vette: holott Szenczit Februariusban Károlyból expediálván, azután curéromat Patakrúl. Talabát Gál-Szécsbűl, úgy újonnan is Szerencs-

rül más particularis alkalmatossággal írtam Kegyelmednek, és minden idevaló híre krül tudósítván, leszen Kegyelmednek alkalmatossága az császár curérja hazugságit refutálni. Hasonlót hirdetnek itt is Lengyelországból az czár progressusirúl; csak éppen nem régenten kezdék rebesgetni az svécziai tábor veszedelmét, az honnan az Stanislaus udvarából az ki régtől fogvást correspondeál velem, azt írja, hogy harmad része táborának beteg, és az lovassa hasonlóképpen ruinaltatott; melyből mi is egyebet nem reménlhetünk az czár részéről való győzdelemnél, kit is assecurálhat Kegyelmed, hogy az ineált ligának mindenekben satisfaciálni kívántunk s kívánunk is; az mint is már elébbeni leveleimben megírtam vala, hogy az franczia király resolválta Bezenvalth küldését az svécziai táborra, az mediatio sürgetésére, ezelőtt egynehány nappal pedig Kökényesdi levelét is vettük, ki is hasonlót ír az bavariai electorrúl, parancsolván Solari de Monostrol, Danczkán resideáló követjének, hogy hasonlót kövessen; de úgy látom, hogy csak egyedül az említett követeken múlik ezen dolognak promotiója, kik is, hihető, az útnak nehéz és hosszú voltával mentik magokat. Bizonyos lehet mindazonáltal az czár benne, hogy én semmi-
ben alább nem kívánom hagyni, hanem sürgetni fogom az királyt és az electort.

Minap Szerencsrül expediált curérom által tudósítottam vala Kegyelmedet Huiszennek, az ki az bécsi udvarnál követje volt az czárnak, hozzám való érkezésérül; az ki is jelentvén az bécsi udvarnak kíválképpen való hajlandóságát az békességre: ugyan ő általa irattattam s magam is írtam volt az czár ottan levő Urbik nevű követjének, melyben kívántam az czár mediatioját; de oly válaszsát vettem, melyből általértettem, hogy ez által oly suppositumban van az bécsi udvar, hogy kéntelenség-
ből kívánok békelleni; melyre nézve én sem urgeálok tovább ezen dologot, hanem inkább az hadakozás continuatiójáruól gondolkozom.

Mivel eddig, reménlem, alkalmasint megismerhette Kegyelmed az odavaló ministeriumot: supponálok aztat is, hogy észrevehette, mellyik minister faveál leginkább az feljebbemlített Urbich nevű követnek? Melyre nézve azok által az kiket Kegyelmed barátinak nem lenni ismér, per discursus insinuál-

hatná, hogy magunk is mint az czár aliatusi, valóban csudálkozunk, hogy dolgainknak folytatását olly emberre bízta, az ki már huszonhat esztendeje hogy Bécsben lakik és az austriai ház cliensévé lett, elannyira, hogy az midőn az elébbeni uraitúl avocáltatott volna: készebb volt azon szolgálatját resignálni, mintsem Bécsbül kibontakozni. Én azon embert rabságomelőtt is jól ismértem, és bizonyossan tudom, hogy az midőn az dániai király követje volt, inkább szolgált az bécsi udvarnak, mintsem urának; most sem lehet kétségem benne, hogy hasonlót ne cselekednék, — nem is hiszem, hogy az austriai factiótúl nem eredett volna ezen követségre való promotiója. Fog erről, elhittem magammal, többet mondani Huiszen is, az kit én becsületes és capax embernek ítélttem lenni, és úgy gondolom, nem ok nélkül veszett amaz öszve velle: mert nekem is nem szintén becsületesen ír Urbik felölle. Legyen azért Kegyelmed minden úttal azon, hogy amoveáltassék azon követségről, kivált ha az bécsi udvar acceptálná az czár mediatióját. Adja Kegyelmed aztat is tudtúra az moszkva udvarnak, hogy minap az Vágontúl portásim bizonyos leveleket intercipiálván: az többi között találtatott oly levele Hartleiben Generálisnak, az kibül manifeste kitetszik az bécsi udvarnak az czárhoz való diffidentiaja, meg lévén parancsolva, hogy az Magyarországon által küldendő leveleit secrete intercipiálják; mely levelet in originali Huiszennek küldöttem, hogy repraesentálhassa az udvarnál.

Itt, Istennek hála, dolgaink folyásában semmi oly notabilis változást mégeddig nem tapasztoltunk, az mely miatt ezen campaniát is nagy reménség alatt nem continuálhatnánk, kivált hogyha az ellenség új regimentekkel meg nem szaporítja magát; hirdeti ugyan még az hat dániai regiment Bavoriából való kijövetelét: de ha az Rajna mellett az francia szerencsésen progrediálni talál: kétségkívül ebben is fog frustáltatni. Az Vágontúl levő ellenség az sűrű portázások által, valamikor az Vág áradása, apadása engedte, fogyasztatván, az több postérungjait úgy Nagy-Szombatot is, Sentén és Vág-Újhelyen kívül elhagyta, és az mint hirdetik, által fog menni az Dunán; melyre nézve ezen gyűllést elvégezvén, én is Isten kegyelméből arrafelé megyek táborommal, hogy unitis viribus operálhassunk ellene.

Ez elmúlt napokban Rabbutin Aradra menvén, onnan 600 gyaloggal az Maroson és Tiszán lebocsátkozván, Péter-Váradja felé ment, kit is Generál Monticzelli commendója alatt 1200 lovas német követett: mellyek ellen szerencsés próbát tett Károlyi Sándor Generális úr Abrugy és Déva között, az passusokra helyezettett gyalogság által, egynehány százig való el-esvén közzülök, — mellyek ellen noha felessebb had rendeltetett volt: de az Körösök mód nélkül való áradási miatt az Maros-mellyéki útját nem lehetett meggátolni Szegedig, az hová Györki Pál Generálisunk rendeltetett vala eleiben az udvari hadaimmal; de megtudván az ellenség Körösre való érkezését: praecipitanter lopódott alá Péter-Váradja felé az Tisza mellett, az merre hadaink, bagázsia nélkül lévén, az élés szűki miatt nem persequálhatták.

Kegyelmed tovább is sürgesse az ráczokhoz küldendő követeket, és praevie tudósítson curér által: ha Moldva és Havasalföldén által fogják-e útjokat venni, avagy országunkra? mivel Hellebrontot örömet adjungálnánk melléjek, az kit, úgy fordulhat — ha hamar Kegyelmednek tudósítását nem vehetjük, — hogy be fogjuk küldeni.

Már ezen levelemet végezni akarván, occurrála az is, hogy mivel az feljebbemlített francia király és baváriai elector resolutioníbul bizonyossan remélhetjük az mediatiónak nagyobb sürgetésekkel való folyását, mint eddig: szükségesképpen keltetik Kegyelmednek urgeálni az mellénk rendelendő czár residensének kijövetelit; az mint is azon legyen Kegyelmed, hogy aztat okvetetlenül magával kihozza. Úgy az feljebb rövideden említett hírekrül bizonyos újabb circumstantiák occurrálván: ímé, azokat is a végre communicáljuk Kegyelmeddel, hogy az császár curérja hazugságit annálinkább confundálhassa; az minthogy alkalmatossága adatván, nemcsak az ministerek, hanem az czár előtt is bizonyos relatiót tehet Kegyelmed, hogy az Vágontúl levő ellenség ellen parancsolatom szerint Bercsényi uram négy corpust rendelvén: szüntelen hol Stomfánál s hol másutt addig csapdosták az ellenséget, hogy az mely darab földet az Vágontúl mindenütt szerte-szélyel küldött novellák által nagy dicsekedésekkel elhíreltetett tavalyi campaniájával nyert vala, — kéntelenítettett elhagyni az megnevezett két

helyen kívül, s retirálni magát Csallóközre; azalatt Morvában Ocskait válogatott hadakkal beküldvén Beresényi uram: az is éppen Szetyínig, — az mennyire ekkéig (így) hadaink nem voltak — penetrála, és az ottan levő praesidiumot levágatván, szép nyereséggel tért vissza. Hozzánk is szinte midőn ideérkeztünk, öt lovas német zászlót küldött.

16.

Die 8. Junij, ex campo Agriensi literis Jacobo Kray missis haec subnexa sunt, modo postscriptorio:

Kegyelmed fiának mathematica speciminait vettük, abban való progressusát látjuk; kit hogy jövődőben az haza szolgálatjára accommodáltathassunk, taníttassa szorgalmatossan ingérségre is Kegyelmed.

17.

Die 19. Junij. In castris ad Lőrinczi positis. Jacobo Kray.

Az elmúlt postán adott válaszom után vettem újonnan két rendbéli leveleit Kegyelmednek, melyekből értetem az Kegyelmed berlinumi útazásának szerencsés végét; melyre nézve nincs is kétségünk benne, hogy már ezen levelünk Kegyelmedet Danczkán fogja találni, az holt is szorgalmaztatni fogja feleségünk útazására kívántató szekereket; — hogyha mindazonáltal mind azolta az cambiumok szaporábban nem érkeztenek volna, mintsem útazása haladjon, és Kegyelmed borokra pénzt nem talál: inkább hadja félben azon vásárlásokat, az melyeknek specificatióját Ottlik Pál által küldöttük vala meg Kegyelmednek. Most vettem ugyan újonnan is Bonach uram levelét, az kinek offerráltam vala, hogy inkább rendeljenek az király részéről valamely oly embert, az ki szorgalmatoskodjék az assignatiók kifizetésében, odadeputálván az pénzt, az hová fogják kívánni; de az mint írja, nem reménli, hogy más dispositiókat tegyen az király. Én bizonyára meg nem foghatom, honnan eredtenek az cambiumokban az confusiók? mert az udvartúl azt írják, hogy regulariter megfizettetnek; amott pedig Borelli azt cselekszi, az mit akar; melyre nézve szükséges, hogy Kegyelmed keményebben declarálja neki az dolgot, kívált ha az adósságok kifizetésében még difficultá-

sok interveniálnának: mivel az mint az computusokból látom, még az ezen esztendőbeli summa a 1. Januarij computando intacte megvan kezeknél, melyből egyebet nem inagyarázhatok Bonak kereskedésénél, melynek kitanulásában minden úton s módon szorgalmatoskodjék Kegyelmed, hogy arra kelvén az dolog: az francia udvart is informálhassam genuine felőlle.

Az belzi palatína láttatik újonnan urgeálni az velle ineálandó computust; melyre nézve Kegyelmed oly készüllettel jöj-jön, hogy útjában azt is elvégezhesse: mivel úgy tetszik ki némely leveleiből, mintha azt praetendálná, hogy én vagyok adós neki, holott mindeddig oly suppositumban voltam, hogy legalább harminczkétezer tallérig való summa inexolute maradott nálla.

Gortholdnak egynehány rendbeli elég impertinens leveleit vettem, az melyekben erőltetni akar, hogy dolgaimnak folytatását kezére bízam, sokféle meritumokat praetendálván magának, melyekben mégeddig semmi informatióm nem volt; de mivel úgy látom, hogy inkább kérkedésből mintsem valóságból áll dolga, és hogy mások is csak azt bízzák reá, az melyet publicumra akarnak bocsátani: nem ítélem tanácsosnak lenni dolgaim kezére való bízását; melyre nézve csak simpliciter declarálja Kegyelmed neki, hogy ha az hírek írását folytattatni kívánja: esztendőig kétszáz tallérig való pensiót várhat tőlem, melyeket ott költhet, az hol szereti.

Az mi az idevaló occurrentiákat illeti: írhatom Kegyelmednek, hogy hadaimat Vág-Újhely ellen rendelvén, az midőn költöztek volna, éjczaka oly rémüléssel és praecipitantiával szaladott ki az német belőlle, hogy szekerinek nagyobb részét is elhagyta az Fejérhegyek szorosságiban, és magát Viarth azon 2000-ig való lovas németséggel Barad alá vette, Heister pedig azalatt az gyalogságot Víz-közben hagyván, az lovassával az Dunántúl való földön czékázott, gondolván, hogy hadainkat oly könnyen mint azelőtt, fogja általhajthatni; de három actusban 600 embere veszedelme után kéntelenítettett visszajönni Csallóközben, melyre nézve reménlhetjük szerencsés campaniánkat, hogyha azon succursusi, melyeket várt, eltávoztanak. Hogy pediglen annál fogamatossabban operálhassunk: magam is idővesztés nélkül nyomulok táborommal az

Vág mellyékére, noha tagadhatatlan, hogy az fegyver szállításában interveniált defectusok miatt nincsenek oly complete hadaim, az mint kívántatott volna. Kegyelmed azért mindenekfelett szorgalmatoskodjék azoknak beszállíttatásában, és valaha már egyszer az nemes compagniára rendelt 150 rezes karabélyt is az pistolyokkal együtt szállíttatassa bé, úgy az Bercsényi uram ezüstmívét is.

Az említett pomeraniai posztó, nincs kétségünk ugyan benne, hogy jobb ne legyen a raviczinál : hogyha mindazonáltal mód találatik benne, sokkal jobbnak ítélnénk az slézsiai és morvai posztóknak szállíttatását.

18.

Georgio Rátky.

Párisból tavaly 6-ta X-bris költ levele Kegyelmednek csak szintén e napokban került — ennyi időtül fogva való kerengése után — kezünkhöz. Az mely báró Edlach nevű óbrest-lajdinont bizonyos secretum revelatiója végett hozzánk kívánczosa felől ír Kegyelmed: Des-Alleurs urammal iránta noha eléggé beszéllettünk, de nem reflectálván magát, hogy valaha ismerte volna, egyebet nem gondolhatunk benne, hanem hogy ezen alkalmatosság által akarná azon báró magát szolgálatunkban bépracticalni, melyre egyébaránt szükségünk nincsen ; mindazáltal Kegyelmed adja értésére, disponálja is, hogy ha mi oly secretumot tudna, az melynek tudása javunkra szolgálna : az Kegyelmed clavisira fordítván, küldje kezünkhöz, s megértvén az dolognak mivoltát, fogunk azonnal iránta rescribálni.

19.

Die 23. Junij. In castris ad Vadkert positis. Alexandro Nedeczky.

Minekutánna ezelőtt circiter egy héttel az elébbeni Kegyelmed leveleire választ adtunk volna: igen alkalmatossan érkezett az Kegyelmed Mazeppa expressus kapitánya által küldetett tudósítása is, Golovkín uram levelével, az mellyekben az postáknak felállításáról requirálván bennünket: úgy véljük, hogy most is olly opinióban vagyunk, hogy az bécsi udvar maga ígéretit megtartván, azoknak birodalmunkon való általmeneletit nem ellenzi. De ezen includált elébbeni levelünk duppli-

catájából megértheti mind Kegyelmed, mind az ottan levő ministerium, álnok s csalárd barátságokat az czárhoz; melyre nézve én ugyan az postáknak felállítását azon expressus emberem által, az mellyet az Mazeppa embere mellé rendeltem, véghezvitetem: de hacsak az német nagyobb sinceritással nem kíván lenni, — ezek nem fognak használni.

Az mi de reliquo az Kegyelmed politicumokrúl való írását illeti: azokból úgy látom, hogy in desperatis casibus véli hazánkat lenni, és olyanokrúl szorgalmatoskodik, az mellyek observatiója nélkül eddig sem folytathattam volna az hadakozást, nemhogy azokat tovább is observálni nem kívánnám, — holott mégeddig minden erőnk az egyességből állott. Én ugyan kedvessen vettem mind az Kegyelmed hűségétül, mind az Golovkín uram szíves barátságátul előmben adott javallásokat: de Isten kegyelméből oly karban vannak dolgaim, hogy senki felől nincsen okom az gyanakodásra, mert mindnyájan velem egyetemben candide et sincere folytatják az hadakozást; hogy pediglen egy egész országban ne talállassanak olyak, az kik néha magok privatumára is ne vigyázzanak, de mivel az csekély dolgokért nem kell a nagyobbban gátlást tenni: kevesebb kára az országnak azokat szenyvedni, mintsem ízetlenkedő egyenetlenségekre és egymás közt való gyűlölségekre okot adni. Nem csudálom azt, hogy az odavaló despoticum dominium későn értheti által: mit tegyen egy szabad országban az hadakozást folytatni? de könnyű volna Kegyelmednek őket capacitáltatni: mely veszedelmes légyen az ilyen állapotban az geniusoknak nem indulgeálni az nagyobb rossz elkerülése kedvéért. Régen profetizálnak már illyeket sokan, az kik az dolgokrúl rosszszúl informáltatván, mindeneket superficialiter néznek; de megmutatja, imé, öt esztendőnek forgása: mely helytelenek legyenek az nemzetünk között meggyükerezett helytelen gyanakodások és vádlások! Nincs bizonyára közöttünk senki, az ki az particularis békességrúl gondolkodik, valaki tudja: mit tegyen az Confoederatio? nemcsak hiti megszégésére nézve: de leginkább azért is, mert nem remélheti, hogy kedvéért az egész ország hamishitű légyen; — ha pedig az ellenségnek nagyra ígérné magát, és olyanra az mellyet nem effectuálhatna: bizonyossan tudja, hogy az sem

tartaná meg az mit ígért. Szükséges tehát, hogy nemzetünk állhatatossága megmutatására nézve is declarálja Kegyelmed, és capacitálja az odavaló ministeriumot, hogy ennek szentsége által mindnyájan az országban nemcsak hozzám, de egymáshoz is köteleztük magunkat; sőt erre nézve magam is elsőben, praeciso omni caractere, léptem az Confoederatióban, s azután úgy köteleztem magamat az hivatalombeli hittel. Megtetszett ez nyilván ineált Confoederatióntúl fogvást: mivel bizonyára ezután sem ígérhet az német többet, mint eddig ígért, — de haszontalan vala család szándéka.

Az császár hazug követjének híjábanvaló beszédit legjobban fogja kinyilatkoztatni az idő; és az Golovkín uram fiai általküldésében is, reménlem, meg fogja tapasztolni azon minister igaz confoederatiobeli kötelességem megtartását, mely szerint az francia udvarnál is eddig operálni meg nem szüntem: az mint is az elmúlt napokban adatta értésemre az király követje által, hogy az bavariai electort kívánságom szerint a végre küldötte az Rajna mellyékére, hogy mind országával correspondeálhasson, mind feltett szándékunk véghenvitelét exoperálhassa; de szükséges, hogy Kegyelmed informálja az ministeriumot, hogy az francia király is erőt nem vehet a svéczi udvaron az mediatio folytatásában, kivált oly szokása lévén az svéczi udvarnak, hogy idegen ministereket magával táborozni nem hágy. Az francia királynak pedig hozzánk való sinceritássa csak abból is kitetszik, hogy nemzetünket szabad nemzetnek agnoscálván, az országgal is confoederálni kíván, — mely végre actu fáradozok követeim beküldésében.

Hogy az császár embere az czárral ineálandó perpetua confoederatiót hirdeti: azt éppen nem is csudálhatom; de elhitettem magammal azt is, hogy jól általlátta azon udvar ebből következhető meggátlását dolgainak, és mennyire megcsalatoznék ha oly ítéletben volna, hogy az által az universalis békességet ingrediálhatja, melynek egyéb gvaranssa nem lehet az svécusnál, az ki természet szerint való ellensége az austriai háznak, és egyszersmind békélő fél és mediator nem fog lehetni. Sőt azt ítélném, hogy ezen principiumra nézve még az francia királylyal is maga intentuma assequálása nélkül confoederálna az czár, minekelőtte in particulari meg nem

békéllik az svécussal, hanem elégséges leszen az Confoederált Statusokkal suo tempore — az minekutánna tudniillik emezek az francia királylyal confoederáltak, — ineálandó confoederatio, melyben inserálhatni oly punctumokat, az mellyek által az universalis békesség tractája alkalmatosságával is tanquam colligatus partium fogja intentumát assequálhatni az czár, kivált ha azalatt ezen országnak is királya választatik.

Én Huiszen relatiójából úgy értettem, hogy most is azon volna Urbich, hogy confoederáljon az czár az német császárral: de bizonyára ebből is kitetszik, hogy több jót kíván az bécsi udvarnak, mintsem az urának, s hihető, ezen politicából ejtette discreditumban Huiszent, az kit én bizonyára alkalmas subjectumnak tapasztoltam lenni.

Az fekete róka-béllésen mit ért Kegyelmed? nem tudom, az midőn árát félmilliumra böcsüllí: mert csak tavaly is az legdrágábbat 300 aranyon árútták Ilyvóban, mellyet ugyan meg akartam venni, de későn járt emberem. Hogyha mindazáltal azólta csak phoenix-madár formára szaporodik az fekete róka: oly mód nélkül megbecsesesedvén, ne is gondolkozzék Kegyelmed megvételérül, csak farkast hozzon, kitelelek Isten kegyelméből róka nélkül is! Hogyha pedig Kegyelmed borért számomra nyuszt-, fejr- és szép podolyai róka-máll, nyak- és hát-bélléseket szerezhet: csak tudhassam, mennyi számú bor kell érettek? kész leszek szállíttatni Ilyvóban.

Micsoda ok vezérelheti Kegyelmedet pedig Archangyal felé való útazására? azt teljességgel által nem láthatom; mert, ha az svécus bemenetelivel Kegyelmed desperál az czár dolgairül: sokkal jobb leszen valamely praetextusok alatt Kegyelmednek Mazeppához kéredzeni, és reá oly parancsolatot extrahálni, hogy Kegyelmedet Lengyelországon általkísírtesse, — mintsem magát az hajókázással mulatni: mert nem supponálhatom, hogy lehessen olly ereje a svécziai királynak, az melylyel Kio s Szmolenszko és Livonia felől egyszersmind operálhasson. Hogyha mindazáltal töllem ki nem gondolható okokra nézve ez meg nem lehet: Danczka felé is veheti Kegyelmed útját, az honnan errefelé induló-félben vagyok feleségem. Azt ugyan nagy bizonynyal reménlhetem, hogy jobb állapotban fogja Kegyelmed hazánk dolgát találni, mintsem elhagya vala, akármely

felé forduljon : mert az inclusa duplicatájának expeditiójátúl fogvást is több 600 németjénél vészett az ellenségnek az Dunántúl való megfordulása alkalmatosságával , succursusának pediglen még az jó híre sincsen : mert az saxoniai és dániai hadakat Eugenius viszi magával az Mosella mellé, és ha Isten ő szent Felsége oly szerencsét ad az francziának, az mely miatt az idevaló hadát meg nem erősítheti az ellenség, — emberi mód szerint csaknem bizonyos vagyok benne, hogy az császár hereditaria országban lesz telelésünk.

Hogy Kegyelmed az hadakozáshoz szükséges requisitumok megszerzésében fáradozik: azt feletébb is jól cselekeszi, kivált ha az kovához puskát is hoz , mert a nélkül sok lesz az 18,000 kova, taplót gyűjtani, — másként is mégeddig tűrhető lévén az iránt való fogyatkozásunk.

Hogyha Talaba, az mint reménlem, Kegyelmedhez szerencsésen érkezhett : reménlem, instructiójából mindenekre lesz Kegyelmednek bőv válaszsza ; azalatt is mindazonáltal szándéka szerint meg ne induljon, míglen az ministereknél őtet is nem introducálja, bizonyos lévén Kegyelmed benne, hogy leveleinket az Kegyelmed által proponált modalitas szerint fogjuk folytattni.

20.

Sub praemisso dato. Domino Comiti Gabrieli u Golovkin.

Illustrissime ac Excellentissime! Amice Nobis observande!

Quam gratum Nobis fuerit intelligere per literas Excellentiae Vestrae 15. Aprilis exaratas, Nos officiosis Nostris studiis Suae Czareae Majestati complacuisse, — speramus tum suam Czaream Majestatem, tum Excellentiam Vestram per eorum continuationem in posterum etiam uberius intellecturam, et prout Nobis nil jucundius gratiosiusque accidere potest, quam favorem amicitiamque Suae Czareae Majestatis conservare : Eandem assecuratam esse cupimus Nos non defuturos in omnibus iis, quae ad interesse Ejus ulteriorem quoque promotionem operari poterimus, prout id Excellentia Vestra uberius intellectura est per Legati Nostri commissiones et ordines, quos his annectimus ; summas interea etiam Excellentiae Vestrae agentes gratias, quod in transmutatione instrumenti ratificatorii initi tractatus suam erga Nos

amicam propensionem demonstravit, ac de earundem continuatione Nos iterato etiam reddit securos, qua ex ratione firmiter Nobis persvasum est Excellentiam Vestram non adhibituram fidem iis, quae ab emissariis inimicorum Nostrorum futiliter sparsa esse audivimus, vel maxime ubi per proprios suos dominos filios intellectura est, quantum eorundem securitati in ditionibus Nostris providere studuerimus. Quapropter, ut ulterius etiam intentio Suae Czareae Majestatis in continuandis correspondentiis suis per Regnum hocce sortiatur effectum: postarum erectio constituta est, qua mediante literae tam per Moldaviam, quam et Poloniam transmitti poterunt, dummodo Dominus Dux Mazeppa ad confinia usque Comitatus Nostri Maramarosiensis necessariorum tabellariorum dispositionem effectuet; siquidem tamen Ejusdem ad Nos exmissus cursor repraesentare poterit, qualia nam obstacula reperta sint in communicatione literaria per Moldaviam: non dubitamus Excellentiam quoque Vestram requisituram Dominum Supremum Campi Ducem Coronae Poloniae de facilitatione itineris cursorum per confinia Moldaviae, quod ipsum Dominus Potovczki Supremus Vigiliarum Regni Praefectus, vulgari idiomate Straznyik nuncupatus, vel optime facilitare posset, quae omnia Domino quoque Mazeppa perscripta, non dubitamus eum quoque executurum. Quod demum ad hactenus assecutum effectum negotiationis Nostrae pro secundandis interessis Suae Czareae Majestatis attinet: commisimus Legato Nostro, ut de iis Excellentiam Vestram uberius informet; quam de coetero Divinae protectioni enixe recommendamus.

Datum, — etc.

21.

Sub eodem dato. Domino Joanni Mazeppa, Illustrissimo ac Magnificentissimo, Aurato Equiti, et Sacrae Czareae Majestatis Exercituum Zaporoviensium Duci.

Franciscus, etc. Salutem et amicae propensionis studia.

Illustissime ac Magnificentissime Dux, Amice Nobis sincera propensione observande!

Quodsi etiam Nostrum in promovendis Suae Czareae Majestatis servitiis ac interessis amicum ac sincerum abesset studium, vel ob antiquam solummodo bonae vicinitatis et amicitiae continuationem, quae ab antiquis temporibus inter gloriosae recentiae minispredecessores Nostros, Principes Transylvaniae, et exercituum Zaporoviensium Duces intercesserat, vel gratissimae Nobis acciderunt Illustrissimae ac Magnificentissimae Dominationis Tuae, Bialo-Cerkoviae, 28-a Aprilis V. S. exaratae literae, quae Nobis non tantum novam procuraverunt occasionem grata Suae Czareae Majestati praestare posse officia: sed et Illustrissimae ac Magnificentissimae Dominationi Tuae Nostri in se propensi animi dare indicia, quae dum per praesentes effectui mancipata desideramus: Eandem assecuratam esse cupimus, Nos nullis occasionibus in posterum quoque defuturos, quibus constantis animi Nostri indicia Illustrissimae ac Magnificentissimae Dominationi Tuae demonstrare poterimus. Quod proinde attinet suum in collocandis tabellariis desiderium: id omnimodo exequi statuentes, tales exhibuimus ordines in ditionibus Nostris hominibus ad id ordinatis, ut omnes cursores ac literae per Moldaviam in villam Borsa nominatam Comitatus Nostri Maramarosiensis advenientes et allatae, postaeque Nostrae ibidem existenti Magistro (türes hely) redditae, quam brevissimo ac securissimo itinere ad Nos transmittantur, — idem intelligi cupientes de iis etiam, quae per Poloniam ad ora seu fontes Tibisci in praedicto Comitatu Nostro sequentibus immediate diebus constituendorum postarum magistrorum manibus traditae fuerint; siquidem vero ab ipsomet cursore suo Illustrissima ac Magnificentissima Dominatio Tua uberius intellectura est, quatenus ei difficultates in transitu ipsius per Moldaviam obviaverint: non dubitamus communicationem per Poloniam Eandem quoque securiorem futuram judicaturam, pro quo fine necessariam esse credimus operam Illustrissimi Potoczki, Supremi Vigiliarum Regni Praefecti, qui in Orodenska et in aliis Bonis suis, ditionibus Nostris confinarijs quam plurimum degens, securitatem cursoribus praestare poterit quam optimam; taliterque nihil superexistet, quam ut Illustrissima ac Magnificentissima Dominatio Tua Nos certificet: qualemnam fecerit dispositionem usque ad praedictum Comitatus

Nostri vicum, et terminos Poloniae fontibus Tibisci viciniore? Quod dum amice praestolamur, denuo Nobis gratulamur hoc literarum Nostrarum commercium Nobis frequentius occasionem daturum literis Nostris Illustrissimam ac Magnificentissimam Dominationem Tuam de amicitia Nostra assecurandi. Quam de coetero Divinae protectioni ardentere recommendamus.

P. S. Pro exactiori vero notitia situs superius specificati pagi Borsa praemissis subjungendum censuimus, eum proximius advicinari oppido Moldaviae Kompolung vocato, unde rectior observari potest postarum cursus.

22.

Caspari Pápay.

Nagy csudálkozással értettük mind az Kegyelmed leveléből, mind E r d é ly-ből magokat fényes Porta bi-

300. 190. 199. 29. 90

174

rodalmában lévő föld re re c i p i á l t

122. 122. 120. 260. 79. 49. 18. 59. 170.

némely híveink panaszból K r i s t i a n

58. 123. 89. 143. 189. 220

K i l ko elkövetett excessusit, melyeket méltán az mint 250. 49. 240. 64.

az pa s á k megengedni nem akarnák: úgy magunk is 101. 131. 250.

felettébb sajnálunk. Melyre nézve adja tudtára Kegyelmed mind az nandor-fejérvári szerdárnak s mind a tömösvári pasának, hogy azok hírünk s intentumunk nélkül történvén: nemcsak elhárításárul, hanem büntetésérül is parancsoltunk; az mint is Kegyelmed az tömösvári pasához elmenvén, hivatassa oda K i l k ó t, és az pasa eleiben menvén vele 58. 49. 240. 64. 98.

együtt, — az kit nevünkkel illendőképpen köszöntsön, — előtte neki arestomot indicáljon, és míg ő más híveinket arestomban tartatott: Kegyelmed őtet is annyi idő alatt szoros arestomban tartassa; azonkívül pedig az mely háromszázharminczegy forintokat vett Du ma Dá ni e l hívünkön: 25. 81. 21. 93. 29. 59.

azt plenarie neki fizettesse meg, úgy egyebeknek is, ha kiktől hasonló extorsiók által vett volna pénzt kezéhez, mindaddig

arestomban tartatván, míg contentatiót nem tészen. Az tö-
mösvári pasa kívánságának annuálván, ha Kegyelmed tovább
is alkalmasnak látandja, Ho r vá t Pé te r t

54. 190. 151. 170. 102. 142. 88. 98.

annak kapujában állítsa be, diurnumát né gy má ri á-
92. 100. 81. 123. 18.

sá val, az mint Kegyelmed levele tartja, és azonkívül kön-
131.

tösét esztendőre adja meg, bizonyos lévén benne, hogy vala-
mit dolgaink folyamatjára A l bo é rt u l fel-

189. 59. 14. 300. 50. 30. 240.

veszen s liquidáltatik: acceptálni fogjuk Kegyelmedtül. Ez-
előtt való levelünkben megírtuk Kegyelmednek, hogy az költ-
ségnek compendizálása okáért, hacsak valamely remora megtör-
ténése miatt kárunkban nem forognak: törökország i ke re-

175. 49. 62. 122.

s ke dő k (által) folytassa az leveleket; mellyet mostan
189. 62. 26. 250.

is committálunk, hogy ennekutánna a szerént a mint megír-
tuk, observáljon Kegyelmed. Az mi az elnyert posztó ára miatt
való károsítását Kendeffi Mihály hívünknek illeti: Kegyelmed
minden úton s módon, mentülhamarább s jobb circumstantiák-
kal lehet, menjen végire: kicsodák vették azon posztót kezek-
hez? s bennünket tudósítson felőle, hogy azok által tétethes-
sünk satisfactiót; úgy az török harács is mennyire extendá-
lódik, mind in particulari s mind in concreto? küldje fellőle
informatióját, hogy tudhassuk: mennyire való emberséget tett
az bas-aga odabe lévő híveinkkel az harácsnak letételében? és
egyszersmind, ha illendőnek látandjuk, ezután még praeten-
dáltató harács dolgában tudjunk mit írni az Portára. Szent-
Andrási creditorinak, liquidatis liquidandis, exolválja Kegyel-
med az adósságot, kezéhez vévén az obligatoriákat, az
szerént az bas-agát is temetségért adott pénzrül contentálja.
Ezzel kívánjuk, tartsa Isten jó egészségben Kegyelmedet.

Datum in Thermis Vihnyensibus, 29. Junij, 1708. *)

*) Az ezen levélben előforduló titkos jegyek fülfejtése a vörös-
vári Rákóczi-levéltárban létező nagyszámú clavisok egyikének segé-
lyével sikerült.

23.

Tömösvári Alli passának.

Tömösvárrúl e napokban írott szomszédságos barátsági szép köszöntésekkel teljes Hatalmassága levelét kedvessen vet-tük; örülünk azon, hogy jó egészségét és egyszersmind Hoz-zánk és mindenkor az fényes Portához jó indulattal viseltetett magyar nemzethez jó barátságos magaujánlását értjük, mely-lyet abban is tapasztalunk, hogy az mostani, kevély német nemzet ellen forgó hadakozásunk alatt az kereskedő törökökön könnyen megtörténhető kárvallás eltávoztatására nézve nem-csak készvóltát jelenti azoknak eddig gyakorlatossággal Hatal-masságod híre nélkül gyakorlott szabad-akaratjok szerént or-szágunkban való járások s kelések megtiltásában: hanem egy-szersmind kívánja azt is tőllünk, hogy az ollyaténokat meg is fogattattassuk. Mi ugyan mostan is értünk ollyan kereskedőket az országban benne czékázni, kik kereskedésnek színe alatt az hatalmas török császár szolgálatját alighanem kerülik; mind-azonáltal ezúttal, hogy az hatalmas muszurmány nemzet előtt jóindulatunkat s barátságunkat ebben is megmutassuk: szép szerivel parancsoltuk országunkból kiküldetni, valakiknél Ha-talmasságod avagy az nandor-fejérvári szerdár vitéz úri bará-tunk fermánja az idevaló jövetel iránt nem találta. Tovább penig Hatalmasságodat barátságossan arra kérjük: ha miben olykor vagy az fényes Portán, vagy másutt akárhol is kíván-tatik, jóakarátját s barátságát tőllünk meg ne vonja. Mi is az mely jóindulattal viseltetünk Hatalmasságához: minden alkalmatossággal el nem mulatjuk mutatni szomszédságos jó barátságunkat, mellyet is hogy annyivalinkább gyakorol-hassunk gyakrabban: bizonyos emberünket is rendeltük Pápai Gáspár hívünk által Hatalmassága kapujában szüntelen fo-rogni, az ki által gyakrabban köszönhetjük és tudósíthatjuk egymást Hatalmasságával. Ezek után Isten oltalmában ajánl-juk Hatalmasságodat. Irtuk az vihnyei hévízben, 29. Junij, Anno 1708.

24.

Joanni Pápai, sub dato 30. Junij, ex Thermis Vihnyensibus.

Már alkalmas időtül fogva nem vévén Kegyelmed leve-lét, dolgaink folyamati miként legyenek utólszori levelének

írásátul fogva? örömet értenénk; mindazonáltal azalatt is az míg, nem kétljük, óránként felénk közölgető tudósítását vehetjük: itten forgó dolgaink progressusirúl kívánjuk értetni Kegyelmedet, hogy ellenségünk szokott hamis hírköltésit lehessen az hol illik megczáfolni, és hazugságinak valóságát felfedezvén, az idegen nemzet előtt szégyenvallásra juttatni.

— Miólta az egri consultatiót elvégezvén, a Statusok követeit visszabocsáttuk: magunk személyünk szerintindulván tízezer emberbül álló corpussal, e napokban az Ipoly mellyékére Tompához szállottunk vala, igyekezvén az Vág mellyékén lévő derekas armádánkkal magunkat conjungálni, és ellenségünk ellen unitis viribus egész operatióinkat megindítani; de az ellenségegyszerészent magát Viarddal Morvában recipiálván mintegy négy regimentbül álló corpussal, arra elegendőnek itéltük Ocskait válogatott derék hadakkal az morvai passusokon beküldeni, az kirendellésünk szerint eddig közölgetvén az ellenséghez, várjuk minden órán szerencsés progressusirúl való tudósítását; más része pedig azon ellenségnek retirálván magát az Csalóközre: mint-hogy ottan lévő erős sánczának aggressiójával hadainkat még mostanában fárasztani nem kívánjuk, várjuk: az aratás bejövételével mit mutat az idő magával? azon lévén azalatt is, hogy minden útakon s módokon ottan őket annyira coarctuigálhassuk, hogy ez idei campírozásunk fegyverünk előmenetelére s ellenségünknek pedig megszágyenítésére vezéreljen Isten segedelmébül bennünket, — mindazáltal vigyázván az Morvában küldött expeditióra is, hogy ha onnét jó szerencsés successussal visszatérnek azon hadaink: az bennünket szemlátomást segítő, kegyelmével oktató és igazgató Űr-Isten áldásábül az időt megbecsülvén, feltett célunkat követni el nem mulatjuk, animálván és édesítvén hadainkat az ellenségnek szörnyű consternatiója, az ki a Vágontúl lévő darab földet, mellyet tavaly mindenfelé hirdetett dicsekedéssel exaggerált fegyverével elvett vala, kéntelenítettett ultro cedálni. Magunk, az míg hadaink az infanteriának kímülésével lassan-lassan az derék corpushoz nyomulnak: az ittvaló hévízben divertáltunk, innét harmadnap alatt táborunkra igyekezvén fordulunk. Dunántúl is megáldván Isten minden operatióinkat, noha az ellenség oly gondolattal lévén, hogy hadainkat

ottan elnyomván, azon földet birodalma alá veheti, háromszori megfordulást is próbála: de portáink miatt hatszázig valót elvesztvén, dölfös indulásában megcsökkene, annyira, hogy most is hadaink Styriát, Austria innetső részeit és Horvátország széleit szüntelen való incursiókkal ottan-ottan aggreáliák; el is hitettük bizonyára magunkkal, hogy az Rajna mellyékén triumphálván az franczia armáda: mi is ezen ellenségen erőt vévén, az jövő télen az császár haereditaria országiban fogjuk quártélyra bévinni hadainkat. Ezzel Isten tartsa és éltesse jó egészségben Kegyelmedet, kívánjuk.

J v l i v s.

E castris ad Taszárd positis, 9. Julij. Serascherio Nandor-Albensi.

Méltóságos szerdár!

Szomszéd vitéz úri barátunk!

Ajánlván szomszédságos barátságunkat, Istentül minden jókat kívánunk Hatalmasságának. — Valaminthogy Hatalmassága Hozzánk való szomszédságos barátságébéli jóakarátja felől nyugodt szívvel viseltetünk: úgy azt is magunkkal elhittettük, hogy dolgainknak mind az hatalmas muszurmány neuzetnek s mind nekünk is természet szerint való német ellenségünk ellen való szerencsés folyásán örvendezni fog szívében; melyrül ezen alkalmatossággal kívántuk bátorságos köszöntésű levelünk által tudósítani Hatalmasságát. Az minthogy, minekutánna mezőre szállottunk személyünk szerint: Főgenerálisunk Méltóságos Gróff Bercsényi Miklós úr az Vág mellyékén orderünk szerint folytatván az hadi készüléteket és szüntelen való portázásokat, oldalunk mellett lévő válogatott lovas és gyalog hadainkkal és artilleriánkkal már szintén ide Nyitra tájékára nyomakodtunk, útunkból e napokban egészségünknek valamentére változó volta miatt vichneyi hévízben, curáltatásunk kedvéért, és a bányavárosokra is, azoknak meglátása végett egy fordulást tévén. — az melyre nézve ezen levelünk megadó vitézeknek visszajövetelünkig kellett várakozniok. Innen ellenségünk üldözésére az mennyire lehet sietünk is, az ki már hírünket személyünk szerint való indulásunk iránt hallván: az Vágontúl lévő földet, kit nagy nyelveskedő dicse-

kedéssel hirdetett vala tavalý hatalma alá vettetettnek lenni. elhagyta, Morvában négy regimenttel általnevén Viard nevű német generál, az többi penig Csalóközött bésánczolta magát, honnan Haister általfordulván az Dunán, akarta magát Pálfi generál alatt lévő hadakkal megerősíteni: de ottan serényen vigyázó hadaink — Gróff Eszterház Antal azon földön commendérozó Generálisunk orderei szerint — elsőben Óvárnál, azután Rohoncznál is derekas portázással alkalmas csapást tettek rajta, és mind Haisternek s mind Pálfinak bagásiáját elnyerték; melyre nézve magokat tovább szerencséltetni nem akarván, Pálfi Austria széleiben vette magát, Haister penig a Csalóközre visszatért a sánczban, hatszáz németet kiker hadaink lecsapdostanak, elvesztvén. Az honnét általláttuk, ez idein magát elleenségünk szerencsére nem veti, hanem sánczaiban óltalomra nézve kíván maradni, kívált hogy a francia erő nyomakodván a Rhénus mellyékérül aláfelé, kinteleníttetik hadait megszakgatni és odafel lévő táborának segítségére küldeni; az mint is Rabutínt Pedemontiumban előre ezer lovassal az császár el is küldötte, ki is a Magyarország széleiben lévő hadakból három regimenteket — kiknek, úgy van tudtunkra, már is jött orderek, — vár maga után. — Az Pozsomban valamely gyűlésecskét tartó ennyihány magyar urak magokban szállván és az német eleitől fogva való istentelenségit szívek szerint fontolván: kemény és darabos szókkal küldöttek némely punctumokat az német császárnak, mellyért, az mint mostanában elfogott levelekből értjük, igen vigyáznak reájok, és tisztességes arestom alatt vannak némellyek közzülök. Károlyi Sándor Generálisunk penig az Erdélyben bemenő hadak számára készítvén mindenünnen az élést, az mely miatt történt eddig való késedelmességek, orderünk szerint rövid napok alatt béérkezik, holott előretett rendellésünkhez képpest, oly hiszemben vagyunk: boldogítja Isten hamar időn dölyfös ellenségünk megaláztatására fegyverünket, melynek kegyelmit csak e napokban is tapasztoltuk, midőn az jenői és világosvári, Halmágy felé Erdélyben menni igyekező labanczságot Draguly kapitányunk levágatta, kik közzül hétnél több nem szaladhatott el, egy compania némettel penig ugyanazon alkalmatossággal a fegyvert letétette, és tisztekkel együtt rabságra küldötte.

26.

Sub eodem dato. Nándor-fejérvári Gyömlői ágának.

Istentől sok jó áldásokat s jó egészséget kívánunk, mint szomszéd vitéz barátunknak, Kegyelmednek!

Kedvessen vettük az Kegyelmed hozzánk való jóakarátját az nekünk szőlő levélnek kezünkhöz szolgáltatásában, s eddig mivel egészségünknek valamentére változását érezvén, táborunkból az vihneyi hévízben fordultunk vala, s ottan bizonyos ideig kellett is maradnunk: ezen levelünk megadó vitézit az hatalmas császárnak vissza nem bocsáthattuk; mellyért Kegyelmednek reájok ne legyen az mi barátságunkra nézve valamely neheztelése. Már pedig Isten visszahozván bennünket táborunkra, az melylyel ellenségünk ellen naponként nyomkodunk, hogy az aratás ideje mely mostanában kezd beállani, elmúlván, sánczaiban is megkeressük: tovább őket nem tartóztattuk, hanem egyenesen visszabocsátottuk. Kívánván ezzel, levelünk Kegyelmedet találja örvendetes órában! Írtuk tiszárdi táborunkon, Nyitra tájékán, 9. Julij 1708. Kegyelmednek jó-akaró barátja.

27.

18. Julij 1708. Ad Dominum Kraj.

Isten áldja minden jókkal Kegyelmedet.

Kegyelmed utóbbi leveleire kívántuk válaszul adni, hogy ambar az francziai udvartul várt cambiumok iránt megfogyzott legyen is ekkorig Kegyelmed, és azáltal retardáltatott kedves Atyánkfiának is*) lejövetele: mindazáltal, hogy továbbra minden akadályok eltávoztassanak, tettünk oly bizonyos rendelést, hogy Hellenbach administratornál cambium által — a ki is már ezen pénzbeli summát letette — tizenötezer tallérokat bizonyos baraszloi factor assignatiója mellett Claudius Matthis özevegénél felvehessen Kegyelmed; a mint is ezen dispositiönk infallibilis lévén, azon legyen, hogy mentülhamarabb kedves Atyánkfia kiindulhasson. Jöllehet pedig Kegyelmednek írása szerint is az odafel levő embereinknek netalántán alkalmatlan cooperatiójok miatt retardáltatott a subsidiumbeli pénznek folyása: mindazáltal tudtára legyen Kegyelmednek, hogy rövid

*) Nejét, Sarolta-Amália fejedelemasszonyt irti.

időn oly követelinket fogjuk azon udvarhoz expedálni, a kik által jó rendben fognak hoztatni minden dolgaink. Azonban a mi Korcholtnak dolgát illeti: hogy hozzá mutatott kegyelmességünkben való fizetését kevesli, minthogy olly idegen ember kezére nem szívesen kívánjuk dolgainkat elegyíteni, — experálja Kegyelmed: mennyiben tartja maga megbántódásit? és úgy ponderálja a dolgot, hogy maga okozási szerint szolgálatunktól becsületessen elmaradjon.

P. S. Vévén újabb Kegyelmed levelét, ez abból állván, mintha az ötvenezer tallérokön kívül más ötvenezeret is Constantinápoly felé rendeltünk volna; mivel pedig januáriustól fogva semmi cambiumokban nem immitáltuk magunkot, ne is vélje valóságnak. *)

28.

A v g v s t v s.

Ex castris ad Agriam positis, 15. Augusti. Domino Principi Georgio Lubomirski, Castrorum Regni Poloniae Metatori.

Celsissime Princeps!

Frater et vicine mihi observande!

Quanto ab ineunte aetate erga Celsitudinis Vestrae Domum sinceri cordis fervore et fraternali medullitus mihi innato tenebar amore, longa diductione vel exinde haud opus esse autumandum censeo, quod Celsitudinem Vestram latere nullus dubitem, qui non solum non immemor illius candidae vicinitatis, quam dum Supremo Numine me e vinculis utam fortunasque meas sitientis inimici eliberante, Patria extorris in Inclyto Poloniarum Regno saluti consulebam, a plerisque Proceribus sincere impertitam experiebar; sed et amica ac fraternalis mei erga Celsitudinem Vestram relatione prae oculis meis semper servata, ea ab initio ingressus in dulce hoc patrium solum et assumptae contra communem hostem exercituationis zelabam animi integritate, ut quicquid hactenus molitus manuductione Dei Nostrum miserentis fuerim, nonnisi in commodum utriusque Patriae direxerim debitae gratitudinis meae non mediocrem ratus esse partem, siquid ex restabilienda Regni hujus libertate

*) Ezen levél fogalmazatban van meg a R.-A.-E.-levéltárban. Beleiktattuk, a hová leginkább illik, a jelen protocollumba.

communis boni in vicinum quoque eadem olim libertate florens Regnum redundaret. Is erat ac de praesenti quoque idem manet unicus intentionum mearum scopus, nec spero aliquem posse querulari super neglecto boni vicini officio, cui vel minima injuria a meis illata aliquando fuisset. Et tametsi tanta sinceritate bonae vicinitatis jura et ipse observarim, et per divinitus mihi concreditos observari summo studio adlaborarim, ut merito asserere queam, me ad praecavendas utriusque nationis qualescunque disconvenientias arctius custodiri, quam Imperator antea solebat, passuum meatus procurasse: percellit tamen animum meum certa commendantis in passibus Regni Poloniae Generalis mei Francisci Bertóti informatio, quod inter Celsitudinis Vestrae milites, plerique illorum praedonum, quorum persecutionem non modo saepius appromittebat, sed et in tericulamentum et dilabescentiam illorum ubique in linitibus oppidorum ac villarum pales aliaque exterminio praedociniorum deservientia passim erigi demandabat justitiae distributivae instrumenta, diffusi manerent, irruptiones nefors in vicinas Regni hujus partes sumpta occasione attentaturi; prompte Celsitudinem Vestram officiose superinde requirendam esse duxi, — velit huic utriusque Patriae malo tempestive medelam in dissipanda praedonum istorum colluvie pari, quo Nos utrosque conservandae Reipublicae studiosos decet studio adhibere, ne quo pacto acceptas ab iis exposit injurias ac damnificationes, hujatis quoque Regni vicinis incolis simili irruptione remetiendi ansa sese obtrudat, atque occasio Nobis exposit nullatenus inputanda. Quod dum a Celsitudine Vestra effectui demandandum mihi appromitto, et amicum desuper responsum praestolor, tandem diu salvam felicemque vivere desidero, ac maneo, etc.

29.

Domino Szineauszki, de dato praescripto.

Illustrissime ac Excellentissime Domine Comes!

Frater et vicine Nobis observande!

Acceptis commendantis in passibus Regni Poloniae constituti Generalis Nostri Francisci Bertóti literis: non mediocris Nos incessit admiratio, quod in finibus vicinis non modo certam praedonum colluviem grassari, sed et inter milites Celsissimi

Principis Georgy Lubomirszkicastrorum ejusdem Regni metatoris diffusos ex iisdem plerosque esse, et libere cum iis conversari sociarique subintellegerimus, unde ea defendendae Patriae Nostrae et ejus civium cura, quae vitam fortunasque Nostras pro communi emolumento extremo ponendas periculo devovit. sollicitat Nos ac incessanter urget, ut cum inde nil boni sperandum habeamus, tempestiva adhibeamus prosilientis nefors mali remedia, eo itaque ex fundamento, quanquam in particulari dictum Dominum Principem officiose requisiverimus, imo speremus indubii juxta assecurationes ejusdem jam antecessenter pollicitas, istorum exortorum praedonum e limitibus vicinis dispulsionem tanto evidentius, quanto sedulius utriusque Patriae id ipsum turbulentus desideraret status; nihilominus Excellentiam quoque Vestram fraterne requirendam esse volumus, ut tam vi colligationis mutuae, quam in salutem utriusque gentis et Patriae, omnis Nostra impendi debet virtus, quam et nexu fraternalis sanguinis ducta, ad procurandam incolarum in proximioribus locis degentium securitatem, in dispulsione ac persecutione eorundem praedonum omnia bonae vicinitatis et fraternitatis studia adhibere velit: ne quo pacto acceptam ab iis sive per irruptionem, sive alio modo injuriam ac damnificationem, hujatis quoque Regni incolis detur pariformiter remetiendi occasio, alias nulli unquam vitio vertenda. Cujus sincera erga Nos et Patriam officia, cum exacte uti experti sumus, pollicemur, Eandem Excellentiam Vestram ad vota salvam et incolumem valere desiderantes, manemus, — etc.

30.

Computus Domini Marchionis de Bonak, Christianissimi Regis Galliae Legati, cum Domino Jacobo Kraj, super subsidario Suae Majestatis in rationem Serenissimi Principis Transylvaniae, Domini Domini Francisci Rákóczi deputato quanto pecuniario, Dantisci, 2. Martij et 16. Julij, Anno 1708. initi, deductio a 15. Aprilis 1707. ad 16. Julij 1708.

Deputatum anniversarium tall. 200,000.

Ex his pro quolibet mense cedunt tall. 16,666 polt. 40.

Sic ergo a 15. Apr. 1707. ad 16. Julij 1708. pro fixo considerari debet perceptio ad tall. 250,000.

Erogatio.

Supererogatio in priori computu adinventae extenditur ad tall. 13,063. polt. 1.

Pro Domino Fierville tall. 994.

Domino Coronae Marschallo tall. 2000.

Pro cambio Jacobi Kray, ratione panni, tall. 270. p. 50.

Quatuor officialibus regiminis Bielkiani, utpote Dusaliani, tall. 200.

Judaeis dedit Legatus pro expensis tall. 83. polt. 20.

Secretario Domini Coronae Marschalli tall. 16. p. 40.

Andreae Smig, pro transmissione libellorum ex Hollandia et expensis in postam tall. 194.

Litterae cambiales pro Domino Comite Turno ex Gallia remissae, loco quarum vidua Claudij Mathis cum expensis solvit tall 1921. polt. 15. *)

Salarium Domini Groffey ad ult. X-bris 1707. tall. 277. p. 48.

A 14. Octobris 1707. ad 26. Febr. 1708., pro Serenissima Principissa soluti tall. 7322. polt. 28.

Ad rationem cambiorum Judaeis tall 5166. p. 40.

A 2. Martij 1708. ad 28. Julij (forte Junij) pro Serenissima Principissa tall. 5361. polt. 8.

Pro debitis Serenissimae Principissae post 6 menses ad solvendum acceptati tall. 7000.

Pro armis, equis, carpentis, curribus et similibus, in rationem Serenissimi Principis mercatis consumpti tall. 8000.

Serenissimae Principissae deputati sunt tall. 2000.

Pro expensis itinerariis et occurrentibus necessitatibus dati tall. 4500.

Pro redemptione argenteriae (NB. Excellentissimi Domini Comitibus Bercsényi) tall. 3466. p. 40.

Pro Dabsach tall. 500, Bonefous t. 600, Palat. Posnan., t. 1014, Berzonvil t. 650, Lamothe t. 879. p. 48. Item t. 830, Fierville t. 2444. p. 27, Leman t. 4166. p. 40, Radzejowski t. 4444. p. 48.

In summa tall. 15,529 polt. 43.

Latus facit tall. 77.367. polt. 33.

Ex summa tallerorum ad rationem perceptionis positurum, videlicet tall. 250,000, —

*) Lapszéli jegyzet : „N.B. Difficultata.“

Detractis erogationis talleris 77,367. polt. 33, —

Manere debent adhuc pro Serenissimo Principe tall. 172,632.
polt. 27.

1. Notandum.

Praeter assignationes acceptati et Dantisci persolvendi:
Pro Domino Dobozi tall. 9000.

Cambium Domini Bertóti ad Paip et Ross t. 3891 p. 51

Ad 1. Julij 1708. Domino Groffey tall. 227 p. 46.

Residuitas cambiorum pro Judaeis, ratione panni, tall.
7,584. p. 28.

Pro pannis Remek tall. 3629. p. 36.

Item pro similibus tall. 914. p. 36.

Pro pannis Hollandicis, Georgio Paip, tall. 5,936 p. 20.

Pro 600 karabinis tall. 1500.

Mercatorum Graecorum summa Parisijs tall. 18,333. p. 20.

Pro Pomponi Venetijs tall. 7281 p. 40. NB. Difficultata.

Salarium Vetési cum expensis tall. 4385.

Pro auro velleres desiderantur Parisijs tall. nro 14,000.

Summa tallerorum 76,734 p. 37.

Ex resultantibus praecedenti computu t. nro 172,632. p. 27.

Subductis tall. 76,734. p. 37.

Manerent adhuc tall. 95,897. p. 50.

2. Notandum.

Dominus Marchio Feriol Constantinopoli solvit tall. 50,000.

Quibus ex tall. 95,897. deductis, manebunt tall. 45,897. p. 50.

Asseritur pro Constantinopolitanis erogationibus non
sufficere talleros 50,000, quod extra pretium abae Dominus
Feriol notabiles expensas habuerit, praetendunturque eorum
tall. 50,000., ea conditione, ut si restantia tanta esse non
comperiretur, residuum Dantisci bonificetur.

3. Notandum.

Posito, quod praeter erogatos jam Constantinopoli tal-
leros 50,000., iterum circiter 50,000 talleri praetendantur,
quia pro ratione Suae Serenitatis manebant ex superiori com-
putu tall. 45,897 et p. 50.; his, si deputatum pro mense Julio,
videlicet tall. 16,666. et fl. 1. seu polt. 40. adjicientur, excres-
cente summa ad tall. 62,564. et polt. 30., abindeque deductis
talleris 50,000, —

Manerent adhuc praeter bonificationem Dantisci modo praemisso sperandam, tall. 12,564 polt. 30.

31.

Computus praecedentis cum alio computu Anno 1707. die 24. Junij, sub Generali Confoederati Regni Hungariae Statuum et Ordinum Conventu in campum ad Ónod indicto, per Generosum Dominum Paulum Ráday, cum Egregio Jacobo Kray inito, confrontatio, exindeque deducta illustratio.

Sub calcem mentionati prioris computus positis considerationibus de pretio 150 carabinorum, totidem pistoletarum, et octo praestantiorum, ac contractis debitis Domini Francisci Bertóti in suo esse relictis, ex quo per confrontationem introitus et erogationis supermanebant pro Serenissimo Principe (Titulus) talleri restantes nro 156,166. polturae 20.

Computusque moderni initium sumendum esse constaret a 15. Julij Anni 1707, manifesto elici potest usque 16. itidem Julij Anni 1708., sub decursu 12 mensium competere ex subsidario Suae Majestatis Christianissimae quanto altefato Serenissimo Principi tall. nro 200,000.

Pro totali igitur summa introitus, annumeratis superius positis restantibus talleris, ponendum est tall. 356,166. p. 20.

Taliter introitus seu perceptio exurgit ad t. 356,166. p. 20.

Exitus seu erogatio sequitur in hunc modum. Notandum prius, fundamento supererogationis tallerorum 13,063. et polturae 1. per Dominum Kray in transmissis copijs computuum, pro 2. Martij et 16. Julij Anni currentis initorum, memoratae latente et pronunc elici nequeunte, reliquitur eadem supererogatio ad futuram dilucidationem, dum idem praesens fuerit, ordiri que debere erogationum seriem juxta sequentes positiones:

Pro Domino Fierville tall. 994.

Domino Coronae Marschallo tall. 2000.

Pro cambio Jacobi Kray, ratione panni, tall. 270. p. 50.

Quatuor Officialibus regiminis Bielkiani tall. 200.

Judaeis dedit Dominus Legatus à Bonak pro expensis tall. 83. p. 20.

Secretario Domini Coronae Marschalli tall. 16. p. 40.

Andreae Smig, pro transmissione libellorum ex Hollandia et expensis in postam factis tall. 194.

Pro cambialibus literis pro Domino Comite Turno ex Gallia remissis, et eidem solvit vidua Claudij Mathis tall. 1921 p. 15.

Salarium Domino Groffey ad ult. X-bris. 1707. t. 277. p. 48

Pro Serenissima Principissa á 14. 8-bris 1707. ad 26. Febr. Anni 1708. t. 7322. p. 28.

Judaeis ad rationem cambiorum 5166. 40.

A 2. Martij ad 28. Julij pro Serenissima Principissa tall. 5361. p. 8.

Occasione debitorum Sereuissimae Principissae post 6. menses ad solvendum acceptati tall. 7000.

Pro armis, curribus, carpentis, equis, itineratione, et varijs in rationem Serenissimi Principis coemptis rebus, juxta particularem extractum expost praesentandum, t. 8000.

Serenissimae Principissae deputati tall. 2000.

Pro itinerarijs expensis et occurrentibus necessitatibus tall. 4500.

In redemptionem argenteriae erogati tall. 3466 p. 40.

Soluti pro Dabszak tall. 500.

" " Bonefous tall. 600.

" " Palatino Posnaniensi tall. 1014.

" " Berzonvill tall. 650.

" " Lamothe tall. 879. p. 48.

" " Item tall. 830.

" " Fierville tall. 2444. p. 27.

" " Leman tall. 4166. p. 40.

" " Radzejouski tall. 4444. p. 48.

Summa tall. 15,529. p. 43.

Tota summa erogationis extenditur ad tall. 64,304. p. 32.

Sic ergo ex totali introitus summa nempe t. 356,166. p. 20.

Subtracta exitus summa tall. 64,304. p. 32.

Manent pro Serenissimo Principe tall. . 291,861. p. 48.

Verum praeter assignationes acceptari et Dantisci persolvi debent:

Pro Domino Dobozy tall. 9000.

Cambium Domini Bertóti ad Paip et Ross t. 3891. p. 51.

A 1-a Julij Domino Groffey tall. 277. p. 46.

Residuitas cambiorum pro Judaeis ratione panni, tall. 7584. p. 28.

Pro pannis Remek tall. 3629 p. 36.

Item, pro similibus tall. 914. p. 36.

Pro pannis Hollandicis Georgio Paip, tall. 5936. p. 20.

Pro 600 carabinis tall. 1500.

Mercatorum Graecorum Parisijs, tall. 18,333. p. 20.

Pro Pomponio Venetijs, tall. 7281. p. 40.

Pro Vetéssi tall. 4385.

Pro aureo vellere tall. 14,000.

Summa tall. 76,734. p. 37.

Etiamsi itaque ex resultantibus superius annotatis tall. nro 291,861. p. 48, —

Deducendi sunt tall. 76,734. p. 37, —

Remanent pro Serenissimo Principe tall. 215,127. p. 11.

Unde, si subtrahuntur per Dominum Feriol Constantino-
poli depositi tall. 50,000, —

Resultant adhuc tall. 165,127. polt. 11.

Hinc, si juxta ptaetensiones Domini Feriol adhuc subduci
deberent tall. 50,000, —

Manerent tamen pro Sua Serenitate, praeter bonificati-
onem Dantisci sperandum, tall. 115,127. polt. 11.

32.

*Confrontatio Computuum Dantisci 2. Martij et 16. Ju-
lij Anno 1708., per Egregium Jacobum Kray copialiter trans-
missorum, ad transmissas diversis antea vicibus institutorum
computuum copias, relative eum in finem facta, ut exinde pateat
luculenter: quid ab invicem bonificari, — quid non? debeat.*

Positio 1-ma. Praeteregressis alijs, qui superioribus Annis
agebantur atque finaliter concludebantur computibus, sumit ini-
tium modernus ab eo, qui in campo ad Ónod sito, die 15. Julij
Anni 1707., praesente Domino Francisco Bertóti cum praefato
Jacobus Kray conclusus est, juxta quem erutum habetur in con-
planationem exsolutionis subsidii Suae Majestatis Christianissi-
mae in rationem Serenissimi Principis Transylvaniae anniver-
sarie deputati, restantialiter supermansisse tall. 156,166. stib. 1.

Positio 2-da. Sumpto, ut praemissum est, moderni com-

putus initio a praefata 15. Julij Anno 1707. usque 15. itidem Julij Anno. 1708. menstue tall. nro 16,666 $\frac{2}{3}$ computando, cedunt sub spatio horum XII mesium pro Sua Serenitate tall. 200,000.

Sic ergo :

Utraque summa addita exurgit fixum pro Sua Serenitate, quod ad modernum computum fundamentaliter assumi debet, ad tall. 356,166. stib. 1.

Introitus ex his infertur esse debet tall. 356,166. stib. 1.

Erogatio sequitur hocmodo :

1. Donec Dantiscum Jacobus Kray ex Hungaria sub initium autumnu Anno praeterito 1707. redierit, liquidatur erogatio Domini Legati, juxta extractum literarum Krajanarum Dantisci, 21. Octobris Anno 1707. exaratarum ad tall. 96,704.

2. Supererogatum secundum antea institutum computum fuerat tall. 1627.

3. Juxta ultimos computus 2. Martij et 16. Julij initos excrescit summa erogationum adusque factarum t. 64,304. stib. 32.

Totalis erogationis summa facit tall. 162,635. stib. 32.

Positio 3-tia. Ex summa praevio modo exsurgente introitus tall. 356,166. stib. 1, —

Subtractis erogationibus, videlicet tall. 162,635. stib. 32.

Debent manere pro Sua Serenitate tall. 193,530 stib. 29.

Positio 4-ta. Quae Dantisci partim acceptari, partim exolvi debent, secundum specificationem recen ter transmissam numerantur ad tall. 76,734. stib. 37.

Dominus Legatus Feriol solvit Constantinopoli sub decursu Januarij, Februarij et Martij Anni 1707. Joanni Pápai et Francisco Horváth tall. 50,000.

Haec utraque summa contracta facit tall. 126,734 stib. 37.

Quibus ex superius positis talleris 193,530. stib. 29.

Deductis videlicet tall. 126,734. stib. 37, —

Manent adhuc pro Sua Serenitate tall. 66,795. stib. 52.

Positio 5-ta. Taliter adinventu restanti Suaeque Serenitati refundi debita summa ad dilucidationem majorem Dantisci quoque sciri necessariam transeundum est ad Constantinopolitanum cambium et erogationes, ubi sub decursu Anni praete-

riti 1707 ad 1. Januarij exclusive intellectam Anni 1708. omnibus computibus conclusis liquet, ex producto sub litera . . . confrontata Domini Legati à Feriol perceptione livr. 346,056. stib. 16. cum erogatione 341,806. stib. 11, —

Resultasse pro Sua Serenitate 4250. stib. 05 = tall. 1416. stib. 46.

Cambium ab eo tempore transmissum tall. 50,000.

Quibus simul sumptis ad praesentem computum numeratur

Perceptio ad tall. 51,416 stib. 46.

Erogatio exinde sequitur in hunc modum :

Nota tamen in antecessum, quia talleri 2504 pro arrha Graecis Thessalonicensibus occasione initi quoad coloratam abam contractus dati, et ex post pro 4000 pecijs Karán-Sebesini numerati tall. 7000. positioni quartae insertae tall. 50,000. summae imputati sunt, sequentia constituunt ultimam erogationis seriem :

1. Pro residuis coloratae abae peciis sub Agria 22. Maji 1708. iisdem Graecis data est Constantiupolim assignatio ad tall. 36,303. stib. 40.

2. Michaëli Henter assignati sunt 100 aurei czikkini, t. 300.

3. Turcis quaestoribus Ali, Ajvas Nili, et caeteris sociis, tall. 5785 stib. 21.

4. Abrahamo Alboér tall. 2420.

5. Cambium datum est Hadzsi Ozmanio et sociis ejus, pro 9774 abae peciis 24. Maji 1708., ex campo Agriensi, ad tall. 8333. stib. 20.

6. Item, Abrahamo Alboér ad exolutionem Credi Nandor-Albensis, tall. 620.

7. A 1-ma Februarij (computus namque Domini Legati à Feriol de praeteritis, juxta productum sub litera . . . terminatur 31. Januarij) ad ultimam Aprilis 1708. assignati sunt Joanni Pápai et Francisci Horváth, juxta eorum recognitionum scriptum, tall. 1416. stib. 46.

N. B. Diurnum Jacobi Csúzy ingreditur rationem Dominorum Joannis Pápai et Francisci Horváth.

Summa totius erogationis tall. 55,179. stib. 07.

Positio 6-ta. Erogatione Constantinopolitana cum per-

ceptione confrontata existente supererogatum liquidatur juxta premissa ad talleros nro 3762. stib. 21. Nihilominus, quia juxta positionem quartam ex totali fixo manebant superius, post deductiones omnium erogationum futurarum acceptationum atque exolutionum pro Sua Serenitate restantes tall. 66,795, stib. 52.

Exinde subtractis modofatis erogationibus Constantinopolitanis, tall. 55,179. stib. 07, —

Restabunt adhuc tall. 11,616. stib. 45.

Pro Coronide.

Remonstratio particularis quoad praetensos talleros 13,063. stib. 1.

Ordiri debet ex fundamento universalis fixi, secundum quod Dominus Legatus a Bonak, uti Jacobus Kray in literis de dato 28. Octobris 1707. notificat, pro introitu specificat tall. 85,233.

Pro exitu vero tall. 98,296. stib. 1, —

Sicque supererogatum excrescit ad tall. 13,063 stib. 1.

Hi, si ex summa totali, videlicet tall. 356,166. stib. 01. deducantur, ita, ut superius elicita erogationum summa exurgat, ut in positionibus 3. et 4. ad tall. 289,370. stib. 9, —

Additisque tall. 13,063. stib. 01, —

Tota erogationum summa numeratur ad talleros 302,433 stib. 10.

Constantinopolitanis erogationibus additis tall. 55,179. stib. 05.

Totalis summa erogationis tall. 357,612. stib. 15.

Hinc dempto introitu, tall. 356,166. stib. 01, —

Refundendi sunt tall. 1446. stib. 14.

33.

Domino Nedeczky. Agriac, 6. Septembris 1708.

Már ennekelötte mostani triplicának vételével vévén Kegyelmed levelét, adtunk választ Kegyelmednek, nem láttuk azt szükségesnek recitálnunk. Mindazonáltal az mostani conjuncturákról akarván Kegyelmedet informálnunk, bizonyos lehet benne, hogy Istennek jóvoltából némellyek opinióján kívül dolgaink helybenállottanak; a minthogy az elmúlt napi eset után nemhogy szívek elesett volna az hadirendnek és az confoederatusoknak: sőtinkább újabb buzgósággal s hittel megerősítvén szíveket, az ellenség igyekezetinek teljes erővel

ellentállottunk. Kire nézve, noha azon indulásban Nyitra váráig eljövén, azt harmadnapi bombardézója után megvette: mindazonáltal továbbvaló igyekezetit reprimálván híveink, kintelenített recedálni, retirálván magát Szeredhez, a mint-hogy bagazsiáját is általszállíttatja a Vágon. Ocskai ugyan hiti szegésével az ellenség mellé állott maga regimentjének valamely részével, mindazonáltal az is semmi botránkozást nem indított; maga gonosz cselekedetinek üdövel veheti jutalmát. Mellyekről azért kívántuk Kegyelmedet tudósítanunk, hogy ha az ellenség más hamis híreket találna szokása szerint folytatni, tudhassa Kegyelmed az udvarnál azokat reprimálni. Dunántúl való dolgaink, Istennek hálá, jól folynak: mert az a föld is meg nem ütköztén az ellenségnek mostanában innen hirtelen történt de meggátoltatott progressusában, — mindennütt szerencsésen folytatja maga dolgait, a minthogy az elmúlt napokban Simontornya tájára összegyülekezett ráczságot felfelvén, teljességgel dissipálták hadaink. Az felséges czár emberét Bécsben visszaküldöttük, kitül noha még semmi tudósításunk nincsen, mindazonáltal óránként várjuk. Az békességtől nem félünk, sőt kívánjuk, de ne gondolkozzon ellenségünk: az mostani már is reparált casusunkkal úgy kívánjunk békélleni, a mint ő talám vélekednék, hogy csak magának, és nekünk nem tetsző törvénytelen conditiókat praescribáltasson s azokra bennünket kötelezhessen. Az többi között pedig, hogy kiváltképen ezen igyekezék Kegyelmed udvarnál, vi colligationis manuteneáltassék személyünk az erdélyi fejedelemségben, és Erdély separáltassék a magyarországi koronától, remonstrálván annak mind: emolumentumit és szükségit, mellyek üdövel is az felséges udvarnak hasznosok lehetnek. *)

34.

September.

Agriac, die 13. Septembris.

Küldött az Felséges Fejedelem Feriol uramnak Constanzinápolyban 50,000 livráról új cambialis levelet.

*) E levél is, mint a 27. sz. a. közlött, csak minutában van meg Vörösvárott; egyébiránt Krucsay István udv. titkár kezeírása.

35.

Joanni Pápai et Francisco Horváth.

Minekutánna a Kegyelmetek levelére tett válaszungkat elvégeztük volna: az elébbeni computusokat az mostanában általküldöttel confrontáltatván, mivel az utolsóból láttatik, hogy az thessalonikai görögöknek fáradságokért és intereses pénzeknek adjustatiójáért általunk velek az iránt lett egyezés szerint adatott háromezer forintokat Kegyelmetek is ratiójában felteszi: czélozunk arra, netalántán arrúl transmittált levelünket meg nem adván, praetendálták legyen Kegyelmetektől; arra nézve pro uberiori notitia azon levelünket és egész contentatiójokrúl s ineált contractusoktól való recessusokrúl adott leveleket, — mellyet török nyelven originaliter kétszer iratván, egyiket ugyan in originalibus Kegyelmeteknek akkoron megküldöttük, másikat magunk kezénél tartjuk, — copialiter sub numeris 1. et 2. annectáljuk, mely szerint hogyha valamely csalárdsággal Kegyelmetektől felvették volna, tudhassa tőlök rehabeálni. E mellett pedig miként eruáltuk: az elébbeni és ez utolsó computushoz képpest meny nyire való fundusunk marad az elmúlt időkre háramló pénzünküből, az 4250 livrát és 5 polturát is azon okból az 150,000 livrához számlálván: minthogy az orator ultima Januarij végezvén el ez utolsó computusát, akkoron annyival maradott vala restantiarius, és így azon pénzünk melyrül ezen computus foly, teszen in summa 154,250 livrát s 5 polturát, az mint mind ezt s mind az elaborált erogatiókhoz képpest maradott pénz mivóltát és abból következhető Hadzsi Oszmán és társai számára assignált 15,000 magyar forintok exolutiójának modalitássát az annectált, nro 3 notált instrumentumból bőven állallátja Kegyelmetek; az mint is ezen modalitás szerint lehetvén contentatiójok ezen törököknek: az újonnan küldött cambium szerint adatandó 50,000 livrát más szükségekre kellek tartani.

36.

Illustratio computum quoad 150,000 livras ab ultima Januarij 1708. erogatas, et a priori computu resultantes livras nro 4250 et stib. 5. instituta.

Positio 1-ma. Liqueat ex scripto Domini Legati a Feriol

Constantinopoli 31. Januarij Anno 1708 datato de praeteritis subsidiariis deputatis et eorum erogationibus computum terminatum esse, eundemque restantiarium Suae Serenitati Principali mansisse livris 4250. et polt. 5. id est: tall. 1416. polt. 46., quos perceperunt a prima Februarij ad ultimam Aprilis Anni currentis itidem Constantinopoli Domini Joannes Pápai et Franciscus Horváth, uti exstat eorundem recognitionale scriptum. Dominus vero Legatus accepit medio Domini Le Brū recens cambium livrarum nempe 150,000., facientium Hungaricales fl. 90,000.

Sic ergo superius notatis talleris 1416. polt. 46. huc ex eo capite numeratis, quod occasione conclusi computus Domini Legati ultima Jan. A. 1708. terminati in restanti manserant, etiamsi expost exoluti fuerint, tamen ad modernum computum quoad Dominum Legatum rejiciendi merito censentur, non obstante perceptione subsecuta; ideo reductis ad florenos Hungaricales constituentibusque fl. 2550. den. 18, —

Tota summa subsidialis erit fl. 92,550. den. 18.

Erogatio.

1. Sulimanno quaestori Turcae, pro certis abae peciis fl. 12,322. den. 76.

2. Bachy-Bassae itidem pro aba fl. 6480. den. 16.

3. Thessalonicensibus Graecis ultimario pro peciis coloratae abae, — quarum pretium per fl. 1. den. 15. computando exurgebat ad fl. Hungaricales 65,346. den. 75., — praeter anticipato levatam et superiorem computum ingredientem summam assignati sunt fl. 48,246. den. 75.

4. Hajvas et Kucsuk dictis Turcis fl. 8678. den. 52.

5. Abrahamo Alboér fl. 4356.

Item eidem, pro refusione mutuo Domino Gasparo Pápai datorum 620 tallerorum, fl. 1116.

6. Domino Michaëli Henter 300 tall., seu 100 aureos, fl. 540.

Item, idem accepit a Domino Legato fl. 432.

Summa totalis erogationis fl. 82,172. den. 19.

Positio 2-da. Dominus Joannes Pápai fl. 3000. in campo Agriensi die 22. Maji 1708. Thessalonicensibus Graecis in refusionem fatigiorum et accrescentis interesse mutuo per eos-

dem levatae ab aliis pecuniae datos, ponit in suum computum licet superinde certioratus fuerit eodem tempore, sicque erogationis summam scribit ad fl. 85,172. den. 19, —

Resultantem vero pecuniam pro ulteriori dispositione ad fl. 4827. den. 81.

Sed quia iidem fl. 3000. Constantinopolitanis erogationibus annumerari nequeunt: ideo deficit computus totidem florenis, ita, ut summa erogationis fiat fl. 82,172. den. 19.

Sic itaque ex summa superius notati

fixi puta fl. 92,550. den. 18.

Detractis fl. 82,172. den. 19.

Mancre debent fl. 10,377. den. 99.

Verum, quia 24. Maji ex campo Agriensi Hadzsi Osmanio et sociis pro 9774 abae peciis datum est cambium fl. 15,000.

Qui, si addentur erogationis summae, videlicet fl. 82,172. den. 19, —

Erit tota erogatio fl. 97,172. den. 19.

Superabitque introitum puta fl. 92,550. den. 18, —

Florenis Hungaricalibus fl. 4622. den. 01.

Quia vero juxta antehac transmissum particularem computum liquet prae manibus Domini Pápai mansisse fl. 6485. den. 40.

Nunc vero, uti de dato 1. Augusti scriptis literis inclusus computus remonstrat fl. 4827. den. 81, —

Utraque summa contracta facit fl. 11,313. den. 21.

Ut ergo fl. 15,000. complanari queant, his addantur fl. 3686. den. 79, —

Manebuntque ad futurum computum fl. 6691. den. 20.

37.

Remonstratio perceptionum et erogationum ex subsidio pecuniario Christianissimae Suae Majestatis Galliarum Regiae in rationem Serenissimi Principis Transylvaniae annuatim deputato, Constantinopoli medio Perillustris Domini Joannis Pápai, a die ingressus eorsum sui, 2-da nempe Decembris Anno 1705. usque 3-um 7-bris Anno 1708. per Dominum Marchionem Ferriol, Ejusdem Majestatis ad Fulgidam Portam Ottomanicam Oratorem et Legatum extraordinarium, administrato factarum.

Primum in antecessum considerandum venit summam

1000 aureorum Hungaricalium Constantinopoli sigillatim in talleris Turcicis duobus et paris 35. consumptorum, juxtaque modum ad valorem Imperialium tallerorum reductionis 2875. talleres per Rh. fl. l. et den. 50. numerandos constituentium, in castris ad Magyar-Egred in Transylvania positis, die 28. Octobris Anno 1705. perceptorum subsidij praemissi rationem non ingredi, procedit itaque hocmodo constant.

Perceptio.

Anno. Die. Mense.

1705. 27. X-bris. Septima post appulsum Domini Pápai die, Dominus Marchio Ferriol ad requisitionales literas Sere-
nissimi Principis numerari fecit eidem Domino Joanni Pá-
pai tall. 1000.

1706. 10. Febr. Aureos ducatos 400., facientes tall. 1050.

„ 1. Maij tall. 1150.

„ 27. Julij „ 500.

„ 22. Oct. „ 500.

1707. 10. Jan. „ 1090.

„ 20. „ „ 500.

„ 25. „ „ 1438. den. 63.

„ 22. Febr. „ 283.

„ 25. „ „ 2500.

Item, die eodem, „ 4930. den. 75.

Iterum, . . „ 200.

1707. 26. Febr. „ 5724. den. 62.

„ 9. 9-bris „ 1700.

„ 22. X-bris. „ 7000.

1708. 13. Febr. „ 1716. den. 90.

In Junio, Julio, et Aug., tall. 50,000.

Universalis Constantinopolitanae perceptionis summa
tall. 80,983. den. 50.

Translata summa perceptionis tall. 80,983. den. 50.

Erogatio.

1. Sciendum antecedenter Domini Joannis Pápai per-
ceptionibus comprehendendi etiam praevis notatos 1000 aureos
Hungaricos, facientes talleres 2875, ita ut tota perceptionis
summa numerata sit ad talleres nro 83,858. den. 50.

Praemissam vero perceptionis summam nonnisi distinguendi studio elicitam esse, ut pateat: quid, quando Dominus Legatus solverit et numerarit? verum intuitu erogationum Domini Pápai 1000. quoque aureos perceptioni ejusdem addendos esse.

2. Juxta seriem itaque laterum diversis temporibus pro diversis et in extractu seu diario specificatis necessitatibus factae erogationis summa pergit ad tall. 78,345. den. 17.

Expensae itinerariae a die 3. 7-bris Anno 1708., termino scilicet suscepti redditus gratia itineris numerantur ad tall. 488.

3. Contractis ergo in unam summam erogationibus, eae universae constituuntur tall. 78,833. den. 17.

4. Quibus ex totali perceptionis summa detractis, evadit resultari tall. 5024. den. 25.

Tota ergo difficultas nonnisi quoad tall. 5024. den. 25. supermanere dignoscitur; verum —

Difficultas enata solvitur hoc modo:

1. Occasione ultimariae perceptionis observari debet, Dominum Joannem Pápai levasse quidem a Domino Marchione Ferriol talleres nro 50,000. totidemque positos esse ad rationem perceptionis, constat tamen erga recognitionales Domini Oratoris per modum depositi ad futuros Serenissimini Principis ordines relictos esse Constantinopoli prae manibus ejusdem Domini Oratoris tall. 4250.

2. Numisma Serenissimi Principis liberalitate et munificentia Domino Joanni Pápai donatum, tempore discessus interpreti Fulgidae Portae Domini Skerlet difficultatem non habitae, ad eundem a Serenissimo Principe credentiae objicienti datum, continens in se aureos nro 25. perque paras 115. computandos, facientes tall. 71. den. 35.

His additis, enascitur summa tall. 4321. den. 35.

Quibus altera facie ad difficultatem positus, ex talleris nro 5024. den. 25 detractis, — manent tall. nro 701. den. 90.

Praemissorum ergo apud Suam Serenitatem Principalem relatione per Generosos Paulum Rúday et Franciscum Aszalay

facta, ea ratihabita existente, absolutionales literae Domino Joanni Pápay stylo sequenti sunt elargitae.

Nos Franciscus II., Dei gratia Sacri Romani Imperii et Transylvaniae Princeps Rákóczi, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, Pater Patriae, pro Libertate Confoederati Regni Hungariae. Statuum necnon Munkaciensis et Makovicziensis Dux, Perpetuus Comes de Sáros, Dominus Haereditarius in Sáros-Patak, Tokaj, Regécz, Ecsed, Somlyó, Lednicze, Szerencs, Ónod, etc. Damus pro memoria, significantes quibus expedit universis, quod Anno, die et loco datarum praesentium Fidelis Noster Generosus Joannes Pápay coram infrascriptis Aulicae Transylvanicae et Bellicae Cancellariae Nostrae Directore, necnon alterius Cancellariae Nostrae Senatorio-Ducalis Secretario, virtute verbalis commissionis Nostrae ad id deputatis Fidelibus Nostris universas perceptiones et erogationes suas a die 28. mensis Octobris Anni 1705. superius transacti praeterita, tum in discessu, tum Constantinopoli, tum denique proxime transactis diebus subsecuto reditu, una cum literalibus suis ex vigintiseptem frustis constantibus documentis, necnon seriebus perceptionum et erogationum duabus praesentando, ex quo ex confrontationibus tam Domini Marchionis Feriol, Christianissimae Suae Majestatis Galliarum Regiae Oratoris et ad Fulgidam Portam Ottomanicam extraordinarij Legati quietantionalium, quam et ipsiusmet consignationum ultro invicem factis clarum esset, perceptionem ejusdem una cum mille aureis Hungaricalibus, per talleres duos et paras trigintaquinque singillatim numerandis, in castris ad Magyar-Egregy in Transylvania positis, die 28. Octobris Anno praescripto millesimo septingentesimo quinto per eum levatis et perceptis, necnon octuaginta millibus nongentis et octuaginta tribus talleris et denariis quinquaginta, per praementionatum Dominum Oratorem eidem diversis vicibus assignatis extendi ad numerum octuaginta trium millium octingentorum et quinquaginta octo tallerorum ac denariorum quinquaginta, consequenter erogationis summan ad talleres septuaginta octo mille octingentos triginta sex et denaros septemdecim excrescere, ei vero additis quatuor mille ducentis et quinquaginta talleris prae manibus dicti Oratoris ad futuros ordines Nostros per modum depositi relictis, necnon aliis

septuaginta uno talleris et triginta quinque paris, in certo numismate interpreti Fulgidæ Portæ oblati, in toto erogationis summam ad talleros octuaginta trium millium, centum quinquaginta sex et paras duodecim evadere, quibus ex universæ perceptionis summa deductis, restare ad ulteriorem complanationem septingentos et unum talleros-ac denarios nonaginta. Quibus modo prævio coram Nobis repræsentatis, præmentionatum Fidelem Nostrum Generosum Joannem Pápai ab ulteriori ratione aut onere aliquali (supermansis tantum ad finalem liquidationem et complanationem proximis specificatis septingenta et uno talleris ac denariis nonaginta) absolutum reddidimus et pronunciamus, harum Nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Munkács, die 22. Januarij 1709.

39.

Anno 1709. die 10. Febr. in Munkács, occasione revisionis computus cum Domino Excellentissimo Generali d'Alleurs initæ.

Notandum. Excellentissimum Dominum Oratorem a Ferriol per computum suum transmissum liquidasse, se erogasse summam infrascriptam in liver (üres hely) juxta cambia Parisijs transmissa de datis et quidem :

1. In mense Martio 1706. tall. 100,000.
 2. In 22. 7-bris ejusdem Anni tall. 96,056. den. 16.
 3. 22. 7-bris ejusdem Anni tall. 50,000.
 4. 29. 9-bris ejusdem Anni tall. 50,000.
 5. 5. Jan. 1707. tall. 50,000.
 6. 11. Febr. 1708. tall. 150,000.
 7. 6. Julij 1708. tall. 50,000.
- Summa tall. 546,056. den. 16.

Ubi non annumerati viginti millia tall. current, quos per Generalem d'Alleurs medio Domino Brue transmisit, et cum Dominus Legatus a Bonac nonnisi tall. in specie Polon. 13,550 computui suo inseruisset, calculo arithemetico restabunt refundendi fl. Rh. 2900.

40.

Illustratio computuum Generosi Domini Jacobi Kray Suæ Serenitatis Principalis deputati cum in finem Commissarii,

cum Excellentissimo Domino Legato Gallico de Bonac, super subsidio a Christianissima Sua Majestate Regia armis Hungaricis ordinato initorum ex productis documentis facta, et quidem:

Computus tertii ordinis. A 15-a Julij Anni 1706. usque ad 15. Martij Anni 1707. consideratus sic se habet.

Notandum primo. In priori computu superflue erogatos esse tall. 1627. den. 44.

Domino Vice-Colonello Rásza tall. 515. den. 42.

Capitano Fausztman tall. 30.

Expensae in regimen Bilke per Dominum Bonak, sine specificatione et documentis, tall. 80.

Pro Mieczner tall. 100.

Reverendo Patri Chausein in iter ad Smigelszki tall. 60.

Computus respectu regiminis Bilke productus cum Sinklero initus, sonat super tall. 1460. den. 48.

Summa: tall. 2166.

Serenissimae Principissae, juxta productum, tall. 14,000.

Pro carpento a Domino Bonak empto, juxta productum, tall. 2000.

Per Andream Schmid expensi, per productum, t. 196. d. 40.

Soluti ad manus Domini Selymeczi, juxta productum, t. 500.

Secretari Rolland, juxta prod., tall. 200.

Domino Freiberg, j. pr. tall. 180. den. 34.

Eidem per Berelli, j. pr. tall. 33. den. 20.

Expensae in argenteris, tall. 17. den. 40.

Summa: tall. 17,128. den. 14.

Ad assignationem Baronis Hellembach, j. pr. tall. 5555. den. 34.

Ex assignatione Domini Kray, pro certis pannis Georgio Paip in dupplici producto, tall. 1094. den. 28.

Pro octo paribus pistoletarum tall. 202.

Expensae in transportationem armorum tall. 1984. den. 10.

Pro centum quinquaginta karabinis et totidem par pistoletarum, sine producto, tall. 1250.

Erga cambium Dominus Bertóti Georgio Paip tall. 1180. den. 34.

Erga ejusdem cambium Michaeli Rajmán tall. 6144. den. 4.

Ad ejusdem cambium Judaeis Visnicensibus tall. 12,030.

Ad ejusdem cambium Domino Gordon tall. 233. den. 20.

Ex dispositione Serenissimi Principis Jacobo Christophoro Lajman tall. 6666. den. 40.

Item, viduae Lajmanianae tall. 10,000.

Colonello Fiervill ad assignationem Suae Serenitatis in mille et centum, secundum vero aliud productum in quadringentis aureis constitutum, tall. 3541. den. 52.

Ad assignationem Suae Serenitatis Domino Barsonvill tall. 300.

Similiter ad assignationem Suae Serenitatis eidem Barsonville, sub dupplici producto, tall. 150.

Domino de Lamoth diversis vicibus, in summa, sine producto, tall. 19,450. den. 20.

In sallarium Philippi Groffey, j. pr., tall. 279. den. 46.

Brigadero Sasan, j. pr., tall. 277. den. 46.

Dominae Palatinae Posnaniensi diversis vicibus, j. pr., tall. 3625. den. 59.

Dominae Palatinae Belzensi, juxta producta, binis vicibus, tall. 1627.

Domino Kókényesdi, juxta prod., tall. 400.

Domino Dobozi ad manus Johannis Selyneczi, sine producto, tall. 1000.

Notandum. Ex hoc computu emanere quatuor menses Constantinopolim praetensive translato, ideoque nisi res comperta fuerit, denuo per praefatum Legatum Gallicum necessario complanandos.

Et sic exclusis mensibus his, supererogatum tall. 13,063.

41.

Computus Kruianus quarti ordinis, a 15-ta Apr. Anni 1707. usque ad 15. ejusdem mensis Anni 1708. initus, hocmodo per producta documenta illustratus:

Per Dominum Feriol Constantinopoli soluti tall. 50,000.

Item, per Dominum Marchionem de Bonak, juxta computum particularem dupplicem, cum Domino Kray initum, cum suis productis, et quidem:

Domino Ferville exoluti extra subsidium introitui Bonakiano insertum in computu primo tall. 994.

Domino Coronae Marschallo, erga requisitionem Domini Kray, juxta productum, tall. 2000.

Ad assignationem Domini Kray pro pannis tall. 270.

Officialibus Bielkiani regiminis in Hungariam proficiscentibus, sine producto tall. 200.

Judaeis pro expensis per Legatum causatis, ideoque NB. merito difficultandis, tall. 83. den. 20.

Secretario Marschalli Coronae, pro discretione, tall. 16. den. 40.

Andreae Schmid, pro transmissis libris ex Hollandia menstrualibus, et expensis in hoc factis, tall. 194.

Ad assignationem Serenissimi Principis Domino Comiti Turno, una cum expensis et damnis respectu cambii Parisijs remissi causatis, sine producto, jam ante Serenissimum Principem per Dominum Kray Szatmarini praesentato, tall. 1921. den. 15.

Sallarum Groffey solutum, juxta productum, tall. 277. den. 48.

Serenissimae Principissae diversis vicibus, cum producto sub L. C., tall. 7322. den. 28.

Soluti Judaeis pro pannis, particularem rationem Domini Kray concernentes, una cum interesse, tall. 5166.

Serenissimae Principissae a 2-da Martij ad 28. Julij, sine producto, tall. 5361.

Certa debita in copiali specificatione uberius inserta, ad solvendum creditoribus in computu acceptata, facientia tall. 7000.

In paratis soluti pro expensis in iter Serenissimae Principissae et procuratore requisitorum, erogandos talleros ad manus Domini Kray, tall. 8000.

Ad manus Serenissimae Principissae in particulari, tall. 2000.

Item, ad necessitatem itinerationis percepti, qui tamen adhuc Dantisci in varias necessitates expensi, tall. 4500.

Ad redemptionem argenteriae Judaeis (dum pretium coempti panni exolveretur) oppignoratae, itemque in alias neces-

sitates erogati, computui Domino Kray accrescentes soluti, una cum interesse, tall. 3466. den. 40.

Percepti per Colonellum Dominum Absak, cum producto, tall. 500.

Colonello Bonafusz cum prod., tall. 600.

Dominae Palatinae Posnaniensi in cambio, cum prod., tall. 950.

Eidem, cum producto, ad 10,000 trinphas se extendentes tall. 64.

Colonello Berzonville, cum prod., tall. 450.

Eidem, cum prod., tall. 200.

Magnifico magistro artolleriae de Lamothe, cum prod. tall. 879. den. 48.

Eidem, cum prod., tall. 830.

Domino Brigadero Fierville, cum prod., tall. 2444. den. 27.

Domino Lehman, pro Domino Saschan, juxta quietantiam Domini Bonac, cum prod. tall. 4166. den. 40.

Domino Radzienszky, cum prod. tall. 4444.

Dominus Legatus de Bonac persvasus Constantinopoli in rationem coëmptorum pannorum per Dominum Oratorem Feriol exolutus, computui suo inserit ad futuram rei cognitionem, sub assecuratione alias refundendorum, tall. 50,000.

Quaestoribus Graecis Parisijs soluti, de quibus documenta necdum exstant, putative soluti tall. 18,333. den. 20.

Legato Abbati Pomponio, Venetijs, tall. 7281. den. 40.

Domino Vetési, Parisijs, tall. 4385.

Per Suam Serenitatem deputati Parisijs tall. 14,000.

Acceptati pro Domino Dobozi erga debitum, tall. 9000.

Erga cambium Domini Francisci Bertóti (NB. nisi jam creditoribus Vilhelmo Ros et Lazaro Derjakobovics in toto vel in parte exolvisset) acceptati tall. 3891. den. 51.

Sallarum Groffey sex mensium ad 1. Julij acceptatum, in talleris 277. den. 46.

Summa Judaeis deputata, sequiori dispositione per Dominum Bonac administrata, taliter juxta productum ad interim specificatur:

Pro parte Serenissimae Principissae, ad manus Domini Brigaderi Fiervill, tall. 3855.

Item, pro intertentione Serenissimae Principissae ad aliquot dies intra quos discessus subsequi debuisset, ad introitum Domini Kray spectantes tall. 200.

Pro exolutione diversorum officialium et debitorum, itidem ad introitum Domini Kray inserandi tall. 2404.

Sallarum Groffey a 1. Aug. ad ultimam X-bris 1708. assignatum, tall. 277. den. 46.

Pro victu et hospitio Domini Kray a 15. 8-bris 1707. ad 8-um 7-bris 1708. viduae Claudi Matis tall. 555.

Ad rationem deputati ejusdem tall. 292.

Assignati quaestoribus Silesiticis pro pannis, computum Domini Kray intraturi tall. 3629. den. 36.

Item iisdem pari modo tall. 914. den. 36.

Item, Georgio Paip pro pannis Hollandicis, erga assignationem Domini Kray administratis et per Camerarium Suae Serenitatis et Georgium Jászay perceptis, tall. 5936. den. 20.

Pro 600 karabinis, ad computum Domini Kray, in residuum pretium, tall. 1500.

(Itt a leveleskönyvben egy lap üres, azután e levélcím következik: „Anno 1709. die 17. Julij, Sáros-Patak. Domino Michaëli Cantacuzeno“, — azonban maga a levél beírása elmaradt, s a protocollum hátralevő mintegy fele része betöltetlenül hagyatott. Létezik a Rákóczi-Aspremont-Erdődy-archivumban, Vörösvárott.)

IX.

PROTHOCOLON

secretiorum expeditionum, Anno 1709. *)

1.

Anno 1709. die 7. Januarij, Munkács. Gróf Bercsényi úrnak.

László öcsém **) informatiója szerint elhitetvén magammal az Kegyelmed mai napon ide való érkezését, valóban szívesen vártam Kegyelmedet; de ezen órában vévén az Kegyelmed levelét, értettem helyes okait szándéka megváltoztatásának, s nagy kedvessen veszem az Kegyelmed ajándékát, az melylyel vízkereszt-napjára kedveskedett, az mellyet, igenis, én is csak jóillatú füst gyanánt vettem, méglen valóságát az armistitium által nem tapasztalom. Vólna nekem is mivel kedveskednem az Turnó tegnap vett leveléből, de mivel nem pennára való: elvárom az Kegyelmed jövetelit, hogy illatozzék addig ennek kedves szaga Kegyelmed előtt. Az báthi és szelbelibi postírun g dolgait nekem is megírta Bottyán: de történt kárunkat csak elhallgattam. Csúfos dolog előttem az újvári történet, melynek kétségéből és álmélkodásából úgy látom, hogy csak idő segítheti ki elménket; de mivel csak hajdú volt a relator, — nem sokat építhetni rajta.

Az hajdúvárosiak quártélyá eránt légyen úgy a dolog, a mint Kegyelmed legjobbnak ítéli; tudom, Kegyelmed Károlyi úrnak írván, effectuálni fogja az Kegyelmed orderit Palocsai regimentje eránt, melynek megtartására, megszáván-bánván

*) Rákóczi titkos levéltárának lajstroma szerint, e levéltárának 154-ik fasciculusát a jelen leveleskönyv képezé. (Lásd a megelőző kötet 46. l.).

**) Miklós fiát, gr. Bercsényi Lászlót érti.

vétkei Palocsai, nagy kedve volna, — de arra Károlyi úrnak semmi választ nem adtam.

Nincs kétségem benne, hogy Kegyelmed előtt is hasonló gyakorlással sollicitálta Bottyán Fodor László ezere általjövételt, melyre megvallom, magam is látom, hogy szükségünk volna; mivel pedig aztat az Dunának által való fagyása (mellyet az időnek keménségére nézve csaknem csalhatatlannak lenni praesupponálom) általjövételt legjobban facilitálhatná: igen jó volna, ha Kegyelmed valamely módot gondolna ennek effectuatiójában, az túlsók kedvetlensége és rémítése nélkül; mellyekről mivel informatióm nincsen: eztet sem írhatom végső resolutióul, hanem csak egyedül aztat, — hogy leszek mindenkor, etc.

2.

7. Januarij, Munkács. Károlyi úrnak.

Kegyelmednek 3. Januarij datált levelét vettem; nem is csudálkozhatom a szegény rabjaink hihető felettébbvaló sanyargatásoktól származott desperatiójokat, mellyet ugyan noha reménlem, hogy az Kegyelmed consolatoria írási halasztatni fognak: azalatt is mindazonáltal szabadulásokról eleget gondolkodom; de mivel az egyedül Generális Hajszer szabadulásától függ, — alig tudom feltalálni consolutiójoknak módját.

Az voluntírek hová lettenek? most sem tudom; megparancsoltam mindazonáltal, hogy az udvari kapitányom felkeresse őket reiterált orderivel; ki is, tudom, bővebben fog írni Kegyelmednek az abák dolgáról, mellyekbe a mint értettem, meg nem fogyatozik Kegyelmed. Úgy reménlem, hogy már eddig a statutumokat is, egyéb Patakon subsequált dispositióinkkal már eddig vehette Kegyelmed.

Az váradi labanczoknak hozzánkvaló hajlandóságát valóban kedvessen értettem; nincs is kétségem benne, hogy Kegyelmed ezután is minden utakat fog elkövetni azokat reductiójokban, melytől függ Váradnak kezünkhöz való jutása.

Az Kegyelmed gondolkodását az prófontháznak erectiója iránt igen helyesnek ítélvén, aztat secundálatni kívánom; bárcsak az dislocatio előtt tudtam volna az Kegyelmed szán-

dékát az nevezett faluk iránt: az quártélytúl való exemptiójuk immediate subsequált volna, — noha így is azon leszek, hogy remediáltassék dolgok, az mennyiben quártélyos esett volna reájok.

Az erdélyiek conscriptiójából eruált szolgálknak neveit az végre includálom Kegyelmednek, hogy azokat a régi must-rákkal confrontálván, az hadakból elszéledteket kitanúlhas-suk, supponálván, hogy az Szakmárban és Ugocsában lévő-knek nevei már eddig constálni fognak Kegyelmednél. Evvel pro curiositate includálom az Ujvárban történt casusrúl való relatiót, melyet Kegyelmedtől ugyan visszavárom. Mivel az armistitiumról semmitsen hallani: arról semmitsen írhatok; hanem maradok, etc.

3.

9. Januarij, Munkács. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 6. írott levele közelebb-útat találván ma-gának, aztat tegnapi napon vettem, melyekből az ellenség Várad felé való szándékarúl informatiója szerint informál Kegyelmed; de megvallom, hogy mennyiben az időnek ke-ménységét és hadaiunknak csuporton való létit considerálom, ennél is nagyobb mértékben bízván az Isten kegyelmességé-ben: úgy tetszik, kívánható volna szándékának continuatiója, csak az sok felé teendő lármának hírére ne szakgassa Kegyel-med az hadakat; akármit csináljon másutt: csak Várad miénk legyen, mely lesz minden kárunknak jutalma! De attúl tartok, hogy ez innen lármáztván: amaz Abrug-Bánya felől fogja próbálni a bemenetelt; melyek mivel mind praevideált dolgok, inhaereálok elébbeni dispositióimnak.

Steslét (Stössel) mindgyárt indítanám, hogyha mellettem volna: de az erdélyiek dislocatiójára nézve Zemlín várme-gyébe küldtettem; egynéhány nap múlva véghezvivén mun-káját, — ha későn nem lesz, elküldem.

Albuer emberét valóban bánom, mivel bíztható levelének czikkelyével felettébb felindította Kegyelmed az curiositást bennem; bár jőne mentülhamarább: mivel actu fáradozok az oda való expeditióban, és azon levelekkel combinálván, a melyeket ezelőtt harmadnappal Olaszországból vettem: én is mondhatom, hogy keveset gondolnék az armistitiummal!

4.

Munkács, 17. Januarij. Bercsényi úrnak.

Én is Kegyelmeddel egyetemben hálákat adok az Istennek, hogy már egyszer sok lármáskodások között oly közöl mentek a hadaink az ellenséghez, hogy meg is csíphették; mindazonáltal Bottyán relatiójára nézve látván az ellenségnek azon földön is és erősségekben való létét, nem bízhatok annyit Károlyi úr operatióihoz, mintha lehetne ezt is Antal úr operatióival előmozdítani, és ugyanezen alkalmatossággal Fodor László regimentit is valamely jó praetextussal általhozni; kire nézve jobbnak ítélném Antal urat, Károlyi menettelivel gustust csinálván, teljes ereivel Csalóköz felé ingerleni, mintsem Muraközbe: mivel operatiójának késedelmes hírrivel semmitsem nyernénk, effectussához is nem sokat bízhatnánk, mivel se Károlyi, se Bottyán, az kiknek az budai, győri és több németseget zabolában kéne tartani, közöl a Dunához sokat nem múlathatnának; hogyha peniglen Antal úr jó módjával Csalóközben beférkezhetnék ki: tudja, hogy ha a Duna hertelen felbomlása következne, ha nem lehetne-e manuteneálni azon nagy beneficiumú szigetet? melybe való bejövetelit megértvén Heister, kéntelen volna csaknem egész armadástól mozdulni ellene, kivált ha Komárom várossa megvíteliben lehetne bizodalmunk; ha penig azon szigetet nem manuteneálhatunk is: Fodor László regimentje Újvárbán becsúszván sub praetextu facillioris retiradae, Haister meneteli előtt kereshetne magának a lovas had elég útát a visszamenetelre. Bottyán is azalatt az Garam avagy Duna mellékén lévén az hadakkal, az Kegyelmed intentiója szerint impediálhatná a budai és esztergomi németnek megegyezését az többivel; úgy is reménlem, hogy mindezeket hamarjában tudtára adván Antalnak, még reáérkezhetnék.

Csajáginak az passusokon fetrengeni, igenis, nem egészséges, s máskint is haszontalan; jobb lesz tehát ítéletem szerint az jövőendő operatiókra nézve őtet is Murányaljára vinni, mintsem Gácsban, mivel innen Szepességet is hamarább éri, Breznó felé is könnyebben lármázhat, Gácsban penig elégséges lesz a praesidium.

Az mely okból Patakon jobbnak találtuk Limprechnek Újvárbán való maradását: azt tovább is hasznosabbnak lenni ítélem, mivel Kassának ügyis egyéb nem kell — a praesidium és a commendans.

A postamestert Kegyelmedhez küldöm, hogy a posták dolgát véghezvívén, fizetésekről való assignatiókat is adhassa ki.

5.

Januarij die 17. Munkács, Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed Pongrácz György által küldött leveléből látom, hogy elfelejtette magát egészen kibeszélni ittvaló létében; melyre nézve azon két punctumra is rövideden felelek, tudniillik: az vice-ispánság nem praejudicál az assesorságnak, csak az vármegye kúra nélkül lehessen; Eötves Miklós is mind a két tisztet supportálhatja. E mellett én is elfelejtettem Kegyelmeddel beszélni Teleki Mihály és Pápai János laudor-fejérvári útjáról, az kiket mivel legfeljebb két nap alatt innét le akarok küldeni: szükséges, hogy Kegyelmed az késérüekről dispositiót tégyen, egyszersmind elvárván az Kegyelmed opinióját: mellyik úton remélhetné nagyobb securitásokat? mivel igen könnyű szerrel nem mehetnek.

Ezen levelemet elvégezvén, veszem az Kegyelmed 16. Januarij datált levelét, melyben indulásának lehetőségéről tudósítván, informál egyszersmind az commandók repartitójáról is, mellyeket igenis, mind helybenhagyom, a prófontház építése modalitássán kívül, sokkal könnyebbnek látván, hogyha pénzül megalkusznak velek, minthogysem immunitáljam az quártélytúl, mely már elrendeltetett; s csak informáltassam: micsoda épületért mennyiben alkudtanak? nem lesz fogyatkozás fizetésekben.

Szira Gergel híre már akkor is az asztalomon hevert, a mikor Kegyelmed itt vólt: de mivel akkor is csak hazugságnak véltem, elő sem akartam hozni; megvállik, mi lesz ezután belőle? de úgy reménlem, hogy mind maga, mind híre a Dunában fog fagyni.

Ha az ellenség most a Sebes-Körösben fetreng: hogyha olly erővel nem vólva, az belényesi hadak eljövetele alkal-

matosságával tehetnének próbát rajta, melynek mindazonáltal lehetőségét az Kegyelmed ítéletire hagyom.

Tegnap vettem vala Bottyán levelit, hogy az beszterczei maradott lovas német a szenográdi postírungot kinyomta vala, melynek visszaverettetését minden prófonszekerei elnyerésével és 50 ember kárával e mai levelében adta tudtomra. A rosenbergi német is az tegnap vett levelek szerint még főtőzött a kastélyba, s csak elhiszem, ő is alkalmassínt prűszkölt a hidegtől.

6.

20. Januarij, Munkács, 1709. Károlyi úrnak.

Noha ugyan hosszasnak látszott az Kegyelmed 19. Jan. írott levele, az mellyet ezen órában hozott hozzám Irinyi: mivel mindazonáltal az megtörtént dolgokon erőt nem vehetek, úgy látom, csak azt kell követnünk, az mi lehet, nem azt, a mit akarnánk; legyen mindazonáltal Kegyelmed azon minden tehetséggel, hogy Kún Istvánt magától el ne hagyja és mentül felesebb számmal mehessen, mivel most is minémű levelét vettem Bottyánnak: pro informatione ímé megküldöm Kegyelmednek, melyből meg fogja Kegyelmed látni, hogy még azon erősséget prófuntírozásában is Kegyelmednek kell segíteni. Az mi az hajdúság elszéledését illeti: azt addigis tehetsége szerint hajtassa össze Bagossi, és tartsa készen pro omni eventu rerum: mert ha most lehetett volna azoknak az itt tett dispositiók szerint való felmenetele, nem annyira az bánnyavárosok ellen, mint Árvában, az kizsmárki passuson tettett volna operatiót velek, s a nélkül csak sétáltatni fogjuk az ellenséget, melynek időbb való jöveteli valóba fellázasztotta a végeket, annyival is inkább, mivel Lubomirsky hadait contrahálván, négy ágyúval Iglóhoz szállott, melynek szándéka noha akkor bizonytalan volt, és valóban nagy szeget ütött vala hadaink fejében: én mindazonáltal minden circumstantiákból úgy ítélem, hogy csak a németet akarta praeveniálni, hogy városiban quártélyt ne verjen.

Az Kassára rendelt hajdúságnak elküldése jól esett; de mivel újonnan is értem Bercsényi úr leveléből, hogy Bagossinak egy tisztit sem találta otthonn, melyre nézve szükséges,

hogy Kegyelmed sürgettesse Csicseri küldését, ki is ha öszveszedi őket, szükséges hogy megszorítsa azon praesidiumot.

Orosz Pálnak a Tisza-Duna közé való menetele hasznosabb lesz az ittvaló léténél, kihez képpest Kegyelmed magával elviheti; azalatt is penig Bagossinak csak directe vélem legyen correspondentiája. Meg fogja Kegyelmed tapasztalni, hogy Kegyelmednek nem szomorítására, de vígasztalására igyekezem, mivel másra nem magyarázhatom az Kegyelmed levelének utolsó cikkelyét, nem lévén semmi szándékom az commandók változtatásában. Újonnan is azért csak azon obtestálom Kegyelmedet, hogy mentül több hadat vigyen magával.

Érthette Kegyelmed az előbbeni levelemből Teleki Mihály és Pápai Temesvár felé küldését is, kik is hónap okvetetlenül indulni fognak innen és igyenyesen Debreczenben veszik innét útjokat; és mivel mulatások káros volna: ha Kegyelmed elmenetele után is találának odamenni, adjon oly dispositiót Bagossinak irántok, hogy késérűjek készen várja, s mehesse-nek arra, a merre Kegyelmed legalkalmasabbnak fogja ítélni.

7.

Eadem et inde. Bercsényi úrnak.

Ezen órában micsoda levelét vettem Károlyi úrnak, a végre kívántam Kegyelmednek extractussát includálnom, hogy belőle bőven megláthassa tett dispositióinknak hátramaradását, mellyeknek mivel hertelen való remediumja nem találtatik: csak azt fogom válaszúl adni, hogy cselekedje a mi lehet, és vigye magával az Tisza-Duna közé Orosz Pált Szemere László helyett, ha peniglen ott is nem accommodálná magát, könnyű lesz azután Kegyelmednek hozzám küldeni; ezenkívül parancsoltam aztat is, hogy sürgettesse az hajdúság öszveszedését: talám ezután is mutat Isten alkalmatosságot szándékunk végbenviteliben! Mellyet Kegyelmednek ex superabundanti is akartam tudtára adni.

8.

Munkács, 25. Januarij. Károlyi úrnak.

Noha tegnap estve vettem az Kegyelmed 20. datált levelit, mindazonáltal az előbbeni levelei szerint elhitetvén magammal az Kegyelmed megindulását, s máskint is újabb levelem

által is minap adván Kegyelmednek tudtára Teleki Mihály úr indulását, kik is ezen levelemnél hamarább ott lesznek, nem vélem, hogy az késedelem remorát okozzon útjokban. Kegyelmed azért akármelyfelé késértesse őket, csak lehessen securitások; oly készüllettel vélem hogy mentenek, hogy az makói utat sem fogják kerülni kívánni.

Megvallom, nem tudom magamban feltalálni az okát: mi okból resuscitálja Kegyelmed az máramarosi exulansok dolgát? az mellyeknek én az finalis és megváltozhatatlan resolútiót kiadtam az kimenetelről, de hihető, szokások szerint ott is, itt is egyszersmind instáltanak; de úgy látom, csak meg kell velek ösmertetni, mit téssen az parancsolat? melynek contemp-tussával ha mindannyi időt töttenek: magok okozhatják magokat ha hidegben kell járni, az midőn melegben mehettek volna; én csak Teleki Mihálynak, Vas Dánielnek az felesége beteg völtára nézve és a szász tanácsúrnak engedtem meg az bennmaradást. Az hírekről Kegyelmednek nem írok, mert megindulását okvetetlenül reménlem. *)

9.

Gróff Bercsényi úrnak, 26. Januarij.

Az Kegyelmed Bacsóról írott levelére választ akarván adni: ezen órában veszem Kassáról 24. datált levelét is; de hogy ennek válaszával az másikat el ne felejtsem: avval kívántam kezdeni ezen leveletem, melyben legnagyobb lévén az armistitium iránt való kérdés, arra directe nem felelhetek, mivel nem tudom, micsodás punctumokat kíván változtatni az ellenség? noha nincs kétségem benne, hogy azon vármegyéket fogja praetendálni, az mellyek elfoglalására igyekezek; melyre nézve nincs jobb ezen materiában, mint üdőtül várni, és Károlyi progressutúl, kinek 24. kelletett Debreczemből megindulni, és az Ugocsából s az Tisza mellett quártélozó hadakkal Poroszlónál conjungálni magát, el is hitettem bizonyosan magammal, hogy el nem múlatja, s úgy fordulhat, hogy Isten szerencsénkre adja ezen mostani excursióját az ellenségnek, az mely

*) E 8 levelet Beniczky írta be; a következő két levél írása azonban bizonytalan, hogy kié? Pintéréhez hasonlít.

igenis, szerencsétlenebb az árvainál: mert megvallom, hogy négy zászlónak elvesztése, az hol csuporton marad az hajdú, nem eshetett kár nélkül; csak elhitettem mindazonáltal magammal, hogy nagyobb az füsti az valóságnál. Nem is hitettem el magammal, hogy Bottyán annyira béműnta volna mind az két szemét, hogy vigyázatlanul tanáltatott volna; és így csak elhiszem, eligtatta láb alól az mi Újvárbán volt. Az Kegyelmed maga menetelének az confundált és cselédjét takaréto had közí nem annuálhatok; hanem igenis, jónak látom Andrási István Rozsnyóra való küldését. Az Lőcsére és Kézsmárkra rendelt lovas praesidium is nem szükséges, hogy már most szűkítse az városokat; de bezzeg jó volna, ha felervehetné Babócsai a Szent-Miklóson maradt németet; ha kérdi Kegyelmed: cum quibus? viderit ipse; de nem supponálhatom, hogy sok legyen, s azt is, hogy Réteiék és Deák Ferencz eloszlását okozá az német jövetele, az kit nem az mi hadunk, de az ratio belli fog tartóztatni, ha Gácsot meg nem veszi, mellyet nem is félttem, ha benne van Csajági. Szécsént mindazonáltal nem mondom, hogy el ne foglalja: de nem subsistál benne, mert az Mátrának kell hajtani az körüllevő falukat; de megvallom azt is, hogy mivel szokásom az első héren keveset építeni, erről sem írhatok még fundamentaliter.

Árva várát csak bízgatni kell; hiszem Istenemet: két hónap alatt lesz is mód segítségében, penég, hogy oly resolútióval vannak, az mint eskövísekből kitetszik. Lubumirszkitül, tovább is csak azt írom, hogy nem kell tartani: mert való ugyan, hogy barátságára nézve est filius fortunae, de ellensége senkinek sem lesz; mely opinióba confirmál Sinyavszkiné asszonyom levele, az mellyet tegnap vettem, s azt írja az asszonynak, hogy jól tudja, hogy ő nem oly nagy úr, hogy hadakozást indíthasson: de hadait azért tartja, hogy oltalmazhassa magát attúl, az ki bántani fogja. Urbán Czellernek tett izenet igenis, ebség; de evvel, elhiszem, hízelkedni kíván csak az németnek, az mellette lévő magyarok incselkedésébül; jónak ételnem mindazonáltal lenni, ha az desertorok és az ilyenek megszönése iránt maga írna Kegyelmed neki; fogok én is irattatni az asszonynyal, kinek kijövetelét e jövő hétre reménlem.

Csudálom, Zaynak s Fervilnek hírét nem hallja Kegyelmed: holott Ordódi írja, hogy már vett ordelt, hogy az Branyicskához menjen; az két regiment penég együtt volt, Fervil az Hegyallyán van, s talán eddég fel is tanálta Kegyelmed őket.

Lengyelországban igen közelkednek az dolgok az dialogushoz, annyivalisinkább, mivel megírta nékiek az czár, hogy nem bánja akárki légyen királyjok, csak ellensége ne légyen az ország.

10.

Gróff Bercsényi úrnak. 29. Januarij 1709.

Valóban, én is mondhatnám most egyszer az ám-mondámot az Kegyelmed 26-ik írt levelére; de mivel már elfelejtettük: én sem azért hozom elül, hogy eszünkben jusson, hanem reménlem, hogy ugyanazon nap írott levclemlre nézve approbálni fogja Kegyelmed felvett szokásomat, hogy az első híren se nem erülök, se nem szomorkodom, se az dispositiókba fundamentumúl nem veszem; hála Istennek, hogy rosszabbúl nem jártak halgatag s magok károkon ennyi hadakozás után is nem tanuló tiszteink: mivel kölömbön előjáró által megvizsgálták volna az jövő ellenség számát, s nem mindgyárt futottak volna az gyenge torupég (troup-ig) üzett előjáróra, s gondolkodtak volna az szorosról is, az mellyen által kellett jönnök; — de mi haszna, mivel két extremitas van benne: vagy vakmerő, vagy felettébb okos; kormányozza Isten eszeket, mivel általláttam, hogy ezeken nem segíthetünk!

Antal projectuma igen jó volna, ha akkor lett volna, az mikor kívántuk vala; de megvallom, nem írhetem fel elmém-mel az mostani statusinkat considerálván, hogy approbálhatja Kegyelmed? Minap attúl tarta Kegyelmed, hogy progrediálván, Lengyelországtúl elszorét az ellenség: most már hat regimentet küldjünk által az Dunán. fele lovast, fele gyalogot; megszámlálhatja Kegyelmed, ki fogja itt őrzeni az várokat! Gondolhatjuk-é, hogy gyengeségünket látván az ellenség, Horvátország lármájáért itt félbenhagyja progressusit, avagy elébb rajtunk, azután rajtok fog feladni? tudván, az mint is Antal úr levelébül látható, hogy ha, — kit Isten ne adjon, — rajtunk győzedelmet vészen: egyszeri fáradsággal Horvátorszá-

got is visszaveszi; azt nem remélhetjük penég, hogy azon had az jég bomlása előtt vissza is jöhessen. Az munióknak kivételése várokból veszedelmes; s egyszerűen jóvállanám ezen projectumot ha még az Vág volna lineánk: mert méltó volna egy campania progressusit szerencsétetni érte; de mióta az Isten a tót lineára szorított: nincs mit szerencsételnünk; több nyereségünk volna azt visszanyerni, az mit ez idein vesztettünk, Horvátországnál; bár inkább tehát az csalóközi projectumról gondolkozzék Antal, s azután fenthagyván ennyihány falu határát: próbáljon a mit próbálhat horvát uraimékon.

Fodor őberstajtnandját alég étélem érdemesnek lenni az regementre: mert az esztergomi ostromon is rozszúl viselte magát, a szeredin is nem nagy dícséretet hallottam felüle, s csak egy kevéssé hagyja Kegyelmed in suspenso: maga is, reménlem, mást recommendál helyette, mivel hihető, csak Fodor kíván megválni tőle, kinek Domonkos halálával talán lehet az brigadírosságot resolválni, noha megvallom, most is csak patricarius-ábrázat előttem! Fekete István is éppen nem érdemel commendansságot a gratia-kérésért. Szekerest kár volna mezőből várba rekeszteni.

Magam is nem gondolkodtam kölömbön, hanem, hogy az pataki discursusunk szerint, az mely akkor az országnak is tetszett, az had szedje az pénzt, de penes assignationes, s adja ki az tiszteknek az vármegye: mely helysége mi esett? az mellyektől ezek contra-quietantiát vegyenek, s a nélkül quietantia se stáljon.

Az intercipiált német levelet Babócsainak küldje Kegyelmed: talán magának is lesz kedve azon kevés német felverésére, mivel az városok praesideálva lévén, nem félthetem Szepest.

Károlynak azolta is vettem levelét, melyből reménlem, már eddigis lehet Kegyelmednek híre indulásáról, és per consequens azonnal vehet magának jó és plausibilis alkalmatosságot az visszajövetelre, annyivalisinkább, mivel Sinyavszkiné asszonyom holnap okvetetlenül megindul Szkólyáról errefelé, s naponkint nagyobb conjecturák nyilatkoztatnak Lengyelországból, az mellyekből valóságos reménségünk lehet s szok-

séges az conferentia, melyre midőn Kegyelmedet inpatienter várom, maradok, — etc.

11.

Munkács, 12. Februarij 1709. Bagosi Pál Generálisnak.

Nem tudjuk, hol késhetett az Kegyelmed 4. Februarij írott levele, melyet ezen órában vettünk, az beszterczei ellenség motusának hírével együtt; de mivel azótától fogvást annak semmi confirmatióját nem értettük: reméljük, hogy ezen lármáskodás is hasonló lesz a többihez, melyek alkalmatosságával, úgy véljük, inkább csak élést hajtogat magának, mintsem valami operatiók folytatásához kezdenének, noha ugyan éppen ezen órában vettem én is Szent-Iványi levelét, melynek acclusájából láttatik confirmáltatni az maros-vásárhelyi németnek az beszterczeivel való conjunctiója és Retteghez való szállása; mindenfelé való menetelit hirdeti. Kegyelmed azért kiadott orderei szerint legyen mindenütt jó vigyázásban, — nem kételkedvén, hogy mindeneket el fog Kegyelmed követni, az melyekre reáérkezhetik.

Mihelyen Újvárosi és Sicsei az Kegyelmed elébbeni regimentje-féle bataliumokkal Kassára béérkeznek: az Károlyi úr bataliumja azonnal vissza fog küldettetni, — de az odavaló conjuncturák nem engedik elébb kiküldéseket.

Nem kétljük, vehette Kegyelmed Kúvár prófontírozása iránt való parancsolatunkat is, melyről ugyan noha az elébbeni Kegyelmed leveléből látjuk, hogy elegendő dispositiót is tett, melynek sürgetésében és effectuáltatásában szükségesnek ítéljük tovább is hogy munkálódjék Kegyelmed; úgy az kiszállított abákról is tegyen oly dispositiót, hogy az ellenség idestova való lármáskodásával el ne téveledjek.

Közönséges relatióból esett értésünkre, hogy az ellenség az dézsi aknákat parasztemberek által míveltetvén, széltiben engedi kihordatni az sót, az melyből eddigis az máramarosi aknáknak jövedelmének nem csekély fogyatkozása történt, és ezen communicatio által nem kevés alkalmatosság adatik az kíméségnek folytatásában. Kegyelmed azért, az mennyiben azon kereskedők az Kegyelmed commandója alatt való szélekben folytatják kereskedéseket: impediálja őket és tilalmát is publicáltassa.

12.

Ungvár, 13. Februarij 1709. Károlyi úrnak.

Minekutánna tegnap vettem volna Ilosvay által az Kegyelmed levelét: láttam aztat is, az mellyet Kegyelmed azután írt Bercsényi úrnak, s meg kell vallanom, hogy nem kevés hátramaradásunkra esnek az Kegyelmed feltett szándékának ily jeles gátoltatási, mellyeket jólehet nagyrésziben általláttuk vala Munkácson is: de mindazok felett valóknak látom az havaknak nagyságát, az mellyek miatt könnyen elhitettem magammal, az maga hírével való próbának nehéz successusát; melyre nézve rövideden írom Kegyelmednek, hogy az ellenség mivel nemcsak Liptót, de Szepesnek is nagyobb részét elfoglalta: minden szándékát és tehetségét arra fordítsa, hogy aztat vagy revocálja, vagy visszaverje, oly próbák és modalitásokkal, az mint legalkalmasabban fogja találni az odavaló conjuncturák szerint, — mert az felső vármegyéknek nem kevés bizodalnok lévén az Kegyelmed felmeneteliben: ha megtorpadását hallják, és másfelől az ellenség elébbjövételit látják, tartható, hogy desperatio ne kövesse az megcsüggedezéseket, mivel már is veszem ez iránt való leveleket. Bezzeg megesnék, ha az feljebbnevezett vármegye cedálásával succedálna az armistitium! Az próbának modalitásszerűl okoskodni késő: hanem az mint és az hol meglehet, ott legyen; csak azt fontolja meg Kegyelmed, hogy ettől függ mind az armistitium, mind az confusióban eredett hadakozásunk folytatása. Lehetetlennek ítélem, hogy valanihez ne kezdjen mindennyi difficultások között is, mellyeken, reméllem, általsegíti Isten Kegyelmedet, csak kezdjen az munkához!

13.

Pápai János úrnak. Ungvár, die 15. Februarij 1709.

Pápai Gáspár hívünk elbocsáttatása alkalmatosságával nem lévén alkalmatosságom ezen levelem irattatására: szükségesnek láttam lenni expressus emberem által tudtára adni Kegyelmednek, hogy mivel Szulimán csauz expeditiójából általláttam, hogy már az nandor-fejrvári basának az Portátúl újabb parancsolatja vagyon az velem való negociatióra: nem

vélem, hogy Kegyelmednek ideje lehessen Velenczében való menetelire; és mivel azóta is esett értésünkre az pápának az császárral való megalkuvása: nem ítélném oly könnyűnek lenni azon negociatiót, hogy annak reménségében emennek hátramaradását kívánnánk. Melyre nézve Kegyelmed ugyan mentülhamarább expressusa által tudósítsa Turnót: de maga el ne menjen, hacsak oly conjunctura nem adatik, hogy az török negociatiót elébb véghezviheti, és azután amarra is időt nyer magának; az plenipotentiaíkot és instructiókat azalatt is mindazonáltal megküldheti néki, és levele által hüven informálja mindazokrúl, az mellyek az Kegyelmed particularis instructiójában voltak.

Az atramentum sympathicummal ezután élni fogok.

14.

Munkács, 19. Februarij. Generális Bagosi Pálnak.

Decima quinta Februarij írott levelét Kegyelmednek ezen órában vettem, az mely által az ellenség motusáról informál; mivel penig ezen levelemben sem írhatok többet annál, az mit az utósó levelemben írtam, s azalatt is igen kedvesen értettem az Kegyelmed tehetsége szerint való seríngedését: nincs is kétségem benne, hogy Kegyelmed ezután is mindeneket el fog követni, az mellyeket lehetőnek lát erejéhez képest, nyughatatlankodván az ellenség körül, az kinek ezen kemény idő is alkalmas ellensége lészen; az hamis lármá-csináló katonát penig, ha az törvény úgy hozza, exequáltassa Kegyelmed.

15.

Munkács, 21. Februarij. Vay Adámnak.

Az Kegyelmed 17. írott levelét vettem, s noha ugyan írja Kegyelmed, hogy az ottan való lármázások megszüntenek Máramaros körül: azok az Körösökre transferáltattanak; mert az ellenség minden erejét contrahálván, gondolom, már eddig be is vette Váradra az élest.

Az mi az vármegye panaszszát illeti: valóban megúntam sok haszontalan búsításokat, és együgyűségektől származott rövidségeket; ha az vármegye nevével nem foly-

tatnak: a tiszteket büntetettetném meg, sokfelé csapdozó s mindenütt hizelkedő, sokat ígíró s mindeneket panaszló importunitásokért; kerestesse fel azért Kegyelmed közöttök protocolomokban parancsolatimat, s azoknak effectuálását munkálódja.

Kegyelmed elmenetele után valóban sűrűn gyűn hozzám az panasz mind máramarosi, mind magyarországi emberektől, hogy üressen bocsátják vissza az szálakat, s pénzekért sem adnak sőt: mert az tisztek másokkal czimborálván, kereskednek véle; tudom ugyan ebben mi lehet az mentségek: de ugyan csak szükséges, hogy Kegyelmed ezeket comperta rei veritate remedialja; s mindezek eltávoztatására semmit olly igazságosnak nem látnék lenni, mintha mindazokkal az kik az aknán concurrálnak, czédulát vonattatnának numerusokkal, és a ki hányadiknak találtatnék, rendi szerént venné az sőt.

Ezen bocskai udvarbíró levelét a végre kívántam Kegyelmednek includálni, hogy az restantiák okáról informálhasson.

16.

Munkács, 22. Februarij 1709. Generális Bagosinak.

Az Kegyelmed 18. írott leveléből valamint kedvesen értettem az sólyomküi commendánsnak szép resolutióját: úgy nem kevés bosszonkodással értem Öttvös Miklósnak rendetlen cselekedetét, és abból származott fogyatkozásit az hadaknak, mellyeknek hamarább való eltávoztatását nem látom, mintha Kegyelmed maga provideál onnan az hol talál, quietantiát adattatván azoknak az kiktől veszen: fog Öttvös Miklós tartozni azoknak megfizetésével, sőt ha valamely rendetlenségek történnének is az exactio alkalmatosságával: ha máskint nem, jószágából fogom megfizettetni.

Valóban rosszúl esett Sennyei uram cselekedeti az hadak elhagyása iránt, kiknek veszedelmek számadásában fog állani. Az hadak összevgyűjtésében pedig nincs kétségem, hogy sérínek fog Kegyelmed, úgy azokban is, a mellyeket erejéhez képest az ellenség ellen fog véghezvihetni.

17.

Munkács, 23. Februarij. Bagosi Pálnak.

Tegnap i napon egy rendbéli levelére Kegyelmednek választ adván, csakhamar érkezik utána adjutantja is újabb levelével.

Az belényes-vidéki szolgabíró tartsa Kegyelmed arestom alatt, és mihent ezen lármáskodások szűnnek, revideáltatom dolgát az vármegyével.

Szűcs János hírének még hitelt nem adhatok, mivel lehetetlennek tartom, hogy eddig meg nem büzlötték volna Kecskeméten azon hírt, a honnan éppen semmitsem írnak felőle, s ezenkívül is az pusztákon való útozást nem igen engedhette meg az időnek keménsége. Előbbeni leveleimben már megírtam vála Kegyelmednek: mi okbúl nem lehet oly sietséggel küldeni Károlyi bataliumját, kivált mivel csak száz-tizenhárom magával érkezett vala bé Újvárosi, mellyért ugyan meg is parancsoltam, hogy vásra verjék.

Az debreczeniek csudálom, hogy resolutiót kérnek tőlem, az mellyet régen kiadtam nékiek, s nincs azon város megmaradásának jobb módja az futásnál; mert ha otthon találja, s az templom körül magát bésánczolja: megfizetik ott-honnmaradásoknak az árát, s akkor is porrá tétettetik városok, mivel az ellenséget ott szenyvedni nem lehet; ha pedig az népit otthon nem találja, s resolutiójokat megtudja: feléjek sem megy. Hiszem megmutatta az januariusban is Debreczen várossa, hogy az hó hátán is tud várost építeni; melyre nézve csak készüljenek, Kegyelmed is tégyen oly dispositiót, hogy futásokban securitasok lehessen. Minden bolond lármára meg ne induljanak, s úgy is van tudtomra, hogy limitált volt még ez nyáron száz szekeret Károlyi uram az szegénység számára, mellyekről provideáljon Öttvös Miklós, s tartassanak mindenek készen, — noha nem hiszem, hogy késék ezen ellenség, se hogy Debreczen felé vegye utját, az vizek áradását megsajdítván. Az Kegyelmed Súlyomkű iránt tett dispositiót és azok által is mutatott hazafiúságát nagy kedvesen vettem, a minthogy költségének refusiójárúl is securus lehet.

Nem kétlem, vagyon Kegyelmednek tudtára, hogy az öcsce Bagosi László az császár szolgálatját resignálván, Nandor-Fejérvárra érkezett; melyre nézve szükségesnek ítélem, hogy bátorságos kigyövetele iránt correspondeáljon Kegyelmed véle, és az Draguly ezerét, mely is Szabolcs vármegyében quártélyozik, vegye magához: mivel még az óbersterek meg nem gyógyulása miatt az ezerhez nem mehet.

18.

Munkács, 24. Februarij. Gróf Bercsényi úrnak.

Harmadnaptúl fogvást az fagy és olvadás s az vizek árja s apadása kétségben tartván elmémet az Kegyelmed eljövele felől: Kegyelmednek két rendbéli levelei válasz nélkül maradának, kivált mivel azonkívül is olly ellenkező híreket olvastam az inclusákban, mellyeknek egyáltalában hitelt nem adhattam; a mint is csak az árvizeknek tulajdoníthatom, hogy azótátúl fogvást semmi híreket nem vehettem. Leginkább az Erdély felől okozott lármák adnak üsztönt az írásra: mivel mivel tegnapelőtt vetten Bagosi levelét, melyben írja az ellenségnek Sólyomkühöz való érkezését, s azon commendánsnak szép resolútióját s magaviselését adja tudtomra, — nincs is kétségem benne, hogy eddig Váradhoz érkezett, — és egyszersmind Szűcs János hírerül is informál, hogy tudniillik Szegedhez érkezett volna az eddig Péter-Váradja körül quártélyozó némettség. Mindezeket midőn eddig irattatnám: vettem az Kegyelmed tegnap írott levelét, melybül késedelmének okát megértettem; itten Sinyavszkiné asszonyom is ugyanazon okbúl tartózkodik, mindazonáltal az való, hogy mihent indulnat, indul: de az étczakai esső nem hitethetem el magammal, hogy megengedje oly hertelen való útazását. Hogy már azért az Kegyelmed inclusáinak válaszszára térjek: legfundamentálisabb hír előttem az Tápéhoz érkezett német dolga, ki is, úgy látom, hogy conjungálván magát az Váradhoz gyülekező ellenséggel, meglátogatja Debreczent; melyre nézve, már látván, mit bízhatunk Károlyi úr próbájához: nem tudom, nem jobb volna-e, véghezvivén az prófontérozást, még eloszlása előtt visszahozni az hadat? kivált ha ezen includált exament confrontáljuk az hírekkel; s másként is, hogyha Károlyi

mindazokat véghezvitte az mellyekről ír: bizonyára több hasznát vettük felmenetelinek két regiment német lecsapásánál; mindezek között mindazonáltal, igenis, csak az időtől kell reménségünknek lenni, s azt cselekednünk, az mi lehet. Mindezekről pedig továbbvaló beszédemet hagyván az Kegyelmed ide való gyövetelire, melynek nagyobb lehetőségét látom az Krajnyák felé, mintsem az laposra: mivel maga is jól tudja Kegyelmed, hogy mindeddig inkább mind lengyel tanács volt discursusunk. Kívánom is, hozza Isten szerencsésen Kegyelmedet!

19.

Dic 24. Februarij 1709.

Tekintetes Nemzetes és Vitézlő Orosz Pál Generális-Füstrázsamester hívünknek ezen orderünk szerint intimál-tatik.

Hazánk szükséges szolgálatja úgy hozván magával, ezen orderünket vévén: mentülhamarább siessen Diószegre, a hollott is lovas és gyalog hadaink commandóját Nemzetes és Vitézlő Vay László brigadéros hívünknek adott parancsolatunk szerint kezéhez vévén, Tekintetes Nemzetes és Vitézlő, Istenben elnyugodt Bagosi Pál Generális-Füstrázsamesternek Tekintetes és Nagyságos Károlyi Sándor Generális-Campi-Marsallus hívüinktől adatott ordereket is resignáltassa, mellyek szerint dolgait annyiba folytassa, az mennyiben azótától fogvást történt conjuncturák változási megengedik, legkiváltképpen vigyázzván az ellenség motusira, az kinek mivel olly erővel nincsen hogy resistálhasson: minden motusira úgy vigyázzon, hogy az földnépit sehol otthonn ne lephesse, kivált Debreczen várossát, mely felé hogyha az ellenség venné útját: az városnépét idején praemoneálja, és otthonmaradásokat semmi úttal-móddal meg ne engedje: de viszontan secutássokról is úgy provideáljon, hogy az szegénység az kóborlók által meg ne károsíttassék. És mivel az Sár-réti felől is bizonyosszámú ellenségnek nyomulása hallatik: Szűcs János kapitány hívünkkel az correspondentiát oly szorgalmatosan folytassa, hogy bennünket annak valóságáról informálhasson. Mivel peniglen az hadadi magazinum is az ellenségtől periclitáltathatik: azon helységet is oly tiszttel és praesidiummal

muniáltassa, hogy megtartásában bizonyosak lehessünk; az alatt pedig, mivel Kúvárnak prófontírozása Szent-Iványi János colonellus hívünknek committáltatott: annak effectuáltatását is szorgalmaztassa, és egyszóval szolgálatunkat és hazájához való szeretetét maga előtt viselvén, az ellenség ellen való operatióiban, nyughatatlankoztatásiban és portáztatásiban semminek elmúlatója ne légyen, az mellyet erejéhez képest lehetőnek lát lenni, — feljebbemlített Generális Károlyi Sándor uram odaérkezéséig.

20.

Munkács, 8. Martij. Károlyi úrnak. 1709.

Noha Patárúl és Hevesrúl írott levelét Kegyelmednek csak tegnapi napon vettem: mivel mindazonáltal az Kegyelmed elébbeni levelébül értettem az Kegyelmed megtérésének helyes okait, reméllem, Károlyban való érkezése alkalmatosságával vehette Kegyelmed minap írott levelemet, s érthette Bercsenyi uram levelébül: mennyire approbáltam az Kegyelmed a végre való lesietését és intentióját, hogy az ellenséget kin szoríthassa; de az mint Vay László levelébül látom annak visszatérését, ennek is csak az hűlt nyomára érkezhett volna Kegyelmed. Melyre nézve már az szerencsétlenség így hozván magával, hogy Váradhoz való reménségünk is füstben mene: legalább minden tehetségünkkel legyünk azon, hogy minekelőtte ez ellenség tábort üthessen, Újvár szükségérül provideáljon; mert különben az vizek impediálván az Kegyelmed helyes dispositióinak effectuálását: félő, hogy bé ne teljék az Kegyelmed minapi jövőndölése. Melyre nézve Kegyelmed az hadak dolgait és újonnan következő dispositióit mentülhamarább lehet jó rendben hozván, szükséges, hogy Egerhez visszatérjen; és mivel az commissariatusságnak régen meg vala parancsolva, hogy azon környékben készíttetessék el az Újvárbán viendő provisio: az midőn az vizek miatt alkalmatosságát látja, annak bevitelén minden úton-módon mesterkedjék, azt effectuálja is, kivált az midőn Kegyelmed maga is látja, hogy hazájának ennél nagyobb szolgálatot nem tehet, s én is ezen nagy importantiájú állapotot kiváltképpen való bizodalomtól viseltetvén committálom Kegyelmednek.

Szegény Bagosi halála interveniálván, az gyalogság rendbenvételére és az iránt teendő Kegyelmed dispositióinak effectuálására nem vélem Szent-Iványinál alkalmasabb személyt találjon ; de mivel tudom, hogy az Kegyelmed absentia-jában ű az commandót nem folytathatja, elvárom az Kegyelmed opinióját: melyik Generálist küldjem az Kegyelmed commandója alá?

Mivel tegnapelőtt rövid betegsége után Generális Gróff Pekri Lőrincz belső tanácsúr hívünk ez világból kimúlt: regimentje vacantiában lévén, elvárom az Kegyelmed candidatióját az colonellus iránt. *)

21.

Munkács, 9. Martij. Instructio pro Egregio Jacobo Kray.

1. Mivel útjának legfőbb czélja az Danczkán szükségünkre erogált subsidialis summánkról való computus: annak-okaért minden hátramaradás nélkül útját Szkólya felé continuálja, hogy des Alleurs és Bonak jelenlétiben egy fáradtsággal nemcsak az Bonak urammal való computust elvégezhesse, de a méltóságos belzai palatinával complanálja azon difficultásokat, az mellyek az tüle erogált summák exolutióikban találkozhatnak; ugyanazon végre kivévén archivumunkból minden szükséges instrumentumokat, az mellyek előtte úgyis jól constálnak, hagyván dexteritására és hűségére mindazoknak elaboratióját, az mellyek ezen materiában occurálhatnak.

2. Dolgait azért ekképpen elvégezvén Szkólyán, vegye útját levelünk mellett Jaraszlóra, és azon jószágunk administratorát Nemzetes Vitézlő Missuna Mihályt megtalálván, mivel az jószágok conscriptiójában melléje adjungáltatik commissariusúl: aztat az adjungált modalitás szerint conscribálják, szorgalmatos gondja lévén ezen alkalmatossággal, hogy a sokszor említett jószágnak mindennemű beneficiumát kéz alatt úgy kitanulja, hogy előttünk relatiót tehessen nemcsak az mostani statussirúl, de arról is, miképpen lehessen jövedelmünket szaporítani? És mivel

*) Eddig Pongrácz Gy. udv. titkár kezeírása, a 11. sz.-tól kezdve.

3. Az mióta azon jószág az királynétúl resignáltatott, az jövedelmünknek dispositiók szerint költetett administráltatni: subsequenter számot végyen Missuna jelenlétiben azoktúl, a kik magokat perceptióban immitálták; a mit pedig maga Missuna percipiált és erogált volna, azoknak extractussát kiadott parancsolatunk szerint kezéhez vévén, hozza el magával; ott mindazonáltal azon extractusok discussiójában ne tétesse magát immittálni, hanem per discursus és kéz alatt informáltassa magát az difficultásokról az mellyek találkoznának, végérejárván ahhoz tudó emberektől: micsoda mód observáltatik Lengyelországban az olyan rendő szolgák számadásiban?

4. Esett értésünkre az is, hogy mióta az feljebbemlített Missuna azon jószág administratióját kezéhez vette, az arendatorokkal formalis contractusokat nem ineált, hanem kivel-kivel pro lubitu administráltatván az árendák jövedelmét, megelégedett számadásokkal; melynek valóságát jól megexaminálja, és az mennyiben lehet végérejárja: mennyi kárunk következhetett ezen negligentia avagy tudatlanság miatt?

5. Szándékunkban lévén az is, hogy az Viszocskán lévő faház helyett kőépületet tétetessünk: diligenter investigálja az épülethez való facilitatiókat, materialek megszerzésének modalitását s mesteremberekre teendő költséget, és azok megszerzésének módját; azalatt is pedig,

6. Mivel kedves atyámfia Ilyvóban való jövetelit naponként remélhetjük: hogyha annak közelítését hallaná, itt minden dolgait félretévén, maga menjen azon városban, és számára alkalmas szállásokat fogadjon, megalkuván esztendőnkint szállásokért, magát mindenekről informáltassa: mi móddal lehet ottan való subsistentiája? praeter-propter projectumokat formálván: mivel lehessen az jászágunkból avagy innen is Magyarországból maga és udvara intertentiójára succurrálni? pénzen honnan, mit, mi áron szerezni? — és bennünket mindezeokról exacte informáljon.

7. Hogyha pedig mindezekből könnyöbbnek ítélné valamely ottan közül lévő jószág árendában vitélivel könnyöbbíteni az pénzbeli költséget: olytén jószágnak keresésit, com-moditásinak megvizsgálásit és arendatiójáról való projectumát

kiváltképpen való dexteritására bízunk; legyen mindazonáltal reflexióval arra is, hogy mivel az eladásnak kedvéért borainkat Ilyvóban akarjuk szállítani: olyan házat fogadjon, a kinek három-négyszáz hordóra való pinczéje is lehessen; avagy ha ottan nem lehetne: más helyütt az városban szerezzen jó alkalmatosságot, mivel Jaraszló nyitott hely lévén, borainknak annyira való securitást nem ígérhetjük.

8. Mivel peniglen udvarunk számára feles angliai posztóra vagy szűkségem, melynek specificatioja annectáltatik: az feljebbemlített borokért mindazokat megszerezze egyéb vásárlásokkal együtt, melynek specificatioja adjungáltatik; mivel pedig bizonyosszámú eladó mázsa rezüink is találtatik ittvaló várunkban: hogyha kereskedőket talál, annak árárúl is conveniáljon mentül jutalmassabban lehet, — hasonlóképpen valamely jó vastag skárlátot is egy véggel vegyen számunkra.

(NB. ad punctum 8. Lengyelországból hozatandó portékának specificatioja.

1. Egy egész hermelín-bélés, avagy ha egészen nem talátnék: annyi torok vitéttessék, a mennyi megcsinálására elég.

2. A nemes compania számára keressen kék, fele selyem, fele szőr, török avagy másféle materiát, azt mindazonáltal parancsolatunk nélkül mindgyárt meg ne vegye, hanem calculálja: hány singbül telik ki egy pánczér-ing? és annak arany-csipkével való megkörnyékeztetése mennyire megyen? Az árárúl tudósítson, reflexiót tévén, hogy száz emberre való legyen.

3. Három vég szürke, fejejétetlen kanabács-gyócsot.

4. SAGRÍN nevű olasz materiát, egy véggel.

5. Angliai kamelotot, kéket, egy véggel.)

9. Hogyha a lengyel király közölgetni találna: jövetelét azonnal adja tudtunkra, és az mellette lévő Herbe névű francia secretariusunkat requirálja, hogy jószágunkra protectiót extrahálja.

10. Tudván pedig bizonyossan aztat is, hogy Korniak jószágá, a ki Jaraszló körül vagy, eladó legyen, de a mint informáltatunk, mivel az capitalissa mostani időkhez képepest föltébb is nagy: consultálja mind mélt. Szinyavszkiné asszonyomat, mind más oeconomiához tudó böcsületes embereket, és

ha hasznát látja, légyen azon, hogy megárendálhassa ; erről mindazonáltal praevie még bennünket informálja.

11. A mely vásárlásokat peniglen találna venni : azokat immediate be is küldje, úgy hasonlóképpen az Varsaván hagyott posztók és fegyvernek is beszállíttatását urgeálja Bonak uranál és feljebbenlített mélt. asszonynál ; és megvizsgálja azt is, hova löttenek azon székek és holmi mobilék, az mellyek Danczkáról hajón hozattattanak ? mivel ide csak egy része érkezett, s a többi úgy véljük, Szkólyán maradt ; azokat mindazonáltal ideszállítani nem szükséges, hanem csak azon légyen, hogy a hol vannak, jól conserváltassanak.

12. Mivel úgy jut eszünkben, hogy az aranybárány megvételére rendelt tizenkétezer tallér is comprehendáltatott Bonak uramtól acceptált summában : annak megfizetését is, légyen azon, hogy assumnáltassa Bonak urammal, mivel már aztat alkalmas ideje hogy Kókényesdivel kézhez vétettük, az capitalistól interes fizetése nagy kárunkban forog.

13. Tudtára légyen penig, hogy az mely difficultások az jaraszlói jószágban interveniáltak az királyné részéről : azok az mélt. Sinyavszkiné asszonynak itten tülünk ekképpen resolváltattanak, hogy tudniillik 1. Azon jószágnak jövedelmei mindaddig az királyné részére cedáljanak, még az capitalis le nem tétetett Párisban, abból mindazonáltal tartozzék kifizetni az fundatiókat és más egyéb onussit. 2. Az jobbágyoknál haereáló restantiát cassáltasson, és csak az két esztendőtül fogvást fizetessenek ki azoktül, a kiktül lehet. 3. Az Jaraszlóban lévő gabonás házak mivelaz inventariumot ingrediáltak, cedáljanak az mi részünkre.

14. Mivel penig értésünkre esett, hogy azon jószágban lévő rozsra valamely árusok találtattak, és ugyanazon gabonát, a mint maga Missuna írta, csak 3 lengyel frton kéri vékáját, de minthogy a sokszor említett palatina oconomussa leveléből értjük, hogy az gabona most is 4 lengyel frton kél llyvóban : Missunának megparancsoltuk, hogy oly csekély áron el ne adja ; szorgalmatos gondja lészen azért, hogy a sokszor említett gabona eladásában jó vigyázással légyen, s ott tudniillik mentül jutalmassabban lehet, adattassék el.

15. Minthogy az elmúlt esztendőben 24. Januarij az mélt-

tóságos belzai palatinának írott levelünkben kértük vala az asszonyt, hogy az jaraszlói jószágból Raczovsky kezéhez egy oly falut resignáltasson, az mely neki 350 rh. frt. jövedelmet behozzon, mindaddig míglen 3000 rhénes forintokrúl nem contentáljuk, úgy halljuk peniglen, hogy azon summában az feljebbemlített palatinusnétúl néki két falu resignáltatott, az mellyeket zsidóknak árendában bocsátván, az feljebbemlített interesnél többet vészen; melyre nézve azon légyen, hogy az feljebbemlített 3000 frtot letévén néki, azon faluk applicáltassanak a jószághoz, melly intentionkat praevie declarálja a méltóságos palatinának.*)

22.

Munkács, 13. Martij. Domino Palatino Belzensi.

Literas Excellentiae Vestrae Tarnoviae de 23. datas elapsi mensis reciproco fraternae sinceritatis affectu percepi, et quamvis pro bono utriusque Regni summe proficuum esse credidissem meum cum Excellentia Vestra colloquium: non diffiteor tam ex circumstantiis conjuncturarum, quam ex relationibus Dominae Palatinae me facile agnovisse ea Excellentiae Vestrae curarum circa Rempublicam versantium mole obrui, quae consolatione hanc mihi admitt. re nequeunt; summas interea tamen etiam Excellentiae Vestrae repono gratias, quod negotiorum meorum curam gerere non intermisit, sed inimicitias Domini supremi castrorum Regni metatoris avertere intenderit; sed siquidem de ejus intentionibus nullam novam informationem habere potui ab Excellentiae Vestra, erga ipsum hostiliter in Polonia agere quidem Excellentiae Vestrae fraterna requisitione inductus facile intermittam, Generalibus commandantibus tamen exercituum meorum eos dedi ordines, ut quamprimum limites Regni Hungariae venerit cum exercitu suo, eo facto invadatur, siquidem jam publica quoque novalia confirmant eius Imperatori adhaesionem; quae quia contra intentionem Excellentiae Vestrae facta sunt, spero me omnem ab Excellentia Vestra contra ipsum habiturum assistentiam; novi enim quam optimas rigorosas Reipublicae superinde conditas constitutiones, quae Generalibus aut Supremis Ducibus Regni summam in eos adtribuunt

*) Eddig Beniczky Gáspár kezéirása.

authoritatem, qui exercitus ad proprios usus conducere praesumunt, et tanto magis, qui bonam Regnorum vicinitatem et harmoniam turbare nituntur; et si prudenti suo ingenio circumstantias rerum perpenderit, facile mihi persvadeo Excellentiam Vestram animadversuram minime convenire interessis Reipublicae in perditionem Libertatis Hungaricae cooperari, et etiam si nulla inter nos intercederet amicitiae et affectus necessitudo, tam Respublica, quam et ego in eadem colligatione cum sua Czarea Majestate existentes, ad conservanda amicitiae et vicinitatis jura mutuo vinculo adstricti sumus; et his quoque non consideratis, quae sana ratio permittet, egressum militiae Regno permittere, quod illa pro defensione Libertatis suae summae indiget: quapropter iterumque rogatam habeo Excellentiam Vestram, ut in intentionibus ejus inpediendis authoritate sua Supremi Ducis et Reipublicae colligatae negocia moderantis uti velit, ne in confiniis latrociniis intranti populo ansa detur, novis irritationibus contra collimitaneos Palatinatus, et nobilitatem furrentis et disciplinae habenas ignorantis populi praedantis libidine; alioquin etiam mihi quoque daretur occasio coram sua Czarea Majestate repraesentandi eidem confoederatam Rempublicam in iniurias contra me molitas tollerare, qui hactenus nihil ita cordi habui, quam felicitati Reipublicae Gentisque eadem libertate unitae prosperitati invigilare, — continuata affectus sinceritate permanens.

23.

Munkács, 13. Martij. Károlyi úrnak.

Alkalmas időtől fogvást már Kegyelmednek semmi levelet nem vévén, most érkezék az Kegyelmed 9. Martij irott levele; és mivel reméllem, eddig vehette Kegyelmed egynéhány rendbeli leveleimet, az mellyekben egynéhány punctumra való válaszsát előre feltalálja; melyre nézve csak azokra térek, a mellyek még válasz nélkül vólnának. És mivel reméllem, hogy az Kegyelmed leérkezésével mindeneket az elébbeni rendben fog hozni: magokban eligazodnak az sok fogyatkozások, az mennyiben az lehetőség megengedi, mely ellen én sem tehetek

Az Kegyelmed bataliumja azonnal vissza fog menni, mihelyest Andrásié és Urbáné (az kiknek már orderek van) bémennék Kassára.

Csudállom, mégeddig hogy nem hallotta Kegyelmed Szent-Iványi próbájának hírét, mely is mivel még csak oldal-hírül jött hozzám: noha jó, de teljes hitelt nem adhatok néki; ha ordere ellen valamiben cselekedett, adjon számot érte.

Az moszkva békességnek eredett vala Lengyelországból valamely híre, de nem volt igaz, noha tagadhatatlan, hogy rosszúl van az svécusnak dolga; s még most is abban fáradozom: hogy lehessen az odabe való conjuncturákat javunkra fordítani? mellyekhez, úgy látom, sokat lehet reméllenünk. Mindeny-nyi fellyegek között is teljes bizodalomban vagyok, hogy felvirasztja még az Isten ez idén igrünk csillagját!

Kassáról igenis, van hírem, s látom is az extractusokból, hogy Nincs uram lakik az prófontházban; zaklattatom az vármegyéket, sokféle parancsolatimra s executiókra kilencz köből gabonát vitt bé két vármegye, s nincs ember a ki tudja végbenvinni az dispositiókat. Mi, én is tudnék eleget panaszolkodni, de nincs kinek; s haszontalan némellyeket büntetui, mert török szentek.

Hogyha ezalatt Kegyelmed veszi octava írott levelemet: abból meglátja, mit cselekedjünk még tavaszig, s azután mutat az Isten alkalmatosságot; mivel hat esztendőül fogvást még soha azt véghez nem vittük, a mit magunknak idein proponáltunk.

Az ónodi articulus igen világos lévén, ellene interpretatoriumot nem adhatok; kihez képest Kegyelmednek is többekkel együtt az patientia mandatumával kell élni, az míg ki nem telik assessor uram ideje, s ha kiend választatná magát, s Kegyelmednek sem suffragálna tovább; melyre nézve inkább javallom, hogy az mostani hivataljában maradjon meg.

Kecskemét, Kőrös és Czepléd instantiaival, úgy vélem, elkésett Kegyelmed: mert a mennyiben tudom, már eddig fel is állították hajdújokat. *)

24.

Gróff Bercsényi úrnak. 16. Martij 1709.

Az Kegyelmed elmenetelétül fogvást mind várván valamely bizonyos informatiót az szepesi hírekrül: tegnap este

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

vettem az Kegyelmed tegnapelőtti levelét; én sem mehettem jó szerével végére: hol legyen Fekete-Dunavec? mert ha megelégedtem vele, hogy olyan had ezen lármáskodó lengyelség, az melynek általjüvetelét a mi parasztemberünk is impediálhatja, — melyhez képpest úgy vélem, hogy semmi sem lesz ezen nagy füstbül is.

Az dánus elmenetele valóban jó hír vólna, de lehetetlen dolog, hogy az francia progressussa okozná: hanem talán inkább Turnó sollicitatioja effectuálhatott valamit; ezen mindazonáltal még sokat nem építhetünk, mert igenis, nem újság volt még eddigaz ilyen híreknek költése, az melyeket én mindenkor az német párton lévő s ígyünk bódogulását óhajtó magyaroknak tulajdonítottam; kinyilatkoztatja mindazonáltal az üdö valóságát.

Lengyelországból tegnap vettem leveleket; Szinyavszki uram a lengyel táborral együtt Strinyin vagyon, és a végre megyen, hogy az moszkvával conjungálhassa magát; és mivel még ezeken kívül olly occurrentiák interveniáltak, az melyek végett elmúlhatatlan szükségesnek látom az Kegyelmeddel való conferentiát: hogyha csak egészsége Kegyelmednek megengedi, igen szükségesnek ítélem az Kegyelmed ide való jüvetelét, — akár magam is elkísírném osztán Kegyelmedet ígéretem szerint Ungvárra.

Revier levelét megolvastam, s kívánsága nem újság előttem: mert még az francia követ ittenvaló létében vettem volt már ez iránt való levelét; az emberitül mindazonáltal az mostaniakat kézhez vétettettem. Isten Kegyelmedet idehozná, meglátjuk, micsoda újságot tanálunk benne?

25.

Generális Károlyi úrnak. 17. Martij 1709.

Mivel az Kegyelmed 15. Martij írott levelébül értem az Kegyelmed készségét Újvár profuntírozásának véghezvitelében, és csak egyedül ezen levelére való válaszom várását: aztat annálisinkább kívántam siettetni, az mennyivel szükségesnek látom annak végbevételét, mivel azúlta is informáltattam, hogy az ellenség annak impeditiójában fáradozik; melyre nézve nem is ételem, hogy aztat az Kegyelmed adju-

tantja maga véghezvihesse : mert már az Garamon lévő hidunk is elégtetett az ellenség által, — melyre nézve ezen munkára szükségesnek látom az Kegyelmed személye szerint való felmenetelét.

Az mi az gyalogság Domahidi László által való rendbenvételét és annak commandóját illeti : abban nagyobb difficultásokat fog Kegyelmed maga tanálni, ha considerálja : mennyiben fognak elidegenedni az decretalis gyalog tisztek oly személy commandója alatt, az ki mégeddig talán decretalis kapitány sem volt ; és ha talán az többi eztet nem resentiálná is : Szent-Iványi éppen nem látom, hogy commandója alatt lehessen ; Bagosi László is az császár szolgálatjában csak őberstajtnon lévén, az őbersterségnél többet előre nem praetendálhat, Palocsai pedig formaliter resignálván, resignatióját acceptáltam volt is, és így az rendit elvesztvén, generálisságot nem praetendálhat, mellyet Kegyelmed is agnoscált vala Patakon, s az hadi dolgok az rendtartást megkívánván : másokat az ilyenekkel nem disgustálhatok az kiadott hadi regulák és törvények ellen ; és ha szintén az eddég alája szokott hadak eztet nem difficultálhatnak is : mahőnap találkozhatnak olly alkalmatosság, a melyben ezen állapot nagy rendetlenséget és praejudiciumot hozhatna be, — melyre nézve magának tulajdonítsa praetendált injuriáját ; mert ha Barkóczi Ferencz úr jóakaratajából nem cedál néki : még az regimentjét is meg nem tarthatja, már egyszer annak conferálván. Melyre nézve kormányozza Kegyelmed úgy dolgait, hogy ezen praeveniált difficultások kivált az Kegyelmed absentiajában confusiókat ne okozzanak, az mellyek eltávoztathatók volnának egy decretalis subalternus Generális által. Pekri regimente ha az előbbeni státusára nem reducáltathatik, nem méltó hogy regiment nevezetet viseljen ; de előbb kívánom megtudni, hogy adnak számot az tisztek eloszlásáról ? Mindezeket pedig micsoda rendben fogja Kegyelmed hadni ? még elmeneteleelőtt teendő dispositióról való informatiót elvárom.

26.

Gróff Bercsényi úrnak. 19. Martij 1709.

Az utolsó levelem után óránként várván Kegyelmedet : semmitsem írtam az lengyelországi hírekről, az mellyek in-

kább conferentiát kívántak volna, mintsem írást; de tegnap valóban szomorúan értettem az Kegyelmed hertelen alteratióját, melyről ha bizonyos tudósítását vehettem volna az méltóságos asszonnak, noha maga is kornyadozik a doctor: de mégis elküldöttem volna; reménlem azért, hogy azon Kegyelmed alteratiójának óránként fogom hallani jóra való változását; az alatt is mindazonáltal includálok minden lengyelországi híreimet, a mellyek elküldhetők. Mindezen conjuncturákra nézve még megtartóztattam az bemenőket. Azon lengyel is itt van még, a ki miatt küldtem vala expressus emberemet Bonakhoz, ki is még Szkólyára nem érkezvén, válaszem nem jöhetett.

Ezen includált leveleket sok cito-val hozván előmben az posta: felszakasztottam, kívánván valamely újságot tanulni, de nem látok semmit az mi újabb dispositiókat kívánna. Az aszszony levelét is íme megküldöm Kegyelmednek, az mellyekkel expressusa Ungvárig akart vala menni; de mivel tudom, csak kódulás lett volna dolga: magát siető levelekkel visszaküldöttem. *)

27.

Szent-Miklós, 24. Martij. Károlyi úrnak.

Jöllehet az hosszas leveleket hosszas választok szokták követni: mindazonáltal az Kegyelmed 19. Martij írott levelének első punctumába comprehendált sok clavist nem akarván kifejteni, revocálok magamot esztendő forgása alatt írott leveleimre és beszédimre, s reménlem, Kegyelmed is megemlékezik mindazokra, az mellyeket énnékem mind az bacskói útomban, mind Munkácson való létében mondott és ígért; egyszóval, periculum in mora lévén: cselekedjék úgy, hogy mind maga lelkiismeretinek, hazájához való szeretetinek, és az én Kegyelmed felől való opiniómnak megfelelhessen.

Az Kegyelmed tett dispositióiból látván, minémü dolgokat bízott Kegyelmed Domahidi Lászlóra: azokat mind helyibe hagyom, s Bagossinak is (ha Isten elhozza) injuriát nem tészek.

Palocsai dolgába nem jut eszemben, hogy contrariumot resolváltam volna; de említvén azt, hogy Kegyelmed mintegy

*) Horthy István udv. titkár kezeirésze.

volluntír-formában kívánván maga mellett tartani: az eddig hivataljában való applicatióját *pro ratione temporis et comman-dae* se nem ellenzettem, se nem ellenzem, — de promotióját cselekedetiért meg nem érdemlette.

A salitrum dolgát még Patakon létemben hasznosnak lenni ítéltém: de annak circulatioja *punctualis exolutio* nélkül igenis, nem lehet; és mivel Sréter leveléből látom, mely nehéz *progressusa* vagy az artelleriára assignált cassának collectatiójában: megvallom, kifáradtam az fundus megszerzéséből, és az várme-gyéknek s mindennémű rendeknek csaknem egyeránsú nyakas-ságát tapasztalván, úgy látom, elő kell vennünk az deák mon-dást: *ibant, qua poterant, — qua non poterant, non ibant.*

Stesnek ezennel parancsolom, hogy Kegyelmedhez siet-séggel menjen, és ha Kegyelmedet Károlyba nem találná, utánnamenjen; mert jóllehet instructiójának copiját megküldette Kegyelmed: mindazonáltal, mivel az helyről és terminus-ról nem informál, szükségesnek ítélem, hogy Kegyelmedtől vé-gyen informatiót.

Az ónodi *articulus interpretatioja* csak úgy expediáltatott, hogy Kegyelmed hasznát vehesse, az mennyiben lehet, törvé-nyessen; hogy peniglen az költség eránt, az melyet Kegyelmed tülem láttatik várni, meg ne fogyatkozzék: abban is szívesen kívánok contribuálni, jól emlékezvén, énnékem is micsoda fa-cilitással succurrált Kegyelmed; de megvallom, hogy Teleki, úgy más idegen követségek, az melyekre az ország eleitől fog-vást semmi fundust nem assignált, készpénz dolgából igen megfogyatkoztattanak; elvárom azért Kegyelmed kívánságát: ha Marjaira kívánja-e az assignatiót? avagy valamely várme-gyékre, az melyeknek legjobban bízhatik exolutiójához.

Nem tagadom aztat is, hogy az kecskemétiék eránt utolsó levelemben adott válaszom hasonló volt az Bercsényi úr hall-gatásához: de végtére is, nagy szükségét látván az hajdúság *completatiojának*, nem látom módját, hogy megváltoztathassam az ország közönséges determinatióját.

Az Kegyelmed felvett útjában az mennyire Kegyelmednek extremitásokra kell fakadni igyünk közönséges szolgálatja vég-hezviteliben: azt Kegyelmednek senki vétékül nem fogja tulaj-doníthatni, az mennyiben az másként eltávoztathatatlan szük-

ség hozza magával; az populi szeretetét pedig, úgy látom, az mióta elrontánk az kongót: se nekem, se másnak héjában keresnünk; s azon se csudálkozzék, hogy más állapotban találta azt a földet, az midőn az Vág mellékin hagyván az ellenséget, most az bányavárosokon találta.

Hogy pedig leveletem ne hosszabbítsam: rövideden írom Kegyelmednek, hogy az Kegyelmed dispositióiban minutálni semmitsem kívánok, mellyeknek helyes elrendelése Kegyelmednek incumbál, s effectuatiója is avocálta azok által, a kik suo ordine et modo azokra aplicálhatók: s az mint előbbeni levelemben írtam, azok pro praecautione értetődhetnek, és így oda most Generálist nem fogok küldeni, ha a nélkül gondolja Kegyelmed, hogy mindenek véghezvethetnek; ha pedig valakire szüksége leszen Kegyelmednek: mivel Kegyelmednek obtrudálni senkit sem kívánok, megvárom kit kíván? ha kíván; s ne is vélje Kegyelmed, hogy ez iránt valamely kölömb végezés lött. *)

28.

Ungvár, 1. Aprilis 1709. Károlyi úrnak.

Ezen jelenlévő szent innepek halasztották el velem eddig az Kegyelmed 23. írott levelére teendő válaszosot, melyből kedvesen értettem az Kegyelmed felmenetelét; bännám mindazonáltal, ha még azelőtt nem érkezett volna Kegyelmedhez Steszél adjutantom, az kit is a végre küldöttem vala, hogy Kegyelmedtől magától értse meg az rabok szabadulása iránt való dispositióit. Nincs is kétségem benne, hogy Isten Kegyelmedet felvívén: mindazokat fogja Újvár prófontérozásában véghezvinni, az mellyeket legjobbnak lát ex occurrentibus circumstantiis.

Magam is tapasztalom, hogy az sok confusiók mintegy vízőzön módjára borították el az országot, s méltán mondhatjuk: quod omnis caro corrumpit viam suam; Kegyelmed mindazonáltal meg ne szűnjék megértetni azokkal az kikkel szükséges, az patakistatutumokat és több egyéb determinatióinkat. Írok s iratok én is, csak volna haszna; de úgy látom, nem tudnak vagy nemakarnak annak rendi szerint eljárni az dologban!

*) Beniczky kezeírása.

Orosz Pál hírit én inkább szokásúl bevett lármázásnak tartom, mintsem valóságnak: mert nem ítlhető, hogy az ellenség illy időben ottan csuportosan éljen, a hol az kolozsvári praesidium is alig tudott elélni; talám majd észrehoz Isten bennünket: akkoron meglátjuk, hogy nyomorúságunknak nagyobb része gyenge szívetlenségünktől származik!

Úgy vélem ugyan, hogy Orosz Pál tudtára adta Kegyelmednek is Pápaiék gyövetelit, kik is, Istennek hála, hamarább s jobban vittek véghez dolgokat, mintsem gondolhattuk vala; megparancsoltam újonnan is neki, hogy kísértesse által őket Nyúzóval, mellyet Kegyelmednek is kívántam tudtára adni. *)

29.

Gróff Bercsényi úrnak, 6. Aprilis 1709.

Tegnap estve későn hazaérkezvén, ma vettem az Kegyelmed rövid, de az inclusákra nézve fontos levelét; s valóban, szánuakodással értem az Kegyelmed feje fájásának continuatióját, kívánván, hogy Isten szent segedelme után doctorom is használhasson! Az Szalay inclusájában sok consideratióra való dolgokat látok, noha részszerént nem újságok előttem; és megvallom, ha ösztön adatott volna, — vagyis rövideden mondván, el nemfelejtettem volna: többet kívántam volna szólani, mintsem írni az titkom idítlen kinyilatkoztatásárúl; mert igaz mondás: quod inimici ejus domestici ejus, s valamit az cancellariák tudnak: akárholott is nem igen titok szokott lenni; melyre nézve eleitül fogvást magam előtt szoktam iratni s magam dictálom az actualiter commandóban lévő Generálisok levelét, mellyet tudom ugyan hogy sokan udvaromnál sajnálottanak: de végtére hozzája kellett szoknunk, s szerencse ha még maga is Kegyelmed erre nem fog szorúlni: mert mentül nagyobb confusióban lesznek dolgaink s titováznak az elmék: annál titkossabban kell folytatni dolgainkat, s talán használna is ha ennyihány posta levelét megvizsgálná Kegyelmed.

Már az mi az dispositiókat illeti: azoknak az elrendelt módok szerént való folytatását legjobbnak ételem lenni, s

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

azokkal, úgy látom, Andrási Pál elméje is megegyezik, s többinek csak az argumentuma: hogy még nem operálhat azon német; de ha az ő opiniójok előtt hozzákezd, és ők magokat benn tanálják felejtetni, semmitsem beszélnek felőle: mi lesz? Hanem csak folytassa Kegyelmed az dolgokat az Csáky Mihály úr levele szerént.

Berthóthi levelét valóban nehéznek látom; melyre nézve nem látok jobb modalitást, hanem az executoroknak meg kell parancsolni: ne csak az házában keressék az szegény embert, de az erdőben is, es vegyenek az hol tanálnak, quia Dominus his opus habet, mivel úgy tapasztaltam, hogy kiváltképen az hús iránt az szegény ember refractarius volna, hanem hogy az marha iránt meg nem alkudnak egymás közt, az kit vágónak kell adni; és legjobbnak étélném, ha a vármegyékkel oly végezéseket tétethetnénk, hogy az földösura fizessen az elszökött parasztemberért; tudom ugyan, hogy ebben is nagyon elég difficultás: de kölömbön, ha félelme nem lesz az földösűrnak, mind elfuttatják az falukat. Summa summarum: ibant, qua poterant, qua non poterant, non ibant. *)

30.

Munkács, 7. Aprilis. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 31. Martij írott levelét e mai napon vettem; melynek több cikkelyére való válaszat midőn e jövő dostára halasztom, azalatt is akartam Kegyelmednek tudtára adni, hogy Teleki és Pápai visszagyöveltele nem oly formában esik, az mint Kegyelmed magában gondolja, melyről többet is írhatnék Kegyelmednek, ha pennára valók volnának; azalatt is mindazonáltal szorgalmaztassa Kegyelmed kigyövelteleket, melyről én is írtam Orosz Pálnak.

Igen idejében érkeztenek az jászok panaszszai iránt az Kegyelmed inclusái: mivel éppen e napokban küldöttem el embereket, az kik panaszra gyűttenek volt; már így talám azoknak is béreked az torkok, és megszűnnek az panaszló kürt fújásátúl.

*) Horthy kezeírása.

Az postírun-g-pénz magam is úgy értem, hogy az quantumban fog imputáltatni, sőt nem vélem, hogy eziránt külömb dispositiókat tett volna Bercsényi uram is; melyről ha az Kegyelmed levelére nézve kérdést találna tenni, hasonló válaszsza léssen.

Az mi az Kegyelmed keze alatt levő hadai Bácskaságra való fordulását illeti: kivált ha azon ezerekét, az mellyekről úgy vélem, utolsó levelében írt Bercsényi uram, nem ellenzem; de szükséges, hogy az időt úgy observálja Kegyelmed, hogy az élés szállítását el ne mulassa. Bottyán írásán penig nincs mit építeni, mert ű a vak szemével meg nem látja: honnan erednek és mely hamar apadhatnak a vizek? az mely az Duna apadásátúl leginkább függ; s kiváltképpen megfontolván aztat is, hogy az had lova fáradásában ne menthesse magát.

31.

Munkács, 7. Aprilis. Gróf Bercsényi úrnak.

Ezen levelemmel két rendbeli külömb embereket küldök Kegyelmedhez: egy hamburgi kereskedőt, a ki Bécsbe s az német táboron volt nem régen, s most doctor Langgal akar szemben lenni, az mellyet nem is ellenzek; informálhatja Kegyelmedet az hírekről, az mellyek közzül sok bolondság, sok valóság is lehet: de kivált ha az hamburgi új zenebona feltámadott, nem lehet ki nem menni az dánusnak. Az másikat, az moszkva currért, az kit tartóztatnom nem ítélem hogy lehessen: mert ha az Augustus dolga inmutabile, az kihez másunnan is és másfelé is mentenek currérok, ennek megtartóztatásáért mind a két rész indignatióját incurrálom; ha mutabile, ez semmitsem árthat, — melyre nézve jó alkalmatossággal küldje el Kegyelmed, az melyre legjobbnak ítéli, ez mindazonáltal az hamburgi kereskedő után indul el innen.

32.

Munkács, 8. Aprilis. Gróf Bercsényi úrnak.

Az minapi Kegyelmednek írott levelemet hirtelen expedálván, kifelejtém belőle azon kérdést, az mellyet előttem tett s az mint az levelek continentijából látom, Kegyelmednek is megírt Károlyi úr, tudniaillik az postírun-g-pénz, az mellyet

Géczi Gábor szedett ha fogja-e az quantumot ingrediálni? és mivel abban ez idén semmi különbözést nem tettünk in repartitione generalis quanti, úgy resolváltam, hogy igenis, ingrediálni fogja az brigádáknak assignált pénzt; de emellett tegnap Nógrád vármegyéből értettem olyat is, hogy Rétei György az Kegyelmed assignatiója mellett az quártélyban absorbeálandó naturálékot pénzül szedi, és mivel azt praetendálják, hogy naturálékból már supererogáltanak: nem tudják, honnan várhatják bonificatiójokat? Mellyet ugyan én szokás szerint való panasznak tartok; informatióját pedig mindezekről elvárom, mert az postíring-pénzt sine malo exemplo et simili aliorum praetensione placidálni nem lehet, az másik pedig debet cedere in beneficium commissariatus; és így nem capiálhatom, stante determinatione Patakiensi hogy lehessen való panaszok?

Az tegnap estve expediált moszkva curér elmenetele után, itten való létiben némely discursusokat formálván, úgy ítélem, ártalmas volna az német táborra való küldése; melyre nézve, hogy Lubumerczkit is elkerülje: a mint maga is kívánja, dirigálja Kegyelmed Duklya felé, a holott is actu lévén quártélyban Szinyavszki uram hadai, — elkísírhetik Slésiában.

Én már itten éhetetlenné lettem; melyre nézve Isten segedelméből e jövő héten kinteleníttetem innen megindulni, hogyha az mostani nagyon megindult eső arestomban nem vet, mely ha úgy lesz: szép üressen hagyom az munkácsi magaziniumot, mellyen valóban búsúlok, — de az Isten Kegyelmében csak nem desperálok.

33.

Munkács, 12. Aprilis 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha Riviértől is értettem, de leginkább az Kegyelmed írásából látom, s szánakodom az Kegyelmed egészségének változásán, s levelét mindazonáltal nem akarom válasz nélkül hadni: mivel tudom, hogy betegeskedésében is nem szakasztja félben az dolgoknak folyását. Az mi azért az hosticumból élt ezereknek dolgát illeti: igen akarom, hogy reflectáltatott Kegyelmed, mert sehol írásban fel nem találtam, és így nem csuda hogy megfélekedtem; s már most, megvallom, nehezebbnek látom folyamatját, mintsem akkor gondoltuk vala, az

pénznek szűki és az elmék felháborodása miatt ; melyre nézve kormányozza Kegyelmed ezen dolgot úgy, a mint legjobbnak ítéli és az mint legjobb consequentiáját láthatja. Rétei György állapota nem tudom ugyan, hogy vagyon ? de csak elhitettem magammal, hogy ok nélkül nem eredett az panasz, mert cumi circumstantiis írják ; könnyen elítélem aztat is, hogy Kegyelmed távoly lévén, többet vendicálnak magoknak az tisztek, mintsem Kegyelmednek merik megvallani.

Riviert azon lészek, hogy holnap expediálhassam, különb instructiót mindazonáltal nem adhatok néki, hanem csak annak effectuatióját, a mint Sréternek parancsoltunk vala ; ezt talán jobban fogja megérteni s véghezvinni.

Radics levele valóban csúfosnak tetszik előttem : de még annálisinkább Lemér nyughatatlansága, az kinél jól constál s magam is megírtam néki, hogy az szepesi bányavárosokból rendeltetnek oda munkások ; az mezczenzófiak pedig hogy panaszolkodtak volna, éppen nem hitethetem el magammal, mert kedvek s akaratok szerint contraháltam vellek ; hogy mindazonáltal ebben is Munkács vára lapis scandali ne legyen : ily modalitást gondoltam, hogy mivel ez idén az mezczenzófiakat minden ter-viseléstül, quártély-tartástül, hajdúpraestálástül etc. immunitáltam, refundálja pénzem az fortificatióra rendelt cassa, s amazok dolgozzanak ott oly contractussal, az mint itt tartoztanak volna dolgozni ; azon lészek, hogy másunnan is találjak ide munkást : csak ebből czinczikezvanczig ne legyen : mert megvallom, örömet meg nem fogyatkoztatnám Lemér capritiója miatt ezen idevaló munkámat, — melyrül az Kegyelmed válaszsát és teendő dispositióinak effectusát is solennissime elvárom.

Luzsinczki regimentje iránt már volt előttem azon két instans, az mellyekrül Kegyelmed emlékezik ; és igenis, magam is in suspenso akartam még az campania kezdetéig hadni ezen dolgot : mert Paur oly ember, az kit praetereálni nem kívánok, noha Mennyánszki is jó, s bújdosásáért sokat érdemel ; s azalatt ki is fog tetszeni, hogy fogják az Trincseny vármegyei zsöldösök magokat alkalmaztatni Paur alatt ?

Talaba levelének consideratióit én is in suspenso hagyom, mert pro et contra sok elmélkedések lehetnek benne, mellyeket

csak Nedeczki odaérkezése fog kinyilatkoztatni, az ki még most is Szkólyán kinteleníttetik idejét tölteni.

Én még, ha koplalnom kell is, de ante 23. aut quartam, 6. aut 7. én innen meg nem indulhatok, mert az erdélyiekkel praevie conferentiákat kell tartanom. Kegyelmed azért az idevaló gyűveteliben éljen maga alkalmatosságával; adja mindazonáltal tudtomra, mikor lehet itt? mert éppen most resolválám egy oeconomicalis positiót, a melylyel kell élnem, hogy subsistálhassak addig.

34.

Munkács, 14. Aprilis. Gróf Bercsényi úrnak.

Azt gondoltam vala: minapi utolsó levelemben mindenekről írtam, az mellyeket pro statu circumstantiarum ítéltem vala szükségesnek lenni; de azótától fogvást érkezvén hozzám egy alkalmas időtől fogvást raboskodó s mostan kiszabadult erdélyi hadnagy: mivel oly dolgokat feszeget, az mellyeket rationabilisoknak ítéllek lenni, pro faciendis reflexionibus Kegyelmeddel való communicatióját szükségesnek ítéltem lenni. Mondja ez, hogy az mennyiben franczia és dánus tisztek barátkozásiból értette, oly szándéka volna az ellenségnek, hogy már actu is minden gabonát bétakaríttatván az erősségekben, és azoknak egynehányában praesidiumot hagyván, minden erejével Szakmárhoz gyűjön és ottan magát bésánczolja, s következendőképpen három kimenő regiment siessen az bánya-városi német conjunctiójára. az kinek akkor hihetőképpen Eger és Csege felé kellene nyomakodni. Ez ugyan, meg kell vallani, hogy oly projectum, az mely nekünk legártalmasabb lehetne: de legkönnyebben eludálható is volna, ha Commandérozó Generálist jót lehetne hadnunk túl az Tiszán; mert annyi élést magával nem hozhatván az melylyel újjig beérje: hogyha tudná valaki az föld csínyját és az szegénység futtatását rendi szerint observálni, úgy járna német uram Szakmártt, mint Rabutín Kassa alatt. Járul ehhez az is, hogy alkalmas consequentiájú dolgokat kezdek tapasztalni az erdélyiek között is, a kik igen meg kezdik ünni hosszas és reménségkívül való bújdosásokat, melyre nézve kinteleníttettem azon conferentiára hívatnom őket, a melyről minap irattam vala.

Ezeket én úgy írom, hogyha az Kegyelmed betegeskedése miatt és azon consideratiókra nézve az mellyekről szóllottunk, Károlynak ottfenn kéne maradni ; mert máskint magam is jól tudom, hogy az ilyen munkára nálla jobbat nem találhatnánk : mert már csuportoztatni kéne az hadat, de mindenütt üres az magazinum ; ha most az provisio-tételben senkisésem iparkodik, az földnépi elfuttatása nekünk is veszedelmes lehet. Ide Botytyáuról csak egyedül gondolkodni haszontalan : mert mind esze, mind szeme vak lesz oly földön, a hol sohasem volt, oly had között, a kit eleitől fogvást contemnált, — s jobb hasznát is vehetnők az ellenség idebbmozdulásával ütet az Vág-melleyéki haddal az ellenség háta megé küldvén, mintsem itt vakot setétben czékáztatván. Járul ehhez az is, hogy in his casibus ottfenn sem látom, hogy Károlynak és az hadának hasznát vehessük, az mely nyargalva fog hazaoszlani cselédje takarítására, s maga is kedvetlenül szolgálni oly földön, a hol se az vármegyék, se az hadak nem értik füttyölését ; már is felettébb disgustálta némely Tiszántúl való stylussal írott leveleivel az vármegyéket.

Rivier innen hónap indul, és Sréterrel az artoleria dolgait végbenvivén, maga kívánsága szerint megengedtem néki, hogy Károlyi mellé menjen : mivel az német és az föld constitutióit tudván, reméli, hogy facilitálni fogja az élés beszállítását Újvárbán. Mindezekről azért az midőn az Kegyelmed opinióját várom, — maradok, etc.

35.

Beregszász, 17. Aprilis 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap Kegyelmednek két rendbéli levelét csaknem egymásután vévén : ezen mostani kalaudozó s utazó vadászatomban is válaszmot szükségesnek ítélvén lenni, halasztani nem kívántam azon punctumokra, de kivált az mellyek az Kegyelmed gyöveteléig halasztást nem szenyvednek. Szalai leveléből látom én is gyengeségét Generálisinknak ; nagyon is approbálom az utánnok való vizsgálódást és geniusoknak exmissióját : csak olyanokat választhatnánk, az kik ne abutálnának velle, hűségkehez hiba ne férne, — mert különben több ártalmunkra fordulhatna geniusságok, mintsem hasznunkra ; melyben mivel

tudom, hogy eddigis *circumspectus* kíván Kegyelmed lenni: nincs kétségem benne, hogy ezután is ne kívánja követni, kivált ha már egyszer ennek jó folyamatját tapasztaljuk.

Pápai dolgát, úgy látom, *fontra s latra* vetette Kegyelmed, és az mennyiben *relatióit* elolvastam: két vagy három lattal tapasztalom, hogy feljebb üti az én mértékemben, mintsem az Kegyelmedében; mivel mindazonáltal *campaniánk* folytatásának nagy *fundamentumává* kell vennünk ezen dolgot: megkívánja az Kegyelmeddel való *conferentiáimot* és szembenlételemet; el is hitettem magammal, hogy *appropriata dosisban* vévén, nem fog *praejudicálni* más *negociatióinknak*.

Az rabok szabadulásában csak látom, jól veszi fel Szluha az dolgot, s az Hajszterét ne is halaszszuk, mert a lelkén késő lesz mást szabadítani; bárcsak azt vihetnénk véghez, hogy *erga futuram bonificationem* bocsátanák ki rab-tiszteinket, melyre ha nem lehet is, Nagy-Szegi Gábor brigadérosunk lévén legidősb rab, ezután Gyulai István, Krucsaí és Diák Ferencz, kivált az két első egynéhány esztendő s rabságokban, sok ígíretek és csábítások ellen.

Az Juliánna asszony borai iránt semmitsem tudok: mert maga szegény távuly lévén Bécsbül, nem akarom azokat hogy más harácsolja fel. Bertóti szükségérül ha Károlyi nem *providiál*, hűjában más *modalitásokrúl* elmélkedni, az míg csuportra nem verjük az hadat, akkor pedig kell-e *extremitásokra* fakadnunk? csak az akkori *circumstantiák* mutathatják ki. Nekem is írja Bottyán, hogy már Hartlében *bésánczolván* magát, füvel az Játón, és hogy több *sánczokat* is kíván *erigálni*, az mellyekre, a mint elébb is íráim, talám *kínteleníttetni* fogunk *rászánni* magunkat, mivel most nem látom, hogy *impediálhassuk*? mert *diribolva-darabolva* lévén hadaink, — az vizek is *impediálják*.

Csáki István úr dolgában, igenis, nekem küldötte az *fiscus* az *opiniót*: mert az *perceptorium mandatum* nem *dene-gáltathatott*, de mostani *fennforgását* magam is nem tudtam; *scandalumra* való állapotot azt találom benne, hogy az Csáki Ferencz részével az *confoederatió*n kívűl lévő uraknak része is nem az *fiscusnak*, hanem az *feljebbemlített* úrnak *adjudicál-tatott*, és az levelek *non-productiója* iránt tett helyes *mentsé-*

gei is rejciáltattanak ; éntüllem reexecutionalét cum interpretatione Articuli Onodiensis, hogy intra dominium subsequatur appellatio kért : de mivel igen detorqueálta az Articulus sensusát, bona conscientia nem adhattam ki; űk ugyan abban határozták meg elméjeket, hogy oppositíóval fognak élni, de én legjobbnak ítélném, hogy disponáltatnék Kegyelmed által Csáki István uram, ut praeferret publica privatis, — s elégednék meg igazságának törvény által lett megesmerésével, s lép-nénk contractusra.

Az Tekintetes Táblának rövideden kiadtuk az választ, hogy már bírósága meghalván, — nem lehet mentségek az insurrectiótúl.

Bertóti Ferencznek rövideden s fontosan s apposite adta ki Kegyelmed az válaszsát; én sem tudok ebben jobb modalitást találni, s úgy látom, rátértünk az Orosz Pál sententiájára, a melyet még az bonczidai harc után ada vala ki az erdélyi vármegyéknek : hogy az katona dolga az, hogy éljen s vegyen az hol lehet, — az vármegye sírjon-ríjjon, panaszkodjék!

Én Isten kegyelméből hónap vagy hónapután Munkácsra megyek, a hová, reméllem, tágitván Kegyelmednek az nyavalya, Kegyelmed is nem fogja halasztani gyövetelit; azalatt is micsoda híreim gyöttek ? ímé, includálok.

Az Oboznyai dolga, úgy látom, magában megholt, s ha már az szélekről elment, nem látom, mért kellene utánna járnom ? Mert ha az megszegényedett lengyel urak észreveszik, hogy bennünket az illyekkel megijeszthetnek, magoknak használhatnak : félek, hogy nem fogjuk győzhetni kereskedéseket.

36.

Munkács, 19. Aprilis. Károlyi úrnak.

E napokban jószágom körülvaló nézésére fordúlván, vettem az Kegyelmed 9. Aprilis datált levelét, melyből valóban vígasztalással értem az Kegyelmed hasznos és szorgalmatos fáradságit az élés megszerzése iránt; és hogy az ott körül fennforgó dolgokat szívesen kezére vévén, igyekezik az rendes rendetlenség elrendelésében; és mivel eddig az időn és az árvizeken erőt nem vehettünk : azok megengedvén, csak reméllem, hogy

az maga dexteritása szerint annak is effectuatiójában fog igyekezni, — az mely tagadhatatlan, hogy az eddigvaló munkáinál nagyobb lészen, de oly szükséges, hogy annak véghezviteléért vért is kell ontani, kivált ha az vizen való modalitás, az melyről igen helyesen gondolkodik Kegyelmed, véghez nem mehet; a mint is tagadhatatlan, hogy insuperabilis difficultásokat talállok benne, ha az németnek vigyázása vagyon az Dunára. Én ugyan régen levelét nem vévén Antal úrnak, nem tudhatom, exacte miben legyenek ottan az dolgok? de úgy vélem, hogy könnyebb volna eztet néki véghezvinni, mintsem Kegyelmednek, ha Tata nem impediálja; de mivel mindezek kétséges állapotok: magának Riviernek az elmúlt napokban megparancsoltam, hogy az artilleria dolgait (melynek colonellusságát néki conferáltam) véghezvivén Kassán, Kegyelmed mellé menjen, és ezen materiában talált modalitássit communicálja Kegyelmeddel.

Darvasékhoz, jól tudom, hogy nem lehet Kegyelmednek többet bízni, mint másokhoz; mert csak tapasztalom, hogy az mióta czéljokat elérték: ők is szintén úgy megtanulták az panaszt, mint mások, az kik ellen ők annakelőtte panaszkodtanak; de segítsük magunkat az mint lehet legalább, — ha úgy nem lehet, az mint kellene!

Egerrül én még Vass Sándor élteben gondolkoztam vala; akkor is jobbat Prínyi Miklósnál nem találhattam, kit is úgy értem Bercsényi uram leveléből, hogy addigis hécommandérozott, de végső resolutióm még in suspenso vagyon. Most ugyan már Ordódi is concurrál: de nem annyira van consideratióm udvari hadambúl való kibocsátása, mint az papi atyafisága iránt; erről mindazonáltal elvárom az Kegyelmed opinióját is. Az Kegyelmed igaz hazafiúságátúl származott insinuatiót is igen kedvesen vettem; ímé, írok aziránt szegény vén püspök apámnak is: mert felettébb is szükséges, hogy tolláltassék az scandalum.

Az újvári hajdúság kiszállításában még meg nem egyezhettem az Kegyelmed opiniójával, sőt jobbnak ítélem most az élés beszállításáért próbálnunk, mintsem obsidióban léte alkalmatosságával az hajdú béviteléért: mert akkoron még azon kérdés is feltámadna, ha akar-é bémenni? Más az, hogy sem-

mitseni nyernénk véle: mert mentül kevesebb lesz az praesidium, annál kevesebb bloquával éri bé, s többel operálhat mezőben. Másszorra is jó lesz ezen resolúciónk, — csak most fáradozzunk abban, az mellyet előnkben vettünk.

Orosz Pál dolgában éppen jól concurrált az Kegyelmed levele az magáéval; senki nállamnál jobban nem ismeri ütet; most is oly levelet írt rám, hogy ha nem esmérném, ki írta? keserves lenne az válaszsza! Mivel mindazonáltal szegény Bagosi Pál halála után oda commandérozván ütet, Kegyelmednek íranta semmi levelét nem vettem: most látom, hogy azt gondolja Kegyelmed, hogy positive kívánom otlétit, mind pedig az feljebbírtt okbúl azt véltem: hogy szükségesnek látja otlvaló maradását; de már most értvén, miben légyen az dolog? kívánsága szerint megengedtem hazagyüvetelit; mellyet is kívántam Kegyelmednek tudtára adni, hogy ez szerint tudhassa folytatni dispositióit.

Ezen levelemet ezzel végezni kívánván, Eszterházi Antal úrnak micsoda levelét transmittálta Bercsényi uram? ímé, Kegyelmednek includálm; és mivel azon földön mentülhamarább szükséges az municiónak transmissiója: az mely por és ólom Érsek-Újvárbán küldendő volt, mivel oda nem szükséges, találjon módot benne, hogy mentülhamarább általszállíttathassék Földvárnál; sőt ha az elég nem volna: Egerbúl is töltse rá vagy száz mázsa porra, egy ugyanannyi ólomra, mivel jobb módot találunk ezt másunnan suppleálni, mintsem amazokat megfogyatkoztatni, mivel máskint is sűrőn kezd folyni az híre, hogy az túlsó földön akarja kezdeni operatióit az ellenség. Csak praevie Antal úrnak is adja tudtára Kegyelmed, hogy szükséges dispositiókat tudhasson tenni az túlsó kísírőkrül.

Evvel is, úgy látom, mégsem végezhetem levelemet: mivel most hozzák az 12. datáltatottat is, és ugyanabbúl is collimálom, hogy ugyanez lehetett oka az bányavárosokrul eltakarodásának is.

Az maga gyalog regimentje iránt bé nem telik most egyszer az Kegyelmed profétiája: mert sietséggel akarván valamely próbát tétettetni Árvára és Breznóbányára a végre küldettettet vala Csáki Mihály Generális mellé. Az fegyver iránt is jól írja Kegyelmed, hogy csak hallotta, hogy volna Bercsényi úrnak.

Az fegyver megszerzésében constal előttem repartitioja annak, a kinek híre oly nagyon füstölög, s jutott, úgy említém, valamely kevés az Tiszántúl való hadra is. En ugyan többre is contraháltam azon kereskedőkkel: de még evvel egyedül messze nem megyünk!

Csudálom, hogy levele által pattogva juttatja eszemben magát Bertóti Zsigmond, a ki nemcsak regimentje pénzérül nem adhatott számot: de irtóztató gyilkosságban esett is volt, s ugyanezért fogattatta volt meg Bercsényi uram, melyről én akkor semmitsem tudván: más fecsegő szavaira nézve parancsoltam vala hozzám küldését; és egyszersmind megfogattatása alkalmatosságával vívén leveletem, azonnal küldötte hozzám; hogy tehát az Kegyelmed kívánsága szerint menjen végben dolga: küldje Kegyelmed arestomban Egerben, én is ezennel committálni fogom Bercsényi úrnak, hogy parancsolja meg az generalis-auditornak dolgának revisióját.

37.

Munkács, 20. Aprilis. Gróf Bercsényi uramnak.

Mivel az elmúlt napokban időm nem volt, hogy minden leveleire választ adhattam volna Kegyelmednek: concurrált négy, az mellyet idevaló érkezésemmel expediálni kívántam. Felettébb is jók vólnának Balog István hírei, ha nem az öregasszony izente vólna; de mivel azokon ennekelőtte is keveset építhettünk: most sem sokat fundálhatunk, hacsak Turno nem tett fordítást az dániai király elméjén, kitül még semmi válszom, — noha lehetőnek tartom felmeneteleket: mert az franczia király már declarálta, hogy delphinus Flandriában, az burgundiai herczeg penig az Rajna mellett fog commandérozni, s ezen kívül az bavarusnak is külömb tábora lészen, melynek jele az, hogy mindenütt offensive kíván lenni. Azalatt is mindazonáltal az fűvellő táboroknak elrendelésit legjobb lesz Károlyira hadni, mert változnak az hírek; csak ott helyben láthatni az fűeknek és prófont-házaknak mivóltához képpest az intertentio könnyebbségét.

Sennyei uram dolgának eligazításában Krucsait küldöm, ki is szóval fogja Kegyelmednek hüvebben declarálni szándékomat. Áldja meg Isten igaz magyarságáért és velem való jótéte-

ményéért ; mert ha ez nem lett volna : éppen az ezüstmívemet akartam felverettetni. Ha azért concludáltatik az dolog, elvárom általa Kegyelmedtől az hétezer forintot, melyre valóban nagy szükségem vagyon.

Az újvári levelekből csak feltett szándékának látom az ellenségnek Újvár bloquadálását; melyre nézve idején kell készülnünk, hogy mivel az vizek miatt sánczolását nem impedialhatjuk, azokat elkészítések után is aggrediálhassuk : mert nem lesz annak mindenütt tábora, s én bizony nevetségnek tartom dolgát, hacsak egész armadáját ezen munkára nem fordítja. Csak az gyalogságot állítsuk helyre : megtanít az Isten, az ő constitutiója szerint mit kellessék cselekedni ; még úgy adhatja, hogy űk kívül többet fognak koplalni az bentlévőknel ! Károlynak solennissime megparancsoltam az munitió általküldését; csak kíméletlenül ne pattogtasson Antal uram, s hagyjon bekét az idétlen bombázásoknak. Ha az német ott kezdi operatióit : megvidül ezen föld, s hiszem Istent, még vérszemre is kapunk.

Metsinczkinék kiadhatja Kegyelmed az passust : de comitivára, forspontra, mire, ne szoktassuk lengyel uraiméket; szerezzon pénzért, s ha subsistálni akar is, költsön magáébúl : mert nállok is ebből áll az emberség. Szkólya felé ugyan nem fog bémehetni, mert Sinyavszkiné asszonyomnak is oly lármája volt, hogy az hegyekben szaladott vala ; de Máramaroson által Horadenkára el fog mehetni.

Tegnap vettem Vay László levelét, az ki includálja az nagyhírű Augustushoz menő Fluch Generális passust-kérő levelét is ; az passusának copiáját includálok, az melyből látszik, mintha az czár dolgaiban járna : de ez mellett Lamothnak és Fervilnek írott leveleiből, az mellyet nékiek Culon névű főincsinérje az czárnak ír, kitetszik, hogy maga privatumában jár, mert kéri űket, hogy jóbarátja lévén, szerezzenek passust néki ; járúl ehhez az is, hogy sem az passusban feltéve, hogy ezen menjen, se szokás szerint az ministeriumtól levelet nem hozott hozzám, se Talabátúl ; melyre nézve talám jó lesz replicálni néki, hogy mivel útját Moldvára s Havasalföldre vette : nem volt intentiója az czárnak, hogy ezen menjen által, — annálisinkább, mivel senki semmitsem ír felőle.

Bertóti Zsigmondnak micsoda pattogó levelét includálta Károlyi: ímé, küldöm; akarom, hogy eszemben juttatta magát, s megparancsoltam, hogy Egerben küldje. Kegyelmed azért parancsolja meg az generalis-auditornak dolga revidiáltatását.

38.

Munkács, 28. Aprilis. Károlyi úrnak.

Az midőn óránként várnám az Kegyelmed operatiói kezdetiről való tudósítását, vettem 22. Aprilis Hatvanbúl datált levelét, melyből, de legkiváltképpen Bottyán leveléből láttam folyamatjának lehetetlenségét, mellyen, megvallom, nemkevessé szomorkodhatom, kivált hogy oly csendességgel viheti véghez az ellenség sánczai építtetését, és azalatt az Kegyelmeddel felment hadak is annyira distraháltatnak, hogy az Tiszántúl és az Partiumban lévőket rendben nem vehetjük, és majd olyan lármázásokkal fog nyomorgattatni azon föld, az mint tavaly tapasztaltuk vala. De mindezek felett nagyobb ezen mostanában indult nandor-fejérvári negociationnak folyamatja, az melyről noha magától is Teleki Mihálytól értettem, hogy rész szerint informálta Kegyelmedet, s általa az kapu nyitása iránt vettem is opinióját: de mentül továbbra halad effectuatiója, annyival késedelmeztetik remélhető gyümölcse; de mint-hogy ezért az Kegyelmed előlvett munkáját félben nem hadhatjuk: azalatt is szükségesnek ítélem maga opiniójának bővebb kinyilatkoztatását, minthogy az szerdlárnak megírtam, hogy bízvást orderezheti az arnót passát, mert hadaink oly készen lesznek, hogy mihent meghalljuk: merre nekiek alkalmasabb? azonnal vagy az csanádi sáncz erectiójához kezdünk, vagy hadainkat Titelhez küldjük; hogyha mindazonáltal az elsőhöz kell kezdenünk, örömet érteném: micsoda hadnak leküldését javallaná Kegyelmed?

Ezen alkalmatossággal követeim által requirálván az basa némely Magyarországbán lévő török rabok szabadulása iránt: mivel ez oly intricata materia, hogy én őket kereszténynyé letteknek praesupponálom lenni, ű peniglen erővel azzá tétetteknek állítja lenni: melyre nézve a végre küldöm Kegyelmednek, hogy ezen dolognak valóságosan végére mehessen, mert szükséges lévén, hogy illendő dolgokban complaceáljak néki.

minthogy mindegy: akár itt, akár Törökországban vigye el őket az ördög, ha szívekben most sem keresztények s magokat törököknek vallják, — inkább visszaküldeném; ha peniglen valószínűsége van, idején lemondanék róluk, kivált maga sem praetendálja.

Bagosinak az decretumot expedíaltatván és az bátyja regimentjét conferálván neki, e napokban innen elküldöm, s magam is ezen a héten indulok Patak felé, mivel az vizek már arestomomból kibocsátottak; azalatt is kívánom, hallhassam kívánatos hírét az Kegyelmed szándéka végbevételének.

39.

Tállya, 14. Maji. Károlyi Sándor úrnak.

Bár inkább elmenetele előtt reggel költött volna fel Kegyelmed, mintsem okot adott az írásra, levele által; de már így történvén, imé, rövideden felelek.

Tökölyi kiszabadulását még finaliter nem resolváltam, mert reméllem, Gyulai kiszabadul Hajszerért, melyről irattam Szuhának, — csak várjuk már az válaszsát.

Az Kegyelmed tavalyi orderében quoad politica semmi mutatióm nem lesz, quoad militaria: quod optimum factu, etc.

Az bújdosókról deliberatum est, hogy az ki alkalmas, hadakozzék; azért csak várni kell, míg az újabb Kegyelmed dislocatiója szerint fészket vernek magoknak, azután compelláltassanak.

40.

Szerencs, 2. Junij 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed elmenetelitül fogvást éppen semmi híreket nem hallván, már az semmi újságból álló jó hírt is megüntani vala: de ezelőtt egynéhány órával vettem az Kegyelmed tegnap írott levelét, s úgy látom, hogy nem helytelen volt Szondeczkiul való praevisióm, mellyet, úgy reméllem, bővebben meg fog Kegyelmed következendőképpen hallani.

Csudálom, hogy az Oeconomicum Consilium talán magát az statusok közzé számlálja, hogy mindenkor articularis dispositiókat vár maga iránt, s ezeknek nemlétiben praetereálja parancsolatimat; legalább nem mentheti magát, hogy nem

tudta, *quod priora tolluntur per posteriora*; inkább szerettem volna, hogy amazok előtt mentették volna magokat az utóbbi hadi dispositiókkal, mintsem emezeket megfogyatkoztatván, allegálják azokat, a melyek tolláltattanak utóbbi parancsolatommal: mert ha akarták volna Egerből írt parancsolatomat érteni, most talám kérdést nem támasztottak volna.

Hartli iránt tudom, ki által kell kiadni resolutionomat, azt papra nem bízom; nem is tudom, mi okból beszélhetett ilyen hírt? mert egyszer előlhozván mostani hivataljából való elmenetelit, mondtam, hogy nem lesz rövideje: mert harminczadra lesz assignálva pensiója, az melyet még Munkácson resolváltam volt Kegyelmednek, — de őbersterségét elől sem hoztam.

Riviernek fizetését én ugyan resolváltam, de annak limitatiójáról Kegyelmeddel akartam szólni: mert különb volt La-Moth dolga, az kinek incsinér-őbersterséget, vagy ű tudja micsoda character *capitulatione* mediante, fizetésével együtt tudtom nélkül ígért Bonak; más izé a kit én, kegyelmességeből, meritomira nézve *promoveálok*; melyre nézve mivel az artoleriának praetendentiája vagyon más renden lévő hadak között, az fizetése is onnan proportionáltatik.

Az excessusok iránt való inquisitiót én valóban szükségesnek látom: mert szívem fájdalmával tapasztalom sok ember elméjében praescribált opiniót, — mivel azóta is némelyeket *per stilum* usitatum ad instantias relegálok; nemzetünk szokása szerint hijábanvalónak itílték instantiájok folytatását.

Abauj vármegyének rendetlenségét már régen szánakozással szemlélvén, igenis, elküldöm Kerczlit, noha most actu kellett volna neki számot vetni az őbersterekkel: de mivel ez is ahhoz való nem léssen, haszontalan odamenetele; az regimentnek is ma parolánál intimálok az deputatiót. Hogy Ebeczki Tamás Gácsból falut építe, azt nem approbálhatni, sőt az haza szolgálatja kívánja: kemény parancsolat alatt megtiltattassék az parasztságnak béocsátása, mivel azon beneficium az mely az praasidiumoknak eziránt deserválhat, ha olyan mint ő, az parasztságból nem extendáltathatik.

Artoleria megindításáról mivel még elébb Károlyitúl kell várnom: csak legyen készen, mihent ű contrahálni fogja az hadakat, intimálni fogom megindítását, és azon leszek, hogy magam is megindulhassak akkorra.

Az lengyel híreket Okolucsányi elfelejtvén, magával el vitte; summa summarum est, hogy jól folynak az moszkvai dolgok, — híre sincs Augustusnak. *)

41.

Szerencs, 4. Junij. Gróf Bercsényi úrnak.

B

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

*) Pongrácz György kezeírása. Eddig terjed első füzeté az 1709-ik évi levelezési protocolumnak, mely külső lapján „155“ számmal van egykorúlag jelölve.

**) A lap eleje ki van szakadva.

***) Kiszakadt rész.

.....

.....

.....

Az dánusok elmenetelít nemcsak ű confirmálja Coller izeneti szerint, — de már az nyomtatott hírek is széltiben beszél-
lik, ily particularításokkal, hogy az király teljességesen retra-
hálja az császár szolgálatjátúl űket, és Saxoniában paran-
csolta meneteleket; hogy helyettek más had éppen nem
fog idegyűni: mert elhitette magával az bécsi udvar hogy
elégséges lesz az offensióra; specific fel is van téve: hova
mentek az olaszországiak? Melyre nézve már így considerál-
ván az dolgokat: megvallom, hogy immutálom az minapi
opiniómat az simplex defensio iránt, és lehetősnek látom az
offensiva próbákat is, annyivalisinkább, mivel az Vág-mely-
lyéki ellenségnek gyengeségét tapasztalom, és az Fejérhegyen
túl valóknak indulatját, az kik magokat ötszázan öszvever-
vén, kezdik Morvát bizgatni, s elgyöveltele előtt két nappal
már másodszor írtak Bottyánnak, és tudósították aprólékos
szerencsés próbájokrúl; rabokat is fogtak, de nem tudják hová
tenni űket? Előljárójok valamelly, Ocskaitúl régen disgustálta-
tott s ugyan annakelőtte ezerében szolgált tiszt: de az nevét
nem tudja megmondani. Bizonyítja ez opiniómat, hogy egy ka-
pitány is elindíthatja azokat az kiknek kedvek van az tánczhoz,
s valóban, szükségesnek is itílném az benne felindúlt reménség
táplálását, csak vólna kit küldenünk; Bottyán ugyan offerálja
magát, hogy kész vagy tizenkétszázad magával benyargalni Po-
zsony eleit: de olyan is kéne, a ki osztán, ha kevesed magával is,
mellettek maradna. Én ugyan mindgyárt kérdést támasztottam:
hogy megyen által az Vágon? de az ű esze szerint könnyen sol-
válta, hogy két óra alatt hidat vettet s azt addig háromszáz haj-
dúval őrizteti; de nem lehet ennek lehetőségét oly könnyen el-
hitetnem magammal, az mint ű állítja, — azt mindazonáltal jó-
nak itílném, hogy ű Vaksága meune Újvárhoz, Géczi, Somogyi,
Balog ezereivel, és táplálná űket menetele hírével: de ebben is,
tudom, nagy akadály az ű Bertótival való czivódások, melyrűl
pirongatván, mondotta ugyan, hogy jól tudja, hogy néki semmi
commendója az várban, s akár belé se menjen: de tudom, hogy
ambulatoria est mens ejus; ennél penig hogy lehetne jobban

véghezvinni ezen munkát? örömet érteném az Kegyelmed opinióját, — mert tagadhatatlan, hogy nagy jót reménlenék azon corpusnak oda való helyheztetéséből.

Balog Ádám ugyan néki írott leveléből látom, az Dunántúl valók is állandó szerencsével forgatják magokat, és nem régen levágván egy jügerekből álló s az lineákat őrző compániát, apró portákkal is bizgatják Austriát, — s az sümegi obsidióban semmi sincs. Az újbári portások is levágták teljességgel az nyitrai németet, Ivánkánál szorítván őket.

A szegény czeglédiekkal valóban nagy bajom van: mert ez az mostani casus megesvén rajtok, vagy óltalmat, vagy az hódolásra engedelmet, avagy az elszéledésekre való parancsolatot kérnek; az két első nehéz, ha az harmadikát megengedem: minden communicatióm elvesz Kőrössel, Kecskeméttel; mert Jász-Birinybül messze lesz Kőrösig gázolni az pusztát.

Ezen levelem írása alkalmatosságával helyesen juttatá eszemben Ottlik az Árvában nem régen fogatott Vilcsek nevű rabokat, az kik nemcsak indítói voltanak az tavalyi lármáskodó tolvajságnak: de még az Thökölyi hadakozása után is azért nyertek vala nemességet az némettől, hogy Árva-vára feladásának valának eszközei; szükségesnek ítélem azért szoros examináltatásokat és Munkács várában való küldéseket.

Én Bottyánt az feljebbemlített brigadérosok czékázására nézve tartóztatás nélkül visszabocsátom: de semmi új ordert avagy változást nem tészek, hanem megparancsolom, hogy várja Kegyelmedtől orderét; legalább légyen váz, jobb lesz az semminél: mert máskint csak azon fogjuk észrevenni magunkat, hogy megfutamodott azon darab föld.

Zayt az minapi levelem szerint elküldöttem, de kérem, mentülhamarebb essék által Kegyelmed az velle való dolgain: mert ha kiszállásom előtt (melynek közelítő szükségét látom) rendben nem veszem dolgát az udvari hadaimnak: azután: az idestova commendéroztatása meg nem fogja engedni. E mellett includálom Kegyelmednek Darvas memorialissát is, az melyet Bottyán által küldött, s resolutióját Kegyelmedre relegálom. Maradok, etc. *)

*) Pongrácz György kezeírása.

Gróff Bercsényi úrnak. 6. Junij, 1709.

Tegnapelőtti levelem szerint Bottyánt innen e mai napon expedíálván, noha néki semmi újabb ordeleket se szóval se írásba nem adtam, hogy mindazonáltal szokása szerint valamit magának olyat ne vendicáljon, és parancsolatombúl lenni ne mondhassa: kívántam Kegyelmednek újonnan is értésére adnom, hogy intentióm nem egyéb, hanem hogy ha az ellenségnek valamely motusa talált volna lenni, az brigadérosok szokások szerint idestova lévén, legalább lett volna valaki olyan, az kiben vethette volna reménségét az sok bizontalan hírek között tébolygó földnépe; már penig elmenetelétül fogvást, Darvas Mihálynak ezen inclusáját vévén, az mellyet Kegyelmednek is includálok, úgy látom, naponként útat nyit s mutat az Isten az olytátén particularis operatiókra, az mellyekbe minap Patakon magam sok difficultásokot láttam. Melyre nézve, ez tovább is megbizonyosodván, hogy az ellenség cavaleriáját, id est notabilis részét általvitte a Dunán: jónak s szükségesnek is látnám, hogy Kegyelmed az Gömör vármegyében contrahált hajdúságot minden üdöhalasztás nélkül fordítaná Breznyó és az bányavárosok ellen, melynek situsát ugyan elébb jó volna Revérrel recognoscáltatni: ha nem volna-é jobb successussa petardával megpróbálni az kapúját, mintsem fejszéssel, Turcsányi módjára? Ezt Isten kezönkben adván, füst alatt a többeket is meg lehetne próbálni, s per omnia úgy kine folytatni az operatiót, a mint Kegyelmed Modor s Bazín alatt próbáltatta vólt, mivel Hajszer is, úgy látom, a régi nyomán akar járni. Ennek facilitatiójára mindazonáltal nagy hasznot tenne, ha az minapi írásom szerint Újvárbúl az Vágon túl Zólyom ellen Nógrád vármegyébúl Bottyán egyszersmind kezdenék a lármát, és ha Kegyelmed is a dolgoknak a nagyján általesvén Kassán, pro agenda fama Rima-Szombatig, Egerig benyargalván az országot, ex fundamentali causa et ratione térne Patakra a senatus consiliumjára. Kivel s mikép lehetne ekkor a Tótságon is lármáskodni? azt nem tudom, — de ha lehetne, igen jó volna.

Mivel az Kegyelmed minapi levelébúl érttettem az mezőben rendelt arteleriának elkészülését: parancsolja meg Ke-

gyelmed Reviernek, hogy az ahhoz rendeltetett sánczló eszközököt egy sánczmesterrel praevie küldje ide ; mert minekelőtte mezőben szállanék, bizonyos munkát akarnék itten végbenvitetni.

Lengyelországból széltebe confirmáltatnak a jó hírek ; már Szinyavszki uram öt mélföldnre érkezett Ilvóhoz, s ottan nagyon megverte az litvaniai nagy hetmant.

Obozni iránt betött prófetiám : mert Bonak uram írja, hogy Stanislaus király elvétetvén tőlle a lengyel hadat, és a dragonjai iránt is hasonlót akarván elkövetni : úgy retirálta magát Árvaba, sőt Spiski uramot is serio admoneáltatván : ha nem akar obtemperálni, hasonlót fog vele követni.

Bácsmegyei előttem tett panaszát értettem, hogy az más arteleristáknak kinn lévén quártélyok, aztat egészen in natura percipialták, az midőn ő az gvardizommal együtt koplalni kintelenített ; melyre nézve kívánná hús- és kenyérbéli portióinak pénzöl való refusióját, melyben midőn helyes praetensióját magam is tapasztalom, megvallom : eziránt kívánnék hozzája reflexióval lenni, régi jó szolgálatját tekintvén, ha Kegyelmed valamely modalitást tanálna benne. *)

43.

Szerencs, 9. Junij 1709. Károlyi úrnak.

Későbbben felelek az Kegyelmed 1. Junij írott levelére : mert ugyanabbúl értvén az Kegyelmed Salánk felé való útazását és onnan csak pro 12. következhető megtérését, nem látom későnek lenni válaszolásomat. Azalatt tegnap vevén Pápai Gáspár levelét, párját íme includálom Kegyelmednek, melly is még jobban sürgeti az Kegyelmed levelének első punctumára való resolutiómot ; mert noha ugyan, a mint combinálom, még akkor nem vette vólt Alboér az cambiumot, és azért méltán panaszolkodhatik Pápai az pénz nem létérül : reménlem mindazonáltal, hogy leveleim odaérkezvén, nem léssen fogyatkozás az dolog megindításában, de folyamotjára nézve kéntelen vagyok megengedni debreczenieknek a kívánságokat. A harminczadrúl is újonnan parancsoltam az Oeconomi-

*) Horthy István írása.

cum Consiliumnak, hogy privilegiumokban tartsa meg őket, sepositis omnibus cavillationibus, az mellyeket talám csak azért kerestek volt, hogy nem hallották az tehenek bögését. Munkálódja azért Kegyelmed ezen dolgot mentül jobban és serényebben lehet, és az általabb correspondentiára nézve szüntelen folytassa Kegyelmed leveleit Pápai Gáspárhoz, ki-nek is most adom tudtára, hogy Kegyelmednek vagyon committálva ezen dolognak effectuatiója.

Ugyanezen levélből állalláthatja Kegyelmed is, hogy már nem annyira inhaereálunk az kapunyításnak, mert úgy teszi fel: vagy hadat, vagy sanczot; ha mindazonáltal ezen utolsó csakugyan kívántatnék is: arra tartom Fervill és Ditrich regimentjét, hogy az munitióval általküldhessem, sőt pro majori fama evvel Babócsai is általmehetne, csak Kegyelmed sürgetné Szemerének általjövételét. Hogy pedig késedelem ne történjék a dologban: ma expedíalom parancsolatomat az artoleria indulásáruil, és azon két regiment addig Rakomaznál fog subsistálni s a kunokon élődni, a még Kegyelmed orderét nem veszi, mellyet reménlem, nem fog kése-delmeztetni Kegyelmed, — amazok is repraesentálván előttem, hogy csak esztendeje, hogy Rakomazt megszállván, még annyi vetést nem tehettek, — készebbek az commissariatust pénzül contentálni.

Nem kétlem, vagyon már Kegyelmednek tudtára az is, hogy az Nyitra és Vág melléki lovas ellenség, mintegy ezerig való gyaloggal megszorítván az Győrből, Komáromból, Tatából és Esztergamból Párkányhoz gyülekezett hadát, bagazsiástul ment által a Dunán; melyre nézve is azonnal tettem oly rendelést, hogy az Gömör vármegyében öszvegyülekezett hajdúság formaliter aggrediálja a bányavárosokat.

A sebesek gyógyítására való ugyan, hogy a Szürmai jószága rendeltetett: de ez idein annak borbéli jövedelme az artelleriára, gabonája az magazinumokra fordíttatván, nem látom módját, hogy onnan csak mi is telhessék; mivel pedig az Kegyelmed leveléből is látom, hogy pótolhatni a summát: talám onnat is kitelhetik a kétszáz forint.

Szerencs, 14. Junij. Károlyi úrnak.

Az németnek az Dunán által való menetelit hallván : hogy az ottan lévőeknek valamelly itten teendő operatio által könnyöbbségét szerezhessenek, és mindenekről jobb dispositiókat tessenek, magam minap Kassára rándúltam vala, a holott vettem az Kegyelmed 10. Junij írott levelét; de mivel Kegyelmed csak a Palocsai levelének s nem az neki iratottnak paráját küldette meg : nem tudtam elítélni, micsoda operatióra küldette Bagossit? hanem tegnap vevén az Kegyelmed 12. iratott levelit is, abból értettem meg bizonytalan hiren épített szándékát, melyből se kárt, se hasznót nem remélhetünk. Legnagyobb előttem, megvallom, Pápai Gáspártúl iratott levelnek bekkenője; de csudálom, hogy Pápai János magát nem reflectálja : az pénznek exolutiója iránt micsoda dispositiókat tettünk vala Munkácson, az mellyeket maga akkoron igen lehetőségeknek ítélt vala lenni, sőt maga is az Alboér öcsese obligálta volt magát azon pénz kifizetésére; honnan van azért, hogy már most nem bízik hozzá, ha akkor oly bizonyosnak állítottuk lenni? S ebből is még teljességgessen nem eliciálhatjuk az lehetetlenséget : mert még azon cambium oda nem érkezhett volt akkor. Melyre nézve csak tartsa Kegyelmed tovább is készen az pénzt; nem mulatja idejét, ha még utolsó válaszát is megvárjuk.

Szemere s Bessenyeinek, úgy hallom, ma kell általjönniek az Tiszán; melyre nézve Babócsai sem fog késni, mihelyt ezek felérkeznek.

Nincs kétség benne, hogy Mulykó halála annáljobban fogja ingerleni az töröket, — csak Kegyelmed minden tehetségével azon légyen, hogy informatióival praeveniálja az bassákokat : mert elhitettem magammal, hogy az ellenség is minden tehetségével azon lészen, hogy hadainkra vethesse ezen cselekedetit az ráczoknak.

Az csanádi dispositiókban csak procedáljon Kegyelmed; assecurálom, hogy senkisémm fogja interturbálni munkáját; mivel Patakon úgyis mind együtt leszünk : tudtára fogom adni Bercsényi úrnak is az okát.

Tökölínek már tegnap kellettett volna itt lenni, kiért generál-adjutantomat küldettem vala, oly véggel, hogy innen

Kegyelmedhez expediáljam, és onnan suo ordine szabadúljon ; de hol késbetik véle ? épen nem tudom, — abban mindazonáltal fogyatkozás resolútióm szerint nem léssen. Az artelleria indításárúl már Bercsényi úrnak parancsoltam, mihelyt Lemér egykevéssé jobbacskán lésszen, az kinek kell folytatni ezen operatiót. Az artellerialis szekereken kívül még 12 lesz szükség, mellyek-ről fognak disponálni Abaúj vármegyéből, csak Kegyelmed tégyen rendelést, hogy azok Rakomaznál felváltathassanak. Fervill és Detrich regimentjei is ezen operatióra fognak applicáltatni, — és így reménlem, hogy hajdúságból meg nem fogyatkozik Kegyelmed.

En hólnapután Isten jóvoltából Patakra indülök, és onnan, hacsak az udvari hadam valamelly operatiókra nem distraháltatik, feltett czélyunk szerint táborban szálllok.

45.

Szerencs, 16. Junij 1709. Szinyovsky úrnak.

Et praeterita posta et moderna accepi literas Excellentiae Vestrae summo cum gaudio, jam non tantummodo rumoribus, sed et re ipsa destructa esse videns sinistra novalia de statu Excellentiae Vestrae, cujus interessa pro proprijs me reputare facit meus erga ipsum immutabiliter continuatus fraternus affectus ; summas igitur et iteratas refero grates pro novis mihi communicatis, sed mirari non satis possum ultimum literarum suarum paragraphum, in quo me requirit, ut certificem de veritate rumoris de officiali quodam Svecico currentis, de cujus veritate vel optimam informationem dare poterit Excellentiae Vestrae Dominus Straznik, utrum similem a me unquam acceperit requisicionem ; — quid vero ratione Nobilis cujusdam Kinsky nominati, quem ad me Dominus Bonac miserat, acciderit Domina Palatina (cui hoc negotium post abitum ejus suspectum) Zavadkae oraliter repraesentavi, referet, sed ipsum etiam ea qua venerat via, remisi, iterque suum, uti dixit, Skolam versus redux dirigebit ; nec spero Dominos Legatos Gallicos quodam passu a me sine specificatione nominis impetrato abusos fuisse, prouti id Dominae Palatinae fusius declaravi. De reliquo sit Excellentia Vestra persvasa me eundem in res Suae Czareae Majestatis continuare affectum, quae mea erga se studia

et obligatio poscunt. Proinde rogo Excellentiam Vestram, velit me certiore reddere: quae his rumoribus data sit occasio? quod si enim Domini Legati abusi fuissent literis meis passualibus, sciam in futurum, a quo cavere debeam.

De hujatibus novis nihil est singulare, quod mereretur attentionem Excellentiae Vestrae. Germani cum potiore equitatus parte transiere Danubium, cui se etiam Domini Obozni exercitus conjunxit, et etiam Dominus Capitaneus Spiski; quid cogitat? ipse scit: multae tamen sunt rationes, quae me ipsum pro secreto inimico habere svadent. Declaro igitur Excellentiae Vestrae, me in ejus acta ita invigilare velle, ut si re ipsa quid expertus fuero, me vindicare possim, aut Excellentia Vestra qua-Supremus Dux avocatorias expediri faciat, ut ex profugis meis militibus contra scripto datas assecuratorias suas conflatas copias aut in servitium Reipublicae ducat, aut tanquam minus necessarias dimittat; vix enim mihi imaginari possum, quam rationem potest habere eas tenendi? Ego me in favorem Domini Obozni propter considerationem Excellentiae Vestrae retinui, sed jam apertus hostis existens, profecto agam, quod inimici est. His me fraterno affectui suo recomendo.

46.

Károlyi úrnak. 16. Junij. Szerencs, 1709.

Ezen levelemet praesentáló, ennekelötte Társaságunkban lévő Berzeviczi Lajos, maga társa felől oly mocsko: neveket szólván, a mellyet nem comprobálhatott: az kiadott edictumi szerint oly poenát incurrált, az mely által az Társaságtúl mindaddig amoveáltatott, méglen maga nemesi bátorságát az ellenség ellen nem comprobálja, attúl vagy sebet, vagy rabot hozván, avagy pöcsétes testimonialisokot, magával egy próbán lévő fűtisztektúl; melyre hogy alkalmatosság adattassék, a végre küldjük Kegyelmed oldala mellé, hogy mindaddig ott legyen voluntír-képiben, méglen ezen feljebbenlített próbáját véghez nem viszi; — melyre nézve, mindezeknek végbenvitelire adjon Kegyelmed alkalmatosságot neki, és ne kémélje.*)

*) Beniczky G. kezeirása.

47.

Patak, 18. Junij 1709. Károlyi úrnak

Jóllehet az Kegyelmed 15. írott levelében semmi olyvast nem látok, az melyről Kegyelmednek már praevie nem constál resolutióm : hogy mindazonáltal válasz nélkül ne maradjon az Kegyelmed levele, rövideden kívántam Kegyelmednek némely punctumira replicálni. Pápai feledékenységet csudálom, mivel még maga leginkább disputált azon fizetés dolgában, és Albuernek teljes exsolutióját kívánta, assecurálván, hogy újonnan anticipálni fog; de én inkább csak egy részére az adósságunk cambiumot adván, az másikárul assecuratiót adtam, és az mely pénzem még Constantinápolyban maradt: arról cambiumot Pápainak; mindazonáltal, mivel örömmel értem, hogy az Kegyelmed dexteritássa által már ötvennégyezer forinthez lehet reménségünk: Kegyelmed éntüllem ne várjon, hanem Pápaival correspondeálván, effectuálja az mennyiben lehet az dolgokat. Az harminczadosokra mindazonáltal, reméllem, hogy csak úgy iratott Kegyelmed, hogy privilegiumok szerint vegyék meg az harminczadot, — mert resolutióm is ez volt.

Csenádhoz brigadéros talám nem fog kívántatni, hanem Ditrik alkalmas leszén Pápai János mellett, és az correspondentiát folytathatja. Az erdélyiek iránt való intimatoriákon nem tudom mit ért Kegyelmed? mert az tanácsuraknak már intimáltatott, az vármegyék és szélek iránt pedig Kegyelmed opinióját vártam: mikorra és hová insurgüljanak? mert most enni nem kérnek, és így elébb jobb élésekrül rendelést tenni, mintsem insurgáltatni. *)

48.

19 Junij, Sáros-Patak, 1709. Rádai Pálnak.

Az Kegyelmed két rendbéli tudósítását azon a földön forgó dolgokrul kedvessen vettük, s hazájához való szíves indulatjának tulajdonítjuk az közhírekből indult türhetetlenségét, az mely által ösztönözni kívánná a tiszteket az ellenség ellen való operatióra, mellyekrül, hitesse el Kegyelmed magával, hogy mink is feledékenek nem voltunk, sőt e napokban Kasssára excurrálván, megvizsgáltuk vala: miben légyen az hadak álla-

*) Pongrácz Gy. írása.

potja? és akkoron egyszersmind informáltatván magunkat Ebeczkinék instructiójáról is, úgy tapasztaltuk, hogy mindenek praevia conferentiánkban tett dispositióink szerint effectuáltattanak.

Bottyán szíves indulatjában kétségünk nincsen: de mivel az commandóban sok confusiókat szokott okozni, az melyeket az elmúlt télen is tapasztalhatott alkalmasint nemes Nóg-rád vármegye, — a végre subrepartíaltatott a brigadírosokra az commando, és az orderek is confuse láttatnak menni, hogy őtet is ne disgustálván, pro occurrenti necessitate hasznát vehessük; mert tagadhatatlan, hogy az külső occurrentiákat, az melyektől bódogulásunkat nagy részént várhatjuk, jól megfontolván: ezen campaniát nekünk nagyobb praecautióval kell folytatnunk, mint akármelyikét is, hogy tudniillik csak particularis confusiók által is, az felőlünk fenntartott külső fejdelmek opinióját, melyet tavalyi campaniánkkal nagyon megcsonkítottunk, teljességgel el ne veszítsük. Melyre nézve az e végre formált ideától könnyen nem recedálhatunk, az melyet kevesen tudván miben legyen? sokaknak visszatetszik az dolgok folytatása, — negligentíának s confusiónak tulajdoníttatnak mindazok, az melyek ex preeconceptis rationibus történnek. Sok dolog könnyő volna magában, ha az universalis circumstantiák és fogyatkozások nem nehezétenék. Nem csudáljuk, hogy kiki testinek azon részére tenné a flastromot, a hol fájdalmot érzi: de rossz borbélynak mondatnék az, ki a sebek mérgét megvizsgálván, és mindenikire egyszersmind flastromot nem ragaszthatván, s az patiens akaratján indulván, oda nem applicálná, a hová szükségesebbnek ítéli; melybe hogy mi is ne essünk, jöllehet az közhírek szerint nekünk is vólt minde-nekről informatiónk: Kassáról mindazonáltal Ebeczkinék adott instructión kívül is mindenüvé expediáltuk emberinket bizonyos instructiókkal és punctumokkal, az ellenség állapotja szorgalmatossabb megvizsgálására; kik is visszatérván, teljes tehetségünkkel azon leszünk, hogy az alkalmatosságot el ne múlassuk. Azalatt pedig az apró portázás és az ellenség infestatioja ugyan csak meg nem szűnik, melyet magam sem hiunik, ha az ellenség intercipiált leveleiből nem látnám folyását, s abból concludálom, hogy mivel nagyobb részei azoknak

parancsolatokon kívül történnek : az hadaknak széledése inkább annak tulajdoníthatik, mintsem az bagázsiajának és otthonn való lézengésének.

A szegénység panaszit én valóba fájdalmas szívvel értem s tapasztalom : de még fájdalmasabban azt, hogy már némelyek még az panaszt is haszontalannak vélik lenni, nemhogy az orvoslása reménségével táplálnák sérelmeket ; melyre nézve, noha azoknak megvizsgálását Kántor Istvánnak megparancsoltam vala : Kegyelmed is mindazonáltal fáradozzon benne, mert az következő inquisitio alkalmatosságával is leginkább azokról kívánnám formáltatni az deutrumokat, az mellyekből prae-vie is csaknem bizonyosok lehetnénk ; mellyekről továbbis várjuk az Kegyelmed informatióját.

49.

Eadem. Bottyán Jánosnak.

Az Kegyelmed adjutántja által küldött levelét vettük, és tovább is nagy kedvessen értettük az Kegyelmed hazánk szolgálatjára való felindított buzgóságát, egyszersmind némelyek visszavonásáról adott informatióját is, és hogy Főgenerális kedves atyánkfiátúl kiadott orderekben világosítást kíván. Mi azoknak continentiaját, igenis, jól tudjuk, s nem is csudáljuk, hogy Kegyelmed tűrhetetlen, és az ellenséget, melynek erőtlenségét láttatik látni, nehezen szenvedni előtte poczkázni ; de mivel hazánkhoz való kötelességünk, se az hadakozásnak rendi s állapotja nem engedi, hogy mi is csak azokra tegyünk reflexiót, az mellyeket Kegyelmed lát : hanem az egész ország külső és belső dolgaira kell reflexióval lennünk, — ne gondatlanságunknak tulajdonítsa Kegyelmed, ha maga jóindulathúl származott ilyekezeti hertelen nem secundálunk ; azalatt is mindazonáltal Ebeczki István brigadéros hívünknek megparancsoljuk, hogy az Kegyelmed caractere praejudicuma nélkül járjon el instructiójában, és mihelyest minap Kassán létünkben Kegyelmedhez is expedialt curirunk megtér : bővebb és világosabb orderünk által fogja Kegyelmed megérteni szándékunkat. Eddig is se az én, se az Bercsényi úr orderiben feltett clausulával : hogy Kegyelmed mindazokat kövesse, az mellyeket hazafiúságához képest kötelessége hoz magával, nem egyebet értettünk,

hanem, hogy addigis az particularis portákat és csapdozásokat kövesse el az ellenségén, méglen formalissabb operatiókhoz kezdhetünk; mert az időn és az hadakozásnak szokott fogyatkozásin ha erőt kívánok venni, — nagyobb kártúl tarthatunk, mintsem hasznót reménnhetünk. Mivel peniglen az hadakozásnak conjecturái óránkint változnak: Kegyelmed mindenekről únasíntalan tudósítson bennünket, és embereit, portáit szüntelen jártatván, minden tehetségével azon légyen, hogy bizonyos hírekről tudósíthasson, — s Nógrád várának építését szorgalmaztassa. *)

50.

Patak, 23. Junij 1709. Károlyi Sándor úrnak.

Tegnapi napon vettem Pápai Gáspár levelét, melynek extractusát ímé includálok Kegyelmednek, az melyben alkalmas consideratióra való dolgok vannak. Az első punctumban az kárloczi határokat feszegeti: mert az athnámé punctumiban az van feltéve, hogy az békesség punctumi szerint maradjanak meg az ország határi, ők penig Pápainak Budát, Egret emlegették, noha Pápai oly ítélettel volt, hogy az Szerémséggel meglelégesznek, melyről nékem semmi consideratióm nem volna: de amarra nem resolválhatom magamat, kivált az ország cousensusa nélkül, mivel a nélkül is kigyün az arnótság, mint fizetésre fogadott had.

Az margai sáncz, az mint látom, csak praetextusok, hogy erőnket megláthassák: mert se ott fogasabb hely nem kívántattott annak kinyilatkozására, s attúl félek, hogy már evvel semmisem telik az váradi operatióbúl; most mindazonáltal ott lévén Bagosi, az ki is, úgy vélem, ért az sánczokhoz, az mint discursusábúl vettem észre, annak építéséhez kezdhetne: csak segítségére küldené Kegyelmed Szent-Iványinak egy incsinér kapitányját, a kinek delineatióit én láttam, s ezzel az praxisban is belékap, — csak már az tisztekről s kalahúzókról tegyen Kegyelmed dispositiót. Írjon mindenekről Pápai Gáspárnak, az kit is Kegyelmedre relegáltam egészen az dispositiók tételében.

Egynehánszori levelemben elfelejtettem megírni Kegyelmednek, hogy mivel sok fegyvertelen reclutái vannak az Ke-

*) Beniczky Gáspár kezeírása.

gyelmed keze alatt lévő gyalog corpusnak : igen akarnám, ha azokból completálhatnám Fervil és Bonefusz regimentjeinek egy részét. Az innekő corpus igen elmaradt az reclutázásban, a mint mustráiból látom ; mennyi fog kitelhetni penig? — elvárom az Kegyelmed tudósítását, hogy az fegyvert és az muntírt elküldhessem velek együtt.

51.

Patak, 24. Junij 1709. Pápai Gáspárnak.

Kegyelmed 3. Junij datált levele nem tudom micsoda alkalmatossággal hozattatván az Pest elein vigyázó hadainkhoz, tegnapi napon hozzám küldtetett ; melyből látjuk :

1. Az Kegyelmed levelének első punctuma szerint, hogy tovább is elébb akarja az passa megtudni túllünk : mit ígérünk? hogysen magát kiadni : mit kíván? melyre mi sok okokra nézve nem léphetünk. Melyre nézve adja Kegyelmed elméjére, hogy ez szabad ország s nemzet lévén, túllünk annyira nem függ, hogy mindenkor azt cselekedje az mit mi akarunk, se magunknak egyedül végezni fölöle nem lehet, se publicumra bocsátani ; melyre nézve, ha sincere akar velünk bántani az passa: adja ki az Porta elméjét, hadd tudhassuk elébb alattomban kormányozni az elméket, — mert ez különben nem is lehet, mivel, hálá Istennek, még nincs kötél az nyakunkon !

2. Az margai sáncz iránt hüvebben fog Kegyelmed tudósíttatni Károlyi uram által, az kire egészen bíztuk az arnótok kihozatását és fizetését, kezénél is van már az fizetésekre rendeltetett fundus ; de tagadhatatlan, hogy ennek építése és megtartásánál nehezebb dolgot nem kívánhatott túllünk az passa, ki is, hihető, csak azért cselekedte, hogy erőnket tapasztalhassa : mert ezért még az erdélyi némettel, úgy fordulhat, meg is kell harczolnunk, és ez miatt talám még Várad obsidiójára tett dispositióinkat is meg kelletik változtatnunk.

3. Tudjuk, hogy ezen fog kapni az passa, és talám Kegyelmednek azt felelni : ha Váradot obsidiálni lehet túllünk : mért nem Aradot? mely kevesebb erővel mehet véghez. De arra azt felelheti Kegyelmed, hogy Váradnak közelebb való léti és az communicációnak meglehetősége superálja minden egyéb difficultásokat, mellyek miatt nincs mód benne, hogy Aradhoz

avagy Szegedhez kezdheessünk, kivált mivel az passa is declarálta, hogy oda nekünk munitióval nem succurrálhat.

Az sietségben fogyatkozás nem lesz: mert eddigis meg kellett próbálni hadainknak Tót-Váradját, és ha mód lesz benne: azonnal hozzákezdet Károlyi uram az munkához; ha nem lesz, — megírja Kegyelmednek.

Albuert assecurálhatja Kegyelmed nevünkkel, hogy fizetésében nem lesz fogyatkozás, sőt ha Constantinápolyban superflue lesz pénzünk: kívánsága szerint kezéhez fogjuk szolgáltatni, — melyről következő alkalmatossággal magának is írunk. *)

52.

Sáros-Patak, 25. Junij 1709. Károlyi úrnak.

Tegnap iratott levelemben elfelejtvén az Kegyelmed 20. Junij irott levelére való válaszat: midőn ahhoz készültem volna, 22. írottkönyvecskéjét is vettem. — A rácz hírért van baja az udvari kapitánynak, mivel az, a mint Sötér írja, ötülek eredett, kik is megijedvén a pünkösdi processiók-járó kocsikon, dobbal, zászlókkal czékázó ráczok látásátúl: elkezdték a szaladást, és per consequens ennek büzitül, mint a hakszakál a flüstitül, megijedvén a gulya, — széltfutott, kiáltott, irkált-firkált, a Tisza két oldalán lévő helységek hasonlót követvén.

Igen akarom, hogy Kegyelmed resolutióimot idein vévén, maga szokott serénysége szerint nyúl a dolgokhoz, melyekben nagyobb lumient vehet Pápai utolsó levelének extractussából, a melyet Kegyelmednek minap megküldettem; s azóta is sokat gondolkoztam felőle: hogy lehetne mind a kívánságnak, mind feltett czélyunknak eleget tenni? — de mégeddig nem valának gen sűrő villámlási; melyre nézve várom az Kegyelmed válaszsát a feljebbemlített levelemre.

Az erdélyiek iránt majd bővebben ugyan beszélek Eötves Miklóssal: de minden ceremonia nélkül, széltében kell folytatni az dolgokat, az mint tudniillik ítélik legjobbnak lenni; mert Csáki István is kéntelenítettett magát innen absentálni az hadak fogyatkozása miatt, melyről magamot informáltatván, bővebben írok Kegyelmednek.

*) Pongrácz Gy. kezeirása.

Noha minden tehetségemmel azon voltam s vagy ok is, hogy véghezmenjenek a számadások: de az vármegyék deputatuzzi nemléte miatt, csak úgy látom, sicut erat in principio: et nunc, et semper; melyre nézve ha tovább is folytatja nem lehet, ha re infecta is, inkább hazaküldöm Eötvös Miklóst.

Szemere, Bessenyei már elmentenek, a mint leveleimből megérthette Kegyelmed; in quo statu? nem tudom, de még panasz nincsen ellenek, hogy kevesen volnának. Az vice-kapitány eránt kétségkívül fogja Kegyelmed Méltóságos Főgenerális úr választást venni, — mivel ő kegyelmének adatott autoritás a vice-kapitányok resolútiójára.

Igen akarom, hogy Kegyelmed kezdette maga vármegyéjében az istenes példát a communis inquisitioja által; és mivel az egész vármegyében több példa Hadadi Györgyénél nem találhatott: talám én is, Krisztus urunk példáját követvén, újjommal írok a földre; ha peniglen ugyan tovább is meri Kegyelmed reávetni a követ: másokkal együtt törvénye, igenis, Kegyelmednek incumbál: mert őbesterségét csak az Kegyelmed mustralis tabellájából láttam meg, azon kívül nehezen hiszem, hogy decretalis tiszt lett volna.

Az Bihar vármegyei jószágok iránt megvallom, csak minap Munkácson létemben az Rédei-familia dolga occurrálván, vizsgáltuk meg jobban az maros-vásárhelyi gyűlés actáit, az mellyek hasonló az magyarországi végezésekhez, hogy tudniillik: valakiket ex actuali possessione exturbált volt a fiscus, azoknak visszaadattassék a jószág, — mellyet comprobálván előttünk Bagozi: neki is hasonló resolútiója lészen.

53.

26. Junij, Sáros-Patak, Gróf Mikcs Mihály úrnak. 1709.

Az midőn Kegyelmed kijövetelit naponként vártam volna: Lázár Ferencz által 11. Junij írott levelét vettem, a melyből nemcsak eddigvaló késedelmének okát értettem, de hasznos fázadozásit is azon dologban, az mellyet a szomszéd országban lévő urakkal is conferált, kiknek, úgy látom, vagy nem mondotta, vagy nem tudta válaszat kimondani ez elmúlt télen tülek hozzám küldetett Draguly papja, mely által azon kérttem vala őket, hogy semmitse praecipitáljanak mindaddig, az még

külső országokba munkában lévő dolgainot véghez nem viszem, kivált azon hatalmasságnál, a kitől függ ezen dolog, és melynek segítsége kinyilatkoztatását naponként remélhetem. Mert nekem ezen dolgot pénzzel (a melyre az hadakozásban nagy szükségem vagyon) kezdeni, annálisinkább continuálni nem lehet; hogy peniglen más úton és fundamentumokon épített barátságában securus lehessek: előbb aztat belé kell ugratni az munkában, s ettől függ minden késedelem, és e miatt resolutiómat ki nem adhatom: mert az Istentől vállaimra tétetett országok terhei elmémet, erőmet idétlen munkájú dolgokra osztani s fordítani nem engedik; ezen materiában penig akármennyit hizelkedjenek magoknak, de más patronust hejában keresnek, nem azért, hogy erőmmel dicsekedném: de azért, hogy ezen dolgot üzni és keresni senkinek nállamnál nem hasznosabb, se nekik nem alkalmatosabb, melyet Kegyelmed bővebben adhat elméjekre. Tudom ugyan magam példáján, mely nehéz ebben az várakozás: de az is jobb az idétlen gyömölesnél, kivált mikor jó reménységet nyújt.

Az mi az Kegyelmed kijövetelét illeti: Kegyelmed jól tudja s Daniel Péter által tett izenetemből büven meg is értette, hogy aztat nemcsak országom hasznára, de Kegyelmed maga előmenetelére nézve is leginkább kívántam; látja Isten, én tudom, mely keservessen érzem bújdosó sorsokat: de kivált magok szíves elméjek gyengeségétől eredett idétlen félelmeket. Mi haszna a Portát s a vajdát importune azért üntatni, a melyeket mind megígérték, s mind eddig megmutattak; mert, ha hasonló dolog történnék országomban: én is hasonlót követnék. Fel kellett volna egynéhányat az parancsolatomon kívül kóborló s praedálók közül akasztatni: ezek nem következtek volna. Én ugyan Constancinápolban írok ezen dolog felől: de tudom, az lesz a válaszom, hogy mért nem ülteket vesztég, senkisem bántotta volna őket. Ha azért Kegyelmed, nyughatatlankodó panaszokat felretévén, tovább is resolválja magát az kijövetelre: hagyja azt ott commadójúl, a kit legjobbnak ítél, melyre ezen levelem által teljes authoritást adok Kegyelmednek, sőt még Daniel Péter továbbvaló bennmaradását is nem ellenzem, ha Kegyelmed szükségesnek ítéli lenni, — de pénzzel nekiek absolute nem succurrálhatok.

Sáros-Patak, 30. Junij 1709. Kray Jakabnak.

Kegyelmednek egynehány rendbéli levelét vettük: de mivel az utolsóhul úgy vesszük észre, hogy ezen levelünk is Kegyelmedet talám útjába fogja találni, mindenekre rövideden replicálom. A mi legelsősdszer is a posztók dolgát illeti: azokat igenis, Missuna kihozta, de azon magunk számára kívánt bélést és materiákat, hihető, elfelejtette Kegyelmed. Már ezen posztóknak kifizetését Missunára assignáltuk pro certiori fundo, és így ezekre rendeltetett fundus az Kegyelmed továbbvaló erogatióira fog fennmaradni; és mivel Viski azt írja nekünk, hogy az bort 50 frton Skólyán eladhatja: nem capiáljuk, hogy Lengyelországban árost nem talál Kegyelmed. Missuna kijöven, maga megsértődését bőven declarálta előttünk, mellyeknek minekelötte teljes hitelt adjuk: Kegyelmedet is kívánjuk meghallgatni. Azt ugyan tapasztaltuk, hogy valóban könnyen készült a számadáshoz, mellyet (hogy jobb fundamentummal véghezmelessen) továbbra halasztottuk, az alatt is specificatióját azon számadásoknak a végre includáljuk, hogy Kegyelmed kézalatt jobb informatiókat vévén, tudósíthasson bennünket; bizonyos okokra nézve mindazonáltal úgy kormányozza Kegyelmed az dolgot, hogy ezen specificatiónak megküldése ki ne nyilatkoztassék említett Missuna előtt, s Kegyelmed is moderálja úgy az dolgot, hogy kedvetlenségekre ne fakadjon; mert ha szintén eddig hasznót nem hajtott is, de mindeneknek módja s rendi szerint kell véghezmenni. Nem tudjuk, mi okbúl kellett Kegyelmednek az aszúszöllő- és közborokat tülle megvenni, Lublínban hurczolni? mivel jól tudhatta Kegyelmed, mennyiben kívántuk feleségünk expensáit compendiálni, a ki mostani állapotjához képpst ezen drágán vett borokon kívül el lehetett volna; sőt ha még el nem költek volna: adja el Kegyelmed annyi pénzen, a mennyin vette, s contentálja Missunát.

Miben légyen az ilyvói háznak árendálása? arról Kegyelmednek újabb tudósítását nem vettük, noha, ha szintén feleségünk oda nem menne is lakni: de pinczéket szükséges lésszen ott tartanunk, mert mivel továbbvaló intertentiójára készpénzbéli fundust tettünk: mind egy költségünkben fog

állani, akárhol lakják ; és borainkat a végre akarnánk beszál-
lítottatni, hogy ottan könnyebben fordíthatnánk pénzre. Ha lehet-
séges leszén tehát, pinczéket inkább valamely kalastromban
fogadjon Kegyelmed, hogy nagyobb securitásba lehessenek
boraink, — a mint is, ha késni találma, mindezekről tudósítását
elvárjuk.

55.

Eadem et inde. Nedeczky Sándornak.

Alkalmas időtől fogvást Kegyelmednek az reábízott dol-
gokról semmi fundamentalis informatióját nem vévén, nem ré-
gen érkezik az Kegyelmed Ilyvóból írott levele, melyből mégsem
tanulhattuk ki elégségesképpen eddigvaló késedelemnek okait,
az mely valóban helytelenül esett: mivel ha Kegyelmed félre-
tette volna sok praecautióit és subtilitássit, — régen continuál-
hatta volna útját, melyben absolute kívánjuk, hogy ezentúl
késedelem ne történjék.

Valóban, nagy csudálkozással értettük, hogy Dasko uram
semmitsem tud a négyezer timfárul, mellyeknek fizetésében
assignáltuk a borokat, és ugyanazoknak contentatiójárul any-
nyiszor requirált Szinyavsky uram, az asszony is ; mivel mind-
azonáltal már ezen dolgot neki declaráltuk: minden úton-
módon azon légyen, hogy kezéhez adattassanak assignált bo-
raink, és ha Szinyavsky uram vagyis az asszony fizette volna
meg Talabának azon négyezer timfát: azon pénzt felvévén
Daskótúl, exolválja, s emennek assignálja a borokat ; ha penig-
len se emez, se amaz Talaba quietantiájával nem edoceálná
az pénznek letételit: úgy is Daskó uramtúl felvévén, maga
költségére megtarthatja Kegyelmed, s nem is lesz már szük-
séges ezen pénzt Talabának kifizetni.

E mellett adjuk Kegyelmednek tudtára aztat is, hogy a
czárnak Flug nevű generálissa Moldva s Havasalföldre vévén
útját, Erdélyből írott levele által requirált vala, hogy Német-
országban lévén expeditus, neki passust adnánk, de az minis-
teriumtúl semmi levelet nem küldvén: Kegyelmed által lett vé-
gezésünk szerint privatum dolgában utozónak ítéltük lenni, és
dolgaink, akkori conjuncturáink szerint méltó suspicióban vé-
vén Moldva s Havasalföld felé való kerülését: az passusnak

kiadatását denegáltuk vala; hanem pünkösdi tájba újonnan megküldvén Golovkín és Mencziko urak leveliet, az passussát azonnal expedíáltattuk, és késértetését Károlyi úrnak committáltuk; ő mindazonáltal nemhogy útját a mellett continuálta volna: de még eddigis Erdélyben késik, nekünk penig Moldvából bizonyossan megírták, hogy expressus curíriát expedíálta volna a czárhoz, oly panaszszal, mintha a passus denegatiója miatt történt volna késedelme, kétségkívül ellenségünk ingerléséből, hogy ezzel bennünket az felséges czár udvaránál discreditáljon; melyre nézve szükséges, hogy Kegyelmed erről nemcsak Daskó uramot informálja, de Golovkín és Zafiron (így) uraknak is írjon felőle, hogy késedelme nekünk ne imputáltassék.

Az dánus hadaknak bizonyossan értettük, hogy ordere legyen az kimenetelre: de fizetéseket praetendálván a császártól, mégis Csallóközben késnek; Kegyelmed azért disponálja tovább is Daskó uramot, hogy secundálja informatióival az dániai király irántok tett projectumát, hogy azon hadak mentülhamarább vitessenek ki az országból.

Mivel innen rövid nap alatt oly dispositiókkal fogjuk expedíálni Ottlik Pált, hogy a feleségünk közelebb való jövetele acceleráltassék: az mostani sokféle conjuncturákat tekintvén, és kiváltképpen az mostani Jaraszlóban történt casust, bátorságos megmaradására Zamosnál jobb helyt nem találtunk. Kegyelmed azért requirálja nevünkkel Szinyavsky uramot, hogy Zamoisky urnak oda való recipiáltatásáról írna. a kinek mik is Ottlik Pál által írtuk, és ha szükséges volna, küldene valami comitivát az melylyel Lublínból odakésértetnék.

Kegyelmed de reliquo járjon el, mentül sörényebben és jobban lehet, az instructiója szerint való dolgokban, és menetelről idein tudósítsa az mosqua udvart.

Itt még a hadakozás mind a két részről igen csendesen folydogál, s éppen most hozák szaporán híret által a Dunán az Duna melléki parasztemberek, hogy az túlsó hadainknak nagy győzedelme volt az ellenségen, — melynek confirmatióját és particularitássit óránként várjuk. *)

*) Beniczky G. írása.

56.

Patak, 2. Julij, 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 26. Junij írott levele után mind vártam volna tudósítását Bagosi és Szent-Páliék felől, s ugyanazért halasztottam írásomat; de látván, hogy Kegyelmed is bizonyosabb hírekre várakozik: leginkább az recluták iránt való punctum ösztönözött az válaszadásra. Még positive mennyi kellessék? csak e napokban elvégezendő mustrájok után fogom megtudni, a mint mindazonáltal conjecturálom: ha hatszáz lenne is, nem lesz igen sok; de mi haszna, hogy sokat emlegetett: attúl félek, hogy még jobban eloszlik azon szépen összevegyült hajdúság, melyre nézve inkább írja meg Kegyelmed: mennyi telhetik ki onnan az regimentek notabilis fogyatkozása nélkül? — hogy tudhassak idején dispositiókat tenni az többirül.

Nincs kétségem benne, hogy Kegyelmednek már eddig van hírével az pestisnek Poroszlóig és Átányig való elhatása, melly Isten látogató ostorátul valóban tarthatunk.

Többet akartam volna írni Kegyelmednek Pápai Gáspár és az margai sáncz dolgárul: de időm nem lévén reá, azt csak elhallgatom.

57.

Bercsényi úrnak. S.-Patak, 13. Julij, 1709.

Csakhamar egymásután két rendbéli levelét vévén Kegyelmednek: az 11-ik datált hamarabb érkezék az másikánál, melybül Csáki Mihály, ítéletem szerint, portájának hírét olvastam inclusájából; bárcsak már egyszer valaha tanulhatnák meg commandérozó tiszteink: miként kell elébb az ellenségnek dolgát kitanulni, minekelőtte ellenek operálni kezdenek? De ha az szót kár rájok vesztegetni, — annálisinkább az írást.

Kassa munkája, igen örömmel értem, hogy progrediál, s reméllem is, hogy Kegyelmed téssen olyan rendelkezéseket, a mellyek által continuáltatni fog ez az munka.

Nagy háládó szívvel tapasztalom az Kegyelmed sincera declaratióját, s való is, hogy én azon dolgot mindenkor úgy véltem: de az sok gondolkodások és discursusok között nem tudtam, miben határozta meg Kegyelmed végsőképpen elméjét? odafel penig miképpen írtam ezen materiában? utolsó levelemben megláthatta Kegyelmed.

Az muskva curérokát majd útokra bocsátom ; való, hogy az utolsó meghozta az berlínyi levelemnek válaszsát, mely is originálissa vala az Clement levelének, az melyről utolsó levelben emlékezetet tettem vala.

Örülök, hogy fördésének jó hasznát érzi Kegyelmed ; kívánom, hogy Kegyelmedet erősítse az következő operatiók kezdésére !

Lubumerczi szökött inassa examenjét, igenis, helyesen rendelte el Kegyelmed ; nem is praetendálhatja visszaadását, míglen embereinket vissza nem adatja. Ha magát resolválja cum praevia assecuratione de non extradendo, — talám jó volna az nénjéhez küldeni.

Az novitargi hadak iránt magam is megegyezett ítéletben vagyok Kegyelmeddel ; bár bé ne telnék az lengyel segítség iránt való opinióm !

Kántor István secretariusom megtérvén azon kézalatt való collateralis inquisitióbúl, a melyet rábíztam vala, mit vitt véghez ? ímé, munkáját includálom Kegyelmednek ; mely nyomorgatási az szegénységnek mivel nagyobb részint az vármegye tiszteire nyilatkoztatnak ki : csak most látom, mely nagy oka vólt az udvari kapitánnak az panaszra, hát még in Medvesallya ? ! Szükségesnek ítélem azért, hogy Kegyelmed ezeket Dániel úrnak (Eszterházy) transmittálván, hozzattassa helyére ezen éghen kiáltó nyomorgatásokat.

Pápai levelének copiáját is a végre includálom Kegyelmednek, hogy az athnámé punctumi iránt vehessem opinióját : hogy ha ugyan csak in prioribus terminis maradjunk-e, vagy menjünk ad particularia ? Clement ugyan az egész aleatusok nevével igen kér, hogy ne praecipitáljam ezen dolgot, legalább ide való gyöveteléig.

58.

S.-Patak, 15. Julij. Gróf Bercsényi úrnak.

Egymásután sűrűn vévén az Kegyelmed levelét, tegnap s tegnapelőtt is, — az elsővel compareála az szakállós elefánt, melynek dolga már magában eligazodik, Riviernek sem leszen kára. Vannak ugyan azon levélben némely hadi operatiórúl

való dolgok is : de mivel ezekről bővebben ír Kegyelmed az subsequens két levelében, — azoknak válaszulására térek.

Tagadhatatlan dolog, hogy jobb projectum nem lehet az Kegyelmed villámlásánál. Zólyom, Zsilíz, Liptó egyszersmind így megpróbáltatnék, és ha nem egynek, talám másnak lehetne sikere, cum securitate menne véghez ; de elhitettem magammal, hogy azért nehéz Kegyelmednek magát valamire resolválni, hogy az midőn az hadak subrepartitiójára jutott : maga is általlátta, hogy úgy járt mint az szabó a ki az Kegyelmed nadrágát csinálta vala, melyből végtére süveg sem telék tódózás nélkül. Melyre nézve, mivel ezen első próbátul sok függ, a melynek szerencsésjéül mind az hadi, mind az békesség következhető dolgai folyhatnak : ne kíméljük az posztót egytül, hogy legalább jó süveg, fódás nélkül teljék belőle ! És mivel az ellenség constitutiójára nézve mindegy : akár Liptóban, akár Zólyomban, akár Zsilíztt mehessünk valamire, — én is az liptait legkönnyebnek s lehetőbbnek vélném megpróbálni, úgy tudniillik, hogy Csajági brigádáját is a többihez hozattatván, inkább avval, mintegy hátuljáróval oltalmaztatnám az Zólyomtól Liptóban menő passusokat, mintsem Zólyomnak küldeni ; mert azokat máskint is felettébb szorosoknak hallván lenni, magok után annyira elronthatnák és bévágathatnák, hogy napok kelletnének kitisztításokra, az mely alatt eljárhatnának hadaink felvett szándékokban. Ebből mindazonáltal támad azon kérdés, hogy ha az liptai sánczon nem succedálna próbájok : hátok megett az utakat elrontanák, hova mennének ? De mintegy lehetetlennek látom lenni, hogy az könnyű gyalog hadaink Liptó és Breznyó között ösvényeket nem találhatnának magoknak : éppen nem imaginálhatónak látom, hogy ne succedáljon próbájok Liptó ellen, melynek bizonyosabb völtára való nézve ha Rivier szükségesnek ítélné lenni : Csáki Mihály, az ki az lovassal szemközben menne, vagy egy batalium gyalog kísérése alatt vihetne magával könnyű munitiót, avagy ha e nélkül is véghezmehetne, még jobb volna ; ut tamen nihil inpraevium relinquatur : ha ezen próbátul egy része éppen elmaradhatna, még talám jobban esnék, ne subjiciálnánk egy fatumnak az egész gyalogságot, az mely kétségkívül in illo casu nemcsak passust fog magának találni, de még vadkecskévé válik, s

mégis hazamegyen ; — már ennél rosszabbat s többet praevidiálni nem tudok, az mely ellen kellene cautelával élni in hoc casu, hanem relegálom Kegyelmedet a Sibilla könyvének tizedik punctuma szerint : menj Györki Pálhoz Csetnekre !

Az mi már maga az Kegyelmed addig való subsistálását illeti: maga helyes ítéleti szerint Szécsénnnél jobbat nem látok. hacsak pro exercitio suorum pedum a hegyeket nem akarja Kegyelmed hágni az hajdúval. Szécsénben is mindazonáltal, tábora nem lehetvén Kegyedmednek, felettébb sokáig ne subsistáljon: hanem conferentia és hertelenséggel vett leveleim praetextusa alatt visszatérvén, betegedjék meg Rima-Szombatban, közép helyütt, onnan mindenüvé ráérkezik az ágybúl. Ezt bizonyára tréfából nem írom ; s tudom, hogy Kegyelmednek nehéz lesz elkövetni, — de csak nem látok ennél jobbat mostani statusunkhoz képeest.

Stupaszkinak életét se meg nem engedtem, se meg nem sententiáztam ; legyen elébb törvényje, — azután instáljon gratiáért.

Az hadi tiszteket kezességre szoktatni se jónak, se rendinek, se illőnek lenni nem látom ; melyre nézve csakugyan jobb lesz időt kerestetni az hadi bíróval Rétei János törvényje revisiójára.

Ebeczki lármájából látom : egy extremitásból az másikára jutottak brigadérosink ; recedálni okosan, szégyennek tartják, szaladni szokásnak. Valóban, malum in civitate, etc. consuetudo dicitur. Hiszem, ha azon pletka-hír igaz : ódalolva is elmehet mellőle, — még conceptusokat csinál az ellenségnek.

Már azért, hogy az Dunántúl valók segítségének reflexióira térjek: azok reménségének neveltetését nemhogy haszontalannak, de mindenkor szükségesnek láttam lenni ; de kétséges voltam benne, hogy ez véghezvehessen az udvari hadam az táján lévő subsistentiájával: mert nyilván kiadnánk magunkat az ellenség előtt, hogy arra szorúltunk, az mely még oldalam mellől nem szokott vala eltávozni. Melyre uézve soha Bottyánnál jobbat ki nem gondolhatott volna Kegyelmed, a kinek az rácz előtt híre, az parasztság között esmerőssége, s vízi esze nagy vagyon, s az pestistől semmitsem fél ; melynek megerősítésére adok ordert Mariássinak, a ki felettébb is tud

vélle bánni, s már az Duna mellett praeceptora is vőlt, hogy mihent orderét vészi: azonnal menjen ; és mivel az váradi operatio úgyis halad, s Babócsai iránt való scrupulusok tollálattnak, személyére Kegyelmednek szüksége vagyon, tartsa meg Kegyelmed hadastúl. Ordódit cum Zay Rakomozhoz küldöm, a honnan Károlyi is elviheti, ha szüksége lesz reájok, s hozzám is közel lesznek. Bottyán spiritusát nem látom helyesnek hogy neveljem különb orderrel: hanem csak azt írom neki, hogy az mely rendelést tettem felőle Kegyelmed által, ex speciali personae confidentia cselekedtem, cum similibus, etc.

Pápai Gáspár leveléről talám eddigis más opinióban vagyon Kegyelmed, ha az tegnapelőtt éczaka curér által expedált levelemet vette. Melyre nézve, ha ugyan csak az emeticumra rászorítunk, igenis, legjobb azon dosisban bevenni, az melyben Kegyelmed javallja, — mert bizonyára én is csak úgy szeretem az törököt, mint Kegyelmed.

Az operatiók kezdésére a lengyelt ne várjuk: mert ha jól foly dolgunk, amannak is többet fog tenni az füsti az ellenség előtt; mivel sine illo bene, cum illo melius. Ha szerencsénk nem succedál, — secretumban marad az reménség.

Rédei Mihályt harmadnap múlva, Steszlit, mihent gyű, ha pestises nem lészen, elküldöm Kegyelmedhez.

59.

S.-Patak, 20. Julij, 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az minap küldött curérom által vettem az Kegyelmed válaszsát Clement levelére; melyben teljességesen megnyugodván elmém, igenis, az szerint kívánom folytatni azon negociatiót, s nagyon praemálni általa az aleatusokat: de praevieclanda assecuratione effectuationis praemissorum; s nagy szerencsénkre látom lenni az nagyhírű tractának interruptióját, melynek valóságáról Bonak is tudósította már az vén követet. Hihető, meghallotta az franczia király azt, az mit Kegyelmed mondott felőle itt Károlyi előtt s előttem: azért rumpálta; de akármiként legyen, s miért történt? remellem, nagy hasznunkra lesz. Az prussiai udvar dolgát, írja vala Kegyelmed, hogy nem érti Augustus iránt, noha annak értelme könnyű:

mert az mint már régen kitanultam az dolgot : eleintén ugyan aleatussa vólt, — sok hitetlenségét látván, fenthagyott rajta ; az minthogy ha manuteneálni láttatik is : csak azért cselekeszi, hogy nincs még más, az ki manutentiojával bosszút állhasson az svecuson. Az több dolgok ezen materiában ad coram valók ; elég az, hogy fient ista, palam cupient et in acta referri. Ezt már Kegyelmed így értvén, explicálja nekem is az Talaba aenigmáját ; ehhez Kegyelmednek kell tudni aztat is, hogy az czár Pruckental nevű tisztit Augustushoz oly declaratióval küldötte, hogy ha tíz nap alatt nem indul, mellyet néki ott kell megvárni, szakgassa össze az tractatust, s térjen meg. Ezt Sinyavszki uram jó ideig tartóztatta maga mellett : hihető, hogy időt nyeretessen Augustussal, — de most már béküldötte, s Denhof is bément két-három lengyelországi úrral, ad invitandum ; quid fiet ? — tempus docebit.

Potoczki hada felől nem írok Kegyelmednek : mert mivel Kegyelmedet Eperjesről informálta Okolucsányi, Kegyelmedtől várok. Sok az pénz, több hasznát vennők, ha dohányfüstért adnók, mintsem lengyel füstért, — de már abbanhagyni is nehéznek ítélem ; várom azért az Kegyelmed opinióját. — Belső dolgainkra térek.

Nehéz combinálnom az Kegyelmed levelét és Ebeczkitől vett informatióját az Bottyán 16. írott levelére : mivel Kegyelmed azt írja, hogy felment az zsilízi lovas német, amaz pedig hogy Kis Sárohoz érkezett Pálfi, és Lévát akarja sánczolni. Az zsilízi iránt bétölt profetiám, hogy az ott corpust nem fog verni ; az lévai is projectumom szerint volna, és így semmisem restál, hanem az újvári obsidio. Nagy álmélkodással olvasom, hogy már Bottyán írja, hogy nincs Septemberig valónál kenyér benne, az mely vagy való, vagy nem igaz, — de rossz az híre. Meg is engedem, hogy mind magazinumból élt ott az lovas had. Rebus igitur sic stantibus, majd körmünkre ég az dolog, s kivált ha még az had is így oszlik. E mellett includálok egy levelet.

Az erdélyi német is összevesuportozott. Várad prófontérozása az híre : de sok kézi malom van velle ; most még sok az híre, mert négyezernek mondják, de majd kevesebb lesz. Károlyi hadában nagy az éhség ; négy napra egy prófont : mégis

az ingét, fegyverét adja az kenyérért, s oszol. Már elválik, mit ad Isten? kinek szent oltalmában legjobb bízunk.

60.

S.-Patak, 20. Julij, 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 17. írott leveleit vettem, melyekben semmi olyan hirtelen válaszra való materiát nem látván, az elsőre késedelmeztettem válaszomat. Draguly papja, úgy Pápai curérja is semmitsem hozott ad materiam: mert ezen levelével csak arról informál, az melyről az elébbeniben írt vala, csak bizonyosabb elhozatisára való nézve küldötte curérja által; ha lett volna valami, informáltam volna Kegyelmedet. Az tisztet elküldöm az fegyverért, az ki mégeddig nem insinualta előttem magát. Az utólsóból az ellenség motusát látván: szükségesnek ítélem, hogy minden más reflexiókat félretévén, contrahálja Kegyelmed az hadat; de ily nagy szükségünkben honnan tartsa? azt bizony nem tudom, hacsak az salánki asztagokhoz nem ragaszkodunk. Hiszem, anyánk is concurrálhat az cassában, — megfizeti az ország; ha Kegyelmed nem meri, merem én, csak írja meg, magamra vállalom az haragot: mert az sem jobb az szentelt kenyérnél, a melyhez Dávid nyúlt vala! Melyről elvárom az Kegyelmed válaszsát, s ha magamnak kell véghezvinnem: követségben küldöm Ilosvai Ábrahámot elsőben kódúlni, — úgyis egyszer sem adott zsoldost az vármegyében, a mint hallom; de semmi, csak adjon gabonát, otthonn tarthatja az kocsissát! Az granatéros-kapitány nevét és rangját írja meg Kegyelmed, minekelőtte vehesse resolutiómat: mert promotiójával Urainak nem akarnék rövidséget tenni. Többrül izenek Pápai által, ki is, most jut eszemben, még jobb lesz az salánki követségre, — mert nem mér véteni az szomszéd.

61.

S.-Patak, 21. Julij, 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha e napokban írott leveleimben mindenekre válaszoltam, az melyekre szükségesnek ítélem lenni: az Kegyelmed 18. írott levelére való válaszomat továbbra halasztottam volna, mindenekben helyesnek ítélvén lenni dispositióit, ha az lengyel hadak iránt interveniált szükséges resolutió haladást szenyve-

dett volna. Tagadhatatlan dolog, hogy most is fentvadnak azon ratiók, az melyekre nézve kihozatásokat jónak ítéltük vala lenni: de dispositio fizetések iránt másként nem remélhető, hanem az mint Kegyelmed adta tudtára Keczernek, s nekem is megírta. De minekutánna censideráltam, mit tégyen idegen hadnak assignatióval fizetni: oly ruinájátúl félek az várme-gyéknek, az melynél nagyobb nem lehet, és hogy ezen exactió-val az jövődöbéli fundusunkat fogjuk elrontani és magunkat enerválni, — accedálván ehhez az is, hogy ez campaniában sem fog menni, míglen fizetését ki nem szedi, hanem ezen praetex-tussal rajtunk nyaralván, majd az téli quártélyt fogja kívánni. Melyre nézve jobbnak ítéltém egyenesen kiadni az resolutiót, hogy ha gyű: ex quartalis fizetése jó lesz, ha nem várja meg Octoberig resolutiónkat, mivel maga is olyat mondott az pi-szár Okolucsányinak, hogy kész addig várakozni, ha most meg nem lehetne letétele az pénznek; — így legalább ellensé-günk ké nem lesz.

62.

S.-Putak, 23. Julij, Gróf Bercsényi úrnak.

Huszonegyedik irott levelét Kegyelmednek még tegnap estve vettem, és jólehet az Kegyelmed kérdésére nézve láttatott szükségesnek lenni az válaszsza: ma reggelig halasztottam, mert supponáltam, hogy ha Kegyelmed szándékát követni akarja: Hajszer gyövetelinek hírét nem hallván, későn érkezik levelem, s ha gyün amaz, úgyis keveset progrediál Kegyel-med. Az próbának modalitássáruál bővebben írtam vala 15. da-tált levelemben, az melyben magam sem láttam jónak az Brez-nyóval való piszmogást, hanem megmellőzését. Az való, hogy az mostani conjuncturákhoz képest szükséges, hogy magunkat az confusióktól ójjuk: mert kevés szerencsétlenség is nagyon dobogtatja meg az emberek szívét, és így cum omni morali securitate exitus probandum est. De az is viszont igaz, hogy est cauler, (így) et non est cancer az német, s ha meg nem üt-jük az orrát, ego interrogavi. Hiszem Breznyót megmellőzvé az gyalog, s az utakat, a mint irám, elrontván háta megett, nem szükséges hogy arra gyűjön többször vissza: mert üt meg nem eszi az apró sáncokban lévő német, ha mellettek akkor

is elgyűn; ha pedig az két nagy közzé teszi magát, s Csákkal conjungálja: akár ott dohányozzék, ha úgy van az mint én immaginálom az delineatióból. Attúl se ne tartsunk, — ítéletem szerint, — hogy Pálfit haddal küldvén Hajszer előre s maga is haddal gyűn: mert az Dunántúl nem jár fiadzani; s ha az Rába mellett lineát erigált: lehető, nem káposztát ültetni csinálta az árkat, és így annyival sem gyűhet, az mennyivel ment vala. Tertio, még ő az Garany mellyékin egy sáncz híjjával van, a míg azt meg nem csinálja s dolgát felcissime véghez nem viszi: addig nem excurrál; hanem minekutánna ott elhelyezteti az magnak való tetves muskatélyossá, akkor fogja kérdezni: hány az óra Szécsényben? s fekszik-e Dániel, vagy motoz? Melyre nézve, ha csak Kegyelmed más notabilis impedimentumit nem látja: quod deliberatum diu, fac cito. Hiszem, ha Pálfi felgyű Zólyomig: jól jár Ebeczki; ha Kegyelmed orderét követi, — úgyis használunk Újvárnak.

63.

S.-Patak, 23. Julij. Károlyi úrnak.

Épen ezelőtt egynehány órával igazítám vala el Ordódit oly véggel, hogy legfeljebb két nap alatt megindúlhasson: s most vészen az Kegyelmed staffetáját, az mely által informál az ellenség Gyaluhoz való kiszállásáról, gyalogjával és munitiójával. Oly opinióba láttatik lenni, mintha ugyan hirdett szándékáról gondolkodnék. Veszem ebből eszemben, hogy Montecuculi szavait nem referálta Gyulai István Kegyelmednek, és az ellenség szándékát, hogy Gyalutúl meg akar oszlan, és az midőn Montecuculi és Karikán lármáz: azalatt Barontisnek Váradot kell prófontérozni, az mely nekem oly rationabilisnek látszik, hogy egyebet belőle nem magyarázhatok. Való ugyan, mondotta kigyüvetelekre való szándékokat is: de erre még ordert vártak, az mely, assecurálom Kegyelmedet, hogy az dánus kimenetelítúl és az franczia békesség tractája felbomlásátúl fogvást, úgy hiszem, füstöt vetett: mert az felsőnek semmi készületit nem tapasztaljuk; melyre nézve, úgy tetszik, jobbat nem cselekedhetünk, hanem ha az ellenség aziránt való szándékát így praevideálván, az gyalogságot amannak útjának elállására rendelné Kegyelmed, s

maga az lovassal Montecuculit környékezi, ha Margita tájára kigyúne; ha pedig keresztül akarna gázolni bennünket, és hanyatthomlok gyüni: híjjába kapdozunk Erdélyen, mert imillyen-amollyan munitióval ki nem füstöljük az várakból, hanem csak környékezni kellene talám; úgy megáld még Isten bennünket, mint az muszkvát. Az debreczenieknek meg kell tartani az parolát, ha letették az pénzt: de ha rajtok lakik az német, s felperzseltetnek, magoknak tulajdonítsák; ha pénzt le nem tették: nem kell helyben szenvedni őket, noha még ugyan én sem gondolom, hogy arra jutna még most az dolog: mert ez még, ha Várad nincs is szándékjában, de temporizálni fog Gyalunál.

Todarót elbocsáthatja Kegyelmed Horvát Zsigáért, — hadd menjen, ha kutya akar lenni! Serédit küldje Kegyelmed hozzám, hadd füstöljem ki az gőzt az fejéből.

64.

Szerencs, 27. Julij. Gróf Bercsényi úrnak.

Azért jöttem vala ide egynéhány napra, hogy delineatióim megcsinálására időt nyerhessek, és udvari hadaimat megtekintvén, eligazíthassam commandójok szerint. Melyre nézve válasz nélkül hattam vala az Kegyelmed 22. írott levelét, mellyet ma követe az 25. írott könyvecske is, melynek válaszsát nem halaszthatván, egyszersmind avval Rédei Mihályt is küldöm.

Nincs mit írjak az hadi dolgokról: mert azokban, úgyis látom, hogy quantum potest, tantum audet. Antal írása, való, hogy nem tetszik; aztat nagy rossz consequentiák követhetik, de mihaszna? Non est malum in civitate, quod non fecit Dominus. Mi az biztatásnál egyebet nem követhetünk, mellyet úgy látom, véghezvitt már eddigis Kegyelmed. Szluha panaszszai mind remediálhatók, — és így térek az külső dolgokra: mivel azalatt Klement is meggyúvén, tett relatiót előttem. Az moszkva dolgokban facienda non omittam; mellyekben egészen fogja illuminálni Kegyelmedet az prussiai király nekem újonnan tett ajánlása, kit is nemhogy manuteneálna, de követje által adhortálta Augustust, hogy desistáljon: mert különben nemhogy segíteni, de ellenzeni fogja. Klement az instructió-

ját is látta; melyből azt concludálom, hogy addig ezen praetextussal in suspenso akarják az czár és az Respublica elméjét tartani, míglen megegyeznek, kit kell oda helyheztetni? — Az mi dolgainkat állandóképpen kívánják manuteneálni az aleatusok, és engemet is az erdélyi fejedelemségben omnibus possibilibus viis et modis; de ámbár igazságomat állallátják is: nem hitethetik el magokkal posse rationem politicam et status imperatoris superare, az ki declarálta magát, hogy készebb az magyar királyságát is periclitáltatni, mintsem Erdély nélkül ellenni, minthogy a nélkül az töröktől meg nem oltalmazhatja az kereszténységet; mert ámbár, az mint mondja, éntüllem nem fél is, hogy ahhoz kapcsoljam magamat: az successorim mindazonáltal okvetetlenül el fogják követni. Melyre nézve persvadeálni kívánják az aequivalenst, az melyben hasonló mentséget nem találhatván: jobban adigálhatják, s az mint elméjeket kivette Clement, tíz vármegyéről gondolkodnak. Az particularis békességet mindazonáltal javallják: mert a nélkül lehetetlennek ítélik, hogy az universalist ingrediálhassunk; azt mindazonáltal amabban inseráltatni akarják, gondolván egyszersemind, hogy ennek tractája megindulván, jobban foghatják pártunkat, — a mint is erről kiváltképpen való parancsolatokat adtak ministereiknek, javalván aztat is, hogy ennek tractáját directe Lamberg által az császárral indítsuk meg. Kire nézve, megvallom, gondolkodtam oly modalitásról, hogy mivel ez particularis ismerősöm és jóakaróm volt ennekelőtte: ha sub praetextu congratulationis ministri nem jó volna-é, hogy correspondentiát keresne véle indítani? Férre kell, úgy látom tenni némely consideratiókat ebbe: mert az franczia királynak nem vólt szégyen propositiókat tenni, — mi sem szégyenelhetjük. Hogyha peniglen expressus ember által kellene ennek meglenni: az mediatorokhoz való küldés alkalmatosságával pro initiatione Steszlerül gondolkodtam: lenne budai avagy komáromi útjának praetextusa az rabok szabadulása, onnan tovább; melynek is mivel sietséggel kellene meglenni, minekelőtte az operatiók elkezdődjenek: csak az Kegyelmed opinióját fogom várni. Sok volna leírni, micsoda becsülettel fogadta Malburk és az angliai udvar az hollandusokkal együtt Clementet? kit is mindenkor az generalis commissarius, az ki

Malburknak intimussa, hat lovú hintóval vitt fel, és az intimum consiliumban, az egész ministerium előtt kellett tenni propositióját, a honnan néki kiadatott az resolutió. — Mind-ezek, megvallom, több particularitásokkal combináltatva, nagy reménséget nyújtanak az jó békeséghez, az melyet megvallom, sub initio más útakon kívánnék megindítani mintsem eddig, — még nyilvánásra nem megyen az dolog.

Gerhard felesége anyjához való bocsátását hasonlónak tartom az Zebedeus fia kívánságához; ha el akar nálla nélkül lenni, jó praetextus, ha nem, nem javallom, vagy nem jó lesz.

Az erdélyi németről minapi levelemtől fogvást semmitsem írtam: mert nem akartam hitelt adni az hírnek és annak confirmatiójának. Már reméltem, bizonyosan írhatom, hogy élését és munitióját Kolosvártt hagyván, visszatért, — azt mondják, azért, hogy az arnótok Bagosihoz való gyűvelit meghallotta: de még emettől bizonyos hírünk nem lévén, gondolnám, contra-ordert vett az kassai operatió iránt; kimutatja az idő. Bárcsak Antal ne vesztené el az tramontánát, ne indulna el az gyermek-tanácsra, az melynek nagy indulatját tapasztalom elméjében levele tenorából, s kivált Horvát Zsigmond iránt való kívánságáról gyűlésünk magyarázatján; de mihaszna? — jól tudom, hogy csak az idő füstölgetheti ki az ködös párákat az emberek fejéből.

Az arnótok a felé való operatiójába nem tarthatom, hogy valami telhessék: mert erről világosan kiadta magát az passa, hogy meg nem engedi; ha engedelem nélkül szakadozva gyűnének: darabonként dissipáltatnának, csuportozni pedig meg nem engedi őket. Melyre nézve csak vigasztalja magát Bottyánnal, az kinek felkeresésére tegnap megindítottam Vadkert felé (mivel az pestis miatt másfelé nem mehet) Diák Ferencz regimentjét.

65.

S.-Patak, 3. Auguszt. Károlyi úrnak.

Egynéhány naptól fogvást Kegyelmednek semmi levelét nem vévén, tegnap estve hozták az 31. datáltatatt, az melyből értem, hogy portásinak hazug hírei és az ellenségnek csalárd-sága által csaknem megcsalattatott Kegyelmed, — noha ugyan

eztet talám az „csaknem“ nélkül is írhatnám, az mennyiben az circumstantiákból elhitettem magammal, hogy eljárta maga dolgában az ellenség; és jölehet, az mennyiben az minapi examenjéből értettem az onnan kiszökött raboknak, úgysis kevés remétségünk lehetett Várad éhséggel való megvételéhez: leginkább sajnálom ebben felőlünk idegen országokban praescribált rossz opinióknak az ilyenek által való neveltetését. Látom ugyan az Kegyelmed leveléből, hogy az kenyér nemléte miatt kellett Kegyelmednek Szent-Iványit revocálni: de ebben is jól megfontolván az circumstantiákat, (látja Isten, harag nélkül írom) de annak is tulajdoníthatom, hogy sokat hitt Kegyelmed az híreknek, s elméjét teljességesen nem függesztette az ellenség szándéka meggátlására, melyet megváltozottak lenni supponált, mert másként oda is elmehetett volna az mostani táborhelyéről az élés. Nem kétlem ugyan, hogy rá érkezhettek Szent-Iványi az szorosokra: de azt is esmerem, hogy gyarló successusa szokott lenni az mi hadaink között az olyan actusoknak, az hol idejek nincsen az hozzávaló készülésre, obruáltatnak az ellenség hertelenvaló gyövetelitül. De végtére, csak recurrálnunk kell az mi magyar Articulusunkhoz, az melly még régi eleinktől hagyattatott ránk: a modo in posterum non fiat.

Csudállom, hogy levele elküldésekor még nem vehette Kegyelmed Ordódi tudósítását, az kit ma egy hete hogy Hernád-Németinél megmustrálván, Lúcznál általküldöttem az Tiszán: de az az Kegyelmed marsutáji szerint háromfelé oszolván, nem hiszem hogy valamit segíthessenek az Hortobágyon; mely lármát kétségkívül a végre indított az ellenség, hogy, distraháltassanak hadaink. Az következő hírekről azért midőn az Kegyelmed tudósítását elvárom, maradok, etc.

66.

S.-Patak, 6. Auguszt 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Értvén az Kegyelmed leveléből az hadaknak az lipthai operatióra való elküldéseket, és annak kimeneteliről tudósítását óránként várván Kegyelmednek: mindaddig in suspenso akartam hadni az 1., 2. et 4. írott levelei válaszsát; de tartván, addigis hogy sok dolog ne concurráljon, nyomtatni kezdem

könyvecskémet. Az próbárúl tett rendelkezésekhez egyebet nem adhatok az szerencsekívánásnál; *omnia bene praevisa, disposita et ordinata sunt, — de executione iudicet fortuna!*

Az Dunántúl valókat én nem félttem, se nem féltettem, hacsak az Kegyelmed utolsó levelében írott szerencsétlen *casus* nem igaz; melyre nézve én azonnal küldöttem *curéromat* Bottyánhoz, — noha bizonyos vagyok benne, hogy ű szegény Antal urat nem fogja segíthetni azzal az haddal, mást *commandérozni* penig késő: mert jász, Sötér fogadást tett, hogy feleségét el nem hagyja, — Diák Ferencz egyedül meg nem veri Hajszttert! Azért legnagyobb bizodalmom az, hogy nem igaz azon hír, avagy hogy az Isten mególtalmazza őket. *Pro reflexione* már *annectálom*, hogy ezen Dunántúl való *operatiójában* az ellenségnek, mintegy tükörben általlátjuk, mit akar itten? ott véghezvivén *dolgát*, és mi ellen *praeparáljuk* magunkat, hogyha az békesség *tractája* nem *reassummáltat*hatik.

Csáki Mihály úr megváltoztatását én egyedül Kegyelmedre bízom; elhiszem, hogy több hazugság vagy on az vádban ellene, mintsem valóság: de csak azt is elhitesse Kegyelmed magával, hogy nincs semmi nélkül az dolog, — de nemzetünknek tulajdonsága hozza magával, hogy az midőn vizsgálásra megyen: kiki elhallgatja *suttogását*, az ember ki nem keresheti nyilván, s magában csak úgy van az dolog. Szánjon meg Isten bennünket, mert az illyek miatt következnek minden rendetlenségek! Most is Hartel nállam lévén *cum instantia colonellatus*, az midőn *feszegetni* kezdettem volna: miért nem *contentus* tisztivel? az melynek eddigvaló *folyamatjárúl* *informatiót* kívántam tülle, — eleget beszéle: de mivel azokat *pro obligatione sua*, a mint mondja, Kegyelmednek is megmondotta: tudom, *rebus sicut praefertur, stantibus*, büntetés nélkül nem fogja hadni Kegyelmed. Ezeket írván, *occurrál* azon *panasz* is, az melyet Babócsai ellen nem régen hallottam, valamely hatezer forint iránt, a melyet Hammertül *percipiált*, és az *quietantiáját* visszakérvén oly *praetextussal*, hogy látni kívánja, ha maga kezeírása-é? az tisztek jelenlétiben elszakgatta, — az mely bizonyára nem *brigadéroshoz* illendő dolog, és kézalatt jó volna Kegyelmednek megvizsgálni, s úgy *compe-*

riálván, exemplariter megbüntetni; mert bizonyára jobb egy-néhány, ha jó tiszt nélkül is ellennünk, mintsem az ilyenekkel az hadat disgustálnunk, az melynek ha kevés fizetése is az tisztteknél marad, — nem csuda, hogy szökik. Az remunda dolgában is úgy hallok, praxishan vették az tisztek, hogy szel-tiben megengedvén az lopást: lopott lóért öt s hat forintot adnak az katonának, az többit erszényekben teszik. Az muntírral is igen oeconomizálnak. Tudom ugyan, mely nehéz az ilyeneket akkor feszegetni, az midőn ellenség előtt áll Kegyelmed: de mentül tovább halad, annál veszedelmesebb lesz, mert az ilyen tiszteket az lelkiismeret furdalván, ha meggazdagodnak, — hamar fordítják az köpenyeget, és akkor még nagyobb confusiót okoznak. Illyen vala Ocskai dolga, az kit necessariusnak tartottunk vala, és ezen okból sok dolgát dissimuláltuk et reliqua. Az hatvaniak dolgában vegye Kegyelmed például a losonczy historiát; engedje meg nékiek, hogy járjanak el a magok dolgában, azalatt is remediálom.

Az aleatusok propositióját az tracta kezdése iránt én rationabilisnek látom: noha utolsó levelemben én is azt kívántam túllök, az melyet Kegyelmed proponál, talám meg is csölekszik; mert ennek jobb útja nyílt, az mióta interrumpáltatott az universalis békesség tractája. Azalatt is mindazonáltal jobban nem mutathatjuk sinceritásunkat nekiek, mint ha így is beléugratunk, mely iránt helyeseknek látom az Kegyelmed consideratióit emberünk felküldése iránt, és igenis, propter secretum jobb azt in suspensio hadni, úgy az Kérinek való írást is: mert ennél jobbnak ítélném, ha directe írna Kegyelmed Lamberknek per vias directas, subticeálván az erdélyi fejedelemség dolgát, mivel ezen dolgot magok akarják proponálni az aleatusok pro expedienti. Én ugyan könnyen elhiszem, hogy véghezvihetné Kegyelmed Kéri leküldésit: de sok okokra nézve jobbnak találnám, ha titkosabban kezdődnék, folyna ezen dolog, mintsem az elmúlt tracták, az melyeket keveset segítettek az apró, díb-dáb mediatorok.

Az arnótok iránt tett helyes reflexiói Kegyelmednek más-szorra valók lesznek: mert abból factum est nihil. Hamis hírköltés volt, s az mint ex consequenti látszik, az ellenségnek csak practicájátul indíttatott. s hamis relatiója volt portásunknak

Kolozsvárrúl való elmenetele: mert tegnapelőtt írta Károlyi, hogy Várad felé megindult az Körösökön, ma közhírül értettem, hogy bé is vitte az élest; mert Károlyi ezen hírhez való bíztaban retrahálta vala az szorosokrúl az hadakat, az melyeket, indulása hírét hallván, ugyan visszszaküldött vala, de reáérkezhettek-é? még nem tudom, — csak azt bánom, hogy széltiben hagyjuk magunkat csalattatni az ellenség által, nem folytatjuk az hadakozás és sana ratio szerint dolgainkat, hanem az öregasszony híre szerint.

Potoczkirúl, elhiszem, vette Kegyelmed Okolucsányi tudósítását; hálakot adok Istennek, hogy semmisem lett dolgából. Az fundust, kérem, ne assignálja Kegyelmed, az mely Keczér Sándornál van, mert messze néző reflexióm van iránta.

Az svécus dolgában ily medius terminust találtam, hogy az elmúlt napokban Lamár gyűvén hozzám ezen victoria hírével Sinyavszki uramtúl: azonnal nagy sietséggel visszaküldöttem, általa szóval izentem mind az úrnak, mind Daskónak, hogy hallván hírét az svécziai király Moldva felé való szaladásának, idején akartam tudtokra adni, hogy nem hiszem, hadaim messze létek miatt impediálhassam általmenetelit, melyre nézve jobbnak, bizonyosabbnak ítélem, hogy vagy két regimentet küldjenek az szélekre, az kiknek hírt fogok tenni, hogy gyűhessenek; nem is vagyok oly hiszemben, hogy az német birodalma által való menetelit praeferálja a svécus: mert az császárt jobban contemnálta, mintsem engemet; szerencsétlenségében is mentül potensebb kézben esik, annál nagyobb veszedelemben ejti magát, mindenkor természet szerint való ellenségeskedés lévén az austriai és svécziai ház között. De én is azon hiszemben vagyok, hogy úgy jár, mint az Bertalam kígyója; nagy madár vólna is ez az munkácsi kalyitkában!

Már az Kegyelmed utolsó levelében írtt rosz hírrúl egyebet nem írhatok, hanem az mint ezen levelem kezdetin írtam; jobban is adja azt az Isten, mintse ezen lármáskodó hírre nézve elhithetjük magunkkal!

67.

S.-Patak, 6. Augusti. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 4. írott levelébül értem az 3. datált levelemben feltett opinióm confirmatióját, az melyben úgy látom

csak annyiban csalakoztattam meg, hogy inkább késő érkezését hadainknak supponáltam, mintsem Szent-Iványi ily gyarló magaviselését; noha ugyan ezt is ű felőle supponálnom könnyű lett volna: de még Pápaítól értvén resolútióját, többet vártam volna most tőle, mintsem másszor; de ebben is tapasztalom, hogy még az rosszszívű ember is nem szokott annyi confusiókat okozni az hadakozásban, mint az resolútió nélkül mindenkor kétséges és szándékit változtató elme, az mely defectust én régen tapasztaltam benne, és most is szerencse, az nem okozta az németnek passus adását, — melyről való levelét Kegyelmednek még nem vettem. Ezek mindazonáltal így menvén véghez: az satisfactiót méltán praetendálhatja az exponáltatott had, melynek directe túllem kell adatni, mivel udvari hadam ellen való panasz; az mellyet örömet meg is cselekszem, csak az satisfactiót kívánó rész cum exacta descriptione speciei facti nyújtsa bé instantiáját: azonnal fogok inquisitorokat deputálni. De már ez megesett dolog lévén, most én is térek az Kegyelmed continentiájára.

Legelsődször is az fogott embereknek elbocsáttatása, úgy vélem, minap Kegyelmednek megírt intentióm, resolútióm ellen történt. Azt ugyan helyesen cselekedte Kegyelmed, hogy az debreczeniek mostani confusióját tekintvén, őket consolálni kívánta ezzel: de ez úgy is véghezmehetett volna, ha megtartóztatta volna Kegyelmed őket túl, az jó reménség alatt resolútiómat várván; futtatások iránt, tudom, az conjuncturákhoz képest fog Kegyelmed oly dispositiókat tenni: se igen hamar, se igen későn ne történjék; noha, megvallom, én csak azt ítélem, hogy megintén visszamegyen ezen ellenség: mert az felsőnek még semmi olyan motusa nincsen, az melyből gondolhatnám operatiohoz kezdő szándékát. De, hogy már az Kegyelmed nagy kérdésére térjek: én azt, megvallom, hogy eztet az mostani Kegyelmed méltó bosszújából származott indulatjának tulajdonítom; mert jól tudja Kegyelmed, mit resolválánk ezen kis erkélyben, az melyben ezt írom, ezen campaniának folytatásáru, s arra is emlékezhetik Kegyelmed: mit írt énnékem szerencsétlen harczaim után, — az mely kérdésre ezek elegek vólnának: de mivel az hadakozás órái változók, méltán supponálhatta Kegyelmed, hogy talám az én akkori

elmém is változott; kire nézve még több kell, hogy felelhessek, mert előbb elvárom Kegyelmedtől az particularis informatiókat, az ellenség mennyiségéről, erejéről és készülétiről, s ezek felett azt is kell tudnom: miként succedál Bercsényi uram Liptó ellen való próbája, az melynek az elmúlt vasárnap viradóra kellett meglenni. Melyre nézve most egyebet nem javalhatok, hanem az mit a szegény Bagosi Pálnak javallottam vala, hogy minekelőtte deliberáljon ilyen conjuncturában, cselekedje Augustus tanácsát, s mondja el az ábéczét, azaz: várja az felbuzdult szív és elme megcsendesedését. Azalatt is penig az erdélyi lovas hadakat beküldheti Kegyelmed, ha általok diversiót tehet: de csak praedálással nem jó volna útát nyitni nékiek, hanemha valamely pénzt szedhetnének fizetésekre, melyről rendes assignatiókat kell kiadni, ez tanácsnak megegyezett elméjéből. Azalatt is penig azon légyen, hogy csuponton tartván az hadat, nézzük ki, kivel van dolgunk? Abból conjecturálhatván legjobban: mire czélozhat? fogja Kegyelmed is vehetni orderemet. Mivel mindazonáltal Várad körül szoros, hajdúnak való helyek vannak: ha cum securitate gyaloggal próba tétetődhetnék éczaka, igen jó volna; melynek igen nagy könnyebbségére volna, ha előbb az retirádárul végezvén, az próba kezdődvén: tüzzel jelt adnának azon az helyen, az hová kellene magokat retirálni; mert így, úgy tetszik, nem annyira tarthatnék az had elszéledésétől. Ha penig jel-csinálásra annyira való reves és éczaka fénlő fát szedethetne Kegyelmed: evvel azt is elkerülhetnénk, hogy egymásban nem tenne confusiót. Midőn azért mindenek végső resolútióját az Kegyelmed adandó informatiójára halasztom, aztat várom, maradok, etc.

68.

S.-Patak, 8. Augusti. Gróf Bercsényi úrnak.

Nem kétlem ugyan, hogy vehette Kegyelmed is az inclussa szerint írott levelét Keczer Sándornak, melynek noha az külső conjuncturák szerint semmi hitelt nem adhatok, helytelennek mindazonáltal nem látom opinióját, az commendansok változtatása szerint; és mivel az bártfaiak tavaly is megmutatták resolútiójokat és hívségeket: az hadakat annyira nem distraháthatjuk, hogy oda is praesidium jusson, talám beérnénk

Okolucsányi commendantságával, kinek már esmeretsége lévén Lengyelországban is, folytathatná az correspondentiákat. Minapi levelem írásakor még bizontalan lévén az erdélyi német úttjárul: már írhatom Kegyelmednek, hogy Szent-Iványi késő érkezvén, azalatt felicissime általjöött, és noha következőképpen reáütött volt Bagosi, és tett is volt valamely kárt benne: 44 standárral és háromszáz gyaloggal, i. e. 300 — 600 labanczal, hat ágyúval, híddal és egyéb készülletekkel; kinek következhető motusárul fogom informálni Kegyelmedet.

Hartelt az mustrákról tovább is examinálván, parancsoltam vala, hogy mindeneket írásban tegyen, az miket experiált: mivel experiáltam, hogy sokaknak némely dolgokban némelylyekben Kegyelmed előtt szoktak beszélleni; melynek copiáját pro confrontatione küldöm Kegyelmednek, hogy ha némelylyek nem constálnának Kegyelmed előtt, ebből tudhassa nyomoztatni.

69.

S.-Patak, 10. Augusti. Gróf Beresényi úrnak.

Az midőn egyfelől tegnap az futott debreczeniektől, az kik szegények mind az pénzt megfizeték, mind jószántokból elszaladnának, lármáztattam volna, — vettem az Kegyelmed 7. írott levelét, és nem kevés vigasztalással értettem Csáki Mihály szerencsés próbáját, melynek particularitását óránkint s valóban impatienter várom; bárcsak ne capitultak volna oly nagy szorongatásban lévő ellenséggel! Azalatt az erdélyi láрма is megszűnék, az melly azon ellenség minden erejével Diószeghez való gyövetelitől erede vala, ki is egy éczakúra bészállván azon városra, szekereit gabonával megrakván, hajnalkor másnap visszavette útját Várad felé, és az mint az rabok referálják, onnan Erdély felé szándékozik; s még onnan is jó híreket várnék: mert az bihari hágó- és az szorosokra küldvén Károlyi az hajdúságot, ódalt, elől, hátul az lovas körülfogván, kísírtetni rendelte, ha csak az első, az mint írja, az éczakai nagy esső miatt érkezhett. Cripaum személye szerint van véllek. Adja Isten, még ezen levelem végezése előtt ír hassak jó híreket onnan is!

A szegény Dunántúl valókon valóban búsúlok, — de mit tehetek róla?! Mert ha hadainkat, a mellyek úgy sem számosak,

szakgatni kezdjük: nec nobis, nec illis. Csak azt tartom, jobb volna ezt megértetni Antallal, ha másnak meg nem mondaná, mintsem haszontalanul bízgatni: mert két-három regyiment már ezeken nem segít. többet s még annyit is általköztöztetni nincs vízi-edény. Mindezen szorongattatások között mindazonáltal megtartja Isten őket, mert páter Batykó is úgy mondja.

Szegény Méreinek nagy injuriát tevék az Kegyelmed levelére nézve; ugyan csudáltam vala, hogy a szemében ugorhattott koczperddel az János. Szabadítsuk szegént: mert még ez sine exemplo est. Valamennyi pap, barát van, — mind odaadnani érette!

Az franczia győzedelme még azóta nem confirmáltatott, s az mint combinálni kezdem: a zsákmányossa megverettetése adott ezen hírre okot; de ugyan evvel is béérné most egyszer: mert ott négy- s ötezer emberrel szoktak járni zsákmányra. De akármiként legyen dolga: ott, csak úgy látom, megtódította az Isten az aleatusokat, mert az nagy készületű armadájokkal nem prosequálják Páris felé való meneteleket az tenger mellett, hanem Turnét obsidiálták, ki is csak két mélyföld Risszelhez, van oly erős, mint amaz. De mindezeknél is jobb, hogy az czár armadája Kió felé siet, Lengyelországban, — maga talám már is Ilvóban van; melyre nézve könnyű szerrel e jövő héten Munkácsra megyek, hogy közelebb lehessen hozzája, s ha kívánja, observatis observandis szemben lések véle. Az svécziai királyról most semmitsem írnak, hanem keresik mindenütt. Levenhaupttal micsoda hadak adták meg magokat? ímé, listájokat includálom, melyre, úgy mindenekre szorgalmatos gondjaim lesznek. Ha Isten segít, megkötöm szerencsémnek csomóját, — melyről, adja Isten, jobbakot írhaszak Kegyelmednek.

P. S. die 11. Augusti.

Meg akarván vártni ezen levellemmel az mai ordinariát: ezen órában vészem az Kegyelmed 9. Augusti írott czédulácskáját. Azonnal megparancsolám, hogy fogják examenre Pongrácz tegnap gyűlt hadnagyát, az ki Késmárk táján, mondotta hogy hadta rab-Tolétet; s hálá Istennek, hogy az Kegyelmed levelére várakoztattam az Lengyelországban expediálandó curéromat. Még ugyan azt is megadhatja Isten!

Az midőn azért az Kegyelmed levelét egészszen elolvastam volna: nékem is az post-scriptán állott meg az elmém. De, hogy Újvárból Zsiliz oppugnatiojára hajdút hozzunk, nem jó lesz: mert ott is szaporítani kéne; s még most sem mondom, hogy szeme ne légyen Hajszternek arra, mert munitió-vitelt Bécsből is enlegetnek, az minap Újvárból is írtak. Sümeghez csak mozsárokat vitt vala. Ha az Dunántúl véghezviszi dolgát: attúl félek, — csak ott toppan.

70.

*Gróff Bercsényi úrnak. S.-Putak, 13. Augusti 1709. *)*

Az midőn az Kegyelmed tegnapi napon vett két rendbéli levelének válaszsát az interveniált lengyel expeditión miatt egykevéssé halasztani kívántam volna, — abban fáradozván, ma interveniála az Kegyelmed 11. írott levele is, az melyből az Csáki Mihály által roszszúl főzött dolgoknak feltűlálását látom, s abból magyarázom, hogy még talám nem is tudott Pálfi az liptai dolgokrúl valamit: hanem csak az Balog István lármájára és az Kegyelmed gyaloggal való gyöveteli hírére gyűtt; már véghezvivén Balog Istvánnal való dolgát: kétségkívül contentus lészen, s nem is hiszem, hogy tovább progrediáljon. Én kergettetném az hazaszéledt katonaságot, de nincs kivel: mert minap is az lúczy hadnagyommal megfogattatván némely tolvajokat, az kik közzül némellyeket fel is akasztattam, az társai reámentek házára, rútol meglovódózték; most azoknak persecutiojára küldöttem az mellettem lévő karabélyosok közzül egynéhányat, s az neveket is, imé, includalom Kegyelmednek.

Én mindezen lármázó hírek és helytelenségek között, megvallom, semmit roszszabbat nem látok, mint hogy evvel mindakettőnknek személye discreditaltatik az ország előtt, s végtére nagyobb szerencsétlenség kerekedhetik belőle, ha pro contentatione populi et justitia példa nélkül hagyatik az dolog; s ideje s alkalmatossága van most Kegyelmednek, hogy megmutassa az ország előtt, hogy az roszszúl cselekedő atyjafiának sem kíván kedvezni. Jól tudom én discernálni, quod non sit

*) E cím a fejedelem kezeírása.

peccatum malitiose, sed haec insufficientia committere facit. De evvel, mivel már sokszori példa, nem satisfaciálunk az országnak; annakokaért pro satisfactione omnium méltónak tartom lenni, hogy suspendálhassék ab officio, ha arestom nem indicáltatik is, az fű-commandó, s legyen törvény belőle: ne mondják, hogy csak az szegénylegényeket tudjuk büntetni, s ne is gondolják az Generálisok, quod sint condomini Imperii. Az dispositiókról egyebet nem írhatok, hanem, adja Isten, effectuáltassanak, s jók és helyesek. Én sem heverek itt: mert megvallom, hogy oly munkában fáradozok, melynek lehetetlennek ítélem, hogy nagy effectusát ne tapasztaljuk. Ma akartam Munkácsra indulni: de ezen lármára nézve már itt megvárom lecsendesítését az dolgoknak. Ha Károlyi visszakísíri az németet: retrahálok tülle lovas hadat, fel fogom Kegyelmedehez küldeni; maradván, etc.

71.

Munkács, 19. Augusi. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnapelőtt Bacsán 12. és 13., ma itt Munkácson 14. és 16. irott levelét Kegyelmednek vettem; melyből látván, hogy már Kegyelmed vette Csáki Mihály iránt való resolútiómat: mi haszna irom tovább is töprenkedésemet, hogy az Istentől adott Kegyelmed ily gyalázatosan veszténk el, s elfelejtünk elkongatni veszedelme óráját, az újvári hajdúként; a modo inposterum non fiat. Babócsai leveléből azt látom, hogy talám mind esze s mind szíve volna: de úgy ír és gondolkodik, mint az alattavalóiban nem bízó és roszszaságokat magával elhitető tiszt, az mely oly rosz, mint az első. Hogy pedig egyike az másikat vádolja: hoc moris est in nostra patria; kinyilatkoztatja az inquisitio, hogy az insufficientia volt az oka. Az erdélyi németről micsoda levelét vettem Károlynak: ímé, includálok; egyik olyan, mint az másik. Ezen két próba között az liptaiban az Generális vétett: itten az had elszalada; itt is, amott is az szerencse; de talám mégis nem lészünk annyi kárral itt, mint amott, noha, csak elhiszem, hogy itt is elszéledt az hajdú. Már azért az 14. irott levelét semmivé tévén az 16., nincs mit írjak Pálfi motusáról: mert az addig elvállik, míg levelém odaérkezik. Azt bizonyosnak ítélem, hogy

odalesz Gács, ha Csajági késett: mert rosszszül olvassa az postillát; talám még Isten jól adja, ha sokáig ezékázik Pálfi 12 standárral Kegyelmed előtt. Bárcsak az átkozott katona ne szellett volna, kit nincs kivel hajhásztatni, az mint írtam; de hiszem, az hajdú is véghezvihetné az dolgot, ha jó volna. Csak az Isten Kegyelmedet mentse meg az betegségből! Reméllem, ide való gyövetelem sem lesz híjjába való, noha az Pálfi lármázására való nézve, tudom, fog lármát okozni az desperatusok előtt. Ideérkezvén, itt találtam az czár curérját, az ki in forma solenni adta tudtomra győzedelmét, kérvén az varsavai tractatus szerint, hogy ne bocsássam által az ellenségét, a ki nek maga is tudta török földén való létit. Kióviában hadta az czárt, de induló-félben, — Mencsikó is várta e napokban Polennán, Nedeczkit 10 mélyfödnire hadta Kióviátúl: és így szaporábban remélhetem az választ, melyből könnyen által fogom látni az dolgokat. Tapasztalom azt is már lengyel uraimékban, hogy útalni kezdik Augustust; egyszóval minden jó lesz, csak tartsuk magunkat! Ha Platit elfoghatják: ne bocsássa hozzám Kegyelmed. Ezen szép stylusú leveléért még az udvari kapitány sem fogja szólni sógorát.

72.

Munkács, 19. Augusti. Károlyi úrnak.

Nem kevés örömmel kezdém vala olvasni az Kegyelmed tegnap vett 13. datált levelét, melynek ha az vége olyan lett volna mint az eleje: kisütögettettem volna az idevaló ágyúimat, noha így is hálákat adtam Istennek, az ki bennünket az illyekkel ápolgat. Hasonló szerencsénk szalada el Liptóban is, az hol Csáki Mihály (az kit törvényre citáltatni parancsoltam) megijedvén az vén asszony híréül, otthagya az sánczot; azalatt Pálfi Divínnél elszélyesztette Balog István brigádáját. Ma veszem Bercsenyi úr levelét, hogy az divínyi passuson innen megszállott, hírt olyat bocsát, hogy Gácsot kívánja megszállani; melyre nézve szükségesnek ítélném, ha Kegyelmed vagy három lovas regimentet mentülhamarább küldhetne fel Losoncz felé: mert azalatt is Viard Liptó felé nyomakodván, szerencse, ha Szepességen is nem lesz láрма, Ebeczki pedig az zsilízi németre vigyáz. Mihent az feljebbemlített Balog brigá-

dája öszvegyűl, ezeket is revocálom; reméllem, azalatt nem fog Kegyelmed rövidséget szenvedni, míg az német nem recolligálja magát. Ezt mindazonáltal nem decisíve írom: mert ha maga mellett lévő hadaknak oly fogyatkozásával volna, az mely miatt nagyobb jót elmulathatna, maga mellett tarthatja őket; mert nem tudom, az circumstantiákra való nézve ha nem lehetne-e Kegyelmednek valamely nevezetes actussal continuálni próbáját, ha az ellenség odaszállott, az hol tavaly is éczakai próbát akartunk rajta tenni? Amott sem volna mindazonáltal híjjába felmenetelek, ha jól akarnék, mert Pálfi csak 12 standárral mondatik lenni; de mi haszna, ha nincsen kívül próbálni! Valóban, bánom, hogy most történtek ezen lármázások: mert csak elhitettem magammal, hogy azokat szaporítani fogja ide való gyövetelem, noha, látja Isten, sem az félelem nem vala oka útazásomnak: mert az egész udvaromat Patakon hagyván, azért gyűttem, hogy az csárhoz közelebb lehessenek, kinek Ilvóban való érkezését naponkint várom, az mint az tegnap érkezett curérja is referálja; több jót is reméllek ezen véle való negociatióbúl, mintsem rosszat az lármázásbúl. Mellyet midőn kívánok, hogy hamar kitessek, etc. *)

73.

22. Augusti. *Munkács, Károlyi úrnak, 1709.*

Hogy Bercsényi úr mellé időhalasztás nélkül 3 regimentet küldjön, tudtára adván meneteleket, és maga is készüljön in casu necessitatis. **)

74.

Munkács, 22. Augusti. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed utolsó leveléből látván, miben legyenek ott az dolgok, és hogy az confusió naponkint szaporodni fog: idehíjtam vala postán Károlyit, hogy egészen informálhasson az erdélyi német dolgárúl és hadaink állapotjárúl; mellyeket jól combinálván, mivel úgy hiszem, a sokat alkalmatlankodni az minapi hosszú marsai után nem fog: három regyimentet

*) Eddig Pongrácz György kezeirása.

**) Ezen levélkivonatot a fejedelem sajátkezűleg jegyezé be a prothocollonba.

parancsoltam, hogy tartson készen az Kegyelmed succursusára, és mind vártam az Kegyelmed levelét, hogy tudhassam, miben legyen dolga Pálfinak? melyet már ma vévén párosan, azonnal elküldtem az ordert, hogy marsokrúl Kegyelmedet tudósítsa. Azalatt érkezék Balog Ádám is teljes relatióval az Dunántúl való dolgokrúl, az mellyekbül úgy látom, hogy ha szintén teljes confusióban vadnak is: de eltávozván túllök az ellenség, talpra fognak még ők állani, s vitézek lesznek távul túlle! Az legroszszabb, hogy szokásunk szerint mivel szerencsétlen suspicióban vették Antalt, — de szánakodásra méltó, együgyű s helytelen suspiciójok! Az mennyiben mindazonáltal considerálok Szegedi Ferenczné dolgát: talám túlle fog függeni állandósága. Balog Ádám maga is capiálta, hogy még rajtok nem tágit az ellenség: nincs mód hadat küldeni; azután miként lesz? biztassa Kegyelmed mentül jobban lehet, s halaszsa lemenetelit, míg meg nem látjuk, mit csinál Antal; mert innen is ily statusban lévén: nehéz híjjában szakgatnunk és fárasztanunk. az hadat. S már ezeket előre így látván: sürgettesse Kassa prófontírozását, hogy onnan az tábornak is succurrálhassunk. Eger táján is, a hol bű az élés, a Károlyi módját kell előlvennünk: mert nincs haszna különben. Ehhez, megvallom, csak nem lehet nem reméllenem, csak rövidnap alatt is írhatok bizonyosabbat felőle. Augustustúl már éppen nem tarthatok, mert tegnap is vettem leveleket Berlinumbúl, hogy az dánus maga országában vitte az hadát, és a prussiai király újonnan is küldte hozzá követjét, adhortálván, hogy vesztég üljön. És így mindeneket jól ad még az Isten. Nógráddal, ha megtartjuk is, ha nem is, — nem sokat veszünk: mert ha hasznosnak ítéli, ha elrontjuk is, praesidiálja; ha nem gondol véle, ott hagyja; hanem csak kevés resolutus praesidiumot tudnánk belé találni.

75.

Munkács, 25. Augusti, Gróf Bercsényi úrnak.

Noha az Kegyelmed 22. írott levelében semmitsem ír betegeskedésérül: az írása mindazonáltal szánakodással mutatja, az mit előttem titkolni kíván; mert Kegyelmednek nagy nyughatatlanságit örömet könnyebbíteném, de hogy lehessen? fel nem érem elmémme! s úgy látom penig, hogy már az el-

lenség újonnan is reánk esmervén, s hadaink szívet vesztvén, naponként szaporodni fog az munka, az melyet okozott Csáki Mihály gyalázatos confusiója, melyet elszenyvedni törvény nélkül lehetetlen ; mindenütt árulónak kiáltják, Babócsaival együtt, melyet — látja Isten, — én nem hiszek : mert tudom, hogy egyikének félelme, másikának okos volta okozták ezt ; de sedendo populi furori, a ki lágyságunkat okozza, ha az első arestáltatásával késünk ; tudom ugyan, hogy avval nem reparáljuk az mit elmúltunk : de legalább satisfaciálunk az kiáltóknak. Kegyelmedhez micsoda hadat rendeltem ? már, remélem, elébbeni levelemből megérthette Kegyelmed. Az mi pedig az operatiók tovább való folytatását illeti, nem ítélek jobbat az liptainál : mert az intercipiált levelekből kitetszik az Ebergényi félelme, kinek Pálfi nem igen küldhet succursust ; ha pedig az Kegyelmed opiniója szerint ott utat nem nyitunk : Hajszter általgtyívén, úgy járunk, mint Antal, — noha ugyan már ű is recolligálván magát, reméllem, még egy darabig ettől nem tarthatunk, az mint az Bottyán inclusáiból látom. De mi haszna írok az hadi operatiókról távolylétemben : mivel magunknak defensióban kellett lenni, az ellenségtől kell várunk. Bár inkább szomszéd országi híreket írhatnék Kegyelmednek : de onnan is még semmisem érkezett, se jó, se rossz nem írhatok. Csak azon kérem Kegyelmedet, hogy magára vigyázzon. *)

76.

Anno 1709. Die 28. Augusti. Munkács, Károlyi úrnak.

Hogyha Bihar vármegyében papé volna az dézma : anynyit se Kegyelmedet, sem engemet nem molestálnának ; de mivel ez elhunlt esztendőben hozzászoktattam őket, azt gondolják, hogy tartozom az kegyelmességgel : nem gondolván meg, hogy az időnek terméktelensége miatt nekem sem termett több, mint másnak ; elégedjenek meg azért az őszi vetés dézmája elengedésével, a melyről Kegyelmednek is így resolváltam.

Pápai Gáspár levelét az moskva ellen való hadakozás

*) Pongrácz György írása. Eddig az 1709-ik évi protocolumnak második füzeté, melynek egykori levéltári száma 154.

íránt az töröknek, jobban megmagyarázza az Horvát Ferencz Constantinápolyból írott levele, az melyben írja, hogy az czár az maga tengeri erejét az Boristenes vizérül az Feketetengerre szállíttatván, és maga is némely hadaival arra közelítvén, megindult rajta az Porta, és a végre tette vala azon praeparatoriákat, az melyről Pápai Gáspár ír. De megértvén az vezér az moskvai oratortúl, hogy az czár az békességet megtartani kívánja, és ezzel csak az svecustúl akarta securitásban tenni hajóit: nagyobb része azon ellene küldött erőnek revocáltatott. Levelének penig több punctumiban semmi oly újságot nem ír, az melyet nem supponáltam volna az török felől; ugyanis ű hazud, — mi vagynnk az okai! De inmár abból is légyen, az mi lehet, talám jobb lesz semminél!

Az debreczeniek ha az maros-vásárhelyi országgyűlésben abrogáltatták volna azon articulust az mely az odavaló harminczadrúl szól, ragaszkodhattak volna az Tokajnál adott resolútióhoz; de arról semmi emlékezetet nem tévén: az ország régi statutuma praejudiciumokra nem lehet. Assecuráлом mindazonáltal űköt, hogy az harminczadosoknak meg nem engedem az német idejében kezdett stilust practicálni, noha űk, az mint resolútiójokat látom, talám még most is azt kívánnák, a mi akkor vólt, kivált ha az igaz lészen, a mit nem régen felölök és az hajdúvárosiak felől hallottam s actu nyomozok.

Rima-Szombathá még ellenség nem vólt, tudtomra, sem nyilvánvaló bódulások előttem nem constált: mert Bercsényi uram írása is csak suspicióból eredett vala.

Álmélkodással értem az Kegyelmed strázsáján történt csudát, s ebből látom, hogy az tötetlen puska is kisülhet, ha Isten akarja.

A hadak szaladása íránt való inquisitiót, nem kétlem, continuáltatja Kegyelmed, — mivel azt példa nélkül elhallgatni nem akarom. *)

77.

Nedeczki uramnak. 28. Augusti 1709.

Generose, Fidelis!

Salutem, etc. Az Felséges Czár expressus curír által tudó-

*) Pongrácz kezeírása.

síttatván bennünket a minapi victoriáról, noha minekelőtte azon curír hozzánk érkezett volna, már praevis particularis relatiókból értettük, s azonnal küldöttük expressus emberünket aggratulatióval, ki is eddig a Felséges Udvarhoz érkezhett, a mint azon Felséges Czár curérátul értettük, közzel találván elő; — mindazonáltal Kegyelmed is parancsolatunkból aggratulálja az Felséges Czárnak, úgy cancellarius Golovkín úrnak, kit is nevünkkel köszöntse. Mit írtunk pedig ezen alkalmatossággal említett cancellarius úrnak? kívántuk Kegyelmeddel communicálnunk, hogy ahhozképest tudhassa Kegyelmed is az negociatiót folytatni. Magunk ide conferáltuk valamelly időre magunkat; tudván, hogy az Felséges Czár is Ilyvó felé közelgessen: várni fogjuk tovább irántunk való dispositióját. Etc. Datum Munkács, 28-a Augusti 1709.

78.

Ottlik György hofmesteremnek. Munkács, 29. Augusti 1709.

Az Kegyelmed 24. Augusti datált levelét még tegnap vettem; igenis, helyesen esett azon Stanislaus király emberének megtartóztatása: mert annak expeditióját még akkor megtudván Sinyavski uram, az midőn az király tanácsából elvégeztetett jöveteliről ezelőtt egynéhány nappal informált, melyre nézve ez ilyen világosságra menvén, általbocsátásával nem hertelenkedhetem, hacsak az iskolai passusra nem akar menni, oly praetextussal, hogy Szinyavskiné asszonyomat keresi, az merre az elmúlt napokban Tarló uram papja is vette útját. Ha pediglen vissza akar menni: szóval általa izenje meg Kegyelmed az krakkai starostának s a királynak is, hogy az mostani conjuncturákba, ha azt kívánja, hogy az illyes dolgokba kedveskedjek, nagyobb titokban tartsák szándékokat; ezt pedig Kegyelmed csak szóval izenje, — mert tudok már három urat, az ki legbizodalmasabb emberei az királynak, az kik Sinyavski uram által sollicitálják az czár gratiáját, és minden órán elállanak mellőle. Az svécziai király, bizonyos emberem által tudom, hogy Benderbe az lábán lévő sebből curáltatja magát. Az török Mazepát és Vojnasovskit kiadta az czárnak: de az királyt minden becsületbe tartja; népe igen kevés, mivel nagyobb részént mind igazak az moscuai relatiók, és Levenhaupt is maga

parancsolatjából adta fel magát. Az krakkai starostának levelében csak azt írhatja Kegyelmed, hogy az tolvajok miatt securitást nem adhatott emberének. Az Rutkovski borait elbocsáttatom semel pro semper: mert ebből, én tudom, micsoda consequentia származnék. Annak csak azt kell írni, hogy az ő kedvéért én fizetem meg az harminczadot az országnak. *)

79.

Szent-Miklós, die 1. Septembris, 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Óránkint várván leveleket Lengyelországból: az Kegyelmed Tamásiból írott levelére nem válaszoltam vala; hanem idegyűvén, tegnap s ma két rendbélit vészek, és Patakról az első levelekre (az melynek copiáját Kegyelmeddel is communicáltam vala) való válaszsát Golovkínnak vettem curírom által. Hogy pedig legelsődször az Kegyelmed levelére adjak választ: az 24. együtt gyűvén az 28-kal az posták negligentiái miatt, abból magam is örömet értettem Ignác (Szegedy) hitetlenségének Istentől való megbüntetését; bár többen tanulnának példáján! De mivel az emberi testnek az szív centruma: csak annak motusi, félelme, avagy bizodalma kormányozzák az emberi cselekedeteket, mind más országban, mind minállunk, s ha jó lesz dolgunk: szent lesz az Confoederatio, ha rosszszúl, — lengyel hit lesz belőle. Eszterházi Dániel és Ebeczki cselédjének Sebes és Lazonyban való quártélyjit én, igenis, placidálom; de ha megint recedál Pálfi: talám az elsőnek superfluum vólna még az quártély, s az másika iránt talám eszében fog jutni Bottyánnak, hogy tavaly néki rendeltetett vala, csak azért is, hogy másnak adatott. Ezt penig csak azért írom, hogy amannak tudhassa Kegyelmed készen tartani az válaszsát.

Az mi már ezen nyomorgó campaniánknak folyamatját illeti: jó lélekkel mondom, még semmisem történt, a mit nem praevidiáltam még Patakon létemben, ha nem mondtam is; mert ámbár, ha nem vólt mit dicsírnünk tiszteinkben: de fogatkozások annyira ki nem tetszett, mint az mióta defensive kell viselni magunkat, — az mely próbaköve szokott lenni

*) E 78. számú levél Rákóczi saját kezeirása.

az hadakozó embernek ; mert az offensióba történt vétkek indifferenseknek láttatnak, s időt az reparatióra adnak : de az defensio legkissebb fogyatkozását rémülések szokták követni, azért nehezen reparálhatók, s az közrend elvesztette bizodal-mát az tiszteiben, sem ez amabban, s mi az Generálisokban nem bízunk, és így regularisok vagyunk, s az gradusokat obser-váljuk. Többet is írhatnék ezek felől, de mi haszna ? mert Kegyelmed is tudja s érti ezeket. Azért csak ezt repetálom, az mit Kegyelmedtől egyszer hallottam vala Lengyelországban : quod consilia, quibus impares sumus, fatis committamus. Hogy mindazonáltal nagyobb confusióban ne ejtsük magunkat : red-amus ad primordia determinationum nostrarum Patakiensi-um, az mellyektől az popule közönséges impatientiája eltávoztata bennünket, és azért kellett vala kezdenünk az tót s tótól végeztetett lipcai operatióinkat, az mellyek jól is, rosszúl is estek : mert pro magna fama vissza láttattunk nyerni Szent-Miklóst, és az több szenteket ; s ha már Pálfi is recedált, minek-előtte újonnan valamihez kezdünk : reparáljuk, az mennyiben lehet magunkat, s mi se bántsuk, ha ő bennünket nem bánt ; mert bizony úgy vagyunk mi az némettel, mint az két, fogát vicsorgató s marakodni nem merő kuvasz : ű túllök sem lehet, mitűllünk sem, s mindaketten úntig eleget hadakoztunk, s örömet becsülett elválnánk egymástól, — a mint most Pálfi, csak elhiszem, morogva válék el Kegyelmedtől. De én minden-kor csak jót remélek : mert Isten irgalmassága ellen való do-log volna elhagyni nemzetünket ; s hazánkban csadpozván : meglátja Kegyelmed, külső országból segít meg ; de nehéz várni, az való ! Ezen, Nedeczki includált leveléből megláthatja Kegyelmed az egész dolognak compendiumját ; csak közelebb gyűjön, Brennerre bízom ezen negociatiót, s okosabban fog folyni ; mert ha Kegyelmed ugyanezen curérja által írott négy díb-dáb leveleit olvasná : Kegyelmed is, Pálfi Pál módjára, szá-ná ütet. Szinyavszkiné asszonyom írja, hogy az czár éppen nem gondol Augustussal : de MecsNIK erővel bé akarja hozni. Szinyavszki uram megvallotta, hogy messze ment velle, s nem tudja, hogy recedáljon ? mert desperált volt az czár győzedel-méről. Mivel pedig tudom, hogy Augustusnak magának mód-ja — se pénze, se hada nem lévén — nincs az bégyövetelre : csak

jó reménységet adnak az odavaló dolgok, mivel azt is írja Nedeczki, hogy az prussiai követnek gyűtt parancsolatja az urától, hogy promoveálja dolgaimat az czárnál.

Golovkín levelének az párját is küldöm az Postscriptával. Ezen moskva hadak közelgetvén: már van ordine Brennernek, hogy ha az czár érkezik, persvadeálja az tizenhárom városra való küldéseket, sub praetextu melioris impeditionis Regis Sveciae ad transitum intentandum; s evvel leültetjük, reméllem, Lubumerczki uramot is. Már én csak az resolútióját fogom praemálni s hírt csinállok alattomban, hogy bizonyosan tudom, hogy franczia újonnan akarván békélleni: ha hamar nem resolválja magát, — késő lesz az mediatio propositioja.

Babócsai instantiájára, igenis, jó lesz az inquisitio, nem is lehet jobb móddal, mint így; bár Csáki Mihály is hasonlót kívánna: mert az ű ellen való processussal nem nekem kell satisfactiót tenni, (mert úgyis tudom, hogy est peccatum insufficientiae dolga) de az országnak, quod supponit malitiam, et eam in nos quoque redundabit, si non demonstrabimus ejus innocentiam, respectu malitiae. S egyszóval, csaknem úgy van dolga, mint Forgácsnak, — csakhogy az különböző elme emebben nagyobb aggravatiókat okozott.

Az Dunántúl valókon, úgy látom, csak Isten segített. Balog Adámot csak dolgaink megvizsgálására küldték vala ide: az mint maga (azután tudtam meg) megvallotta; én mindazonáltal észrevén, azért írtam vala, hogy tartóztassa meg Kegyelmed. Az Károlyitúl küldött regimentekről már, reméllem, van Kegyelmednek híre.

80.

Nedeczki Sándornak. 2. 7-bris 1709. Munkács.

Miklós curérunk által az midőn Kegyelmedtől teljes informatiót vártunk volna: micsoda modalitásokkal mind recipiáltatott, mind propositióit tette? négy rendbeli díb-dábs levitásokkal teljes czédulkáit vettük. Legottan, csaknem kezdetin leveleinek, a holott kellett volna bővebben tudtunkra adni: odaérkezése alkalmatosságával a ministerek közül ki, micsoda emlékezettel volt felőlünk, s kinek micsoda discursusi voltanak hazánk dol-

gairúl és Lengyel országrúl? Talaba cselekedetének exaggeratióját vészi ez elül, a mely Kegyelmetek instructiójában nincs, se igyekezetünk az nem volt, hogy egyike az másikat rágalmazza, s az által mind nemzetünk híre, mind magunk neve idegen nemzet között prostituáltassék, se az, hogy Talabának Kegyelmedtül legyen dependentiája, a melyet magának láttatik affectálni azon terminusokkal, hogy kijövetelét imponálta neki; a mint is tudtára legyen Kegyelmednek, hogy Kegyelmed vele injuriose bánván, ha maga böcsülete manutentiójában valamire találna erumpálni Kegyelmed ellen: oly vétekül nem fogjuk tulajdonítani neki, mivel eddig ő is ottan minister-ábrázatot repraesentálván, az rajta teendő bestelenség magunkra is háramlik; mégeddig pedig ottlétével mit praejudicált? azt nem tudjuk: mert avval, hogy személyét más idegen követekkel respectáltatni kívánta, és ezért az angliai követtel czivódott azért, hogy bennünket szabadavagy suveranus Fejedelemnek agnoscálni nem akart: azt valóban helyesen s jól cselekedte, és hogy avval Isten ellen vétett volna, — csak az Kegyelmed theológiájából láttuk; sőt ezen materiában, mivel már elkezdődött, Kegyelmednek incumbál manuteneálni méltóságunkot azon követ iránt, mivel Kegyelmednek nagyobb caractere vagyon, mintsem Talabának volt; és hitesse el magával, hogy nagyobb Isten ellen való dolog hivataljában el nem járni, mintsem annak véghezvitelében fáradozni; mert a kevélység nem abbúl áll, hogy az ember azt manuteneálja s praetendálja, a mi neki competál, hanem a mikor azon felül kívánja magát becsültetni. Vegye Kegyelmed tehát ezekből észre magát, hogy Kegyelmed is most nem Esterház Páltúl Bécsben sollicitálni küldetett: de az czárral egy collegatióban való fejedelem követje, és maga üdvössége, ha dolgait úgy forgatja, hogy azok mellett urának is ne praejudicáljon. Az mi a Kegyelmed feleségét illeti: az iránt tévén dispositiót, egyszeri dispositiónkhoz tartsa magát, s helytelen írással, s legkivált az mellyekkel cselekedetünket praesumptive háborgatni láttatik, bennünket ne ter-

heljen, se hűségét ne hántorgassa, mivel nemcsak Kegyelmed egyedül hívünk Magyarorszáiban. S ezekből látjuk rész szerént Szenczy panaszának nagy fundamentumit, mellyeknek elhitelére ha Kegyelmed tovább is ösztönt akar adni: jobb, idején hagyjon békét dolgaink folytatásának, jőjön vissza, mintsem kénytelenítsen bennünket olyanra, a melyet Kegyelmed jobban megbánhat; a mint is a még ez iránt való válaszat Kegyelmednek nem vesszük, az negociatiókról Kegyelmednek semmit nem írunk.

Az mi a borok dolgát illeti: azon alkalmatossággal az kívánt essentiából az Felséges Czár számára négy palaczkkal küldénk, a melyeket nevünkkel offerálván, megjelentheti Kegyelmed, hogy több egy átalagnál kezünknel nem maradván, aztat is szívesen elküldenénk ő Felségének, de azon bornak oly tulajdonsága lévén, hogy felzavarodván, esztendeig is alig tisztul ki: Isten ő Felségét közelebb hozván, pinczetokokban fogjuk küldeni. Declarálhatja tovább Kegyelmed, hogy már öt esztendeje lévén, hogy azon bor szürettetett: azért tisztább annál, a melyet ő Felsége Bécsben kóstolt volt, s azóta penig annyi asszuszőlőnk nem termett, a melyből többet csináltathattunk volna. Golovkín uram számára, úgy Menczikov Fejedelem és Zafier secretariusnak is simul sumptim ötven hordó bort küldöttem Jaraszlóra, az czár boraival együtt, a mellyek Mezösy inspectiója alatt vannak; azoknál jobbakat pinczénkben nem találtunk. De tagadhatatlan az is, hogy nem olyan édesek, a mint más esztendőkben szoktanak lenni, — s a mely fő ó boraink voltak penig: az hadakozás beküldéseket meg nem engedvén, azokkal más királyoknak kedveskedtünk; hanem a németeknek lévén valamely borai, a mint hallottuk, Duklyán, talám azok közül találtathatnának némellyek. Az feljebbemlített ötven hordót repartíálja Kegyelmed az ministerium között, a mint legjobbnak ítéli, — leszen parancsolatja Mezösynek, hogy a szerint erogálja.

Domino Golovkin. Sub eodem dato.

Summa cum impatientia a nobis expectatus cursor noster, ante hesternum tradidit nobis Vestrae Excellentiae responsorias Literas, quae de nos constanti affectu Suae Czareae Majestatis et certiores reddunt, et benignam mentem ejus patefaciunt. Quapropter dum ratione propositionum ab ablegato nostro factarum mentem Suae Majestatis Czareae, ab adventu suo in Poloniam praestolamur, omittere haud possumus reflexiones nostras super secundum membrum resolutionis Suae Czareae Majestatis factas; videtur enim nobis ex ea altefatam Czaream Majestatem resolutiones suas velle summere ex continentia Aulæ Viennensis circa declarationem suam ei de rebus nostris faciendam, ast siquidem simulatus praedictae Aulæ Viennensis agendi modus nihil nos dubitare facit eam, rerum animi sui sensum summa arte celaturam, vix quid favorabile abinde sperare possemus, si nos Excellentia Vestra securos non redderet de benevolo Suae Czareae Majestatis in res nostras studio. Quia vero Excellentia Vestra in Literis suis minime nobis apperit, quidnam Sua Czarea Majestas de mediatione pacis universalis in se assumendo resolverit, devinctissimus animus noster in servitia Suae Czareae Majestatis nos hanc quaestionem reassumere facit; nec enim gloriosius quidquam accidere posse Suae Czareae Majestati, quam arbitrum inter Reges belligerantes agere, et hac occasione libertates regni hujus restitui facere; taliter enim monarchiam Hispanicam, cujus quaestio agitur, inter partes belligerantes pro lubitu subdividendo, cuique se redderet necessarium, et ex iis quoque posset facere amicos, qui gloriam suam invidis, uti diximus, respiciunt oculis, et ad hoc usque tempus inimicis suis favent. Si quidem vero legatus noster Parisiis existens, nobis perscripsit Regem Galliae negotiationem pacis denuo reassumere velle, res moram minime patitur, eo enim ex communi consensu reassumpta proposita Suae Czareae Majestatis mediatio facile ab illis communi consilio eludetur,

quod et Aula Viennensis circa pacem Ungaricam omnimode facere studebit, et vel exinde de obtenta victoria Sua Majestatis Czarae gaudium suum affectabit, ne Sua Majestas occasionem habeat de sinceritate sua dubitandi. Iterum, iterumque rogamus tamen praefatam Suam Majestatem, ut se reflectere velit ad ea, quae Aula Viennensis in dubia fortuna armorum suorum pro Rege Sveciae fecerat, in cujus favorem guarantiam pacis Altorestadensis, interressis Suae Czarae Majestatis tam contrariam suscepit, Regem per factiones contrarias electum agnovit, et ejus manutentionem vi praenominatae gvarantiae sponndit, ad quae quidem se vi adductam fuisse facile praetextuabit, sed profecto; quisquis politicam Austriacam circumspexerit, facile videbit nunquam eam Suae Czarae Majestati sincere addictam futuram. Et quia negotia hae a Polonicis totaliter separata sunt, et sine consilio Reipublicae et Senatorum, accedente benevolentia Suae Czarae Majestatis de mente sua, sine mora certiores reddi possumus; quodsi enim eadem inito Tractatui satisfacere intendit, et secretioribus suis resolutionibus inhaereret circa restitutionem Principatus Transylvaniae et redintegrandarum libertatum Hungariae, periculum in mora esse sciat, et nisi modalitatem a Rege Sveciae circa restitutionem Evangelicorum in Silesia practicatum assumpserit instantiis, haec minime assecuturam certus esse potest. Prout vero ex parte nostra praedicti Tractatus punctis in omnibus satisfacere intendimus, nefas esse ducemus credere Suam Majestatem quoque Czaream iis inhaerere nolle, ac proinde benignam Suam resolutionem per cursorem huncce nostrum summa impatientia expectantes, Excellentiam quoque Vestram denuo exoratum esse volumus, ne nobis amici sui studiis in adurgenda hacce benigna resolutione deesse velit. Quam de reliquo divinae protectioni enixe recommendamus.

P. S. Ex annexis Excellentiae Vestrae uberius intelleximus resolutionem Suae Czarae Majestatis et ordines Principi a Menczikov datis de expediendis ad confinia Regni hujus copiis; siquidem vero a tempore postrema-

rum quoque Literarumstrarum cogitare minime cessavimus, quonam vel optimo modo in praescripto hocce puncto servitium Suae Majestatis observare possimus, nihil melius fieri posse judicavimus, quam si praedictus exercitus in Starostiam Spilensem dislocatus, unde et Ungariae et Sylesiae confiniis invigilare poterit, habeatque consistentiam vel optimam. Cum praeterea bella perpetua superexistere posse vicissitudines humanae non sinunt: queso Excellentiam Vestram nos certiores reddere, quatenus sit mens Suae Czareae Majestatis circa pacem cum Sveco ineundam? de qua si Suae Majestati cogitare in animo est, ipsaque nobis indulserit: facilem modum inveniremus hominem nostrum ad Seraskirium (aliunde nobis summe amicum) in Bender mittendi, qui e longinquo mentem quoque Regis Sveciae reperiri posset; fatemur enim, quod summo praejudicio sinceritatis nostrae, qua erga Suam Czaream Majestatem ducimur, imputaremus, si eadem Sua Majestas hanc ipsi serviendi occasionem alteri quam nobis committeret.

82.

Brenner úrnak. Sub eodem dato.

Sinyavszkiné asszonyomnak egynehány rendbeli tudósítását vévén, az Felséges Czárnak Lengyelországban való jövetelében csaknem bizonyosok voltunk; melyre nézve utolsó levelünkben némely dolgok propositiójáról parancsoltunk vala Kegyelmednek, — de tegnapelőtt vevén curírunk által Nedeczki levelét, abból láttuk késedelmének okát. Mivel mindazonáltal mind az korona iránt való propositióit, úgy az universális békeesség mediatiója iránt projectált elmékedésünkre való resolútióját Lengyelországban való jövetelére és az senatorokkal ez iránt tartandó conferentiára hagyta: nem kétljük, útját accelerálni fogja, s annakokáért, mivel Nedeczkiben nem kevesebb levitást, mint incapacitást tapasztalunk: ezen negociatiónak folytatását is Kegyelmedre kívánjuk bízni, melyben Kegyelmednek bővebben kiadtuk magunkat azon dialogus által, a melylyet Kegyelmednek transmittáltunk, s az melyből, reményljük, elegedendőképen állallátta Kegyelmed: mely könnyű módja le-

gyen az czárnak azon ország szabadságát helyreállítani, s az melyekről in compendio Golovkin uramnak is irtunk vala, de erre az lett a válaszung, hogy a czár elébb akarja meglátni: micsoda szívvel fogja érteni az bécsi udvar győzedelmének hírért, és a szerint fogja resolútióját kiadni. Mivel pediglen Kegyelmed jól tudja, az illetén materiákban mely mesterséges simulatiókkal szokott élni az bécsi udvar: az iránt mit válaszoltam Golovkin uramnak? — ex acclusis meglátja Kegyelmed.

Nedeczki leveléből értvén már aztat is, hogy a prussiai király residence neki mondotta volna, hogy parancsolatja jött az urától, hogy az lengyel korona iránt való negociatiókat secundálja: abból nemcsak azon udvarnak hozzánk való sinceritassát tapasztaljuk, — de nyilván általlátjuk azon hírének fundamentum nélkül való voltát, a melyeket az három király colligatiója felől kezdtek vala folytatni Lengyelországban, s nem győzte csudálni, hogy mégis a lengyel urak magok veszedelmére annyira fáradoznak, hogy Augustust mintegy akarattja ellen is inducálják az koronára; mert Sinyavszki uram is megvallotta az asszonyinak, hogy ezen dologban oly mélyen ereszkedett, hogy maga alig tudja, hogy retractálja magát? Mindezekre nézve azért, ha Kegyelmed is ex ibi praesentibus conjuncturis jónak lenni itéli, az korona iránt indifferenter tévén magát, persvadeálja az lengyel uraknak: mely jó volna az két Respublicát a czár protectiója alatt szabadságban conserválni, az dialogus tenora szerént; mert azt itéljük, hogy sokat tenne ha az lengyel urak is azon dolgot a czár előtt magok hasznára nézve promoveálnák; a mint is suis modis exprobrálván nekiek az Respublica által az királyságra való hívásunkat és az koronának in singulari per quemlibet következett oblatióját: eztet pro modalitate adjungálhatná Kegyelmed, hogy ha azoknak eleget tenni nem akarnának, legalább effetuálnák az czár által az erdélyi fejedelemség restitutióját, az melyre colligatiója szerént is tartozik; és ha ugyancsak minden opinióink ellen Augustusnak inhaereálnának: el ne felejtse Kegyelmed tüle való securitásunkat az czár és Respublica által exoperálni. Minthogy pedig az varmiai püspök is nem régen tett nekünk oblatiót, insinuálja Kegyelmed levele által magát előtte csak olyan praetextussal: először, hogy Kegyelmed némely dolgaink

folytatására nézve az Respublicához rendeltetett emberünk lévén: ötet is mint cancellariust, ha személye szerint nem lehet, levele által kívánta megudvarlani; hogy tudniillik ezen indifferens levele által elméjét vehesse, melyről bennünket tudósítván, — bővebb parancsolatunkat fogja Kegyelmed venni.

Latomirszkiuak (?) a bemenetelről parancsoltunk, ki is mi-hent érkezik, azonnal fogjuk Kegyelmed után expediálni.

83.

Munkács, 4. 7-bris. Károlyi úrnak.

Tegnap estvefelé vadászatomban akadván reám a Kegyelmed első, 2. 7-bris datált levelével: nem szeretvén az ellenség szomszédságomban igyekező szándékát, (noha nem hittem) de mégis étszaka is visszagyüttem, hogy szaporábban vehessem az Kegyelmed levelét; az mint is ideérkezésemmel érkezék az Kegyelmed második curérja is, az ki által küldött levélből értettem új dicsíretes magaviselését Bagosinak és az vele való hajdúságnak, — az melyből észreveheti akárki is, hogy jó az magyar, ha jól vezettetik, és hogy az tisztben is nemcsak vitézség, de több ész kívántatik; mert hogy az sebesseit és szekereit elhozta: avval énelőttem nagyobb vitézségének jelét mutatta meg, mint ha személyében hűsz németet ölt volna: mert dispositióit, az mellyek ehhez kívántattak, oly szoros állapotban helyesen folytatván, avval egész bátorságát mutatta.

Az mi már az ellenség dolgát illeti, — mivel contra omne principium belli volna az erdélyi ellenségnek az felső operatioja nélkül kigyüni, teljes erővel, avagy elégséges gyalogság nélkül, hegyek között legkivált, várat víjni: se Kúvár obsidióját, se Szakmárhoz való szándékát éppen nem hiszem, hanem mostani kicsapását is csak portának supponálok lenni, — de az átkozott portásink mihent németet látnak: praeveniáltatván az feljebbírt kúvári obsidio és Szatmár erősítése híretül, mindenkor tábor előljárójának itílik az keveset is, csak azért is, hogy evvel megmenthessék magokat, ha néha az nekiekvalókban nem kapnak. Mert az mely principiumok neki meg nem engedik, hogy egész bagácsiával Váradhoz szálljon, az melytül régen tartottunk, — ugyanazok méginkább ellenzik Szatmár praesidealtatását; mert három vagy uégyezer emberrel Erdélyt is conserválni,

Magyarországban is operálni lehetetlennek itélem. Mivel mindazonáltal az kit az Isten meg akar büntetni, annak az eszét szokta elvenni: ha oly vakmerőségre vetné magát, — teljes reménységgel vagyok, hogy elégséges reflexióval leszen Kegyelmed az itt való létemre, a honnan in illo casu távoznom éppen nem lehet, hanem kellene vagy négyszáz hajdúval szaporítani ezen praesidiumot: mert felettébb sok is az rab; e jövő szombatra pedig már elkészülvén az új-város kerítése, annak bástyájára is feláll az strázsa; ha pedig az ellenség bagacsiástul gyűn Szakmárra: én sem sokat fetrengék itt az városon, hanem más praetextusok alatt felmenek az várban. De ezen gondolkodásim, magam is elhitettem magammal, hogy superfluumok; ha ugyancsak Erdélyen kívül akar operálni az ellenség: inkább elhiszem, Máramarosban csap, hivattatván talám némelyektől, mintsem Szakmár felé. De mindezeket jobban adja az Isten: mert az liptai sánczokból is egészen kimenvén az ellenség Rosomberghez, Pálfi is Divénnytől Vígleshez retrahálta magát, Hajszter pedig Simontornyát ijesztgeti, az melyben jó szívvel van az praesidium; Antal úr is recolligálta magát, az mint leveléből látom, csuportra verte az hadat, — és így amannak segítsége nélkül ez sem sokat teszen.

84.

Munkács, 4. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Tegnap német larmám vala, az ki, az mint írta vala Károlyi, Nagy-Bányához olly erővel gyűtt, hogy Szakmárhoz gyűjjön, az mint az inclusából megláthatja Kegyelmed, úgy visszatérését is, melynek confirmatióját várom; ezen órában pedig érkezek az svécziai király lármája is, az ki sub nomine Generális béérkezett Máramarosban: mivel azon levél, melyet az vicispánnak ír, saját kezeírása Hermelínnek, titkos secretariussának. A fictus Generális sebes az lábára, török kísírte az határig; unde quid facto opus? ultima resolutio accipienda est, az melyben még egyszer várom az Kegyelmed opinióját: mert megvallom, haboz az elmém, mivel az moszkva dolgok mely jól indultak, ex acclasis hodie acceptis megláthatja Kegyelmed. Ha ugyan által akarjuk bocsátani: ily praetextusról gondolkodtam vala az francia követtel, hogy hozzá mint francia tiszteteket

küldvén, ű mintegy hírem nélkül bocsássá által ; de hoc necdum est resolutum, — kérem azért, ne késsék válaszszával Kegyelmed, az mellyet várok. *)

85.

Munkács, 5. 7-bris. Nedeczki Sándornak.

Ezen Golovkín curéra által újobban két rendbéli levelét vevén Kegyelmednek, ugyanazokból látjuk, hogy Kegyelmed magát kötelességére jobban reflectálván, bennünket fundamentalisabb dolgokrúl tudósít, mintsem Mikle posta által ; mindazonáltal amazokra való válaszungkat is a végre kívántuk includálni, hogy Kegyelmed jobban megismerhesse, kivel vagy on dolga, és hogy oda nem a végre küldetett, hogy némely ránkorbúl származott dolgokrúl tudósítson: de hogy negociatióinkat, a mellyeket reábíztunk, annak rendi szerént folytassa. Ezen utolsó, feljebbemlített levelekből azért tapasztalván az Felséges Czárnak hozzánk kiváltképpen való reflexióját: azon nem kevéssé consolálódtunk, és oly reménységben vagyunk, hogy talám helyesnek fognak láttatni azon udvarnál az Kegyelmeteknek minap includált dialogusnak projectumi, az mellyet Kegyelmed valamely jó diákkal moszkva nyelvre fordíttatván, jó móddal adja bé a Czárnak ; mert ugyanis, ha aztat praecaveálni akarja, a mirúl Kegyelmed ír, hogy tartanak: jobb módja nem lehet, mint ha annak projectumi szerént az universalis békesség arbitriumát magára vállalja, oly modalításokkal, a mint ott fel van téve, elébb Magyar- és Lengyelországban liberis votis királyokat választatván, hogy azon feljebbemlített mediatio folytatásában annál nagyobb tekinteti lehessen. Ha pedig ebben sokat fog temporizálni: félő, hogy az francziai király békességre ne fakadjon, — és annak tractálásában csak azért is fognak könnyebbítéseket tenni az aliatusok, hogy az svécziai királyt segíthessék; — hogyha pedig bizonyosak lehetünk benne, hogy a Felséges Czár propositióinkat secundálni kívánja: intentióját az francziának tudtára adván, még talám elméjét elfordíthatnánk az békességtől, és mink is tartózkodhatnánk, noha minket

*) Pongrácz György írása.

is nagy ígéretekkel akarnak persvadeálni az aliatusok a békességre, — de csak bizonyossak lehessünk az Felséges Czár protectiójában: mi attúl elszakadni nem kívánunk, és szintén megelégedtünk resolútiójával az lengyel korona iránt; s csak azon kérjük, hogy ha az lengyelek újonnan Augustust kívánnák választani, — nekünk azon király véteni ne merjen.

Az francia hirdetett győzedelmében semmi bizonyos előttünk nem constál, az pedig a melyet az Rajna melyéken hirdettenek hogy történt volna, igaz nem lehet: mert még ez idén az egész francia tábor nem is jött volt által az Rajnán, sőt inkább ezen utolsó postán jött hírekből értettük, hogy az tornocumi avagy németül Dorvick nevű város feladta magát, noha még az várát oltalmazták. E mai nap érkezék ide a svécziai király Mayerfeldt nevű Generálisa, kinek lába két helyett eltörvén, a midőn némellyek mankón való járását meglátták volna bėjövele alkalmatosságával az országban, sokan az svécziai királynak supponálták lenni; ez inhabilis persona lévén, és csak maga gyógyítása kedvéért meleg fürdőket keresvén: tőlünk általbocsáttatik ugyan, kívánsága szerént, mindazonáltal assecurálhatja Kegyelmed a Felséges Czárt, hogy oly vigyázással leszünk, hogy az ezen általmenők ő Felségének ártalmára ne lehessenek, a mint is praevie jól megvizsgáltatjuk: micsoda járatbeli emberek? Ezek ugyan széltiben hirdetik, hogy az török nagyon assecurálja a királyjokat, hogy megsegíti, és hogy a tatár hámnak adott volna is parancsolatot, hogy az galga szultán thozzáküldvén, szolgálatját offerálja: de a mint az constantinápolyi residensünk levelét látjuk, s azt ezzel combináljuk, elhitettük magunkkal, hogy inkább az jó vigyázás kedvéért, félvén hogy az czártúl ne invadáltassanak, gyülekeztek inkább az török hadak Benderhez, mintsem más okbúl; javaljuk mindazonáltal, hogy a czár ne késnék maga emberét küldeni a Portára, és azt maga barátságának megtartásáru! assecurálná; és ha ő Felségének ellenére nem volna: küldenénk valakit a svécziai királyhoz, és elmét jét vennénk: ha nem volna-e hajlandó a megbékéllésre?

a mely által az czár fegyvere felszabadulván, maga kedve szerint nagyobb csendességben folytathatná dolgait.

Hogy a borok nem tetszenek, arról nem tehetünk: mert a tavalyiak akárki pinczéjében is megváltoztanak, s nem is minden esztendőben szoktak itt oly borok termeni, a mint ők imaginálják magoknak.

Csudáljuk, hogy Kegyelmed maga által nem láthatta, hogy hozzánk nem illik az czár cancellistáinak pajzán lovacskákat küldözgetni, hanem ha mit érdemel szolgálatunkért: adjon Kegyelmed neki egynehány aranyat, hogy magának lovat vehessen; s ezentúl az ígéretekkel ne praecipitálja magát, az mellyekben nem a summát, de méltóságunkat tekintjük, noha e mellett magunk lelkünk üdvösségére is kívánunk vigyázni.

Az mi az Kegyelmeteknek küldendő költséget illeti: szükséges hogy Kegyelmeteknek előre is legyen tudtára, hogy akár küldjünk speditort, akár ne, de esztendőnként háromezer forintjánál több nem adatik, melyből már kétezerezet leválván, csak tudjuk, kinek letenni a pénzt, a többit is megküldjük Kegyelmednek, — mert talám maga is tapasztalhatta eddig Kegyelmed, hogy azt Lengyelországon késérő nélkül általküldeni nem bátorságos.

Ha még ezen levelünk Kegyelmedet Kióviában találná, szerezzen számunkra fejér farkas bélléseket, vagy négy szorok (így) hermelínnel, úgy valamely jó herbathét is, olyan emberekkel választatván, a kik ahhoz értenek.

Megvalljuk magunk is, semmit úgy nem óhajtanánk, mint ha magunk is ő Felségével szemben lehetnénk, a mely végre magunk is jöttünk vala ide, meglátván ő Felségének Ilyvóra való szándékát; de oly messzevaló útra, a melyben heteket kellene tölteni, éppen lehetetlen volna indulásunk, nemannyira a securitás miatt, (melyről vagyunk oly bizodalomban ő Felségéhez, hogy elegendőképpen provideálna,) de azért, hogy kimenetelünket az mostani conjuncturákban kiki szaladásnak vélvén, egyszersemind fenékkal felfordulnának minden dolgaink; ha mindazonáltal ő Felsége a némettel való armistitiumunkat exoperálná: minden difficultás nélkül készek

vólnánk udvarlására menni, s assecuráljuk, nem is vólna haszontalan: mert ha ő Felségének szóval bővebben megmondhatnánk és neki elménket kinyilatkoztatnánk, mit importálhatna ő Felségének Magyarország szabadsága? lehetetlennek itéljük, hogy annak megadatására még e télen ne adigálná a császárt, oly modalításokkal, a mint megírtuk vala. A lengyel korona iránt ő Felségének scrupulusa ne légyen: mert csak hazánk szabadságát állítsa fel, — mi bizonyára aztat senkinek sem irigyeljük.

P. S. Már levelünket bepecsételvén, — éppen expediálni akartuk ezen curírokat, a midőn vettük Szinyavszkiné asszonyom levelét, a melyben mind Stanislaus abrenunciáló manifestumát, mind Augustus király az lengyel korona apprehensiója miatt tett declaratióját includálja, s egyzersmind Brenner is informál, hogy az urak közönségesen declarálták acceptatióját sine ulla electionis aut praeiorum comitiorum forma; melyben ha az czár is consentiál, (mivel magát indifferenter tartani declarálta) ragaszkodjék Kegyelmed az instructiója harmadik membrumához, a melyben ezen casus praevideálva lévén, adhat Kegyelmednek elegendő lument, s repraesentálja az Felséges Czárnak, hogy mi tovább is reménljük az Kegyelmed utolsó levelében írt declaratiója szerént, hogy ha szintén az lengyel koronában, — a melyet ő Felsége, akkori kegyes indulatjából, a midőn meg sem gondoltuk, offerált vala, és aztat csak egyedül az ő Felsége hasznát és dolgai folyását tekintve, kívántuk vala halasztani, — ennyire láttatunk megcsalattatni: teljes reménységgel vagyunk mindazonáltal, hogy ineált solennis conföderationknak in reliquis punctis satisfacéálni kíván; de mivel az ellenségtől naponként praemáltatunk: praemálja Kegyelmed utolsó resolutióját: mi móddal reménljük azoknak effectuatióját? mivel az Austriai Ház obstinációjára nézve nem hiszszük, hogy ezen dolog fegyver nélkül véghez mehessen, — és mindenekről sietve informáljon bennünket Kegyelmed.

P. S. Mivel az Felséges Czár bennünket az „Serenissimus“ titulussal megtisztel: nem lehet nem resentiálnunk, hogy

azon titulust denegálván Menczikov, az mostani, Hamar által küldött levelében csak „Celsissimus“-nak titulál; mivel maga a nyelvet nem tudván, ezen errort csak az német secretariussának tulajdonítjuk: minekelőtte Kegyelmed azt a czárnak repraesentálná, magával szóljon, és magának exprobrálja Mencsikónak, — s az czárnak semmit ne említsen. *)

86.

Munkács, Anno 1709. 7. Septembris. Károlyi úrnak.

Nem lehet kiváltképpen való köszönöt nélkül hadnom az Kegyelmed személyemhez való gondviselésinek ajánlását, mely eránt való reflexióját Istenhez való fohászkodási után azonnal legelsőnek írja lenni; a mint is ebben semmi kétségem nem lévén, — bátran folytattam volna dolgaimat, ha szintén mindenenek úgy lettek volna is, a mint praevideáltuk vala.

Adta volna az Isten, ezelőtt vagy két-három holnappal jutott volna eszibe Kegyelmednek az recruták portázása: bizonyára most nemcsak a strázsát állítottam volna fel az új-városban, de az ágyúkat felvonyattam volna az bástyákra, s még az Kegyelmed házának is megásattattam volna az fundamentomát; de még most is két kézzel acceptálok az Kegyelmed ez eránt való conceptussát, de attúl félek, hogy kifogyok az kenyérből, ha csak valamely modalitást nem találunk, hogy az a kenyér a mellyet ott esznek, idehozattassék; avagy ha az vecturátúl akarnánk megmenekedni, jutalmassau meglehetne, azon gabonát ott eladván, itten mást köllene helyiben venniünk; de hiszem, csak Kegyelmedre bízom én ezt, s elhittem magammal, hogy feltalálja ennek módját, s valóba szeretném is, ha még ittlétemben beállíthatnám azon munkásokat.

Az inquisitiót még hertelen által nem olvashattam, már mindazonáltal csak itt hagyom addig, ha nincs is purizálva, s térek az Kegyelmed levele harmadik punctumára, melyben való kívánságában két kézzel kívánok Kegyelmedet segíteni, csak értsem világosabban szándékát: árendálni kíván-e Kegyelmed jószágot, vagy venni, s mi móddal, s mennyi sum-

*) E második P. S. tévedésből a sept. 2-iki levél után iratott, — de ki van igazítva, hogy ezen sept. 5-ikihez való.

maíg? — én is kerestetek módot benne, az Kegyelmed embe-
reinek is örömet adok passust.

Palocsai iránt való paragrafust én éppen nem értettem volna: de az említett 5. 7-bris datált levele után, az átkozott posták elkésése miatt, vévén az 1. 7-bris datáltatottat: abbúl láttam az Kegyelmed iránta tett projectumát, de nem érthettem abbúl is: micsoda regimentet szánt Kegyelmed neki? Mert ha magát corrigálta, és olly interessatus, az mint sokaktúl mondattatott vala, nem akar lenni: örömet fogom placidálni kívánságát, — sőt talám, mivel már főispánná lött Barkóczi Ferencz, s az atyja jószágát kezire vette: talám maga is vissza fogja adni azon regimentet. Munkácsi Jánost gondolatomban régen elbocsátottam, de elfelejtettem Kegyelmednek megírni.

Nagy-Szegi s Krucsaival a mennyiben lehetett jót tettem. Ha Szemere avagy Bessenyei búcsúzni fog: helyettek, való, egyebet nem találok: de bizony, Orosz Pál mellé is kell a kemény ember, — mert azon regiment feleannyi szolgálatot nem tészen, mint tehetne, ha embere volna. Ezzel maradok, etc. *)

87.

Munkács, 10. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed 1. Septembris írott levelébe nem lévén semmi ollyas állapotok, az mellyek hirtelenvaló resolutiót kívántak volna: annak válaszsát, occurrálván háromfelé való extraneus dolgaim, elhalasztottam vala; a mint is még most is az 1. et 6. Septembris írott Kegyelmed leveleire az hadi operatiók iránt nincs mit írnom, — mert az még az levelek gyűnnek-mennek, azok megváltoznak, s mindezek pedig az universale ideánk segítségére nézendő állapotok lévén: omnia bene fiunt, quaecunque ad hanc secundandam fiunt; mert ha nem írna is Kegyelmed: de látom én azt, hogy nem lehet Kegyelmednek szemben állani az ellenséggel, — azt pedig az mi lehetne, örömet követtetné Kegyelmed, ha volna kivel. De úgy kell lenni, az mint Isten akarja.

Az asszonyok sétálgatását én, megvallom, éppen nem szerethetem, s úgy látom pedig, hogy szokásúl vettek azon

*) Beniczky Gáspár írása.

a földön. Ebeczki Tamásné, Kovács Jánosné et reliquae hasonló hallottam hogy követtek ; mert ha szintén az én részemről nem férne is kétség Gerhard uramhoz : senator lévén, est scandalum publicum, s magának veszedelmet hozhat, per consequens et nos arguamur ignaviae, ha nem fogjuk akarni elhinni az vulgus beszédit, s csudállom, hogy nem animadvertálja Gerhard uram az német csalárdságát, felesége hijába való jártatását : mert anyja ha halálán volna, nem irkálhatna, ha halálán nincs, mit kesereg ? Portékáját kihozni talám nem hitette el hogy megengedjék, — hanem talám ez volna az bekkenője, hogy talám valamit akar izenni, az mely hasznunkra lehetne ; de ez is helytelen gondolat : mert bizony az édes Radvánczkiné asszonyom sem tud annyit hasznunkra valót Beszterczén, mint én Munkácson, — mert nem az már nállunk az kérdés : mit akar az német ? hanem, miként oltalmazzuk magunkat ? Melyre nézve, ezeket így considerálván, — nyilván kigyün az Pálfi csalárdsága ; Gerhard uram is monstrat se esse virum.

Az német operatiói felől én azt hiszem, hogy Gácsot megszállja, az melynek megvételeben több áll, mintsem szarkafészkeségéhez képest gondolhatjuk : mert Nógrád vármegye egy jó darab prófontja nélkül leszünk, — s ugyan erre nézve jó embereket kellene oda keresni : mert ha szégyenvallva kéntelenítettnek recedálni, olybá tartanám, mintha megnyertük volna az campaniát, s még Hajszter általgýivetele is ettől fog függeni : mert e nélkül Csalóköz, Rábaköz, a Vág- és Garamköz lesz az ő quártélyá ; operálni nem operálhat, mert kifárasztotta magát, s az idő is finum, németvesztő kezd lenni, — melynek okaért, mivel Pálfi minden mestersége bombából fog állani : az lstenért, válaszsza meg Kegyelmed az embereket s az tiszteket belé, s kivált ha olyan volna, az ki Újvárbán is jó vólt, avagy Kassán, verbi gratia ut Kecskeméti vel alius, — s egy jó artoleria-tisztet adjon Rivier melléje bízthatónak, mert e nélkül semmi jó nem lesz. Nem rossz volna ezek közzé beföldani talám az sántalábú francziát is, az ki Kassán van, et reliqua. Ezenfelül, ha az situs megengedi, csapdossa táborát az gyalog, s continuáljon az essős idő : assecurálom, nem igen köszöni meg Hajszter Pálfinak az operatiót. Ha pedig eztet megszállja : nehezen hiszem, hogy per diversiones avocálja

Kegyelmed : mert nincs oly, az melyet nem praevidiálva cselekeszi ; s ugyanis ezt elvéén s praesideálván, amott az hátunkban fordúlván, az hire inkább, mintsem maga fogja confusióban reducálni hadainkat czafoltatni. Itt bízát veszünk, s amott zabot nyerünk. Én mindazonáltal reméllem, hogy az hadaink Liptóban való mozgási alkalmasint fogják Pálfit tartóztatni.

Török Peti cselekedetiből látom, hogy nem volt csuda, hogy annyiszor általúszta az Dunát, s nem félt az akasztófától ; hiszem, már megjámborítá magát, s van esztendeje, hogy leveles nem volt ! Kegyelmed azért megfogattatván, — légyen törvény dolgából.

Valóban, megemlegeti Vay uram az Medvesallyával az Hajnácskú mellett való megfordulását hadainknak ; zabja, sertése, bora feláldoztatott, s maga sem hiszi el, hogy Kegyelmed tudta volna jószágában követett pazarlásokat, az melyek valóban rossz praeparatoriák az quártélyhoz. Már ezen belső bibénkre adván azért választ, — térek az külsőkre.

Parturiunt montes ; az sánta svécziai királyból, — az melynek lármáját minap írtam vala, leginkább azon levélre nézve, az melyet Hermelin írásának lenni supponáltam vala, — Generális Majerfeld lett, az ki tegnapelőtt érkezék ide, és az lábátörése gyógyítására kéredzik, s mivel az czártól is van passusa, az kihez az svécziai királytól az harc után küldetett vala pro facienda chartella, az melyet az büszkeség mindaddig differáltatott véle, s his non consideratis, mégis reálépett az czár, és békességet is proponáltatott, — de induratum est cor ejus. Ezen Generális igen emberséges okos embernek látszik lenni, s valóságosan referálja, hogy az török nagy becsületben tartja az királyt, és ordert adott az chánnak, hogy küldje hozzá az galgút, ki is ott lévén, jelentette az királynak, hogy parancsolatja szerint kész az 40,000 ember kísírésére, az hová kívánja ; ezekkel, reméli az király, hogy non obstantibus viribus czari, celeritate conjungálhatja magát (névnek szánt üres hely), az mely már magát az pomeraniai hadakkal conjungálván, az lengyelek híre szerint is térszen 12,000 embert, és ehhez még jó régi svécziai regimentek transportumát várják Svécziából, és így megint remélik, hogy offensive fognak lehetni. De még akkor nem praevidiálták vala Augus-

tus király békötetelít, melynek universaléját, s úgy Stanislausét is, ímé, includálo. Ebben, megvallom, megcsalatkoztam, de nem csudálo, mert az mint Nedeczki levelét az universalével confrontálo: azt hitettem el magammal, hogy hivatlan gyün már az czár, mert ezelött még 12 nappal is azt írta vala Sinyavszki úrnak, hogy nincs már szüksége Augustusra, s maga is lehet királylyá; de az mint Brenner írja, az papok ex instinctu papae, Merzik és az masoviai palatinus ex fundamento constantiae, Sinyavszki ex spe omnia agendi és az zambori oeconomiaért hitták, — mindazonáltal az czárnak declarálták ezen urak, hogy magok szerencsájének s szükségének lenni látják, hogy az czár maga protectiója alá vegye Magyarországot is, et ut Respublicae quam strictissime uniantur. Megvállik már, mit fog mondani az czár, az kinek gyövetelít óránként várják, s már megint eleiben ment Sinyavszkiné asszonyom Brennerrel; melyre nézve még e héten talám én is vakarodom már innen, csak még egy levelét várom az asszonnak, az melybül egészen ki fogom tanulhatni az czár sentimentumát Augustus iránt, mert általa repraesentáltattam *) vala az czárnak azon politica ratiókat, az mellyeket az dialogusban, is inseráltam vala, s arra gyütt most válaszsza, az mellyet várok; noha megvallom, még én így sem vesztettem el reménségemet az czárhoz, az kinek Sinyavszkiné által régen megíratattam már azt, az mit Kegyelmed ultimo paragrapho literarum javal, hogy ne kívánja kézben tülem ha ide talál gyüni assecurutiómra; és mivel de reliquo mind helyesnek ítélem az Kegyelmed opinióját ebben az dologban, dum casus jam in tantum ruminatus acciderit; mert megvallom, én magam is erre inclináltam, sed a me solo facere nolui, dum res consultationem permisit; — mindezek pedig rövidnap alatt kinyilatkoztatják magokat.

88.

Munkács, 15. 7-bris Gróf Bercsényi úrnak.

Noha az Kegyelmed 9. írott levelére is bü választ adtam az minapi levelemben, s azóta semmi lengyel új híreim nem

*) Eddig Pongrácz írta be, e szótól kezdve végig a fejedelem folytatta a levelet, sajátkezűleg.

lévén, halasztottam volna leveletem : mindazonáltal az Kegyelmednek minap írott levelemből kimaradván az lengyel patensek, az mellyekre revocáltam vala magamot, azokat kívántam ebben includálni ; azótátúl fogvást értettem az asszonyom leveléből az czárnak Krasznosztavra való gyövetelit, ki eleiben menvén, óránként várom curérját, az Augustus iránt való resolútiójával az czárnak, s azután maga is ki fog gyüni. Melyre nézve itt tartózkodtam meg azon curér elgyöveteléig ; azalatt is mindazonáltal kívánnám az Kegyelmed opinióját venni : ha nem lesz-e szükséges az téli quártély előtt valamely consultatiókat tartanunk ? azt az senatussal-é, avagy az vármegyéből is convocáljunk ? s hol ítélné Kegyelmed legjobbnak ? Én ugyan Varannót praeferálnám az több helységeknek, s talám most csak az senatussal is elvégezhetnénk az téli quártély dolgát ; eziránt mindazonáltal még függőben hagyom az determinatiót a Kegyelmed opiniójáig.

89.

Munkács, 17. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Úgy látom, most is egyenlő az Dunántúl való jó hírek sequelája : mivel az minapi simontornyai ostrom elvesztése után nekem is írja Bottyán azon erősségnek megvétélét ; Veszprém iránt is egy hiszemben vagyok Kegyelmeddel : de, hacsak Antal akarja, még sem reméllem, hogy vége szakadjon az Dunántúl való hadakozásunknak tél előtt ; mivel mindazonáltal az campania kezdetitül fogvást mindétig elhitettem volt magammal Újvár obsidióját : igenis, helyesebb dolgot nem követhet Kegyelmed, mint ha oda elégséges hajdút küld ; még in tempore vagyon, sőt ha meggyógyúlna, Riviért is jó volna odaküldeni, mert hallom, hogy igen negligáltatik az erősség ; bizony nem is embere annak Rotostain ; ha maga találna maradni, félő, — úgy ne járjon mint Nyitrán, a hol ű is az többivel elvesztette volt az tramontanát.

Bértóti széltiben másoknak is írja az rajtértül hallott gaz híreit, s nem tudja észrevenni Lubumérczki vastag politicáját, az ki valamikor ezelőtt félt Augustustul, mindenkor azt hirdette, hogy az császár segítségére gyűnek az tizenhárom városban quártélyozó hadai : már most, hogy dolga acco-

modatiójában fáradozzak, maga az császár részire való állással fenyeget; jó volna Bertótinak ebben indifferentiát simulálni s dicsírni szándékát: mivel soha jobban meg nem menekedhetik az saxo quártélyostúl, mivel ű az császár részire állván, velünk azokat felperzsölteti: mert úgy nem lesz mire gyüni az saxónak, s e mellett mint jóakarója, javallaná inkább, hogy általam keresné kedvét az czárnak. Az már csak való, hogy Augustus bégyött Legyelországban, de mit remélhetünk tülle? még azt nem tudom; én mindazonáltal iránta is jó reménségben vagyok, — megmutatja egy két posta, melyről azonnal fogja Kegyelmed venni tudósításomat. *)

90.

Munkács, 18. 7-bris, 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 13. és 16. írott leveleire való válaszat sok dolgaim mindeddig elhalasztatván velem, hogy Kegyelmed elmémet bővebben érthesse: íme, azokra is replicálok.

Úgy láttam, az ellenség híreivel continuálja az lármáskodást, melynek Kővár alá avagy a szüretre jövő szándékát is tulajdoníthatni; és mivel már kicsapó ereit alkalmasint észrevehette Kegyelmed: ha csuportosson lehetne tartani az hadat, ezen járkálása nagy alkalmatosságot adna az próbára, melyben, tudom, Kegyelmed is fog igyekezni.

Az bányaiaik megtartása igen helyesen esett; és mivel már naponként tapasztaljuk az hajdúságnak nagyobb-nagyobb bátorságát: ha Bánya olyan hely volna, hogy kevés reparatióval oly statusban vehetnénk, hogy ágyú nélkül az ellenség meg nem vehetné: praesidiáltatását igen hasznosnak ítélném, nem azért, hogy azon hajdúság continue oda distraháltatnék, hanem vagy téli quártély alkalmatosságával, avagy olyankor az midőn operatióban nincsen, és az ellenségnek kicsapó szándékát hallván, annak mezőben resistálni nem kívánnánk, lehetne vagy másfélezer hajdút in securitatem belészállítanunk, kihez az Kővár tájékán vigyázó lovas is secure recipiálhatná magát; Máramaros impositiója volna az magazinuma. Ha pedig az ellenség falterő-ágyúkkal jőne, és oly

*) Pongrácz Gy. kezeírása.

készülettel, hogy megtartásához nem bízhatuánk, (melyről ingyen sem gondolhatom,) könnyő volna az hadat városostúl kitakarítani belőle, — addig penig onnan is zabolában tartani Kővár és Lápos vidékit. Mivel penig az nagy-bányaiakat az fiscus által citáltatni akarom : tétetessen fel Kegyelmed egy informatiót, annectálván ordereinek pariáit és egyéb circumstantialis dolgokat, a mellyekből az fiscus formálhassa az actiót.

Grabarics által váltott és váltandó aranyakat én az Kegyelmed adóssága fizetésére deputáltam : mert másonnat nincs módom benne hogy aranyat szerezhsek ; mivel penig azon capitalis az debreczeniek pénzéből adattatott : azt az arnótok cassájában az Landor-Fejérvártt assignált pénzemből suppleálatom, és mivel Pápai Gáspár levelének accludált extractussából megláthatja Kegyelmed, hogy kilenczezer kétszázötven tallérok készen lesznek Nandor-Fejérvártt azok számára, itt penig pénz dolgából annyira megszűkültem, hogy most is mindenütt interesre kerestetek : per formam cambij az debreczeniek pénzéből kívánnám magamot segíteni ; mert ha szintén ezen fundus elégséges nem volna is : mivel már mióta itt vagyok, ötvenezer tallérra vettem cambiumot Constantinápolyban, én azon summát is fogom suppleálni, a mennyibe defectussa leszen. Kérem azért Kegyelmedet, ebben meg ne fogytokztasson.

Mivel penig említett Pápai Gáspár, az mint levelében írja, Kegyelmedet mindenekről tudósította : levelét megküldeni szükségtelennek láttam, s rövideden pro glossa adjungáлом, hogy csak török a török.

Mivel még az imminens quártélyok előtt consultatiónk leszen : Barkóczi, Palocsai, Krucsay, Szemere, Bessenyei dolgát akkorra hagyom, s az tagyi praediumról is egynéhány napok alatt fogja Kegyelmed resolutiómat venni, mivel most nem tudom, ha azon praedium ingrediálta-é, némely dispositióimat, az mellyeket az ecsedi jószág eránt tettem ?

Az dézsmások eránt a következő consultatiókban tehetünk rendelést : csak Kegyelmed addigis neveket extractiálatván, circumstantialiter készétse meg az informatiókat. *)

*) Beniczky Gáspár írása.

Alexandro Nedeczki. Munkács, 19. Septembris.

Még az elmúlt úttal akartuk vala béküldeni a succust : de minthogy csak az ide való hozásban is megromlott, abbúl ítéljük, hogy nem tartja meg qualitását, ilyenmódon messze-földre való vitelben ; minden színbül újobban mást hozatván, azon alkalmatossággal Dobrovolszki által kéküldettük ; melyet Kegyelmed addig a Felséges Czárnak ne praesentálja, míg maga meg nem kóstolja, s ha valamennyire változását fogja tapasztalni : excusálja az hoszszas útnak mivóltával, hogy természeti ellen annyira sepreje nélkül vitetik. Ha pedig fog tetszeni : többször is küldünk, — de ezen lóháti pinczetokot Kegyelmed küldje vissza ide, hogy abban alkalmatossan ennek-utánna is vihessenek.

Munkács, 20. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Ez elmúlt napokban az Kegyelmed 14. írott levelét vévén, reméllettem, hogy leveleimbül az mellyeket az elmúlt napokban írtam, azokra való választ is talált Kegyelmed, némely hadi dispositiók communicatióján kívül ; az mellyek Hajszter megtérésére valók : nekem igenis jónak látszanak, idegen conjuncturákrul penig nekem sem érkezhén tudósításim : nem tudtam mit írni ; hanem ma érkezhén az 17. írott levele is Kegyelmednek, nem kevés szomorúsággal látom az Dunántúl valóknak teljes rémüléseket és Antal úrnak általgyüvő szándékát, melyben mint az tükörben, úgy látom az jövendőt, ha az diffidentiát szívünkben tápláljuk, — mivel inkább fél az hadtúl, mintsem az ellenségtúl, s abban incurral, az melyért annakelőtte Károlyit okozta, s ide sem gyű jobb állapotra ; s megtetszik ebbül, hogy mindnyájan készen vagyunk az halálra, — csak meg ne öljenek ! Hiszem, vólt oly idő, hogy Simontornyán, Veszprémben is vólt ellenség, mégis bírtuk az földet ; de errül elmélkedni már késő lévén, legjobbnak itílném én Bottyánt, hacsak személyében is, általküldeni : mert ű szegénylegény módjára is tudván élni, sokat tehetne, — meg is mutatta akkor, az midőn Rabutín egyfelől, Staromberg másfelől premálta vala télben (1707.) ; de ennek hamar kelle-

ne meglenni, hogy az túl maradni kívánó hadak s tiszték, az kiknek nagy része igaz magyar kívánna lenni, de az általgyűvetelre nem resolválhatják magokat: erősödjének szándékokban, — látván, hogy fejek van.

Már azért így lévén az állapot, csak elhitettem magammal, hogy ezen az földön keres magának quártélyt az ellenség, egy kis pihenése után általgyű. Melyre nézve újonnan is írom, hogy nagyobb jót nem tehet Kegyelmed, mint ha Újvárnak providiál, az mely, noha Bertóti, Szluha levelét meg nem küldötte Kegyelmed, úgy látom, közel van az simontornyai constitutiókhoz. Régen nem szerettük mi ott Szluhát: most éppen nem, mert jesuvita volt, Szirmainál tanúlt, büszke, s meggazdagodott, az némethez ex officio hozzászokott; — melyre nézve ütet is idegen követséggel bíztatván, jobb volna Sűgót küldeni helyében: mert minus periculum ütet változtatni, mintsem az commendánst, az kihez én bizony nem gyanakszom ha Rivier mellette lészen, — kiváltképpen ennek penig bemenetele éppen szükségös.

Csáki Mihály hazabocsátását talám már maga is általáthatja Kegyelmed hogy praecipitálta; azon lészek mindazonáltal, hogy az Kegyelmed opiniója szerint helyrehozzam az dolgot. Én bizony nem sok czeremoniát követek; ha gyű: magának jobb lesz, ha nem, — kísírőirül is providiálok.

Ha ott oly idők járnának, mint itt, Hajszttert is úgy vetnék arestomban mint engemet: mivel alig van szüneti az essőnek. De reliquo az pestisről egyebet nem írhatok, hanem Domini sumus, fiat nobis, sicut vult, et optimum esse noscit; megerősítettett annyira szent kegyelmétül szívem s elmém, hogy Theodori parum interest, humane an sublimē putrescat.

Turne várossát igenis, megvették az aleatusok, de az citadella capitulatiója, az mint az hollandus hirekből értettem, csak projectum volt, az melyre nem akarván lépni az hadakozó népek, elkezdték az hadakozást. Senkisésem hirdeti már, hogy az franczia általgyűtt az Rajnán, noha való, — de abban sem vagyok bizonyos, ha nem megy-é vissza? Constantinápolyból mit írnak? ímé, includálok, úgy az arnótok felől is; a mint látom, nihil me inpraevissum fuit; sed si fractus illabatur orbis, etc., semmit sem teszen, — hanem maradok, etc.

Munkács, 23. Septembris, Gróf Bercsényi úrnak.

Hosszas essős arestomombúl felszabadulván és medve uraimék látogatására fordulván, hozák hozzám az Kegyelmed 20. írott levelét. Az lengyel dolgok iránt én is hasonló nyughatatlanságban vagyok Kegyelmeddel: mert tegnapelőtt vettem vala mind az asszontúl Lublínbúl, mind Breunertül leveleket, a kik is gyakran voltak már szemben az czárral: de az első Zavatkára való gyövetelire, az másik az első curérja által küldendő expeditiójára az moszkvai udvarnak relegál, és így mindenben vak vagyok; hanem Augustus magátúl való intrusióját világosan collimálok, mivel azt írja az asszony, hogy meg fogja mondani, hogy miket beszél az czár ellene, és hogy Ficzum ott van, de igen fél; quanta rerum confusio az czár általtakarodik az Viszlán az lengyel hadakkal, Krasszao-Malagostik tájján. Azt csak jól itéli Kegyelmed, hogy ex pusillanimitate, non ex generositate querit pacem, hej bizduri! qui ignorat victoria uti. A svécusrúl már többet nem írhatok; igenis, itt is egy nyomon beszéllett: de ego interrogavi. Többet tart az czár az anglus-hollandustúl, mint az török-tatártúl; de talám még eszekre juttatja az Isten őket: mert Brennerék százötven hordót Golofkínnak, 100—100. Doloniki Zaffiroffnak ígértek, ha segítséget szereznek, én pedig az arnótok harmincezer forint cassájáruól is írtam, hogy oda igérje nekik, ha effectuálják. És így én is várok bizonyost; az is ugyan való, hogy brigadéros Korpaczkinak akkor expediálták az parancsolatokat, hogy alatta való hadaival oda menjen, az hová én fogom parancsolni, — az kit azonnal Piszki uram nyakában fogok küldeni. Már pedig, hogy ad domestica térjek, Vedekin relatiója ugyan nekem sem tetszik irresonabilenek: de még az attúl függ, micsoda erővel fog Hajszter gyüni? úgy fog-e nyomakodni, hogy az hányavárasokat üressen hagyja? vagy conserválja? Mert amúgy szép mulatsága lészen hát megül az újvári praesidiumnak; azokat praesidiálva pedig, nem tudom, mit hoz Lőcse s Késmárkban, Markusfalvára s Scsavnyikra? hanemha az liptai postírungot; de mivel az mi statusunkhoz képest az kevés is sok már mi-nékünk: omissis considerationibus quatenus deberent fieri ut bene fieret, csak arra az principiumra kell térnünk az városok

iránt, az melyben tavaly valánk, id est: sub praetextu quartiry, non praesidy, mintegy nyugalom kedvéért az tavalyi formában kellene békülden az hajdút, oly tiszttel, az ki legalább okoson tudna kiszaladni belőle; ha pedig azt véghez tudná jól vinni, s magát tétetni: bizony, az ellenség is lassabban járna. Egyébránt ez még nem végső resolutióm: mert majd számot vetek Károlyival, onnan mivel lehet ide succurálni? mert mivel bizonyosnak hozzák, hogy pestis van az erdélyi német táborán, az mi annál is inkább elhithető, hogy már régen grassál az Maros mellett: nem félek az conjunctio-kereséstül; s onnan secundum jam factas reflexiones talám még succurálhatunk; — hiszem ehhez talám lesz még idő, mivel az comoedia sem volt még meg Beszterczén.

Rivier, látom, mondva csinálja disgustatussá magát: mert hiszem azért vólt promotiója; de mivel két rendbéli levelére választ nem adtam: azt gondolja, fenthagyok rajta; oka pedig az vala, hogy se pénzem, sem jószágom, az mellyet neki adhassak, mert grationalis summában örökömet hogy kívánhatja? Pénzem nincs, — hacsak Kegyelmed nem talál valamely módot benne.

Újvárban való menetelit in hac rerum circumstantia én csak ad revidendum kívánnám inkább, mintsem olyan conditióval az mellyet praescribálni akar; mert hiszem akkor adná fel Újvárt, az mikor in illis circumstantiis ű ki gyűne belőle. Találjunk azért valamely módot contentumában, — mind megváltozik az iránt való szándéka; mert meg kell vallani, hogy ha ez is kimegy közzülünk: éppen ember nélkül marad az artoleria. Gácsot elrontani úgy, miut kellene, nem lehet, őltalmazni is — jól tudom — nehéz; örömet érteném Rivier opinióját felőle.

P. S. Már ezen levelemet pecsételni akarám, az midőn érkezék az Kegyelmed 18. expedált staphétája és 21. írott levele; az elsőben Szirmai dolgán kívül válaszra valót nem látok. Szluha continuált correspondentiája confirmálja előbbeni opiniómat felőle, kivált mivel az jesuiták is általa küldik ordereket. Az mi az elsőt illeti, úgy vélem, az czár resolutiójátúl kell várnunk, hogy abbúl általlátván: miképpen akarja kezére venni? dolgainkat tudhassuk itt kormányozni; és így

addig nem múlatja idejét az Szirmai passusa : mert az ő agendi modussa soha több rosszszat nem okozhat , quam inter desperatos.

Bertóti István iránt is confirmáltatik opinióm levelébül, és az tiszt relatióját combinálván : csak Szluhán marad az desperatio, melybül vagy hamisságot collimálok , vagy hogy az hajdú küldését akarta közelíteni, — kinek adjon Isten`szerecsés utat!

Rédei Mihály tovább is ott maradhat, igen akarom hogy contentálja Kegyelmedet.

Okolucsányi Pál levelét régen megküldhettem volna Kegyelmednek : de közelebb lévén oda, azt gondoltam, el is felejtette Kegyelmed ; bizonyoson tudom , hogy kevés reménség nyújtása sok jót tett az coetus elméjében. Az svécus . . .*)

94.

Munkács, 23. 7-bris 1709. Károlyi úrnak.

Épen három rendbéli levelére Kegyelmednek kellett vala választ adnom, — de az máramarosi lármárúl irottat ma hozák az erdőben, s ott vesze.

Ordódi helytelen cselekedetét inhibiálni kell, mert való ugyan, hogy vi Regulamenti szabad neki más regyimentekbül reclutázni, cum praescitu Colonellorum, s addig nem is szabad befogadni, míg számot nem vetettek véle, az mi az regyimenté, nem restituálja; malefactorok asilumjává penig hogy tégye az regimentet, nem javallom.

Az bányaiaikat csak bocsáttassa el Kegyelmed, űk lássák, mit fognak csinálni? csak semmire ne adjon engedelmet Kegyelmed; ha tudták az Kegyelmed tanácsa nélkül bevárni az németet, — ezt is a nélkül cselekedjék.

Mivel az constantinápoli pénzrül bizonyos vagyok : ha az supplementumán kívül kilenczezer tallérnak többet küld is Kegyelmed, felveszem: mert Isten látja, nem tudok hová kapni.

*) Úgy látszik, ezen utóirat itt a leveles-könyvben befejezetlenül maradt.

95.

Munkács, 27. 7-bris 1709. Károlyi úrnak.

Az midőn minapi levelemre nézve Kegyelmedet óránként várnam, vettem tegnap curérom által küldött válaszsát. Helyesnek látom ugyan útjának elhalasztását, ha sokára nem lesz, — de az Kegyelmeddel való szembenlételem nemcsak az újváriakra nézve szükséges; ha az egész ország constitutióit vizsgálom is: talám soha egyszer szükségesebb nem volt az conferentia, az melyben válogatni kell az embereket; az mely is még szükségesebbnek tetszik az most újonnan érkezett levelekre nézve. Azalatt is mindazonáltal szükségesnek látom, hogy Kegyelmed revocálja Szent-Iványit az több hadakkal, mert attúl félek, hogy az bizonytalan arnót gyöveltele miatt egyszersmind obruáltatunk; annyi felől fognak bennünket lár-mázni, hogy confundáltatni fogunk. Ennél többet nem írok, míg az Kegyelmed gyövetelit várhatom, — csak Kegyelmed vegyen magának oly ideát, hogy emberi mód szerint mindenüvé érkezhessen.

96.

Munkács, 27. 7-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed minapi levelére való nézve elküldöttem volt curéromat Károlyiért, hogy hozzám rándúljon. Az hadak és az Kegyelmedhez küldendő succursus felől tehettem volna dispositiót: de az német indulatjárúl gyüvén, noha bizonytalan hírem, ámbár nem tehettem azokrúl dispositiókat, interveniálván mindazonáltal az Kegyelmed 21. és 24. írott, rosz hírekkel terhelt levelei, — azokra való válaszsomat differálni nem kívántam. Kesereg a szívem az szegény Dunántúl valókon, irtóztat az rajtok követett kegyetlensége az ellenségnek, példát mutat az túlsóknak bolygása, és megvallom, hogy minden következhető rosznak praevisiójára ad okot, — sed Domini sumus! Az mint minap írtam, nincs mit változtathassak az Kegyelmed dispositióiban. De reliquo, si bona a manu Domini accepimus: cur non et mala? Példát mutathat Isten neimzetünkön, akár igazságában, akár kegyelmében; az elsőnek ostorát megérdemlettük, az másikára, megvallom, okot nem adunk, de mivel az emberi hamisságnál nagyobb szokott lenni szent kegyelme: ezt is leginkább most remélyhetjük, az midőn minden

emberi segítség bizodalomból csaknem kifogytunk; mert az Kegyelmed levele előtt csaknem, mondhatom, egy szempillantással érkezék Nedeczki levele is, a melyben írja, hogy az lengyel korona dolgát teljességesen az Respublicára hagyván az czár, és az urak Augustustól mind corruptusok lévén: arról gondolkodni sem lehet; az czár pedig félvén az anglus és hollandustól, hogy az svécust meg segítik: segítségünkre magát nem resolválhatja, hanem csak az mediatiót kívánja folytatni; melyben az feleségemnek is, — az kinél ebéden vólt és szokásán felül egész 12 óráig étszaka mulatott, maga gyémántos képét Mencsikof nyakából kivévén és neki ajándékozván, — hasonlót mondott sok okos és titkos discursusra; s ebből úgy látom, hogy görög hittel pecsétli az nagy reménségű colligatiót. De mindezek között Augustus igen keresi barátságát feleségemnek, és Spigit hozzáküldvén: ha kívánja, szemben akar velle lenni; sőt az barátsága keresésére engemet is ösztönöz, izenvén, hogy ha titkosan kívánok valamit izenni, általa izenjek; melyre nézve ott is faciam facienda, s talám ő általa adhatunk spiritust az czárnak, — csak Isten adjon időt, és hertelen ne engedje obruáltatni nemzetünk megbódult elméjét, mellyet ha nem considerálnám: magam mennék exoperatiójára, quia non habeo hominem.

Mindezeket már ennyire értvén, ne differálja Kegyelmed Szirmai legyövetele accelerálását és az békesség reménsége nyújtását, quoquomodo; mert nincs dolgaimban drágább az időnél. De reliquo factis iis dispositionibus, az mellyeket velem communicált Kegyelmed, coetera fatis committamus. Az svécziai tisztén az körül Andrási István ír, nincs mit kapnom, kinek királyát Benderből ezer török kísírte Havasalfőde felé, de még nem tudom hová?

Már Debreczenben is elérkezett az pestis, et sic ubique manus Domini tetigit nos, sed quae nos percussit et sanabit; s nem is félek én attól, mert meglátja Kegyelmed, még az fog időt adni reparatiókra; bár elmenne az hire, hogy Szepesben is van, és az városokban, — egy szóval: nihil fit in mundo, etc. Mivel az erdélyieknek szükségesképpen Máramarosban, jőlehet ide praefigáltam, gyűllést kell tartanom: egy hét múlva odafordulok, s mindenekben az rosszszat praevidiálván, jót reméllek.

Munkács, 28. 7-bris. Gróf Bercsényi úrnak.

Az Kegyelmed sok citos, ezen órában érkezett curérja által küldött levele az mai orvosság bévetele után csaknem rosz vért szaporíta bennem; de elolvassván, és az minapit ezekkel combinálván, jobb reménséget mutata az belső ábrázatja az külsőnél. Igen akarom, hogy Augustus iránt concurrál elménk, az mint az tegnapi levelemből megláthatja Kegyelmed; én azon negociatiót a feleségemre fogom bízni, és az maga Augustus ezelőtt két esztendővel tett izenetin kezdeni: az midőn az megholt Fervil által tett propositióimra az magyar korona iránt, azt adá válaszul, hogy Imperii membrum lévén, félti az electorságát az császártúl, az koronában nem bizonyos, és így bizonyost bizontalanért nem periclitáltathat; és azért pro solutione hujus difficultatis módot mutatok néki az czár colligatiója és ereje által, hogy csináljon securitást magának, s ha maga belé kap, jobban fogja ösztönözni az czárt is, az ki csak nem capiálja szerencsáját. Röviden írván, a lengyel urakat is fogom disponálni, hogy condícióiban praescribálják amannak az velünk való colligatiót, — csak segítse Isten munkámot! Az belső dolgainkról nincs mit írjak; és mivel defensive kell lennünk, csak ellenségtől kell várnunk. Hajszter, elhiszem, az téli quártélyról fog projectumokat tenni Bécsben. Az mely victoriáját írja Kegyelmed az francziának Flandriában: annak az Scaldis vize mellett kelletett lenni, az mely mellett vannak az táborok és az obsidiált város, az kinek citadellája mégis oltalmazza magát.

Munkács, 1. Octobris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Az hamis lármák elmúlván, tegnapelőtt estve ideérkezvén Károlyi, eleget hántuk s vetettük elménket az mostani conjuncturák consideratióin: de módját nem leheté feltalálni Késmárk és Lőcse őltalmazásának; mert ha hajdúnk vólna is: emberünk az commendansságra nem lévén, úgyis haszontalan vólna annak expositiója.

Az újvári conjuncturákat megvizsgálván, az mennyiben az téliek constáltak Károlyi előtt, akárki mit beszéljen: de

mindazok confrontatiójából is nem suspicálhatok Bertóti felől; de Szluhának hennmaradása nekem tovább is nem tetszik, a mint is csak szükséges, hogy Kegyelmed quoquomodo avocálja, Bertóti feleségével együtt, — az mely hogy alkalmasabban meglehessen: legjobbnak ítélném az asszonyok kiszállítását universaliter parancsolván, Kegyelmed javallaná, hogy maga első mutatna példát.

Mindezek felett penig a küső dolgokra nézve szükséges lévén, hogy mentülhamarább szemben légyek Kegyelmeddel, ezen curérom által elvárom: postai alkalmatossággal mikor, hová gyühet? observandum tamen, hogy Mihályiban pestis lévén, Varannó, vagy Nagy-Mihály. En már oly készen leszek, hogy az Kegyelmed válaszsát vévén, a terminusraazonnal indulhassak. Úgy látom, rövideden írván, hogy in his rerum extremitatibus vagy nékem, vagy Kegyelmednek kell Lengyelországban menni: mert nem tudják folytatni az dolgokat embe-reink úgy, mint kellene, — melyről coram plura.*)

99.

(Eleje, czímével együtt hiányzik.**)

.

 magával nem hozza, nem adatott, se
 úgy nem rovocáltatik, hogy viszontan az szükség kívánván,
 vissza ne menjen; annakokáért éppen nem látjuk szükséges-
 nek lenni, hogy ott az recredentionalisra várakozzék, — hanem
 csak az ottlévő ministeriumnak tudtára adván parancsolat-
 ját, passust kérjen és induljon. E mellett leveléből azt is csu-
 dálkozással értjük, hogy méltóságunkat annyira, mint írja,
 előtte viselvén Hűséged, mégis az odavaló gubernator nevé-
 vel kér, hogy számára borokat vásároltassunk, — mintha Hű-
 ségednek nem lett volna Magyarorszáiban annyi ismerőse,
 az ki által ezen dolog véghezvitelére offerálta volna magát.

*) Pongrácz kezeírása.

**) Tán Nedeczkyhez volt intézve.

Melyre nézve Hűséged emberének az keresésre szabadságot adtunk, melyből ha semmisem telik: Hűséged maga inconsideratiójának tulajdonítsa, — mivel mi magunkat idegen nemzet előtt nem prostituálhatjuk. Az mi de reliquo az Hűséged propositióit illeti: azokat önnön-magátúl is megérteni kívánjuk, és Hűségednek fejedelmi kegyelmességünket ajánljuk.

100.

Vereczke, die 14. 8-bris 1709. Brennernek.)*

Lublino quarta Octobris scriptam succinctam relationem Fidelitatis Vestrae rite percipimus, ex quibus quamvis in generalibus terminis intelligamus subdistinctae in tres partes negotiationis suae cursum; summe tamen nobis placuisset, si ijs reflexiones quoque suas adjunxisset Fidelitas Vestra de spe et augurio continuatorum, et quae num causa esse possit interventae remorae, siquidem omnia proposita nostra interessis Czari summe convenire credamus. Et quia Domina Palatina Belsensis nobis claram et distinctam resolutionem ab eo attulit, quod si denuo proposita Aulae Viennensi, ejus mediatio effectu caruerit, et armis auxiliaribus nos adjuvandos iri, clare colligimus non esse impedimento defectum sinceritatis, sed potius nimiam praecautiorem ministerij res Europaeas, et interessa Principum ignorantis, quae nonnisi iteratis discursibus et instantiis vinci potest, quibus remonstrari debet, et quidem energice imminens a Sveco et Aliatis periculum, ultimo praelio — in tantum ut nobis refertur, — debellato Gallo, qui sine omni dubio pacem praecipitaturus est, si reale signum bonarum intentionum Czari eidem non dabitur, ad quod nulla securior via patet, quam si nos quanto citius realiter adjuverit, et taliter vires Imperatoris eo magis distraxerit; necessum enim est, ut Aula Czarea sciat cunctos nobis Aliatos Imperatoris favere, et in negotiatione pacis futurae nobis adesse velle promississe; quamvis tamen desiderarent demembrationem Regni Hungariae aut Transylvaniae a domo Austriaca, id sine

*) Jegyzet a lap szélén Krucsay kezével: „Reformáltott, és úgy maradt sub eodem dato, a mint más levélben következni (fog).“

armis effectuari non posse ipsosmet agnovisse. Unde clarum evadit Czarum per hoc Aliatos minime offensurum, qui aliunde diuturno bello fessi, potius ipsimet Imperatorem ad restituendas libertates nostras adigent, quam ei auxilio esse voluerint. Quod si vero — quod minime speramus — auxilium hocce nostrum reale dilatatum fuerit, et se Czar apparentibus Aulae Viennensis promissis lactari patietur, ad usque negociationis pacis Europae conclusionem longe majores difficultates suborientur.*)

101.

(*Nagy-Péter orosz czárhoz. Vereczke, 15. 8-bris 1709.*)

Sacratissima Czarea Majestas!

Domine Benignissime!

Sinceri cordis affectus et zelus, qua erga Majestatem Vestram ducimur, non solum ad ea, quae de praesenti in emolumentum Vestrae Majestatis videmus proficua, sed quae etiam in futurum de interesse Ejusdem summe necessaria judicamus, nos impellit ratio, ut obligationi nostrae quam firmam in devotione Ejusdem Majestatis Vestrae stare volumus, ad implendas voluntates et intentiones Vestrae Majestatis vota nostra dirigamus. Quem in finem dum cordis nostri sinceram facimus aperturam, praesentium exhibitorum Honorabilem Reverendum Dominicum Brenner, Praepositum Terrae Scepusiensis et Consiliarium Nostrum, ad Vestram Majestatem expeditivimus, ut ea quae cordi nostro in servitium Vestrae Majestatis inhaeserunt, juxta datam sibi instructionem proponat; humillime Vestram Majestatem rogantes, ut verbis eorum, quae nomine nostro proposuerit, indubiam adhibere fidem benigne indulgere dignetur. Nos autem gratiis et favoribus Vestrae Majestatis ad ulteriora etiam humiliter recommendantes, Vestram Majestatem gloriose de inimicis suis triumphantem, diutissime florere desideramus.

Datum in possessione nostra Vereczke, die 15. Mensis 8-bris Anno 1709.

*) Eddig Krucsay István udv. titkár kezeírása.

Sacrae Czareae Majestatis Vestrae omni devotionis studio et debito venerationis cultu addictissimus servitor.*)

102.

(Ugyanahhoz.)

Sacratissima Czarea Majestas, Domine Nobis Benignissime! Quandoquidem Honorabilem Dominicum Brenner Praepositum Scepusiensem et Consiliarium Nostrum Aulicum certis iu negotiis Nostris expeditimus ad Sacratissimam Majestatem Vestram: eapropter debita cum humilitate rogatam habemus Czaream Majestatem Vestram, quatenus mentionati Ablegati Nostri Brenner propositis verbis ex relatis fidem dare non dedignetur. Coeterum Sacratissimam Czaream Majestatem Vestram Divinae recommendantes benedictioni, manemus Sacratissimae Czareae Majestatis Vestrae, etc.**)

103.

Huszt, 18. 8-bris 1709. Károlyi úrnak.

Az Kegyelmed 14. irott levelét 18. étszaka, Zavatkára való kerülése után vettem; bár minden leveleink oly szaporán járnának, az mint ez gyűve! Annak annexájából értem Szent-Iványi nyomattatását; de minden díb-dáb inclusájiból is nem tudtam által érteni az ellenségnek számát, s előtte való nyomulásának okát s módját. Melyre nézve még nem tudok magamnak conceptusokat csinálni az ellenség akaratjáról s szándékáról, — mert ha ez oly erővel s készüllettel, s bagácsiástúl ment arra az földre: már Hajszter is általgyűvén az Dunán, lehet vélekedésem, hogy régen feltette avagy csak hirdetett szándékokat akarják követni, — melyre nézve még világosabb s bizonyosabb hírt kell ezek felől várunk. Azalatt is mindazonáltal némely, Bercsényi úrral lett végezésinkről kívántam Kegyelmedet informálnom, tudniillik: megértvén Hajszternek most két regyimenttel való általgyövetelit, minekutánna minap is kettőt általküldött vólna, s most magával gyalogot is

*) Krucsay kezével írva.

**) Ismeretlen, de a fejedelem cancellariájabeli kézzel Krucsay megelőző fogalmazatának hátára írva.

hozott, praevidiálható lévén vagy Gács obsidiója, vagy az Szepességre való indulása, avagy, az mint hirdeti, Miskólczra való gyövelete, téli quártélyra: tettünk ily dispositiókat, hogy in primo casu, kivált az gyalognak nagy részével úntalan impetálhassuk táborát, s az lovas háta megett operáljon, és a végre, úgy az egyenetlenségek lecsillapítására való nézve is, Dániel menjen Újvárban; in casu secundi is útját ő ugyan arra folytassa: de az Ebeczki brigádája, az melyhez az Tiszántúl való had is most pro interim annectáltatott, Kassa felé eleiben fordúljon, az gyalogság az városok között motozzon mindaddig, az míg ki nem tanuljuk ereit, avagy munitióját, az melytől fog függeni praesidiáltatások, avagy elhagyattatások; in casu tertii pedig kinézvén ereit, kivált ha az erdélyi német is nem motoz, közel lévén az Tisza, conjunctis viribus kellene próbálnunk. De mivel Beresényi úr mellett, az ki most is sántikált, senki nincsen: pro praevisis necessitatibus resolváltam az Kegyelmed általgyövetelit, kivált ha az lengyelországi útja is, az melyre magát nagy készséggel offerálta, interveniálni találna; securus lehet mindazonáltal Kegyelmed, hogy simplex lármára nem fogja Kegyelmedet általhíjni; de szükséges mind-ezekre nézve, hogy Kegyelmed is oly készen légyen, hogy in praevisis casibus mind gyaloggal, mind lovassal succurrálhasson mihent orderét vészi, — az mellyet is praevie akartam tudtára adni Kegyelmednek.

Már ezekből azért értvén Kegyelmed, miben legyenek dolgaink? Sötér regimentje felvitelit nem fogja csudálni. Az mi az hódulást illeti: par ratio Heves és Nagy-Bánya, az melyet azért akarván büntetni, hogy hódolt, — amannak hasonló nem engedhetek; őltalmazni is nehéz, mert nem szaporodhatik hadunk, s nagyobbodik az distractio. Az moszkva dolgokat hálá Istennek jó karban találtam, s megvallom, értvén az dolgokat, jobb reménségben kezdek hozzája lenni; adja Isten, tapasztalhassuk effectusát.

104.

Huszt, 18. 8-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Nemhogy egy nap, de még tegnap is estvéig alig tudék a sok gödör és vizek miatt ide másznom, az honuan már reggel Károlyihoz expediáltam curéromat oly orderrel, az mint

Kegyelmeddel beszélgettünk, és most estve felé veszem az Kegyelmed levelét, cum annexis, az melyre rövideden kívánok felelni; és ha igaz, hogy Hajszter öt faltörő ügyúval gyű: nincs kétségem benne, hogy Gács s Eger légyen célja, ha az pestistül nem fél. Mivel az első non est in statu defensionis: az ágyúk nagyságát circumstantialiter kellene megvizsgáltatni, és comperiálván az valóságot, csak parancsolja meg Kegyelmed Gácsnak felégettetését: mert ha az batteriákat elkészítetteti, felfuvalkodása szerint capitulatiót nem ad — úgyis csak népet fogunk veszteni, s Károlyi arra reá nem érkezik, s ha érkez-nék is, egy-két próbával avagy inkább lármával abban nem hagyja, s formaliter megharczolni penig érette non est operae pretium, kivált ha most sem próbálnak Hajszteren, kinek corpusánál meg csekélyebb nem volt ezen hadakozásban, se olyan német tábor, az ki az szekereivel augeálta volna lineáját. Boldog Isten! hová tettead hadaink szívét, az kik nemhogy az ellenségnek kevés völtára nézve csuportoznának a végre, hogy próbát tehessenek nappal vagy étszaka: de három corpusra osztják magokat, az mint Dániel leveléből látom, az kinek még eszében sem jut, hogy lehetne más-fél ezer németet levágni?! De reliquo az Kegyelmed dispositiói mind helyesek, csak már Egerről se feledkezzék el Kegyelmed: mert Gácsnak sem lehet rozszzabbküfala, mint Egernek egy felől, s egy tiszt sincs benne, az ki magát tudja segíteni, s az artoleria-lajdinontot régen hamisnak tartom, s ki tudja mivel bízatta az portörő Hajszter öccsét? Ehhez ugyan oly könnyen nem jut, ha tudják magokat segíteni, s meg nem ijednek, és sehol táborát nem helyhezteheti, hogy derék alkalmatosságunk ne lehessen az próbára, s arra Károlyi is reá fog érkezni, ki is nem kétlem, mindenekben az Kegyelmed parancsolatját fogja követni.

Csajági subducáltlineáin semmit sem építek, maga általmenetelit nem approbálhatom: de az szegény Antal megsegítését szükségesnek itelem, ha mód lehetne benne, s talám találua is Somogyi ezere Újvárból, Kókai Vác- s Nógrádnál, ha akarnák; de akárki légyen, s akár-miként? az Kegyelmed dispositójára hagyom. Diák Ferencznek jól esett hogy ordert küldött Kegyelmed, — de effectuatiójában kétséges vagyok, mert fél az pestistül.

Az pénznek elküldését nagyon köszönöm ; Quadányi is adta Kálnásinak azt, az melyet assignált, s Keczer Sándorra is, ímé, annectálom az commissiót.

105.

Huszt, 22. 8-bris 1079. Gróf Bercsényi úrnak.

Több híreket vártam volna ugyan az minapi hertelen motusa szerint az ellenségnek, mintsem az Kegyelmed 21. leveléből látok: de az mennyiben az Liptóból való mozdulását Pálfi arra való menetelivel combinálom, elhitettem magammal, hogy előbb szokása szerint az generalis mustrára contrahálni fogja magát, és az quártélyokat repartíálni, Újvárt is az alatt nyargalójával megpróbálni; valóban nyughatatlan is vagyok, s félek, kevés lévén az tanúlt tiszt, felettébb is ne büszkélkedjenek, és netalántán az hajdúval is kicsapjon Csajági; csak azért is tiltani fogja, s véletlen subscus ne történjék rajtok. Az Géczi leveléből még hadainknak nem látom semmi ollyas confusiójokat: mert ugyanis nem lévén orderek az verekedésre, nem csuda, hogy Szécsény elhányásárúl gondolkodnak; ha azért időt ad az ellenség, s Károlyival beszél Kegyelmed, — talám könnyű szerrel, az ez idén practicált módja szerint sine lesione principiorum, Tornallyáig még felrándúlhatna Kegyelmed, az melly ügyis ódalt esik, s szívet fog hadainknak adni, az dispositiókat is hamarább teheti Kegyelmed.

Mivel már az pestis Újhelyig, az mint írja Ottlik, elhatott, — nem hagyhatom Patakon az bogácsiámot, hanem Varrannóra való meneteleket parancsoltani.

106.

Huszt, 24. 8-bris 1709. Károlyi úrnak.

Mióta itt vagyok, semmi levelét nem vevén Kegyelmednek, mindedig sem tudom: mi lett vége Szent-Iványi kinyomat-tatásának, úgy Jósika hire valóságának? az ki is azt irta vala tegnap ide, hogy az ellenségnek minden ereje Sebesvár felé nyomakodott volna. Mivel Bercsényi úr levelében látom, hogy Kegyelmedet péntekre Enciczkére híjta vala conferentiára se azt nem tudhatom, ha mindezen hírekre nézve mehetett-e Kegyel-

med, avagy az ellenségre vigyáz? kinek motusát, ha igaz, combinálván az Hajszter gyülekezetivel: nem tudom, ha nem higyjem-é el, hacsak az pestistül nem fél, ha nem az Sajó lineáját akarja-e elfoglalni az ellenség, és magának Váraddal Csege vagy Tetü-várnál communicatiót csinálni által az Tiszán? Mely ha úgy volna, mivel mink is egymáshoz közelebb esünk: mi-hent magát sánczokra osztaná, unitis viribus kellene rajta mennünk; mert ha e télen azt elszenyvedjük: e jövő kikeletre infallibilének tartom Eger és Kassa obsidiót; ez iránt való igyekezetit pedig confirmálni láttatik az is, hogy hadainak nagyobb részét kivitte az bánya-városokrúl.

Küvár vidéke instálván előttem, hogy mivel az Almási ezerében 80, az Barkócziában 40 portalis gyalogokat és zsoldosokat kívánnak túllök obtingensek szerint: ha azok nekiek remittáltatnának, készek volnának kétszáz gyalogot felállítani, fizetés, muntír és élés praetensiója nélkül, magok passusok oltalmára, kiknek commendójának recommendáltatik előttem az küvári porkoláb, (Jerusalem János-é? kiend tudja,) cum hac conditione, hogy regimentekben ne applicáltassanak, de ők is viszontag, valamíg ezen hadakozás tart, azok fenntartására obligatusok lesznek. Jólehet azért, tudom, mit tégyen mind ezáltal követhető csonkúlása regimenteknek, mind az maga hazájában hadakozó had: his non obstantibus, resolváltam instantiájok placidatióját, — csak Kegyelmed azon conditiót annectálja mellé, hogy ha hivataljoknak eleget nem tennének, mindenkor csuporton nem találtatnának: eo facto az mostani statusokra redeáljanak, s talám még aztat is persvadeálhatná Kegyelmed nekiek, hogy az lovas zsoldosok lovakot az regimenteknél hadnák, azokkal, az kik megmaradni kívánnának. Mellyet is pro effectuatione kívántam Kegyelmednek tudtára adni.

107.

Munkács, 29. 8-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Noha ma délben is vettem az Kegyelmed 24. irott levelét: Gerhárd lármájában mindazonáltal bizonytalan lévén, interspem et metum vártam a rosznak confirmatióját, avagy az lengyelkint sperabam malum, az mely is csak estig késék: mivel

csak ezelőtt két órával vettem az Kegyelmed 25. datált és includált sok historiáit, melyektől, akármit ad Isten, nem annyira félek, mint bosszonkodom, hogy az Isten márszivünket s esztünket már sokszor helyreállítván ilyen confusiokban: most nem tudunk reá térni; bolygásunkkal majd nemzetestül elveszünk, s az kiket hat esztendő forgása alatt annyiszámú ellenség meggyőzni nem tudá, — ezen kétezer német széllyelver. Ugyanis, nincs már haszna azon hadak között való dispositióknak. hacsak Károlyi s az idő rajtunk nem segít, ki is utolsó levele szerint későn vevén az Kegyelmed levelét, csak tegnap indúlt, reméllem, ezen levelem érkezése előtt ott lesz Kegyelmednél; azt concludálhatja Kegyelmetek, az mit legjobbnak ítél: mert az én tanácsom s voxom messze lévén, késő. Dániel az orderéből tanúlt tanácsa mindazonáltal nem lesz megvető, — de Károlyit itt tartsa Kegyelmed: mert nálla nélkül nem látom, hogy ellehessünk. Az ellenség Gács obsidiójára szedi az prófontot: mert kevés lévén, mindazkettőt véghez nem viheti. Azon gvarnizumot veszettnek tartom: mert most sebtiben az lovassal körülvétetvén, (az melyet hírerül az commendans contemnálni fog,) késő lesz az égetés; elérkezvén gyalogja, ezt véghez vivén kétségkívül Szepes lesz az jel. De csak most is abban az opinióban vagyok, hogy nem lehetne jobban, mint Gács obsidiója alkalmatosságával megrontani az ellenséget. bár csak egy kis ideig tartsa magát; Kegyelmed is contrahálja közép helyütt az gyalogságot: mert kevés lévén, okvetetlenül úgy fog hozzá kezdeni, mint Staromberg Esztergomhoz, az ki kintelenítettvén ágyúlövésen kívül helyheztetni táborát, s erejét oda is, az vár alá is distrahálni, — könnyen confundálható lehetett volna. Csak Riviért hivattassa Kegyelmed magához, hogy exacta recognitionra lehessen embere Kegyelmednek; az megütését penig távulról, hosszas és titkos étszakai marsokkal kellene követni: mert körüllette fetrengeni nem lehet az gyalognak. Kassára vitessen azalatt gyalogságot Károlyi, az ki, tudom, ezen próbában jól fogja secundálni Kegyelmedet, — csak légyen mit enni Kassán az hadaknak.

Eszterházi Antalról, én, megvallom, ezt sobasem hittem volna: mert azt gondoltam, hogy ű is tud szegénylegény módjára élni, s magát hazájáért felszentelni; most is azt imaginá-

lom magamnak, hogy praecipitálni nem fogja dolgát; csudálni nem győzöm, hogy egyenes úton, minden tartózkodás nélkül írja ily consequentiájú levelét feleségének, az kinek mindazonáltal necessitate ita volente, Ungvár- vagy Pálócznál jobb helyt alig találnék: mert Homonna igen férre van; ha úgy találna mindazonáltal lenni: csak magunkat ne confundáljuk, minden jót ad az Isten, — mert el nem hagyhatja igéreti szerint az valósággal benne bízókat. *)

108.

Munkács, 5. 9-bris 1709. Méltóságos Bercsényi úrnak.

Noha az elmúlt postán Kegyelmednek levelét vettem: mivel mindazonáltal óránként staphetáját is vártam, várok is, válaszat késedelmeztettem; mert ugyanis, mit tudtam volna egyebet írnom, az Andrásiak helytelen cselekedetén boszorkodásomon kívül, az melyre, úgy látom, mind Kegyelmednek, mind nékem mindenütt nagy okokat adnak, s legnagyobb, hogy remediumját fel nem találom elmémme: mert nincs kiből válogatnunk. Ezen levelem írására azért legnagyobb okot ad az olasz doctornak ide való küldése, melyről Kegyelmedet kívántam requirálni, — mert Szőlősinnek dolgát pro 12. akartam elővetetni: a törvénybe szükséges praesentiaja.

Noha együttlétünk alkalmatosságával beszélgettünk vala az hadak quártélyáról, és valamint akkor semmit nem determinálhattunk, úgy most sem occurral nékem semmi is annál egyéb, a mit akkor is determinálánk, hogy úgy éljünk, a mint lehet: eo non obstante, mindazonáltal kívánnám az Kegyelmed opinióját az udvari hadaim eránt; mert ámbár ne kívánják, hogy ezen a télen is a szolgálattól mentek legyenek: conservatiójokról mindazonáltal kell gondolkodnom, s Kegyelmed is azért úgy gondolkozhatik felőlek, hogy szolgálatra is applicáltathassanak, s reflexiót tehet arra is, hogy Zemlin vármegyét mind az udvaronitól, mind az erdélyi quártélyosoktól meg fogom menteni. Már Károlyi úrral mit végezhetett Kegyelmedek? arról való tudósítását óránként várom, s maradok, etc.

*) Eddig Pongrácz György kezeírása.

Munkács, 5. 9-bris. Károlyi úrnak.

Tudván az Kegyelmed Kassa felé való utozásának szükségét: 27. 8-bris irott levelére való válaszomat visszajövetelég in suspenso kívántam volna hadni; de mivel még arrúl se Kegyelmedtül, se Bercsényi úrtül bizonyost nem hallottam: hogy késedelmesség ne okoztassék, ezen levelemmel Toroczkai Jánost küldem, hogy Kegyelmedet Károlyban várja. Mivel penig Barcsai Ábrahám tanácsúr hívünknek meg van parancsolva, hogy Máramarosban instructiója szerint való dolgait elvégezvén, személye szerint menjen Kegyelmednek relatiót tenni: azoknak leírásával levelemet nem hosszabbítom, csak egyedül azt kívánván pro reflexione annectálni, hogy mivel Máramarosban egynéhány száz vacans portio hagyattatott az passust őrző hadak szükségére: jónak ítélném oda Szent-Iványinak egy batalionját rendelni, Uraival, a kit pro interim más kapitánynyal felváltathatna Kegyelmed; az több udvari hadaim pihenő quártélyárul penig elvárom az Kegyelmed opinióját, úgy, hogy szolgálatot is tehetnének, s változva nyugodalmok is lehetne. *)

Munkács, 6. 9-bris 1709. Gróf Bercsényi úrnak.

Ma anniversariuma lévén kiszabadulásomnak, adja Isten és áldja következő írásomat, és ezen nap az ország szabadtására kiszabadítván, az mai conceptusommal és resolutiómmal engedje értünk óráját szabadulásának s magunknak!

Olvasván azért az Kegyelmed utóbbi levelét, és fájdalmas szívvel szemlélvén az tisztek, Generálisok és az had szíve, elméje bódulásokat: megvallom, mediumot nem látok, hanem quiperdit numerum, incipiat iterum; zűr-zavart kell indítanunk, és az által boldogulásunkat keresnünk: mert soha nemzetünknek tébolygó és sok rosszszat lankadságunktúl reménlő elméjét újonnan meg nem egyeztetjük jobban, mint ezen újonnan felterjesztetett szívünk jelenségében. Melyre nézve, mivel considerálok, hogy hadainknak szívét nemcsak az ellenségtül való félelem fordította el, de az mióta az gaz tiszteket reformálván,

*) Beniczky Gáspár írása.

rendbe kívántuk venni, azoknak sokféle idegenkedő csábítások és egymásra irigykedő beszédek sokakkal letétették az fegyvert: azt gondolom, hogy azoknak elővételek többet tenének szívek újítására, mintsem az egyéb mediumok; melyre nézve, in extremitatibus constitutis rebus nostris, ezen következő és accludált lista szerint talám nem volna rossz az patenseket ezerek gyűjtésére kiadni, és kinek-kinek az tiszték praeficiálására authoritást adni. Tudom, senki ezerét nem completálná: de nagy lévén az híre, ha egy ezeredes-kapitány, companiáskapitány szolgálatot tenne is, csak mozogna, béérnénk velle, s látnánk, egyszeri actuson mit vihetnénk véghez! Hogy pedig szívek jobban fellobbanna: udvaromat reformálván, magam mennek táborban, és praefigálnám nekik Nagy-Mihály tájékát az gyülekezésre, s táborban szállván, azalatt vagy megtelepednék az ellenség, vagy nyomúlna; ha nyomúl, fárad, szerencsés munkát remélhetünk; ha megtelepeszik, az nyakában mehetünk, és talám az Isten ad módot eleintén is az hírrel való czafoltatására és más egyéb próbákra is. Ebben mindazonáltal, mivel szükséges, hogy mind az Kegyelmed, mind az Károlyi elméje megegyezzék: opiniójok nélkül kezdeni nem akartam; tudjuk várban az commissariatusságot és kezdjük elől az tokaji regulát, — megáld az Isten; kéz alatt engedjük az lovasodást, fegyverítést: meglátja Kegyelmed, miként fog újulni szíve ezen népnek, az ki inkább az szaladást praesuppouálja felőlünk mintsem az hadakozás continuatiójára való szándékunkat. Várom azért az Kegyelmed válaszsztát, és lassan-lassan készülök.

Csáki Mihály iránt én azt gondolom jónak, küldjön embert érte, és magához hivatván, ha gyüni nem akar, hozzák hozzám, — mert úgy járunk vele, mint Ocskaival. *)

*) Pongrácz György kezeirása. Eddig az 1709-ik évi protocolumnak harmadik, levéltári jegy nélküli füzete, melynek hátra levő öt — hat ívnyi része üresen maradt. Az 1709-ik évnek végéről szóló fontosabb fejedelmi levelezések és kiadványok azonban nem veszték el mind, hanem más prothocollon-töredékekbe bejegyezve, vagy fogalmazatokban, szintén a vörösvári Rákóczi-levéltárban, — a hol a főntebbi három füzet is létezik, — fennmaradtak, a mint imé, megszakadás nélkül következnek.

111.

Domino Palatino Kioviae, 7. Novembris 1709.

Illustrissime ac Excellentissime Domine! Frater et Vicine Nobis amantissime!

Quamvis Excellentiam Vestram limitibus nostris appropinquare jam ante multas dies tulerat praecursor fama: id tamen intelliguere per transmissas nobis Literas fuit nobis pergratissima; ut igitur Excellentia Vestra eo fortiolem constantis amicitiae nostrae habeat probam: latorem praesentium senatorialem secretarium nostrum ob id ad Excellentiam Vestram expeditum volumus, ut eidem statum negotiorum nostrorum ulterius exponere possit. Eandem de reliquo salvum et incolumem esse cupientes, et quam celerrimum per eundem responsum transmittendum expectantes, etc.

112.

*Memoriale Instructionum ad Michaëlem Okolicsányi. *)*

Legelsőben is adja tudtára, hogy minekelőtte erre felé való nyomakodásáthallottuk volna, — iránta miképen praeveniáltattunk mind Szinyavszky úrtól, mind peniglen Augustus királytól? maga, az első leveléből, a mellyet megmutathat, megláthatja. Mindazonáltal mi háládatlanok hozzája nem kívánván lenni: azelőtteni hozzánk mutatott jóakarataért kívánjuk hozzája való barátságunkat tehetségünk szerint megmutatni. De, declarálja bővebben,

2-do. Quod sit periculum in mora: mert, ha resolútiójában üdőt halaszt, ezen országtól is elrekesztetik. Szükséges azért, hogy considerálja, hogy az császár slésiai passusit az svécus részéről valóktól denegálta; Russián által Moldvában nem lehet, mert actu is moszkvák vannak Moldvában, és ugyan ott verték széllyel az svéczi királynak egy regimentjét, a mely ott quartély-formában volt; Lengyelországban pedig miként fog persequáltatni? az feljebbemlített levélből megláthatja. S mivel penig már az német is, a mint értettük, Késmárk felé in-

*) Ezen utatsítás a kiowi palatinus gr. Potoczky Mihálylyal folytatott alkudozásokkal megbízott Okolicsányi Mihály — kir. ügyek igazgatója — számára volt kiadva.

dúlófélben vagyon, és Lubomirszki is az császár szolgálatját keresi: ha ezen conjuncturát negligálja, ezen passusunktól is elreked. Hogyha azért bejövételéről gondolkodik, és mik is az Augustus és a nagy-hetman persecuálandó hadaitól mentek lehetünk: egyéb módot nem látunk benne, — hanemha hadát szolgálatunkra adja, és maga mintegy asylum-formában jön mellénk, mert csak ezen praetextussal fogjuk magunkat megmenthetni s őtet is a persecutiótól.

Tertio. Készek leszünk ezen resolútiójára hadainak quár-télyt adni: ha ők is az ellenség ellen velünk egyetemben hadakozni akarnak, — sőt nem oly dolog, hogy fizetésekről is ne conveniálhassunk, bėjöven.

Quarto. Ha azért erre resolválni fogja magát: azon legyen, hogy inducálhassa arra, hogy legelsődször is a Lubomirszki hadát aggrediálja, — mert bécsi intercipiált levelekből ellenségünknek lenni tudjuk, s az ellenségnek is minden bizodalma benne vagyon, a ki ő nála nélkül, csak két lovas regimenttel is nehezen progrediálhatna Késmárk felé; maga is jól tudhatja pedig, hogy Lubomirszki ellensége lévén eleitül fogvást Stanislaus- és a svécziai királynak: ennél kedvesebb dolgot nem cselekedhetik előttök, se magát jobban nem conserválhatja, se hadát, az melyet kibocsátani készek leszünk a midőn idejét fogja látni. Ha erre azért magát resolválja: resolútióját expressus embere által mindjárt adja tudtunkra, és a mi avagy Generális Károlyi Sándor úr válaszsza megvárásáig Szent-Iványi Sándor hívünket benn hagyván, — maga sietséggel hozza meg választ.

113.

1709. 22. 9-bris. Nagy-Szaláncz. Wolffgango Prinyi, etc.
Spetabilis ac Magnifice, fidelis nobis dilecte!

Salutem et Ducalis gratiae Nostrae benignam propensionem. Kapiból 20. praesentis datált levelét vesszünk, melyből odaérkezéséről, és hogy parancsolatunk mellett concredált dolgainak véghezvitelében már is foglalatoskodik, — informáltatunk; mivel azért Kapi-vára nem oly hely, a ki magát az ellenség ellen oltalmazhassa: tovább is a benne találtató élest hordassa ki. Holott pedig azalatt az ellenségnek közelítéséről (kit nem reménlünk) bizonyos híre érkeznék: ámbár még va-

lami élés benn találatnak is: gyűjtassa fel, és a benne levő gvarnizont küldje Eperjesre; ezt mindazáltal mindjárt valami vak lármára ne cselekedje, hanem a hírek iránt legyen correspondenter Nemzetes Vitézlő Sréter János eperjesi commendans hívünkkel. Hogyha pedig az élésnek kihordattatása nagyobb időt kívánna: a benn lévő gvarnizont ezen instructióval helybenhagyván, hogy tudniillik az élést, valamíg találatik, hordassuk mindüntalan, s kihordván, avagy az ellenség bizonyosan közelítvén, égessek fel, — maga Kegyelmed ide udvarunkban jöjjön. Coeterum Eundem bene valere cupimus. Datum, etc.

114.

24. 9-bris, Cassovia. Generali Alexandro Károlyi, etc. etc.

A midőn az ittvaló praesidium dolgát circumstantialiter ide tett diversiónk alkalmatosságával investigálnánk, és azokról szükséges dispositiókat tenni kívánnánk: adja elől magát a többi között másfél ezer deszkából álló szükség is, melyet Kegyelmednek akartunk insinuálnunk, mostan Meczenzéffek körül való megfordulásával, az hol másként a deszkának bővsége szokott lenni: keressen módot, miképpen succurrálhasson a tájárul ezen szükségnek? tudván, ha kiknek kész deszkákat találandja, az iránt quietálni el nem fogja mulatni. Micsoda Kegyelmednek szőlő levelek érkeztenek pedig? ím, inclusive transmittáljuk, felszakasztván némellyeket oly vélekedéssel, netalántán valami siető állapot legyen. In reliquo, etc.

115.

Eadem. Cassovia. Alexandro Keczer, etc. etc.

Mostani ide való diversiónk alkalmatosságával ezen fortalitium és benn levő praesidium állapotját investigálván és azok körül szükséges dispositiókat tévén: a többi között resolváltuk, hogy a benn levő equilis portiók commissariatusunk által interteneáltassanak; mivel pedig mostanság falukra vagyon assignatiójok: azon falukból, a hol a szükség hozná magával, militaris assistentiával is az impositák exigáltassanak, ide értetvén az artilleristák is; melyet, — tudhassa magát e szerint alkalmaztatni, — Kegyelmednek praesentibus adunk értésére.

Hogy pedig a kívántató állapotokra Kegyelmed fundussa accrescáljon: a fortificatio körül való munka megszűnván, az ittvaló serfőző-házat Kegyelmed dispositiója alá rendeltük; míg azon munka foly, az alatt Nemzetes Vitézlő Marai Bertalan hívünk keze alatt maradván. Tovább a praesidiariusok jövőndő kifizetetésekre is hogy elegendő cassa lehessen: a mostan Kegyelmednél lévő fl. 9004 xr. 18. is ide deputáltuk, melylyet Kegyelmed Méltóságos Locumtenens és Főgenerális Székessi Gróff Bercsényi Miklós atyánkfia assignatiója szerint ide Kassára administrálni is fog. Mivel pedig említett Főgenerális úr atyánkfia Eniczken létiben jó eleve tett dispositiójából ezen praesidium szükségére kellett volna Kegyelmednek pálinkáról, égett-borról, dohányról és egyéb requisitumokról szükséges provisiót tenni: informáljon bennünket, azokban miket effectuált? kemény számadásában járván, ha mit ellenben ekkoráig elmúlván, annak impossibilitássát nem demonstrálhatja. Tovább is azért minden serénységgel ezeknek effectuatiójában munkálkodjék, — nemkülömben az iderendelés ekkoráig nem administrált palesátákat is, számot vetvén a falukkal, a kik restantiariusok maradtanak, assistentiával is hajtassa ki. Coeterum, etc.

116.

In Consilio Bellico, Cassoviae, 23. Novembris Kassa iránt tett notatiók.

1-mo. Az exulánsok között neveztessek egy commissarius, a ki is magát Palocsainál insinuálván: mind azon nemeseknek gabonájokat és mindennemű szemes életjeket, a kik magokat ezen lármában a tizenhárom és más lengyel városokra recipiálták, confiscálja, és azt Keczer Sándor szállíttassa ide Kassára.

2-o. Ez iránt order Palocsainak.

3-o. Az Kassán lévő equilis portiók kinek-kinek administráltassanak a commissariatustúl; mivel pedig mostanában a falukra vagyon assignatiójok: azon falukból militaris assistentiával a commissariatatus által exigáltassanak, az artilleristákat is ideértvén.

4-o. Limitálja a Vice-Generális a fát a tisztek számára pro exigentia unius cujusque, a mely nekik a prófuntházból a dattassék, oda pedig len comportsáltassék falusi szekerek által.

5-o. A praesidialis hajdúkból kétszáz mindenkor a munkára rendeltessék, a kik közzé minden fő- és apró tisztek is odaérteszenek, és ezek hetenként változzanak.

6-o. A serfőző-ház, a míg a fortificatio körül való munka fog tartani, Marai dispositiója alatt marad; annak vége lévén, Keczer Sándor provincialis commissariusra fog redeálni.

7-o. A Semsei serege rendeltessék ide, ahhoz hatvan commandírozott karabélyosunk, a mellyek közzül mindennap commandírozottassanak nyomjárók a kapunyitás előtt, és semmiképpen a kapuk fel ne nyittassanak, minekelőtte azok az erősséget egy álgylövősnire környül meg nem járják.

8-o. Bertóty Ferencz vegyen számot a palesátákrúl: mely falu mennyivel tartozott, és mennyit praestáltak? és a restantiát exigáltassa.

9-o. Irattassék Generális Károlyi Sándor úrnak: mivel a kassai fortalitimhoz kívántatik ezerötszáz deszka, mostanság Meczenzéff táján lévén, találjon módot benne, miképpen lehessen a tájárul ezen szükségnek mennélhamarebb succurrálni?

10-o. A mely pénz vagyon a commendans kezénél: még ahhoz assignáltassék Keczer Sándor provincialis commissariusnál lévő fl. 9004 xr. 18.

11-o. Keczer Sándor provincialis commissariusnak iratassék: minthogy Főgenerális úr dispositiójából kellett volna ekkoráig az erősség szükségére pálinkát, dohányt és egyéb requisitumokat szerzeni, adjon informatiót: mit effectuált, s mi vagyon hátra? számadásában állván, miért ekkoráig nem effectuálta? Etc., etc.

Haec puncta communicata sunt in paribus cum Excellentissimo Supremo Generali Domino Nicolao Bercsenyi, Vice-Generali Francisco Bertóty, et Commendante Cassoviensi Andrea Rhadics.

28. 9.-bris. Hrabócz. Joanni Sréter, etc.

Informáltatván,, hogy mostan Eperjesen resideáló Faindli nevű ember, ki az idegen uralkodás alatt cameralistáskodott, azon városban lévő híveink között mételyes szókat hintegetne, és már is oly híveink neveit, kik hazánk ügye mellett életeket letették, s medio tempore kimúltanak, listában szedi, s az

ollyaténokrúl concipiaált istentelen szándékát merészli kifukasz-
tani; kihezképpest Kegyelmed járjon végére a dolognak, s
inquisitiót peragáltatván, ha a dolog ekképpen fog comperi-
áltatni, — necsak kemény arestomban tétesse, hanem vasban
verettetvén, küldje Kassára. — Ect., etc.

118.

Eadem. Georgio Ottlik, Aulae praefecto etc.

Leveleit Kegyelmednek vesszszük, melyekből Szeben város-
sa lakossi instantiáját az odarendelendő gvarnizon iránt ért-
jük. Jóllehet, Szeben nem oly helység, a ki magát az ellenség
ellen positiva defendálhassa, másként is függvén ezen állapot
Lőcsének kimenetelítül, kit külsőképpen is kívánunk megsegí-
tentünk, — arra való nézve is e táján való gyalog hadaink Tekin-
tetes Nagyságos Károlyi Sándor Mezei-Generál-Marschall hí-
vünkkel oda vadnak commandíroztatva: kívánunk mindazon-
által bizonyosságú gvarnizonról, arra nézve, hogy az ellen-
ség széltiben ne gázolhassa, nékiek prospiciálnunk; melly iránt
annak idejében szükség leszen említett Generál-Marschall
úri hívünknel magokat instinuálni. Azalatt penig, míg azon
hadaink az ellenség körül vadnak, nem szükség a hajdúságnak
Szebenben heverniek, — melyről Kegyelmed informálhatja
azon szebeni lakos híveinket. Etc., etc.

119.

Eadem, Domino Adamo Vay, Aulae Marschallo, etc.

Die 23-a praesentis datált Kegyelmed levelét vesszszük,
melyből informáltatunk a magazinum megtöltésében való sol-
licitudojárúl; értjük egyszersmind annak secundálására való
projectumát, melly iránt, jóllehet most csak hamar Tekintetes
Nagyságos Károlyi Sándor Mezei-Generál-Marschall úr hí-
vünknek a Bodroghközön által kelletvén mennie, Tiszántúl
maga hadainak hamarébbvaló öszveszedésére, s azon alkalmatossággal a bottyáni csűröknek megzörgetésére is leszen
gondja: ez úttal is mindazáltal elégségesen a magazinum-
nak nem lehetvén prospiciálni, — azon legyen tovább Kegyel-
med, hogy mind sóért gabonát szerezhessen, mind penig neme
Beregh vármegyei nemességtül maga persvasoria operatiója

által szaporíthassa. Az árvai portásokból és más kuruczból labanczczá lett rabokat Kegyelmed küldje a sóaknára, a többivel pedig dolgoztasson helyben. Etc., etc.

120.

30. 9-bris. Hrabócz. Francisco Bertótý, etc.

Kegyelmed levelét de dato 27. praesentis vettük, kiből kívánságát értvén, akartuk tudtára adnunk, hogy azon nem egyenes szívvel járó hazánk lakossinak jószágokat, kik hűségünk mellől a tizánhárom vagy más lengyel városokra recipiálták magokat, még pro nunc semminémű jószágokat contiscáltatni nem kívánjuk, nem is lévén rendi, mint ekkoráig nem citatusok dolgában; hanem az inevitabilis szükségre nézve hogy gabonájok a magazinumban hordattassék bé, arrúl tettünk dispositiót. Supponálván azért, hogy azon nemessek közzül, ha kiknek majorházaik mellett szüleség maradt, ahhoz marhájok is legyen, mellyeknek hasonlóképpen praemature nem lehet elveszniük: arra való nézve ezen kívánságában Kegyelmednek még mostanság nem lehetett complaceálnunk. Etc., etc.

121.

Eadem. Comiti Michaëli Mikes, etc.

Szigeatról 21-a praesentis datált némely mostani állapotokról tudósító Kegyelmed levelét, együtt az includált, austriai háznál szokásos istentelen proscriptionalissal, kirül már ezelőtt is völtünk informatusok, vettük; és jóllehet nemzetünk megesküdt ellensége egynehány ízben nem áttallott magunk és mindazok ellen, kik édes hazánk törvényeinek s hajdani dicsősséges szabadságának megrontattatássát egyenes szívvel érezvén, nemzetséges ügyünk folytatásában mindeddig tiszta indulattal viseltetnek, koholni s hintegetni: ezekkel mindazáltal az illetén egyenes-szívűeket mindekkoráig elszánt hazafúságoktól el nem idegeníthette, — úgy tudjuk, tovább is hűségekben megmaradván, jó Istenünk segedelme által igaz hadakozásunknak csendes révpartra menetelit buzgó lélekkel várják. Mutat ellenben azon jó Istenünk módot, az ollyatónoknak, kik előbbeni hűségek elhagyván, igaz ügyünk mellől elállottanak, megbüntettetéseken, — a midőn állhatatos

munkánk után hadakozásunkat régen óhajtott jó kimenetellel meg fogja koronázni. Etc., etc.

122.

Eadem. Andreae Bartha, etc.

Aknárúl 30. praeteriti Octobris datált levelét Kegyelmednek, együtt az inclusákkal vettük, informáltatván, hogy az ellenségnek szokott hitegető gratia-ajánlására némelyek találattak, kik nemzetséges igaz ügyünk mellől elállván, hites hűségeket elhagyták, és magokat az ellenség mellé kapcsolták; tudván, hogy efféle csalfa hitegetéssel az egyenes-szívű hazafiai el nem altattathatnak, hanem jó Istenünk segedelme által ennyi ideig folytatott hadakozásunknak csendes révpartra való kimenetelit egyenes lélekkel várják: teljes reménységgel vagyunk, ez ilyen, hitekkel nem gondoló, nem igaz hazafiainak, és ha más hasonlók taláztatnának is, országostúl való megbüntetésekben nyit Isten utat, a midőn nemzetséges hadakozásunkat el-utóljára, munkás fáradságink után, csendes révpartra vezérli. Ect., ect.

123.

Eadem. Comiti Michaëli Mikes, et Michaëli Teleki, Joanni item Arelt.

Vettük Kegyelmetek levelét Szigetről de dato 21-a currentis, melybül projectumokban feltett nemes Kükülő vármegyei exulans híveink kívánságokat értjük; minthogy penig az ollyatén végezéseknek, melyek az ország concursussaibanközön-séges megegyezésből elvégeztetnek, nem lehet minden okbül in privato felforgattatniok: ezen állapotot is magunktúl megváltoztatnunk nem kívánjuk, következendőképpen mostanság abbéli intentiójoknak nem annuálhattunk. Kívánván in reliquo azon híveinkhez minden kegyelmességgel viseltetünk. Etc., etc.

124.

Brennernek. Munkács, 4-ta X-bris 1709.

Literas Fidelitatis Vestrae ex Marien-Veder et subsequenter Toronio scriptas, cum abunda relatione negociationum *)

*) A ritkítva szedett szavak, úgy itt, mint a következő levelekben is, a titkos jegyekkel írt helyeket jelölik.

suarum rite percepimus. Cum autem ex ijs intelligamus Fidelem Nostrum Alexandrum Nedeczky Lublinum rediturum: totam subsequentibus modalitatibus restituendam negotiationis continuationem Fidelitati Vestrae commissam esse volumus; et siquidem idea, quam Fidelitas Vestra de Aula Moscovitica nobis dedit, exacte convenit cum opinione nostra de eadem habita, mirari satis non possumus ejus exiguum in rebus agendis dexteritatem, et tam irregularem initi tractatus observationem, quem siquidem pro lubito suo interpretaari volunt, clare videmus vi ejusdem vix quid ab ea sperare posse; unde clarum evadit juste praevidisse Fidelitatem Vestram, quod nonnisi Rex Galliae per acceptatam mediationem accelerare possit negotia nostra, aut Regis nova colligatione juncti. Quia vero Rex Christianissimus interessa sua cum Regis Sveciae interessis tam stricte conjunxit, ut posthabitis omnibus repraesentationibus nostris de eventuris utilitatibus mediationis Czareae in tractatu pacis universalis in se assumendae nobis responderit, se nihil ab ea sperare posse, nec nos nobis persuademus, ut praedictus Rex Galliae mediationis reciprocae negotium ita cordi sumat, ut utilitas ex inde erunda in nos quoque redundare possit; quod ipsum vel ex inde eo magis cognoscimus, quod nos singulariter requisiverit, ut in modernis quoque conjuncturis Regi Sveciae grata praestemus officia.

Accedit huic considerationi nostrae et illud, quod negotiationem hanc tam diuturni temporis mora requirere videamus, ut vel ex inde vix quid ab ea sperare possimus; et demum postremo. Siquidem ipsimet ministri Aulae Moscoviticae dicunt nos ab ea cessantibus bellis Czari posse tantummodo sperare auxilia, dum ex certa scientia bellum Turcicum a Porta resolutum esse sciamus: nihil spei nobis superesse posse clare praevidemus, et consequenter superfluum foret apud sepefatam Aulam tantis sumptibus intertenere ministrum, quibus profecto indigeret secundum sanam et judiciosam demonstrationem Fidelitatis Vestrae.

Quapropter rem potius per Reges neo-alios aggre-

diendam esse judicamus, de quibus aliunde scribit Fidelitas Vestra, quod quodammodo appromiserint se de rebus nostris aliter cogitatu-
 ros, si simplex officium mediatio-
 nis non sufficeret; credimus enim novam hanc regum
 confoederationem non tantum in enervationem regis
 Sveciae tendere, sed et negotia religionis in se comple-
 ctere. Vix enim nobis persuadere possumus Principes Pro-
 testantes Europaeos ita tendere velle in enervationem
 regis Sveciae, quia eo ipso tempore non tendant, novam
 bazim struere, quae debilitata Svecia, religionum negotia
 in Germania sustinere non possit; et si verum est, quod An-
 gli et Hollandi in hanc rem consenserint: id exinde factum
 esse putamus, ut protectio religionum protestantium
 quae hactenus in manibus regis Sveciae fuit, ab eo princi-
 pe Lutherano ad personam regis Prussiae, tanquam prin-
 cipem Helveticae confessioni ab Anglis et Hollandis
 fulcitum devolvatur. Si vero res se sic habet, minime dubitare
 possumus confoederationem hancce et contra domus
 Austriacae nimirum incrementum tendere. Et quia An-
 gli et Hollandi tam fortiter manutenere videntur domum
 Austriacam in conservatione monarchiae Hispanicae, infal-
 libiliter nobis persuademus eos omnem lapidem moturos,
 ut viribus domus Austriacae tantum ex parte Hungari-
 ae decedat, quantum ibi accrescit; per mantentionem enim
 ejus in monarchia Hispanica nihil in negotio religionis eo-
 rum decedit, populi enim praedictae monarchiae omnes catho-
 lici sunt, et quis-quis eorum rex futurus est: pro certo
 supponunt eum ipsis non adhaesurum; commercia vero eo-
 rum poscunt, ut in possessione hujus monarchiae princeps
 Austriacus sit potius, quam Gallicus; non id tamen de
 Ungaria aequaliter intelligendum est, quae si libertati
 asserta fuerit, aut illos juvabit ex ratione diversitatum
 religionum, aut ad minimum neutralis erit. Huic ra-
 tioni solummodo attribuimus particularem affectum re-
 gis Borussiae, ac continuatam assecurationem, quam nobis
 Angli et Hollandi dare non cessant de mantentione nos-
 tra in principatu Transylvaniae, aut aequivalenti prin-
 cipatu in regno Hungariae, jure suveranatus erigendo.

Valde gratum nobis praeterea est videre ex literis Fidelitatis Vestrae promptitudinem suam, qua se offert ad continuationem negotiationis rerum nostrarum seu in aula Moscovitica, seu in Borussica continuandarum; verum et id agnoscere debemus, quod character ejus Ecclesiasticus non minori obstaculo erit in aula Borussica, quam fuisse manifeste advertit in Moscovitica; hinc est, quod rex Borussiae se Fidelitati Vestrae magis non expectoraverit, et propterea bene circumspectis et consideratis omnibus his circumstantiis, necessum esse judicamus, ut Fidelitas Vestra ad latus regis Augusti tantisper subsistat, et penes adjunctas literas credentiales subsequencia eidem proponat:

Primo. Non dubitare nos recordari eundem, quanto nam sinceritatis zelo adhuc nobis in captivitate Neostadiensi existentibus, Dominum Comitem Bercsényi uti exulem studuisse in procurandis incrementis Suae Majestatis, per propositiones quasdam eidem de regno Hungariae factas, quas nos quoque non tantummodo subsequenti exilii nostri tempore promovere studuissemus, sed et per propositiones nostras eidem per defunctum Ferviel Krakoviae factas, affectui quoque mancipare intendissemus, si nobis a Sua Majestate fuisset suppedita occasio ad quaequidem effectuada; non tantummodo personalis nos adurserat affectio, sed et obligabat gratitudo, qua Suae Majestati adstricti sumus propter praestitam suam protectionem tempore exilii nostri, quae unica causa fuit, quae nos ab affectatione coronae Poloniae praeteritis Annis ita abstraxit, ut fundamentales conjuncturas magis negligere volumus, quam eis uti, clare videntes coactam abrenunciationem ejus justitiae consonam non fuisse. Dum igitur de neo-conscenso regio throno eidem cordicitus gratulamur: non tantum sinceritatis nostrae studia ei offerimus, sed et debita veneratione rogamus, ut nobis mentem suam aperire velit, quodnam in modernis conjuncturis agere debeamus? dum nos per inimicos nostros dietim magis et magis coarctatos esse sentimus, nec nos bellum hocce sine ope et auxilio externo manutenere

posse praevidemus, pacem vero aequam et salutarem tam pertinaciter denegat aula Viennensis, ut eam non nisi de subjugatione nostra cogitare manifeste videamus, et propterea salutem nostram desperatis quoque mediis quaerere volentes, — desideriis Suae Majestatis de non admittendo Domino Palatino Kijoviensi totaliter satisfacere non potuimus, quamvis credamus, nos iis quoque in ea parte satisfecisse, in quantum exercitum ejus a continuatione inimicitiae contra ipsum intentandae avulsimus, ad quod indispensabilis nos adegit necessitas: siquidem Germanicus exercitus ad usque Comitatum Scepusiensem penetrando, Leucsoviam a duabus septimanis arcta obsidione stringit, et Capitaneum quoque Scepusiensem Principem Lubomerszki se inimicis nostris adjungere velle, ex intercepta posta Viennensi clare didicimus, quamvis necdum hactenus quid hostile attentaverit, et propterea ne in illo casu adhuc magis distrahantur vires nostrae, coacti fuimus ei exercitum Palatini Kijoviensis opponere; sperare igitur nos dicet, regem Augustum hocce nostro necessitatis facto minime offensum iri, vel maxime dum et Dominum Palatinum Kijoviensem ad amplectendam Suae Majestatis gratiam et disponere desideramus, et dispositum esse videmus.

Secundo. Quamvis igitur nos ad defensionem patriae nostrae ad ultimum quoque halitum nostrum omni zelo et studio continuandam resolvimus, quodsi tamen impetrabili altissimi judicio ita disponente, domo nos exulare contingeret: firmiter speramus nos protectionem Suae Majestatis obtenturos, regemque permissurum, ut indigenatus nostri Polonicae praerogativis in eo quoque casu frui possimus.

Ex vaga hac et nimis ampla propositione poterit Fidelitas Vestra sentimentum aulae hujus expiscari, de cujus responsi particularitatibus nos quanto citius informabit. Ex progressu enim inimicorum facile colligere poterit, in quibus terminis sint negotia nostra; id tamen timere non possumus, quod inimicus Leucsoviam inchoata obsidione occupare possit, non enim eam

nisi bombis aggressus est, et quamvis jam septuaginta duas domus ignis consumpserit: praesidium tamen unacum civibus omnem virilem defensionem jam a duabus septimanis continuant, et per continuatam correspondentiam nos optime de se sperare jubent. Nihilominus tamen acerbissimum nobis censere est totum hocce regnum sibi persvasisse se viribus Germanorum resistere non posse, et unusquisque barbarico Germanorum procedendi modo de salute sua desperans, fidelitatem suam in patriam magis voluntario exilio, quam virili defensione demonstrare nititur.

Pro sumptibus Fidelitatis Vestrae nuper per Clementem mille imperiales subministravimus; et siquidem sumptus suos hactenus factos decori characteris suide-servivisse ab aliis quoque intelleximus, per pessaque damna sua per inopinatam occupationem Capituli Scepusiensis bene novimus, non deerimus Fidelitati Vestrae dummodo nobis occasionem subministret, suppeditandi.

Poterit praeterea Fidelitas Vestra experiri mentem aulae regis Augusti, per communicationem novorum, quae a legatis nostris Constantinopoli existentibus qua certa nobis transcripta sunt, Portam nimirum Othomannicam bellum Moscoviticum pro imminente campania resolvisse, et jam multa millia Turcarum ad Bender congregata existere, ea intentione, ut dum voluerit regem Sveciae ad castra sua comitentur. Data praeterea occasione, non abs re nobis esse videretur experiri mentem aulae regis: quid nam fieret, si rursus Sveci Saxoniam ingrederentur? quem casum si regem timere adverteret: fors et occasio daretur insinuandi, an non satius esset regi Augusto non expectato illo casu de corona Hungariae cogitare, quam expectato inimico nefors iterum in eum quem ante casum incidere? Quod si praeterea Fidelitati Vestrae objici contingeret officiales Svecicos hac saepius transire: non denegabit id nos impedire non posse, siquidem Domini legati Gallici passus pluribus dantes, eorum iter praepedire non possumus; qui nam sint? ignoramus, cursores tamen eorum Constantinopolim saepius ire et redire solent.

Quod desiderium regis Augusti de conducenda cohorte custodum corporis ex Ungaris constante, id quidem praepedire non intendimus, et dummodo sciamus mentem ejus: num officiales, num simplices gregarios habere velit? una cum statu solutionis eorum, eidem complacere studebimus.

Literas Fidelitatis Vestrae omnes omnino accepisse credimus, singulariter vero earum ad nos devenum scimus, quarum facit mentionem; quia tamen in modernis rerum conjuncturis hinc-inde itinerari cogimur, nec eae omnes prae manibus haberi possunt, nunc earum denominationem transmittere nequimus.

P. S. Nec hoc Fidelitati Vestrae notificare omittendum duximus, quod praeteritis septimanis Breve hoc adjunctum pontificium, primo quidem ad valvas ecclesiae praepositurae suae de nocte ab ignoto affixum fuerit, postmodum vero, si quidem diversis modis passim sparsum sit, necessum esse judicamus, ut Fidelitas Vestra Nuncio Apostolico Varsaviae existenti suo modo tenorem ejus exprobet, qui profecto summe contrarius est resolutionibus Curiae Romanae quas nobis per Fidelitatem Vestram dederunt. Exageret praeterea emergiri, quod similibus praecipitanter et ad sinistram delationem expeditis Brevibus non tantummodo auctoritas Sacrae Sedis constituatur, sed etiam omnibus orthodoxae fidei statibus imminere potest periculum semel erga clerum concepta diffidentia; quin imo sequi posset religionis nostrae catholicae ab adversariis — numero fortioribus — intentanda eversio, quod quidem omnibus viis et modis praevertere studebimus, necessum tamen judicaremus, ut Sedes Apostolica a subsequentibus nefors fulminationibus supersedeat, ni auctoritatem suam prostituere velit. Siquidem omnes sanae mentis et iudicii facile concipiant Supremum Pontificem neminem ad perjurium adigere posse, nec regnorum constitutionibus praepjudicare, quibus si clerus ei subjectus etiam obtemperare vellet, facile evenire posset, uti summum praepjudicium et derogamen suum e numero statuum ad instar Poloniae excluderetur. Denique his et similibus rationibus studeat Fidelitas Vestra per praedictum Nun-

cium et alias correspondentias suas mentem Curiae Romanae aut mutare, aut lenire.

125.

Munkács, 5. X-bris 1709. Ráday Pálnak.

Az Kegyelmed elmenetelétől fogvást Moldvából többet egy levelénél nem vettük, melyben ámbár kevés legyen is, annak megfordítását véghez nem vihettük, ámbár azon clavissal is próbáltuk, a melyet Landor-Fejérvárra menetelekör Pápainak adtunk vala. Melyre nézve kintelenítettünk az Károlyi úr clavissával élni, az melyet Kegyelmed memoriter is tudhat, s egyszer már Eszterház Dánielnek is hasonlót adtunk vala. Az Kegyelmed elmenetelétől fogvást alkalmas változások alá vettettetett hadakozásunknak sorsa; mert Máramarosból alig mentünk ki, hogy az ellenség Nógrád vármegyei hadainkat Eszterház Dániel maga meghitt vigyázatlansága miatt dissipálván, Vadkertre, Szécsényben, Losoncra helyeztette postérungjait, Gácsvárát minden lövés nélkül, egy ijesztésére, Nyárádi feladta, s következendőképpen Hajszer a Liptóságra fordulván, s kevés hadainkat Szepes vármegyében reprimálván, Lőcsét két hetektől fogva víjja: de nagy ágyúi nem lévén, mégeddig keveset vihett véghez mozsárral, keményen tartván magát Andrási István Generálisunk, az ki azon comendansságot maga jószántából felvállalta, s könnyen vagyon bent az városiakkal annyi fegyverfogható ember, mint a mennyi gyalogja víjja az ellenségnek; de az hadaknak eloslása miatt nincs módunk az keménykedésben, noha a minap is magunk a végre mentünk az hadak közzé, s újonnan is innét induló-félben vagyunk, hogy minden tehetségünkkel oltalmazhassuk magunkat; a mint is Kegyelmed mindezekből állalláthatja, mely szükséges legyen commissiójának szorgalmaztatása, az melyek effectuatiójában annyival is nagyobb reménségünk vagyon, az mennyiben a svécziai királynak újabb oblatióit vettük azon tiszt által, az mely Kegyelmedet előtalálta, s az ki is nekünk javallotta, hogy dolgainkat Ponyatovszki Generális által folytattassuk, mely iránt is lévén Kegyelmednek particularis reflexiója, sőt ha az mostani Moldvában történt vajda-változása alkalmatosságával

véghezvihető volna, hogy azon országban magyar vajda lehetne: talám mind az svédziai királynak, mind az Portának nagyobb hasznára lenne. Hogy azért tovább is az feljebbemlített királyhoz készségünket demonstrálhassuk: az kioviai palatinust is minden hadaival befogadtuk, de mivel már praevie Augustus királytól praemoneáltattunk vala, hogy ha bebocsátjuk is, persecuáltatni kívánja: bebocsátása más praetextus alatt nem lehetett, hanem szolgáltunkra való állása praetextussával. Mivel pedig ezek között a svédziai királynak is vagyon egy regimentje: hogy a királyt üdönek előtte ne commitáljuk, declaráltuk, hogy azon regimentet az Bielk-, tüllünk elvétellett regiment helyett kívánjuk megtartani, -- a mint is ezen hadak fizetésére tizenkét ezer forintot anticipáltunk, megengedvén nekik, hogy Isten őket Újvár felé vivén, Morvát, Austriát pro lubitu sacczoltassák, remélvén, hogy ezen diversio által az ellenséget revocáltathatjuk. Új hírül bizonyosan írhatjuk Kegyelmednek aztat is, hogy az czár, Augustus, dániai és prussiai királyok, ligájokat minap Marien-Vederben az svédziai király ellen concludálták, melly által, (úgy írja Brenner, a ki akkor jelen volt.) hogy magát obligálta az prussiai király az passusok megőrzésére az svédziai hadak ellen, mely végre hadakat is hozat Flandriából, s nem is hiszszük, hogy az franczia háború e télen el ne végeződjék; biztatják magokat avval is ezen colligatus királyok, hogy az hollandus- és anglusoktól assecuratiójok volna, hogy őket szándékokban praepediálni nem kívánják.

Mindezek azért úgy lévén, mivel az mi hadakozásunk is az aliatusok igéreti szerint el fog végeződni: ha az svédziai királynak reánk szüksége vagyon, szükségesnek ítéljük, hogy formalis declaratióját Kegyelmed által, mentülhamarább lehet, megérthessük; a mint is, megúnván az Portának haszontalan sok ígéretit, dolgaink szerencsétlen folyásáról Horváth Ferenczet is informáltuk, hogy azok declaratiója által végső szándékát érthessük a Portának. Mindezekről azért Kegyelmed tudósítását mentülhamarább elvárjuk.

126.

5. Decembris, Munkács. Francisco Berthótij, etc. etc.

Nemzetes Vitézlő Tolvaj Ferencz kassai porkoláb hívünk alázatos instantiájában declarálja: néhánykor szüksége volna háza megtekintésére, s némely adósságának beszédésére való excursióra, mely iránt a midőn előtte való tiszteit requirálja, magunkra, vagy Főgenerális atyánkfiára relegáltatik; kihez képpent akartuk Kegyelmednek intimálnunk: effélékben Kegyelmed cum tota autoritate praeficiáltatván, ha mikor ideigvaló diversiójárúl hozzá recurrálna, — indulgeáljon nekie, cum subordinatione interimali alicujus idoneae personae. Etc., etc.

127.

Eadem. Inclyto Comitatus Hevesiensi, etc. etc.

Nemzetes Vitézlő Skotka János palotás-regimentünk-béli companiás-kapitány hívünk alázatos instantiájával recurrálván hozzánk: vennénk kegyelmes reflexióban hazánk szükséges szolgálatja s hűségünk mellett esztendőnél tovább az ellenség kemény rabságában való szenyvedésit, s a mellett emergált kárait s az által megfogyatkozott sorsát, — cselédje subsistentiájárúl a Mátra táján kegyelmesen prospiciálnánk; arra való nézve, megtekintvén a Nemes Vármegye is nemzet-séges ügyünk mellett felvett sanyarúságát s kipusztúlását, kívántuk a Nemes Vármegyének intimálnunk, in gremio sui, valahol a Mátra alatt, említett hívünk cselédjeit téli subsistentiájában accomodálja, etc.

128.

Eadem. Joanni Szent-Iványi, Colonello.

Minekutánna Nemzetes Vitézlő Skotka János palotás-regimentünk-béli companiás-kapitány hívünk a tavalyi trencsényi harcz után az ellenségnek kemény fogságában tovább esztendőnél sanyargattatott volna, — onnau Isten kegyelméből kiszabadulván, alázatos instantiájában declarálja előttünk: Kegyelmed medio tempore megmaradott lovait s tábori subsistentiájához való jószágát distrahálta; kihez képest, így lévén a dolog, praesentibus parancsoljuk, azon distrahált javai

íránt tegyen minden halogatás nélkül teljes contentatiót, hogy tovább panaszszal hozzánk való recursusra méltó oka ne légyen. Etc., etc.

129.

Nedeczkinék. Hrabócz, die 10. X-bris 1709.

Kegyelmed Miklós posta által küldött levelét vettük, az mellyeket szorgos utozásink és dolgaink miatt nem lehetvén eddig megfordíttatni *): continentiájokat csak most olvastuk, s valóban, tartunk is, hogy ezen késedelemmel dolgainknak elmúlatása ne következze, a mellyet nem Kegyelmednek, de az óránként változó circumstantiáknak és ide s tova való járásunknak tulajdonítjuk. Se az előbbeni leveleinkből, se az titulusnak fogyatkozásiból helyessen nem magyarázhatja Kegyelmed, hogy characteritúl avagy a negociatiótúl kívántuk volna amoveálni Kegyelmedet: de Bonak uram leveléből látván, hogy az czár parancsolatjára is alig tudták Kegyelmednek persvadeálni, hogy útját az ministerium után kövesse, s abból beteges, egészségtelen, fogyatkozott állapotját ítélvén, és Brennernek elmeneteléről bizonyost hallván, — azért adtuk neki az credentionalist, minden character nélkül.

Való dolog az is, hogy az Kegyelmed által megíratott ministerek resolutióit értvén: kevésben múlt, hogy inkább félbenhadni nem kívántuk azon negociatiót, mint folytatni, legkivált midőn annak annyira való haladását tapasztaljuk. Mivel mindazonáltal Kegyelmed írja, hogy Urbich Kióviában hivattatik: ezen dolog nyújt még reménséget, — és szükségesnek ítéljük, — hogy Kegyelmed is parancsolatja szerint arra felé continuálja útját, s lássa, vagy a mediatio által, vagy a segítség adásával miként prosperáltathatja dolgainkat.

Az Sembekkel való confidentia-keresést, és általa tett izenetekeket approbáljuk, melyről Brennernek írtunk, a kinek Varsaván való maradását parancsoltuk. Az idevaló occurrentiákról rövideden tudósítjuk Kegyelmedet, hogy az ellenség Szepesben hertelen erumpálván, Lőcsét két hétig

*) T. i. titkos jegyekből rendes írásra.

bombardérozta, de vívását haszontalannak látván, sánczait elhadtá, és a falukra szállott, Lubomérszki hadait vele conjungálta, és az Losonczon hagyott postérungja, most hozzák hírül, hogy Szomolnokig penetrált; melyre nézve a formalis harczot jónak lenni nem ítélvén: rövidnap alatt még magunk is személyünk szerént oly dologhoz fogunk kezdeni, a melly által revocatióját infallibilisnek praesupponáljuk, s abban Kegyelmednek kétsége se legyen, hogy nagy nyughatatlanságokkal ezen telet el ne rontassuk, sőt ha intentióink succedálnitalálnak, dolgainkat egészen helyre ne állítsuk; mert most is, ha a széltiben grassáló pestis országunkat el nem fogta volna, ily kevés-számú ellenség, melynél mezőben még operáló kevesebb egyszer sem volt, ily progressusokat ingyen sem remélhetett volna.

130.

10. X-bris, Hrabócz. *Ordines pro Georgio Ordódy Brigaderio, etc.*

Nemzetes Vitézlő Ordódy György praetoriana lovas militiánkbeli brigadéros, és testőrző karabélyos-ezrünkben colonellus hívünknek praesentibus orderül parancsoltatik. Jól constálván előttünk, mely feles szekerei legyenek commandója alatt lévő karabélyos-ezrünknek és abban lévő hadi-tiszt híveinknek, — a mellett tapasztalván azt is, mely nagy aggraviumára legyen a szegénységnek, ellenben a szükséges hadi operatióknak nem kicsiny hátramaradására, sőt gyakorlatossággal káros megakadályoztatására; következendőképpen, hogy ezek elhárítottassanak s jobb rendben folyhassanak, — hadainknak subsistentiájárul más modalitásokat akarván observáltatnunk, melyre nézve az éléshordó szekerek ezentúl szükségesek nem lesznek: vévén ezen parancsolatunkat, tegyen azonnal alattavalói között oly rendes dispositiót, hogy a regiment szekereit helyessen conscribáltatván, és azok mellé a regiment részéről egy tisztet adjungálván, halasztás nélkül Nemzetes Vitézlő Kerczill Albert udvari commissarius hívünk kezéhez Munkácsra indíttassa és assignáltassa, vévén circumstantialis quietantiát: a marhák pro nunc micsoda mázsásssok,

minemű constitutióban valók, és a szekerek is micsoda perfectióban, vagy romlottságban fognak találtatni? Hogy pedig hadi tiszt híveink is a következő operatiókban, feltett célunk szerint, dolgokat az ország népe aggravatiója nélkül folytathassák: említett keze alatt lévő tiszteknek hasonlóképpen parancsolja meg, hogy magok bagacsiájokat úgy compendiálják s mature oly gondot viseljenek, a midőn a szükséghez képeest orderünket veendik, könnyű szerrel, minden szekér nélkül, pro ratione constitutionum, indulhassanak, s hivataljokat követhessék. Külömben sem cselekedvén, etc.

(In simili Andreae Becse, Vice-Colonello Regiminis Szent-Iványiani, ratione ejusdem Regiminis.)

131.

Eadem. Domino Adamo Vay, etc.

Mely nagy hátramaradására és káros megakadályoztatására legyenek a hadi operatióknak, a lakos szegénységnek pedig aggraviumára regimenteinknek és azokban lévő haditiszt híveinknek feles szekerei, előttünk forgatván, s hadainknak továbbvaló subsistentiájárúl más modalításokat akarván observáltatnunk, melyre nézve az éléshordó szekerek ezentúl szükségesek nem lesznek: megparancsoltuk Nemzetes Vitézlő Ordódy György brigadéros és collonellus, úgy Becse András vice-colonellus híveinknek, magok alatt lévők között tegyenek haladék nélkül oly rendes dispositiót, hogy a regimentek szekereit conscribáltatván, és azok mellé egy tisztet adjungálván, küldjék Munkácsra Nemzetes Vitézlő Kerczill Albert udvari commissarius hívünk kezéhez, ki előtt is megvizsgáltatván és megmázsáltatván a marhák most micsoda constitutióban és mineműek legyenek, nemkülömben a szekerek micsoda integritásban vagy romlásban? — a szerint adjon circumstantialis quietantiát, meg lévén e mellett parancsolva, hogy a hadi tisztek is úgy compendiálják bagacsiájokat: a következő operatiókat az ország népe aggravatiója nélkül folytathassák, és pro ratione necessitatis könnyű szerrel s minden szekér nélkül mehessenek. Mely dispositiónkrúl Kegyelmedet is kívántuk praesentibus tudósítanunk, intimálván egyszersmind: a midőn azon regimenteink szekerei odaérkeznek, és azok, a mint

feljebb, quietáltatni fognak, a szekereket Kegyelmed a palánkban száraz helyre rakattassa be, az ökrököt penig, egyetértvén Nemzetes Vitézlő Krucsay Márton praefectus és más dominiunmunkbéli tiszt híveinkkel, — munkácsi jószágunkban vagyonos parasztembereknek, a kiknek marhára szükségük lészen, osztassa ki. Coeterum, etc.

132.

Eudem. Michaëli Okolicsányi, etc.

Bártfárul 3-a praesentis költ levelit Kegyelmednek vesszük, melyben azon városnak mostani constitutiójáról, a praesidiumnak számáról, és in casu necessitatis annak szükséges szaporíttatásáról informáltatunk; — a jelenvaló téli időnek keménységéhez képeest nem gondolkodhatván azon helységnek mostani megszálltatásáról: nem látják szükségesnek a benn lévő praesidiumnak megbővítettését, lészünk mindazáltal oly reflexióval azon helyre, consequenter Kegyelmedre is, hogy ha midőn az ellenségnek arrafelé nyomulását észreveszszük, pro necessitate mind a praesidiumot megnagyobbíthassuk, mind egyébiránt succurrálhassunk. Azalatt minden ottvaló dolgokat bízván Kegyelmed dexteritássára s serény vígyázására, légyen azon, hogy advertálván s kitanulván a városiak elméjét, medio tempore is, kik micsoda resolútióval s szándékkal lehessenek? bennünket genuine informálhasson, mi is a szerint in tempore prospiciálhassunk. Etc., etc.

133.

Joanni Klement. Hrabócz, die 12. X-bris 1709.

Fidelis, Nobis Grate! Speramus fors rite accepisse Literas Nostras brevi post abitum vestrum expeditas Munkácsino, quibus notificavimus propositiones nostras Aulae Viennensis factas, ad quas necdum accipere potuimus responsum Domini Legati Hollandici (Bruininx); ex omni tamen Aulae Viennensis procedendi modo et Generalium suorum continuationis crudelitatibus Nobis videre licet infructuosas futuras omnes interpositiones Aliatorum, si durioribus medijs negotia nostra tractanda non assumpserint. Unde non dubitamus vos omnem adhibituros curam et diligentiam in

exoperatione eorum, quae instructionis suae commissa sunt; summa tamen Nos angit curiositas ea rescindi, quae in elapsa conferentia proxima Marien-Vederensi conclusa sunt, in qua quamvis Nostri duo interfuere Ministri, Nos tamen contrarie informant de circumstantijs rerum ibi peractarum; unus enim res cum contentu Principum peractas esse assserit, alter vero Czarum de Rege Prussiae male contentum discessisse scribit. Quapropter percipere necdum potuimus: num ibi conclusa in detrimentum Regis Sveciae vergent, aut in emolumentum Regis Augusti? Sed decisivam a vobis expectamus informationem; et pro ulteriori directione vestrae praesentibus tantummodo vobis intimandum duximus Nobis Constantinopoli ab Ablegato Nostro innotuisse decisum esse bellum Moscoviticum, et totum Imperium Othomannicum summas facere praeparationes pro imminente campania, — qua occasione uti nobis quoque aperta via est: siquidem Porta Othomannica ad Nostrum quoque auxilium se promptam esse declaravit, si eidem Budam, Agriam et reliqua fortalitia ab ijs occupata cedere volumus; quibus taliter constitutis, ultimam Dominorum Aliatorum expectamus resolutionem, quae si tardaverit, aut petitis Nostris adaequate non exstiterit: coram omnibus Principibus protestemini nomine Nostro de consensu Nostro super haec praestando et Christianitatis futuro detrimento, vel maxime, dum clare videmus nihil nobis a Domo Austriaca praeter cruenta Theatra, persecutiones et sclavitatem perpetuam sperandum superexistere; jam enim sub armis quoque capti Officiales Nostri laqueo suspenduntur, et ne captivi ducantur, sed ut omnes occidantur, — publico Hajszteri mandato promulgatum est.

Exercitus Germanorum elapsis septimanis celeri cursu in Scepusium venit, et Leucsoviam duabus septimanis obsidione cinctam tenuit, quam praeteritis diebus solvere coactus est. Princeps Lubomerszki cum toto exercitu suo partibus illorum accessit, et se, hostilitatibus civitati obsessae declaratis, inimicum declaravit. His

tamen non obstantibus personalem paramus expeditionem, qua feliciter perfecta, speramus res nostras restitutas iri, vel ad minimum tantum temporis hac hyeme lacraturos, quod auxilio Turcarum fructuose uti poterimus. Agite propterea cum omni sedulitate et diligentia, et Nos de cunctis circumstantijs negociationis vestrae informate.

Agite praeterea gratias nomine Nostro Domino Jablonszki et Sancto-Juliani pro sinceritate in literis Nobis expressa, quorum literas per Kiszely transmissas accepimus, necdum tamen transmissas merces; de superexistentibus et necdum transmissis Dominum Jablonszki secundum adjunctam schedam informate.

134.

Hrabócz, 15. X-bris 1709. (Bercsényinek.)

Méltóságos Gróff, nekem Kedves Bátyám!

Tót Márton vetődven hozzám, teve relatiót az rozsnjai ellenség állapotjáról, az mely — az mint az tegnapi patenseiből is látom — fészket akar magának verni Rozsnyón; melyre nézve, mivel még magát be nem sánczolta, s máskint is könnyű accessusú hely: soha jobb módot nem látnék benne, mint ott megfoglyosítani (így) az hajdút és belekapatni az próbába. Ezt még bizonyossabbnak látnám az losonczy próbánál, — melyre nézve jó Istenünkbe bízván, ne múlassuk el az alkalmatosságot, az melyre ezen következő orderek és készültek kívántatni fognak, hogy mindenek sebtibe véghez mehesse-
senek:

1-mo. Steszelt Becséért küldeni Sárosra, hogy az harcra való (palotás-ezerbéli) hajdúságot megkenyerezvén, minden bagázsia nélkül vigye, conjungáltassa Bagosival, az kinek commendója alá adja őket.

2-do. Tót Márton által ordert küldeni Bagosinak, hogy Andrási Páltól függjön; az ki is, id est Tót Márton, egyenesen menjen Krasznahorkára, és Andrási Pálnak vigye meg az Kegyelmed levelét, hogy reá bizattatik ezen próba, és ordere alá assignáltatott Bagosi, Rétei János és György ezereivel; disponálja azért úgy az dolgot, hogy egyszersmind az lovas

Berzété felől, az gyalog a hol legalkalmatossab lesz, csaphassuk meg az ellenséget.

3. Az hajdúságnak száma lesz:

Bagosié	500	} 2500.
Turcsányié	800	
Kassai	300	
Szent-Iványié	900	

Mivel Károlyi leveléből úgy látom, hogy eloszló-félben voltak: azért nem teszem úgy fel számokat, az mint itt tettük vala fel.

4-to. Réteiéknek is ordert küldeni, hogy Andrási Páltól függjenek.

Beszéllettem már többet Tót Mártonnal ennek circumstantiáiról, reménlem is, jól lesz, s adjon Isten szerencsét hozzá!

Maradok Kegyelmednek

atyafiúi szeretettel

szolgáló öcsce

F. Rákóczi m. p.

P. S. Ezeket siettesse Kegyelmed, hogy időt ne adjunk az ellenségnek az sánczolásra. Én, ha lehet, szaladok innen Homonnára az pestis előtt, — mert csak az vala azon az kit kicsaptak, (t. i. a helységből).

Külczim: Méltóságos Gróf Bercsényi Miklós Magyarországi Fő-Generáliskedves atyámfiaának adassék. Eperjes. P. H.

135.

Ráday Pálnak. Hrabócz, 5. X-bris.

Noha a minap, Munkácson létünkben, vévén az Kegyelmed 3. 9-bris datált levelét, sokféle clavisokkal próbálgatván, meg nem fordíthattuk vala, és ugyanazért kintelenítettünk Károlyi úr clavissával élni; vévén mindazonáltal tegnapelőtt 21. írott levelét is: auna megfordításában nagynehezen reáakadtunk a clavisra, a mint is ezen levelünket avval írjuk, és azután is bizvást élhet Kegyelmed véle. Noha azért Kegyelmed magát elébbeni leveleire láttatik referálni, az melyeket a kettőn kívül nem vettük, s azért a negociatióról is in filo nem írhatunk, — a mennyire mindazonáltal az bassa kérdezősködéséből láthatjuk a dolgot, remélhetjük, hogy

nem lesz Kegyelmednek haszontalan járása; mert ugyanis nem reméljük, hogy valaki bujdosó híveink közül kívánja az földesúrtól denegálni a dézmát, csak egyebekkel és legkivált az arbitrativa adóval ne terheltesék. Mellyek securitására nézve, ha Kegyelmed ítéli, hogy véghezvihetné, hogy azon fejedelemséget nekünk adná a Porta: igen jól esnék, de cum hac conditione, hogy azon országot kajmakánok által regálhassuk mind ezen hadakozás alatt, mind az után; a mint is lehet Kegyelmednek elég argumentuma, a melly által vincálhatja, hogy a Porta magának jobb securitást nem szerezhethne, mint így, arrúl a részről.

Mivel az moskva udvar mediatiója oblatiói után nemhogy resentiálta volna annak pothabitióját, hanem halogatással láttatik fennhadni dolgainkon, és az tractatust maga geniussa szerént interpretaálja: ezzel nekünk is nyitott utat és adott okot, hogy a svécziai udvarral nyilvánban agálhassunk, úgy mindazonáltal, hogy evvel offensájára méltó okot adni nem kívánunk; a mint is a svécziai király a minaperre jött emberét Gróff Tarlo uramhoz dirigáltuk Bártfára, a ki is Slesiában való iktatását magára vállalta, — ezután is bízvást fognak ezen járhatni, a franczia követhez jövő s menő curérok praetextussa alatt. Az correspondentiának folytatásáról is tettünk oly dispositiót, hogy az levelek a karkai staroszta segítsége által Braszlóban Stralenheim kezéhez secure fognak juthatni; bár csak már a svécziai király azt vigye véghez, hogy a török tartson postákat Borsováig, és az levelek Des-Alleurs uramnak intituláltassanak, — akár Svécziáig bízvást fog folyni correspondentiája.

Már ugyan az elébbeni levelünkben is megírtuk vala Kegyelmednek, hogy dolgait Ponnjatovszki által folytassa a svécziai udvarnál: midőn ezt újobban észére juttatni kívánjuk, szükségesnek itéljük lenni, hogy Kegyelmed minden vele következhető discursusiban az lengyelországi békességet vegye czélul, s aztat javálja általa is a királynak; mert ha szintén az török magát az hadakozásra re-

solválná is: kevés öröme lehet Lengyelországnak annak continuatiojából, sőt ha az Porta a svécziai királynak annyi számú kíséret ad, a mint itt embere hirdette, úgyis csak pusztulás lesz a jutalma, mellyekhez járul az is, hogy ha szintén a svécziai király magát conjungálná is maga táborával, mivel nem hiszszük, hogy többször ily vakmerőképpen, mint eddig, kívánjon irrumpálni Moszkvaországban: az egész hadakozás onussa Lengyelországon fog maradni. Nagy motivuma lehet a békességnek az is, hogy az Marien-Vederben az moszkva, brandenburgus, Augustus és dániai királyok között lett kötés által szaporodni fog az ellensége, és félő, hogy az hadakozást continuálván, a svécziai koronátúl ne demembráltassanak az tengeren innen levő provinciák: ne akadályoztassa avval a király elméjét, hogy Augustus Lengyelországban ment, mert csaknem bizonyosson asserálhatnék, hogy őtet a moszkva nem fogja manuteneálni, s most is, mivel mind egyenlő nyomon óhajtja a francia mediatiót, nem hiszszük, hogy Peterburgon kívül valami akadályoztathassa a békességet, mellyet ha erővel s hadakozással reméni is megvenni: nemcsak az feljebbemlített hadakozások difficultási, az mellyeket esztendőkre terjeszteni szükséges lészen, s kétséges sorsa fennmarad, de az temérdeki kötség is nagy akadályokat fog tenni; mellyek talám accomodáltathatnának, ha tudnók elméjét a svécziai királynak.

Ezek között mindazonáltal az universalis békességben való inclusiunkat is maga szándéka szerint folytathatná Kegyelmed, mellyekben nagyobb bizodalmunk volna, ha bennünket erdélyi fejedelemnek agnoscálna a király, s erre elég okot adna Augustus az császár akaratja által következett inductiója; a mint is, ha mindazokra magát resolválta, és hozzánk oly foganatos protectióját mutatni kívánja, a mint Krman és most általment követje általasseccurált: mitkedvez a bécsi udvarnak, a melynek cselekedetét fegyverrel is kíván megboszszerűlni?

Az kióviai palatinus hadai e tájékára érkeztenek, eddig úgy látjuk, hogy az muszka hadak persecutiójoktól el-

állottanak, hihető, levelünkre nézve, az mely által declaráltuk vala szolgálatunkra való befogadásokat. Az ellenség az lőcsei obsidiót elhagyván, Késmárk alá ment, s most jött hírünk, hogy azon várost, a melynek árka nem volt, az tűzalatt ostrommal megvette. Lubomérskzi bizonyos, hogy hadát a császárnak adta; másfelől az losonczi ellenségnek egy része Rozsnyóra penetrált, s az Szepesben operáló gyalogságnak egy részét Szomolnokra, Remetére, Iglóra és Svedlérre dislocálván, az rozsnyai ellen tegnap ordereztük hadainkat, s ha ott Isten szerencsét ad: széltiben megyünk a többin is; magunk személyünk szerint pedig micsoda fundamentális operatiohoz akarunk fogni: indulásunk előtt megírjuk Kegyelmednek. Az pestis az országban naponként gyarapodik, az melytől eddigis magunkat faluzással oltalmaztuk; de az vitézlő rendnek Isten kegyelméből még eddig keveset ártott.

Irhatjuk Kegyelmednek aztat is, hogy Generális Eszterház Antal lehetetlennek ítélvén az Dunántúl való egész hadakkal való téli subsistentiáját: két-ezer embert Szekeressel túl hagyván, — maga ugyanannyi számú haddal szerencsésen általköltözött.

Mindezekbül áttalláthatja Kegyelmed, mely szükséges legyen az Kegyelmed negociatiójának folytatása, és inkább ottan következő késedelme, mintsem re infecta való visszajövele. Ha költségből megfogyatkozik, mivel itt a kióviai palatinus által is assecuráltattunk, hogy az fizetésekre erogált 12000 forintot az király refundálni fogja: talám per formam cambij adna Kegyelmednek költséget, — mivel más modalitásunk nincsen benne, hogy Kegyelmednek succurálhassunk.

136.

15. *X-bris, Hrabócz. Incllyto Comitatus Borsodiensi, etc.*

Igaz hazafiúságok mellett hűségünkben a Dunán általbújosott Nemzetes Vitézlő Bogács Ferencz hívünket e téli subsistentiája iránt több hasonlókkal kívánván kegyelmessen

accomodálnunk : intimáljuk Kegyelmeteknek , más illetén exulansok formájára magát s mellette lévő cselédjít a Nemes Vármegye helyheztesse bizonyos quártélyban. Etc., etc.

137.

Eadem. Domino Adamo Vay, etc.

Munkácsi János rabhoz kegyelmességünk járulván, életének megengedtünk ; azért Kegyelmed elbocsáttatván, parancsolja meg nekie : menjen Nemzetes Vitélő Pápai János praefectus hívünkhöz, s a szerint cselekedjen, a mint meghadja ; — egyebek iránt penig az executiót vitesse véghez Kegyelmed. Más dolgokrúl szóval üzentünk többet, említett Pápai János hívünk által. Etc., etc.

138.

Eadem. Inclyto Comitatus Abaúj, etc.

A mostani conjuncturák és a következő hadi operatiókra nézve micsoda constitutióban legyen a Nemes Vármegye, arról írott levelét elvévén, azt édes hazánk eltökélt ellensége ellen felvett, s jó Istenünk kegyelmességéből eddig folytatott nemzetséges hadakozásunkat egyenes lélekkel elősegellő jó hazafiai között Kegyelmetek is mely sinceritással és a közjónak nem utolsó promotiójával, s mind ez ideig lett effectivus succursussal kívánta prosperálni : nem lehet nem recognoscálnunk ; ellenben tudva vagyon Kegyelmeteknél is , ezen idegen nemzet által sokképpen nyomorított hazánk akármely rendbéli lakossai között hogy a jó rendet s egyenes regula szerint való proportiót mely tökéletessen s kiváltképpen való módon kívántuk felállítani, egynehány rendbéli gyűléseket s concursusokat promulgálván többire a végre , hogy communi regnicolarum voto, egynek másnál feljebbvaló injuriáltatása nélkül istenes ügyekezetünk annyival is inkább secundáltassék. Ezen szent ügyekezetünk mellett a jelenvaló intervenientiák végett miképpen legyen aggraválva ezen Nemes Vármegye, állaltattuk ; azt is érezzük penig sajnálva, hogy az hazában benn lévő nagymértékű pestis és az ellenségnek közelítésére kívántató vigyázásunk miatt maga terheinek könnyebbítésével a Nemes Vármegye nem consoláltathatik ; táplál mindazáltal ezek

felett Kegyelmetek eddig dícséretessen folytatott hazafiúskodása mellett most is bennünket az a reménség: ezen két ostora által Istenünknek a midőn méltán sanyargattatunk is, és a mennyire az ellenségnek penetrálásánál feljebb a pestisnek igen kiterjedése miatt hadainkat Kegyelmetek vármegyéjében azon ellenség hirtelen kiütésének elháríttatására, — kiben actu munkálódunk, — szükségesképpen kellett constringálnunk oly bőv mértékben azért is, hogy a szomszédos és pestisben lévő vármegyékben sem dislocálnunk, sem — az infectio terjedését elkerülni kívánván — onnan succurrálnunk tanácsosnak nem ítéldhetjük, mind ez ideig fenntartott édes hazájához való szeretetire nézve az egész világtól megismert igaz ügyünk mellett mindenekelőtt példájúl tett szép confederationókkal pecsétlett indulatunkból származott magunk ajánlása — mely szerint nemcsak mulandó javainkat, hanem vérünket s életünket is önként elszántuk — a midőn Kegyelmeteknek jutván eszében, minden kétségünk nélkül az elkerülhetetlen és a feljebbírtt két okokra nézve eltávozzhatatlan szükségnek anteversiójára, nemhogy a Nemes Vármegye akármely karban helyheztetett lakossai ezen succursust sajnálnák: hanem igyekezzvén ebbéli kötelességeknek eleget tenni sponte, kitülkitül a mint lehet, ekkédiglen megmaradott javaiból a közönséges szükségre módot kíván találni, másoknak is követésre való dícséretes példát mutatván, s várván azon Istenünk kegyelme által ügyünknek, ha szintén első tekintettel terhes, de jó véggel leendő berekesztésével csendes révpartra való kimenetelit, és a galibás, fáradságos s költséges útnak kívánt s régén óhajtott békességgel való megkoronáztatását. Etc., etc.

139.

Eadem. Joanni Szent-Miklóssi, etc.

Levelünk megadó Nemzetes Vitézlő Horváth Pál erdélyi bújdosó hívünk által informáltatunk, hogy hűségünkön kívül lévő pesti bírónak s netalántán más labanczoknak is a Dunaszigeti Ráczkevi nevű helységben alkalmas ezer erő portékája legyen letéve, melyrül szóval maga bővebb informatiót fog tenni; akarván ezt a mostani édes hazánk ügye mellett felvett hadakozásunknak előbbsegellésére, és hogy abból praeprimis a

nemes Jászság és Kunságból álló ezertünk fizetésében vagy más szükségében consoláltassék, fordítanunk s applicálnunk : praesentibus parancsoljuk, delegálván közölők ahhoz alkalmas híveinket. Nemzetes Vitézlő Cseplész János vice-kapitány hívünkkel sub manu porta-formán expedálja, és az ott találtató portékát említett hívünk manuductiója mellett szedje ki, s először is raboskodása s tizenkétszáz forintig való kárvallásának complementumára excindáljon s assignáljon kétezer forint erő portékát, — a többit penig conserválja maga mellett, hogy minekutánna bennünket a dologról teljesen informáland, ahhozképpest lehessen dispositiót tennünk, etc.

140.

Eadem. Michaéli Szent-Iványi, Vice-Comiti Comitatus Zempleniensis.

Erdélyből hűségünk és nemzete szereteti mellett kibúdosott és alkalmas ideig való súlyos rabságából mostanság kiszabadult Horváth Pál hívünknek cselédjei a pestis végett Patakon szorúlván, azoknak subsistentiájáról előttünk alázatosan instált; jóllehet ezen Nemes Vármegye az exulansok intertentiójátul kegyelmes resolutionkból immunitáltatván, más közszükségekre hagyattatott: mivel mindazáltal az invalescált infectio miatt már most más helyen sem lehet accomodatioja, vettük ebbeli alázatos instantiáját rabságban való szennyvedésre nézve méltó tekintetben; azért is kívántuk Kegyelmednek praesentibus intimálnunk: a praemittált okokra nézve említett instans hívünk cselédjeinek nyólcz személyre való quártélyt assignáljon, mely egyéb inquantirizáltak módjára acceptáltatik a Nemes Vármegyének, etc.

• 141.

20. X-bris, Hrabócz. Georgio Ordódy, etc.

Kegyelmed keze alatt levő lovas testőrző karabélyos-ezerünkben a melly egy companiát parancsoltunk vala Nemzetes Vitézlő Mikó Ádám hívünk számára in vacantia tartatni, mivel azon hívünk már oda nem fog menni: azon companiát kegyelmessen resolváltuk Nemzetes Vitézlő Gombos István hívünknek, praesentibus committálván Kegyelmednek: a mi-

dön magát insinuálni fogja, annak rendi s módja szerint assignálni el ne mulassa, etc.

142.

24-a X-bris, Homonna. Oppido Szatthmár, etc.

Egregii, Prudentes et Circumspecti! etc.

Salutem, etc. Alifaj tömösvári török kereskedő alázatos instantiájából informáltatunk: ezelőtt három holnapokkal bizonyos három szekér portékáját vivén Tokajnál által Hűségtek közzé, oly praetextus alatt, hogy pestises helyről merészlett menni, ugyan Hűségtek által megarestáltatván, azon árujához nagy kárával mindekkoráig nem juthatott. Kihezképp, ha így legyen a dolog a mint exponálja, parancsoljuk Hűségteknek: továbbvaló halasztás nélkül azon jószágát szabadítsa fel. Etc., etc.

143.

Eadem. Commissio.

Egregio Andreae Adalberto Kerczill Commissario Nostro Aulico praesentibus committitur, quatenus Fidelem Nostrum Bartholomaeum Tauber in Regimine Nostro Granaderiorum Equestris Ordinis Praetorianorum, antehac Lajtenantium, juxta initum per se cum eodem computum super restantiis fl. 52 xr. 30. id est florenorum quinquaginta duorum, cruciferorum triginta rite exolvere et contare noverit. Etc., etc.

144.

Eadem. Civitati Cassoviensi, etc.

In causa Nobilis Susannae Seres Fidelis Nostri Egregii Francisci Dajka Conthoralis, vel nefors aliorum quoque cointeressatorum uti A. ab una, honestam item Relictam Gottefridianam, uti J. ab altera partibus, ratione certae domus civilis et appertinentiarum coram specificandarum, coram vobis mota et vertente, Magistratu vestro quadamtenus sese interessante, praescriptaque parte actorea exposit humillime ad Nos recursum faciente, iuxta tenorem Art. 53. Anni 1659. quo Fidelitates Vestrae ex aliis Civitatibus iudices denominassent, causamque eandem suo ordine revideri fecissent, gratioso Nostro Mandato erant praemonitae. — Cui quidem benignae Nostrae Commis-

sioni Fidelitates Vestrae pro debito morem gerere volentes, ex omniibus harum Partium Regni Superiorum Civitatibus uti informaremur, iudices denominassent, etiam nonnullarum nihilo minus Civitatum deputatis, sive ob maiorem locorum distantiam, seu alia impedimenta commode comparere nequentibus, causa eadem necdum debitum sortiri potuisset effectum. Ad humillimam igitur recentius Nobis submissam A. instantiam Fidelitatibus Vestris ex suberabundanti benigne committendum duximus, quo sine ulteriori procrastinatione ex vicinioribus solum Civitatibus, ut sunt Epperjes, Cibinium, Bárttfá, pro revisione negotii huiusce iudices pleno numero denominare, causamque praescriptam suo modo discuti et decidi facere, ac in omnibus supracitato Articulo 53. aliisque Patriae Legibus semet accomodare, in notam contemptorum benignorum Mandatorum Nostrorum incurrere voluerint, noverint, debe antequet teneantur. Secus non facturi. Coeterum, etc.

145.

Eadem. Francisco Berthótj, etc. etc.

Sub dato 14-a currentis Kassáról Kegyelmed levelét némely Patakról odaküldött rabok revisiójának párjával elvettük; kik között is sub numero 1-o et 3-o Krakovszky és szolgálja által lett casust a mi illeti: állalláttuk, hogy ezen állapotban sem procedens hadi bíránknak, sem a több jelenlévő convocatusoknak teljes informatiója nem lehetett, azért is következett a dolognak csak superficialiter való revisiója, nem vétetvén consideratióban a mi eddigvaló raboskodásokat feljebb okozta, tudniillik, hogy Krakovszky magunk pataki residentiajának kapujában, sőt actualis jelenlétünkben, Edictumink ellen puskáját kilőni merészlette, a szolgálja pedig még közelebb magunkhoz, udvari főtisztünk Tekintetes Nemzetes Vitézlő Vay Adám hívünk szállassa előtt a strázsa között hasonlót követett el; minthogy azért ezen specialis eset hadi Edictuminkban kiváltképpen való büntetés alatt megtiltatott: Kegyelmed mindkettőnek dolgát ex fundamento újabban revideáltassa annak rendi szerint, folyamatjáról beününket informálván. E mellett noha már iterato is az annonariának conservatiójáról bőven committáltunk Kegyelmednek, hogy pedig

a sokszori interveniensek által is ottvaló magazinumunk ne kissebbíttessék, és a naturálék szükség kívül is ne distraháltas-
 sanak: ex suberabundanti most is committáltatik Kegyelmed-
 nek, senkinek az annonariából akárminémű naturálékat Ke-
 gyelmed ki ne adattasson, hanem ha kinek magunktúl vagy
 Méltóságos Főgenerális és Locumtenens Székessi Gróff Ber-
 csényi Miklós úr atyánkfiátúl lészen specialis commissiója, —
 másként Kegyelmed tartozni fog kemény számadással. —
 Etc., etc.

146.

Brennernek. Homonna, 26. X-bris 1709.

Priores advenere Fidelitatis Vestrae 26-a 9-bris, quam
 25-a ejusdem scriptae literae, ex quibus colloquium et adven-
 tum Clementij percepimus; nihil tamen novi habemus, quod
 circa negociationem ultimis nostris 4-ta X-bris scriptis
 adjungendum esse judicamus. Et aliunde praesentes necessi-
 tates regni vix quid spei superesse jubent, in negociatio-
 nibus Moscoviticis ac Polonicis, si ab inimicis causatas
 confusiones armis non reparaverimus; quamvis enim
 septemtrionalia de novo exsurgentia bella infallibiles pro-
 pemodum nobis faciant spes exterorum auxiliorum,
 quas per negociationes pacis Europae secundatas iri
 ipsismet Aliatis promittentibus minime diffidimus: quin
 imo bellum nostrum cum eorum interessis dietim ma-
 gis ac magis conjungi videntes, credimus, quod si etiam nunc
 totaliter extingveretur, futuris conjuncturis revivis-
 cere posset. Ut tamen obligationi nostrae in Patriam
 effectiva, non tantum verbali, vitae et sanguinis con-
 secratione satisfacere possimus: cras hinc iter movemus,
 ut junctis exercitibus etiam armis Ujvarinum, inde
 vero in Moraviam nobis patefaciamus viam et taliter e
 visceribus Regni revocemus inimicos. Quid fortuna
 dabit? tempus docebit; nos segura virtute sequemur
 fata, quae sive bene, sive male cesserint, decisioni
 divinae voluntatis subjectum esto; assecurata tamen esse
 potest Fidelitas Vestra, in quocunque casu nos regnum mi-
 nime deserturos, nec alio posteriores paragraphos litera-

rumstrarum praecedentium tendere, quam ut mentem regis Augusti clarius videre possimus.

Siquidem vero nec itineris severitas, nec bellicae distractiones ad veteras negociationes continuandas nobis suppeditabunt tempus: eas continuandas Domino Generali Bercsényi commitemus, eo circa Cassoviam relicto, cui imposterum Fidelitas Vestra quoque cuncta negociationem suam concernentia perscribet, et ea ad mentem instructionum ab eo dandarum conformabit. Nihil igitur nunc superest, quam ut Fidelitatem Vestram de praesenti inimicorum statu informemus, qui prout nuper scripseramus, relicta Leucsovia, Kesmarkinum aggressi fuerant, ubi triduana obsidione et duodecim domorum combustionem, perterritivis invito praesidio, album exposuere vexillum, ad cuius visum perterritus commendans, fuga se salvavit, timoris poenam morte soluturus. Subsequente die civitas gratiam inimicorum imploravit, quorum se discretionem infauste submitit; pro poena interimali enim sex principaliorum civium et totidem militarium officialium gladio carnificis interempti sunt, et reliqui pro impetranda gratia Viennam relegati, inter quos et Jacobum Kray comprehensum fuisse summe dolemus. Ab eo tempore pars eorum Rosnaviam, Szomolnokium et Gelniczium occupavit; nec dubitamus Germanos quoque in Transylvania existentes in Partes Trans-Tybianas proxime irruptionem facturos: sed expeditione nostra, nos his omnibus adhuc hac hyeme remediaturus in Domino confidimus.

Generalis Eszterházi fortalitiis in Trans-Danubianis Partibus destitutus, relictis ibidem duobus millibus suorum, cum pari numero militiae foeliciter ad nos transiit, eum quoque remissuri ubi glacies Danubii iter suppeditaverit. Ex his Fidelitas Vestra arduitate praesentium circumstantiarum facile dijudicabit. Divina tamen bonitas justa Gentis causa nos imperterriti jubet esse animo; firmiter enim speramus, quod ea, quae nos praeter omnem spem humanam bellum hocce inchoare et per tot Annos continuare fecit providentia: ad foelicem quo-

que finem deducere suppedabit media, et taliterea non alius et Moyses et Elias futura est.

Particularia Fidelitatis Vestrae interessa in quo cardine versentur, ex inclusis sine titulo, circumstantialiter intelliget; his tamen se nihil amisisse credat, si gratitudinem nostram erga Fidelitatem Vestram demonstrandi nobis supererit occasio.

His replicatas literarum Clementij Fidelitati Vestrae adjungimus, quarum originale a Principe Lubomerszki interceptum esse rescivimus.

147.

Alexandro Nedeczky. Homonnae, die 26. X-bris 1709.

Kegyelmednek egynehány rendbeli levelét az elmúlt napokban vettük, mellyeknek minden punctumira talám maga sem kívánhat választ; remélnjük pedig, hogy eddig vehette Miklós által küldött parancsolatunkat, útjának Moszkvában való continuatioja iránt, melly által csak egyedül azt kívánjuk, hogy quoquomodo segítségünket sürgesse, kivált már látván maga is a czár: mennyiben posthabeáltatik mediatiojának oblatioja, melyre ha az eddig proponált argumentumok nem segíthetnek: kár volna újabbnak kigondolásával elménket fárasztani.

Tudjuk, objiciáltatni fog Kegyelmednek az kioviai palatinus hadaival való bébocsáttatása; de assecurálhatja Kegyelmed azért, hogy nem úgy recipiáltuk mint ellenségét, hanem úgy, mint segítségünkre jövő hadakat, a kik is nálunk mind szolgálatot vettek, — ugyan holnap Isten jóvoltából velek együtt indulunk Újvár s Morva felé, hogy az ellenséget mind revocaljuk, mind az békességre kinszerítsük.

Hogy Kegyelmed a béléseket conserválta számunkra, azt igen jól cselekedte; küldje azért mentülhamarább Munkácsra Körössi kezéhez. És mivel eltávozásunk alkalmatosságával magunk ezentúl az külső negociatiokat nem fogjuk folytathatni: Kegyelmed leveleit Bercsényi úrnak dirigálja, a ki itt Kassa táján fog

maradni az hadak egy részével, és tovább a negociatiót parancsolati szerént folytassa.

148.

Rúdainak. 26. X-bris, Homonna.

1-mo. Az minapi levelén kívül, melyre választ adtunk die 15. X-bris Hrabóczrúl, egyéb levelét nem vettük.

2-do. Az hírekrúl való tudósítást, mint Brennernek.

3-tio. Adja tudtára a svécziai udvarnak, hogy Klinkenstron nevű embere Lengyelországban való menetelével Lubomerszkitúl elfogattatott.

4-to. Hogy az correspondentiát eltávozásunk alkalmatosságával Bercsényi úrral folytassa, és tülle várjon.

5-to. Ezen includált francia levelet per formam novalium communicálja az svécziai udvarral, mellyekbül bizonyossan elhiheti az dániai királynak országában tett irruptióját.

149.

27-a X-bris, Homonna. Michaéli Okolicsányi, etc.

Levelét Kegyelmednek sub dato 22-a praesentis vettük, melyben informál bennünket az hallott hírekrúl és a város kőfalának leomlásáról, nemkülömben a praesidiumnak mivoltáról. A mi azért a bennlévő katonaságot illeti: vagyon már orderek másuvá való menetek iránt, csintalanságokért penig mint commendans hogy Kegyelmed maga megbüntethett volna, volt szabadságában; hogyha penig oly dolgot követtek el, a ki inquisitiót érdemlene: peragáltassa Kegyelmed, s bennünket informáljon, — tudhassunk az iránt szükségképpen disponálnunk. Bártfát penig minthogy Kegyelmed maga is oly helynek itéli, a mellyet praesidiálni nem lehetne: kőfalainak reparatioját tovább ne igen sürgesse. De reliquo Bártfát oly helynek tudjuk lenni, hogy az ellenség közelítésével, ha midőn már két-három mélyföldnire lenne is, mindenkor salválhatja magát és az ottvaló praesidiumot; másként nem kívánjuk Kegyelmedet oly periculumban hagynunk, hanem látván a dolgokat: miként fognak folyni? — jó eleve tészünk szükséges dispositiókat. Etc., etc.

(Rákóczi-levéltár, Vörösváitt. Megjegyzendőnek tartjuk e helyütt, hogy a 113—123, 126—128, 130—132, 136—145 s 149 számok alatt közlött levelek egy K. jeggyel jelölt protocollumot képeznek, mely ezen, tartalmával csakugyan egyező címet viseli: „Expeditiones ad Prothocollon Bellicum spectantes, per S. K. m. p.“ — *Stephanum Kántor*: mert ő volt a katonai előadó. Valószínűleg ez azon leveleskönyv, mely a titkos levéltár 1710-diki lajstromában: „Fasc. 155. Itidem Prothocolon ejusdem Anni“ cím alatt érintetik. (L. I. k. 46. l. A fasciculus 155. számát is v. ö. a megelőző két füzet 154. számával.) — A 124, 125, 135, 146—148. sz. a. közzé tett nagyfontosságú diplomatai acták egy egészen *Krucsay István* udvari titkár kezével írt protocollum töredékét képezik, melynek küllapjára más kézzel ez jegyeztetett, bár a tartalomnak nem egészen megfelelőleg: „Acta Moscovitica, Anni 1709.“ E jelzés egyezik az 1710-diki levéltári lajstrommal, mely szerint e leveleskönyv a 151-dik fasciculust képezte. (I. köt. 46. l.) A 77, 80, 81, 82, 85, 91, 99—102, 111. és 112. szám alatti levelek, széthullott egyes íveken és fogalmazatokban maradtak fenn, melyek minthogy szintén *Krucsay* kezével írvák, és a 151. fasciculusban foglalt főntebbiekkel tartalmuk is egy természetű: igen valószínű, hogy szintén az „Acta Moscovitica“ töredékei, vagyis eredetileg alkatrészei. A 133. sz. alatti fontos tartalmú levél hasonlóképp *Krucsay* kezével írtt, s a főntebbiekhez egészen hasonló protocollum-darabról való, csak hogy ennek címe: „Prothocolon Expeditionum Prussicarum“, — azonban nem áll csupán ezen s még egy szintén *Klementnek* szóló 1710. január 6-iki levélből, melyet láss a következő kötetben. Végre a 134. sz. a. foglalt levélre nézve megjegyezzük, hogy az, mivel — mint tartalmából is látszik — igen sietve iratott: az eddig előkerült leveleskönyvek egyikébe sem irathatott be. Különben e levél egészen a fejedelem saját kezével van írva, aranyos szélű kis finom levélpapírosra, és gyűrűpecsétén kívül még egy gyönyörű metszetű antik gemmával is be volt pecsételve. Eredetije gyűjteményemben.)

X.

URADALMI LEVELESKÖNYV.

1707—1710.

Protocolon Dominii Husztensis, Somlyóiensis, Szikelhidensis, Pocsajensis, Súlyomkőiensis, Styarnikiensis, Késmárkiensis, Likaviensis, Arvensis, Ledniczensis, et partis in Streczén et Lietava, Kis-Tapolcsán.

I.

1707. Protocolon Dominii Husztensis.

Anno 1707. Huszt.

1.

5. Augusti, Munkács. Darvai Ferencznek, hogy a máramarosi fiscalis jószágból Munkácsvára építésére 200 gyalogszeres embert, és 10 ökrös szekeret pro die 25. praesentis előállítson.

2.

Eadem. Darvai Ferencznek, hogy Munkács várához hováhamarébb hatvanezer zsindelyt küldjön.

3.

17. Augusti, Homonna. Darvai Ferencznek. Nagy abusosok repraesentáltatván előttünk a rézpénz miatt, ahhoz képeest resolváltuk, hogy az ottvaló jószágunkban a korcsmákat fele fejírpénzül, fele pecsétés rézpénzül folytassa, hasonló aestimiumban tartván minden ember a pecsétés pénzt, mint az ezüstöt, és ne is acceptáltassék egyébféle kongó; intimálván egyszersmind az udvarbíráknak, hogy mind az adószedésben, s mind a cselédfizetésben ezen kegyelmes parancsolatunkhoz alkalmaztassák magokat.

4.

24 Augusti, ex oppido Terebes. Darvai Ferencznek. Tekintetes Zahoronszki Constantinus lengyel úr leveléből értjük, hogy bizonyos lengyelországi tolvajok feles károkat tévén néki, Kegyelmed inspectiója alatt lévő jószáginkban, specificce penig Budeszte, Pod, Ditom, Pauszchim nevű helységeken lappanganának. Kihez képpest valaholott találhatja, megfogatván, vasra veresse, és iformáljon felőlök bennünket Kegyelmed. Ha valami pénz találatnék nálok, distraháltatni ne engedje.

5.

31. Augusti, Terebes. Darvai Ferencznek. Tudunkra vagy, hogy a minapi munkácsi végezés szerint a minémű zabot hagyott lovaink számára Munkácson, igen kevés ideig fogják megérni; — minden úttal-móddal azon legyen, ha az odavaló jószágunkból ki nem telhetik: akár a só proventusának pénzbeli defalcatiójából, akár penig készpénzen elégséges zabot — a kívül egész télen béérik — szereztetvén, Munkácsra administráltassa Kegyelmed.

6.

1. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek, hogy Gál György palotás-regimentbéli companiás-kapitány számára adasson 100 kőst.

7.

Eadem. Darvai Ferencznek, hogy Vári Nagy István számára adasson kétszáz kőst.

8.

2. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek ment commissiója, hogy Eötvös Miklós districtualis commissarius dispositiója szerint szállíttasson ezer kőst Ecsedben.

9.

Eadem. Darvai Ferencznek. Jóllehet ennekelőtte parancsoltuk vala Kegyelmednek, hogy inspectiója alatt lévő

jószáginkban a korcsmákat és sóbéli proventust fele fejér-, fele penig pecsétés rézpénzen folytatta volna, s úgy a jobbágyok adója is a szerint szedettessék bé; — távoztatni akarván mindazonáltal hogy a rézpénz contemptusa túlünk eredettnek lenni ne tulajdoníttassék: abbeli resolutionkat úgy kívántuk modificálni, hogy a só- és másféle pénzbeli proven- tusban akár pecsétés kongó, akár penig ezüstpénz indiscrimi- natim folyjon, és a szegénység maga adóját is a szerint prae- stálja, úgy, hogy ha annyiravaló pecsétés kongója leszen, a mennyivel tartozik: minden válogatás nélkül acceptál- tassék, holott penig nem volna, — ezüstpénzzel compla- nálja a restantiát, ehhez alkalmaztatván a szolgarend fi- zetését is.

10.

8. Septembris, Terebes. Görgei Imrének. Érdemes szolgálatjára nézve a máramarosi exactorságot kegyelmessen conferáltuk, úgy, hogy jövőendőben számot is adjon róla.

11.

10. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek ment parancsolatja, hogy Fejes Bálint házőrző inasunk szá- mára 50 kősókat Szigetre szállíttasson.

12.

11. Septembris, Darvai Ferencznek. Az accludált specificatióban denotált udvari tiszteink a midőn conventió- nalis sójok végett akár universim, akár divisim requirálják Kegyelmedet: mindeniknek obveniálandó sóját adassa meg.

13.

15. Septembris, Terebes. Darvai Ferencznek. A minemű 200 gyalogszerest és 10 szekeret huszti dominiu- munkbúl munkácsi várunk épületire rendeltünk vala: úgy informáltatunk, hogy azok egyszer sem voltak egészen; a kik voltak is, elsöktek. Kegyelmednek parancsoljuk, az olyano- kat visszahajtassa, és valakinek elbocsáttatása iránt ezután czédulája nem leszen, ozokat ottbeun ne szenyvedje.

14.

24. Septembris. Eidem, hogy mennél több zsendelyt lehet, szállítson az posztómetszők házok báfedésire.

15.

4. Octobris, Patak. Fracisco Darvai. Bagosi Pál hívünk regimentjebeli egy granatéros-compania számára süvegnek valónak adjon Kegyelmed hat fekete öreg medvebőrt.

16.

5. Octobris, Sáros-Patak. Darvai Ferencz uramnak. Levelét vettük Kegyelmednek, kívül az odavaló occurentiákat értettük. Már azelőtt lévén megparancsolva, hogy a pénzbeli proventust Munkácsra administrálják: a tisztek kezénél lévő pénzzel is a tévő légyen Kegyelmed. Nem capiálhatjuk azomban, hogy vagy pecsétés, vagyis fejrőpénz acceptáltatván a só árában: mivel oly nagy bősége nem lehet az pecsétés pénznek, fejrőpénz is ki ne jőjön, melylyel az oeconomiát folytathatná Kegyelmed; a kinek hogy tovább is jobb progressusa lehessen: akármely privatus embertől is anticipato fel ne végyen semmi pénzt is Kegyelmed, míglen a mi szükségünkre való requisitumok meg nem lesznek. Az Kegyelmed szolgálja ha a katonák közzé adta magát egyszer: fel nem szabadíthatni, sok rossz consequentiákra nézve.

17.

14. Octobris, Sáros-Patak. Francisco Darvai. Huszti dominiumunkhoz tartozandó bustyaházi jobbágyinknak lévén néminemű villongások a határ és makkos erdejek iránt Szál-Dobos és Visk nevű szomszéd falukkal: committáljuk Kegyelmednek, hogy ex esse et fundamento azon differentiát köztők revideálván, és a régi ususról is magát informáltatván, comperta rei veritate igazságossan igazítsa el köztők, és bennünket iránta informáljon. Coeterum, etc.

18.

5. Novemris, Szerencs. Darvai uramnak. 11. prae-teriti Octobris Vajnágról datált Kegyelmed levelét vettük,

s continentiait is megértettük. Proxime Tekintetes és Nemzetes Vai Ádám udvari fő-marsalk és senator úri hívünket oda expediáltatván, annak alkalmatosságával mihez köllessék alkalmaztatni magát Kegyelmednek? — plenaria informatiója fog lenni mindenkben.

19.

9. Novembris, Sáros-Patak, Francisco Darvai. Kívántatván a nemes companiánk számára csinálendő süvegeknek száz pár nyest: mennélelőbb pénzért, valamint lehet, azokat megszerezvén, Kegyelmed utánunk küldje.

20.

29. Novembris, Kis-Várdae. Francisco Darvai. Mulykó nevű török adósságának complanatiójára Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert bizonyos creditoroktól tízezer magyar forintokat kéntelenítettven leválni, minthogy a mostani erdélyi revolutió miatt contractusok szerint sóbúl nem excontentálhatta: azért Kegyelmed tizenhatezer kősót azon creditoroknak administráltasson, említett Marjai Albert által requiráltatván, azon adósságnak defalcatiójára. A mely makkos erdőket még pénzért nem elocált volna Kegyelmed: tudósítson felőle, — Moldvából naponként kihajtandó sertéseknek intertentiójára kívánván fordítanunk.

Anno 1708.

21.

Die 9. Januarij, Cassoviae. Francisco Darvai. Az eladott sónak árából mennyi készpénze legyen Kegyelmednek? iránta bennünket tudósítson.

22.

12. Januarij, Francisco Darvai. Tekintetes Bettlen Mihályné Nagy Erzsébet asszony számára adjon 1000 kősót, minekutánna a törökök adósságának kifizetésére reudelt tizenhatezer kősókat kiüzeti.

23.

25. Februarij, Balkány. Francisco Darvai. Nemzetes és Vitézlő Szallai György és Beleznai János. Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Mezei-Generális hívünk ezerebéli főhadnagy híveinknek az máramarosi aknákról mindenikének két-kétszáz kősókat, mely is in toto négyszázat téssen, Kegyelmed által adatni kegyelmessen resolválván, — a midőn vagy magok, vagy arra rendelendő emberek által azon sóknak kezekhez való vételek iránt requiráltatni fog Kegyelmed, mennélelébb adja meg.

24.

28. Februarij, Tokaj. Francisco Darvai. Nem kétljük ugyan, hogy ez elmúlt kassai concursusnak alkalmazásával a pecsétés rézpénz cassatiója iránt condált determinatiót nem hallotta volna Kegyelmed: mindazonáltal értvén az Kegyelmed leveléből, hogy még az elmúlt nyáron emanált kegyelmes parancsolatunknak tenora szerint eddigis a rézpénzen a sónak való eladását continuálná, jóllehet magátúl is meggondolhatta volna Kegyelmed, — akartunk Kegyelmednek parancsolnunk, hogy abbéli Nemes Ország determinatiójához magát alkalmaztatván, fejérpénzen árúltassa.

25.

Ex castro Gál-Szécs, 23. Martij. Adamo Vaji. Minapi levelünkбől kihagyattatott vala, hogy a minemű extraneusok sóját a máramarosi aknán megarestáltatott előttünk tudva lévő ratiókból Kegyelmed, azok között Revér nevű újvári incsinérünknek tizenkétszáz plus minus találtatik; mivel penig sokszor hasznosan impendált szolgálatjára nézve respectussal kívánunk lenni: azon sóját felszabadítsa Kegyelmed.

26.

7. Aprilis, Cassoviae. Nemzetes Vitézlő Darvai Ferencz hívünknek. Megparancsoltuk volt, hogy a nemes compania számára 100 nyestet küldött volna udvarunkhoz. Administrált ugyan vagy ötvenig valót, még kezénél vagyon huszonhét; mindazonáltal usque 1. Maji 100 kívántatván, —

szerezze meg Hűséged, és azon huszonhéttel együtt küldje udvarunkhoz.

27.

24. Aprilis, Alberto Kis-Marjai. Tekintetes Nagyságos Prínyi Zsigmond hívünk hűséges szolgálatját és élemedett voltát kegyelmessen respectálván: annuatim a máramarosi aknából 400 magyar forintokat adadni resovlúltunk, mind mostani, s mind következő tiszteink által; azért Kegyelmed több parancsolatunkat nem várván, annuatim adja meg. Coeterum, etc.

28.

9. Maji, Michaéli Ajtai. Nemzetes Vitézlő Daniel Péter főfegyverhordozónktól requiráltatván: 2000 magyar forintokat aranyúl váltson fel tüle, computálván négy rhénes forintban az aranyat.

29.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. Néhai Nemzetes Horvát Boldizsár megmaradott özvegyének Nemzetes Daniel Zsuzsánna asszonynak huszti jószágunkban szállást assignáljon Kegyelmed; máskint intertentiója a maga quártélyából lészen.

30.

10. Maji, Berzegi. (Berzék.) Alberto Kis-Marjai. Huszti oeconomiaínból kétszáz forintokat adjon Illosvai Bálintnak Kegyelmed.

31.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Vitézlő Pogány Ádám hívünknek az aknai proventusból 300 rhénes forintokat adjon Kegyelmed, mely pénzt is Csányi György az aknák residensinek tartozik megadni.

32.

10. Maji, Agriae. Gabrieli Horváth. Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Generális úr dispositiója szerint huszti várunkban mennél felesebb élést szállíttasson Kegyelmed.

33.

20. Maji. Alberto Kis-Marjai. Tekintetes Nagyságos Vaji Ádám úri hívünk által az odavaló oeconomiánk folytatásáruil repraesentált projectumokat, instructiókat s reversálisokat vizsgálván, helyben hadtuk; hanem némely punctumok iránt micsoda consideratióink vadnak? az acclusábül kiteszik. — melyhez is alkalmaztassa magát Kegyelmed.

34.

23. Maji. Alberto Kis-Marjai. Mivel Nemzetes Horvát Márton erdélyi hívünk hazájábül kibujdosván, Moldvában feles költséget tett, s a jószágok conscriptiójában is fáradozott: az máramarosi oeconomiábül 100 tallért adjon néki Kegyelmed.

35.

24. Maji. Agriae. Michaëli Ajtai. A minémü 584 nehezék poraranyat Abru kbányáruil hoztak Kegyelmed kezéhez: azon aranyat a felső-bányai proventussal együtt küldje Kis-Marjai Albert vice-praefectusunk kezéhez Kegyelmed, mellvért is a mely folyó-pénzt küld Kegyelmednek, azon pénzt Abrugbányára küldje Kegyelmed. — Hogy a szebenyi rabokat és az ácsokat excontentálta Kegyelmed. — jól esett; tovább is azt kell követni. A mely faluk penig Kassán a bányák culturájára aplicáltattak vala: írtunk Kis-Marjai Albertnek, hogy reapplicáltassanak.

36.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. A mely 584 nehezék poraranyat Kegyelmed kezéhez Ajtai Mihály hívünk fog küldeni: azon aranyért folyó-pénzt küldjön Kegyelmed, és a bányai proventussal továbbvaló dispositiónkig conserválja. Ki akaratjábül esett penig, hogy a mely falukat a bányák culturájára aplicáltunk vala, azokat Kővárhoz szolgáltatják? nem tudjuk. Ahhoz képpst Kegyelmed contramandálja, és bányához szolgáltatasson vélek. Coeterum, etc.

37.

25. Maji. Alberto Kis-Marjai. — Nemzetes Vitézlő Vaji Ádám úri hívünk a Máramaros és Moldva között lejendő

commerciumok felállítása iránt rendelkezéseket tévén, Borsa vagy Majszin nevű helyeken azokat continuálni legalkalmasabbnak itültük; azért a szigeti sokadalmakon és más helyeken publicáltatván, azon határok compossessorival végezvén, hogy árendában bocsássák kezünkhöz, s korcsmát is erigálni engedjenek, megalkuván iránta mennél jobban lehet, és ha a kereskedésnek jó folyását látja, az árenda nemcsak egy, hanem több esztendőkre is extendáltassék. — Coeterum, etc.

38.

29. Maji. Jacobo Grabarics. — Abruksányai jószágunk mostani pusztulását kegyelmessen tekintvén, taxájoknak felét relaxáltuk.

39.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — Tekintetes Nemzetes Vaji Ádám úri hívünk által tett dispositiók szerint a várnak prófontírozását és romlott épületeknek restauratióját admaturálja Kegyelmed, informálván bennünket minden hólnapban: micsoda munka ment véghez?

40.

Eadem. Stephano Móricz. — Huszti várunk megoltalmazására az ottlévő munitiót elégségesnek itiljük. Parancsoltunk mindazonáltal munkácsi artolleriabeli tisztünknek, hogy megvizsgálja: minemű requisitumok híjjával legyen? úgy Nemzetes Kis-Marjai Albert hívünknek is, hogy prófontírozására és a szükséges necessariumoknak megszerzésére gondja legyen. A mely épület a várban legszükségesebb, azt reparáltassa Kegyelmed.

41.

16. Junii. Ex Castris ad Atád. — Alberto Kis-Marjai. — Eger alól a kassai resolúciónk szerint felső bányák culturájára deputált Pusztá-Kapnyikhoz tartozó három faluk hogy ne avelláltattak volna, parancsoltunk Kegyelmednek. Informáltatunk mindazáltal, hogy mégsem engedtetek oda. Ex superabundanti parancsoljuk Kegyelmednek, hogy a bányák culturájára aplicálja őket, egyszersmind informáljon bennünket: mi okra nézve kövári udvarbíránk Kapnyig-Bányán

dolgozni kezdett embereket kegyelmes patensünk ellen turhálja? Coeterum, etc.

42.

17. Junii. Ex Castris ad Ecsed. — Comiti Johanni Betlen. — Jóllehet a máramarosi büdöskő-bányák administratióját Kegyelmedre bíztuk volt: mindazáltal az erdélyi fuudusból annak culturájára nem succurrálhatván, erdélyi artolleriánk felállítását pro nunc szükségtelennek lenni tartván, — pro compendio sumptuum Kis-Marjai Albert vice-praefectusnak dispositiója alá azon bányákat adtuk.

43.

Eadem. Inclyto Comitatu Maramarosiensis. — A mely 50,000 kősónak leszállítását Tokajig ezelőtt 4 esztendővel assummálta vala a Nemes Vármegye, abban hátra lévén, kívánhatnánk; de akarván a Nemes Vármegyének kedvezni: a minemű Técsi János és Bihari András nevű commissariusokat rendelt volt azon só mellé a Nemes Vármegye, minthogy 2352 sórúl számot nem adhattak, találjon a Nemes Vármegye módot, hogy azon sók a szegi portuson levő tiszte kezéhez juthassanak, — hogy más mediumokkal ne kellessék őket complatiójára adigálnunk.

44.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — A minemű restantiák maradtanak nemes Máramaros vármegyebeli tiszteinknél az elmúlt esztendőben, azokat nevünkkel intse meg, hogy complanálják. Técsi János és Bihari András híveinket azon 2352 kősóknak praestálására adigálja. A mi a keze alatt való sónak administratióját illeti: ezentúl a sót az aknán 25 pénzen adassa, sőt a praxis szerint minden százra ötöt adasson, a portuson pedig semmi limitált praeciuma ne légyen, hanem az időhöz képeest adassa el, de 40 pénznél alább ne distrahálja. A dézsmás sókat conserválja Kegyelmed oeconomiánk számára. — A máramarosi büdöskő-bányák administratióját Kegyelmednek adjuk, s legyen oly vigyázással, hogy meg ne fogyatkozzunk büdöskő dolgából. Azomban in anno 1705 Csányi György hívünk, Tekintetes Nemzetes Kálmáncsai István akkori inspector, most senator úr hívünk dispositiója szerint nemes

Máramaros vármegyéért Szalai Pál hívünknek letett 850 forintot talán tiszteink ki is szedték: de emlékezetet sem tesznek ratióikban. Investigálja azért ezen dolgot Kegyelmed, s iránta informáljon. Hogy penig a pénz dolgában tudhassa magát mihez alkalmaztatni Kegyelmed: az Egernél condált determinatiókat megküldvén, ahhoz alkalmaztassa magát.

45.

19. Junii. Ex castris ad Lőrinczi. Alberto Kis-Marjai. — Máramarosi doctor Huszti Istvánnak Moldvában lejendő útjára költségül adjon száz magyar forintokat Kegyelmed.

46.

Kis-Marjai Albertnek 1704., 1705. és 1706. esztendőbeli számadásirúl die 19. Junii emanált absolutionalissa. — Franciscus, etc. Számot adván Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert, ezelőtt dési kamarának ispánja, most erdélyi és máramarosi jószágunknak vice-praefectussa, említett kamara-ispánságbeli administratiójárúl, nem régiben Máramarosban, expedialt Nemzetes Vitézlő Bulyoczky Dániel, magyarországi Oeconomicum Consilium egyik assessora és commissariusunk, s más mellette levő híveink előtt, az 1704-dik, 1705-dik és 1706-dik esztendőkrúl, — azoknak előttünk tett és írásban is producált relatiójokhoz képpst Mi is annyiban, a mennyiben de perceptis et erogatis számot adott, említett Kis-Marjai Albert hívünket a feltött három esztendőkrúl, a submiserált cautela alatt absolváljuk, úgy tudniaillik, hogy tartozik azokat, a mikkel restantiariussá maradt, következendő számadásiban assumálni, item de anno 1707 számot adni, és egész perceptumit cum tempore említett commissariusunk és mellette levő rationum exactorink kiadott testimonialissok szerint is complanálni. Datum ut supra, ex castris ad Lőrinczi positis, Anno 1708.

47.

Die 25. Junii, Anno 1708. Nagy-Idai Anna számára elargiált collatiónak tenora. — Nos Franciscus, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium universis et singulis, signanter vero praefectis, provisoribus et aliis officii-

alibus bonorum Nostrorum Maramarosiensium modernis et futuris. Hogy néhai Nemzetes Vitézlő Rátonyi János, palotás-ezerünkbeli kapitány hívünk ezen fegyverkezésünk alatt sok alkalmatosságokkal megbizonyított hűségeskedése, de kivált görgényi várunkban az ellenségtől sokáig nagy erővel obsideáltatván, maga dicsíretes, és igaz magyar vérhez illő s példára méltó viselése, s életének édes hazája mellett való ugyanott letétele most is előttünk új és friss emlékezetben lévén: mivel szerencsének változó és mostoha volta miatt abbéli igaz hazafiúságát életében magának fejedelmi kegyelmességünkbenl megjutalmaznunk nem lehetett, — mindazon érdemére nézve, meghagyott özvegyének Nemzetes Nagy-Idai Annának és árváinak táplálásokra, életéig mindkettőnek, nemes Máramaros vármegyében Huszt nevű városunkban szabad korcsmának erectióját, és annak egész esztendők által is szabados folyását s folytatását kegyelmessen megengedtük, ily okkal és conditióval, hogy valameddig az említett özvegy néhai ura nevét fogja viselni: annak jövedelmit az árvák táplálására és felnevelésekre, úgy a maga segítségére is percipálja és usuálja; holott penig férjhez menne, (mivel azt az árvák subsistentiájokra is kegyelmessen conferáltuk) eo in casu tartozzék ex ratione tutoratus annak jövedelmiről számot adni. Kihezképpest mindazoknak a kiknek illik, kegyelmessen hadjuk és parancsoljuk, hogy említett özvegyet és gyermekeit azon egy korcsma erectiójában, folytatásában s békességes bírásában feljülírtt mód szerint manuteneálják és protegálják, s semmi szín és praetextus alatt háborgatni ne merészeljék. — Datum ex castris Nostris ad Tompa positis, die 28. Junii, Anno 1708.

48.

Ex castris ad Taszár, 23. Junii, 1708. Jacobo Grabarics. Olyan aranyváltót, a ki olyformán tudja választani, mint Abrughányán választatik, ha nemes-ember legyen is, mentül sietvébb küldjön hozzánk Kegyelmed.

49.

Ex castris Trebicza, 23. Julii 1708. Alberto Kis-Marjai. — 13. praeteriti írott levelét vettük Kegyelmednek,

a dolgoknak tudósításával együtt. A mi azért a moldvai kereskedésre czélozó intentumunknak secundálását illeti, — jól esett, hogy annak effectuatiójában szorgalmatoskodott, és mindenütt a vásárok alkalmatosságával publicáltatta; tovább is, hogy annak előmozdításában fogyatkozás ne legyen, szükségesnek tartjuk. Szalai Pál kapitányunk restantiáját exolválja Kegyelmed. A büdöskő-bánya-inspectornak adott instructiót máskint approbáljuk, hanem a hatodik punctumát tollálni akarjuk, mivel igyekezetünkben nincsen. A mi azon inspector fizetését illeti: appropportionálván a jövedelemhez és fáradságához, tegye fel, s küldje utánnunk Kegyelmed.

50.

Eadem et eidem. Szász Mihálynak adjon útravaló költséget, hogy udvarunkhoz jöhessen.

51.

Die 9. Augusti, Szécsén. Alberto Kis-Marjai. — Úgy értettük, hogy Gróff Pekri Lőrinczné asszony Máramarosban visszaszándékozik. Valaminemű intertentiója ezelőtt rendeltetett, maga, cselédi és marhái számára: azt minden fogyatkozás nélkül újonnan administráltassa Kegyelmed; hogy pedig a nemes vármegyének panaszra való oka ne lehessen: magunk jószágára többet vetvén Kegyelmed, mint azelőtt, és valamennyi victualék urbarialiter bójőnek, azokat megírtt Gróffné intertentiójára rendeltesse.

52.

Agriae, 26. Augusti. Eidem Alberto Kis-Marjai. A minémű ezerkétszázhetvenkét nehezek aranyrúl minap parancsoltunk volt Kegyelmednek, hogy folverettetvén, kezünkhöz küldené Kegyelmed: azon felváltandó summának defalcatiójára négyezer rhénes forintokat Nemzetes Vitézlő Komlóssi Sándor hívünk által küldöttünk ezen alkalmatossággal Kegyelmednek; a mennyi pedig annak egészen való exolutiójára resultálna, arrúl is proxime oly dispositiót teszünk, hogy ezen circulatio megmaradjon.

53.

Eadem Emerico Ilosvai. Hatszáz nehezék aranyat küldvén kimunkálkodására és példáztatására Nemzetes Vitézlő Ajtai Mihály hívünknek: annak elkészítését menuélelőbb, minden móddal sürgesse Kegyelmed; az kit is kezéhez vévén, a minémű ezerkétszázhetvenkét nehezék arany vagyon Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert máramarosi vice-administrator hívünknel, azt is kezéhez vévén, hozzánk egyenessen hozza Kegyelmed.

54.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — Néhai Rátonyi özvegyét a huszti korcsmának szabad árúltatásában tartsa meg. Revír ingenért ne háborgassa a maga jószágában.

55.

Agriae, die 7. Septembris. Alberto Kis-Marjai. Kegyelmed levelébül értjük Tokajban lévő só kereskedése iránt való opinióját. Annak továbbvaló folytatásáról tett már dispositiót Tekintetes Nemzetes Vitézlő Vay Ádám udvari-marschall úri hívünk, — abban fog maradni. A fortalitásról valamit disponál Kegyelmed, nem ellenzzük, csak hasznunk procuráltassék szándékunknak végben való vitelével. Extractualiter küldje meg Kegyelmed: mennyi sót szállított másuvá, mennyit erogált, és készpénzt is commissiónkra mennyit adott ki Kegyelmed? Azon minden úton igyekezzék, hogy a só leszállítassék.

Máramarosban erigálandó stompok iránt jobban dilucidálja Kegyelmed maga conceptussát: micsoda stompok lesznek azok, és mirevalók? Hűségünktől elpártolt Katona Mihály Kővár-vidéken való jószáginak confiscatióját approbáljuk, kegyelmessen annuálván, hogy az odavaló vice-kapitány hívünk kezénél maradjon a szöleje, továbbvaló dispositiónkig. Teleki Mihály úri hívünk projectumira való kegyelmes resolútiónk magánál, mint főcommendánsnál, lévén: a mennyiben vagy Kegyelmedet, vagy vice-kapitány hívünket illetné, requirálván ő kegyelmét, meg fogja érteni. A somlyai sónak proemptiója helyben maradjon; a somlyai só-officina Krucsai Márton praefectusunktól függjön, praefecturája alatt lévén azon jószá-

gunk. A széki és gyalui tavalyi kamara-ispánok helyiben más surrogált tiszteket a mi illeti, — Kegyelmed afféle állapotokban tartsa magát kiadott instructiójához, a kinek értelme szerint hármát denominálván maga opinio-adásával, confirmatióját tőlünk várja. A fiscalis tiszteknek számadását Tekintetes és Nagyságos Kemény László tanács-úri hívünkre bízván, proxime Bulyovszki Dániel hívünk is bémegyén. Akarván e mellett, hogy az abrugányai fundus meg ne szűnjék: valamennyi aranyat Grabarics hívünk fog küldeni Kegyelmed kezéhez, azonnal fejrépénzen permutálja Kegyelmed, — az kire is valamennyit erogál, udvarunkhoz küldvén, Nemzetes Vitézlő Körössi György komornyikunk által meg fog fizettetni Kegyelmednek.

56.

8. Septembris, Agriae. Stephano Móricz. A midőn Stubicz Pál artolleriabeli vice-collonellus hívünk huszti várunkban lévő tizennyolczfontos ágyú, és ugyanannyi fontos ötszáz golyóbis iránt említett várunkban fog menni: az iránt rendelkezéséhez alkalmaztassa magát Kegyelmed, két lavétát dispositiója szerint azon ágyú alá csináltatván.

57.

Eadem, Alberto Kis-Marjai. Stubicz Pál artilleriabeli vice-collonellus hívünket némely munitiók recusiójára huszti várunkban expedialván: az midőn odaérkezik, valaminben requirálni fogja Kegyelmedet, succurráljon neki.

58.

10. Septembris, Agriae. Eidem. Egész jószáginkban levő szarvasmarhák és juhok számára valamikor Tokaj felé sókat szállítand Kegyelmed, mátha dirib-darab-sókat is szállítason.

59.

15. Septembris, Agriae. Eidem. Huszti dominiumbúl urbarialiter proveniálendő rókákat és nyesteket mennélőbb küldje Kegyelmed udvarunkhoz, sőt ha pénzen is kaphatna, szerezzén.

60.

20. Septembris, Szerencs. Alberto Kis-Marjai. Gróff Betlen János úr hívünknek, fogyatkozott voltára nézve, az aknai proventusból 200 rhénes forintokat adjon Kegyelmed.

61.

Eadem et eidem. Nemzetes Vitézlő Botos Imre hívünk repraesentálta előttünk, hogy a mely quártélyt a nemes vármegye huszti dominiumunkban rendelt, — nemcsak exturbálni akarja Kegyelmed, hanem az utóbbi holnapokra administralt victualékat is visszavétette Kegyelmed. Ahhozképest abban hadja meg Kegyelmed, és az victualékat is restituáltassa.

62.

5. Octobris. Ex castris ad Aranyseg. Alberto Kis-Marjai. Kegyelmed 23. Septembris Husztról datált levelét az extractusokkal együtt vettük. Mivel azokból a sónak és pénznek exitussát ki nem tanulhatjuk: ahhoz képepest mind originalis quietantiáival, documentumival és udvari fő-marschall úr hívünk által a só negociatiója iránt tett rendelkezésekkel jöjjön hozzánk Szatmárhoz, a kívül az eddigvaló perceptio s oeconomizatio kitéssék, — és valamennyi pénze van Kegyelmednek, hozza udvarunkhoz. — A 218 ökröt akár a beregszászi borért cserélje el Kegyelmed, akár jó áron adja el, placidáljuk, azon igyekeztvén, hogy a bornak elégséges volta miatt szüntelen folyhassanak korcsmaink.

63.

Eadem. Danieli Bulyovszki. Az Kegyelmed leveléből értjük némely fiscalis számadó tiszteknek némely impedimentumok miatt a számadástul való magok vonogatásokat. Mivel penig deputatus úri híveinknek megírtuk, hogy az renitensek ellen articularis poenát pronuncialjanak, és toti et quoties convincáltatván, exequalják rajtok: kívánván tovább is continuáltatnunk a számadást, ha csak kettő-három is compareál, avagy a kiket közelebb kaphatnak, azoktól vegyenek számot. Hahogy kárunk nélkül pro 17. praesentis az gyöngyösi terminusra elmehet Kegyelmed onnan, akarjuk.

64.

Quietantia. 8. Octobris, Károly. Super aureis 300, quos Fidelis Noster Generosus Albertus Kis-Marjai, Bonorum Nostrorum Transylvanicorum Vice-Praefectus manibus Nostris assignavit.

65.

17. Octobris. Alberto Kis-Marjai. Az annectált specificatio szerint való conventionalis sókat, a midőn kiadások felől akár in communi, akár per partes requiráltatni fog Kegyelmed. — adja ki.

66.

1. Novembris. Alberto Kis-Marjai. Gróff Mikes Mihály Generalis úr hívünk Moldvából küldendő 60 lóból s 30 személyből álló bagázsiájának felét máramarosi oeconomiánkban, felét pedig dominiumban accomodálja Kegyelmed. — úgy az erdélyi artolleriánk annyiszámú embereit és marháit a nemes vármegyére igazítsa Kegyelmed. Ha pedig magunk oeconomiánkban szénának vagy kenyérnek nemléte miatt azon bagadzsiák fele nem subsistálhatna: pénzen is procuráljon nékiek Kegyelmed. E mellett Méltóságos Generalis Károlyi Sándor úr hívüinktől levált 1411 aranyakat 15 máriássával exolválja Kegyelmed. — négyezer forintokat pedig udvarunkhoz küldjön.

67.

2. Novembris, Szatmár. Alberto Kis-Marjai. Az abrugbányai aranyak héváltása körül emergált kérdéseknek tollalására nézve resolváltuk, hogy Ajtai Mihály inspector hívüinktől csak annyira, a mennyire egy aranyak lucruma extendáltatik, azaz két magyar forintban s negyven pénzben váltsa fel ezentúl Kegyelmed az aranyakat, a nagy-bányai proventust administrálván udvarunkhoz. A rókabőröket és nesteket mentülhamarább küldje Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Beniczki Gáspár hívünk kezéhez.

3. Novembris. Georgio Ottlik, A sernevelőhöz, salétrumfőzéshez és pálinkaégetéshez való üstöket szállíttassa Munkács felé Kegyelmed. mivel máramarosi oeconomiánkra fogjuk applicálni.

69.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. A nagy-szöllősi templom építésére tíz hordó meszet adjon Kegyelmed.

70.

Eadem. Expeditae sunt patentes pro tricesimariis in partibus existentibus, quod quicumque a commissione exactorea Maramarosiensi citati fuerint, omnes comparere, suos extractus introdare, et proventum paratae pecuniae ad perceptorium administrare debeant.

71.

4. Novembris. Alberto Kis-Marjai. hogy váradi Haszának adattasson a pénznek elevatioja szerint 200 tallért, egy tallért computálván 180 pénzben.

72.

12. Novembris. Eadem, hogy Nemzetes Nagy-Idai János konyhamesterünknek az aknai proventusból 200 rhénes forintokat adjon.

73.

Eadem. Stephano Móricz. A mely Confoederatio ellen vétett rabokat Hűséged dispositioja alá fog küldeni Nemzetes Vitézlő Baji László commendáns hívünk : jó őrizet alatt tartassa azokat ; intertentiojokat administrálni fogja Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert hívünk.

74.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. A mely rabokat Husztra szállítanak : azoknak mindenikének két-két font húst, és anynyi kenyeret adasson.

75.

15. Novembris. Alberto Kis-Marjai. A mely 110 pár ökröt vásárlott Kegyelmed, azokat indíttassa Munkács felé Kegyelmed, és Gróff Mikes uram bagadzsiáját, a mint parancsoltunk, dislocálja ; és az egész esztendő által folytatandó korcsmára szükséges borokat Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünktől pénzen vegyen Kegyelmed.

76.

2. Decembris. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Fejes Bálint házörző inasunknak 50 kősókat adjon Kegyelmed.

77.

Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Vitézlő Horváth Miklós hívünk alázatos instantiájából értvén, hogy Kegyelmed praedecessora Nemzetes Vitézlő Darvay Ferencz hívünk inspectorságában bizonyos hordó borokat adott volna rónaszéki aknánk szükségére sóért, mely bor árabeli sóban maradt volna el salis lapides 500, — azért Kegyelmed praetensióját megírtt hívünknek megvizsgálván, az mennyiszámú sója még restantiában lenni comperiáltatik, egészen excontentálni el ne mülassa.

78.

19. Decembris. Alberto Kis-Marjai. A Nemes Confoederatio szükségére 2000 kősókat adjon Kegyelmed.

79.

24. Decembris. Eidem. A mely 1000 köből zabnak leszállíttatását parancsoltuk Kegyelmednek: ha azok alá azon szegénység, kinek szállítani kellene, szálakat szerezhette, Eszényhez szállíttatná Kegyelmed; vagy ha máskint könnyebb a szegénységnek, — hováhamarább Nagy-Dobronyhoz szállíttassa.

80.

31. Decembris. Eidem. Úgy informáltatunk, a mely actákat Bulyóczki Dániel hívünk tiszteinktől való számvétel után pro securiori conservatione huszti várunkban deponált, azokat, és signanter maga 1704., 1705, és 1706. esztendőbeli dézsi kamara-ispánságbeli ratióit visszavette volna Hűséged. Kegyelmed azokat, és más exactoratust illető actákat diminutio nélkül resignálja Chilkó Christian exactorunknak; ezután pedig minden tiszteink magok ratióit két párban adornálván, egyiket az exactoratusra, másikat udvari cancellariánkra adják bé, és az egész proventus ezentúl három hólnap alatt incassáltassék.

Anno 1709.

81.

7. Januarij, ex Munkács. Alberto Kis-Marjai. Méltóságos Mikes Mihály úr hívünk embereinek 1200 forintokat adjon.

82.

14. Januarij, ex Munkács. Johanni Luczai. A mely 1000 köből zabnak leszállíttatása iránt parancsoltunk Kis-Marjai Albertnek: azon zabot a mostani jó úton szállíttassa Nagy-Dobronyban.

83.

15. Januarij. Alberto Kis-Marjai, hogy Bulyoczki Dániel hívünknek 1000, Lányi Pálnak pedig 100 kőst adjon.

84.

19. Januarij. Eidem. Teleki Mihály uram bagádzsiája iránt fogytkozás nélkül való dispositiót tegyen Kegyelmed, és mivel országos dologban expediáltatott: a fiscalításra obve niált lovait abrakkal tartassa Kegyelmed.

85.

21. Januarij. Eidem. Pápai János hívünknek 1000, Pogány Ádám hívünknek pedig 500 kőst adjon Kegyelmed.

86.

24. Januarij. Eidem. Munkácsi vashámorink szükségére esztendőn által minden angáriának elein 1000 rhénes forintokat infallibiliter adjon Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Lányi Pál hívünknek.

87.

Eadem et eidem. Felső-Bányához szénégetésre kövári jószágunkból continue 30 favágót rendeljen, és requiráltatván Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünkktől, máramarosi dominiumunkból 120 kaszást és annyi aratót annak idejében rendeljen.

88.

25. Januarij. Inclyto Comitatu Maramarosiensis. Hogy a Nemes Várnegye és dominiumunk között emergült

improportio tolláltassék: hogy ab utrinque exmittálandó becsülletes emberek által újabb conscriptió légyen, parancsoljuk, — kik is genuina relatiót Elöttünk tehessenek. E mellett kívánjuk tudni: miérthogy a Nemes Vármegye a civilis fundusokon resideáló nemességet a városi rendek közzé nem contribuáltatja? Elvárjuk törvényes relatióját a Nemes Vármegyének.

89.

30. Januarij. Stephano Móricz. A várhoz assignálandó alkalmatosságoknak exactiójára a militaris assistentiát kiküldje Kegyelmed, hogy annak ottlétével az eddig történyt helytelen torsiók antevertáltathassanak. A várhoz assignált alkalmatosságokat pedig a Kegyelmednek kiadatott limitatio szerint az assignált helységektől exigáltatni maga kötelességének tartsa Kegyelmed.

90.

10. Februarii. Alberto Kis-Marjai. Gróff Teleki Mihály úr feleségének 300 rhénes forintokat adjon, a hadak számára maga jószágából erogált naturáléknak refusiójára.

91.

15. Februarii. Eidem, hogy az Erdélyből kibujdosott szászoknak 1000 kőst adjon.

92.

19. Ejusdem. Eidem. Kegyelmed levelét az accludált angariális extractusokkal és lovaink számára administrált 541 köből zabnak tudósításával vettük. A többi felől is tegyen oly dispositiót, hogy udvarunkhoz hozzattassa. Kamaratiszt híveink restantiájokat, ha máskint nem lehet, magok jószágokból adjustáltassa Kegyelmed.

93.

21. Februarij. Eidem. Dolgainknak Törökországban való folytatása mellett Christian Chilkó maga pénzéből a mely 365 rhénes forintokat elköltött: liquidáltatván véle, contentálja.

94.

Eadem et eidem. Sok kárt causálván jószáginkban a pénz elevatiója: az iránt Kegyelmedre szóló parancsolatunk cancellariánkon nem találtatván, küldje kezünkhöz; holott pengig magátúl követte el: difficultássában ingredial a tiszteknek, Erdély és a Partium nem acceptalván az elevatiót.

95.

Eadem. Sigismundo Bágyoni. Maga számadásinak a máramarosi censura eleiben való beadása iránt parancsoltunk Kegyelmednek; de eddigis holmi subterfugiumokkal élván, halasztotta. További idővontatás nélkül azért az említett censurának adja bé.

96.

In simili scriptum est:

Dominis

Johanni Pataki,
Johanni Zemper,
Johanni Harsányi.
Paulo Pósházi.
Samueli Matólczi.

97.

Die 4. Martij. Alberto Kis-Marjai. A Munkácsra hajtattott ökröknek párját a mint vette Kegyelmed: a szerint alkuván meg Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünkkel, a boroknak mostani ára szerint, azon ökrök áránban bort vegvék Kegyelmed.

98.

6. Martij. Eidem. A midőn udvarunk szüksége vagy némely híveink fizetése felől való commissióit veendi Kegyelmed, Nemzetes Vitézlő Ottlik György hoffmesterünknek: magát dispositióihoz alkalmaztassa Kegyelmed.

99.

13. Martij. Eidem. Ezen zsidó Lebovics dolgában rendelt deputatióunk által néhai Turna Lukács görög successori ellen való deliberatiót az acclusabul megérti Kegyelmed; és mi-

vel praefectusunk requisitiójára az özvegy törvényre nem compareált, — citáltatván Kegyelmed, hacsuk contrariumot nem bizonyíthat, tétessensatisfactiót.

100.

Specificatio salium conventionalium Anni 1709.

Tekintetes Nemzetes Vaji Ádám udvari fő-

marschalk úrnak	1000
Hofmester Ottlik György úrnak	600
Director Ráday Pál úrnak	400
Két erdélyi szecretariusoknak singillatim per	
200, in summa	400
Privatus secretarius Benyiczki Gáspárnak	100

101.

14. Martij. Alberto Kis-Marjai. Hogy a specificált conventionalis sókat, feltett híveink a mikor akár in communi, akár singillatim kívánni fogják, az aknárúl adja meg Kegyelmed.

102.

Eadem et eidem. Nemzetes Vitézlő Körösi György hívünknek fiscalis directorságára flor. Hung. 400, — adjungált két juratusoknak száz-száz magyar forintot, téli quártélyt, és a midőn dolgainkban fel s alá jár, intertentiót rendelve: ezeknek exolutiójában magát ehhez alkalmaztassa Kegyelmed. Adja penig értésére Kegyelmed Csengeri István hívünknek, hogy a midőn directorunktól requiráltatik, fiscalis procuratosságabeli tisztit kövesse el.

103.

15. Martij. Eidem. Tekintetes Nemzetes Vaji Ádám udvari főmarschall hívünknek conventionalis sóján kívül másfél-ezeret adjon Kegyelmed.

104.

Eadem et eidem. Úgy informáltatunk, hogy abrugbányai inspector Nemzetes Vitézlő Grabarics Jakab hívünk megholt. Mivel semmi számot nem adott: azért minden találatható jószágára kezét téven Kegyelmed, továbbvaló dispositiónkig tartsa sequestrumban.

105.

16. Martij. Alberto Kis-Marjai. — Kővári dominiumunkból a mely harmincz favágót rendeltünk a felső-bányai bányákhoz szénégetésre, és a munkácsi vashámorhoz angariatum deputált ezer rhénes forintokat (minthogy exolutiójában semmi impossibilitást nem látunk) praestálja Kegyelmed; és hogy máramarosi tiszt híveink magok ratióit, ha csak három angáriára valót is, az exactorea officinára adják bé. kegyelmesen parancsoljuk.

106.

Eadem et eidem. Nemzetes és Vitézlő Kún István őhersterünk regimentjebeli főhadnagy Galambfalvi N. hívünknek 200 kősókat adjon Kegyelmed.

107.

20. Martij. Eidem. Tekintetes Nagyságos Jósika István főember-szolgánknek, a mikor általa vagy embere által requiráltak Kegyelmed, 1000 kősókat adjon.

108.

Eadem et eidem. — Nemzetes Vitézlő Christián Chilkó erdélyi exactor hívünk oralis és equilis portióit mi okra névve restringálta Kegyelmed? elvárjuk informatióját Kegyelmednek.

109.

Eadem. Samueli Király. Jóllehet mind a pura fiscalításokban, mind az ellenség pártján lévőknek elfoglalt jószágokban exactornak declaráltuk Kegyelmedet: mindazáltal, hogy annyivalinkább a difficultásoknak expositiója és replicáknak communicatiója s azokból a censura eleiben adandó declaratió által jobban folyjanak dolgaink, — máramarosi dolgainkban is Nemzetes Vitézlő Christián Chilkó erdélyi exactor hívünk mellé rendeltük Kegyelmedet, úgy, hogy decenti harmonia a ratiókat bévén s difficultásokat concinnálván, magok tisztességét folytathassa.

110.

21. Martij. Alberto Kis-Marjai. — Erdélyből való kijövetelünktől fogva a kik valamely proventusok perceptió-

jában immittáltak magokat, míg azoknak censurája instituáltatnék: szükséges kinek-kinek difficultásit kiadatni; és hogy a censura terminussa messzére ne terjedjen: kit-kit számadásinak beadására siettessen Kegyelmed, és hadainknak Kolozsvárnál s Bonczidánál lett subsistentiájokkor, in Anno 1708., a kolozsi és dézsi aknákról való proventus iránt való ratiójoknak beadására az ispánokat urgeálja. E felett, ha valami leváltatott a szász papok cathedralis censusbeli aranyokban 1707-dik esztendőben, — nemkülömben a rézmíves czigányok taxája is: kikkel s hova administráltatott? a felülírt rationum exactort genuine informálja Kegyelmed; úgy Király Sámuel és Chilkó Christian híveink intertentiójokról tégyen dispositiót.

111.

Eadem. Franciscus, etc. Jóllehet maga instructiója s kötelessége szerint, maga udvarbíróságabeli hivataljáról való ratiót Técsőre instituált rationum exactoreának szükséges lett volna praesentálni: de ezt eddig elmúlatván, — praesentibus serio parancsoljuk Hűségednek, az említett rationum exactorea által praefigálandó terminusra compareálni el ne múlassa.

E szerint irattatott:

Stephano Szent-Jóbi, szamos-újvári udvarbírónak.

Veres Ferencznek, fogaras-földinek, és in Anno 1708. bizonyos ideig pénz-perceptornak.

Duma Miklós és Brada-Szombati István halmágy-vidéki udvarbíráknak.

Lucézai Jánosnak, udvari commerciumi pénz-perceptornak.

Csegei Szász Mihálynak, hat compánia czigány aranyváltójának.

Remetei Lászlónak, balázsfalvi udvarbírónak.

Komáromi Lajosnak, raduóti udvarbírónak.

Vizár Mihálynak, hátszegi sóperceptornak.

Cserépi Sámuelnek, tokai só tertialitássának perceptorának.

112.

22. Martij. Alberto Kis-Marjai. — A máramarosi aknáról proveniálandó sóknak tertialitássát a nemes-compánia

fizetésére rendelve, annak administratiójára praefigáltuk Décsei László hívünket. Kegyelmed azért annak perceptiójában sem magát, sem tiszteit ne immitálja, megparancsolván a máglásoknak, hogy valamennyi só vágattatik, mindennap annak tertialitássát külön rakják, hogy a szerint ineálhasson computust, — azon sók conservatiójára mind az aknán, mind a portuson egy különös rekeszt szakasztván, melynek gondviselése incumbálni fog említett tisztünknek. Hogy pedig ezen munka a szálak defectusa nélkül iniáltathassék: a mely 30,000 kősót Tokaj felé indíttatott Kegyelmed, azok közzül ezeret szálastúl s révészestül assignálja sokszor említett commissarius hívünk kezéhez.

113.

5. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Vitézlő Dobai Sámuel porkoláb hívünknek 300 kősókat adjon Kegyelmed.

114.

Eadem. Francisco Klobusiczki. A karmazsín-csináló tímároknak magok munkájok continuatiójára kívántatván egy nyolcz akós, négy arasznyi magasságú, — második pedig másfél akós, két arasznyi magasságú füles, vagyis rúdon hordoztatható üstök, és egy festék-merítő rézkupa: Kegyelmed ezeket elkészíttetvén, Munkácsra szállíttassa.

115.

6. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. Valamínemű dispositiókat tettünk a só tertialitássa iránt: az iránt való functiójában ne praepediálja Kegyelmed Décsei László hívünket, és azon 10,000 kősót assignálja, expensát nem praetendálván; mert valamely difficultásokat támaszt Kegyelmed, — a nem-akarotnak tulajdonítjuk.

116.

8. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. — A mely török tímár Kende László bejárónak szolgáját megsebesítette: mind a borbélynak, mind a szolga sérelmének excontentatiójára admoneálja; nem akarván, fizetéséből annyit defalcáljon.

117.

9. A prilis. Eidem. Csudálkozunk, hogy a bányák culturájára deputált 30 munkásoknak nem praestálhatóságában difficultást támaszt Kegyelmed, és a munkácsi vashámorhoz angariatim deputált 1000 forintokat sem praestálta. Kegyelmed azért a midőn ily fixus fundust teszünk: további parancsolatunk várása nélkül pro regula tartsa. Hogy pedig a számadások direete tiszt híveink által az exactoreára adattassanak, a praefectura authoritássának sérelme nélkül, (mint magyarországi jószáginkban practicáltatik, hogy ott is úgy legyen,) akarjuk. Munkácsi udvarbíránk számadásinak productiójából ki fog tetszeni, mennyi pénzt percipiált? — A szász papok censusinak s czigányok taxájoknak administratiójárul való documentumokat a censura előtt producálja Kegyelmed. Király Sámuelnek ha quártélya nem volt: contentálja Kegyelmed, és aknához kívántató köteleket pénzen elegendendőt szereztessen Kegyelmed, — mert fogyatkozása miatt való hátramaradás Kegyelmednek tulajdoníttatik. Coeterum, etc.

118.

14. Aprilis. Alberto Kis-Marjai. A régi practicált mód szerint, valameddig magunk számára 30,000 kőso Tokajban nem szállíttathatik, — addig senki szálát le ne bocsássák.

119.

Eadem. Georgio Csányi. A máramarosi só tertialítását a cavallériának fundusul rendelvén: a midőn Décsei László hívüktül requiráltatik Hűséged, valamennyi sót ez idén percipiált, — szálakkal együtt assignálja Kegyelmed kezéhez.

120.

23. Alberto Kis-Marjai. A transmittált specificatio szerint Christián Chilkó és Király Mátyás híveink conventió-jokat angariatim exolválja Kegyelmed.

121.

26. Aprilis. Eidem. A török tímárok mesterségekhez kívántató gallest 672 okával, timsót pedig 96-tal Kegyelmed

kezéshez küldvén, — a szükséghez képpent per partes erogálja Kegyelmed.

122.

28. Aprilis. Eidem. Valamint a sónak egyik tertialitását nemes-compániánk szükségére rendeltük: úgy a más tertialitassát erdélyi bujdosó híveinknek resolváltuk; ennek administratiójára erdélyi ítélőmester Samarjai Pétert, és vicéjének Tövissi Dánielt adván, a 1-ma Maji Kegyelmed háromfelé rakatván a sót, két részét az említett két rendbeli híveinknek, harmad részét az akna szükségére minden tergiversatio nélkül kiadatván.

123.

12. Maji, ex Sáros-Patak. Alberto Kis-Marjai. 25 Aprilis Szigetről, és 5. Maji Husztról írott leveleit Kegyelmednek, az ottvaló állapotok tudósításával, vettük. Hogy az elromlott akna helyett újnak erectiójában foglalatoskodik, — akarjuk. A mi pedig a nemes-compánia számára cedálandó 10,000 kőson feljül való sónak lebecsáttatását illeti: abban ne scrupulizáljon Kegyelmed, hogy megtartóztassa; az is saját fundusunk lévén, fizetésekre rendeltetett, annyiból, a meny nyire obtingensek kitelhetik, a superfluitassát pedig más udvari szükségünkre fordítjuk. Azért abban semmi distinctiót ne tégyen: hanem szabadon, akármennyi légyen, bocsáttassa Kegyelmed, — nemkülömben a szálakot is dominiumunkban megvenni engedje, nem tudván, micsoda praejudicium következne abból, az által, hogy azon magunk fundusának egyik része alá ott vétetődjenek a szálak, a hol ezelőtt, a midőn mind a három tertialitás alá azon jószágból kellett procurálni. — Az mely conventiós híveink sójoknak lebecsáttatásáról parancsolatunk ment: azoknak szálait eleresztvén, a többit Beregszászban praescribált ideig tartóztassa meg. Nemzetes Vitézlő Pápai János hívünknek, hogy bémenjen: parancsoltunk, hasonlóképpen Nemzetes Vitézlő Bulyóczki Dániel bémenetelit is siettetjük. — Bellényes vidéki udvarbíráink patensit elküldöttük: az mely híveinknek általunk conferált sóbeli restantiájoknak complanatióját illeti, a mely is 16,842. exurgál, — mivel a más tertialitást erdélyi bujdosó híveink sustentatiójokra rendeltük, és az által nem praecludáltuk, hogy az kiknek közzü-

lők és másoknak restantiájok vagyon, csak az egy Kegyelmed dispositiója alatt való tertialitásból bonificáltassék, — ahhoz képest resolváltuk, hogy az erdélyi híveinknek conferált sóknak tertialitássának tertialitássából azon restantiák complanáltassanak per vices, annakutánna penig egészen nékik maradjon. Tekintetes Nemzetes Vitézlő Toroczka István belső tanács úri hívünknek jut pro intertentione a tertialitásból. — Az ország sójának bészállíttatásában is szorgalmatoskodjék Kegyelmed, úgy a portuson és aknán elvett sóknak restitutiojában is.

124.

Johanni Szent-Iványi. — A mely lengyelek pro securitate akarnak általjöni: bízvást bébocsáthatja Kegyelmed. Palotás-regimentünk számára való sónak lebocsáttatása iránt penig vagyon parancsolatja Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert hívünknek.

125.

Eadem. — Alberto Kis-Marjai. A mely sókat Nemzetes Vitézlő Szent-Iványi János, palotás-ezertükbéli óberster hívünk, ugyanazon ezertüknk szükségére le akar szállíttatni, — ne impediálja Kegyelmed.

126.

15. Maji, Tallyae. Alberto Kis-Marjai. — Nemzetes Vitézlő Revír János artilleriabéli colonellus hívünk alázatosan repraesentálta előttünk, hogy a mely jószágot Máramarosban kegyelmessen conferáltunk néki: arrúl való urbáriumot sok ízben kívánván Kegyelmedtől, ekkoráig sem vehette kezéhez. Mivel azért a nélkül jó rendben nem tarthatja azon jószágot, és netalámtán odarendelt tiszt valami novításokat akarna inducálni, vagyis a szegénységet extra urbárialitatem aggraválni: ahhoz képest, vevén ezen kegyelmes parancsolatunkat Kegyelmed, — vagy maga, vagy arra rendelt embere kezéhez per genuinum extractum assignálja Kegyelmed. Megengedtük e mellett említett colonellus hívünknek, sine tamen praejudicio fisci et dominii, hogy a midőn más extraneusoknak a fejérpataki erdőben pénzért a jobbágyok szályaknak való fát vágatni engednek, ő néki is engedtessek; placidálván e mellett mind a szigeti portuson lévő sójának Tokajban való

leszállítását, mind pengig háromszáz, pénzéért restáló sóknak complanatióját.

127.

22. Maij, Tallyae. Nemes Máramaros vármegyének. Sok híveink előttünk repraesentált panaszszokból értettük, és legközelebb Máramarosból leszálléttatott fiscalis sókon tapasztaltuk, miképpen a kormányosok az egész sókat annyira megvesztegették, hogy éppen semmirevaló, s majd csak tűrhető áron is, kicsinsége miatt el nem kelhet Tokajban. Kívánván azért ez ilyen rendetlenségnek obveniálnunk, és mind a fiscus, mind pengig más privatus kereskedők kárát eltávoztatnunk: a Nemes Vármegyének serio committáljuk, hogy in gremio sui oly edictumot adjon ki azon kártévő és országot defraudáló kormányosok ellen, hogy valaki ennekutánna a sóknak megtörésekben tapasztaltatik, hacsak egy sót is megtör: elsőben hat, másodszor tizenkét torint büntetést incurraljon, s harmadszor pengig rajta tapasztaltatván, — ez illetén continuált csalárdságért, mint nyilvánvaló lopásért, haljon meg. Mely kegyelmes rendeléslinknek secundálásában a Nemes Vármegye minden úton-módon igyekezzék.

128.

3. Junij, ex Szerencs. Alberto Kis-Marjai. Kegyelmed két rendbéli leveleit vöttük, mellyekből az odavaló dolgoknak folytatását értettük. Hogy azért mind az odavaló tiszteink számadási, és azok körül emergált vagy emergálandó difficultások jó rendben vétetődjenek, mind pengig Kegyelmed és a kamaraispán között való kérdéseknek és más occurralható dolgoknak is szakadhasson vége: ím, béküldöttük Nemezetes Vitézlő Bulyovszky Dániel rationum director hívünket, a kit is kegyelmes parancsolatunkból e végre küldetettnek lenni ismervén, eleibe terjeszsze a maga dolgait, s mind inspectiója alatt lévő tisztek számadásit is, — tartván magát továbbvaló resolutionkig decisiójához. Intertentiója iránt is említett hívünknek tégyen moderata provisiót Kegyelmed. Informáltatván azonban, hogy Belényes vidékén feles viasszat szerezhetni: udvarunk szükségére öt mázsát melynélelőbb szereztesse Kegyelmed; és mivel ugyanazon jószágunkból hozott kilencz-

száz forintokat, melyeket szályakra elköltött Kegyelmed, tokai inspector Usányi György hívünk nem complanálhatta: azon pénznek is udvarunkhoz küldését elvárjuk.

129.

16. Eidem. In simili Francisco Veres, Ioanni Szlopnai, Georgio Berhely, Stephano Szilvási, Petro Németh, Adamo Bakay, Georgio Szluha. Hogy prae-fecturája alatt lévő jószágban minemű mesteremberek talál-tatnak: conscribáltatván, minden haladék nélkül specificatió-ját udvarhoz küldje, akár nemes-, akár taxás-ember légyen az, cum hac declaratione, hogy az udvarbírák magok kezek alatt lévő dominiumokban conscribáltassák a mesterembe-reket.

130.

20-ma, Sáros-Patak. Joanni Pápai et Danieli Bulyóvszky. Az erdélyi bujdosó híveink sustentatiójokra általunk kegyelmesen resolvált máramorosi aknáinkból prove-niáló sóknak tertialitássa iránt micsoda informatió jött előnk-ben? praesentibus a végre akartuk includálni Kegyelmeteknek, hogy mivel mostani megszorult állapotjokban azon híveinket közönségesen azzal consolálni kívántuk, — Kegyelmetek mindazokat punctatim serio investigálja, és előttünk genuina relatiót tégyen, assignálván azon sónak tertialitássát per ma-nus arra rendelt inspectornak, úgy, hogy comperiáltatván a dolognak valósága: a prima Maij addig obveniálható sóbéli restantiákat is adassa meg, per partes, ha másként nem lehet, kamara-ispan által, vagyis a ki e en confusiót okozta, a ma-gunk sava tertialitássából.

131.

22-da. Danieli Bulyovszki. Kegyelmed levelét vévén értjük, hogy még semmi dologhoz nem foghatott, Nemzetes Vitézlő Pápai János és Kis-Marjai praefectusink jelen nem léte miatt; azért jobb móddal való folytatása kedvéért ezután az ott lévő oeconomiáknak, maga projectumát küldje Ke-gyelmetek mindenekről, s legfőképpen a sórúl: mint lehessen ezután az ekkoráig sok kárunkkal inepált abusosokat tollálni, és a tiszteket is diminuálni?

132.

26-ta. Alberto Kis-Marjai. Nemzetes Christián Chilkó és Király Sámuel erdélyi exactor híveink alázatos repraesentatiójokból értjük, hogy sokszori parancsolatunkra is semmit sem adminisztrált Kegyelmed intertentiójokra, noha dolgainkban foglalatoskodnak. Azért minden tiszteinktől stricte megkívánván parancsolatink nem effectuatiójának okát, — Kegyelmed is ezt elmúlatván, számot adjon előttünk.

133.

12. Julij. Joanni Pápai. Három rendbéli levelét vévén Kegyelmednek, bővön értettük máramorosi dolgainknak constitutióját. Őszi vetésnek való búzát Nemzetes Vitézlő Krucai Márton praefectus hívünknek megparancsoltuk, hogy in tempore 150 köböllel adminisztráltasson az apai vagy jósipházi tisztartóságból. Légyen azért Kegyelmednek gondja reá, hogy el ne felejtessék. Jóllehet a debreczeni harminczad az harminczadosok héti-vásároknak practicálni szokott abususkoknak kedvéért articulariter suspendáltatott: mindazáltal mintegy magától disponálja arra őket Kegyelmed, és tégyen kérdést, hogy ha nekik elocálnánk, annuatim mit fizetnének tőlle? és többi iránt is azután tehetnénk dispositiókat. Még jó idővel ezelőtt az erdélyi sónak kihozatását s velle való kereskedést megtiltottuk, a mint is a somlyai sóinspectornál feles is contrabontáltatott; Debreczenben lévő s arra vigyázó Füleki János hívünknek is hasonlót committáljon Kegyelmed. Az aknai tisztek conventiójára más fundust nem tehetünk az eddigvalónál, mivel már is ez idei Bihar vármegyei búza-dézsma odaengedtük. Informáljon azért Kegyelmed bennünket: az ottbenn lévő procreatio mire és kire distraháltatik? hogy azoknak sem sufficiálhat. A Rhédei-familia míg authentice és privilegialiter nem comprobálja, hogy jószágok dézsmával nem tartozik: addig exactiójátúl ne supersedeáljon Kegyelmed. A karmazsín-csinálók hogy már tandem hozzá foghattak munkájokhoz, — megértettük. Újonnan praefectus híveinknek parancsoltunk a kecskeböroknek megszerzése iránt, Kis-Marjai Albert hívünk is mindazáltal pénzen is szereztessen, s vigyáztasson, hogy Törökországban ki ne hordják. Havasalföldében küldendő serté-

sekért stáljon, igenis, a Kegyelmed projectuma, — azért akár-mely úton, véghezvigye. A mi pedig a só dolgát illeti: mivel már Kegyelmed dispositiója szerint holnaponként 21,000 kősonak kellene kijöni: a sóvágók fizetése, az aknára kívántató szükséggel együtt alkalmasint kitelhetik. A gavaléria számára rendelt tertialitásnak absolute békét hadjanak, sőt ha mivel tartoznak, — complanáljuk: mivel azon tertialitáshúl senki — specialis commissiónkon kívül — nem disponálhat. Már ezentúl a sok importunus instausoknak só iránt való kegyelmességünket suspendáljuk; hanem a mely erdélyi praetendensek vannak, azokat elébb exolválni kell, a többit pedig továbbra kell hagyni. Mivel már egyszer erdélyi bujdosó híveink sustentatiójokra a más tertialitást kegyelmenesen deputáltuk: abban belé nem bocsátkozunk, hogy mimódon oszszak fel magok közt a sót? Lássák, mint osztotznak véle; kívánjuk mindazáltal, hogy ezen kegyelmességünk mindenekre igazságosan terjedjen. Micsoda okra nézve a sóaknán lévő vendégfogadónak árendában való bocsátását javallja Kegyelmed? nem tudhatjuk; mivel minden arendator azon igyekezik, hogy kárával is az urának, a maga hasznát promoveálja: magunk számára inkább a nyereséget jó oeconomia által megtartjuk, mint másnak cedáljuk. Az árendáknak mivel kétséges szokott lenni kimenetelek: jóllehet már ezelőtt is kívántuk volna sóaknáinkat elocálni, de senki nem vállalta magára, — mindazáltal találjon oly embert Kegyelmed, a ki anticipato 25,000 forintat letégyen, és angariatim a több summát is: ezen Kegyelmed projectumát placidálni fogjuk. Mi végre hivatta Kegyelmedet Károlyi Sándor Generális úr, — előttünk constúl; ha azért azon dolognak hátramaradása nélkül vagy két napra postán Hozzánk jöhetne, akarnánk. Annak alkalmatosságával a 400 aranyat is elhozhatná magával. Nemzetes Vitézlő Bulyovszky Dániel hívünk elérkezvén, ezentúl ha múzsa-száma, vagy miként kellessék a sót erogálnunk? tészünk dispositiót iránta.

134.

21-ma. Danieli Bulyovszki. Némely híveink relatiójából értvén, hogy Máramorosban eddig practicált usus ellen a millyen sót némely kereskedők Magyarországra is kihoztak s

azzal a kősonak vilescientiájára kereskedtek, incumbálván azért Kegyelmednek, úgyis mint Oeconomicus Consiliariusnak végére járni: ki regiája mellett, s miként jöhetett ki azon só? serio investigálván, informáljou Kegyelmed iránta bennünket. E mellett tudva lévén Kegyelmednél, hogy még az elmúlt télben, Munkácson létünkör oly rendelést töttünk vőlt, hogy a munkácsi vashámorunk erectiójára s ott lévő munkának folytatására angariatim a máramorosi aknákból 1000 forintot assignált volna Nemzetes Vitézlő Kis-Marjai Albert erdélyi vice-praefectus hívünk; mivel azért most az egy tertialitásból az aknai mindenmű szükségnek kelletik kitelni, investigálja Kegyelmed: az akna culturáján és szükséges requisitumin feljül mennyi proventus marad? és ha csak annyi marad is el: suspendáltatván fedelmi munificentiankból conferált sóknak kiadását ad interim a conventionalis sókon kívül, administráltassa Kegyelmed. Holottpenig per specificas remonstraciones megmutathatja Kegyelmed ezután már azon tertialitásból lehetetlen való kitelését, — melyet el is várunk, — más fundusról propiciálnunk kelletik.

135.

31. Julij. Alberto Kis-Marjai. A török tímárokat semmiképpen meg ne engedje, hogy esztendő előtt elmenjenek: mivel sok költséggel nem oly véggel hozattattanak ki, hogy csak elkezdjék a munkát, és ennyi heverések után, az midőn már munkájokban progrediálhatnának naponként, elmenjenek, — hanem hogy mindaddig continuuskodjanak, míglen másokat is megtaníthatnak azon mesterségre. Azért jó modalitással proponálván a dolgot nékiek, a mennyire kárunk nélkül lehet, igyekezzék, hogy fogyatkozást ne szenvedjenek. A kecskebőrök iránt újabban is parancsolván, rövid időn Munkácsra fognak érkezni vélek. Vigyázzon Kegyelmed is, hogy a táján szerezhessen. Az elkészült karmazsínokat küldje el. Moldvában vásárlandó sertésekre tizenhatszáz rhénes forintok lévén Körösi György hívünk kezénél: küldje oly emberét, a ki azon sumrát leválhasson.

136.

13. Augusti. Eidem. A máramarosi dominiumunkból provenialó urbarialis uestekből ötvenig valót kiszedetvén,

minélhamarabb küldje el, — az többit a nemes-compánia számára conserválja.

137.

20. Ejusdem. Munkács. Eidem. Bizonyos dolgaink végett kívánván informatiót vennünk: minden dolgait félretévén, jöjjön udvarunkhoz.

138.

29. Ejusdem. Eidem. Kis János főhadnagynak hat órávaló fizetést adjon, az mennyi egy gyalog főhadnagynak azon havakra obveniál.

139.

30. Ejusdem. Eidem. Máramarosban lévő hatvan mázsa bűdöskörül oly dispositiót tégyen, hogy minél-hamarébb munkácsi várunkban szállíttassék. Ezenkívül penig kívánván az karmazsínsináló munkát continuáltatnunk: a mennyiféle speciesekre vagyon szükségek, mindenikéből egy-egy darabot küldessen vélek udvarunkhoz.

140.

1. Septembris. Francisco Darvai. Minekelőtte Kis-Marjai Albert vice-praefectus hívünk maga számadásit és azoknak alkalmatosságával emergált difficultásit nem complanálja, mindaddig itt kelletvén subsistálni, — hogy azalatt is az ottvaló oeconomiánk inspectio nélkül ne légyenek: Kegyelmednek comittáljuk, vegye avagy csak addigis, a míg mind az aknák, mind az dominiumok iránt újabb rendelést tészünk, az említett inspectiót magára. Vigyázzván:

1-mo. Hogy a mostani tiszték, úgy, mint eddig, tisztségekkel ne abutáljanak, hanem kiki járjon el instructiója szerint hivataljában.

2-do. Feles só lévén hátra, a mellyeket kelletik exolválni őt, avagy ad summum hat hetek alatt, — mindaddig az aknai áron senkinek só ne adassék, valameddig azok, úgy a gavalléria sója ki nem telik.

3-tio. Deputálván Nemzetes Vitézlő Bulyovszky Dániel hívünk ott levő alkalmatosságával némely híveinknek ob respectum, hogy in praeterita censura sáradoztanak, ezértí kő-

sókat, melyről való lysta extál a számtartónál: azokat is hasonlóképpen kiadassa.

4-to. Minthogy constál előttünk, hogy a sóvágóknak is fundus kívántatik: az iránt is tegyen oly dispositiót, — szállíttassék annyi só a portusra, a mennyi fog kívántatni pro exolutione conventionalistarum, úgy, hogy avagy csak a portuson is az ottvaló áron eladattassék.

5-to. Maga is tudván Kegyelmed, hogy a mostani ottan véghez ment censurának alkalmatosságával feles tiszteink convincáltattanak censuraliter: azok iránt is, egyetértvén Nemzetes Vitézlő Körösi György fiscalis director hívünkkel, tegyen oly dispositiót: vetetessék mentőlhamarébb executióban azon censuralis convictio. Ugyan a végre annectáljuk Kegyelmednek per extractum: kik mennyiben convincáltattak, és mint kellessék rajtok exigálni?

6-to. Ezen convictiókból penig adasson Nemzetes Vitézlő Horváth Márton hívünknek sine ulteriori procrastinatione száz német forintokat, bujdosó állapotjára, és bizonyos szolgálatjára nézve.

7-mo. Arendában bocsútván Tekintetes Nemzetes Vay Ádám udvari-marschall hívünknek az bocskói jószágunkat, a szigeti curiával, ahhoz tartozandó négy faluban való portiókkal, korcsmával és vámmal: jöllehet az iránt való árendának ideje csak az jövő Szent-Mihály napján fog kezdődni, — kívánván mindazáltal említett úr hívünk azalatt is jövő oeconomizatióról tempestive dispositiókat tenni az jószágban: tegyen az iránt is Kegyelmed oly dispositiót, hogy abban ő kegyelme ne impediáltassék.

8-vo. Addigis, ott lévén Nemzetes Vitézlő Chilkó Christján és Király Sámuel exactor híveink, tétessen egy inventatiót: micsoda jók fognak adatni kezéhez ő kegyelmének tempore assignationis? mellyeket expleto arendae tempore ei termino, tartozni fog ismét refundálni ő kegyelme.

9-no. Resolválván egyszersmind azt is, hogy a szigeti harminczad is ennek alkalmatosságával exarendáltassék: hivassa maga eleiben Kegyelmed Nemzetes Vitézlő Irsay István hívünket, minthogy prae coeteris az árendát annak resolváltuk, — eleiben adván az annectált exarendatiónak punctumit,

mely iránt mégyen intimatiója Nemzetes Vitézlő Ilosvai Ábrahám harminczados hívünknek is: resignálja azon harminczadot kezéhez cum instructione et vectigali. Ezen harminczadnak árendája is mindazáltal kezdődjék Szent-Mihály napján.

10-mo. Minthogy említett arendator hívünknek, az mint az annectált arendatoria punctumiból is megtetszik, 500 forintokat kelletik mindjárt anticipálni: azon pénzt dirigáljon udvarunkhoz Kegyelmed, innét lészen quientantiája. Azzal nem is kívánjuk terhelni Kegyelmedet, hogy valamely perceptióban immittálja magát, — bízván a Kegyelmed dexteritássában; sőt jobbnak iránzzuk, ha anticipálja a punctumokat: jöjjön el udvarunkhoz az anticipált pénzzel együtt, végye ki itt az exarendát is. E mellett, a ki találkoznék más valaki, a ki többet adna, — azon légyen a jus exarendationis.

141.

1. Ejusdem. Ilosvai Ábrahám uramnak. Hasznosb-nak itélvén az eddigvaló proventusnál az szigeti harminczadnak exarendálását, a mint is Magyarországbán az egész harminczadoknak árendábau való elocáltatásábúl tapasztaljuk is, némely híveinknek az szigeti harminczadot exarendálni kegyelmessen resolváltuk, oly conditióval mindazonáltal, hogy annak proventusából esztendőnként kétszáz rhénes forint megjárjon Kegyelmednek. A midőn azért annak resignatiójáról Nemzetes Vitézlő Darvai Ferencz hívünk által requiráltatni fog: együtt a vectigallal és instructióval resignálja Kegyelmed.

142.

1. Ejusdem. Stephano Dobozi. — Az elmúlt kikeletkor vice-praefectusunk Kis-Marjai Albert, circiter 245 debreczeni köböl búzát vásárolván számunkra Kegyelmetek között: nem tudhatják valójában exactor híveink, hogy vették ottan köblit? ismét, mit fizettenek pro vectura a szekereseknek? És minthogy a debreczeni köböl nagyobb a szigetinél, a melyeket az ottvaló concivis kereskedők exacte fognak tudhatni; — 4-szer penig kívánják ugyanazon exactor híveink tudni: sóbúl exolváltattak-e a vectorok, vagy pénzül? de akármiképpen, mennyi sót vagy pénzt adtanak nekik Debreczenből Rónaszé-

kig? az forog kérdésben. — Kegyelmednek azért kegyelmesen committáljuk: végére menvén, kiktől vásároltatott azon búza, és kik voltak az vectorok? eskettesse meg annak rendi szerint őket, és küldje kezünkhöz az peragálandó inquisitiót authenticce. A mennyiben tudhatja pedig maga is Kegyelmed ezen actusnak circumstantiáit: minthogy úgy informáltatunk, hogy ugyan Kegyelmed adott volna számunkra kölcsön bizonyos számú pénzt azon búzának vásárlására, — informáljon maga is az iránt Bennünket mennélhamarább.

143.

2. Ejusdem. Francisco Darvai. Bocskai jószágunk elpusztult állapotját kegyelmes tekintetben vévén: az eddig rajtok haereáló restantiájokat — a Nemes Vármegye impositionain kívül — kegyelmesen relaxáltuk. Ezen kegyelmes resolutionkat publicáltatván: Nemzetes Vitézlő Pápai János hívünk azon restantiákat rajtok ne praetendáljon.

144.

Puncta exarendationis Bocskó et Sziget, cum eorundem appertinentiis. 3. Septembris.

1-mo. Adatik ezen dominiumunk, az említett szigeti curiával és azokban való appertinentiákkal együtt, odaértvén a szigeti korcsomát és vámot, Tekintetes Nemzetes Vitézlő Vay Adám tanács- és udvari főmarschall úri hívünknek, esztendeig, készpénzben ezernyolczszáz magyar forintokban, úgy, hogy azonkívül az maga költségén az huszti várban 300, Váriban 1700, Tokajban pedig 2000 kősókat szállíttasson szükségünkre, melyeknek szályai magunké lészen.

2-do. Kezdődni fog az árendának ideje Szent-Mihály napján in Anno 1709.

3-tio. Minthogy az jószág pusztult állapotjában vagyon: elengedtetik pro Annis praeteritis a mi maradott volna in restantiis nálla, exceptis impositionibus Comitatus.

4-to. Adattatik úgy az emiített arendator úr kezéhez, hogy urbarialiter bánjék velle, hogy el ne pusztuljon.

5. Adattatik kezéhez minden inventarium szerint: azért,

hogy *expleto arendae termino*, ismét mindeneket *in simili quantitate*, integritate restituáljon.

6. Jóllehet ezen jószág urbarialiter a tisztek limitatioja szerint a konyhatartásra is concurrál, s ugyan a miatt is pusztult el, hogy annak rendi nem volt: meg fog azért az említett arendator úr, mostani pusztult állapotjához képest, elégedni oly élésekkel, a melyeket hajdon vöttek tollók, kivált Fráter István idejében.

7. A *praeinsinuált* árendát tartozik az arendator úr *angariatim*, mindenkor *penig in fine angariae* exolválni.

8. Kitül Isten őltalmazzon, ha az ottvaló *oeconomia* az ellenségtől *interturbáltatnék*: *in eo casu* az arendator úr anyyiban, az mennyiben meggátoltatnék, *absolutus* legyen.

9. Ha mi olyas találtatik a jószágban, a mely *aestimatióra* való: hogy a *praeterito arendae termino aequilibriumban* mehessenek könnyebben, — mindenek *aestimáltassanak*.

10. Minthogy eddig a nemes vármegye *impositióira* is a *dominiumbéli* tiszteknek volt gondjok, — hogy azok is *sine confusione administráltassanak*: az arendator úr hívünk egy külön *commissariust* tartson, a ki azon *impositákat* *seorsive* igazgassa, megtartván a *proportiót*, — ha tudniillik ezen *modalitást* maga is jobbnak fogja irányozni.

11. A szályak vétele iránt való *jussunk* ezen *dominiu-* munkban, — *eo non obstante*, hogy megárendáltatott, — fennhagyatik.

12. A jószág *in instanti assignáltatik* ugyan az arendator úrnak, hogy vetés és más *oeconomiák* iránt *dispositiót* tessen: a *res mobilisekhez* mindazáltal mindaddig nem nyúl ő kegyelme, míg nem *inventáltatnak*. *Inventáltatnak* mindazonáltal *proxime*.

145.

10. Ejusdem. Comiti Johanni Bethlen. A huszti *praesidium* fogyatozása iránt irott levelét vöttük; hogy mindazokat Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor Generális úr hívünk *parancsolatja* szerint *corrigálni* akarta, jól esett. Tettünk mindazonáltal már is oly *dispositiókat*, hogy azon fogyatozások *complanáltattak*, és tovább is a várban *erigálandó épü-*

letek nélkül is complanáltatni fognak. Abhozképest azoknak felállítását pro hic et nunc nem látjuk szükségesnek lenni.

146.

Eodem. Ludovico Komáromi. — Elégséges puska-porról és egyéb elégséges requisitumokról huszti várunkban tevén dispositiót: nem szükség, hogy a portörő-malmot és a salétromfőző-házat erigáltasson a jószágbeliekkel Kegyelmed.

147.

11. Septembris. Francisco Darvai. Vajnágról írott leveléből értjük, hogy az ott lévő fiscalis jószág perceptiójában magát immittálni nem akarja, mellyet nem ellenzünk; mindazáltal, hogy annyival inkább már egyszer tett s ezután is teendő dispositióink véghezvehessenek, nemkülömben az üdőnek mivoltához képest a melyeket téssen Kegyelmed is: azoknak effectuatiójában industriuskodjék. A mely perceptióban immittálná pedig magát Kegyelmed, annak erogatiójáról illik számot adni. E mellett a munkácsi vár szükségére mennél felesebb szurkot szedessen a jószágon, és szállíttassa az említett várban. És jóllehet ezen jószágunkban való telelésünk kétséges: mindazáltal mindenkor feles ló lévén itten, — mindenkor a mennyi zab ottbenn lévő oeconomiánknak szükségén feljül tállátatik, azt is még ez ősszel jó utakon szállíttassa munkácsi kastélyunkban Kegyelmed.

148.

18. Ejusdem. Francisco Darvai. — Tekintetes és Nagyságos Prínyi Zsigmond hívünknek resolválván kegyelmessen, hogy esztendőnként négyszáz magyar forintokat az ottvaló tiszteink, aknáink proventusából adjanak, — praefectus Kis-Marjai Alberttől informáltatunk, hogy ezen esztendőre 126 magyar forintja restálna; kihez képest akár készpénzt, akár annyi erő sőt adasson számára Kegyelmed, computálván az esztendőt az commissiónak emanálásától fogva. E mellett akarván azt is értésére adnunk Kegyelmednek, hogy jóllehet az bujdosó erdélyiek számára már régen kegyelmessen resolvált sónak tertialitássából való tertialitást a restantiák complanatiójára deputáltuk vala: mindazonáltal ezentúl már egészen

kiadassa Kegyelmed, s oly dispositiókat tégyen, hogy az harmadik tertialitásból mind az aknákra kívántató szükség, mind a restantiák is complanáltassanak.

149.

20. Ejusdem. Eidem. Nemzetes és Vitézlő Samarjai Péter, erdélyi bujdosó híveink számára conferált sónk tertialitásának administratora leveléből értjük: minémű nyilvánvaló családság, és rész szerint fogyatkozás is vagyon a sóvágókban. Hugs azért mindezek ezentúl tolláltassanak: azon industriuskodjék Kegyelmed, lehessen ott-benn az aknán oly gyertyájok, a ki mellett munkálódhassanak, és egyszersmind oly pallérok, hogy valamint azelőtt, úgy most is annyi mértékben vágattassék a só, s azon híveinktől is ezaránt tovább ne búsíttassunk.

150.

6. Octobris. Francisco Darvai. — Mivel erdélyi bujdosó híveinknek pro 12. praesentis Husztra, (az hol Magunk is személyünk szerént jelen lenni akarunk, s azon híveink is magok követjei által compareálni fognak) concursust praefigáltunk: Kegyelmednek praevie akartuk tudtára adni, hogy noha nem sokaig késünk ottan, mindazáltal udvarunk interténtiójárúl Nemzetes Vitézlő Sibrik Miklós hívünk dispositiója szerént oly rendelést tégyen Kegyelmed, hogy azalatt is annak rendi szerént subsistálhassunk, — nem kívánván semmiben is a nemes vármegyének terhére lenni, hanem csupán csak ott lévő dominiumunkból, és privata oeconomiánkból mindazon szükséges victualék hogy kiteljenek. Rendelvén ezenkívül kegyelmessen a Magunk gvardiájából száz gyalogot oda: azoknak a nemes vármegye etappalis interténtiójokat kiadassa, s azalatt is míg odaérkezünk, fogyatkozást ne szenvedjenek. Valamit quietantiával fog a nemes vármegye doceálni: quantumában fog acceptáltatni.

151.

Eodem. Alberto Kis-Marjai. Hogy a jövőendő censura alkalmatosságával exactor híveink a tisztek számadásában jobb progressust tehessenek: valamennyi erdélyi jószáginkat illető conscriptiók és inquisitiók vannak Kegyelmed

kezénél, melyek post inaugurationem peragáltattak, — azokat továbbvaló halasztás nélkül az exactoriára küldje Kegyelmed.

152.

Eodem. Eidem. Nemzetes Vitézlő Christian Chilkó erdélyi exactor hívünknek harmadfélezer magyar forintokban, a Kegyelmednek transmittált punctumok szerint, a szigeti harminczadot arendában elocálván: említett hívünknek azon conditiókkal assignálja Kegyelmed, és in antecessum ötszáz forintokat leváljon tőle, s udvarunkhoz küldje, — angariatim a több arendalis summának perceptiójára is reflexiója lévén Kegyelmednek.

153.

23. Octobris. Christiano Chilkó. Jóllehet még ez elmúlt esztendőben Ilosvai Ábrahám akkori szigeti harminczados hívünknek megparancsoltuk volt, hogy a kecskebőröket Máramorosbúl s másunnat is semmiféle kereskedőknek kivinni ne engedje, szükségünk lévén azokra itt Huszton a karmazsín-csinálás kedvéért, — megváltozván mindazáltal említett hívünk abbéli hivatalja, s Hűségének arendában elocáltatván: kegyelmesen parancsoljuk, hogy mindenütt szorgalmatossan vigyáztasson, ki ne hordassanak, s valakit rajta ér Kegyelmed, azonnal contrabontáltassa, és huszti udvarbíránk kezéhez a bőroket, erga recompensam, — küldje Hűséged.

154.

Eodem. Danieli Bulyovszky. Az elmúlt consurának alkalmatossággával fennforgott némely difficultásoknak megvizsgálására és egyéb dolgokra nézve is szükséges lévén a Kegyelmed jelenléte: rendben vévén a maga dolgait, úgy siessen ide, hogy Bennünket még itt találhasson, — elhozván magával a restantiák speaificatióját is.

155.

31-ma Octobris. Francisco Darvai. Nemzetes Vitézlő Csengeri István hívünket occurrálandó mindennemű törvényes dolgainkban fiscalis procuratornak kegyelmessen resolválván, emanált conventiója szerint 200 rhénes forinto-

kat fizetésére rendeltünk, nemkülömben midőn dominiumunk dolgaiban foglalatossádni fog, intertentiót is. Azért ezen kegyelmes rendelésünk szerint, annak effectuálásában serénkedjék Kegyelmed.

156.

2. Novembris. Stephano Móricz. Tekintetes Nagyságos Prínyi Farkas főember-szolga hívünk kis-kupányi jobbágyát huszti praesidiumunkban lévő Keníz Lukács nevű hajdú minden ok nélkül, — a mint referáltatik — megvágván, melyből való meggyógyulása kétséges lévén: ha eddig nem incaptiváltatta Kegyelmed, incaptiváltassa, és említett hívünk jelenlétében az inquisitióból törvényesen revideáltatván dolgát, Bennünket is iránta tudósítani el ne múlassa.

157.

3 - tia. Georgio Körössi Thesaurario. Committitur, hogy néhai Gróff Bethlen Mihály meghagyott özvegyének, Tekintetes Vay Erzsébet asszonynak, Rhédei Ádám hívünk-nél Máramorosban lévő jószágának kiváltására száz aranyat adjon.

Anno 1710.

158.

Die 7-a Februarij. Bulyovszky Dániel uramnak. Nemzetes Vitézlő Pósaázy Pál és Sebestián Dániel hívünk-re bizott sertések vásárlása dolgában micsoda difficultások interveniáltak? Kegyelmed leveléből hőven megértjük. Mint-hogy nem oly derék importantiájú dolog, — kegyelmességünk-ből arrúl absolváljuk őket. Más rendbéli oeconomiáinknak folytatását pedig egyszeri kegyelmes rendelésünk szerint bízunk tovább is az Kegyelmed dexteritására, nem kételkedvén, hogy mennél hasznosabban lehet, aztat promoteálni igyekezik. Ha ugyan absolute Christián Chilkó az karmazsinyok oeconomiájára kantoronként pénzt nem subministrálhat: más fundusrúl dispositiót tégyen Kegyelmed.

159.

Copia Collationalium Generosi Domini Emerici Illosvay. Nos Franciscus, etc. Universis et singulis quibus interest, et signanter vero Inspectori Bonorum Nostrorum

Huszthiensium, aliisque Officialibus, modernis et futuris, damus pro memoria. Quod nos Condignum summentes in respectum fidelitatem, fideliaque servitia Fidelis Nostri, Generosi Emerici Illosvay, Colonelli Nostri, quae ipse ab initio auspice Deo sumptorum, pro asserenda Liberte charissimae Gentis nostrae Hungarae, dilectissimaeque ejusdem Patriae armorum Nostrorum inter varias moercentis etiam fortunae vices, diversis occasionibus impendit, et in posterum quoque pari fidelitatis zelo sese impensurum pollicetur, signanter vero ob strenue *) in obsidione arcis Nostrae Huszthensis, ejusdemque ab hostilibus deditione operam: totalem et integram sessionem Nostrae fiscalem rusticanam in oppido Huszt, Comitatuque Maramarosiensi adjacentem, quondam possessorum Vági sic nuncupatorum, cum omnibus utilitatibus et pertinentiis ejus, de jure et ab antiquo ad eandem spectantibus et pertinere debentibus, excercendoque libero in eadem omnis generis potus educillo, intermedia, item mola nostra in praedicto oppido Huszt, in tribus millibus flor. Rhen. summa eadem cum libero educillo et specificata mola rehabere et ab ipso et successoribus ejus quaemus. Ac proinde omnibus quibus supra, harum serie benigne committimus et mandamus, quatenus visa et intellecta hacce clementi et benigna donatione Nostra, eundem praefatum Emericum Illosvay in usu et dominio praedictorum collatorum Bonorum modalitate declarata conservent, nec ullo praetextu turbare praesummeant; prouti damus, donamus et conferimus harum Nostrarum vigore et testimonio praesentium literarum Nostrarum donationalium mediante, dantes et attribuantes eidem insuper plenariam facultatem, Nostrumque ad hoc benignum praebentes assensum, ut sessionem illam, in jam saepefato oppido existentem molam, item, quam pie reminiscentiae praedecessor Noster Princeps Transylvaniae Stephanus Bethlehem Stephano Balog in florenis 600 contulit, simul cum certo molendino, eo autem fatis cedente diversis possessoribus inhipotecata est, a modernis possessoribus depositis deponendis redimat, dominiumque ejusdem assequatur.

*) Egy szó helye üres.

Assignatoria Commissionum Bonorum antelatorum sonantium. Francisco Darvay. Sok alkalmatosságokkal megbizonyított hűséges szolgálatját Nemzetes Vitézlő Illosvay Imreh kapitány hívünknek kegyelmes és méltó tekintetben vévén: Huszt várossában lévő néhai Vági paraszttelkét, hozzátartozandó appertinentiákkal együtt, és szabad korcsma árultatásával, nemkülömben az középső huszti mal munkat, említett hívünknek kegyelmessen conferáltuk. Ahhoz képeest értvén ezen kegyelmes resolutionkat Kegyelmed: feljűltett telket, megírtt szabadsággal és azon malommal is per manus assignálja említett hívünknek.

25. Februarij, Jász-Beríny. Bulyovszki Dániel uramnak. Az Kegyelmed levelét vettük, kibűl értjük a többi között, a szigeti portuson micsoda negociatiót a sóval, és micsoda formalitással Décsi Pap Jánossal instituálni kívánta; mivel penig maga is tapasztalhatta Kegyelmed az elműl számadások alkalmatosságával sokféle-színű csalárdságít említett Pap Jánosnak, és a ki Bennűnket is egyszer megcsal, — annak azután absolute nem hiszűnk; ahhoz képeest, minthogy Erdélybűl való kijövetelétűl fogvást is az törökök adósságábűl alkalmas capitalist csinált magának, s kereskedvén ekkoráig is, pénzének lenni praesummáltatik: mennél jutalmasabban lehet, maga Kegyelmed contraháljon véle, úgy, hogy mindenkor anticipate kezéhez véve savának az árát, akár aknai, akár portusi áron letegye, s azután, a mint szereti, kereskedjen véle.

26. Februarij. Vay Ádám uramnak. Úgy informaltunk, hogy Bethlehem Mihálné, Huszton lévő házainkban, senkinél nem insinuálván magát, szállott vólna, valamely jussát praedendálván iránta. Ahhoz képeest parancsolja meg Kegyelmed neki: onnét menjen ki, külömben máskínt is jussunknak invigilálni fogunk, — nem e lévén az rendi.

163.

27. Februarij. Pápay János uramnak. Jóllehet még az elmúlt nyáron Patakról Alboér nevű constantinápoli zsidónak egész esztendő által a karmazsín-csinálók munkájoknak folytatására kívántató szükséges requisitumoknak megszerzése iránt kegyelmessen parancsoltunk volt: mindazonáltal semmi válaszat nem vévén, és a karmazsín-csinálók is majd az requisitumokból kifogyván, — ezen annectált specificatio szerint kívántató requisitumokat hováhamarőbb megszerezvén, Máramarosban küldje Kegyelmed.

164.

Biríny, die 4-ta Martii. Bulyovszky uramnak. Minekelőtte az Kegyelmed 18. Februarii Husztról írtt levelét vettük volna: az Décsei Pap Jánossal a só questurájáról feltett projectumot — ezelőtt küldött levelünkben megírtt helyes okokra nézve — nem applacidáltuk, annyivalisinkább, mivel maga is Kegyelmed jobban gondolkozván azután az dologról, és magát is ismervén, sokallja; azért ha ő néki annyira való pénze nincsen, hogy anticipate mindenkor az árát letehesse: annak eladásáról más modalitást adinveniáljon Kegyelmetek. A mely készpénzt a só leszállítására és az akna szükségére, — külömben nem lehetvén — erogálja Kegyelmed: légyen arra szorgalmatos gondja, hogy az sónak eladása alkalmatosságával complanálja aztat, mivel azon fundust másuvá deputáltuk. Nemzetes Vitézlő Pongrácz György erdélyi secretarius hívünk által peragálandó inquisitiót, — (jóllehet más, azon nemes vármegyében lévő helységekhez képepest ottvaló jószáginkat felettébb is megterheltettnek lenni Magunk is tapasztaltuk) nem a végre instituáltuk irántok, hogy Kegyelmed által feltett modela szerint az egész nemes vármegye conscribáltassék, — mert az mennyi jót látunk abban, annyi rosszat is: mivel egy egész esztendeig sem mehetne véghez, s a midőn dominiuminkat conscribálják, a szerint más nemes emberek jobbágyoknak a Becskéd alá, avagy völgyekben marhákkal együtt való elszökésével az magok jószágit alleviálni kívánnák, s úgyis csak előbbeni terhben maradna a jószágunk; kit praevideálván, nem a mostani időre való munkáuk

azon conscriptiót ítéltük lenni, — hanem, hogy investigálná: azon közönséges contributióban mely nemesember, tiszt, és szegényember is, kinek mit adott? s a szerint számot is — hová erogálta? — tudhassunk vétenni az olyanoktól. Azért ez szerint említett secretarius hívünk procedáljon; alkalmasabb időre, Isten adván, halaszszuk a proportiónak kikeresését. Az alatt is penig vigyázzon Kegyelmed, hogy mód nélkül ne aggraváltassék az ottvaló jószágunk.

Nemzetes Vitézlő Nagy-Szegi Gábor brigadéros hívünk-től értjük, hogy Visokról és Técsőről másová translocáltattak volna erdélyi bujdosó híveink. Ahhozképpest, úgy lévén az dolog, könnyebben fognak subsistálhatni.

Az öt városokból ineált conventiót, a két punctumon kívül, úgymint puncto 2-do, hogy ott lévő tiszteinknek valami forsponttal tartozzanak, — nem applacidáltuk, hanem azok ezután tolláltassanak. Item, puncto 5-to, hogy a conscriptor tiszteknek illendő intertentióval legyenek, — azt is tolláltuk, hanem következő parancsolatunk szerint, a mint fogunk kegyelmessen resolválni, diurnumot vagy egyéb modalitást; — a több punctumokat approbáltuk, s kívánjuk is őket azon conventió szerint megtartanunk.

165.

6-ta Martij. Darvay Ferencz uramnak. Az includált specificatio szerint való conventionalis sókat ezen 1710-ik esztendőre feltett híveink számára — adassa ki Kegyelmed.*)

II.

S z í k e l h i d.

Anno 1707.

166.

29. Augusti, Terebes. A diószegi tiszttartónak ment parancsolatja, hogy Erdődi Pál instantiájára adjon tizenkét köből búzát. **)

*) Még tíz be nem írt lap következik.

**) A folytatásra szánt 12 lap üres.

III.

Protocolon Dominiorum Somlyó, Székelyhíd.*Somlyó.**Anno 1707.*

167.

Die 21. Septembris, Sáros-Patak. Kis-Marjai Albert, erdélyi vice-praefectus uramnak. Franciscus, etc. (Titulus.) Egregie, Fidelis, Nobis Grate! Salutem, etc. Nemzetes Vitézlő Krucsai Márton praefectus hívünk információjából értjük, hogy a varsolczi dézsma eránt ő kegyelme által rendelt dézsmásink Kegyelmedtől háborgattatnának. Mivel penig ab antiquo, eo non obstante, hogy némely faluk aveláltattak, a krasznai jószág mindenkor Somlyóhoz dézsmált, más jószáginkban is observáltatván hasonló modalitás, — hogy azon régi usus most is continuáltassék, akarjuk.*)

168.

13. Februarij, (1708.) Károly. — Somlyai commendánsnak. Hogy az odavaló praesidiumban maga számára korcsmát erigáltatván, földesúri jussunknak nem kevés praepjudiciumával s jövedelmünknek is megkisebbitésével, naponkint azt folytatná; mivel pedig sohol az praesidiumokban akármely commendánsnak is meg nem engedtetik, hanem Magunk és az ország szükségére föntartani akarjuk: annak továbbvaló folytatásátul Kegyelmed supersedeáljon, — hanem ha valami fundamentalis documentuma lévén az aránt Kegyelmednek, az melyet is hováhamarább hozzánk transmittáljon Kegyelmed.

169.

24. Februarij, Balkány. Martino Krucsai. Néhai Tekintetes Nagyságos Veselényi Pál özvegye, Nemzetes Béli Zsuzsánna asszony recurrálván hozzánk, a több ínségi és kárvallási között alázatosan repraesentálta Előttünk: miképpen az elmúlt időkben némely somlyai tiszteink által perecsé-

*) A protocollum eddig Beniczky Gáspár udvari magántitkár és az 1707-ben föllállított Aulico-Oeconomicum Consilium titkárának kezeírása.

nyi házánál minden javainak túllők való distractiójával, notabiliter megkárosítottatott volna ; kik ellen is serio animadver-
táltatni akarván, resolváltuk kegyelmessen, hogy azon instans
asszonynak három esztendőök alatt micsoda javai és kik által
distraháltattak? és fiscusunk számára-é, vagy más privatumokra
fordítottatnak-é? két, arra rendelendő regius híveink által in-
quisitiót peragáltasson, a mely véghez menvén, minden hala-
dék nélkül kezünkhez küldje Kegyelmed. E mellett gyámol-
talan és megnyomorodott sorsát ugyanazon említett instans
asszonynak kegyes és méltó tekintetben vévén: a somlyai só
praeemptiójából, ha de praesenti van, mindjárt, — holott pe-
nig nincs, jövődöben, az odavaló tiszteink által ötszáz rhé-
nes forintokat, nemkülömben valamely jószágunkból kétszáz
köből búzáat kegyelmessen megadatni resolváltunk. Kihez kép-
pest, a midőn ezen parancsolatunk mellett vagy maga, vagy
embere által fogja requiráltatni Kegyelmedet: mind a felülírt
pénznek, úgy húzának is kiadatását admaturálja.

170.

24. Aprilis, Szerencs. Somlyai só-inspectornak.
Valamennyi pénz a só praeemptiójából Hűsége kezénél extál:
azonnal Nemzetes Bakai Ádám vice-praefectusunk kezéhez
küldje, az introitusról való extractusokkal. Coeterum, etc.

171.

19. Maji, Agriae. Martino Krucsai. A somlyai tiszt
rendetlen cselekedeti ellen kívánván inquiráltatnunk, melynek
peragálására Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor úr hívünk
denominálni fog inquisitorokat, úgy hogy Bakai Ádám is ad-
jungáltatni fog, ki is az említett Generális urat felkeresse, és
a többivel együtt azt folytassa.

172.

Eadem. Alberto Kis-Marjai. — A somlyai tiszt
ellen való inquisitióra Tekintetes Nagyságos Károlyi Sándor
Generális úr által denominálandó inquisitorok mellé Kegyel-
medet is applicálni akartuk, mely dolgot is Kegyelmed el ne

múlassa. A minemű kongó penig Kegyelmed kezénél vagyou : azt a törökök excontentatiójára fordítsa Kegyelmed.

173.

N. B. Die 29. Maji emanált Urunk ő Felsége commissiója per inanimadvertentiam sólyomkői protocolumban*) irattatott.

174.

21. Junii, Ex Castris ad Kövesd. Martino Krucsai. Az somlyai sóinspector Hadadi István hívünk Tekintetes Nemzetes Barcsai Ábrahám erdélyi belső tanács és thesaurarius úr hívünknek irott leveléből értjük, hogy circiter tizenkilenczezer forintig való summát csak aknai appraeciatio szerint is érő só jövőn ki Erdélyből azon passuson, az miolta az német ellonség utolszor oda bement (1707.) ekkoráig, — Kegyelmed azért investigálja ezen dolgot, és számadásra attrahálja; sőt ha látná Kegyelmed, hogy abból ki nem gázolhatna, s kezessége is annyiravaló nem találtnék: arestáltassa számadásának complanatiójáig. Coeterum, etc.

175.

20. Octobris, Szatmár. Provisori Bonorum Somlyaiensium. Minden dolgait félretévén Kegyelmed, jöjjön udvarunkhoz, és minden pénzbeli jövedelmét magával együtt hozza el.

176.

Sáros-Patak, in Decembri. Martino Krucsai. — Alázatos instantiája által repraesentálván Előttünk Nemzetes és Nagyságos Béli Zsuzsánna asszony, hogy Hadadi István hívünk holmi praetensio alkalmatosságával hidvégi két sessionalis portióját elidegenítette és másnak adta; ki is minthogy nem adhatóját adta el, és magát praetensiója iránt nem contentálhatta: Kegyelmednek parancsoljuk, comperta rei veritate, azon jószágot foglalja vissza, és az instans asszonynak

*) Ez, valamint a magyarországi nagy uradalmakról (Munkács és Szent-Miklós, Ecsed, Tokaj, Sáros-Patak, Regéc, Borsi, Szerencs, Ónod, Nagy-Sáros, Makovicza stb.) vezetett protocollumok még nem kerültek napfényre. Kellett pedig kétségkívül ilyeneknek is lenni.

restituáltassa, — az incautus emptor pedig pénzét keresse ott, az hová adta.

177.

Anno 1709.

20. Februarii, ex Munkács. Paulo Bagosi. A somlyai udvarbíró jelenlétére szükségünk lévén: mennélelőbb küldje udvarunkhoz Kegyelmed, és ha renitenskednék, más-ként is hozattassa el Kegyelmed.

178.

7. Junii, Szerencs. Martino Krucsay. Jóllehet még ezelőtt, de leginkább most proxime értettük, miképpen a somlyai passuson Erdélybül feles sőt szállítván ki az ellenség pártján lévő lakosok, annak bősége egész túl a Tiszán való földet elfogta volna, és noha ugyanannak praeemptiójából proventusunk vagyon: mindazáltal kiadott patens-levelünk ellen lévén kiszálltatása, — Kegyelmed azonnal tudósítson Bennünket: mennyi készpénzbéli jövedelmünk vagyon ott, és hány ezer kőso szállítatott ki? Azalatt is penig keményen parancsolja meg az odavaló tiszteknek, vagy inspector hívlünknek, hogy küldendő patenseinknek publicatiójok után, sine ullo respectu, akár militaris, akár mely renden lévő onnét jövő sóját immediate megarestálja.

179.

21. Julii, Sáros-Patak. Eidem. Az ellenség pártján lévő Nemzetes Bossányi Sándor özvegyének, úgy értjük. Margita táján Petri és Vértess nevű helységei elmaradván, — most is a maga emberei administrálják. Ahhozképpent azokat Kegyelmed foglalja el, és ha valami vetést tött, ugyanazon jószág-nak proventusából excontentálja.

180.

20. Augusti, Munkács. Paulo Lányi. Miről instáltnak legyen Elöttünk a felső-bányaiak, és micsoda resolútiók lött: az accludált kegyelmes resolúciónknak valóságos más-sából megértheti Kegyelmed, — melyhez is mindenekben alkalmaztassu magát Kegyelmed.

181.

4. Septembris. Provisori Kőváriensi. Nemzetes Vitézlő Szilágyi István, kővári praesidiumunknak főporkolábja jelentvén alázatosan, hogy az előbbeni esztendőre nyolczvanhat forint restantiai maradtak, — melyet Kegyelmed a keze alatt lévő proventusból complanálni el ne mulasson.

182.

25. Octobris, Huszt. Martino Krucsay. — Jóllehet Patakrúl néhai Bossányi Sándor jószágának elfoglalása iránt, azon okból, hogy a felesége ellenségünk részére recipiálta volna magát, kegyelmessen parancsoltunk volt Kegyelmednek: repraesentáltatván mindazáltal Előttünk Bossányi Sándornál zálogban lévő Monos-Petri nevű helység iránt örökös jussa Nemzetes Vitézlő Pósalaki János debreczeni notarius hívünk által, — azon helységnek visszaadását említett Pósalaky János hívünknek kegyelmessen resolváltuk. Kihez képest midőn ezen parancsolatunk mellett requiráltatni fog Kegyelmed, a feljül megírtt helységet, mint örökös possessorának, adja vissza.

(Eddig a protocollum. Ezután még 14 üres lap jó, melyből következtethető, hogy folytatása ezen jegyzőkönyvnek szándékolatott, de — mint látható, — abban maradt. Eredetije a kir. kamarai levéltárban, Budán, a bécsi Consilium Bellicum nyomtatott passus-mintáiba kötve. Ugyancsak e levéltár rendezetlen részének ropant tömkelegéből — most ki tudja miféle más irományok közé keveredve? — előkerülhetnek még idővel a többi Rákóczi-Thököly-féle uradalmak e korbeli ilyféle leveleskönyvei is.)

